DAGNY

MÅNADSBLAD FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

UTGIFVET AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

JANUARI 1886.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: { **För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar » 4,00.

Alla meddelanden och sändningar till **Dagny** böra adresseras till Byrån, 19 Lilla Vattugatan, hvilken Måndagar och Torsdagar kl. 5—6 tjenar till Red:nsbyrå.

DAGNY

MÅNADSBLAD

FÖR

SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

UTGIFVET AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

STOCKHOLM, 1886.
KONGL. BOKTRYCKERIET.
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Inledningsord.

Ädla svenska qvinnor och män! Mottagen vänligt den helsning, som härmed bringas eder af Dagny. Ehuru okänd och opröfvad, kommer hon, uppfyld af den varmaste önskan att vara eder till gagn och glädje. Af egen kraft hade hon icke nått så långt. Hon är det samlade uttrycket af mångas förenade bemödanden. Utan fortgående kraftig samverkan med tänkande och arbetande qvinnor och män skall hon icke heller stort förmå. Af eder väntar hon sålunda stöd och medverkan så väl i inre som i yttre måtto. Först då vågar hon hoppas att blifva ett värdigt uttryck af Fredrika-Bremer-Förbundet och att med den rätta kraften och i den rätta andan kunna föra dess och de svenska qvinnornas talan.

Att Dagny, vid första inträdet på detta maktpåliggande och ansvarsfulla arbetsfält, fått till ledare en af dess äldsta odlare, en af de två, som först satte handen till plogen på detta fält, det mån I icke tycka illa vara. Det är denna ledares fasta hopp att snart få lemna plats för yngre och friskare krafter; men tills vidare har hennes ledning befunnits nödig, för att Dagny skulle våga upptaga den långt ifrån lätta uppgiften.

Hvad denna uppgift skall omfatta, säger eder anmälan. Här må blott tilläggas, att Dagny vill söka värna åt qvinnan och hennes verkningskrets allt det bästa af förgångna tiders arf; att hon vill vara henne behjelplig att förverkliga de reformer, som föregående decennier medfört samt bereda henne för de stora och gagnande uppgifter, som den nyaste tiden kan komma att förelägga henne.

Om sjelfhjelp och löneförhållanden.

Yrkandet på sjelfhjelp både som rätt och pligt har numera hos menniskovännen intagit den plats, som under första delen af vårt århundrade utfyldes af det filantropiska svärmeriet, med allmosan såsom dess a och o. Att detta innebär ett stort framsteg, är ju sjelfklart. Men principen må vara aldrig så riktig, så möter den dock ofta svårigheter i tillämpningen. Så är ju försäkringsväsendet en af de yppersta former för sjelfhjelp, hvars fördelar Fredrika-Bremer-Förbundet redan börjat tillföra den bildade arbetande qvinnan genom grundandet af en *sjukkassa*. Men för att begagna sig af dessa fördelar fordras oundvikligen vissa betingelser, hvarförutan de, äfven för personer med den bästa vilja, blifva af noll och intet värde. Det fordras t. ex., *att den blifvande sjelfhjelparen uppfostrats till ett bestämdt inbringande arbete; att ett sådant arbete kan erhållas; slutligen att detta arbete tillerkännes den lön det är värdt.*

För den bildade, till mogen ålder komne mannen ligga dessa betingelser jemförelsevis så att säga färdiga, i och med den kostnadsfria undervisning han fått och den samhällsställning han vunnit. Annorlunda med qvinnan.

I sitt meddelande N:o 2, om behofvet af yrkes- och studiestipendier för flickor, har Förbundet redan behandlat frågan om flickors uppfostran till sjelfförsörjning. Svårigheten äfven för qvinnor af pröfvad arbetsskicklighet att erhålla anställning skall Förbundets första årsberättelse komma att uppvisa. Här skola vi stanna vid *förhållandet mellan arbetet och arbetslönen samt dess inverkan på möjligheten af sjelfhjelp för bildade qvinnor*, särskildt för dem, som funnit anställning inom affärsverlden. Vi lemna här med nöje ordet åt en författare, hvilken genom personlig erfarenhet förvärfvat rättighet att tala i det vigtiga ämnet.

Några tankar om qvinnans arbetslön.

Att vår tid allt mer börjat vakna till insigt af arbetets ära kan ej förnekas. Vår störste nutidsskald, länge så exklusivt aristokratisk, har blifvit folkets skald och i sånger af gripande allvar och varm medkänsla — måhända de skönaste, som klungit från hans lyra — räckt brodershanden åt arbetets söner och döttrar.

Och om det också ännu fins åtskilligt godt folk, som tror, att somliga äro födda att arbeta, andra att roa sig eller göra ingenting, och att dessa senare just derför hafva privilegium på att åtnjuta större aktning och anseende än de der, som »måste» arbeta, så börjar man likväl draga sig för att allt för högt uttala dylika fullblodsprinciper; man känner med sig, att de icke alls vilja stämma med det rop på likställighet, som ljuder verlden igenom.

Nej, det är sannerligen icke längre tillräckligt att vara sin faders son och hvad mer är — det skall icke dröja allt för länge, tills det icke heller är nog att vara sin faders dotter. Förr i tiden var det bara »fattiga flickor», hvilka jagades ut i verlden som skrämda små dufvor att föra en förbisedd, ofta blott halfbildad guvernants eller en trälande och missnöjd hushållsmamsells sorgliga tillvaro. Ja, äfven i familjer med små tillgångar och många döttrar svalt man hellre hemma för konvenansens skull, än man genom ärligt arbete sökte hjelpa sig sjelf till oberoende, allt under det den äkta mannen in spe likt en räddande engel hägrade i förgrunden.

Nu deremot börja äfven rika och ansedda familjers döttrar morna till sig från dådlösheten och yrka på att få göra sina kunskaper fruktbärande. Tidsmedvetandet fordrar qvinnornas frigörelse främst från deras egna fördomar och sjelfålagda bojor. Teoretiskt medger man också numera, att äfven de ha rätt till sjelfförsörjning, men i tillämpningen ser det ut, som vore denna rätt temligen tvifvelaktig. Visserligen har qvinnan fått inträde till en del områden för det praktiska arbetet, der mannen förr varit ensam herskande, men hon är likväl der ännu ej på långt när likstäld med mannen. Eller bevisar ej endast den omständigheten, att man gifver henne tredje-, fjerde-, ja, ända till femtedelen af de löneförmåner, man tillmäter mannen för samma slags arbete och lika lång arbetstid, att man anser henne ha trängt sig in på en plats, som rätteligen icke tillhör henne och der hon således med tacksamhet får mottaga hvad som godhetsfullt bjudes? Och detta fastän man erkänner hennes kompetens, pligttrohet och ärlighet. Uttrycket: »Har man väl sett en qvinna rymma bort med kassan?» har ju nästan blifvit ett bevingadt ord.

Dertill kommer, att konkurrensen är i ständigt stigande. Allt flera, vi hafva redan antydt det, varda de qvinnor, hvilka hvarken kunna eller vilja plottra bort den bästa delen af sitt

lif på dessa lapprisaker, som lika litet kunna få namn af verkligt arbete som barnets sysslande med dockattiraljen. En mängd unga flickor med föräldrahem på platsen söka arbete, och det är deras fulla rätt. Men de nöja sig med hur liten aflöning som helst för detta arbete, och det är *icke* rätt. De borde betänka, huru de härigenom skada de många, hvilka hvarken ega penningar, hem eller anhöriga, utan *ensamt* äro hänvisade till sitt arbete för att ej svälta ihjäl. Principalerna begagna sig nemligen just af konkurrensen från de bemedlade arbeterskornas sida för att oupphörligt sänka lönerna, något som väl på rättslig grund kan försvaras, men som, sedt från moralens och humanitetens högre synpunkt, framställer sig helt annorlunda. Konkurrensen måste komma, men den bör inskränkas till sitt naturliga område, hvilket är arbetstillgången, och icke användas till att godtyckligt nedpressa arbetets värde.

Men, anmärker kanske någon, äro lönerna så små, så är väl också arbetet derefter — liten lön och litet arbete!

Ja, låtom oss undersöka, huru dermed förhåller sig.

Nio till tio timmars dagligt, ihållande arbete med $1\frac{1}{2}$, högst 2 timmars middagsrast samt under de tider affären är som lifligast öfverarbete långt fram på aftonen, ja, ända till kl. 11, 12 på natten och stundom till och med söndagsarbete utan extra arfvode, sådana äro de fordringar, som med få undantag ställas äfven på qvinliga affärsbiträden.

Och för ett sådant arbete betala de stora kontorscheferna i våra stora affärsstäder *högst 60 kr. per månad.* Undantagsvis gifves 70—75 kr., men detta i de allra flesta fall först efter flere års tjenst. För att blott taga ett exempel bland de många vilja vi nämna en ung qvinna, anstäld vid ett af Göteborgs förnämsta och rikaste handelshus, hvilken, först efter fyra års högst ansträngande och med berömvärd flit och duglighet utfördt arbete, fick lönen förhöjd med 10 kr. per månad, från 60 till 70 kr. Men anbudet kan också sjunka ända ned till 15 kr. i månaden, hvilket vi nyligen hörde någon erbjudas såsom kassör vid en af hufvudstadens största och synbarligen mest vinstgifvande affärer.

Den aflöning, som de höga herrarne sålunda kasta till dessa sina lefvande maskiner, så långt ifrån att sätta dem i stånd att lägga af något för ålder och sjukdom, tillåter dem nätt och jemt hålla kropp och själ tillsamman. Här en liten beräkning: Ett torftigt rum vid en osund gård i någon af de aflägsnaste

stadsdelarne eller fattigaste qvarteren — en hasteligen förtärd middag på någon godtköpsrestaurant, der föreställningen om sjelfdöda kreatur m. m. måste med en rysning nedsväljas tillika med detta mer än tvifvelaktiga »bränsle på lifvets härd;» — litet torrföda hemma till frukost och aftonmåltid för att spara tid och kassa. Hvad säger jag? Spara! Nej, för att göra det *möjligt* att lefva. Lägg så härtill bränsle, lyse, tvätt, lagning m. m. och hvad blir, äfven efter 60 kr. i månaden, öfver till kläder? Det vore kanske förmånligast för dessa stackars lastdjur, som träla för födan, att paradisdrägten ännu vore på modet; som det nu är, skulle icke ens en Arkimedes' skarpsinnighet förslå till att räkna ut, huru de få resterande kronorna må kunna tänjas ut till anskaffande af nödig beklädnad. Och på en affärslokal höfves det dock att vara väl och ordentligt klädd; principalerna skulle vara föga belåtna med motsatsen.

Vi vilja ej neka till, att äfven mången arbetsgifvares ställning är tryckt den dag, som är; men tillåt oss blott fråga, hvarför, om inskränkningar och besparingar måste företagas, de, såsom vanligen sker, just måste koncentreras på de qvinliga biträdena?

Och hvad skola vi väl säga om desse penningefurstar, som lefva i sina ståtliga palats, der den mest slösande och yppiga prakt öfverallt möter ögat, der kräsliga rätter, kostbara viner och utsökta toaletter höra till ordningen för dagen, der allt hvad lifvet eger af förlustelse, af njutning och behag skänkes i bräddfulla bägare? Jo, vi skola säga, eller om icke vi, så de, som efter oss komma, att denna ursinniga lyx delvis är stulen af de fattiga arbeterskornas lefvebröd, att detta öfverdåd är ett brott! . . . . .

Men låtom oss, om möjligt, tala med lugn om saken!

Vore det väl för mycket begärdt, att den arbetande qvinnan erhölle en ringa andel af principalens öfverflöd, icke för att föra ett slösande lif, utan för att ega sin tillräckliga bergning? Huru rik skulle hon ej vara, huru skulle ej hennes bedröfliga tillvaro kunna omgestaltas, om hennes lön förhöjdes endast med den summa, som här strös ut blott för att tillfredsställa en stundens nyck eller af det lumpna begäret att öfverglänsa andra! Hon behöfver ju icke mycket: ett trefligt hem, kraftig närande föda, en fullgod klädedrägt och så en liten summa öfver till några böcker, en tidning, ett förädlande eller uppfriskande nöje, t. ex. en föreläsning, en konsert, en god dramatisk föreställning,

en utflykt en eller ett par gånger om året, — och hon skulle vara nöjd.

Vore det nu ej rättvist och billigt, om de arbetsgifvare, som neka sig sjelfva intet, sålunda sökte gifva något menskligt innehåll åt ett lif, som förtäres i deras arbete?

Men vi hafva ännu ej tänkt oss den arbetande annat än vid full helsa. Hvad skall hon göra, denna så illa aflönade qvinna, när sjukdom träffar henne, en sjukdom, ofta grundlagd och utvecklad genom det öfveransträngande arbetet? Hvad skall hon taga sig till utan hem, utan tillgångar? Hvad blir henne öfrigt annat än den allmänna barmhertigheten — en friplats på lazarèttet; och när hon skrifves ut derifrån som frisk, men kanske bruten för alltid, hvar skall hon hamna under sökandet efter en annan anställning?

Må dessa allvarsfrågor tränga fram och kraftigt klappa på deras hjertan och samveten, som ännu icke lärt besinna, att arbetet är lönen värdt?

Men kunna då de arbetande qvinnorna sjelfva icke göra *något* för att förbättra sin ställning?

Jo, helt visst. Under de förutsättningar, som redan äro nämda, och till och med under nuvarande ogynsamma förhållanden kunna de sluta sig tillsamman och genom årliga penningeinsatser, om än så låga, söka verka för det gemensamma bästa.

Arbetskraften är vårt enda kapital. Om nu den hårda nödvändigheten tvingar oss till att så att säga lefva öfver våra tillgångar, må vi dock sjelfva göra allt hvad vi kunna för att uppehålla och förstärka kapitalet. Om ej, skola vi sannerligen snart vara bankrutt. Må derför en dylik sjelfhjelpsförening, till afvärjande af sjukdom och brist, icke längre te sig blott som en framtidssyn, utan *nu* varda till lefvande verklighet! Låtom oss hoppas det! Nej, låtom oss *vilja det*, arbetande qvinnor, antingen nu vårt lif förnötes i skolsalen eller affärslokalen! Vi behöfva hvarandra. En och en förblir hjelplös, men med samlad styrka skola vi åtminstone kunna närma oss målet.

Så låtom oss då fatta hvarandras händer till ett trofast, systerligt förbund i vår krafts dagar, på det vi ej förgäfves må famla efter stöd, när sjukdom och nöd falla på!

Syster.

Strödda tankar.

Ingenting är farligare än att lemna en otillfredsstäld nyfikenhet att reda sig på egen hand. *Charles Kingsley.*

Ehvad tvifvel eller ehvad doktrinär ateism I och edra vänner hyllen, så hängifven eder icke åt moralisk ateism. Förgäten icke den eviga godheten, hvad helst I för öfrigt mån kalla den. *Jag kallar den Gud.* Eller om I kommit ända derhän att förneka den eviga godheten, så förgäten och försummen ingen godhet, som I kunnen finna inom eder sjelfva, ingen redbar, manlig, kärleksfull, ädelmodig, fördragsam känsla. Hållen vid lif inom eder — för er egen skull om icke för Guds — känslan för allt som I veten vara godt, ädelt och skönt — jag menar icke konstskönt, utan sedligt skönt. Hållen I blott fast detta sedliga medvetande — känslan af godhetens skönhet och menniskans absoluta pligt att vara god, då skall allt till sist blifva som Gud vill.

Charles Kingsley. (Bref till en ateist).

Man och qvinna äro alldeles lika inför Gud, lika kallade att vara hans tjenare och lika väsendtliga för hans tjenst, hvar och en med sin egen natur och sin gåfva. *Fredrika Bremer.*

Tron mig! Det finnes intet *socialt* botemedel, ty det finnes ingen *social fråga.* Det finnes en följd af frågor att lösa, af svårigheter att besegra, vexlande med folklynnet, klimatet, seden. Och dessa problem måste vi söka lösa ett och ett i sender, icke genom en enda formel. Det är genom arbete, studier, sammanslutning, som folken föras till oafhängighet. Det finnes icke, jag upprepar det, något universalmedel för samhället. *Léon Gambetta.*

Qvinnan behöfver alls icke blifva främmande för sin naturliga sfer för att blifva delaktig af sina naturliga rättigheter såsom menniska.

Carlos von Gazern.

Italienska ordspråk.

Född vacker är född gift.

Den, som förorättar dig, skall aldrig förlåta dig det.

Litet lån skaffar dig en vän, stort en fiende.

Vis man ändrar stundom åsigt, dåren aldrig.

Djefvulen frestar alla andra, men lättingen frestar djefvulen.

Den literära venstern.

Ett sjelfporträtt.

»Den literära venstern» är ett uttryck af mycket sväfvande halt. Dit räknas diktare af så ytterst olika skaplynne och värde som t. ex. den bistre och »den söde» — Ibsen och Bang — fru Edgren och Stella Cleve, förf:n till »Pengar» och förf:n till »Giftas». Hvad är då i sjelfva verket den literära venstern, frågar sig den läsande allmänheten.

Frågan har fått sitt första svar i de bref »vänner emellan», som stå i spetsen för hr G. af Geijerstams Revy 1885.* Säkert blir detta svar icke det sista, ty det är nog långt ifrån tillfredsställande. Men roande är det så mycket mera — roande på samma sätt som hr Josephsons Necken på »Opponenternas utställning», hvars »fragmentariska personlighet» alltid för oss hägrat bakom den bild af den literära venstern, som hr Bernhard Meijer i den nämda Revyen gifvit oss till lifs. Brefven vilja nämligen gifva en förklaring öfver grundelementerna i en sann realist, en vensterliteratör såsom sig bör. Att förklaringarne äro litet afbrutna och förekomma, likt Viger Spas flockar, »ströningjom», har, enligt brefskrifvarens upplysning, sin förklaring dels deruti, att han under nedskrifvandet af sina betraktelser varit upptagen af en mängd andra göromål, dels ock deruti, att han »för tillfället ej gjort anspråk på annat än ytlighet.»

Med denna naiva öppenhet har förf:n brutit udden af all kritik. Den som tecknar dessa rader vill också endast genom anförande af hans mest betonade satser låta dem kritisera sig sjelfva, på samma gång han ur dem till läsarens uppbyggelse utletar så att säga innehållet af en vensterliteratör i sin prydno.

Redan på de första bladen får man veta, att vensterliteratören ständigt lefver i en »moraliskt rutten atmosfer», att han dagligen har för sina ögon olyckliga äktenskap och ekonomisk ruin, att han ständigt bevittnar egoismens segrar och möter humbug på alla sina vägar, samt att han mycket sällan kan välja ämnen för sina framställningar, utan nödgas gripa dem — ur luften (sid. 4). Hans uppgift är att ideligen upprepa: »kom

* *1885. Revy i literära och sociala frågor,* under medverkan af flere författare, utgifven af *Gustaf af Geijerstam.* Sthlm, Z. Hæggström 1885. Pris: 3 kr.

och se hur uselt, ruttet och förvändt allting är», och det gör han också troget.

Likväl kan man, säger brefskrifvaren, skilja mellan tvenne grupper af vensterliteratörer: den ene fastnar i smutsen och lifsledan, den andra, och dit räknar sig förf:n, är full af lifslust och menniskokärlek midt i den moraliska ruttenheten. Visserligen ser den senare gruppen, likasom den förstnämnda, lögner och tvångsmedel i *allt* bestående: religion, moral, statsinrättningar m. m.; men han vet, att detta har sin grund deri, att »förhållandena», som en gång gjort sant till sant, rätt till rätt, o. s. v., förändrat sig ända derhän, att sant numera är lögn, rätt blifvit orätt, aldeles såsom i Salamanca svart blifvit hvitt — och han öfvervinner derför bitterheten. Ja, detta, att samhällslifvet genomsyrats af så många »konventionella lögner», är rent af ett glädjetecken för vensterliteratören, emedan just derur skall, på ett mystiskt sätt, i det »lögn blir lögn», en ljusare framtid uppgå.

Vensterskalden är för öfrigt icke alls någon undantagsvarelse; gudomlig inspiration kommer för honom aldrig i fråga; han är en arbetare som hvarje annan och har uppstält det allmännas gagn till sitt mål, väl vetande, att han sålunda bäst tjenar sig sjelf! Hans samvete är nämligen icke någon Guds röst inom honom, utan helt enkelt — en »termometer!» Det vill med andra ord säga en gradmätare på »huru långt samtidens rättsmedvetande genomträngt honom sjelf» (sid. 13).

Vill man uppdraga skiljegränsen mellan höger och venster, måste man »se saken i stort», hvilket för vensterliteratören är detsamma som att »se mera på de stridiga meningarne än på de fragmentariska personligheterna» (sid. 10). Skilnaden ligger deruti, att medan den frisinnade högern äfven i sina mest reformifriga yttringar bibehåller sin tro på en viss befogenhet för det bestående, åtminstone såsom grund för ett fortgående, är för venstern *allt* bestående ohållbart. Det är icke nog med att »sänka strecket» för att få räknas till den »*stora* venstern»; man måste sänka *allt*. Striden gäller ingenting mer och ingenting mindre än religionens och hela den nuvarande samhällsbyggnadens vara eller icke vara (sid. 11).

Utgången är för vensterliteratören icke tvifvelaktig, och konseqvensen blir socialism. Ordet har en ful klang. Men hvad mer? Fru Edgren, säger författaren, har redan till hälften uttalat det, och då kan det icke dröja länge, innan »det unga Sverige» inskrifver det på sitt program. Då skola vi enligt

vensterliteratören se förverkligas vissa hittills förbisedda sanningar, hvilka förf:n uppräknar i ett sträck, med en fart, som påminner om forntidens katekesläxor. Han tror, — att i och med detsamma, — upplysningen stiger och ekonomien förbättras, de moraliska rättsbegreppen höjas, falheten aftager, sjelfständigheten växer och gudsbehofvet aflägges såsom en försliten klädnad (sid. 17). Ytterst är det den religiösa auktoriteten, han vill åt, för att öfver allt i dess ställe insätta sin egen, d. v. s. sin kunskap om naturlagarne (sid. 13). Likväl erkänner brefskrifvaren med den älskvärda öppenhet, som utgör en af hans mest tilldragande egenheter, att han (sid. 13) sjelf icke ännu är nog venstervriden för att kunna förneka tillvaron af ett högsta väsende.

Kommer så vensterliteratörens uppfattning af fosterlandskärleken. Om också personligen ännu ej fullt frigjord från denna känsla, inser förf:n dock, att ej blott »fosterlandsfåfängan», utan ock sjelfva det upplyftande medvetandet af att tillhöra en viss nation »är en af de känslor, som börja gå ut». För honom hägrar den sublima tanken, att måhända fosterlandskärleken tillhör det slags känslor, som äro berättigade endast på ett lägre stadium, men på ett högre böra försvinna såsom — egoistiska. Det bör, enligt honom, komma en tid, »då det anses sjelfviskt att i första rummet betrakta sig som *svensk*, i det andra som *europé*, då patriotismen får namn af lokalintresse». Och har man lyckligen uppnått denna ståndpunkt, då blir »*qväfvandet af fosterlandskärleken ett — framsteg i kultur*»! — n. b. denna vensterkultur, som skall hafva till lösen idel *frihet*, *sanning* och *natur*. Den »*sanna*» realisten, ett uttryck, som förf:n begagnar, ehuru han förklarar det vara högst oegentligt, tror, att när folken organiskt slutit sig samman, krigshärarne afskaffats och kommunikationerna utjemnat alla nationella egendomligheter, också patriotismen skall visa sig vara en öfvervunnen ståndpunkt (sid. 19). I afvaktan på denna lyckliga tidpunkt tillåter förf:n sig emellertid att hålla fast vid fosterlandskärleken såsom ett högre uttryck af sjelf- eller slägtuppehållelsedriften.

Inom det medborgerliga lifvet är vensterliteratören en anhängare af »händelsernas logik»; och med tillhjelp af denna behöfver han endast utbyta estetiken mot politiken, »fatta sig sjelf litet klarare», »konsolidera sig en liten smula», framför allt skaffa »en fana att samla sig omkring» (sid. 20, 21), och han är en makt också på det området.

* * *

Så långt »det unga Sverige», såvidt som det är möjligt att efter de ifrågavarande brefven fatta och återgifva dess i sanning »fragmentariska personlighet.» Närmare må den studeras i originalbrefven, ur hvilka här endast grunddragen utplockats. Vill läsaren lära känna »en typisk representant »för detta mycket omordade »unga Sverige», så hänvisar förf:n icke till Strindberg, hvilken han lyckligtvis uppsäger tro och lydnad, utan, djerft nog, till — fru Edgren. Hon återspeglar, tillägger han, hvad som rör sig i tiden, hvilket »naturligtvis icke hindrar, att hon kan hugga i sten, hon också.»

Hur långt brefskrifvaren sjelf hunnit i denna, den äldsta af de fria konsterna, kan man efter det anförda lätt gissa sig till. Att han med tiden skulle kunna gå ännu längre är deremot svårt att tro. För hans egen skull må man hoppas, att han här nått sitt kulmen, och att han öfvergifver stenhuggeriet, för hvilket han i grunden är mycket för god, och återvänder till sin första kärlek — *det föraktade fosterlandets historia.* *

Den literära venstern tillhör det att bedöma, huruvida brefskrifvaren dokumenterat sig såsom partiets »enfant terrible» eller en dess äkta ättelägg. *Hilarion.*

Efterskrift af Red:n.

Det sällsamma porträtt, som här i flygtiga konturer återgifvits, har af den värde Hilarion betraktats endast från dess så att säga glada sida. Men att det också har en allvarlig sådan, är oförnekligt. Red:n torde blifva i tillfälle att något belysa densamma, om hon framdeles kommer att kasta en blick på Revyens öfriga innehåll, hvartill flera framstående både qvinliga och manliga författare lemnat bidrag.

Här tillägga vi blott en allvarlig önskan, att våra begåfvade yngre författarinnor, huru nära de än må hafva trädt skiljegränsen mellan den frisinnade högern och den radikala venstern, mellan social reform och socialism — och hvem vill väl neka, att just på den gränsen ligga stora uppgifter för tidens bästa och ädlaste män och qvinnor att samfäldt lösa! — dock icke måtte öfverskrida den för att egna sina rika, ansvarsfulla gåfvor åt syften sådana som de, hvilka framgå af brefven »vänner emellan».

---

* Hr Bernhard Meijer har bl. a. skrifvit ett *svenskt-historiskt lexikon,* som härmed anbefalles till läsarens väl förtjenta uppmärksamhet.

Vid Nyåret.

Mycket vill jag nu så gerna glömma,
Mylla ner i gamla årets graf,
Mycket vill jag djupt i hjertat gömma
Af det goda, som det ofta gaf.

Att i ögat steg ibland en dimma,
Vill jag glömma, den var ej min vän;
Bakom skyar klara stjernor glimma
Ljust och godt i vinternatten än.

Att jag frös ibland, det vill jag glömma:
Isen smälter nog och det blir vår,
Blott i hjertat jag kan djupast gömma
Hvarje varm och solig blick jag får.

Att jag ofta log, det vill jag minnas,
Glädjen var min bästa vän ändå;
Tårar öfvernog i verlden finnas,
Derför vill jag le, då jag kan få.

Och af ljusa minnen vill jag sömma
Lätt ett kläde med min varma hand,
Dermed skall jag väl försöka gömma
Tårarne, som tränga fram ibland.

Och du nya år, som kommer stilla
Smygande igenom natt och snö;
Ingen ängslig undran vill jag spilla
På de gåtor du skall kring dig strö.

Största gåtan kan jag dock ej tyda:
Huru vintern byts i vår en gång,
Fast jag ofta sett hur blommor pryda
Fält och skog vid vårens fogelsång.

Kom, du nya år, kom tyst och sakta
Smygande igenom natt och snö!
Tron på vår, som kommer, skall jag akta,
Den får ej i vinterfrosten dö.

Ejvor.

Praktisk välgörenhet.

I.

Ett besök på Diakonissanstalten.

Längs åsen af de södra bergen ofvan Stadsgårdshamnen går vägen till Stora Ersta. Härligare läge och knaggligare stråt än Fjällgatans torde knapt någon annan europeisk storstad kunna uppvisa. Mellan plank och kojor, lutande representanter för det Stockholm, som bör gå, ser man glimtar af det Stockholm, som, engång skådadt, för alltid dröjer qvar i främlingens minne. En totalbild af den tjusande taflan får man dock först sedan man framkommit till Ersta gård och från dess öfre terass blickar ut öfver staden, hvilken, från denna punkt sedd, ter sig ännu mer målerisk än från det så beprisade Mosebacke.

Häruppe på höjden ligger nu, omgifven af äldre och nyare planteringar, en samling byggnader, hvar och en helgad åt sitt särskilda kärleksverk, alla bygda så att säga på religiös grund, resta och underhållna af den kristliga offervilligheten.

Det s. k. *stora huset* är moderhuset för den efter Fliedners vidtberömda system organiserade diakonissverksamheten. Det innehåller expeditions- och arbetsrum, bostäder för föreståndare, husmoder och diakonissor, samt profsystrarna och deras ledarinna. Det innehåller äfven gästrum, företrädesvis upptagna af äldre eller sjukliga ensamma fruntimmer, hvilka, omhuldade af systrarnas vänliga blickar och vårdande händer, här finna ett hem.

Sjukhuset, med tvenne våningar höga, luftiga salar samt det af en syster skötta apoteket, står i förbindelse med det helt nyligen invigda *sjukhemmet* för obotliga, det senare inredt på det mest ändamålsenliga sätt. Halfva antalet sjukrum är här afsedt för endast en patient i hvarje. Då detta nedskrifves, äro de båda friplatserna redan upptagna. Fintoniga, oljemålade väggar, bonade golf, breda, glada korridorer med lefvande växter, rikedom på luft, ljus och värme, en egendomlig hemtrefnad i rummens möblering, allt bidrager till att det hela ej liknar ett vanligt sjukhus, utan snarare ett gästfritt hem på landet, smyckadt för att mottaga efterlängtade, kära vänner. För sjuka, som kunna vistas i det fria, finnes en veranda med vidsträckt utsigt öfver fjärden samt en bro, afsedd för promenad. I första våningen ligger det rymliga samlingsrummet; i den cementbelagda »sous-terrainen» äro ekonomirummen belägna.

Utom gårdens område, snedt öfver gatan, ligga *barnhemmet* och *hushållsskolan*. Af barnhemmets små skyddslingar bevista de äldre folkskolan, sedan anstaltens egen skola numera upphört. Midt emellan tvänne barnens sofrum har en syster sitt rum. Det ser fint och trefligt ut med de långa tvättborden och de dubbla raderna små hvita bäddar. Anordningarna äro desamma i hushållsskolan, der f. n. omkring ett

dussin unga flickor utbildas till tjenarinnor. Deras uppfostran är egnad att göra dem lika lämpliga för lands- som för stads-hushåll. I det stora arbetsrummet sågs en spinnrock och i väfstolen en påbörjad väf; ej blott mattor, utan äfven finare väfnader förfärdigas numera af lärjungarne. Dessutom åligger dem städning och uppassning åt anstaltens inackorderade, detta naturligtvis under systrarnas noggranna uppsigt. Framför huset ligga tvänne mindre trädgårdar för barnens nöje och trefnad; en större trädgård, tillhörig anstalten, är utarrenderad.

Skyddshemmet, afsedt för på villovägar komma 12 à 15 års flickor, är beläget närmare stranden, nedom den terass, som bildar den egentliga gården. Under systrarnas ständiga tillsyn sysselsättas här de unga med allehanda arbeten, täckstickning, sömnad m. m. De flesta beredas nu af anstaltens föreståndare till sin första nattvardsgång. För några år sedan mottogs här (*då* »Magdalenahemmet») äfven fallna qvinnor; men, sedan man kommit till insigt af det mindre lämpliga i att uti ett räddningshem af detta slag sammanföra vuxna med minderåriga, beslöt man — helst sedan redan på andra håll intresset väckts för dessa samhällets sorgebarn — att inskränka hemmets verksamhet och, i stället för att upprätta, endast söka bevara från fall.

På gårdens högsta punkt reser sig *kapellet,* en kär andaktsort för skaror af fromma trossyskon, så väl som för anstaltens innevånare, hvilka dagligen der göra sin aftonbön. I dess närhet ses ett mindre grafkapell, uppfördt för några år sedan.

Sjukvård och *barnauppfostran*, dessa båda uppgifter, hvilka mer än andra kräfva en hög grad af sjelfförsakelse, en oupphörlig vaksamhet, angripa ofta i förtid systrarnas krafter: snart nog kommer den tid, då de, som så länge vårdat andra, sjelfva behöfva hvila och vård. Då väntar dem en fristad i *ålderdomshemmet.* Här ha systrarna hvar sitt rum, med undantag af dem, som på grund af sjuklighet äro mer beroende af andras hjelp. Ett större gemensamt samlingsrum lemnar dem tillfälle att med hvarandra utbyta ett sträfsamt lifs erfarenheter, i all ödmjukhet, ty — som det ock står ristadt öfver ingången — »*det* är de gamlas ära att de frukta Gud».

Diakonissanstalten sysselsätter omkring 10 systrar med sjukvård inom eget sjukhus, 32 systrar på sjukhus utom anstalten, hvarjemte förlidet år privat sjukvård lemnats i 28 hem. Sjukvårdselever mottagas äfven.

* * *

Att i största möjliga korthet gifva några drag, belysande arten och omfånget af diakonissornas verksamhet inom deras eget område, är ändamålet med dessa rader, ej att skildra det tysta, välsignelserika inflytande de utöfva inom vår stad och hela vårt land: huru de vårda dem, som lida, trösta dem, som sörja, bedja med dem, som förtvifla, huru hela deras lif är en gudstjenst. Det hvilar också öfver Ersta en helgdagsstämning. Det alvar, som råder deruppe, detuttryck af dämpad lycka, som förklarar så många ansigten, det innerliga i systrarnas umgänge sinsemellan och det kärleksfulla i deras sätt mot alla, detta tillika med stillheten och omgifningens hänförande skönhet låter den besökande känna liksom en flägt »af den frid, som öfvergår allt förstånd».

Bref från Kristiania
till Fredrika-Bremer-Förbundet.

I qvinnosaksföreningen höll bankchefen Berner den 29 Oktober föredrag öfver »*betalningen för qvinnors arbete*». Föredraget kommer att tryckas i »Nyt Tidskrift» och derefter göras till föremål för diskussion inom föreningen. Eder korrespondent hade ej lyckan vara tillstädes vid föredraget.

Den 27 November höll fröken Gina Krog föredrag öfver *qvinnans rösträtt*. Föredraget trycktes genast och gjordes några dagar derefter till föremål för diskussion i föreningen.

Föredraget var varmt, klart och kraftfullt. Saken är teoretiskt så godt som utdebatterad, något nytt kunde man ju således ej vänta att få höra; dock gjorde fröken Krogs föredrag intrycket af att vara »sjelftänkt» och »sjelfkändt». Jag vill anföra ett par ställen:

»Hvad vi lifligast måste hålla vid makt i vårt medvetande är *qvinnorna som menskliga individer*, och deras rätt till fri personlig utveckling. Men, ju mera jag har tänkt öfver dessa saker, desto bättre inser jag, att hvart kön för sig allena representerar en andlig ensidighet, och ju mera jag har lyssnat efter och trott mig förnimma af sammanhanget och de stora pulsslagen i lifvet, desto mera har jag stärkts i den tron, att hvad tiden längtar efter, det är *qvinnorna: menniskorna med de moderliga hjertana*. Moderligheten, verkande fritt, stort och andligt, enligt sin lifgifvande, närande karaktär, det är hvad samfunden behöfva».

— — — »Och i förbund med qvinnornas ande är allt det, som är nytt och som spirar upp i tiden: den begynnande ansvarskänslan gent emot det kommande slägtet, det glödande hatet till krigisk äfventyrspolitik, längtan efter fred, efter högre moral, ja den altruistiska känslans hela uppvaknande», o. s. v. — — —

»Om qvinnan är andligen olik mannen, så är det ett skäl till för att gifva henne politiska rättigheter. Äro alla de, som hafva inflytande på de ting, som beröra hennes intressen, olika henne, då har man skäl att frukta, att hennes intressen ej blifva ordentligt bevakade. — Det mesta, som afhandlas i landets lagstiftande församlingar, angår qvinnorna lika mycket som männen. Och ju mera man blifver färdig med de fundamentala politiska spörsmålen och saker af mera social art träda i förgrunden, desto mera kommer afgörelsen att gripa in i de enskilda qvinnornas öde, de särskilda hemmens lycka.» . . . . .

Fröken Krog uttalade som det mål, hvartill man måste sträfva, det »*att könet icke längre skall anses som ett hinder för förvärfvandet af politiska rättigheter*». I motsats till dem, som trodde, att det stället i grundlagen, som säger: »röstberättigade äro alla norska medborgare», äfven kunde afse qvinnor, trodde hon, att en sådan uppfattning vore ordrytteri och att diskussionen på mötet borde gälla icke *sättet*, utan *tiden* för framställandet af förslaget till en grundlagsförändring.

På det några dagar senare hållna diskussionsmötet blef det likväl *sättet att gå till väga*, som sattes under debatt. Sedan fröken Nielsen varmt och anslående hade uttalat sin anslutning till fröken Krogs hela föredrag, fick bankchefen Berner ordet. — *Ehuru icke benägen för den qvinliga rösträttens införande ännu* * — påyrkade han

* Dagny kursiverar dessa ord, emedan de uttrycka hennes egen åsigt i frågan.

det förfaringssättet, att man icke skulle befatta sig med grundlagsförändringar, utan att de qvinnor, som ansågo sig vara röstberättigade, skulle begära att blifva införda i röstlängden och låta saken komma till stortingets kännedom.

Denna herr Berners åsigt väckte mycket motstånd; men han fasthöll lugnt, och utan att låta inverka på sig af personligheter, den åskådningen, som ju också praktiskt erkännes i den engelska konstitutionen, att grundlagen bör uppfattas mera rymligt, att dess ordalydelse icke bör för mycket ändras, men att man bör låta den, der uttrycken tillåta det, växa med tidsförhållandena. Det vore orimligt att tillskrifva fäderna på Eidsvold en sådan brutalitet som att de med föresats skulle ha velat utestänga en stor del af de röstberättigade medborgarne, blott för det att de voro qvinnor. Man hade också redan, som äfven fröken Krog hade påvisat, de första åren efter grundlagens tillkomst föreslagit att vidtaga mått och steg för uttryckets förändring, så att qvinnorna *icke* skulle få tillträde; det hade man icke behöft, om de icke enligt grundlagen hade denna rättighet.

Fröken Krog syntes börja i någon mån luta åt Berners uppfattning, eller åtminstone icke längre finna den *så* förkastlig som förut. Olika talarinnor diskuterade med värme de olika uppfattningarne, och slutligen antogs *mot* fem, sex röster (hvaribland eder korrespondents) följande resolution: »*Församlingen uttalar som sin önskan, att för det 1886 sammanträdande stortinget måtte framläggas förslag om rösträtt för qvinnor.*»

Debatten var mycket liflig. Det var intressant att se damernas framsteg sedan sista diskussionsmötet. Då leddes förhandlingarne och inleddes diskussionen af män, damerna kommo först med längre fram på aftonen, ehuru de då redde sig förträffligt; denna gång leddes förhandlingarne af fru statsrådinnan Stang, nu mera ordförande i föreningen. Fru Nielsen började diskussionen, och flera damer än herrar deltogo i debatten.

Af andra tecken till sakens framgång kan nämnas, att fröken Gina Krog och ett par andra damer hafva stiftat en förening, afsedd att gifva »fri undervisning åt qvinnor». Så många qvinnor hafva anmält sig för att få undervisning, att damerna nödgats låta utgå ett upprop efter flera lärarekrafter. Fru Rosings inkallande i skolkomitén känner ni redan.

Fröken Clara Tschudi har utgifvit en bok om »Qvinnofrågan, dess utveckling och nuvarande ståndpunkt», som ser ut att vara väl skrifven och utgöra ett vigtigt inlägg i frågan. Huru långt Sverige står före oss i energiskt arbete för qvinnans utveckling, deraf få vi genom kapitlet om Sverige ett förödmjukande, men också till efterföljd eggande intryck.

I Dec. 1885. *M. S.*

En student-historia för föräldrar,

bedömd af ung och gammal.

För ett lugnt framåtskridande utan blodiga slitningar och oläkliga söndringar, inom familjen så väl som inom samhället, är ingenting vigtigare än förtroende och godt förstånd mellan gamla och unga. Låt vara, att i många punkter öfverensstämmelse ännu icke kan vinnas, så kan man åtminstone öppet och förtroendefullt språka om sina skiljaktiga meningar och derunder »lärande lära». Att sålunda, på punkter der det är möjligt, slå bro mellan den nya tiden och den gamla, sökande förmedla, försona och samla det bästa hos båda, särskildt på området för qvinnans verksamhet och inflytande, skall vara en af Dagnys uppgifter.

Början gör hon här genom att från båda sidor belysa en ny bok, hvilken hittills, inom olika kretsar, varit föremål för lika ensidigt klander som försvar. De ungas uppfattning har fått till målsman en af deras på kritikens område finaste och renaste pennor, Ola Hansson; de äldres skall uttalas af Esselde. Ordet lemnas först åt den unga.

I.

Erik Grane. Upsalaroman af *Gustaf af Geijerstam.* Stockholm. Wilhelm Bille.

För att kunna vara rättvis vid bedömandet af denna bok, måste man se densamma från tvenne synpunkter, först från den ena, sedan från den andra, samt icke förblanda dem, utan hålla dem strängt skilda från hvarandra. Detta är visserligen något, som gäller om de flesta nyare skönliterära arbeten, men om hr Geijerstams senaste bok gäller det särskildt. Det vida öfvervägande antalet af den unga svenska novellistikens alster rymmer tvenne element: gisslande af samfundslyten och framställning af menniskolif. Ju mera dessa sammansmält och ju mera det förra uppgått i det senare, dess större är arbetet som konstverk. Och i samma mån som dessa element särskilja sig ut ifrån hvarandra, dess mindre eger verket af konstnärlig helgjutenhet. Af detta senare slag är hr Geijerstams upsalaroman. Den har en estetisk sida och en kulturhistorisk-didaktisk. Den förra är relativt svag, den senare af betydande art.

»Erik Grane» står, konstnärligt taget, icke på höjdpunkten af hvad förf. skrifvit. Den når icke ens tillnärmelsevis upp mot en sådan novell som »Förbrytare», detta konstverk, som är hugget ut ur det

lefvande lifvet likt en slipad granitpelare af en enda sten. Det fins intet af den moderna romanens komposition, enligt hvilken handlingen skall utveckla sig så lugnt och organiskt som växten ur sitt frö och kapitlen växa fram och breda ut sig som blad och blomma. De särskilda afdelningarna äro fristående, sammanhangslösa, ligga slängda kring på måfå i stället för att foga sig samman till ett arkitektoniskt helt. Stilen har ofta tidningsreferatets färglöshet och stelhet. Hufvudpersonen, Erik Grane, har icke rigtigt lyckats för förf. Vi få ingen konkret yttre bild af honom, och det myckna materialet har förf. icke kunnat behandla, sofra och forma så, att vi skönja beskaffenheten och utvecklingen af ett individuelt själslif. Det allmänna tidskynnet är nog förträffligt återgifvet, men det har icke nyanserats. Det ligger öfver Erik Granes lif som det hvita solljuset. Detta har icke brutit sig mot någon prisma i personlighetens särskilda färgnyans. Det är ett och samma enformiga hvita solljus.

Som helhet är romanen konstnärligt ofullgången, men den har partier af lifvets egen mäktiga sanning och skönhet, så fina och varma, så vemodiga och bittra som ens egna minnen. Det fins ställen i denna bok, som för oss unge äro så heliga som vårt eget lönligaste känslolif och som återdallra i vår själ så ymnigt och djupt som vår egen ungdoms svårmodiga melodier. Vi trycka handen på denna Schultz och se honom in i hans varma ögon och ädla ansigtsdrag, som om det vore en gammal kär vän, som sutte vid vår sida, och vi minnas med vemod, när vi sista gången hörde hans goda ord och hans blida stämma. Det var för honom vi yppade oss, när hjertat var för fullt, vare sig af sorg eller lycka.

»Erik Grane» eger djupare innehåll än något af hr Geijerstams föregående arbeten samt är mera skrifven ut ur hans eget själslif. Denna roman är »ett stycke af den nu lefvande ungdomens historia», en skildring af den unga generationens barndom och ungdom. Skildringen är, såsom nämdt, hållen i temligen allmänna drag. Af de tvenne faktorer, som bestämmande inverka på en menniskas utbildning: de individuella, nedärfda dispositionerna och de yttre, omgifvande samfundsförhållandena, betonas de senare afgjordt starkast. »Erik Grane» har derför framför allt blifvit en bok om den nutida ungdomens uppfostran. Det är en allvarlig framställning af allvarliga ämnen och kan fordra att läsas med allvar. Dess innehåll eger en sådan vigt och är framstäldt med sådan värme och renhet, att det väl förtjenar att tagas i öfvervägande af hvarje moder, som har barn att uppfostra och innerligt känner hela vidden af sitt ansvar. Ty om någon med hela den ärliga öfvertygelsens glöd och hela den frimodiga öppenhetens skärpa, i en skildring, hvari den egna erfarenheten ljuder som en sorgsen och smärtsam klagan, säger, att nutidsungdomens bittra ve och skämmande lyten äro naturliga och oundvikliga konseqvenser af de gängse uppfostringsgrundsatserna, — då är det, synes mig, större och vackrare att taga denna sak upp och fördomsfritt undersöka den och våga se förhållandena rakt in i ögonen, än att slå det hela bort i skämt eller af en obefogad förtrytelse vända sig undan, eller i sjelfkär öfverlägsenhet låtsa om ingenting.

Det är ömtåliga saker, som hr Geijerstam vidrör, de ömtåligaste af alla.

Först och främst har han varit nog modig att upptaga till behandling de företeelser, som stå i sammanhang med ynglingens utveckling till man. Enligt författarens framställning har en i all sin välmening förvänd uppfostringsmetod inverkat menligt på denna sida af Erik Granes ungdomslif. Föräldrarne tillämpa förtegenhetsmetoden i fråga om alla dessa ömtåliga förhållanden, som gossen anar i sina med den fysiska utvecklingsprocessen sammanhörande fantasier, hvilka väckts och närts af åtskilligt, som han sett och hört i det dagliga lifvet eller läst i böcker. Hans nyfikenhet blir på ett rått, osundt sätt mättad af alla de saker, som man berättar nere i vedboden eller stallet. Förf. anser, att i allt, som rör barnets utveckling som könsvarelse, ett mera öppet och mera innerligt förhållande bör råda mellan detsamma och föräldrarne. En allvarlig och kysk utredning å de senares sida skulle på ett naturligt sätt tillfredsställa det förras gryende förvetenhet, medan förtegenheten endast bidrager till att drifva denna öfver i en osund, kittlande nyfikenhet, hvilken sedan skaffar sig näring i smyg. Och om denna senare olycka skett, och om den i löndom och genom en osund näring brådmognade sinliga driften framträder i onaturliga yttringar, bör en fader icke, som Per Grane, vid gossens uppfigtiga bekännelse inskränka sig till att svara: »du också, stackars gosse!» och dermed anse sig ha uppfylt sin pligt. Och om en ung man, liksom Schultz, går och bär på en hemlighet af ett eller annat slag, som tynger och tär, »borde ingen så som en moder kunna hjelpa till att bära ett dylikt lidande». Genom att framhålla de skadliga verkningarna af en bristande förtrolighet mellan föräldrar och barn blir »Erik Grane» en maning till större öppenhet och innerlighet i hemmen.

Detta är *en* sida af Erik Granes ställning till familjen. Den andra är skiljaktigheten i religiösa frågor. Detta är något, som i vår brytningstid naturligtvis måste tagas med i en allsidig skildring af en ung mans historia. Häri ligger det tvistefrö, som verkar så mycken bitterhet och så många lidanden i så många hem. Sonen kommer hem utan sin barndoms tro, hvilken han mist ute i verlden; och detta: att han icke längre tror som far och mor, är nog för att resa en konstlad skiljemur. Man fördömer en menniska, *derför att* hon hyser åsigter, som afvika från ens egna och *fastän* hon tillkämpat sig dem i ärlig strid och i andlig svett och möda samt står inne för dem med sin karaktär. Ja man låter sonens verldsåskådning inverka förändrande på sjelfva moderskänslan, och framkallar så alla dessa slitningar, som förbittra familjelifvet rundt om i landet.

Dessa äro de tvenne hufvudsynpunkter, från hvilka hr Geijerstam skildrar Erik Granes ställning gent emot familjen och den rol, som denna spelar i hans ungdomshistoria. Bland de yttre samhällsförhållanden, som utöfva inflytande på hans utveckling, är särskildt universitetslifvet föremål för skarpa angrepp, emedan det i sin nuvarande gestaltning bortfuskar personligheten, närer karaktärslösheten och förstör allt som är *ungt* hos menniskan. Jag kan härvid endast säga, att jag utan betänkande underskrifver hvartenda ord, och att det enligt

min öfvertygelse skulle vara godt, om allmänheten ville korrigera sin något skefva, mera ljusa, men mindre sanna, uppfattning af studentlifvet genom att läsa »Erik Grane».

Men framför allt vill jag betona: »Erik Grane» är en bok, som mödrarna borde läsa. Ty den är en varm och frimodig vädjan till dem att mera innerligt lefva sig in i sitt ansvarsfulla kall, såsom de, hvilka skola skapa framtiden genom att uppfostra det kommande slägtet. *Ola Hansson.*

2.

Man kan af allt hjerta instämma i Ola Hanssons hufvudomdöme om Erik Granes historia och likväl på det kraftigaste protestera mot vissa delar deraf. Det är hvad vi här vilja göra.

Vår första protest gäller bokens benämning. Det hade varit mera öfverensstämmande med innehållets, ofta öfver alla tillbörlighetens och finkänslighetens gränser gående ärlighet, om titeln också varit ärlig och angifvit boken för hvad den är: *ett stycke af studentlifvets historia,* afsedt att läsas och behjertas af föräldrar och andra mogna tänkande menniskor — icke en »roman» för den okritiska och oerfarna ungdomen. Som den nu befinnes har boken gått under falsk flagg och derigenom dels blifvit missförstådd och verkat, mot förf:ns afsigt, skadligt, dels förbisetts af dem, för hvilka den närmast varit afsedd. Oss veterligt hafva t. ex. få läsare och ingen granskare förr än här Ola Hansson fattat boken ur dess hufvudsynpunkt, den af föräldrarnes pligt att med ömt förtroende komma sina söner till hjelp i den svåra öfvergången från ynglingatiden till mannaåldern. Hvad härom säges, särskildt sid. 103—113, hör till de märkligaste uttalanden i den nutida uppfostringsfrågan och borde icke lemnas oläst af någon fader eller moder. Vi nämna med flit fadern, ty att, såsom Ola Hansson, lägga den svåra uppgiften endast på modern, vore i vår tanke både obilligt och farligt. Det skulle förutsätta, att fädren allt fortfarande — såsom nu tyvärr oftast är fallet — förblefve ovärdiga att hjelpa sina söner i nämda hänseende, att de aldrig skulle finna något annat svar på gossens skygga förtroende än det, som gafs Erik Grane: »Också du, stackars pojke!» Men i så fall skulle äfven den ömmaste, pligttrognaste mor föga förmå.

Här om någonsin hafva de nutida arfsteorierna ett ödesdigert ord att säga. I en enda replik i det anförda samtalet, sid. 103—113, röjer förf:n, att han har medvetande deraf, i det han låter Granes vän antyda huru »genom en stor, långsamt gående sedlighetssträfvan» mannen skulle kunna nå upp till likställighet med qvinnan i sedligt afseende; men denna tanke motsäges blott alltför ofta sedan, och när man lägger bort boken, har läsaren kanske glömt den lika fullständigt som, enligt hvad vi framdeles skola visa, förf:n sjelf synes hafva gjort.

Varningen till mödrar att icke låta skiljsmessa i trossaker verka skiljsmessa i kärlek hör äfven till bokens tänkvärda sidor. Men å andra sidan frågar sig läsaren: hvari har Erik Granes troskamp bestått

och på hvad sätt visar han sig »stå inne för sin nya lifsåskådning med sin karaktär»? Läsaren får se mycket litet af den förra och nästan ingenting alls af den senare.

Hans förhållande till studentlifvet kunna vi här ej följa; vi påpeka blott såsom oädelt förf:ns sätt att i berättelsen införa verkliga nu lefvande personer under vanställande förklädnad, samt erinra om huru hans fullkomliga frånvaro af tolerans gent emot andras åsigter gifver mycket litet hopp om att tonen och andan i studentlifvet skulle vinna något på, om det s. k. frisinnade partiet en gång komme till makten.

För öfrigt är det oförnekligt, att förf:n, omedvetet så väl som medvetet, gifvit ett ytterst sorgligt begrepp om studentlifvet. Läser man hans bok i bredd med en äldre skildring af Upsalalifvet: »En man öfver bord», och lägger man härtill vissa bedröfliga händelser för dagen, så gripes man af ångest, och kan ej värja sig för den påträngande öfvertygelsen, att »there is something rotten!»

Men å andra sidan veta vi lyckligtvis, att ej *hela* det samfund, som fordom hedrats med namnet »den eviga ungdomen», anstuckits af branden, att vid sidan af de urartade och förskämda elementen går en djup, mäktig ström af allvarligt arbete, ädel sträfvan och ungdomsfrisk hänförelse för lifvets högre mål. Vi veta ock, att bakom de fega halfidioter, som Erik Grane ställer som representanter för den kristliga studenten, står mången ädel yngling med brinnande gudsfruktan och sjelfständigt åskådningssätt. Vi veta slutligen, att bland ungdomens lärare finnas ädla, frisinnade män, hvilka icke ens inför studentlifvets sorgligaste företeelser kunna förmås att uppgifva sin tro på ungdomen och dess förmåga af sjelfupprättelse.

Hvarför har då Erik Grane ej haft öga för dessa sidor af Upsalalifvet?

»*Vi äro icke normala*», låter förf:n Granes vän säga, och det är kanske bokens sannaste ord, på samma gång som det ger svaret på vår fråga.

Men hvar söker förf:n bot för denna brist? Jo, han låter sin hjelte plötsligt öfvergifva Upsala för att rädda sin personlighet, hvilken senare han lika plötsligt återfinner på ett brukskontor i landsorten och ytterligare försäkrar genom frieri och förlofning med en ung flicka i grannskapet.

Efter den första kärleksförklaringen vill Erik Grane bekänna för den han älskar sina förvillelser i sedligt afseende, men hon slår bort de allvarliga orden med en skämtsam förklaring, att alla karlar äro likadana och att hon icke ämnar vara svartsjuk på det förflutna, utan älskar honom sådan han är.

Lägger man härtill brefvet, hvari den unga frun uttrycker sin sympati för Strindbergs »Giftas», så frågar man sig om Erik Granes giftermål verkligen i någon väsentlig mån skiljer sig från hans föregående lösliga förbindelser, om hans hustru skall kunna fylla krafvet på en äkta moderskärlek ens tillnärmelsevis så väl som hans egen fromma moder, eller om han sjelf har en renare natur att ge sina barn i arf, än den han en gång ärft?

Svaret kan icke blifva annat än nekande. Antingen har förf:n icke *förmått* eller har han icke *velat*, ens antydningsvis, föra igenom det etiska problemet i sin bok. Men dermed förfaller också en stor del af dess värde. Alltifrån den vidriga och onödiga skildringen af Stockholmsbesöket och de yttranden, som senare fällas om tvånget af ett osedligt lif,* har förf:n förverkat den rättänkande och fördomsfria läsarens sympatier.

Slutintrycket af Erik Grane blir, att den första delen deraf är märklig och behjertansvärd, men dock ej förslår att försona oss med den senare, knappast till att förmå oss förlåta författaren, att han så illa skadat sin egen sak.

Esselde.

Till

Finlands första qvinliga filosofie kandidat

Emma Åström

af

Z. Topelius.

Nu skorrar mången röst i Evas öra.
En ropar ormaspråket: mästra Gud!
En annan säger: se, men inte röra!
En tredje hviskar: lef för att stå brud!
Mod, Evas döttrar! Glömmen hvad de skria,
Mod, sanningen skall göra eder fria!

Plats för det tysta, sjelfförgätna, trogna,
Ödmjuka arbetet i tankens verld!
Plats för de tusen frön, som aldrig mogna,
De gnistor, som förgås i lifvets härd!
Plats för hvar ande, som mot ljuset svingar
Med örnafjädrar eller dufvovingar!

Du hemmets hulda, ljufva vårdarinna,
Är all din verld vid stugans tröskel slut?
Är du rebell emot ditt öde, qvinna,
För att du stundom längtar blicka ut?
Är det ett brott, som Gud ej än förgätit,
Att kunskapens förbjudna frukt du ätit?

---

* I afseende härpå se professor Seved Ribbings kraftiga uttalande mot Strindbergs »Giftas», Ny svensk Tidskrift 1885 n:r 2 och Tidskrift för Hemmet 1884 n:r 6.

Du sträng, der lifvets suckar återljuda,
Du barm, der hvarje känsla rotas stark,
Skall blott ditt hjerta fagra blommor bjuda
Och skall din tanke vara ödemark?
Hvad är en blomstergård förutan dager?
Grön är din myrten. Hvarför ej din lager?

Nej, knota icke! Bär din lefnads lotter,
Var öm mot allt, hvad kärt i hemmet bor,
Men mins, att tanken är din äldsta dotter
Och sanningen din gamla fostermor!
Ett litet sömnlöst barn är menskoanden;
Uppamma honom allt från lindebanden!

Och binda dig ej hemmets främsta pligter,
Så vårda troget detta kungabarn;
Så väg ditt lefnadsmål med tyngre vigter,
Än broderiets lätta sefirgarn;
Gif Gud ditt hjerta, tjena glad din like,
Och väx i sanningen, väx för Guds rike!

Du tysta, tåliga arbetarinna,
Ödmjuka, trogna, anspråkslösa vän,
Vi helsa dig som lagerns första qvinna,
Vi helsa dig som qvinna utan den,
Så rik på vetande, som frukt skall bära,
Men fattig, fattig på all skrytsam ära.

Hur många dina systrar gingo vägen
Till samma mål, men funno porten stängd
Och funno fördomen som dörrvakt trägen
Och dumheten som skylt på låset hängd
Och vände sorgsna till sin söm tillbaka
Att drömma, törsta, lida och försaka!

Du blef den första, andra skola följa,
Nu, nu gick Cesar öfver Rubicon.
Ditt blyga spår skall ingen mer bortskölja
Från branta stigen upp till Helicon.
Mod, kätterskor mot gammal häfd i staten!
Högt lefve, lefve första kandidaten!

Helsovårds-literatur.

R. v. Krafft-Ebing, **Om friska och sjuka nerver,** öfversättning af O. H. Dumrath. Pris 1: 50.

Förf., som är professor i psykiatri vid universitetet i Graz och en af de erfarnaste läkare och mest erkända författare på nervpathologiens och sinnessjukdomarnes område, har i ofvannämnda läsvärda skrift karakteriserat vår tidsålder såsom företrädesvis »nervös», påpekat orsakerna härtill och botemedlen härför och har med ett ord genom skriften i sin mån velat »bidraga till att bevara nervernas helsa, denna källa till mensklig lycka och handlingskraft hos dem, som befinna sig i hennes fulla besittning och att åter förskaffa denna helsa åt dem, för hvilka hon under lifvets mödor och bekymmer gått förlorad».

Det är således en bok för alla, då hvar och en måste befinna sig i någon af dessa kategorier. Då numera icke blott läkarne, utan äfven den stora allmänheten börjat inse, icke blott att i allmänhet en sund själ utvecklas bäst i en sund kropp, utan äfven särskildt att själens helsa är närmast beroende af helsotillståndet hos dess materiela organ, hjernan och nervsystemet, så måste hvar och en, som intresserar sig för ett sundt och normalt själslif, egna den största uppmärksamhet åt vården af de för all själsverksamhet nödiga verktygen, de konstrikaste, finaste och ömtåligaste, som af Gud blifvit skapade, menniskans hjerna, ryggmärg och nerver. För dem, som på ett beqvämt sätt vilja sätta sig in i hithörande vigtiga frågor anbefalla vi ofvannämnda enkla, lättfattliga arbete. För att ytterligare locka läsaren vilja vi här framdraga en och annan hufvudsanning ur detsamma.

Förf. påpekar, att den moderna kulturmenniskan i allmänhet icke är så lugn, lycklig och belåten, som man skulle vänta, då man tar i betraktande de många hjelpmedel till ett lyckligt lif, som den moderna civilisationen frambringat. Tvertom synas den moderna civilisationens menniskor, i synnerhet i de stora städerna, bleka, missnöjda, upphetsade, oroliga, och att de flesta känna sig olyckliga, synes framgå bland annat deraf, att en Schopenhauers och en Hartmanns tröstlösa filosofiska verldsåskådning funnit så mångfaldigt erkännande. Den mask, som gnager på kulturlifvets frukt och förgiftar otaliga menniskors lefnadsglädje och lefnadskraft, är den så kallade *nervositeten,* ett vanligt, sväfvande, populärt uttryck för svaghet och retlighet hos nervsystemet, ända till bestämdt utpreglad nervsjukdom. På detta nervernas sjukliga reaktionssätt grundar sig till stor del detta drag af verldssmärta och pessimism, som genomgår djupa lager i vårt moderna samhälle och bland andra oroande symptom eger en slags statistisk måttstock i det ständigt tilltagande antalet af sjelfmord och sinnessjukdomar.

Förf. visar, att sociala, politiska och kyrkliga förhållanden ingenstädes på vår jord äro tillfredsställande, utan öfver allt gifva anledning

till slitningar, oro, bekymmer och fruktan, att den högt drifna civilisationen skapat en mängd nya behof, för hvilkas tillfredsställande individens arbets- och förvärfsförmåga måste oroligt uppdrifvas till det yttersta; med ett ord, nervsystemet anstränges i våra dagar öfver höfvan genom *kampen för tillvaron*. Men nervernas öfverretning i striden för en förkonstlad, förfinad tillvaro skapar behofvet af allt jemt pikantare och dyrbarare njutningar, och för att möjliggöra dessas tillfredsställande måste nervsystemet göra mera arbete o. s. v. i en förderflig cirkel.

Efter några vidare betraktelser öfver vår tids nervositet framställer förf. i 1:a kapitlet om »nervkapital och nervarbete» de fysiologiska vilkoren för nervsystemets sunda och normala verksamhet; i 2:a kapitlet: »orsakerna till nervsjukdomarne»; i 3:e kapitlet: »medlen för bevarandet af nervernas helsa»; i 4:e kapitlet: »nervsjukdomarnes former»; och i 5:e kapitlet: »allmänna grunder för nervsjukes behandling».

Vi vilja icke gå läsaren i förväg genom något utdrag ur de särskilda kapitlens vigtiga innehåll, utan bedja blott, att — för att ännu en gång framhålla ämnets stora betydelse — få underskrifva den sats, hvarmed förf. börjar det 1:a kapitlet: »All jordisk lycka beror af nervsystemets riktiga verksamhet».

F. Björnström.

Helsovännen, tidskrift för allmän och enskild helsovård, utgifven af D:r *E. W. Wretlind.* Årg. 1. N:r 1.

Det är med glädje vi helsa välkommen den första populära tidskriften för helsovård i vårt land. Hygienen eller helsovårdsläran är den yngsta, men måhända den mest lofvande och inom kort säkert den välsignelserikaste af alla läkarevetenskapens specialgrenar. Dess höga uppgift är att bevara helsan, att förekomma sjukdomar och att således göra den egentliga läkekonsten så mycket som möjligt öfverflödig. Men för att nå detta stora mål måste denna vetenskap nedtränga från lärdomens höjder till okunnighetens dalar och med sina sanningar genomtränga och påverka hela folkmassan, både hög och låg. Denna vetenskap behöfver framför andra populariseras och som ett godt medel härtill helsa vi den ofvannämnda nya tidskriften, hvars utgifvare genom sin föregående verksamhet visat sig väl förberedd för detta företag.

Frågar någon, hvad som innehålles i denna vetenskap, så får han tillräckligt svar i tidskriftens program, som lofvar att afhandla frågorna om *mat* och *dryck, njutningsmedlen, beklädnaden* till materiel och snitt, *bostaden* med afseende på inredning, uppvärmning, belysning, *barnavårdens, uppfostrans, yrkenas,* det *äktenskapliga* och *husliga lifvets* samt *själsarbetets* betydelse för vår helsa, beskaffenheten af *marken* på hvilken vi bo, af *luften,* i hvilken vi röra oss, *skolväsendet* och *samfundslifvet, lagstiftningen* rörande helso och sjukvården samt om den rådande *sjukdomskonstitutionen* och de åtgärder, som deraf påkallas m. m.

Det nu föreliggande första häftet af *Helsovännen* börjar med några tänkvärda allmänna satser om »*Lif och helsa*», hvarvid närmare

förklaras, att »lif är rörelse och verksamhet»; »lif med helsa är ordnad verksamhet»; »lif är kamp för tillvaron»; »lif med helsa är seger öfver fiender»; »helsovårdsläran lär oss att känna vårt lifs fiender; han lär oss att fly dem eller att döda dem, innan de nå oss».

Såsom medarbetare i tidskriften möta oss vårt lands främsta hygienister såsom professor E. Heyman, som i en artikel framhåller skummjölksostens stora näringsvärde i förhållande till dess prisbillighet, och förste stadsläkaren d:r K. Linroth, som gifver goda råd rörande renhållningen i våra landsortsstäder. I »ett litet kapitel om qvinnodrägten» förordar provinsialläkaren J. E. Bergvall varmare och ändamålsenligare underkläder. Derjemte innehåller detta nummer bokanmälningar och några smärre meddelanden.

För det billiga prenumerationspriset 2: 50 för årgång, vinner man säkert lärdomar, som torde förekomma vida större och ledsammare utgifter på apoteken. *F. Björnström.*

Småprat från Köpenhamn.

Köpenhamn i December 1885.

Här nere blåser för närvarande en frisk flägt, som ibland kommer oss fremlingar att tro oss vara midt i Europa. Det är lif och arbete, och fastän under starkt tryck, rör sig och växer folkmedvetandet i jemn och säker fart.

Men det politiska och merkantila lifvet slukar ej andra intressen. Man är entusiastisk för konst och literatur, och oaktadt till och med målare, bildhuggare, författare och skådespelare klaga öfver dåliga tider, så blomstra ändå de sköna konsterna i Danmarks hufvudstad vackert nog, om också en hop ogräs sticker hufvudet upp bland hvetet och trifves bättre än det egentligen skulle.

Vi ha en mängd illustert folk här just nu. En af dagarne hade den norske komponisten *Edward Grieg* en konsert. Salongen var icke fylld. Men nordens största musikaliska namn funnos der ändå. Gamle maëstron *Gades* vackra grå hufvud bemärktes i första rummet; hans lilla sunda och kraftiga figur tar sig alltid bra ut, och hans ögon blickade denna afton specielt förnöjdt omkring sig eller uppåt, till estraden. *Johan Svendsen* undgår aldrig publikens odelade uppmärksamhet, hvar han än går fram. Han har också något så frappant, energiskt och distingueradt i sin hela personlighet, att man icke kan underlåta att observera honom, och det ehuru han fullkomligt saknar alla yttre artisttecken, långhår och sådant. Redan som europeisk ryktbarhet är han föremål för publikens hyllning, mer eller mindre sysslolösa damers dyrkan och bröders i Apollo afundsjuka. Det är dertill en nästan sydlänsk liffullhet och ungdomlighet, som stämplar hans utseende och väsen, liksom hans rörelser vittna om fysisk kraft och största elasticitet. När han anför en opera eller — kanske i ännu högre grad — när han i konsertsalongen står framför sin orchester, förstår

han att elektrisera, icke allenast sina musici, utan också åskådarne i en oroväckande hög grad. Och hvad som är det bästa af allt, Svendsen förstår att styra och herska. Han har den nödvändiga auktoriteten, tron på sig sjelf, förmågan att få andra att lystra.

Men så *Grieg*. Han synes, bockar och nästan försvinner på stolen framför den stora flygeln. I det första ögonblicket tror man sig ha en student framför sig, så ungdomlig ser han ut. Men i det nästa, när han stryker upp det ljusa, gråsprängda håret från en fårad panna, i det nästa — innan han begynt spela — inbillar man sig, att den lille nervöse, trötte mannen deruppe är en gubbe.

Det svårmodiga uttrycket kring munnen, som oftast är tätt sluten, ger efterhand under spelet vika; han öppnar läpparne liksom först tonerna skulle ge honom lust att andas ut, ser ändtligen upp efter att länge envist ha haft ögonlocken sänkta, och blickar framför sig med ett uttryck, som man icke lätt glömmer.

Grieg som komponist är längesen känd af hela den musikaliska, och jag kunde kanske tillägga, hela den omusikaliska verlden. Men han är ej mycket känd som pianist. Och dock hör man sällan ett ädlare spel. Jag ville uppställa hans exekution som den norm, till hvilken vår tids pianospel borde sigta. Allt buller och bång lika bannlyst som omotiverade pianissimoeffekter. Det är icke ett predikande som Bülows, icke ett berusande som Menters, icke en raffinad som Essipoffs spel. Det är den fullödigaste konst, ren och ädel.

Och dock fans det någon, som hos publiken gjorde Grieg rangen stridig. Det var en qvinna. Hon var hvarken ung eller skön. Och, ehuru sångerska, saknade hon stämma. Och ändå . . .

Fru *Nina Grieg* var, då hon gifte sig med Grieg, en liten vänlig »familjeflicka», som visst aldrig hade drömt sig en framtid som konstnärinna. Hennes bekanta omtala henne från den tiden som en obetydlighet, vid hvilken ingen menniska fäste sig. Och hon har under sitt äktenskap utvecklat sig till en konstnärinna af rang. Hon sjunger som ingen annan. Man ser en halfgammal dam, något oordnadt hår kring ett märkvärdigt litet, vänligt ansigte, stora nästan stirrande öppna ögon och en mager kantig figur. Och när hon faller in med sången efter Griegs små koncisa förspel, fängslar hon genast, ovilkorligt. Det är nästan natursång. Någonting olärdt till och med. Men det är förtjusande. Det är ändock fin konst, ehuru kanhända utan skola. Hon kan icke öfverträffas i »Min unga Brud» och andra Griegska visor. Det älskvärda konstnärsparet, såsom de synas uppifrån estraden, utgöra ett egendomligt kontrasterande helt. Så olika och dock harmoniska. Hennes själfullhet liksom ger hans nervösa personlighet behöflig ro. Hennes glädtighet sprider ett skimmer öfver det hela. Och man glömmer, att Edward Grieg är som en skugga, sjuklig och eterisk, så det kan göra en ondt; man glömmer allt för att låta sig hänföras af fru Ninas varma tro på skönheten, på lifvet, på ungdomen, på lyckan. Ty man tror med henne på allt detta, då hon sjunger . . .

På första bänken bland åhörarne sitter ett ståtligt par och lyssnar. Han är hög som en kung, och bär sitt hufvud som en sådan.

Mörk och allvarlig, som om han icke för några år sen varit den gladaste af Danmarks diktare — nästan aristokratiskt sjelfrättfärdig — ser han nu icke ut, som om han för icke länge sen varit ung och gjort dårskaper, då när han ännu slog den fulltonigaste lyra landet hört på decennier . . . Det är *Holger Drachmann*. Han har i sitt fäderneslaud varit älskad så som endast en skald, en skald af Guds nåde kan vara det. Han har varit uppburen som — en primadonna, och man har svärmat för honom som för en Byron. Den rika vårfloden af hans ungdomsarbeten har emottagits öfver hela landet som en välsignelse — men nu? Den stämma, som ännu i går förstod att tjusa så som ingen annan, är stum i dag. Kring Holger Drachmanns vackra hufvud är glorian borta, och man betraktar honom ej mer i den varma sympatiens rosenröda atmosfer här i hans hemland, bland hans egna.

Och dock — det kan låta som ännu mer oförklarligt, då man vet, att han, som förr genom sitt oregelbundna, äfventyrliga lif ständigt gaf folk ämne till klander; han, som sjelf förr roade sig med att ge »belackarenom rum», att han nu för ett exemplariskt lif, är utmärkt äkta man och fader, älskvärd umgängesvän, flitig och exemplarisk på allt vis! Men — hvad har nu vållat denna obegripliga omstämning? Hvad har kommit glorian att slockna, sympatien att försvinna, intresset att svalna? Det, att han ifrån att ha varit ung, blifvit äldre? Att han ifrån att ha varit ostadig, stadgat sig? Att han blifvit allvarlig, med ett ord, att han förändrat sig?

Det är i Danmarks nuvarande politikmakeri nära nog omöjligt att bevara sin personlighet ren; hur det nu är, så har Drachmann kommit i en obehaglig mellanhand, som aflägsnat honom från forna vänner. En politisk omsvängning från ett läger till ett annat kan väl i och för sig inte vara så farlig, men — det har kommit en myckenhet »vrøvl» emellan, som vidgat klyftorna, och nu står Drachmann, om icke ensam, ty han har på sin sida högern, så åtminstone på sätt och vis isolerad, i det han ovilkorligen är för ung för det gamla, ehuru han möjligen sjelf anser sig numera vara för gammal för det unga och nya.

Drachmann lär sedan några år vara gift med en ovanligt rikt begåfvad dam; och man tror, att hennes inflytande öfver honom icke varit så ringa, isynnerhet på det religiösa området och det omslag, som Drachmann gjort äfven der.

När konserten är slut och alla resa sig, synes Drachmanns hufvud högt öfver alla andras, och ett stycke bakom står en man och betraktar honom med lifliga, intresserade blickar. Han ser ut som en grosshandlare, som en rik och bortskämd Mercuriison, den der vet, att hans yttre person är på sista modet, så modern, att »Boulevard des Italiens» inte kunde uppvisa något färskare i herrtoilettväg. Det är också en ståtlig och vacker man, ungdomlig, ja, jag hade så när sagt, blomstrande. Damerna omkring honom puffa hvarann' i sidorna och titta upp på honom som förgätmigejer på en ek — — — »du — Stine, ved du hvem Sine tror han er, du? Jo du, hon siger, at Trine og Eline kjender ham godt, og at det er ham, du, ham selv,

Garman et Worses og smaafolkenes fornemme digter, ham fra Stavanger, *Alexander Kjelland*, du!»

Nå, detta är en glimt i en liten konsertsal, intet annat! På nya året få vi se dem alla på närmare håll. I tydligare belysning.

Eder

Ina Lange.

Hvarjehanda i qvinnofrågan.

Sverige: Föreningen för gift qvinnas eganderätt hade Söndagen den 29 november sitt årssammanträde. Sekreteraren tillkännagaf, att under året utkommit 2:dra häftet af föreningens skrifter: »*Om den gifta qvinnans eganderätt. Ny följd*», innehållande: 1) de vid 1884 års riksdag af hrr Wallenberg, Stackelberg, Ekman och Smedberg väckta motionerna angående ändring i giftermålsbalken; 2) lagutskottets utlåtande i anledning af dessa motioner; 3) diskussionen öfver detta utlåtande inom 1:sta och 2:dra kammaren den 30 april 1884; samt 4) En öfversigt af frågans ställning och 5) fröken E. Keys föredrag »Om den gifta qvinnans ställning.»

Svenska qvinnoföreningens (»Karlsborgsföreningen») årssammanträde egde rum den 30 november. Föreningen, som har till syfte »att hos Sveriges folk söka uppväcka och underhålla varm och offervillig fosterlandskärlek», började sin verksamhet i april 1884 samt insamlade under fjoråret: I ledamotsafgifter 4,578 kr. och i frivilliga bidrag 5,143 kr. Föreningens hela behållning uppgick den 31 dec. 1884 till 9,895 kr.; ledamotsantalet samma dag var 4,321. Innevarande års afgifter synas ingå till oförminskadt belopp.

Qvinna medlem af bankstyrelse. Fru *S. Whitlock* har blifvit invald till medlem af Stockholms Folkbanks öfverstyrelse.

Fältskärsbref utfärdades den 16 nov. af Medicinal-styrelsen för *Ida Ellen Nathorst*, som den 4 i samma månad inför förste stadsläkaren aflagt examen för erhållande af rättighet till fältskärsyrkets utöfvande, hvilken rättighet, som bekant, tilldelades qvinnan redan år 1861, men hvaraf blott ett fåtal begagnat sig.

Qvinlig fattigvårdstyrelse. Från Stugun skrifves till Jämtl.-P:n: Kommunalstämman härstädes har tillsatt en »biträdande qvinlig fattigvårdsstyrelse», bestående af 10 medlemmar, i hufvudsakligt syfte att bidraga till beklädnad af fattiga barn inom skolåldern, och att dermed på samma gång främja en i möjligaste måtto regelbunden skolgång.

Kristliga föreningen af unga qvinnor, som nyligen stiftats på initiativ af fru Andersson-Meijerhelm, hade Söndagen den 13 dec. sitt första möte i kyrkan vid Floragatan, vid hvilket musik, föredrag och diskussioner angenämt omvexlade till kl. 8, då té dracks och bön hölls, hvarefter man åtskiljdes. Föreningens mål är att förena kristliga qvinnor till gemensamt arbete för unga qvinnors bästa i intellektuelt, moraliskt och andligt afseende. För att nå detta syfte hållas

möten hvarje söndags e. m. mellan kl. 5—½9' samt engelska lektioner hvarje onsdag och välläsning, förenad med sömnad, hvarje lördag.

Norge: *Fru Camilla Collett,* den berömda författarinnan och modiga förkämpen för qvinnans rättigheter har ej länge sedan utgifvit en bok »Mod Strömmen: ny Række», »som utgör en ny insats i qvinnofrågan». — En annan framstående qvinna, *fru H. Rosing,* har blifvit utnämd till ledamot i den af regeringen nyligen nedsatta kommittén för folkskolans omorganisation, hvarigenom första steget tagits till den norska qvinnans deltagande i dylika offentliga angelägenheter. — *Qvinnans rösträtt* inför »Norsk kvindesags-forening», se brefvet från Kristiania. — *Den nya »frisinnade» studentföreningen* i Kristiania har till sina hedersledamöter enhälligt inbjudit Björnstjerne Björnson, Henrik Ibsen, fru Camilla Collett, Alexander Kielland, Jonas Lie och Arne Garborg — hvarjemte den beslutat att inbjuda universitetsprofessorerna att bevista deras sammanträden samt »qvinnosaksföreningens», arbetareakademiens och den liberala föreningens styrelser att inträda som medlemmar i föreningen. Likaledes kunna konstnärer och äfven andra personer af båda könen af föreningens styrelse erhålla rättighet att anmäla sig till inträde.

Tyskland: Vid den allmänna tyska qvinnoföreningens 13:de generalförsamling i Leipzig för någon tid sedan talade *fru Bertram* öfver *arbeterskornas löneförhållanden.* Hon visade huru de eländiga s. k. »hungerlönerna» till och med nedgått och fångarnes arbeten tillåtits ytterligare nedtrycka prisen. »Man kunde med full rätt säga, att arbeterskan i tukthuset hade det bättre än den ärbara qvinnan». Arbeterskefrågan hade dock börjat inslå på en ny väg, sjelfhjelpens. Arbeterskan hade kommit till större medvetande om såväl sin belägenhet som sina rättigheter. Qvinnoföreningarne borde taga denna sak i sin hand och genom bildande af sektioner lemna arbeterskorna råd och hjelp. Målet borde vara: 1) lika lön för lika arbete, 2) fri sjelfbestämningsrätt, 3) det billiga fängelsearbetets undanskaffande ur marknaden, 4) nedsättande af kommitteer af arbetsgifvare och arbetstagare, 5) fastställandet af en minimilön och 6) qvinliga inspektrisers anställande.

England: Vid de sistl. Juni månad i London hållna immatrikulationsexamina för tillträde till universitetet derstädes voro bland 1,100 inträdessökande 150 unga qvinnor. 615 godkändes, bland dem 100 af flickorna. Högsta betyget bland alla 615 togs af en ung dam, vid namn *Jane Rebecca Wishart,* som vann ett stipendium för 2 år om 20 pund st. om året. Ytterligare tvenne pris vunnos af qvinnor och af de 35 studenter, som fått högsta betyget, voro 8 qvinliga. — Universiteten i Oxford och Cambridge pläga hålla s. k. lokalpröfningar för unga damer och gifva dem ett slags mogenhetsbetyg, som i värde blott föga står efter Londoneruniversitetets immatrikulationsbevis.

Qvinnans politiska rösträtt. Denna fråga har under denna valperiod mer än vanligt tagit den allmänna uppmärksamheten i anspråk och synes göra stora framsteg. Valagitationen har bedrifvits med stort nit äfven af

qvinnor. Så har en af våra landsmaninnor uppsökts af en sådan qvinlig valagent och uppmanats att göra allt för att förmå sin man att välja på den liberale och för qvinnans valrätt ifrande kandidaten för distriktet. Ej mindre än 517 (232 liberala, 212 konservativa) parlamentskandidater hafva förklarat sig ämna rösta för att qvinnor, hvilka hafva sådan egendom, att med dess besittning följde rösträtt, om den egdes af män, måtte få sådan rättighet sig tillerkänd. Flera qvinnor hafva uppträdt som parlamentskandidater, bland dem John Stuart Mills stjufdotter, *miss Helen Taylor*, hvilken uppstält sig som kandidat för North Camberwell och rustat sig att ifrigt deltaga i valkampanjen. Men när hon enligt föreskrift framstälde sin kandidatur för valförrättaren, nekade han att antaga denna. Miss Taylor har emellertid ingifvit en skriftlig protest och rörelsens förkämpar fortsätta oförskräckt sin agitation. De hafva nu nyligen framstält ett förslag, att drottning Victoria skall fira femtioårsjubileet af sin tronbestigning i juni nästa år med att bevilja sitt eget kön samma politiska rättigheter, som männen så länge åtnjutit. Såsom skäl för denna begäran anföra de, att drottningen regerar på grund af den principen, att qvinnor af kunglig börd hafva samma politiska rättigheter och skyldigheter, som män af kunglig börd. Om en person är tronarfvinge, förlorar den icke sina rättigheter, derför att den är en qvinna. Qvinnornas politiska likställighet med män är således fullt erkänd och tillämpad i afseende på qvinliga medlemmar af konungafamiljen. Men, fortsätta reformens vänner, politisk duglighet, d. v. s. förmågan att förstå politiska frågor och att uppfylla politiska skyldigheter, är icke något privilegium för qvinnor af kungligt blod, utan kunna lika väl innehafvas af qvinnor af folket. Att gifva dessa rättighet att deltaga i landets angelägenheter skulle derför vara det värdigaste sätt att fira en qvinlig suveräns jubileum.

Irland: *Vid kongl. universitetet i Dublin* hafva, under den första examensperioden för hösten, 26 unga damer tagit sin första examen. 1884 togo 9 damer den filosofiska graden (blefvo »Bachelors of Art») och lika många hafva i höst genomgått denna examen; 4 af dem vunno hederspris. Sex stipendier voro föremål för täflan och tre af dem gåfvos åt qvinnor, två för att de utmärkt sig i den moderna literaturen och ett för stor skicklighet i matematik.

Holland: *Qvinlig konservator*. En fröken C. A. Thym har nyligen blifvit utnämnd till konservator vid det internationela konstmuseet i Amsterdam. — Vid *apotekarföreningens* i Holland årssammankomst har en fröken R. Verway från Fiel inlemnat det bästa arbetet öfver utsatt täflingsämne och äfven vunnit priset.

Belgien: *I flickskolorna i Brüssel*, i hvilka undervisning i teoretisk och praktisk kokkonst såsom obligatoriskt undervisningsämne redan förut blifvit på kommunalstyrelsens föranstaltande införd, få eleverna nu öfva sig äfven i andra hushållsbestyr. Fullständiga teoretiska och praktiska lärokurser i tvätt, blekning, stärkning och strykning ha nämligen blifvit anordnade.

Italien: Den italienska undervisningsministern Coppino har beslutat införa undervisning i *latinet* i de qvinliga lärarinneseminarierna.

Österrike: Efter förljudande har landtskolrådet i *Böhmen* fattat det beslutet att uteslutande använda qvinliga lärarekrafter vid Böhmens flickskolor (Mädchenbürgerschulen).

Finland: Det i Finland sistlidet år bildade *Konkordia-förbundet*, som afser att »genom stipendier understödja unga qvinnor, som till sjelfförvärf önska skaffa sig härför nödiga kunskaper» har omfattats med ett synnerligen lifligt intresse i hela landet, »från Lappmarken till Hangö, från Åland till Sordavala», och räknar redan 2,073 medlemmar, hvilka i frivilliga gåfvor insamlat ej mindre än 25,010 mark.

* * *

Literaturen i qvinnofrågan har i år inom Skandinavien varit synnerligen rikhaltig. Inom Sverige har jemte *Dagny* framträdt ett af Göteborgs qvinnoförening utgifvet blad »*Framåt*», hvars första nummer lofvar allt godt hvad innehållet beträffar. Särskildt värdefull är Ellen Keys lefnadsteckning öfver den qvinna, Emma Åström, till hvilken Topelius skrifvit sin af oss här meddelade präktiga sång.

Norges bidrag till qvinnoliteraturen omnämnes af vår Kristianiakorrespondent och tillägga vi här blott ett särskildt förord för fröken Tschudis skrift, samt uttrycka vår glädje att också i henne finna en anhängare af åsigten att ett framdrifvande af qvinnans politiska rösträtt *nu* icke vore önskvärdt.

Danska »kvinde-foreningen» utgifver jemte sin periodiska skriftserie småskrifter rörande olika sidor af qvinnofrågan.

Excelsior, kalender för 1886, redigerad af *Finsk Qvinnoförening*, är en synnerligen tilltalande publikation, utmärkande sig på första bladet med ett inlägg i qvinnofrågan, hvilket knappast har mer än *ett* motstycke, detta gifvet af samma hand för nära 20 år tillbaka. Det är enligt titeln en sång för Finlands första qvinliga fil. magister — men det är innerst något annat och mera, *ett qväde för qvinnofrågan*, fattad i dess vackraste, ädlaste betydelse, sjunget af den vördade och älskade skaldeveteranen *Z. Topelius* i samma högstämda och innerliga ton, hvarmed han sjöng Fredrika Bremers drapa. Tack och ära åt den ädle frisinnade diktaren, som så djupt fattar och så härligt tolkar den nutida qvinnans vidgade uppgift.

Med Frk Åströms medgifvande låna vi (se sid. 22) det sköna qvädet åt Dagnys läsare, tilläggande ett varmt förord för den innehållsrika och väl redigerade kalendern, hvilken har en särskild afdelning för uppsatser på finska språket.

I Frankrike har qvinnofrågans organ *La citoyenne* i sitt sista nummer begränsat yrkandet på politisk valrätt till *ogifta* och *enkor*. La citoyenne anför åtskilliga märkliga företeelser från valen, såsom huru valmännen begagnat sina fruar till röstvärfvare, en åtgärd, som vunnit framgång, i mån som fruarne varit vackra; huru i Paris en qvinna bedt att få i valurnan nedlägga valsedel för sin man, som vore blind, men blifvit afvisad, hvaremot i ett landsortsdistrikt hustrun till en valman, som sjuknat, utan anmärkning fått votera för honom, m. m.

Från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Cirkulär N:o 2.

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå

(Stockholm, 19 A, Lilla Vattugatan, öppen alla söckendagar kl. 12—2),

hvilken är afsedd att praktiskt arbeta för förbundets ändamål, vill härmed i allmänna drag antyda de olika uppgifter, för hvilka den dels redan nu arbetar, dels i den närmaste framtiden kommer att verka.

Byrån står öppen för personer, som vilja meddela sig med Förbundet.

Byrån lemnar upplysningar om *Förbundets plan för hemstudier* och mottager anmälan af personer, som i detta syfte önska råd eller ledning.

Byrån meddelar underrättelser om det i dessa dagar antagna programmet för *Förbundets sjukkassa för lärarinnor och med dem likstälda qvinnor* samt mottager anmälan om deltagande i densamma.

Byrån förbereder en *fond för yrkes- och studiestipendier* för qvinnor, i syfte att underlätta deras sjelfförsörjning, för hvilken fond man hoppas, att Förbundet skall få mottaga gåfvor.

Byrån *förmedlar beröringen mellan arbetsgifvare* och *qvinliga arbetssökande* inom undervisningens, skrifgöromålens och sjukvårdens områden.

För angifna ändamål finnas å Byrån inskrifningsböcker upplagda; der hållas ock tillgängliga skrifter, författningar, skolprogram m. m. till vägledning för tjenstsökande eller kunskapssökande qvinnor.

Byrån anskaffar, enligt regler, som inom densamma hållas tillgängliga och som på begäran meddelas, *råd i juridiska och ekonomiska* angelägenheter, lemnar upplysningar om utöfvande af *qvinnans lagliga rättigheter*, besvarar förfrågningar rörande *helsovård* m. m.

Byrån har till uppgift att, om anledning dertill gifves, samla uttalanden i vigtigare frågor.

Byrån meddelar äfven råd för *bokinköp* och bildande af *läseföreningar*.

För utförande af dessa sina uppgifter har Fredrika-Bremer-Förbundet försäkrat sig om biträde af erkändt sakkunniga personer.

Byråns förmedling lemnas åt Förbundets medlemmar, i vissa fall kostnadsfritt, i andra mot minsta möjliga ersättning; — åt icke medlemmar mot billig afgift, i mån som ärendet kräfver tid och kostnad.

* * *

Förbundets medlemmar och ombud samt andra intresserade personer behagade anmäla till Förbunds-Byrån personer, hvilka anses lämpliga att kallas till medlemmar, samt der reqvirera program och stadgar m. m.

Ledamot betalar en inträdesafgift för en gång af 3 kronor och en årsafgift af 3 kronor. Den, som på en gång erlägger 30 kronor, varder ständig ledamot.

Förbundets tryckta meddelanden för 1885 tillhandahållas på Byrån, så vidt tillgång finnes, till ett pris af 20 öre.

Äfven andra ströskrifter i ämnen, som tillhöra Förbundets uppgift, formulär till förfrågningar m. m. kunna reqvireras från Byrån.

Skriftliga förfrågningar skola åtföljas af postmärken för svaret.

Byrån tillhandahåller äfven

Förbundets månadsblad

DAGNY.

Bladet utkommer med 1 à 2 ark för hvarje månad. (Se vidare anmälan å omslaget af dess första nummer.)

Priset å hel årg.: För medlemmar *2,50*, för andra *4 kr.*

Byrån tillhandahåller *presentkort* å Dagny samt meddelar upplysningar *rörande bladets spridning*, för hvilken Förbundet hoppas, att så väl dess *medlemmar* som andra *vänner af en väckande och underhållande läsning* må *kraftigt medverka.*

Skulle månadsbladet få så stor utbredning, att dess kostnader fullt täckas af prenumerationsafgifterna, varda tvenne större penninggåfvor, afsedda att betrygga bladets utgifvande, enligt gifvarnes förordnande öfverflyttade till den blifvande stipendiefonden.

Byrån upplyser om erbjuden ersättning för prenumerantsamlare. (Se vidare Dagnys anmälan.)

Ifrågasatta möten. Inom Förvaltningsutskottet är i fråga satt att sammankalla Fredrika-Bremer-Förbundet till ett *allmänt möte* i sommar; och bör man hoppas, att förslaget bifalles, att åtgärd vidtages för erhållande af nedsatt resafgift på statens jernvägar för deltagare i mötet, att medlemmar uppmanas insända förslag till öfverläggningsämnen, m. m. Närmare om denna vigtiga sak torde Dagny hafva att meddela i sitt Februarinummer.

Ett *lokalmöte* af förbundsmedlemmar inom Stockholm kommer att ega rum i Januari månad för meddelande af årsberättelse, m. m.

Från P. A. Norstedt & Söners förlag finnas i bokhandeln att tillgå:

Esaias Tegnérs Samlade skrifter. Jubelfestupplagan. Utgifven i sju band, af hvilka det sista i dessa dagar utkommit, innehåller denna upplaga, förutom allt hvad som redan i "Nationalupplagan" och "Efterlemnade skrifter" varit publiceradt, äfven en mängd af skaldens hittills otryckta alster. Pris för hela verket: häft. 41 kr.; elegant inb. 65,50; d:o med guldsnitt 72,50.

Sveriges Medeltid. Kulturhistorisk skildring af *Hans Hildebraod. Del. 1* varder fullständig i sex häften, af hvilka fem hittills utkommit (pris 14,50) och det sjette är under tryckning. Af *del. 2* äro tvänne häften utgifna (à 3,50 och 2,50).

Sveriges politiska historia under konung Gustaf III:s regering. Af *C. T. Odhner.* Första delen (1771—1778). Pris 8 kr.

Medelhafsskizzer. Dagboksanteckningar under en resa i Norra Afrika, Turkiet och Grekland år 1884 af *H. Wachtmeister.* Med teckningar af *F. von Dardel.* Pris: häft. 5 kr.; elegant inbunden 6,50.

Turistminnen. Dagboksanteckningar under resor i Egypten, Algier, Spanien, Canariska öarne, Madeira m. m. af *H. Wachtmeister.* Pris: häft, 3,75; elegant inbunden 5,25.

Ivan Turgenjefs noveller. Öfvers. från ryskan af *—k—.* 1. Susanna Ivanovna, 1,50. 2. Rudin, 2 kr. 3. Elena, 3 kr. 4. Landtlif, 1,50. 5. Andrej Kolosof. Steppens Kung Lear, 2 kr.

Den teologiska vetenskapen. Dess förhållande till filosofien och öfriga vetenskaper. Dess egna inre förgreningar. Dess historiska utveckling. Af Prof. *P. Eklund.* Pris 3,75.

Ur författarens inledning:

»Hvad titelbladet angifver såsom denna skrifts innehåll, plägar sammanfattas under namnet teologisk encyklopedi. Med flit är denna öfverskrift undviken. Den har en viss lärd klang, som möjligen skulle kunna ingifva allmänheten den föreställning, att det som här föredrages endast och allenast skulle vara ämnadt för fackmän och lärare, men icke jemväl kunna njutas af den djupare tänkande allmänheten. Vi hysa den förhoppning, att arbetet kan ej blott erbjuda helsosam läsning för presterskapet utan öfver hufvud för alla dem som hafva lust att vinna någon kännedom derom, hvad från den teologiska vetenskapens egen ståndpunkt kan låta sig höra till försvar för dess mångenstädes så hejdlöst angripna rätt och ifrågasatta värde.»

Mönsterbok för slöjdundervisningen i hem och skolor. Efter gamla nordiska allmogearbeten samlad och utg. af Tidskr. för hemmet, under medverkan af »Handarbetets vänner». Två band, innehållande mönster för enklare konstväfnad, konstsöm, spetsarbete, träskärning m. m. Med inalles 34 plancher. Pris: kartonerad 2,30; inb. 3,10.

Anmälan.

Dagny *skall verka för Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: »en sund och lugn utveckling af arbetet för qvinnans höjande i sedligt och intellektuelt så väl som i socialt och ekonomiskt hänseende».*

Hon skall alltså företrädesvis behandla sådana ämnen, hvilka tillhöra Fredrika-Bremer-Förbundets program, samt tillika lemna öfversigter af qvinnofrågans framsteg i utlandet.

Hon skall redogöra för Förbundets verksamhet, meddela hygieniska och ekonomiska notiser, underrättelser om hemstudier, stipendier och sjelfhjelpsföreningar, uppgifter om arbetssökande och arbetsgifvare äfvensom om nya utvägar till arbete och förvärf m. m.

Derjemte vill **Dagny** *uppmärksamt följa den nyare inhemska literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor samt i mån af utrymme lemna öfversigter af vigtigare literära företeelser i främmande länder.*

Vidare skall hon meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, förteckningar öfver nyutkomna böcker och musikalier samt öfver märkligare artiklar i sociala och literära ämnen, hvilka förekommit inom den dagliga pressen m. m.

Slutligen vill **Dagny** *gerna mottaga insända kortare uttalanden af olika åsigter i frågor, som tillhöra Förbundets område, samt öppna en afdelning för korrespondens emellan sina läsare i lättare eller allvarligare ämnen.*

* * *

Dagny *skall utkomma med 1 à 2 tryckark för hvarje månad och skall tillsvidare utgifvas under ledning af* **S. L—d Adlersparre** *med bidrag af för saken intresserade personer, bland hvilka här må särskildt nämnas:*

Victoria Benedictson *(sign. Ernst Ahlgren),*
Ellen Fries, *Filosofie Doktor,*
Anna Sandström *(sign. Uffe),*
Ernst Beckman, *Literatör,*
Hans Hildebrand, *Riksantiqvarie,*
Seved Ribbing, *e. o. Professor.*

Priset för hel årgång blir:

För medlemmar af Förbundet...... kr. 2,50.
För icke medlemmar................ » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 19 Lilla Vattugatan, personligen eller medelst postanvisning.

Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels (inom Stockholm) på Förbundsbyrån, dels äfven hos hrr Bokhandlare.

Prenumerantsamlare, hvilka till Red:n insända bevis från vederbörande postanstalt, att prenumerationsafgift för 6 exemplar blifvit af dem betald, erhålla efter eget behag antingen ett friexemplar eller 2 kr. 50 öre i provision.

Presentkort å månadsbladet för 1886 finnas att tillgå å Förbundets byrå.

Red:n vill påpeka, att annonsafdelningen lämpar sig särskildt för sådana tillkännagifvanden, som stå i samband med Förbundets uppgifter. Annonspriset är 15 kr. för hel sida samt 30 öre pr petitrad.

* * *

Då **Dagny** *sålunda vill söka förena ett rikhaltigt innehåll med stor prisbillighet, så vågar man hoppas, att hon skall möta vänlig uppmuntran och lyckas att leta sig väg till hvarje hem, der man deltager för qvinnans framåtskridande och der högre allmänna intressen vunnit en fristad.*

Särskildt uppmanas på det varmaste Förbundets alla medlemmar och vänner att för detta ändamål vara verksamma, hvar och en inom sin krets.

Hemstudier.

Ledning för hemstudier inom olika ämnen lemnas af Fredrika-Bremer-Förbundet. Ledningen innefattar

1) **Allmänna råd eller anvisning rörande literatur.** *Afgift 1 kr.*
2) **Studieplan.** *Afgift 1 kr.*
3) **Råd och fortsatt ledning,** hvarvid lärjungen har rätt att hvar fjortonde dag insända en skriftlig uppsats och förfrågningar. *Afgift för halfår för hvarje ämne 15 kr.*

Närmare upplysningar meddelas af Fredrika-Bremer-Förbundets byrå.

Stockholm 1886. Kongl. Boktryckeriet.

DAGNY ber att blifvande prenumeranter ville med första anmäla sig, på det att upplagans storlek må kunna bestämmas.

DAGNY

MÅNADSBLAD FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

UTGIFVET AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

FEBRUARI 1886.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: **För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar » 4,00.

Anmälan.

Dagny *skall verka för Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: »en sund och lugn utveckling af arbetet för qvinnans höjande i sedligt och intellektuelt så väl som i socialt och ekonomiskt hänseende».*

Hon skall alltså företrädesvis behandla sådana ämnen, hvilka tillhöra Fredrika-Bremer-Förbundets program, samt tillika lemna öfversigter af qvinnofrågans framsteg i utlandet.

Hon skall redogöra för Förbundets verksamhet, meddela hygieniska och ekonomiska notiser, underrättelser om hemstudier, stipendier och sjelfhjelpsföreningar, uppgifter om arbetssökande och arbetsgifvare äfvensom om nya utvägar till arbete och förvärf m. m.

Derjemte vill **Dagny** *uppmärksamt följa den nyare inhemska literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor samt i mån af utrymme lemna öfversigter af vigtigare literära företeelser i främmande länder.*

Vidare skall hon meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, förteckningar öfver nyutkomna böcker och musikalier samt öfver märkligare artiklar i sociala och literära ämnen, hvilka förekommit inom den dagliga pressen m. m.

Slutligen vill **Dagny** *gerna mottaga insända kortare uttalanden af olika åsigter i frågor, som tillhöra Förbundets område, samt öppna en afdelning för korrespondens emellan sina läsare i lättare eller allvarligare ämnen.*

* * *

Dagny *skall utkomma med 1 à 2 tryckark för hvarje månad och skall tillsvidare utgifvas under ledning af* **S. L—d Adlersparre** *med bidrag af för saken intresserade personer, bland hvilka här må särskildt nämnas:*

Victoria Benedictson *(sign. Ernst Ahlgren),*
Ellen Fries, *Filosofie Doktor,*
Anna Sandström *(sign. Uffe),*
Ernst Beckman, *Literatör,*
Hans Hildebrand, *Riksantiqvarie,*
Seved Ribbing, *e. o. Professor.*

Priset för hel årgång blir:

För medlemmar af Förbundet ...... kr. 2,50.
För icke medlemmar .... » 4,00.

(Forts. å omslagets sista sida.)

En sjelfbiografi från sextonhundratalet.

Meddelad

af

Ellen Fries.

Såsom bekant är vår literatur, särskildt från äldre tider, ganska fattig på sjelfbiografier eller memoirer. Jag ansåg det derföre såsom ett ganska godt fynd, när jag sistlidne vår i Upsala universitets bibliotek påträffade ett gulnadt och trasigt, med en svårläst stil skrifvet häfte, hvilket befans innehålla en sjelfbiografi från 1600:talet. Dennas författarinna är *Agneta Horn*. Sjelf har hon ej skaffat sig ett namn i vår historia, men hennes slägt är af de yppersta. Hennes far var en af Sveriges mest ryktbare fältherrar, *Gustaf Carlson Horn* till Björneborg, modern var *Christina Oxenstierna*, dotter till den store rikskansléren Axel Oxenstierna och hans maka Anna Åkesdotter Bååt.

Enär *Agneta Horn* lefde under en så märklig tidrymd i vår historia och var befryndad med rikets främsta ätter, borde hon hafva kunnat meddela oss mångt och mycket af historiskt och biografiskt intresse. Detta har hon dock icke gjort, men hennes anteckningar äro det oaktadt långt ifrån värdelösa. Hon skildrar visserligen endast sin egen barndoms och ungdoms historia, men hon gör det enkelt och flärdfritt, och med en högst ovanlig realism. Hennes anteckningar skilja sig härigenom skarpt från de från denna tid talrika personalierna med deras förblommerade och idealiserande framställningssätt, liksom äfven ifrån de fleste samtida brefskrifvares torra och innehållslösa stil. Vi känna så ofullständigt hvad som passerade bakom kulisserna, då Sverige spelade sitt stora drama i verldshistorien, vi känna obetydligt till familjelifvet och qvinnornas lif under denna storhetstid i politiskt afseende, men genom Agneta Horns realistiska anteckningar få vi nu kasta en blick in i det husliga lifvet och der se åtskilligt, som åtminstone inga historiska romaner för oss påpekat.

Biografien sträcker sig endast till året efter Agnetas bröllop. Ett par blad saknas dessutom. Början är skrifven enligt all sannolikhet straxt efter Agneta blifvit fullvuxen, den sista delen samtidigt med berättelsen.

Tidskriftens läsare skulle säkerligen ej önskat, att vi med diplomatisk noggrannhet återgifvit Agnetas sjelfbiografi. I ett arbete som detta är det ej heller af nöden, och vi tro oss endast, åtminstone för den större läsarekretsen, ökat anteckningarnes värde genom att hafva moderniserat den regellösa stafningen, interpunkterat samt rättat ett eller annat språkfel eller misskrifning. Slutligen hafva vi tagit oss friheten att borttaga åtskilliga omsägningar samt sammandraga alltför vidlyftiga och intet sägande skildringar, men hafva dock genom streck och finare stil angifvit större ingrepp i Agneta Horns anteckningar. Några grofva och plumpa uttryck hafva äfven utelemnats, dock hafva vi i detta fallet ej velat gå alt för strängt tillväga, utan hvad som kunde anses för tiden och förf. karaktäristiskt, har fått qvarstå, och såsom ursägt härför må vi framhålla: andra tider, andra seder.

Beskrifning öfver min elända och mycket vedervärdiga vandringstid, samt alla mina mycket stora olyckor och hjertans hårda sorger och vedervärdigheter, som mig derunder hoptals hafva mött, alltifrån min första barndom, och huru Gud alltid har hulpit mig med ett godt tålamod genomgå alla mina vedervärdigheter.

Anno 1629 den 28 augusti, en måndags morgon kl. 7 är jag, Agneta Horn Gustafsdotter född hit till denna onda och för mig mycket mödosamma och bedröfliga verld uti staden Riga, mig sjelf till all som största sorg och vedervärdighet. — — — — — — —

Nu begynte jag i min späda barndom till att släpas verlden omkring, ty min fru moder tog mig med sig ifrån Riga, när jag var 6 veckor gammal. Vi reste till min h. far, som då låg i lägret mot polackarne i Kurland, och der lågo vi hela den hösten allt intill om vintern. Då bröt min h. far upp derifrån och drog med min f. mor till Finland, och togo de mig med sig.

Anno 1630 om våren drogo min h. far och f. mor till Åbo, och steg min h. far der till skepps med det finska folket, som han hade hos sig och seglade till Tyskland till konung Gustaf Adolf, och min f. mor tog mig och satte sig på en skuta vid Åbo och seglade till Sverige.

I Sverige bodde familjen på Häringe, hvarest Agnetas bror Axel föddes.

Anno 1631 uti april månad fick min f. mor bref, att hon skulle komma ut till Tyskland till min h. far till armén, det hon ock straxt gjorde. I samma månad tog hon min lille bror och mig med sig och steg till skepps i Elfsnabben. Alla bådo henne, att hon skulle lemna oss barn hemma i Sverige, men hon sade, att hon ville nu gerna fägna sin man med sina tu barn; ty tog hon oss båda med sig och seglade så till Tyskland med oss och landsteg vid Wolgast. Der kom min h. far emot henne, och tog henne och oss med sig till armén, som då låg uti Neumark. Då unnade Gud mig den stora lyckan, att jag hade både far och mor, men så varade det inte länge, att den fattige har något, utan det blir snart allt. Så gick det ock mig, ty min svåra lycka lät straxt se, att intet är vankelbarare och ostadigare än hon, och att en menniska inte måtte bygga på henne. — — Gud af sin faderliga vilja och mig till mycken olycka lät i juli månad, då vi lågo i Neumark, min kära f. mor falla i den leda pesten, ty han gick mycket starkt i lägret och dogo många af honom.

Gustaf Horn lät då föra barnen med ett par tjenare till Stettin, der de bodde i herr Gregers von Wensens hus. Han förde sedan sin hustru till ett lusthus i samma herres trädgård. Småningom blef hon bättre, och Horn lemnade henne der i god förhoppning om hennes vederfående.

Men den gode Gud, som alltid har haft annat i sinnet med mig, arma barn, och låtit mig förnimma, att han allena vill råda och göra hvad honom täckes, antingen det är oss ledt eller ljuft, allt så handlade han ock denna gången med mig. När min far var bortdragen, begynte min mor till att gå uppe, och drömde hon en natt, huru min h. far var slagen, och hon blef så förskräckt deraf, att hon i sömnen oförvarandes ref upp fresman (blodböld), så att den gick hål. — — Hon måste så sätta sitt lif till i sina bästa och unga år, ty hon var ännu ej mer än på sitt 22. år, och har hon alltid i sin sjukdom önskat och bedit, att om det icke varit Gud emot, hon måtte få lefva ännu en tid, att hon finge föda sina barn upp i gudsfruktan.

Hon lät barnjungfrun svära en dyr ed på sin själs salighet att noga vårda barnen, och utandades sedan sin sista suck.

Så voro mina goda och glada dagar borta. — — Jag har sedan måst försöka och utstå så mången ond och hjertelig hård dag och stund och så mycken vedervärdighet, att hon inte står till att beskrifva, och somligt törs jag icke heller bekänna efter det hände mig både af den ena och andra, och allt var mig emot.

Modrens lik sattes nu ned i Jakobs kyrka i Stettin och stod der i $1^3/_4$ år. Fadren var hos kungen, men satte en »finsk af adel», på hvilken han litade, att hafva vård om barnen och vara deras hofmästare.

Men huru han aktade på oss det vet Gud allena, som allt vet och han, som en gång skall svara derför, men min piga och amma aktade han med all flit på, så att det väl inom kort tid syntes rätt grant efter hans uppvaktning och, i en summa till att säga, på båda våra pigor. Han och de aktade så flitigt på hvarandra, att ingen aktade på oss barn, utan de läto oss både förhungra och försmäkta och aktade min piga då intet mera sin ed, som hon så högt svor min s. f. mor, utan höll sin lofven, som hunden håller fastan. Hon handlade så mot mig, som hon ock efter sin egen önskan fick lön af Gud för här i verlden, och nu är hon der hon skall svara derför, om hon har gjort illa eller väl. — — Tjenarne voro ute hela dagen och låste igen om oss, och amman slog i för mig för hela dagen, att jag, som kunde gå, drack mången gång spisöl, så att jag hade nära spruckit. Mången dag fingo vi icke en bit mat förrän sent om aftonen; — — vete Gud hvad de då slarfvade uti oss, som de ej ville hafva. Vi måste så låta oss nöja dermed, ty mor var borta, som skulle se efter det. Derför foro vi inte mycket väl, utan om nätterna fingo vi ligga och skrika, efter ingen af dem ville stiga upp. — — — När det kom dem i sinnet, att de blefvo onda, tordes de väl slå oss med ris, så att vi sågo ut som flådda ekorrar och sade: löp nu och klaga för f. mor ditt förgiftade klåp, ty min f. mor var mycket grann och rädd om mig. Hon tålde icke, att någon blåste på mig, men jag fick annat horn att blåsa i, sedan hon var död. — — —

I oktober månad fick drottning Maria veta, att vi voro i Stettin och foro mycket illa. Så lät Gud lell se, att han drog en faderlig omvårdnad om mig midt i min högsta och största nöd, och bevekte drottningen, att hon sände oss en gammal fru, som skulle akta oss båda, men Gud bättre, hon kom så mycket sent, att min bror var allaredan så utmattad och förhungrad, att han måtte taga sin död deraf. Men jag, som allt ondt skall lefva uti till min egen hjertans sorg och olycka, kunde ock denna gången härda ut med det onda, så att jag blef vid lif.

En gammal fru skulle nu se om barnen, och det blef något bättre, men alla voro rädda för dem till följd af pestsmittan. Deras farbror, *Clas Horn* ville taga dem, men tordes i början ej för sin fru, *Ebba Leijonhufvud* *), som var rädd för smittan. Slutligen kommo de dock till fru Ebba i Stralsund.

Midt i oktober kommo vi till henne, och voro vi båda då så utsvultna och illa medfarna, att det var föga lif i oss, utan vi sågo ut som bara bittra döden. Då tordes ingen gifva oss så mycket mat, som vi ville äta, utan måste mäta åt oss maten, ty vi voro som de uthungrade stöfvarena, som inte veta magehof. De voro rädda, att om vi skulle fått äta, som vi hade velat, att vi då hade ätit vår död, ty så stod det till med mig. På allt annat lade fru Ebba oss i en kammare, der alla fönstren voro sönder, och när det snöade, så låg det stora snödrifvor i kammaren, och ingenstädes fans, der vi kunde göra upp eld.

Efter min lille bror var så mycket liten och illa medfaren, kunde han intet stå ut med den stora kölden, som vi voro uti, utan måste så dö, när han hade varit 14 dagar hos fru Ebba, men jag, arma och elända barn, som är född till mycken sorg och hjertans vedervärdighet, fick allena behålla lifvet efter både min kära mor och ende bror. Sedan begynte jag till att komma mig före, den ena dagen mer än den andra, att jag blef folkelik igen och måste så lära mig gå på nytt. Jag blef sedan hos fru Ebba mången en dag, och var jag hos henne i två år och stod der ut mången sur och hjertans bitter hård stund och dag, och mycket ondt. Jag kan så icke klaga mig, ty mor var då död för mig, och far och alla andra mina så långt borta, och ingen annan var, som kunde taga mig till sig, utan min mycket hårda farbrorshustru, fru Ebba. Men i min stora hjertans sorg och olycka, så unnade Gud mig min ende käre farbror, herr Clas Horn, hvilken mig så högt älskade, som jag hade varit hans eget

---

*) Denna fru, som äfven i samtida brefvexlingar framställes såsom bister och hård, men för sin rikedoms skull krusades af alla, var född 1595, dotter af riksrådet Mauritz Leijonhufvud (Lewenhaupt), gift 1. gången med grefve Svante Sture. Ligger begrafven i Sturegrafven i Upsala Domkyrka.

barn och såg inte gerna, att hans hustru for så illa med mig. Han förtog mig mången elak och hård stund, som mig kom tillhanda, och kunde icke lida, att någon kom mig förnär, medan han var derhos. Men hon var en utur viset hård fru både mot mig och alla andra, och hade jag hos henne i de två åren sex dagar i hvar vecka, och den sjunde var en söndag, men ingen bättre än den andra. Gick ingen af dem förbi, att jag ej måste till det ringaste få ris en gång och stundom tre gånger om dagen. Så ofta min onda och lättfärdiga piga blef ond på mig, så tog hon mig i min arm och kastade mig in till fru Ebba och sade, att jag gjorde illa. — — — —
— — — — — — — — — — — — — — —

Anno 1632 om sommaren fick min farbror order att gå ifrån Stralsund och upp åt riket, men vi blefvo qvar i Stralsund. När han kom dit upp, blef han sjuk af blodsoten och måste så låta sitt lif deruppe i Tyskland, den 7 augusti, mig till mycken afsaknad och hjertans sorg. Gud tog då bort från mig min enda tröst, och den som vid den tiden var mig i fars ställe, medan min herr far var så långt borta. Han kunde icke för sin svåra tjensts skull hafva tid till att något taga mig sig an, ej heller något beställa om mig, utan befalte mig för den skull Gud och sin bror i händer och bad hans fru, att hon inte skulle låta mig fara illa, ty jag var hans enda barn och hugnad, och var han mycket kär och rädd om mig, efter jag var det enda efter min mor, men så gick det mig inte dess bättre. Jag hade ej heller länge den lyckan, att min farbror fick lefva, utan han måste ock dö ifrån mig, och tog så Gud bort för mig det, som kunde varit mig till bistånd på den främmande orten. — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —

In emot jul, efter salig kungens död, fick fru Ebba befallning af regeringen, att hon skulle blifva hofmästarinna hos drottning Maria. Hon drog till drottningen i Berlin och var der och aktade på henne samt följde henne, hvart hon drog. Drottningen gick med salig kungens lik till Stettin och derifrån till Wolgast, der drottningen var till om sommaren, då konungens lik fördes hem till Sverige. Jag var med fru Ebba och slet ondt der såväl som alltid, och voro der många furstliga personer och annat förnämt folk, som kände mina föräldrar och som sågo, att jag var mycket illa och hårdt hållen af fru Ebba, hvilka hjertligen ynkade sig öfver mig. När drottningen sjelf såg, att fru Ebba var så ond emot mig och slog mig så oerhördt mycket och under tiden för ingenting, utan, när hon blef ond på någon den hon inte kunde bryta ut sitt onda sinne på, så måste jag betala det och hålla hår och umgälla, hvad de andra brutit henne emot, gjorde

det henne mycket ondt, och hon förhindrade mången gång, att fru Ebba icke fick gå så åt mig, som hon sjelf ville, så länge vi voro vid hofvet.

Drottningen var mycket kär åt mig både för min h. fars och min f. mors skull, hvilka hon höll mycket af, och satt jag hela dagen igenom inne hos drottningen i hennes kammare, och lekte hon med mig. Alltid hade jag något att säga, ty jag var mycket glad. Sade jag alltid, huru illa de gingo åt mig, det hon mycket ynkade mig och sade alltid, »att det är en stor ynka med detta barnet, som är af sådana förnäma, redliga och fromma föräldrar och skall blifva så illa medfaren, att om hennes mor hade kunnat tänka, att hennes Agnethin skulle slita så ondt, den hon var så rädd om och hjertelig kär åt, så tror jag aldrig, att hon hade gerna dött.» Alla undrade, att jag ändå kunde vara glad med det myckna onda, och alla beklagade mig för min stora olyckas skull och många med tårar, — — — att jag i min späda barndom skulle stå så mycket ondt ut, ehuruväl, som bättre var, jag på den tiden icke sjelf förstod den stora eländighet jag var uti, utan menade, att det skulle så vara. Min faster Kirstin Horn *) var mig både för far och mor; och vi voro allt stadigt i hofvet hos drottningen. Herre Gud hjelpe mig min tunga verld väl igenom gå!

Samma året om sommaren blef min onda och elaka piga död, ty hon var med barn, och kom nu hennes tid, att hon skulle omkull, och hon svor alltid, att hon icke var så, utan önskade, om hon var så, att det måtte vara en liten fanen hon gick med. Men när hon inte längre kunde dölja, tog hon merkurium in och förgjorde både barnet och sig. — — — Kom min faster Kirstin in till henne och hade mig i handen, och, när hon fick se mig begynte tårarne till att gå henne i ögonen, och hon sade: »Kära Jungfru Kirstin, låt icke den der flickan komma för mina ögon, hon plågar mig så. Hennes mor har så högt befalt mig henne på min själ, så Gud nåde mig för den flickan.» Då sade faster Kirstin åt henne: »I hafven illa hållit ord, kära Ingri, men bekänn, om I ären med barn och hvem som är far der åt?» Hon svor och bad, att den elake skulle taga bort både henne och barn, om hon så var, och med den bönen gaf hon upp sin anda. — — — Så fick hon betalning af Gud efter sin egen önskan, som hon har farit med och skall nu dyrt nog svara för, huru hon har handlat både mot mig och sig sjelf. Då slapp jag en stor plåga.

Anno 1633 i juli återvände Agneta i sällskap med fru Ebba på skeppet Falken till Sverige, hvarest de gingo i land i Kalmar. På samma skepp hemfördes hennes mors, brors och farbrors lik.

---

*) Antagligen Agnetas fars kusin, f. 1604, gift 1) med Torsten Stålhandske, 2) med Jöns Kurck.

Det var först i augusti månad, som Gud lät mig komma så eländig till Sverige igen, sedan jag har varit mig sjelf till största sorg och vedervärdighet i $2^1/_4$ år i Tyskland.

Vi kommo sist i augusti till Upsala med min salig farbrors lik, hvarest han straxt blef begrafven. Min mormor kom ock hit med till begrafningen. Andra dagen gick hon till fru Ebba och beklagade hennes stora olycka, och sedan tog hon mig och satte mig i sitt knä och brast så bitterligen till att gråta öfver min salig fru mors död och att min eländighet skulle vara så stor i mina späda år, och att jag har mistat en så dygdig mor och hon en så kär dotter. — — — Sedan tackade hon fru Ebba, som hade haft så stort omak för mig och sade, att om hon i någon kunde måtto tjena henne igen, så skulle hon gerna göra det samt bad, att hon nu kunde få mig till sig, efter hon inte hade någon mer än mig efter sin dotter, som hon kunde hugna sig vid. Derpå svarade fru Ebba, att hon icke gerna släppte mig ifrån sig — —, ty efter hon hade haft besvär af mig, så ville hon ock nu gerna hafva ro af mig, men det hade varit min högsta oro, om jag längre hade blifvit qvar der. Hon sade till mig: »min lilla dotter, vill du nu ifrån mig och till din mormor?» Gud vet min vilja, tänkte jag, men torde intet svara henne något utan teg, och då hon frågade mig, hvem jag helst ville vara hos af dem båda, svarade jag, att de rådde båda om mig och hvem af dem, som helst ville hafva mig hos sig, måtte taga mig, och den vill jag vara hos. Jag tordes intet annat säga, ty jag tänkte, säger jag, att jag vill vara hos min mormor och blir sedan qvar här, så lärer hon betala mig för omak, och om jag säger, jag vill bli hos henne, så kanske slipper jag inte hädan. Dermed tyckte jag i mitt galna förstånd, att det var mitt bästa råd, att jag ingen sade emot och ingen till viljes, utan stälde allt i deras behag. Då svarade fru Ebba mig: »ja du är väl klok nog som gammalt folk». Min mormor tog mig och bad fru Ebba fara väl, det jag ock gjorde med. — — — Jag for derhän med glädje och fröjd, och fru Ebba var så ond, att hon hade mest spruckit i sängen, der hon låg, men när jag bjöd min faster Kirstin och fröken Anna*) fara väl, då sjöng jag Jeremia klagovisa, så det hördes i himmelen. Då drog min mormor med mig till Tidön, och så slapp jag mina onda och hårda dagar, som jag hade hos fru Ebba, hvilka äro allena Gudi bekanta, så har jag lell stor orsak till att tacka Gud. —

* Fru Ebbas dotter, sedan gift med Axel Oxenstiernas son *Johan*.

När jag kom till Tidön, blef jag mycket väl fägnad och afhållen utaf alla till en tid, men min tunga lycka och svåra verld har varit så mycket vankelbar och obeständig med mig, så att, då hon som bäst höjt mig så högt upp, att jag har tyckt mig intet kunna önska mig vidare, så har hon åter släppt mig så djupt neder igen, att jag inte sjelf har vetat, huru jag skulle komma derur. — — — —

Mina rätt goda dagar varade inte länge, ty min mormor tog nu på till att åldras, och var hon under tiden mycket sjuk och hade ett stort hushåll, så att hon icke så alltid kunde se, hvad som mig fattades, ehuruväl hon mycket älskade mig. Men der voro väl andra, som begynte till att ledas vid mig och voro mig mera onda än goda och hellre hade sett mig annorstädes än der. De kufvade mig i mjugg, när inte mormor såg, och stundom uppenbart. Alltid hörde jag det, när de blefvo onda på mig, att hvi jag, som inte var vacker och dugde till ingenting, skulle få lefva, och min vackra bror skulle dö, det jag lell intet rådde för. Jag för min person hade väl gerna varit till freds, om Gud hade velat byta. — — — — — — —

Det gick så knappt till för mig, att jag, som lell var enda barnet och hade en så förnäm och rik far, måtte gå med grofva och elaka gamla kläder, som jag hade varit en fattig mans dotter, den inte haft råd till att gifva mig bättre. Det visste min far alls intet utaf och var ej alls orsaken dertill, och, när min mormor ville gifva mig något godt, så var det de, som svarade, att det gjordes intet behof, de hafva väl slitit värre, hon är icke bättre än jag, eller det kostar så mycket. Hvar gång min moster* skulle skära något nytt åt mig, så visste jag så grannt, att hon var ond, att jag skulle få något som dugde af min mormor. Då gjorde hon sig en annan orsak med mig, att jag hade gjort illa och slog mig som oftast. — — — Min mormor hade icke haft behof till att kosta någonting på mig, utan kunde tagit af min h. faders inkomster och hållit mig som en furstedotter, om hon velat. Min h. far hade gerna sett det på den tiden, ty det gjorde honom mycket ondt, att hvem som kom till Tyskland och hade varit i Sverige, så hade de sett mig och sade för min h. far, att jag gick så pjaltot. Jag gret ock mången rätt hjertelig tår deröfver, ty jag var inte vand till att gå med så groft och elakt, utan min salig fru mor höll mig mycket grann, så länge det varade, att hon lefde. — — —

Anno 1635 — — — om hösten drog min mormor till Stockholm, men vi blefvo alla hemma vid Tidön. Förrän min mormor drog bort

* Karin Oxenstierna, tvillingsyster med Agnetas moder f. 1612 gift 1640 med Johan Cruse, enka 1644.

om dagen, så befalde hon, att moster Karin skulle skära mig några förkläden, men det blef hon ond för. Sedan mormor dragit bort, skulle jag binda och band en rånemaska, och då fick hon någon orsak med mig, tog mig i min arm, ledde mig in i kammaren och slet ett helt ris på mig för den rånemaskan. Men det var mer för annan orsaks skull, och gick jag ut och satte mig till att gråta. Jag höll upp mina små händer och önskade, att Gud en gång ville hjelpa mig, att jag måtte blifva stor, så att jag sluppe det tvång, jag var uti, samt att jag en gång måtte få råda om hennes barn, så att jag fick betala dem för rånemaskan, det jag sedan väl har haft lägenhet till, om jag varit så odygdig, men jag tager Gud till vittne, att jag aldrig det gjort.

Anno 1636 i juli månad kom min morfar Rikskansleren ifrån Tyskland och till Stockholm, och han hade aldrig sett mig förr. Sedan han kom hem, höll han mycket af mig, att jag den tiden visste af föga onda utan väl goda dagar.

Hvad mig kom vid, så gaf jag mig väl tillfreds och var alltid glad, huru det ock gick, och jag gaf mig inte öfver för något litet, som mig gick till mens.

Anno 1637 i mars förde min mormor mig till Valstad till min mors faster, * att jag skulle blifva hos henne. Der hade jag mycket goda dagar, och det var mina bästa dagar, som jag haft allt ifrån min salig f. mors död, ty hon var mycket kär åt mig.

Under denna tid bevistade Agneta i sin mors fasters sällskap Gustaf Åkesons ** begrafning på Göksholm. Efter att sedan hafva uppehållit sig på egendomarne Ringsta och Åkeshof, skulle de i slutet af september med båt återvända från sistnämnda ställe till Valstad.

När vi kommo en liten mil ifrån landet, så begynte det till att blåsa en mycken stor storm och tvärt emot, så att de inte orkade ro, hvarföre vi måtte lägga i land vid Sten Jakobsons gård. Der lågo vi i två nätter och hade rätt litet i matsäcken, och intet fingo vi köpa der. Sedan, då det begynte att lugna, gingo vi ned till båten och lade så ut ifrån landet igen. När vi kommit ut ett litet stycke, blef det en sådan stor storm, att ingen trodde annat, än att vi skulle blifva borta. Vi tackade Gud, då vi kommo till lands vid en holme, som det hvarken var torp eller hus på. Det var rätt mycket kallt regn väder och, som värre var, så blef den lilla maten all, så vi hade intet till att äta utan stekta sura äpplen, litet bröd och något vin, blandadt med vatten, och vi lågo på den holmen i tre nätter. På tredje afton

---

* Fru *Ebba Oxenstierna*, syster till Axel Oxenstierna g. 1624 med Johan Erikson Sparre till Bolmerö och Vallstanäs i hans 2 gifte.

** *Gustaf Åkeson* Natt och Dag † 1637 i Stettin, son af riksrådet Åke Axelson, frih.

lade vi ut och hade så när drunknat på Görvälsfjärden, men så halp Gud oss ur stor lifsfara till Torsätra, der vi stego i land.

När jag kom i land tog jag på att sjunga, »i frestelsen hafver jag vandrat, det hafver jag ofta försökt», och såg jag icke, att min mors faster stod bakom mig och begynte så hjertligt till att le åt mig, men jag tyckte, att jag hade varit i en stor frestelse och fara, och att Gud hade nådeligen hulpit mig derur.

Äfven på Valstad hade Agneta förtret, nämligen af fru Ebba Oxenstiernas styfdöttrar, som voro afundsjuka öfver den välvilja fru Ebba visade henne.

Hvar de sågo eller mötte mig, så lipade de åt mig och gåfvo mig alla de öknamn, som de kunde, och slogo ihop näfvarne åt mig och önskade, att de måtte få råda om mig, och voro de min dagliga plåga.

— — — — — — — — — — — — — — —

Anno 1638 i juli kom mormodern för att hemta Agneta. De vistades först en tid i Stockholm.

Min mormor drog till Tidön i november och på vägen mötte oss så många lik, som voro döda af pesten. Ehuru vi talade med dem som körde de döda, bevarade likväl Gud oss, att oss intet skadade.

Anno 1639 i januari blef fru Anna Bååt illa sjuk, efter att varit i Vesterås vid pfalzgrefvinnan Katrinas dödsbädd, och Agneta trodde, att mormodern skulle dö.

Jag satt, så snart jag fick lof ifrån min läsning allt stadigt bakom hennes säng och gret och bad Gud innerligen, af allt mitt hjerta, att han ville låta min mormor lefva, att jag inte nu måtte få någon mera sorg i min barndom, ty jag begynte nu till att kunna sakna min salig f. mor och tänka efter all den svåra vedervärdighet, som jag hade stått ut.

— — — — — — — — — — — — — — —

När min mormor blef bättre, så föll jag i mars i en stark skälfva och frös hvar dag i sex månader. Alla trodde, att jag skulle dö, och min morfar och mormor voro mycket bekymrade för mig och ville ej bekymra min h. far med att skrifva honom till, att jag var sjuk, utan när jag orkade aldrig så litet, måste jag skrifva honom till, att jag lefde och mådde väl, och det var hans största hugnad i all hans vedervärdighet, att han såg, att jag lefde, ty han satt emellertid fången *.

Agneta var sedan en tid hos sin morbrors hustru, Anna Sture i Vesterås. Fick sedan »röda messlingen», men blef bättre »till att lefva till mera ondt».

Anno 1640. Från detta år har Agneta att berätta en lifsfara, i hvilken hon råkade, genom att en häst skenade på Görvälsfjärdens is, då hon och hennes moster Karin skulle följa »morbror Erik» till Upsala. Äfven omnämner hon i förbigående »moster Karins» bröllop i Nyköping.

Anno 1641. Drog hennes morbror Johan till Tyskland, till »traktaten», »och, fortsätter hon, »honom har jag än inte heller sett».

Anno 1642 i januari tog åter fru Ebba Leijonhufvud Agneta med sig till Kägleholm, »till min förra plåga den jag en tid varit fri från». Der hade hon

* Gustaf Horn hade, som bekant, blifvit fången i det sorgligt ryktbara slaget vid Nördlingen.

cke rätt mycket goda dagar, men de voro dock »juledagar» emot de förra, »men, tillägger hon, så visste jag väl, på hvilken sida hon var om mig». Agneta kom i maj åter mot fru Ebbas vilja till sin mormor på Tidön och blef der sjuk af kopporna. Sedan hon blifvit återstäld, foro mormodern och hon till Stockholm.

I augusti kom min herr far ut ur sitt långliga fängelse hem till Stockholm och blef förd med stor process i min morfars hus, och alla gladde sig mycket åt hans hemkomst och fägnade honom mycket, men ingen var så glad, heller hade så stor orsak dertill som jag. Jag förgat då all min förra vedervärdighet och kom intet i håg, att hon har varit så stor, som hon lell har varit. Mig tycktes, att Gud hade vändt all min förra sorg i en utur viset stor glädje, och att ingen olycka nu kunde vara så stor, som kom mig tillhanda, att hon skulle kunna mycket bedröfva mig, så länge Gud ville unna mig min kära far, utan hela verlden dansade nu på en sillnacke för mig, ty jag fick allt hvad mitt hjerta önskade och begärde, och min far lät mig ingenting fattas. — — — — — — — — — —

Fast jag var enda barnet och min h. far var en förnäm man och hade mycket godt och der till höll mig mycket kär och gerna hade sett, att jag hade farit bättre, och att de hade hållit mig af hans medel som en furstedotter, så fick jag lell i anseende till allt detta inte i min tunga och olyckliga barndom dansa på rosor, utan fast mycket mer på hvassa tistel och törne, som mig som oftast stungo så mycket hårdt, att mitt hjerta måtte under tiden blödt deröfver och efter min olycka har varit så mycket stor, ty visste jag så mycket mer till att glädja mig åt min stora lycka.

Min h. far var nu här i Stockholm och tyckte mycket om mig och klädde mig på nytt både till hand och fot. Då aktade jag intet mera mina lappota kläder utan tänkte, att det skulle så vara allt bortåt för mig. Hvar gång min far drog på släde ut, kom han in i min mormors hus och såg, huru jag mådde, och frågade om mig något fattades, att man då skulle sända i hans hus och begära det, så skulle ingen neka mig det. Han tyckte, att det icke var sannt, att han såg, det jag lefde för glädjes skull, och jag var icke mindre glad öfver min stora lycka, utan hvar gång jag såg min h. far, tyckte jag, att hela verlden var min.

Emellertid kom fru Ebba till Stockholm, och hon fick Gustaf Horns tilllåtelse att taga Agneta med sig på flera olika egendomar, så att de återvände först efter några månader till Stockholm.

Fru Ebba och fru Anna Thott begynte då till att brygga ihop, att de ville gifta min h. far med fru Kerstin Brahe, * och höllo de

---

* Christina Brahe f. 1609, syster till Per Brahe d. y., gift 1638 med Åke Henrikson Tott, enka 1640. En stor brefsamling från henne förvaras på Skokloster, af hvilken man får ett godt intryck af hennes förstånd och hjerta. Se ett

det så hemligt, att jag inte skulle få veta deraf. Men så gick det inte så lönligt till, att det icke spordes, ty min h. far sade sjelf för mig och frågade, hurudan hon var, och jag sade honom hela händelsen om hennes sinne, så mycket jag visste.

De bjödo fru Kerstin Brahe till måltid, och Gustaf Horn skulle komma oförvarandes samtidigt, men Agneta varnade fadren, så att han ej infann sig.

De sade då åt mig till att locka mig att öfvertala min h. far dertill, efter de väl visste, huru högt min h. far älskade mig, att han intet gerna skulle fly mig en ond styfmor, att de ville fly mig en styfmor, som aldrig finge några barn, på det att jag skulle få ärfva alltihop efter min far. Jag svarade derpå, att min h. far väl var så gammal, att han kunde se, hvem han ville hafva till hustru och måtte taga, hvem han ville. Gud försörjde väl mig, och jag sade, är hon from och god, så skall jag älska, ära och tjena henne för min h. fars skull och bli hos henne, men är hon ond, så skall min h. far längst behålla henne, och jag går till min mormor och blir hos henne och bites icke med min styfmor, utan vill alldeles låta min h. far sörja derför, ty han tager hustru för sig och inte för mig. — — — När min h. far hörde detta svarade han, att han aldrig ville hafva hustru, om hon inte kunde förlikas med mig, så att jag kunde vara i huset hos honom. Fru Ebba blef så bitterligen ond för de orden och sade, »käre, låt man det der stycket ej höra sådana ord af dig, du känner henne inte så grant som jag, hon behöfver väl en ond styfmor, som med allvar tager ihop med henne». Men huru jag bryggde hos min h. far, gjorde jag honom alltid kunskap om deras råd, så att giftermålet slogs i en pannkaka och blef intet utaf. (Forts.)

Du, som sträfvar att gå och gälla för ovanlig, besluta först att i allting göra rätt, och du kan vara viss, att man skall skrika ut dig som ovanlig.

Colton.

Der sitter en liten påfve inom hvar menniskas bröst. *Luther.*

Försumma ej att bedja till Gud, ty antingen skall bönen afhålla dig från synden eller synden afhålla dig från bönen. *Fuller.*

Skatta icke så nöjet för stunden, att det en annan gång icke har något att gifva dig. *Seneca.*

Vi förlåta så länge vi älska. *La Rochefoucauld.*

---

biografiskt utkast i tidskriften »Framåt» h. 2 och 3, författadt innan jag funnit A. Horns sjelfbiografi.

Qvinnofrågan och socialismen i Tyskland.

Det har sagts, att i Tyskland qvinnofrågan står långt tillbaka, jemfördt med förhållandet i andra länder. Det är både sant och icke sant. Staten har visserligen varit ganska njugg i att bereda qvinnan fördelar och reaktionära författare hafva flitigt utgifvit ströskrifter emot de nyare åsigterna. De pessimistiska filosoferna betrakta qvinnan såsom ett underordnadt eller föraktligt väsen. Men å andra sidan räknar qvinnofrågan i Tyskland några af sina ädlaste förkämpar, främst Holzendorff och Schulze-Delitsch, likasom hon ock der funnit flere af sina farligaste förordare, bland hvilka här må nämnas socialisten Bebel, med hvars skrift om qvinnan också vi blifvit i öfversättning lyckliggjorda. Få äro de länder, der frågan af qvinnorna sjelfva blifvit med mera allvar, stundom också med skärpa och qvickhet försvarad; ingenstädes har den i furstehusen funnit så mycken sympati, och särskildt har i Tyskland utvecklats ett starkt och väl organiseradt föreningsväsende i syfte att tillgodogöra redan genomförda reformer och bereda tillfälle till meningsbyte rörande nya sådana. I spetsen för detsamma står den *allmänna tyska qvinnoföreningen*, hvilken, då hon samlats till möte i olika städer, helsats med vördnad af offentliga myndigheter och vanligen under samverkan med ortens mest framstående personer lagt grunden till lokalföreningar för praktisk tillämpning af qvinnofrågans teorier*.

Till ett sådant möte sammanträdde föreningen i september i Leipzig och firade då äfven sin 20:de årsfest**. Bland förslag till öfverläggningsämnen säges hafva uppstälts *ett*, hvilket likväl ansetts allt för brännande för att man skulle våga upptaga det på dagordningen, och som visar, att qvinnofrågan i det tröga Tyskland på *en* punkt tagit den ytterligaste och mest oroväckande form. *Denna fråga lärer nämligen*, genom upphetsande föredrag af en viss Fru Guillaume-Schack, som för detta ändamål farit vida omkring i Syd-Tyskland, *begagnats som lockbete för den qvinliga arbetsklassen att kasta sig i socialdemokratiens armar.*

---

* Se härom Tidskr. f. Hemmet, årg. 26, h. 1.
** Se sid. 57.

Något dylikt var kanske syftet med socialistchefen Bebels ofvannämnda bok; men att detta syfte så snart skulle nås, hade väl ingen trott. Saken har väckt starkt ogillande och stor oro bland qvinnofrågans sansade vänner i Tyskland.

»Denna qvinnofråga», heter det i Deutsche Frauen-Zeitung, »är en mensklighetens fråga, hvilken i sitt nuvarande stadium måste af sina målsmän behandlas med största varsamhet, om ej dess naturliga lösning skall fördröjas». Och det är sant: så snart hon kastas från sitt eget fredliga område in på de politiska partiernas, blir hon icke längre en frigörande makt för det ädlaste hos qvinnan, utan ett blott verktyg i männens hand för ensidiga, sjelfviska ändamål och detta stundom af den mest farliga beskaffenhet.

Ett resultat af Fru Guillaume-Schacks ofvan nämda missionsverksamhet, efter sedan den blifvit af myndigheterna förbjuden, framgår af ett meddelande från Nürnberg om huru der, »under social-demokratiskt fadderskap», en »fru- och jungfruförening» bildat sig, hvilken den 26 okt. höll sin första sammankomst, besökt af 40 qvinnor och 20 män, flertalet socialdemokrater. Församlingen öfvervakades af polisen och styrelsen förkunnade, att utom den föredragande för dagen — en känd socialist, hvilken uttalade sig om hygienen i hemmet — ingen man finge ordet.

En arbetarinneförening, som bildats till skydd för »Frau und Jungfrau»-föreningens intressen, har genom polisens, af regeringen stadfästade förbud blifvit upplöst. Så långt meddelandet från Nürnberg. Dessa företeelser på tysk botten äro onekligen märkliga och torde innebära en och annan vigtig lärdom äfven för oss svenskar, hvilka hittills sett qvinnofrågan utveckla sig på ett så lugnt och naturenligt sätt.

I inbjudningen till Fredrika-Bremer-Förbundets stiftande förekommer ett uttalande, som på visst håll blifvit mycket klandradt, men som, genom den socialistvärfvande damens uppträdande i Tyskland, fått sin bekräftelse: »Qvinnofrågan behöfver värnas icke blott mot reaktionens, utan ock mot revolutionens faror».

Om modedårskapen och möjligheten af dess bekämpande*.

»*Ack, Gud ske lof! du behöfver då aldrig begagna snörlif!*» utbrast nyligen en ung moder, der hon, strålande af glädje, betraktade sin lille son i badet. Hade nu denna moder födt en flicka till verlden, så hade hon nog betraktat sin lilla dotters välbildade kropp med helt andra känslor, ungefär motsvarande dem, med hvilka fordom negerqvinnan betraktade sitt gossebarn, födt till träldom.

Så djupt rotad är tron på snörlifvets nödvändighet! Kunde denna verkligen bevisas, så borde man skynda att omdöpa det fordom »täcka könet» till »korsettkönet».

I vissa trakter af Italien råder ett bruk, som kunde antagas härröra af en ännu gängse missuppfattning af qvinnans värde som menniska — det nämligen, att vid en flickas födelse uthänga från moderns rum en svart krusflorsflagga.

Äfven norr om Alperna lära stundom blandade känslor råda vid en flickas födelse; om med rätt eller orätt må lemnas derhän. Men visst är, att i det land, der snörlifvet kan sägas hafva inträngt i det allmänna medvetandet såsom ett nödvändigt skönhetsmedel, i det land, der man tror sig genom »tournyr» och andra apparater *förbättra* qvinnans naturliga skapnad der bör man hänga ut sorgflaggan, ej blott öfver nyfödda flickebarns hem, utan äfven öfver alla de hem, inom hvilka denna uppfattning råder — och de torde i vårt land icke vara så lätt räknade.

* * *

Om de af vår tid hyllade skönhetsmedlen *tournyrens* och *snörlifvets* tidigare historia kunna vi här meddela några små notiser, som möjligen torde intressera eller ännu heldre från deras bruk afskräcka Dagnys älskvärda läsarinnor.

Det var de spanska damerna på 1500-talet, som vi få tillskrifva den tvetydiga äran af snörlifvets uppfinning. För att klädningslifvet skulle sitta slätt och spändt samt gestalten se smärt ut, lade Señororna tunna, omkring 3 finger breda trä-

* Några stycken af denna artikel hafva af *Hilarion* blifvit meddelade Aftonbladet, der de stått att läsa i N:o 21 detta år.

spjälor kring midjan och snörde sig hårdt medelst band, som drogos genom dessa spjälor.

Fransyskorna lärde sig snart konsten. Deras »*corset*», i början kalladt »*coche*», var, i motsats till spanjorskornas, djupt nedringadt och snördes af damerna till den grad, att huden i deras sidor blef hård som ben och alldeles känslolös. Men ju smalare och hårdare de lyckades göra sig, desto flera beundrare vunno de. »Qvinnan, gjord att offras opp», led redan då för modets, för kavaljerernas och för kurtisens skull tåligt och utan qvidan dagliga qval. Drottning Maria af Medicis, som gerna såg, att hennes hofdamer gjorde det möjligaste mesta af sin skönhet, uppfann för detta ändamål sinnrika apparater, hvilka dock ej alla låta sig beskrifvas. Här må endast nämnas ett slags bindlar, »*demi-gussets*», hvilka läto bystens former framträda på ett eklatant sätt. De förnäma damernas sed att sålunda blotta bröstet ådrog dem af borgarfolket binamnet »les dames à gorge nue», hvaremot dessa kallade borgarklassens blygsammare kvinnor »*grisettes*»* på grund af deras askgråa fotbeklädnad.

Helt visst var det denna sträfvan att pråla med vissa kroppsdelars öfverdådiga utveckling, som ledde till den bland damerna med så mycken ihärdighet och under så vexlande former hyllade seden att med konstlade medel gifva hvad man med en modern omskrifning kunde kalla »tournyrformerna» en så stor yppighet som möjligt. Sjelfva moderidéen till tournyren hade dock snarare beqvämligheten än fåfängligheten att tacka för sin tillkomst. »De spanska qvinnorna», förtäljer nämligen en tysk författare från 1500-talet, »slungo om sin buk en träribba och kastade så klädningen deröfver för att beqvämligare kunna klifva ur och i den».

Småningom aflägsnades den enkla ursprungliga idén från alla beqvämlighets-hänsyn oeh utvecklades, i det den ena ringen fästes vid den andra med längs gående snören, tills stommen uppnådde klockformen, öfver hvilken den ännu oveckade klädningskjorteln satt slätt spänd.

Så var då den stora upptäckten gjord. Men för att odödliggöras, måste den hafva ett namn. Så döptes den i Spanien till »*vertu-gadin*», hvilken benämning der och i Italien af gycklare förvändes till »*guarda infante*». Fransmännen, smidigare i ordleken, förvandlade namnet till »*vertu-gardien*» eller

* Namnet öfvergick sedan till den yngre qvinliga arbetsklassen i Paris.

»vertu-garde» medan den tekniska benämningen på tingesten blef *»styfkjol»*. Senare förfärdigades ställningen af ståltråd eller tunna jernribbor, och tidtals brukades en stoppad kudde till förskönande af »le revers de la médaille». Detta mod, som var samtidigt med de veckrika kjortlarna, urartade ända derhän, att man blef nödgad anlägga äfven sidokuddar för att derigenom bilda ett slags motvigt, så att de naturliga kroppsproportionerna skulle kunna i någon mån göra sig gällande.

Snart derefter försvunno kuddarne helt och hållet från sin primitiva plats, men bredde i stället ut sig till ett sådant omfång öfver höfterna, att deras dimensioner slutligen måste genom en kgl. förordning inskränkas till ett visst mått. För att något motväga de upptornade kuddarne och tillika bibehålla samma omfång öfver höfterna, tog man åter sin tillflygt till *»vertugarden»* och omskapade dess form i enlighet med de nya anspråken, så att dess stomme nu erhöll sin största vidd upptill och kjortlarne kommo, denna gång i veck, att hänga lodrätt ned från höfterna.

Styfkjortelns vidare öden, vexlande med olika régimer i den politiska och sällskapliga verlden, skola vi här endast i spridda drag antyda.

Det är väl bekant, hvilken rol den, i form af s. k. *»pocher»* spelade i Marie Antoinettes hof, och hur den, trognare än många andra anhängare, följde sin herskarinna, då lyckan svek. Vi veta alla huru den försvann under skräckregeringen och lemnade plats för en m:me Rolands enkla, blygsamma drägt; men att den derefter återkom för några år, i form af *»demiterme»*, torde vara mindre bekant. Snart måste den likväl på allvar rymma fältet för den unga republikens nästan helt genomskinliga *»costume sauvage»* samt kejsarinnan Josephines s. k. *grekiska drägt.*

Men till och med denna enklare drägt var tidtals anlagd på att med konstlade medel förbättra naturen. Lifvets urringning var nämligen så djup, att det på sistone befans tillständigt att betäcka bröstet med en hvit, trekantig duk, *»fichu»*, af fint tyg, som bars antingen under eller öfver klädningslifvet. I senare fallet lades den i kors öfver bröstet och fästades baktill i en stor knut, så att den på ett framstående sätt betecknade bröstformerna, för hvilket ändamål man begagnade särskilda ställningar, *»carcasses»*, af fransmännen på spe kallade *»trom-*

peurs», »*menteurs*», af engelsmännen »liars». Dessa användes äfven af damer med tadelfria naturliga former.

Följa vi, efter denna lilla afvikelse, styfkjorteln i spåren, finna vi den under medborgare-kungen hägra i styfärmarne och derpå försvinna för att såsom *krinolin*, under hägnet af Napoléon le petit och »les cocottes» återtaga sitt gamla välde, stort, prålande, men ihåligt som deras.

Ännu en kort tid och krinolinen förlorar liksom kejsarsfinxen sin prestige, störtas från tronen, rymmer med Eugénie, faller vid Sédan, förfryser eller hungrar ihjäl med demi-monden i Paris samt brännes slutligen å båle i Tuilerierna af det suveräna folket.

Nu trodde man slutligen, att den gamla ättemodern, »Vertugardens» hela dynasti af pocher, pannier, cul de Paris, demiterme och krinolin var blifven på allvar afsatt och aldrig mera skulle återkomma till makten. Men enväldet är seglifvadt och republikanismen en ungdom, som aldrig kan låta bli att skena öfver skaklarna och hota sin egen existens. Se här: den gamle Thiers dör, Gambetta dukar under för en förorättad moders hämd, l'ancien régime börjar lefva upp på nytt, Rochefort och Louise Michel tända sina brandfacklor, »femme qui tue et femme qui vote» laddar sin revolver och stärker sina röstmedel, och under tillredelserna till en ny förbittrad strid mellan skenets och våldets förkämpar stiger korsetten upp ur sin graf och krinolinen höjer sig likt en fenix ur askan för att, under den anspråkslösa formen och benämningen af tournyr, åtminstone få åka bakpå, när katastrofen infaller.

* * *

Här stannar tillsvidare modedårskapens historia, sådan den utvecklat sig inom det tongifvande och epokgörande Frankrike.

Men är Sverige ett lydrike under Frankrike? Skola de svenska qvinnorna äflas att ställa sig i paritet med damerna af pariserverlden, vare sig den hela eller halfva? Skola också vi börja »göra historia» i »culs de Paris», i »menteurs» och »trompeurs»? Låt vara, att det skett i förflutna tider, men ha vi då af dessa ingenting lärt och ingenting glömt?

Skola väl nu, anno 1886, våra höfviska, upplysta, från gamla fördomar sig allt mer emanciperande svenska qvinnor gå tillbaka till förflutna tiders förskämda mod, med dess hardt

när till midjan nedringade klädningslif, korsetten och tournyren, allt lastbara bruk för lösaktiga ändamål?!

Det vore — för att omvända det franska ordspråket — det vore mer än löjligt, det vore förnedrande.

Låtom oss då hoppas, att så icke sker, utan att den svenska qvinnan kan göra sin sjelfständighet gällande också gent emot *moderna* fördomar och de framgångar i sällskapslifvet, som deras efterlefnad betingar.

Låtom oss tro, att hon har mod att kläda sig på svenskt sätt, sant och kyskt, vackert och sundt; att hon vågar för sådant ändamål äfventyra till och med klandret och liknöjdheten från balkavaljererna, hvilka senare lära framför andra hålla på qvinnans »pligt och rätt» att följa dagens parisermod.

Det gäller alltså å damernas sida ingenting mindre än en *dubbel* revolution, först emot kavaljerernas förvända smak och sedan mot det egna frivilliga slafvandet under densamma. Lägg härtill risken att få *sitta* på balerna, derför att man bär en svensk drägt i stället för en fransk, derför att man är *klädd*, då alla andra äro *halfklädda*, och det måste medgifvas, att uppgiften kräfver ett nästan heroiskt mod. Vi hafva alltid tänkt stort om den svenska qvinnan, men detta vore nästan öfvermenskligt — öfverqvinligt. Skall hon våga, skall hon ens *vilja* ett sådant hjeltedåd?

Vi kunna endast spörja; henne allena höfves det att svara.

Hilarion.

Menniskan är den enda varelse, som fått förmåga att le; månne hon icke också är den enda, som förtjenar att beles? *Gréville.*

Somliga menniskor omtala, som vore det ett under, huru de tillfrisknat, ehuru läkaren öfvergifvit dem och begripa icke, att de tillfrisknat, just emedan han öfvergifvit dem. *Colton.*

Det gör ingenting, om man är född i ankgården, endast man har legat i ett svanägg. *H. C. Andersen.*

Man kan komma ganska långt i verlden, om man förstår konsten »att icke höra» och »att icke svara». *M. Jókai.*

Om lejonhuden icke förslår, så skarfva med räfskinnet. *Latinskt ordspråk.*

Hade han aldrig felat, hade han aldrig gjort något storverk. *Martialis.*

En drägtreform

har af några bland de ledande damerna i »Nya Idun», Fruarna A. Charl. Edgren, Hanna Winge m. fl., föreslagits. Man vände sig till Handarbetets Vänner med en hemställan i saken, och dessa medgåfvo att en *modelldrägt,* anordnad af Fru H. Winge och utförd på Fröken Lundins bekanta atelier, finge på föreningens Byrå förevisas samt råd och biträde lemnas — *icke för inköp eller beställningar.* hvilket skulle ligga utanför föreningens uppgift, *utan för färgval och broderimönster.*

Uppgiften är nu löst på ett särdeles lyckligt sätt, och modellen sedan en vecka utstäld hos Handarbetets Vänner. Drägten kan lämpas så väl för hvardagsbehof som för högtidsskrud och vill genom harmoniskt färgval och naturlig, efter gestalten lämpad snitt förena enkelhet i formen med smak och stil i anordningen. Man vill härigenom upphäfva modets orimligheter samt förekomma den oförnuftiga lyx, som det medför genom att påkalla ständiga ombyten och fylla damernas garderob med en mångfald af drägter i olika former, medan det lemnar herrarne i lycklig besittning af blott sin frack och sin bonjour.

Idéen synes oss mycket god, och vi uppmana våra läsare att tillegna sig den samma. Särskildt påpeka vi för mödrar drägtens lämplighet äfven för barn och uppväxande flickor.

Mönster å snitt och lämpliga kantbroderier samt råd i afseende på färgval erhållas äfven genom Handarbetets Vänner.

Se vidare den till Jul utkomna boken *Reformdrägten,* (Looströms förlag, pris 3 kr.) hvilken, med inledande uppsatser af Fru H. Winge och Prof. C. Wallis rörande drägtreformens estetiska och hygieniska fördelar, meddelar detaljerade uppgifter efter engelskt mönster äfven om underklädernas omgestaltning enligt helsolärans fordringar.

Praktisk välgörenhet.

II.

»Glädjesparbössan»

borde ej saknas i någon familj. Den, som eger en dylik, vet äfven huru mycken tillfredsställelse den bereder ej blott andra, utan äfven en sjelf. Det fins väl knappt ett hem, der ej åtminstone någon gång en särskild anledning till glädje erbjudes. Vid ett sådant der särskildt glädjande tillfälle fattas man ovil-

korligt af begäret att äfven göra andra lyckliga. Men — dessa andra äro ofta ej till hands, och dervid låter man det bero! En sparbössa deremot kunde jemt stå till hands, och en sådan vore ju lätt att anskaffa, eller huru?

Gossen eller flickan har med heder genomgått sin examen — nog offrar väl gerna deras välbergade far några kronor!

En familjemedlem har lemnat sjukbädden, en riklig skörd har inhöstats, en vansklig affär blifvit lyckligt afslutad — sparbössan står redo!

En son, en dotter, har för första gången uppburit en väl förvärfvad lön, sjelfva mamma har kanske genom någon »listig» inbesparing fått öfver på hushållspengarne. Det behöfver ju ej alltid vara kronor — ören gå också an.

Med tiden blir bössan allt tyngre och tyngre, till slut kan den ej längre berga sig för glädje, den *måste* gifva ifrån sig åt dem, i hvilkas hem hunger och köld ofta vaktat härden, men der glädjen varit nödbjuden gäst.

Om det nu verkligen skulle finnas någon familj, der de »glada tillfällena» alldeles saknas, tillråda vi dem, det oaktadt, att med snaraste skaffa sig en glädjebössa — hvem vet? Kanske komma då också tillfällena!

Literatur-anmälan.

Mathilda Langlet, **Döttrar och Mödrar.** Några ord till vårt lands qvinnor. Stockholm, Sigfrid Flodins förlag. Pris 2: 50; inb. 3: 50.

Vi sakna, att utrymmet ej medgifver en utförligare anmälan af denna varmt skrifna, af ett ädelt åskådningssätt uppburna bok. Den gifver visserligen ej många originella synpunkter eller öfverraskande nyheter i qvinnofrågan; men den är ett uttryck för hvad många erfarna och rättsinniga qvinnor tänka och känna i dessa brytningstider, och torde för mången blifva ett kärkommet stöd och en värderad ledning.

Förf:n lider af att »tiden är ur led» och känner sig vara en af dem, som med sitt ord måste bidraga till att vrida henne rätt igen. Men intet af de botemedel, hvilka »de tre vise männen Nordau, Bebel och Strindberg» ordinera för det sjuka samhället, vill hon anbefalla, utan ser fast mera — och med rätta — i »upphäfvandet af eganderätten, äktenskapet och kristendomen,» detta socialisten Bebels och hans meningsfränders yttersta mål, *samhällets upplösning.* Botemedlet finner hon vara *slägtets uppfostran* på det rätta sättet

och i den rätta andan. Men som uppfostran beror på qvinnan, anser hon, att nästan allt hänger på att qvinnans uppfostran ej får en falsk riktning, ej blir ett blott inhemtande af kunskaper, utan framför allt *karaktärsbildande*. Napoleon den stores ord: »gif oss mödrar» är derför ett rop, som ljuder emot oss snart sagdt från hvarje blad af fru Langlets bok, hvilken ock till större delen handlar om dotterns uppfostran till en god moder. »Modern får aldrig släppa ur sigte, att sådan hennes dotter är, sådan blir modern till hennes barnbarn.» Den unga qvinnan måste derför lära att akta moderskallet som det högsta och i synnerhet utbilda sig derför, på samma gång hon, genom förvärfvande af goda kunskaper och öfning i praktiska färdigheter, sättes i stånd att försörja sig sjelf, för den händelse sådant skulle behöfvas. — Qvinnans s. k. naturliga lyten, fåfänga, ytlighet etc. gisslas, värdet af flit, sjelfförsakelse och pligtkänslans utveckling framhålles. Kroppen måste härdas och skötas genom förståndig diet, rationel klädsel, rörelse i fria luften o. s. v., och själens känslolif på det ömmaste vårdas, hvarvid valet af god lektyr spelar en vigtig rol. Särskild uppmärksamhet förtjena de delar af 4:de kap., som afhandla vigten af sann förtrolighet mellan moder och dotter i afseende å den senares hjerteangelägenheter, hvilka, vanvårdade, kunna blifva så ödesdigra för den unga flickans hela framtida lif.

Såsom en vigtig faktor, i och för åstadkommandet af en god ställning mellan könen samt en förbättrad undervisning, förordar fru Langlet *samskolor*, der hvardera könet vänjes se det andra i hvardagslag, under arbete för ett gemensamt mål och således mera som det är och ej hufvudsakligen i fantasiens magiska belysning eller i det flärdfulla sällskapslifvets osanna skenväsende.

Författarinnan håller före, att menniskan af naturen, ur hvilken både ondt och godt kan framlockas, snarare är sedlig än osedlig, och opponerar sig med kraft mot det Strindbergska »nyaste åskådningssättet», som vill göra begärens tyglande af förnuftet snart sagdt till ett brott. Kunna vi än ej vara med om *alla* de medel till sedlighetens bevarande, som förf:n föreslår, exempelvis att de unga blott skulle genom lämpliga tidningskritiker lära känna större delen af vår nyaste romanliteratur och i öfrigt hållas i en något för långt drifven okunnighetens oskuld, så anse vi dock den sedlighetsvårdande sidan af uppfostran af förf:n behandlad på ett sätt, som förtjenar lifligt erkännande.

Ej mindre anslående för oss qvinnor är den glödande harm, hvarmed förf:n uppträder emot den aldra modernaste uppfattningen af *qvinnan* som en blott »hona» (Strindberg), som »samhällets dyrbaraste alstringsmaterial» (Nordau), samt af *kärleken* såsom endast egande tillvaro mellan könen, och tagen blott i sin råaste form, tillfredställandet af en naturdrift (Bebel). Vi våga påstå, att ju högre qvinnan står, ju ädlare hon är, ju innerligare och hängifnare hon kan i sanning älska, desto bottenlösare måste hon känna det *förnedringens djup* vara, hvaruti dylika samhällsförbättrare vilja nedsänka henne.

Bokens senare hälft innehåller en mängd goda special-råd för barnauppfostran under olika åldrar, råd för gifta och ogifta döttrar m. m. och till sist en hel del reflexioner öfver »den nya tiden och

»den gamla», hvari förf:n sammanfattar hela sin lifsåskådning och slutar med den stora sanningen, att mensklighetens räddning ligger *i kristendomens förverkligande i hjerta och lif;* »ty kristendomen, det är *kärleken*, och kärleken, det är frid på jorden och menniskorna en god vilja.» Måtte denna ej blott välmenta, utan verkligt goda bok blifva känd och uppskattad i vida kretsar, och ej de små misstagen deri bortskymma de stora sanningarna, dessa sanningar, som aldrig för ofta kunna å nyo läggas oss på hjertat. *M. H.*

Hvad ingen ser. En samling berättelser af *Alfhild Agrell.* Innehåller fem historier, alla berättade med förf:nans kända talent, hvilken dock här icke når samma höjd som i hennes två större dramatiska stycken eller gör så fängslande intryck som i hennes bondhistorier från förlidet år. »Hvad ingen ser» är med ett undantag idel lidanden, dels oförtjenta, dels sjelfförvållade, alltid hopplösa. Skildringen är bjert, ofta gripande af starkt återhållen lidelse; men det är ändå som hade man en känsla af att förf:nan icke egentligen hör hemma i detta eviga mörker, utan håller sig der af något slags sjelfålagdt tvång, mindre helsosamt för henne sjelf och ofta pinsamt för hennes läsare. Denna halft outredda förnimmelse får läsaren bekräftad, då han läser den kortaste och enklaste berättelsen i samlingen, historien om *en lycka*, som ingen ser. Den kunde kanske varit ännu kortare och då gjort ett ännu djupare intryck; åtminstone förefaller oss det myckna talet om sqvallret i staden alltför utdraget; men sjelfva den lilla historien om man och hustru, som gåfvo bort den senares af mormodern i synd förvärfda rikedomar till fattiga sjuka, för att lefva blott af sitt arbete och för hvarandra, är en perla af renaste vatten, djup, enkel och full af ett friskt okonstladt behag.

I svart och rödt. Under denna titel har den inom många hemkretsar i vårt land afhållna och uppburna diktarinnan *Anna A.* samlat sina sånger, fulla af ett blidt vemod, en from saknad och ett stundom bleknadt, men dock aldrig svigtande hopp. De skola säkert — i sin ytterst fina och smakfulla omklädnad — välkomnas af alla diktarinnans gamla vänner, och kunna med skäl anbefallas såsom en ren och till allt godt uppmanande ungdomsläsning.

— Af den högt vördade menniskovännen och läkaren M. Huss hafva tid efter annan utkommit skrifter *om* och *till förmån* för folket, i ämnen af djup vigt i moraliskt så väl som fysiskt hänseende. De utvisa alla, att samma kärleksfulla nit, som fordom yttrade sig i en oafbruten verksamhet för lidande medmenniskor, ännu i dag uppbär åldringens själskrafter. Vi erinra af dessa ströskrifter här särskildt om dem, som afhandla och hos oss hafva gifvit första upphofvet till »*skolkolonier*» för svaga och sjukliga barn, ett verksamhetsfält, som förtjenar en egen uppsats.

Hvarjehanda i qvinnofrågan.

Sverige: Mogenhetsexamen har under år 1885 tagits af 10 unga flickor.

Qvinliga sparbankskassörer användas allt mera. Fröken *C. Herlitz* har nyligen antagits till kassör vid en sparbank i Visby. I Upsala läns sparbank tjenstgör, sedan flera år tillbaka, en qvinna som kassör.

Vid Vetenskapsakademiens sammanträde den 9 sistl. december redogjorde professor Retzius för innehållet af en uppsats med titel »Ueber Gliedmassenreste bei Schlangen» af Albertina Carlson. — Vid januari-sammanträdet föreslogs att invälja Fru Professor *Sophie Kovalewski* till medlem. Men som stadgarne endast omnämna val af manliga ledamöter, har man föreslagit stadgarnes förändring i syfte att möjliggöra inväljandet äfven af qvinliga medlemmar.

Qvinlig företagsamhet. Forså pappersbruk, som under flera föregående egare alltid drefs med förlust, öfvertogs för 2 år sedan af tvenne unga systrar, hvilka med sådant nit och framgång egnat sig åt affärens skötande, att den nu åtnjuter allmän aktning och stort förtroende, såväl inom som utom affärsverlden.

Ett föreläsningsinstitut för qvinnor har i dessa dagar öppnats i hufvudstaden. Det afser att i föreläsningsform lemna grundliga och lättfattliga framställningar af — till en början åtta — kunskapsämnen, antingen af allmänt intresse eller af särskild vigt för qvinnan. Föreläsare äro under vårterminen Lektor *N. Linder* i svenska språket, Fröken *E. Key* i svensk historia, D:r *O. Montelius* i äldre kulturhistoria, D:r *G. Göthe* i konsthistoria, Lektor *A. Björkman* i fysik, D:r *R. Tigerstedt* i fysiologi, Prof. *C. Wallis* i helsovårds- samt sjukdoms- och sjukvårds-lära. — Föreläsningarna, som hållas å Carolinska institutet, Nationalmuseum m. fl. lokaler, der tillgång till lämplig undervisningsmateriel finnes, hafva hittills i allmänhet varit ända till trängsel besökta.

Norge: *Med för män och qvinnor gemensam undervisning* skall man från och med detta års början göra försök vid två folkhögskolor i Norge, i Vertfold och Hove nära Levanger. Frågan är ej ny. Nu aflidna fröken Rappe från Sverige föreslog det vid Arkovs norska skola. I somras debatterades saken vid mötet i Sagatun; qvinnorna talade för saken, männen i allmänhet emot. — Senare förmäles, att det norska kyrkodepartementet lär hafva erhållit regeringens bemyndigande att lemna qvinliga elever tillträde till statens goss-skolor, der sådant anses kunna ske utan skada för undervisningen.

Danmark: »Det danske Kvindesamfund», som nu redan bestått i 15 år, fick år 1885 sitt eget organ, »Kvinden och Samfundet».

Månadsbladet, som redigeras af fröken *Elisabeth Grundtvig* och utkommer i häften på 1 à 1½ ark, har på ett lyckligt sätt sökt lösa det svåra problemet att behandla föreliggande spörsmål på en gång *kort* och *godt*. Skriften omfattar uteslutande den sociala sidan af qvinnofrågan, och har bl. a. mycket sysselsatt sig med tjenstflickornas ställning, gift qvinnas eganderätt, arbetsfördelningen mellan qvinnor och män, m. m.. (Bladet är ytterst billigt och i flera afseenden lärorikt samt anbefalles till det bästa). — Intresset för »Kvindesamfundet» är i ständigt stigande, hvartill de på en mängd ställen i landet hållna mötena för qvinnofrågans dryftande synas i väsendtlig mån hafva bidragit. Medlemsantalet, som den 31 dec. 1883 var 138, hade den 28 nov. 1884 stigit till 546 och förökas allt fortfarande. De dagliga tidningarne börja mer och mer diskutera de nya anspråken, somliga med lugn och erkännande, andra med en viss ovilja, hvarvid några ej ens försmå användandet af åtlöjets gamla snart utslitna vapen. — De mål »Kvindesamfundet» närmast beslutat efter förmåga förverkliga äro: 1) qvinnans åtkomst af utvägar till sjelfförsörjning; 2) hennes utbildning för de olika förvärfsgrenarne; 3) hustruns likställighet med mannen i afseende å förmögenhetsförhållandena; 4) hennes del i myndigheten öfver barnen och 5) hennes uppnående af fullständiga medborgerliga rättigheter, särdeles inflytande på skolväsendet och fattigvården. — I januari 1885 fick Danmark sin första qvinliga medicinekandidat, i det fröken *N. Nielsen* då tog medicinsk examen med högsta betyget och genast blef anstäld vid Kommunalhospitalet.

Finland: *Pensions- och understöds-inrättningen för arbetande qvinnor* i Helsingfors stad, hvars uppgift är att åt medellösa, arbetande qvinnor derstädes vid 55 års ålder bereda pension, disponerade år 1885 en fond, hvars behållning utgjorde 61,747 mark, och som under året ökats med 1,520 mark. Åt 8 st. ålderstigna pensionärer utanordnades ett understöd af 100 mark åt hvardera.

Tyskland: *Den allmänna tyska qvinnoföreningen*, som stiftades i Leipzig den 18 oktober 1865, höll den 27—29 september sistlidet år i samma stad *sin 13:de generalförsamling*. Sällskapet har under sin tjugoåriga tillvaro stiftat filialföreningar i flera af rikets större städer, inrättat fortsättnings- och fackskolor, hushålls- och kokskolor, industri- och handelsinstitut m. m., samt dessutom grundat qvinnoherbergen, spisanstalter, arbets- och tjenstekontor o. s. v. Sällskapets ordförande är fortfarande *fru Otto Peters* och vice ordförande *fröken Augusta Schmid*, båda tillika dess stiftarinnor, af hvilka den senare jemte *fru Luise Otto* redigerar föreningens organ »*Neue Bahnen*», som utkommer två gånger i månaden.

Den 27:de, kl. 7 e. m., öppnades mötet i lärareföreningens hus med ett hjertligt helsningstal af fröken Augusta Schmid. Följande dag började inför ett öfverfullt auditorium fru doktorinnan Otto Peters förhandlingarne med en kort återblick på föreningens historia. Upplifvandet af intresset for qvinnans högre bildning, det qvinliga arbetets befriande från de hinder, som försenade eller omöjliggjorde dess utveckling, öppnandet af anstalter, der qvinnorna kunde nå såväl högre

yrkesskicklighet som vetenskaplig och konstnärlig utbildning, voro de trenne mål, som föreningens fem stiftarinnor åsyftat, och som nu ej synas serdeles vidtgående, men som då ansågos vara djerfva nyheter, och hvars förverkligande hade att kämpa mot många fördomar. Direkt har väl föreningen ej kunnat uträtta mycket, då staten och regeringen ännu ställa sig döfva gentemot qvinnornas alla fordringar, men indirekt och på eget initiativ har den utfört mycket. Hon har »börjat rulla snöbollen» och stält frågan under debatt. Nu afvisar ej heller pressen längre redogörelserna öfver qvinnans verksamhet, utan känner sig manad att gent emot qvinnofrågan intaga en bestämd hållning; tidskrifter för qvinnan uppblomstra öfver allt, och det är ej mera något ovanligt, att qvinnan håller offentliga föredrag. Genom frivilliga gåfvor har föreningen blifvit iståndsatt att understödja studerande qvinnor och eger f. n. ett betydande kapital, hvars afkastning skall understödja qvinliga medicine studerande. — *Professorskan Weber* framhöll i synnerhet qvinnans naturliga rättighet till *deltagande i fattigvården*. »Männen glömma lätt, att humaniteten står öfver politiken», »till de husliga dygderna måste qvinnan lägga de medborgerliga». *Fru Lina Morgenstern* från Berlin, utgifvarinna af den aktade tidningen »Deutsche Hausfrauen-Zeitung», upplyste, att denna fråga också stått på den »fosterländska qvinnoföreningens» program och att några tyska städer, såsom Elberfeld och delvis Berlin, redan tagit initiativ till denna reform. *Fröken von der Lage* redogjorde för det s. k. »Letteinstitutets» storartade verksamhet och *Fröken Calm* gaf en intressant belysning af den tyska qvinnans tillbakasatta ställning, som hon sökte förklara ur den egendomliga tyska nationalkaraktären. Sedan ytterligare flera beaktansvärda föredrag hållits, afslötos dagens förhandlingar med en redogörelse af *fru Bertram* öfver arbeterskornas löneförhållanden (se Dagnys Januarinummer).

Den 29:de framfördes från flera välgörande qvinnoföreningar, mundtligen eller genom telegram, helsningar till *den ädla qvinnofrigörelsens* vänner och befrämjare, hvarvid föreningarnes närvarande ombud redogjorde för dessas verksamhet. Särdeles intressant var det föredrag öfver den högre qvinliga förvärfsbildningen, som *fru Dr Goldschmidt* anknöt till sin redogörelse öfver föreningens »för familje- och folkuppfostran» vidtomfattande verksamhet. Förhandlingarne afslötos kl. 8 e. m. med en enkel, men aminerad afskedsmåltid.

Politisk rösträtt för qvinnan föreslog stadfullmäktig Görcke på ett stort möte af arbeterskor i Berlin den 13:de sistl. Januari. Ingen qvinna talade likväl för förslaget, men en fru Pötting uppträdde deremot, förklarande, att »qvinnorna skulle vara belåtna, om de blott kunde förbättra sin materiella ställning».

England: *I skolråden* i London och några andra städer hafva förleden höst, likasom föregående år, ett icke ringa antal damer blifvit invalda. — En ny qvinlig förening har bildats i London med namnet »*Ladies' early shopping association*», hvars medlemmar förbinda sig att ej handla i bodarne efter kl. 6 e. m. för att sålunda medverka till att bodpersonalen tidigare måtte blifva ledig. — Vid *handtverksföreningarnes*

kongress hade 5 qvinliga ledamöter anmält sig som deltagare; en af dem var delegerad för bokbindarnes och en för tapetserarnes förening.

En af Londons förnämsta qvinliga läkarinnor, miss Frances Helen Prideaux, bortrycktes nyligen i förtid af döden. Hon hade studerat vid den qvinliga medicinska skolan i London och tog vid Londons universitet med största utmärkelse en kirurgisk medicinsk examen, som endast fyra qvinnor förut tagit. För några veckor sedan utnämdes hon till läkare vid barnsjukhuset i Paddington. Hon var den första qvinna, som erhållit en dylik befattning i London.

Frankrike: *Sekularisering af sjukhusen i Paris.* Paris' municipalråd har beslutit, att alla nunnor skola utestängas från tjenstgöring på sjukhusen för att ej verka störande på de patienter, som af religiösa skäl icke vilja mottaga nunnornas själavård. Emellertid hafva 106 sjukhusläkare och kirurger till inrikesministern ingifvit en petition i syfte af att nunnorna i de sjukes och i sjukhusens eget intresse måtte få fortfarande egna sig åt sjukvården vid sjukhusen.

Vid universitetet i *Montpellier* hafva tvenne makar, hr och fru Box, på en gång anmält sig till examen (baccalauréat es lettres). Båda godkändes, frun med utmärkt beröm. —

Italien: Signora *Giuseppina Cattani*, som 1884 tog sin medicine doktorsgrad, har nu blifvit utnämnd till professor i anatomi vid universitetet i Bologna med samma aflöning som de manliga kollegerna.

Qvinlig lifmedikus. Signorina *Maria Terne*, som tagit sin medicine doktorsgrad i Zürich, har blifvit utnämnd till lifmedikus hos drottning Margherita af Italien.

Ryssland: *En utförlig historia öfver den högre qvinnobildningen* förberedes till tryckning af den bekante ryske publicisten i det liberala lägret Matviej Pieskovskij. Författaren, en bland de ifrigaste kämparna för qvinnoemancipationen i Ryssland, har redan under föregående år, i en mängd uppsatser, meddelat många intressanta och föga bekanta fakta ur qvinnouppfostrans historia i Ryssland. — Den ifrågasatta sammanslagningen af förvaltningarne för *post- och telegrafverken* i Ryssland hade låtit befara, att de vidtagna åtgärderna skulle utfalla olyckligt för i telegrafverkets tjenst anstälda qvinnor, emedan hittills qvinnor ej fått tillträde till postverket. Efter hvad vi nu erfarit, har frågan utfallit gynsamt för qvinnorna, enär statsrådet, i betraktande af det oklanderliga uppförande, den ordning och påpasslighet, som hittills ådagalagdts af qvinliga telegrafister, beslutat att — utan något förbehåll — anställa qvinnor i båda dessa verk, ända upp till åttonde klassen. — *Petersburg.* Vetenskapsakademien har för första gången utdelat de af metropoliten Makarius stiftade prisen för de bästa på ryska språket offentliggjorda arbetena. Ett af dem — på tusen rubel — erhöll en dam, *fru Davidova* för sitt arbete öfver den ryska spetsfabrikationen. — *En ryska*, fröken B., som studerat vid Collége de France, erhöll icke längesedan det nygrundade stipendiet på 4.000 francs för matematiska studier på den grund, att hon bland alla aspiranterna aflagt den bästa examen.

(Forts. å omslagets 3:dje sida).

Stadgar för Fredrika-Bremer-Förbundets Sjukkassa.

§ 1. Kassans namn och ändamål.

Kassans namn är Fredrika-Bremer-Förbundets Sjukkassa och densamma har till ändamål att åt sina delegare lemna understöd i form af penningebidrag, då någon af dem till följd af sjukdom är oförmögen till arbete.

§ 2. Vilkor för delaktighet i kassan.

Delaktighet i kassan kan erhållas af hvarje qvinna,

som är lärarinna eller har en ställning och verksamhet, hvilka äro jemförliga med lärarinnas, och hvilka med afseende på sjuklighets- och dödlighetsförhållanden icke kunna anses vara ogynsammare än lärarinnekallets;

som vid inträdet fyllt aderton år, men icke uppnått femtio års ålder;

som vid inträdet företer läkares intyg om normalt helsotillstånd; och *som* erlägger stadgade afgifter.

§ 3. Kassans tillgångar.

Kassans tillgångar utgöras af delegarnes inträdesafgifter och årsbidrag, samt densamma möjligen tillfallande gåfvor och donationer. Den består tillsvidare af tvänne fonder: Understödsfonden och Reservfonden. Den förra utgöres af de inflytande årsafgifterna och från densamma utbetalas omedelbart och i första hand sjukhjelpen. Reservfonden bildas af inträdesafgifterna, samt af det öfverskott, som understödsfonden kan lemna vid hvarje års slut. Till dessa torde framdeles ytterligare en fond tillkomma, Donationsfonden, bildad af tillfälliga gåfvor och donationer.

§ 4. Afgifter till kassan.

Afgifterna till kassan bestå dels af sådana, som erläggas blott en gång vid inträdet, dels af årliga bidrag, hvilkas storlek bestämmas af åldern vid inträdet och utgå enligt följande tabell.

	Inträdesafgift.	Årsafgift.
Från fyllda 18 till 25 års ålder	3 kronor	12 kronor.
» » 25 » 30 » »	4 »	13 »
» » 30 » 35 » »	5 »	14 »
» » 35 » 40 » »	6 »	15 »
» » 40 » 45 » »	7 »	16 »
» » 45 » 50 » »	8 »	17 »

Afgifterna inbetalas direkt till kassan i Stockholm inom januari månad af det kalenderår, för hvilket sjukförsäkringen skall gälla.

Skulle första inbetalningen af årsafgiften vid inträdet icke ega rum i januari månad, erlägges en afgift, hvars storlek bestämmes i förhållande till den återstående delen af löpande året med tillägg af en månad.

Dessa bestämmelser gälla för personer med normalt helsotillstånd vid inträdet. På kassans styrelse må dock bero att i undantagsfall, mot ökade afgifter, intaga personer med icke fullt normalt helsotillstånd, samt, i undantagsfall, personer äldre än femtio år. Den för inträdesåldern bestämda årsafgiften utgår oförändrad och sjukhjelp utbetalas äfven efter det femtionde året, samt äfven om delegarinnas helsotillstånd under tiden försämrats.

§ 5. Försummad årsafgift.

Underlåter delegare att inom föreskrifven tid inbetala sin årsafgift till kassan, förlorar hon derigenom sin delaktighet i densamma. På styrelsens bepröfvande må dock bero, dels att medgifva intill en månads respit mot straffränta af 12 %, dels, i händelse inbetalningen fördröjes utöfver en månad, medgifva, att den försumlige må utan nytt intyg om normalt helsotillstånd och genom erläggande af ny inträdesafgift och årsafgift lika med den förut betalda få återvinna sin rätt till kassan. Såsom alldeles ny medlem stånde det alltid fritt att söka åter ingå i kassan.

§ 6. Sjukhjelp.

Sjukhjelpen utgår från understödsfonden med en krona och femtio öre om dygnet för en tid af högst tretton veckor under kalenderåret och utbetalas sedan intyg om oförmögenhet till arbete på grund af sjukdom blifvit styrelsen företedt och af densamma godkändt samt sjukdomen varat mer än fem dygn.

Om kassans tillgångar det medgifva, må på styrelsens beslut tiden för sjukhjelpens utbetalande något utsträckas, dock aldrig öfver tjugu veckor, samt äfven understöd beviljas åt dem, som behöfva hvila eller stärkande kurbehandling. Sedan sjukunderstöd utgått under sammanlagdt ett hundra trettio veckor, beror på styrelsen, huruvida ytterligare inbetalning af den ursprungliga årsafgiften och utbetalning af sjukhjelp skall fortgå. Under barnsäng, beräknad till tre veckor, utgår icke sjukhjelp.

Rättighet till erhållande af sjukhjelp inträder först fyra veckor efter det inträdes- och första årsafgiften blifvit erlagda. Kassans verksamhet tager ej sin början förr än ett hundra femtio medlemmar antecknats såsom delegare i densamma.

§ 7. Reservfonden.

I den händelse understödsfonden ej skulle förmå betäcka nödvändiga utgifter, lemnar reservfonden sitt bistånd, men till dess den senare hunnit växa till ett belopp i kronor af minst tjugu gånger delegarnes antal, må densamma icke användas till andra utgifter än

de nyss nämnda nödvändiga. Sedan den nått denna storlek, må på bepröfvande af styrelsen i samråd med sakkunnig person, om så behöfves, bero, huruvida denna fond må ytterligare stärkas eller dess öfverskott användas eventuelt till andra i föregående paragraf nämnda ändamål.

§ 8. Kassans styrelse.

Kassan förvaltas af en styrelse, bestående af fem medlemmar, hvilka jemte tre suppleanter väljas i slutet af april hvarje år af Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse och dess suppleanter. Denna kassastyrelse, hvars befogenhet för öfrigt är angifven i föregående paragrafer, utser inom sig ordförande samt tillsätter lämplig person till kassaförvaltare och räkenskapsförare. Årets räkenskaper skola vara afslutade och till Förbundets revisorer för granskning aflemnade inom två månader efter kalenderårets slut.

§ 9. Årsmöte.

Hvarje år i april, efter afslutad revision, kallas genom tillkännagifvande i tidningarne kassans delegare till allmän sammankomst. Vid denna sammankomst förekommer:

a) meddelande af styrelsens berättelse;
b) meddelande af revisorernas berättelse;
c) fråga om decharge för styrelsen;
d) möjligen väckta förslag om ändring i stadgarne.

Rösträtten utöfvas pr capita och vid omröstning gäller enkel pluralitet.

Vägras decharge, öfverlemnas kassan och dess förvaltning omedelbart i delegarnes händer. Likaså i händelse sådan förändring af stadgarne beslutes, som icke af styrelsen godkännes.

§ 10. Förändring af stadgarne.

Vill delegare i sjukkassan föreslå ändring af eller tillägg till dessa stadgar, skall sådant skriftligen inlemnas till styrelsen före februari månads utgång för att i sammanhang med styrelsens och revisorernas berättelse behandlas på årsmötet.

Stockholm den 23 januari 1886.

Korrespondens-afdelning.

Till Redaktionen af »Dagny». Tillönskande Eder framgång med det nya organet för Edra sträfvanden, sänder undertecknad, medlem af Fredrika-Bremer-Förbundet, den unga Dagny en vänlig helsning.

Till Dagny.

Hell Dig, Dagny, unga tärna,
Född en norrskensnatt i nord,
Kom att med din klinga värna
Rätt och sanning på vår jord!

Framåt modigt! Höj din fana
Ibland Sveriges fria folk!
Börja oförskräckt din bana
Som den svenska qvinnans tolk!

Vänd Dig till de gamla, unga
Med ett hjerta varmt och rent,
Lär dem lyssna till din tunga
Förr'n det blifvit har för sent!

Många segrar skall Du vinna
På det godas, ädlas mark
Och välsignas af hvar qvinna,
Om Du trofast blir och stark.

Sök, att hos hvar lycklig syster,
Som har allt i lifvet fått
Och som dansar glad och yster
Uppå friska rosor blott,

Väcka kärlek för den skara
Utaf systrar, som hvar dag
Mötas utaf nöd och fara
Och af ödets bittra slag.

Lär dem fatta, att det finnes
Ock för dem ett arbetsfält,
Att ett ädelt mål der vinnes,
När de i ditt led sig ställt.

Och de män, som i salongen
Täfla uti qvinnans pris,
Lär dem lägga uti sången
Mer än blott en tom kurtis.

Bjud dem ock i handling ömma
För de arma qvinnors lott,
Som re'n lifvets fröjd lärt glömma
Och dess malört smaka fått.

Och till sist de qvinnor alla,
Som ha födts till mödans lif,
Till din fana sammankalla,
Deras goda engel blif.

Så Du framåt städs må föra
Fritt och modigt ditt banér:
Striden Han skall lycklig göra,
Som allt ädelt seger ger. Th.

Till Red. af tidningen »Dagny», Stockholm. R. den 18/1 86.

Af intresse för qvinnofrågan har jag från Eder reqvirerat och äfven tacksamt emottagit några profnummer å Eder tidning »Dagny», af hvars innehåll jag tagit del, och äfven gillat detsamma. Dock hade jag tänkt mig tidningens tendens vara en helt annan, nemligen denna: Hvad qvinnan har att besinna och iakttaga såsom sann qvinna gent emot nutidens förfall i detta afseende, såsom t. ex. den öfverhandtagande lyxen, modegalenskaper *, sinlighet, sedeslöshet, äktenskapens anmärkningsvärda minskning m. m.

Jag vågar derföre göra följande anmärkning: Jag finner visserligen Eder tidning ganska god och förfäktande en rättvis, billig sak; men jag kan dock icke underlåta anmärka, att Ni tagit qvinnofrågan allt för ensidigt ** för att kunna påräkna någon särskild framgång och välsignelse derutinnan. Jag vågar derföre råda Eder: låt Eder tidning blifva ett organ för qvinnofrågan, behandlad från båda sidor, d. v. s. såväl i mannens som qvinnans intresse. — Då skall 1) all reaktion från såväl mannens som qvinnans sida undvikas; 2) då skall ej endast qvinnans högmod smickras ***, utan hon skall äfven inse sina fel och återföras till sin naturliga pligt och väsen såsom qvinna. Då först skall Eder tidning åstadkomma något verkligt godt och kunna tolereras af såväl män som qvinnor: hvilket Ni ju bör vara angelägna om, så länge vi män ännu ega fullmakt såsom jordens

---

* Se sid. 47 i detta häfte.

** Tålamod! Ni har ju ännu blott sett vårt profnummer.

*** Smicker ingår icke i Dagnys program.

herrar. Och är det min fullkomliga öfvertygelse, att qvinnan ingalunda tål att smickras mera (ty hon är ju det svagare kärilet), utan att på samma gång äfven påminnas om sina pligter och äfven få sina fel påpekade*. *J. N.*

* * *

Från Dagny till »En varm vän af rättvisa i alla riktningar». Edert bref, hvilket i varma ord intygar sanningen af de missförhållanden från qvinnans arbetsmarknad, som framgå af signaturen »Systers» uppsats i Dagnys första nr och som meddelar likartade förhållanden af ännu sorgligare art, kom oss till handa dagen efter sedan Dagny utsände sitt profnummer, och var oss sålunda ett kärt förebud af det intresse Dagny har att vänta från de arbetande qvinnornas vänner. »Syster» har begagnat väl starka uttryck; men de fakta Ni uppgifver styrka befogenheten af hennes klagomål. I nästa nr skall Dagny med er tillåtelse meddela det faktiska af brefvets innehåll.

— *Från Dagny till E. K.* Upsala. För Edert bref tacka vi af hjertat och känna oss lyckliga öfver Edert gillande af Dagnys granskning af Erik Grane.

— *Från Dagny till J.* Kristiania. Edert förslag om samverkan med Esselde i afseende på qvinnofrågan skall besvaras af Red:ns ombud.

— *Från Dagny till —a—n.* Er fråga »hvarföre vi ej yrka på införande af qvinnans politiska rösträtt ännu», kom oss till handa just då Februarinumret skulle läggas under pressen, hvarför svaret uppskjutes till Marsnumret.

Hänvisning till märkligare tidningsuppsatser i sociala och literära ämnen.

Januari 1886.

Aftonbladet: N:o 6. Om arbetshem för barn.
N:o 8. Kroppsarbetarnes ålderdom.
» 9. A. O. Wallenberg †.
» 13. *Hallin,* Helsan framför allt, anm. af *R. W.*
» 15. Landtbrukets ställning vid årsskiftet.
» 16. Borgensförbindelser.
» 18. Nattasyl för qvinnor af *C. L.*
» 22. Om sparpenningars placering.
» 24. Okunnighet och grymma straff.

Nya Dagligt Allehanda: N:o 1. Några erinringar från det flydda året.
N:o 3. En brännande fråga för den svenska mejerihandteringen.
» 6. August Strindberg inför den tyska kritiken. — Den svenska industrien.
» 16, 17, 18, 20. Operan Gustaf Wasa.

Stockholms Dagblad: N:o 2. Påfven Leo XIII af *Auguste Sabatier.*
N:o 6, 22. Ett nutidens plågoris.
» 13. Fr. Hedbergs minnesverser öfver L. Norman.
» 15. Louis De Geer. — Ställningen i Frankrike af *E. de Pressensé.* — Gladstone om religionen.
» 16. Hofpred. Bergmans griftetal öfver A. O. Wallenberg.
» 22. Lord Salisbury. — Prof. Thiersch †. — Praktisk välgörenhet af *Edmund Gammal.*
» 2, 8, 15, 22, 29. Stockholmsbilder.

Vårt Land: N:o 1. Upprop af *C. D. af Wirsén.*
N:o 3. Samhället och Helsovården af *H. Aspling.*
» 4. *Rénan,* Le prêtre de Nemi, anm. af *C. D. W.*
» 8, 23. Lord Shaftesbury.
» 13, 16, 18. Den moderna literaturen och den kristna verldsåskådningen.
» 19. Nationalitetsidén och kosmopolitismen.

---

* Tror Ni ej, att detta inbegripes i qvinnans höjande i *sedligt* afseende, hvarför vi ju lofvat verka (se anmälan å omslaget). *Dagnys anm.*

Hvarjehanda i Qvinnofrågan.

(forts. från s. 59).

Schweiz: Vid universitetet i *Zürich* äro f. n. ej mindre än tiondedelen af studenterna damer. Af dessa studera 29 medicin, 14 filosofi och 2 nationalekonomi. 15 af de qvinliga studenterna äro schweiziskor och 10 ryskor. — Åtskilliga af de qvinlige studenterna i Zürich hafva organiserat sig till ett sällskap för qvinnans höjande och framåtskridande. Sällskapets ändamål är 1) att upplysa sina medlemmar om allt som har blifvit gjordt eller göres för qvinnan öfver hela verlden; 2) att befordra sin egen utveckling i vetenskapligt och literärt afseende och att genom sammanträden hvar fjortonde dag befordra ett hjertligt och intelligent tankeutbyte; 3) att genom betalande ledamotsafgifter grunda en fond till understöd för fattiga qvinliga studenter, utan hänsyn till trosbekännelse, nationalitet eller färg, äfvensom till prenumeration på sådana magaziner, tidningar, redogöreler eller ströskrifter från alla verldens trakter, som afse sällskapets mål. — Medicinska fakulteten i *Génève* har gifvit värdigheten af *»bachelière es sciences medicales»* åt en svenska, fröken A. Klasson (enligt uppgift i den engelska tidskriften »Englishwoman's review»).

N. Amerika: *New York*. Vid de sista valen i staten NewYork hafva i alla distrikten de damer, som betala skatt, anmält sig till att få sina namn införda i röstlängden på grund af de erlagda skattutskylderna, men blifvit af vederbörande afvisade. Denna agitation ledes af den berömda *Miss Devereux Blake*. Då flera millionärskor befinna sig bland de afvisade damerna, så skall saken dragas inför domstol. — *Iowa*. Efter en i amerikanska tidningar uppstäld statistik egas i denna stat 959 landtgårdar af qvinnor och brukas af egarinnorna sjelfva; 18 damer arrendera landtgårdar, 6 idka boskapsskötsel, 20 mejerihandtering, 5 blomsterodling och handel med blommor, 9 grönsaksodling. 13 damer förestå folkskolor, 37 högre undervisningsanstalter; 10 qvinnor verka som prester, 5 som jurister, 1 som ingeniör, 125 som läkare, 3 som tandläkare och 110 som sjuksköterskor. — *Kanada*. Alltsedan den nya skollagen i Kanada trädde i utöfning, ha qvinnorna derstädes egt aktiv och passiv rösträtt till skolstyrelsevalen, men ha i år för första gången gjort bruk deraf och till första qvinliga medlem af skolrådet invalt en mrs J. R. Smith i den lilla staden Brüssel.

En kinesiska, Kin Yai, dotter till en missionär, har icke längesedan i New-York promoverats till Medicine Doktor.

Australien: Åt ogift qvinna har i Södra Australien tillerkänts politisk rösträtt, bland annat på den grund, att qvinnorna hafva så stor andel i familjens välstånd, att det vore orätt neka dem samma rättigheter som männen.

Periodisk literatur, som kommit Dagny tillhanda: Tidskr. för kristl. tro och bildning 4:e årg. h. 1. — Teolog. tidskr. 26:e årg. h. 1, 2. — Verdandi 1885. — Sv. Läraretidn. 5:e årg. h. 1—3. — Folkhögskolebladet 3:e årg. h. 1, 2. Sveriges Ungdom 4:e årg. h. 1. — Eira 10:e årg. h. 1. — Helsovännen 1:a årg. h. 1—3. — Sv. Musiktidning årg. 5 o. 6 h. 1—4. — Tidn. för trädgårdsodlare 25:e årg. n:o 1, 2. — Ny svensk tidskr. 7:e årg. h. 1. — Nordisk tidskr. 1886, h. 1. — Finsk tidskr. 1886, h. 1. — Tilskueren 1886, h. 1. — Framåt 1:a årg. n:o 1, 2, 3. — English Woman's Review 1886, n:o 1. — Hausfrauen Zeitung, h. 1.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 19 Lilla Vattugatan, personligen eller medelst postanvisning.

Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels (inom Stockholm) på Förbundsbyrån, dels äfven hos hrr Bokhandlare.

Prenumerantsamlare, hvilka till Red:n insända bevis från vederbörande postanstalt, att prenumerationsafgift för 6 exemplar blifvit af dem betald, erhålla efter eget behag antingen ett friexemplar eller 2 kr. 50 öre i provision.

Presentkort å månadsbladet för 1886 finnas att tillgå å Förbundets byrå.

Red:n vill påpeka, att annonsafdelningen lämpar sig särskildt för sådana tillkännagifvanden, som stå i samband med Förbundets uppgifter. Annonspriset är 15 kr. för hel sida samt 30 öre pr petitrad.

Då Dagny *sålunda vill söka förena ett rikhaltigt innehåll med stor prisbillighet, så vågar man hoppas, att hon skall möta vänlig uppmuntran och lyckas att leta sig väg till hvarje hem, der man deltager för qvinnans framåtskridande och der högre allmänna intressen vunnit en fristad.*

Särskildt uppmanas på det varmaste Förbundets alla medlemmar och vänner att för detta ändamål vara verksamma, hvar och en inom sin krets.

Hemstudier.

Ledning för hemstudier inom olika ämnen lemnas af Fredrika-Bremer-Förbundet. Ledningen innefattar

1) **Allmänna råd eller anvisning rörande literatur.** *Afgift 1 kr.*
2) **Studieplan.** *Afgift 5 kr.**
3) **Råd och fortsatt ledning,** hvarvid lärjungen har rätt att hvar fjortonde dag insända en skriftlig uppsats och förfrågningar. *Afgift för halfår för hvarje ämne 15 kr.*

Närmare upplysningar meddelas af Fredrika-Bremer-Förbundets byrå.

* *Januarinumrets uppgift »1 kr.» var tryckfel.*

Alla meddelanden och sändningar till Dagny böra adresseras till Byrån, 19 Lilla Vattugatan, hvilken Måndagar och Torsdagar kl. 5—6 tjenar till Red:ns byrå,

DAGNY ber att blifvande prenumeranter ville med första anmäla sig, på det att upplagans storlek må kunna bestämmas.

Stockholm 1886. Kongl. Boktryckeriet.

DAGNY

MÅNADSBLAD FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

UTGIFVET AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

MARS 1886.

INNEHÅLL:

Obs! Med Dagny följer »Meddelande till allmänheten angående Reformdrägten».

Pris pr årgång: { **För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar » 4,00.

Korrespondens-afdelning.

Från Dagny till —a—n. Svar på er fråga, »hvarföre vi ej yrka på införande af qvinnans politiska rösträtt ännu».

Att nu, då *det stora flertalet* äfven af oss bildade qvinnor ännu ådagalägga så ringa allmän anda, så outvecklade begrepp om samhällsförhållanden och politik samt sådan liknöjdhet för den kommunala valrätt, som vi egt sedan mer än tjugo år, fordra för oss äfven *politisk rösträtt**), vore, i Dagnys tanke, detsamma, som att göra oss till verktyg i partiernas tjenst, och dertill anser oss Dagny för goda. Hon vill yrka på politisk valrätt för oss först då, när vi blifvit i stånd att uppskatta värdet af ett sådant förtroende samt mäktiga att begagna den rätten sjelfständigt och på eget ansvar.

Att bereda oss för denna höga framtidsuppgift är en af Fredrika-Bremer-Förbundets uppgifter. — Mera i annan form framdeles.

Till Fru H.

Det har gjort mig ett stort nöje att emottaga det första numret af er nya tidskrift Dagny, och jag vill med nöje uppskrifva den på min byteslista, i det att jag sänder eder »the English woman's Review». De reformer Ni förfäktar äro just desamma, som min Review hufvudsakligen afser, och jag hyser föga tvifvel, att Ni inom några år skall hafva tillfredsställelsen att se ansenliga förbättringar gjorda i qvinnans ställning. *De svenska qvinnorna stå redan långt högre med afseende å uppfostran, eganderätt och äfven kommunal rösträtt än qvinnorna i något annat land i Europa* och mycket olika den tiden, då Fredrika Bremer först väckte qvinnofrågan till lif. Vi hafva ert sällskaps stiftarinnas porträtt (sändt till oss af Fru Hjerta-Retzius) som en af prydnaderna i Sällskapets för qvinnans rösträtt byrå vid Parlamentsgatan i London.

Jag har länge hört talas om Fru A:s författareskap och tillfälligtvis sett några af hennes bref.

Första häftet af Dagny synes mig vara mycket intressant, i synnerhet artikeln om sjelfhjelp och Topelii poem till Emma Åström. Det skall göra mig ett stort nöje få edert förbunds första årsberättelse. — —

Carolina Ashurst Biggs, Redaktör.

Från Dagny till »Sann vän och god Svenska».

Då Ni, ehuru åberopande Dagnys löfte att öppna en afdelning för korrespondens *mellan* sina läsare, likväl ej begagnar Er deraf, utan i stället vänder Er direkte till Red., vill hon ock med några rader besvara Ert bref.

Men hvilken mängd af klagomål! Skada blott, att ej Dagny finner sig träffad af ett enda! De »allt för påtagliga missgreppen af unga Dagny» förvandlas nemligen vid närmare beskådande till lika många misstag af den unga Svenskan. Så finna vi, att ej Dagny, men väl Ni sjelf, »så i hast skyndat till dagens värf, att toilettens detaljer blifvit försummade» och »*smycket*» rent af glömdt. Ty vill man, som Ni, sätta sig på domaresätet, bör det förnämsta smycke hvarmed man pryder sig heta »*lugn och noggrann pröfning*». Men denna juvel har Ni lemnat så obegagnad, att Ni t. ex. den 26 Febr. skarpt förebrår oss, att ej ha anmält M. Langlets bok »Döttrar och mödrar», ehuru densamma varmt berömmande anmäldes i Dagnys nära *14 dagar förut* utkomna Februarinummer. Vidare var det ock litet svårt för *Hilarion*, att i sin artikel »Den literära venstern» etc. omförmäla Karl Karlssons »En mot tio», då han skref sin artikel för Dagny *före* denna broschyrs utlemnande i bokhandeln. Dessutom anser säkert Karl Karlsson sjelf ingalunda (såsom Ni) sin kritik vara så »uttömmande», så »snillrik», att han ej gerna ser att andra uttala sig i väsendtligen samma anda som han

---

*) Att undantag förefinnas inom mindre kretsar af den radikala venstern och den hög-konservativaste högern, der visserligen allmänandan och de politiska intressena vaknat, upphäfver icke det allmängiltiga i Dagnys påstående.

III h.

Sjelfhjelp i form af sjukhjelp.

Det gifves förpligtelser, som åligga hvarje menniska, men om hvilka ungdomen för det mesta lemnas i okunnighet och hvilka de äldre blott allt för ofta åsidosätta. Till dem hör pligten att bevara helsan.

Väl är det sant, att helsovårdspligten någon gång kan komma i konflikt med högre pligter, hvilka nödga till dess åsidosättande. Men för att kunna fälla utslaget i sådana konflikter måste man åtminstone hafva insett att helsans vidmakthållande *är* en pligt och icke uppfostras, såsom ännu i dag sker, till liknöjdhet för dess enklaste kraf eller i den öfvertygelsen, att sjelfförsakelsen på detta som på andra områden är särskildt för qvinnan pligten »quand même.»

Hur långt och i hvilka motsatta riktningar denna asketism drifves, är fast otroligt. Så — för att taga blott ett par exempel — anses det ju inom den förnäma eller rika verlden vara en pligt äfven för äldre personer att offra sig sjelf och sin helsa för sällskapslifvets alla fordringar, och detta ännu när nöjet förvandlats till leda. Inom arbetets verld åter betraktas det såsom beundransvärdt, när en lärarinna eller en kassör lefver på half kost och arbetar äfven om nätterna för att sätta sin bror i tillfälle att följa sin smak för krigaryrket, eller för att tillåta en syster att lemna ett anspråkslöst praktiskt yrke, hvari hon är duglig, och i stället låta henne egna sig åt en så kallad »högre» bana, för hvilken hon föga passar.

Att man inför sådana och andra förhållanden har pligter till sig sjelf, hvilka, också de, kunna ålägga försakelse af hvad som vore oss kärt eller angenämt, det hafva vi ännu ej fått klart för oss.

Mycket vore att säga om dessa förpligtelser, både ur moralens och nationalekonomiens synpunkt, men vi måste här stanna vid att antaga såsom en obestridlig sanning, att *hvarje menniska är skyldig att taga vård om sin helsa för att framgent kunna gagna med sin verksamhet samt hjelpa sig sjelf och de sina i stället att falla dem eller samhället till last.* Blott i för-

bigående må påpekas, att qvinnorna hafva i vår tid en särskild förpligtelse i detta hänseende, emedan de, genom att vanvårda sin helsa och bortslösa sina krafter, äfventyra, icke allenast sin egen framtid, utan ock sina medsystrars. Det är ju nämligen ganska vanligt, att man förklarar qvinnan icke ega kraft nog till ett regelbundet och uthållande arbete af något slag; och gifva vi fortfarande, genom försummad helsovård och oförnuftigt arbetssätt, bekräftelse åt detta påstående, så skola vi dermed stäcka hvarje sträfvan för qvinnans framåtskridande, samt bringa hela qvinnofrågan i fara att gå upp i rök. *

Men, å andra sidan, läte vi ock fullständigt öfvertyga oss om pligten att vårda helsa och krafter, och fylde vi denna pligt så troget, som förhållandena möjligen medgåfve, så vore dock dermed icke nog gjordt. Sjukdomar kunna komma oförvållade, när vi minst vänta dem, och med dem komma lidande, arbetslöshet, utgifter, och i släptåg härmed, för den obemedlade, *nöd*, ofta så svår, att den hindrar tillfrisknandet, och så långvarig, att den ej på åratal kan helt öfvervinnas.

Att i helsans dagar trygga sig mot denna nöd är helsopligten n:o 2.

Medel härtill erbjuder försäkringsväsendet, denna mäktiga nutids idé, hvilken, rätt anlitad och tillämpad, skall komma att i framtiden ersätta det offentliga fattigvårdsväsendet med sjelfhjelpsväsendet, förbyta nödfallsåtgärder i förtänksamhetsåtgärder, samt, i stället för tillfälliga bidrag eller allmosor af arbetsgifvaren, ålägga denne årliga bidrag till sina arbetares sjukfalls- eller ränteförsäkringsinsatser. Kort sagdt, för att försäkra oss mot de ekonomiska svårigheter, som följa af sjukdom, bjuder oss pligten och klokheten i förening att inträda som delegare i en sjukhjelpskassa, beräknad för den lefnadställning vi innehafva och de yrken eller tjenstebefattningar, åt hvilka vi egna oss.

Idéen är på detta område icke ny. »Sjuk- och begrafningslådor» hafva länge funnits i Stockholm och i samma syfte verka för närvarande ett stort antal liknande föreningar. Såsom ett litet exempel på de bättre må här nämnas »Vänskapsförbundet», stiftadt 1865, hvilket har ett kapital af 40,000 kr. och som under år 1880 utdelade i sjuk- och begrafningshjelp samt understöd 9,429 kr. för 163 personer. *Stockholms arbetarförenings sjuk- och begrafningshjelpsfond*, stiftad 1862, har ett

* Läsaren hänvisas till en liten norsk skrift i detta ämne, väl värd att läsas och behjertas.

kapital af 13,255 kr. och utbetalade under år 1880, alltså efter 20 års verksamhet, ej mindre än 29,048 kr. i sjukhjelp samt 3,450 kr. i begrafningshjelp.

Men om alltså idéen icke är ny, har den dock haft en ytterst begränsad tillämpning. Så hafva alla sjukhjelpskassor nästan endast omfattat handtverkare och manliga kroppsarbetare; sällan nog hafva ens deras hustrur varit inberäknade. Kassor, gemensamma för män och qvinnor, lära icke heller vara lämpliga, emedan medellifslängden är olika för män och qvinnor och i följd deraf beräkningarne icke kunna uppgöras efter samma norm.

Den första sjukhjelpsförening för qvinliga arbetare i Stockholm var, så vidt vi känna, *sömmerskornas*, upprättad år 1880 af fru Elisabet Nyström, född Rosenius, samt af henne fortfarande med största omsorg och bästa framgång vårdad och ledd.

I följd af en riksdagens skrifvelse, framlagd på förslag af en framstående riksdagsman i andra kammaren, är, som bekant, en stor komité tillsatt för att utreda frågan om arbetares försäkring mot sjuk- och olycksfall; men om qvinliga arbetare dervid också komma i åtanke, har man sig ännu ej bekant. *

Visst är, att *för den bildade qvinnan, som arbetar för sitt eget eller de sinas uppehälle, aldrig hos oss funnits någon utväg att tillförsäkra sig hjelp vid inträffande sjukdom.* Detta är dock för henne, i fullt lika hög grad som för någon annan klass, både ett behof och en pligt.

För att motsvara detta behof och möjliggöra uppfyllandet af denna pligt har *Fredrika-Bremer-Förbundet* bildat sin *sjukhjelpskassa*, hvars stadgar meddelats i föregående numret af Dagny och äfven skall medfölja förbundets årsberättelse samt tillhandahållas å dess Byrå.

Kassan är afsedd för lärarinnor och alla andra svenska qvinnor, hvilka äro med dem ungefärligen likstälda och hvilkas sysselsättning icke är för helsan ogynsammare än lärarinnans.

I kassan kan alltså den qvinliga skriftställaren, bokföraren, artisten och brodösen, likasom husmodern, föreståndarinnan

* Hur väl det behöfdes känner litet hvar, som i någon mån följt våra qvinliga kroppsarbetares öden. Här blott ett exempel. En helt ung, vekt bygd flicka, anstäld vid en tvättinrättning, ålades en allt för tung börda af våta kläder att bära upp i torkvinden och blef deraf så förstörd, att hon aldrig mer kunde arbeta. Utskrifven från sjukhuset såsom obotlig, lefde hon likväl ännu ett par år i det fattiga hemmet till tunga för de sina och outsäglig plåga för sig sjelf.

för barnhem och inackorderingshem, qvinliga bank- och postbiträden, m. fl. inträda med samma rätt som skollärarinnan, guvernanten eller lektionsgifvaren.

För dem, som ega några tillgångar utöfver arbetsinkomsten, eller, såsom ej sällan händt, lefva fritt i föräldrahemmet, bör ingen svårighet uppstå vid att inträda i sjukkassan och der nedlägga de stadgade afgifterna; och som dessa för all framtid blifva lägre, när man inträder vid unga år, så är det allt skäl att med första besluta sig. För de många, som arbeta hela dagen mot otillräcklig lön, blir det ofta bittert svårt. Men *svårare* är dock att, när sjukdomen kommer, ega ingen tillgång, ingen läkare, kanske ingen annan sjukvakt än den bleka nöden.

Komma vi en gång så långt, att arbetsgifvaren erkänner sin pligt att deltaga i sina arbetares sjukfalls-försäkring, så är mycket vunnet. Till dess måste vi, på bekostnad af ända till den minsta prydnad eller förströelse, bereda oss för sjukdomstiden.

Det är dessutom icke endast den betingade hjelpen af ett visst belopp i veckan under visst antal sjukdomsveckor, som kassans delegare kunna emotse. När kassan det tillåter eller med densamma förenade fonder uppnått ett visst belopp, kan styrelsen bevilja tillfälliga understöd bl. a. äfven till sådana delegare, hvilkas helsoskick kräfver en hvilotid för återvinnande af förlorad arbetskraft och förekommande af svårare sjukdom. *

Årsafgifterna äro, såsom nyss antyddes, stälda efter graderad skala i förhållande till inträdesåldern, hvilket gifver kassan största möjliga trygghet. Men skulle de i framtiden befinnas onödigt höga, är det ingenting, som hindrar att genom ändring i stadgarne minska dem.

Kassan erbjuder obegränsade tillfällen för förmögna och frikostiga personer, hvilka deltaga för den arbetande qvinnans ofta tunga lott, att genom gåfvor eller testamentariska donationer understödja kassans vackra ändamål.

Men icke nog härmed; *äfven den fattiga delegaren blir välgörare.* Hvarje hennes årsafgift blir en hjelp för lidande medsystrar, då hon sjelf är nog lycklig att ej behöfva taga kassans — det är de öfriga delegarnes — hjelp i anspråk.

---

* Så har den ofvannämda sjukkassan för sömmerskor redan efter några års verksamhet förlidet år anordnat ett sommarhem på landet, der de klenaste delegarne turvis kunde hvila upp sig några veckor.

Detta är en af de stora sidorna i associationens idé, att hon ej blott ger oss medel i hand att i större mått än eljest vore möjligt främja vårt eget bästa, utan derjemte tvingar, eller rättare bereder oss glädjen att i samma mått kunna tjena våra medmenniskor.

Fredrika-Bremer-Förbundet har tagit till en af sina uppgifter att på olika områden göra också qvinnan till bärare och brukare af associationens mäktiga idé. Måtte det lyckas! Och måtte särskildt den nybildade sjukhjelpskassan omfattas med det förtroende den förtjenar!

* * *

Till de personer, Fru Elisabet Nyström, född Rosenius, samt herr professor P. G. Rosén, hvilka offrat tid och möda för planens uppgörande och stadgarnes utarbetande, hembäras här Förbundets hjertliga tacksägelser.

Uttalande om qvinnofrågan.

I Hamburg hafva under vintern flera föredrag hållits rörande qvinnofrågan, bl. a. ett af en högre embetsman, juris doktor *Schwabe*, »Om qvinnornas ställning i staten och inför lagen». Föredraget inleddes med följande behjertansvärda ord:

»Qvinnorörelsen, som dagligen tillväxer i allvar och vigt, låter sig lika litet ignoreras som bortresoneras, än mindre kan den skaffas ur vägen genom tomma doktriner eller spott och hån. Det gäller derföre att rätt fatta den i ögat, att rätt pröfva den och, för så vidt den synes berättigad, bidraga till dess lösning». Talaren vidrörde derpå de särskilda moment i nutidens kulturlif, som inverkade på qvinnofrågan. Först gäller det anskaffandet af lifvets nödtorft och sedan det lämpliga användandet af qvinnornas inneboende krafter. Det problem man dervid har att lösa är ett dubbelt, först att hjelp räckes, att hindren undanrödjas och att fördomarna öfvervinnas; men sedan att könets värdighet och egendomligheter få blifva oantastade. Stort är antalet af dem, som tillbakavisa qvinnan till hemmet, som vilja stämpla hvarje utom detsamma gående verksamhet och hvarje utanför äktenskapet, barnauppfostran och hushållsbestyren liggande kallelse som oqvinlig, okristlig och otysk, och som anser qvinnofrågan öfverhufvud som ett tecken till vårt folks urartande. Dessa män måste man gifva svar på tal. Qvinnofrågan är till sin ekonomiska och pedagogiska sida ett fullt berättigadt socialt problem, som, rätt förstådt, har till hufvudsyfte det tyska *hemmets uppbyggande* och den tyska *familjens bevarande*.

En sjelfbiografi från sextonhundratalet.

Meddelad
af
Ellen Fries.

(Forts. från föreg. häfte.)

Emellertid började Gustaf Horn att fria till *Sigrid Bjelke af Åkerö,* dotterdotter till Riksskattmästaren Bengt Gabrielsson Oxenstierna. Fru Ebba var ej nöjd dermed och sade, att Agneta stält till det för att få en styfmor, som hon kunde »leka med».

Strax min h. far begynte till att fria, begynte också min ostadiga lycka till att ändra sig, och det blef åter knappare för mig, men så var jag ej ovan dervid. Mig tycktes det derför ej heller underligt, utan lät jag mig allt nöja dermed, ty jag viste väl, att det inte annars skulle gå för mig. Tillförene hade min h. far ingen kärare än mig, och har han fått en kärare, så var jag inte heller så enfaldig, att jag inte kunde göra mig den räkningen, att det icke kunde annat vara, än att det kärast var, det fick också det mesta och det bästa, och jag det som öfver blef. Så gaf jag mig till freds dermed, allenast jag hade min h. far. Sedan kom jag hem till min mormor och var hos henne till min h. fars bröllop.

Anno 1643 den 20 april blef min h. far förlofvad i Riksskattmästarens hus, och strax derefter den 9 juli stod hans bröllop i Stockholm. — — Jag var annars mycket lustig och glad, att jag icke aktade, hvad mig gick öfver, utan jag var lika token, men den dagen var mig omöjligt att *ej vara bedröfvad,* ehuru väl det förtröt mig mycket, att alla märkte det, och att jag icke den gången som alltid kunde bita in min sorg. Så frågade mig några, hvi jag inte var så lustig och glad den dagen som alltid, och jag sade, att jag icke kunde veta, men så hade jag denna dag ej orsak så mycket till att glädja mig, efter jag ser en annan står i min mors ställe, det jag heldre hade önskat, att min egen mor hade stått, men efter intet annat kan vara, så vill jag önska, att hon som står der måtte blifva god, ty annars hänger på denna dagen all min lycka och olycka till en tid.

Agneta var sedan hos sin far och sin styfmor, och fick knappt besöka sin mormor. När föräldrarne vistades i Stockholm, »gästade» de hos fru Ebba.

Som Gud alltid har skickat mig *henne* till en stor och odrägelig plåga, så försummade hon sig icke heller nu, ty nu tyckte hon väl

det var tid för henne till att hjelpa mig fort ur askan i elden. Hon lade mig för den skull mycket ondt till både hos h. far och styfmor, *sade*, att de intet skulle kosta så mycket på mig, ty det gjordes intet behof, och så begynte åter min mycket svåra lycka till att blifva mig mycket tung på nytt igen. Men, ehvad mig gick emot, så lät jag aldrig någon märka det, så någon såg, att det gjorde mig ondt, och talade inte heller om det för någon menniska hvarken för morfar eller mormor, utan när de frågade mig, huru mig gick hemma, sade jag, att allt väl gick det mig. — — — — — — — — — Så bet jag i mig, hvad jag hade i mitt sinne, och sang alltid: »Alle min sorger dem träder jag under min fot, ju mera jag nu sörjer ju mera går mig *emot*». — — — — — — — — — — Jag var så mycket ung och lell kunde så väl skicka mig i min sorg och såväl dölja det, som så hårdt och tungt låg i mitt hjerta, att det har måst brista i mig, men jag dansade och sprang allt för ett, som en galen get och lät intet bekomma mig, ty jag hade ett sådant inbundet sinne, att jag ingen menniska ville låta se, hvad mig gick emot, och att jag aktade det. Jag satt mången gång så hjertelig bedröfvad, att mitt hjerta måtte brista, när jag kom i hug all min förra olycka och sedan min korta lycka och nu åter min nya olycka. — — — När jag kom i min säng, och alla de andra lågo och sofvo, då betalte jag med mina arma ögon allt det mig hade gått emot, och för att jag hade gladt mig om dagen, så grät jag om nätterna. Ingen viste att jag grät utan min piga. Henne klagade jag min nöd för, och för ingen annan än den samma pigan, som jag hade med mig från min mormor, och hon var all min tröst.

Men i oktober blef Gertrud sjuk, och fick ej stanna qvar.

Så måste jag mista min goda piga, antingen jag ville eller inte, — och fick ingen annan igen, utan måste lita på min styfmors pigor. Så vet Gud, huru rigtigt det gick till för mig; när hon skulle kläda på mig eller laga något åt mig, så fick hon andra sysslor till att göra, och under tiden fick jag väl gå från den ena och till den andra och bedja, att de ville fästa i en nål på mig eller tvätta ett kläde åt mig, och fick ändå ingen till att göra det. Men så länge min mormor var i Stockholm, lät jag göra allt i hennes hus, men dess emellan gick det galet nog för mig. Jag hade ingen, den jag kunde klaga för, utan Gud allena, och Han gaf mig ett godt tålamod, det jag ock rätt hjerteligen bad Honom om. — — — — —

Jag blef så blek och mager, och ingen viste hvad mig fattades, men eljest hade jag dem väl, som buro tidenderna fram och aktade med all flit efter mig, hvad jag tog mig före både natt och dag, ty

jag låg i min styfmoders förmak, och der lågo hennes pigor inne med, så att jag ingenting i denna verlden fick tala eller göra, det de icke sade min *styfmor*, och så fick hon veta, att jag så mycket grät. Hon sade det för min goda vän fru Ebba Leijonhufvud, som alltid var på min sida, och hade hon mig för, hvarföre jag grät om nätterna, om jag tyckte, min styfmor var mig allt för from. Men jag sade, att hon var god nog, och jag grät inte annat än öfver min stora olycka, att jag så bittig har måst mista min mor. När jag kommer henne i hug, eller jag ser, huru det går dem, som mor ha emot mig, som ingen har, så är det mig omöjligt, utan jag måste hemligt gråta deröfver, och har för den skull aldrig velat gråta uppenbart, att jag icke skulle göra någon förtret med att jag så grät, det jag inte kunde ändra. Då svarade mig fru Ebba och andra flere, att det inte var sant, att jag grät efter min s. mor, ty jag har väl hunnit till att gråta ut i de 12 år, som hon varit död; ty var min gråt inte deraf, utan af blott infödd arghet och ondska, den som så stor var hos mig, att hon ej var så lätt till att klå ur mitt elaka hufvud och sinne. Sedan skylde hon mig för annat mera, att jag grät, och sade dertill: Din gråt kommer en god del deraf, att Cruusen * skall draga bort, men det är en fåfäng sorg för dig, ty du skall aldrig få honom. Gud vare mitt vittne, att jag var så oskyldig, att jag aldrig grät af ondska eller för någondera sak, som hon skylte mig för. — — — När jag såg, att jag intet vann eller uträttade med min myckna gråt, mera än att jag förderfvade mina goda ögon, så befalde jag Gud alltihop och gaf mig rätt väl tillfreds med allt, hvad Gud ville lägga mig på, — — — samt var försäkrad i mitt hjerta och själ, att Han visst i sinom tid skulle gifva mig glädje och hvad mig gjordes behof, och kastade jag fördenskull all min omsorg på Honom; och sökte jag nu i dessa mina unga och vedervärdiga år till att kunna skicka mig både i mot- och medgång och till att låta mig nöja och vara tillfreds med Guds vilja.

Anno 1644, skulle, till följd af fiendtligheterna mot Danmark, Gustaf Horn draga ned åt danska gränsen. Hans familj följde honom till Jönköping, dit de anlände den 23 jan. Familjen qvarlemnades der, när Gustaf Horn for att i Vernamo mönstra sina trupper. I Jönköping vistades också Agnetas moster, Karin Oxenstierna, gift, såsom ofvan nämdt är, med Johan Jesperson Cruus, en af deltagarne i kriget.

Det var svåra veckor för Agneta, ty styfmodern och mostern drogo sällan jemt, och flickan kom »emellan två eldar». Mostern var missnöjd, om systerdottern ej besökte henne, och styfmodren misstänkte henne oskyldigt att gå med sqvaller till sin moster. Agneta valde dock af två onda ting det som syntes henne minst ondt och blef hemma. Styfmodern gjorde Agneta många förebråelser,

---

* Det är första gången detta namn nämnes i anteckningarne. Lars Jesperson Cruus f. 1624. Han deltog sedan i danska kriget 1643—45.

sade, att hon var så bitterligt ond, att hennes make inte fans, och att Agneta var så oaktsam, att hon tappade bort hvad hon fick, men Agneta mente, att »det var ondt till att tappa bort», ty hon fick aldrig något af styfmodern, inte något »så stort till linklär, som stick i mitt öga». Agneta beklagade, att hon varit en sådan narr, att hon ej tagit mer, när hon kunde få något, ty nu voro alla »de elaka klutarne» utslitna, så att hon såg ut som »den fattige skøkelub». Styfmodern beklagade sig öfver Agneta för alla och äfven för fru Karin.

En dag, när jag kom till moster Karin, begynte hon om morgonen till att banna mig intill aftonen. Hon for så ut mot mig, att jag icke skulle vara vatten värd, och kallade mig alla de onda namn, som hon viste, och sade till mig: ett sådant ettert ondt as och afskrap, som du då är, du vore icke värd till att lefva sedan till att vara född af sådana dygdiga och fromma föräldrar, som dina voro. När det blir folk af dig ditt slöke [1]), så bli mina gamla skor nya. *Hon sade*, att jag aldrig vore värd den styfmor, som jag hade, utan jag skulle hafva en som flådde mig hvar dag, som fru Ebba gjorde, när jag var hos henne. Mycket annat sade hon åt mig, det mig bet så hårdt i mitt hjerta, att det har mest brustit. Ehvad hon sade, så kunde hon inte banna mig såvida, att jag svarade henne ett ord på allt hvad hon sade åt mig — utan jag teg och grät, att jag har måst blifva dervid och bad Gud så innerligen i mitt hjerta, att Han då en gång ville se på min stora jemmer och eländhet och göra derpå en ända, på hvad sätt Honom täcktes. — —

När jag inte svarade, så hade hon inte mera till att säga, och så måste hon om aftonen vända igen. När hon hade lyktat sin näsa för mig, steg jag upp och böd henne fara väl och tackade henne för god välplägning, som jag hade fått hos henne. Jag tänkte i mitt sinne, visst skall det både regna och snöga förrän jag kommer igen, det jag ock höll ord, ty jag gick icke dit mera, ehuru väl vi lågo i en byggning. När jag kom hem, så var det inte bättre för mig der, men så brukade hon inte heller mun på mig utan satt och förtalte både mig och allt mitt möderne — — och har jag mycket hellre sett, att jag hade suttit midt på Vettern på isen. — — — Så var det inte nog med detta larmet för mig, utan Gud skulle sända mig ändå en större plåga eller hvem det var, som sände mig den elake *Erik Sparre* * på halsen. — — Jag ville ingalunda hafva honom, och var han mig så mycket emot, att jag hellre såg skam än honom; var den menniskan mig till så stort besvär, att jag

* *Erik Sparre Larson* f. 1624, Kammarjunkare, slutligen president i Åbo Hofrätt. † 1673.

I ett bref fr. Erik Oxenstierna till Agneta, dat. Reval den 20 dec. 1646, (Eriksbergs Arkiv) kallar Erik honom »den lesbite Sparre» och frågar, om Agnetina är allt jemt lika missnöjd med gubben sin. I samma bref klagar han öfver, att ej Agneta eller hennes vänner skrifver till honom, men jag vet väl, tillägger han, »att lättjan är den planet, som regerar i Eder jungfrukammare».

inte kan säga. — — Jag led så mycket för hans skull, efter jag inte kunde bringa öfver mitt samvete att blifva kär åt honom, och lell ville de, att jag skulle säga honom ja. — — Han skref mig alltid till, och jag svarade honom aldrig. Jag tog aldrig ens i hans bref utan bad min styfmor behålla både karl och bref.

Den 16 maj drog Horns familj från Jönköping ned åt Halland, der Gustaf Horn var med armén; vid Halmstad voro de mycket nära den fiendtliga hären.

Vi kunde grant se, huru de spelade med stycken från staden på de våra, och tyckte jag, att det gick rätt lustigt, men de andra voro mycket rädda. Min styfmor och hennes systrar gräto och föllo på knä och begynte till att läsa, men jag log åt dem och tyckte, det var inte tid nu till att gråta, när de så lustigt sköto och slogo på pukor. Nu skulle jag vara glad med dem, som så glada äro. Ju mera de sköto ju lustigare tyckte mig det vara, och lät jag inte skrämma mig med det första larmet, som kom på, utan jag lagade, att jag kunde få se huru det gick an; det var min glädje.

Agneta berättar nu vidlyftigt, huru elden bröt ut, den 28 aug., när högqvarteret var i Skräflinge, och huru hon höll på att blifva innebränd, derföre att hon var allt för modig och blott »log åt» elden. Denna tog dock snart öfverhanden, och Agneta blef med stor nöd räddad af Kapten Magnus Stake, som »tog mig i mina två hårlockar och drog mig ut», men hennes lilla hund brann upp. Agneta gömde sig sedan under ett äppleträd, och det var en stor uppståndelse, då hon var försvunnen. Gustaf Horn letade i hela lägret, och Staken var förtviflad. Först när elden var slut, kröp hon fram. Sedan lågo de i 14 dagar i tält, trots att kölden var rätt skarp. Danska hären låg midt emot och när det sköts, trillade kulorna »in i tältet till oss». Efter att sedan vistats en tid i Landskrona, då Agneta fick en styfbror, som dock snart dog, for hon med fadern till Engelholm, der de äfven lågo midt emot den danska hären. Emellertid började fältsjukdomen rasa, och morföräldrarne blefvo mycket oroliga för Agneta. Mormodern ville ock gerna ha hem Agneta, efter hon ej hade nu någon »jungfru» hos sig, af hvilken hon kunde ha »ro». Fadern tyckte dock det var svårt skiljas från henne, och till och med styfmodern mistade ogerna hennes glada sällskap. Sjelf ville Agneta på inga vilkor lemna krigsskådeplatsen, der hon fann det helt lustigt. Hon blef dock tvungen dertill och lemnade »i karrét» Engelholm den 12 nov. åtföljd af två sekreterarhustrur. Resan var dock förenad med många besvärligheter. Vid Lagaholm skenade hästarne, och hon hade så när fallit i strömmen, då de nog inte fått igen henne, såsom hon sjelf säger, förrän i »laxkaret», men tack vare knektarnes raskhet blef hon räddad. Vid Westerås gick karréten sönder, och hon måste fara i bondkärra; först den 9 dec. kom hon till Stockholm. Sedan vistades Agneta ett år hos morföräldrarne. »Låte dem länge lefva mig fattig barn till hugnad», tillägger hon.

Anno 1645 i september månad kom min morbror Erik hem från Frankrike. Jag var mycket glad deråt, ty vi höllo träfflig mycket af hvarandra och gladdes båda af allt vårt hjerta, att vi fingo se hvarandra med hälsan och lifvet. Han var mig mycket nyttig på den tiden, efter jag för ingen annan tordes klaga min sorg än för honom. Han tröstade mig alltid och gaf mig goda råd, huru jag skulle bära mig åt, när det kom allt för tungt på mig, bad mig, att jag skulle göra, som jag alltid har gjort, vara tålig och bida; Gud skall väl hjelpa dig.

Emellertid kommo föräldrarne ifrån danska kriget. De gästade i fru Ebbas hus och togo flickan till sig. Det var henne till större plåga än någonsin, ty hon hade blifvit öfvertalad af fru Ebba »somt med goda ord och somt med onda» att till hälften lofva Erik Sparre sin hand; hon vågade icke säga nej utan hänsköt saken till fadern.

Ville jag mycket hellre mista mitt hufvud, än jag ville vigas vid honom, och när jag såg honom hos andra, som midt för mina ögon gjorde gäck af honom, tänkte jag i mitt sinne: Herre Gud, hvad skall du göra med den der hasenberger, så led var han för mina ögon. Jag tordes lell inte en lång tid tala om det, men alla kunde väl se, att jag inte kunde lida honom. — — — — — — — —

Satte jag mig i sinnet, att ingen menniska, hvem det ock vore hvarken skulle kunna locka eller trufva mig der till, helst då min morfar och morbror de höllo mig ryggen fri, ty de ville inte gerna, att det skulle ske. — — Jag var nu mina 16 år, så att jag nu något så när sjelf kunde märka och döma, hurudan den kärleken var, som kom af en hjertelig oskrymtad kärlek, eller om kärleken mera var för andra orsaker, ty jag var inte så enfaldig, att jag inte både kunde se och viste, att han mera älskade mig derföre, att han mente till att få pungen full med mig och till att komma sig fram för min skull, än för den stora kärlek den han drog till mig, som var torr och ringa nog; *det* hans *slägtingar* ock läto mig förstå, att när han skulle få mig, så skulle han lösa sin fars hus in derpå. Jag svarade: få först, flå sedan. Sade fru Ebba en gång åt mig: »Du skall inte hafva Cruus, utan han skall hafva en fattig jungfru, och du skall hjelpa en fattig karl i sadeln.» — — — — — — — — — — — — —

Så gjorde allt sådant mig ännu galnare och ledare vid honom (Sparren), och i synnerhet efter de ville bjuda till att först locka mig dertill, och sedan, när det inte tog tag, ville de trufva mig, det jag icke gerna lät göra, kosta mig hvad det kunde. Jag tyckte det gick mig sjelf mest och närmast an, och när alla andra gingo derifrån, så var jag lell bunden vid siken [2]) att blifva derhos, antingen det var ondt eller godt, ty det var icke hästebyte. Jag måtte väl se mig före, hvem jag lofvade mig åt, och att det måtte vara en sådan, att mitt sinne och hans kunde komma öfverens, och det gjorde icke dennes sinne och mitt, ty det var som dag och natt. Min h. f. gaf mig ändå fjorton dagars tid till att betänka mig. Emellertid talte jag med min morbror, och han gaf mig det rådet, att jag skulle säga kort nej, så slapp jag. Sedan gingo vi upp på slottet till en dans, och då Sparren skulle dansa, så stulo de bort hans svärds balja så han dansade med bara värjan, och alla logo åt honom och sade åt mig: Så, min rätt goda vän, se huru de göra narr af din fästeman.

Det förtröt mig så, att jag har mest spruckit, ty jag må bekänna, jag var en jungfru, som var temligen stor i mitt sinne och dyr på mina varor, att den som ville hafva dem, han skulle inte låta göra narr af sig. — — — Och i samma stunden kom han och bjöd mig i dans, och jag ville inte gå med honom utan bad skam gå med honom, när han så låter göra narr af sig, ty jag var icke sinnad till att gå med en tocken som han var. Derpå svarade han: Jag tänker I är galen, och jag svarade: det är en af oss båda, men gör Er ingen sorg, I ska aldrig få den sorgen till att hålla den galna. Kom så en annan, den jag strax gick med, men jag tänkte: äter han detta i sig, så äter han väl upp mer. — — — Drottningen frågade honom: kunnen I lida, att en annan dansar med Er fästmö, och med Er vill hon icke dansa? Han gick till min styfmor och frågade henne, om jag var klok i afton eller hurudan jag var. När vi drogo hem om natten, begynte min styfmor till att berömma den andra, som jag dansat med, tocken vacker karl det var, men jag märkte strax oråd, ty jag var dem för klok, så de kunde ej lura ut mig, utan hvad jag tänkte, så teg jag med. Men det gick allt ut på, att de skulle höra, hvad jag höll af honom, derföre svarade jag: Så hvit sate har jag sett förr, och gått om, utan att se på den, och inte har jag denna gången talt så mycket med honom, att jag om honom kan säga mycket. Emellertid såg jag inte min fästman. Efter några dagar sade min styfmor: hvad tyckten I om den I dansaden med på slottet, var han icke en vacker karl? Jag svarade, ja, k. m. han gick väl till, men hade han varit en soldat, så vore han väl till mer behag, men efter han inte är det, aktar jag honom inte, och hon svarade mig: Er fästman är ingen soldat, och I mån icke tänka till att få taga någon annan än honom. I måste slå soldaten ur Ert hufvud, ty det är fåfänga tankar; det blir intet af. Jag svarade, det har ingen fäst oss båda, och gick ut ifrån henne. När jag kom ut, sutto pigorna och taltes vid, att min h. f. skulle till Tyskland till armén, och sade åt mig, att vi få bröllopp, innan vi draga bort, men jag sade, det skall aldrig ske, utan jag vill draga med min h. f. och se, hvar jag kan få mig en braf soldat på min arm. Då svarade mig en gammal hustru, som var hos min mor: hvar sedan villen I göra af fästemannen, I hafven här hemma; menen I, att han så släpper Er? Derpå jag svarade: den ger jag fanen; haken hin håle har fäst oss båda, och är ingen rem så hårdt tillknytt oss emellan, att jag icke mycket lätt kan lösa upp den. Jag tänker aldrig taga mig annan man än en soldat. Då sade hon, jag skall klaga på Er för frun, om I talen tocke der; menen I, att inte alla veta, att I gören det för Cruusens skull, och det veten I aldrig går an. Löp

för herrn med, sade jag, och för hvem I vill; så visst som Gud lefver, skall jag aldrig vigas vid Erik Sparre, och vill jag heldre dö; men om det blir med Cruusen eller en annan soldat, så är det lika och kommer Er inte vid, men så mycket som I vet, den andre vill jag inte hafva, ty jag vill ingen hafva, som låter göra narr af sig. Käringen sprang strax upp och in till min styfmor och sade: nu vill jungfrun öfvergifva Erik Sparre och vill hafva en soldat, hvar hon ock tager honom, och sade alla mina ord för min mor. Då svarade min mor: ja, tro I mig, att Cruusen ligger henne i sinnet, nu sedan hon hörde, att han lefde, kanske att de hafva något hemligt sig emellan. Nu vill hon öfvergifva den andra, men det går henne inte an; lika hvad hon svär, hvarken skall hon få öfvergifva den här eller skall få den andra». När min far kom, så sade hon för honom strax det samma, och så kom det i ljuset, det jag i två år hade dragits med.

Så kom min h. far till mig och frågade mig, om det var sannt, att jag ville öfvergifva honom (Sparren), och då svarade jag: ja, jag kan icke längre dölja utan måste bekänna sanningen, att jag aldrig har haft i mitt sinne till att ega honom, och det jag härtill har måst låtit mig behaga, har jag måst gjort af en barnslig räddhåga. Jag har inte torts säga Fru Ebba Leijonhufvud emot, ty hon har både öfvertalat och skrämt mig så, att jag har bedt henne svara, hvad hon ville. Men nu när jag kommit till bättre förstånd och ser honom hos andra, och det i synnerhet, att han låter göra narr af sig, det jag tycker skulle vara allt för svårt för mig. Jag bad min h. far i all ödmjukhet för Guds skull förskona mig från honom, så ville jag som en ödmjuk dotter, det jag ock var skyldig att göra, lyda min h. far så länge jag lefde, men i detta bad jag före, att min h. far ville låta mig råda, efter det ock gick mig mest och närmast an. Då blef min h. far mycket ond på mig, och frågade mig, hvem som var orsaken dertill, att jag ville öfvergifva Sparren, och att den som gjorde narr af honom, han vore väl sjelf en större narr. Jag skulle inte låta irra mig, utan han ville ändtligen, att jag skulle hafva honom, om jag ville eller inte; efter han var en så from man, att han icke gjorde någon menniska emot, så hoppades han visst, att han (Sparren) skulle blifva from emot mig; jag svarade derpå, att hvad det kom vid, att han var så from mot andra, så rådde han intet om många, och att den som är allt för god emot andra, så är han värst emot den, han mest råder om. Dessutom kunde jag inte bringa öfver mitt sinne att säga honom ja och ett godt ord. Min h. far frågade mig dock, hvad det måtte vara för en soldat, som mig så mycket låg på sinnet, efter jag hade sagt, att jag ville öfvergifva honom för en soldats skull, och sade äntligen,

att det vore väl Cruusen, men skulle jag icke billa mig in, att jag någonsin skulle få honom eller någon, som jag härefter gerna ville hafva, efter jag icke ville hafva den här, — — — — derpå jag svarade, att hvad den soldaten vidkommer, så har det varit mitt narri, och har jag, så sannt som jag lefver, icke till det ringaste ment Cruusen dermed. Om han är lefvande eller död, det vet jag inte, och gör det mig vid denna tiden rätt lika, och har jag ännu icke sett någon, den jag rätt fullkomligt vill göra till herre öfver mig. Bad jag för den skull, att m. h. f. inte ville fatta de misstankar till mig, att det sker hvarken för hans eller någon annans skull utan blott derföre, att jag aldrig kan tvinga mitt sinne till att blifva kär åt honom. Jag *frågade*, om det icke skulle vara m. h. f. en stor sorg att se mig vara bunden vid den jag har en hjertlig leda till, ty vill jag gerna se, att m. h. f. har goda vänner, men inte med min egen odrägliga vedervärdighet. Hoppas jag, att ingen skall vara så tokig, att man förtänker h. f. derföre, utan jag vill taga allt på mig. Men hvad det vidkommer, att jag aldrig skulle få den, jag sjelf behagade, så vill jag gerna låta mig nöja dermed och bli ogift, så länge jag lefver, ty till att bli hos den, jag inte gerna vill hafva, så länge jag lefver, det gör jag inte. — — — — Min h. far sade, betänk dig i natt och efter han är här, så låt dig icke märka, att du icke vill hafva honom. Jag svarade derpå, att det är allt redan betänkt, och kommer inga andra tankar i mitt hufvud, och till att ställa mig väl emot honom är mig omöjligt. Hade jag redan så halft öfvertalat min h. far, men fru Ebba, som alltid var mig emot, bad min h. far, att han icke skulle låta mig råda. När jag kom ut och satte mig till att sy, och Sparren satte sig hos mig, bad jag honom för Guds skull, att han icke ville se på mig, utan gå från mig, ty jag kan icke lida Er hos mig, och tog jag en hel slef med vax, som stod och sjöd på elden, och kastade efter honom, och hans handskar, som han fick mig, kastade jag i elden. Min morbror log så hjertelig, och den andra (Sparren) gick till min f. mor och frågade henne, om jag var rasande eller inte. Hon svarade, Gud vet hvem som går åt henne, men sen sade hon honom hela händelsen. Han gick dermed bort och kom aldrig mer till mig. Han sände både den ena och den andra till mig, men det var allt lika godt, och stod fru Ebba mig utur viset hårdt emot, ty hon var min största plåga, som hon alltid har varit, allt ifrån jag låg i lindan.

Fru Ebba brydde henne för Cruusen, sade derjemte, att han hade en fästmö, så hon kunde inte få honom.

Jag svor, att *han* aldrig var i mitt sinne, och paste jag rätt äfven så litet på honom som på någon annan. Jag vet, Gud som alltid sörjt för mig,

han ger mig väl ock en god man, och blir jag inte gift, så blir jag inte knekt. — — — Hon sade dertill åt mig, att om jag så skulle öfvergifva Sparren, skulle en man väl betänka sig till att begära mig, och hvar och en skulle hålla mig för en lättfärdig och ostadig jungfru, som icke håller något ord, utan vispar först med den ena och så med en annan. Derför bad hon min h. far, att han inte skulle vara from och låta mig råda, utan han skulle mans svara hvad han ville, så skulle jag väl låta mig nöja, om jag ville eller inte, ty det står inte väl, att en jungfru skall veta, hvem hon vill hafva. Derpå svarade jag, att hvad det vidkommer, att alla skulle kalla mig lättfärdig, var jag icke rädd derför, ty jag hade ett godt samvete, att hvarken han sjelf (Sparren) eller någon annan ärlig menniska kan med skäl säga mig någon lättfärdighet efter, ty ingenting är mig kärare än min ära. — — — Hölle jag det för en större lättfärdighet, om jag lofvade till att bli kär åt honom och bedrog honom, och kunde sedan aldrig lida honom, utan älskade en annan mer än honom, det jag visst gjorde; och jag skall aldrig säga ja, så visst som Gud lefver. Om I än mot min vilja bringen det så vida, att vi sku stå för presten, så skall jag säga nej öfverljudt och skall aldrig komma i säng eller hus med honom. Men hvad min ostadighet vidkommer, vet jag ej hvad orsak de hafva till att skylla mig derför, efter jag aldrig har låtit *honom* behaga mig. Om han kan bevisa mig, att han har gifvit mig i de här två år, han har gått här, den ringaste ting, att jag har lofvat honom en bokstaf, som jag har skrifvit honom till, eller *han kan säga*, på hvad ställe jag var, när jag gaf honom handen derpå, att jag ville vara stadig, så vill jag gerna göra allt det som de vilja. Ingen kan säga, att jag har vispat hvarken för den ene eller den andre, dertill sitter min näsa för högt. Jag kan försäkra min f. m., att jag är så stor i mitt sinne och för så dyra varor, att den, som dem vill köpa, han måtte rätt dyrt betala dem och göra sig omak nog och buga sig väl direkt för mig. Dertill skall han älska mig af allt sitt hjerta, förrän han får många goda ord af mig, derför, den som inte vill begära mig, så må han låta bli.

Jag har heller icke behof till att skynda mig så mycket, om det icke är utur viset godt, ty jag är ju ej så mycket gammal, att jag är rädd att åren skola förtaga, och är dertill ett enda barn, så att min h. far väl måtte se, hvem han gifver mig åt och inte i min ungdom förspiller min lycka och all min glädje.

Sedan kom Sparrens syster till Agneta, »den 18 om morgonen kl. 10», och frågade, om det var sannt, att hon ej ville hafva hennes bror. Agneta tog då mod till sig och svarade, att hon »aldrig lofvat Sparren sin tro, utan det hade endast fru Ebba gjort, och jag beder dig tala aldrig mera derom, ty det är omöj-

ligt, att det sker.» Fru Ebba får svara för hvad hon gjort. Äfven hon brydde Agneta för Cruusen, men Agneta bedyrade, att hon i detta fallet var oskyldig.

Dermed slapp jag all min sorg, som jag hade så länge dragits med. Hvad jag slitit i de två åren, det vore en hel bok till att skrifva om, men när det nu var beställdt, var jag så glad och begynte till att sjunga och dansa. Och min styfmor sade åt mig; »Gud bevare mig så lustig I ären, hvad han I nu hört för goda tidender, efter I nu så dansen; så glad han I icke varit på lång tid». Derpå svarade jag: »jag må väl nu vara glad, när min glädje är kommen på post ridande hem, som har varit borta i tre år för mig. Har jag i de två åren intet haft stor orsak att vara glad, efter jag har antagit, att min glädje ej skulle komma igen. Rätt nu på timmen kom den hit till mig, och om jag inte dansar idag, så dansar jag aldrig, och denna dag skall jag skrifva upp i mitt hjertas almanacka.»

När fadern på middagen kom hem, berättade styfmodern, att Agneta nu gjort slag i saken med Sparren och sedan varit helt glad.

Då svarade min h. far: »har hon det gjort och sagt, är det mig rätt ledt, att det icke har skett förr. Nu lära alla säga, att det skett för Cruusens skull, efter han är kommen ridandes på post ifrån Kalmar och är kl. 10 inkommen i staden i dag. Han har hälsat mig på slottet och på stund kommer han hit och vill hälsa dig, få nu se, huru de hälsa hvarandra.»

Agneta, som nu kom in, frågade hvem som var kommen, de svarade henne, att det var hennes fästman. Hon ville veta, hvem det var, och då man sade, att det var Cruusen, så förtröt det henne, att hon så »flitigt frågat», och hon sade: »hvem tro oss båda har fäst, och det är väl, att jag en gång får se min fästeman.» Samma dag mötte hon honom på gatan, men talade ej vid honom. Agneta fick sedan mången »skottekolf och förtretligt ord» för Cruusens skull, och hvem som talade, så ej blef Cruusens namn onämndt. Fru Ebba var ock utom sig för att Agneta afskedat Sparren, men Agneta var allt detta oaktadt hjerteligt glad, emedan hennes plåga Sparren nu aldrig talte vid henne. (Forts.)

Massan af folket tager de ledare, som erbjuda sig. Det är månhända icke den minsta af dess olyckor, att den inga bättre kan få. *Charles Dickens.*

Öppet och ärligt bör talas, der det gäller ett folks väl. Man får der ej tala ett parti till behag. En sanning *måste* finnas, som är sanning för *allt* ärligt och förståndigt folk i alla partierna. *Per Wieselgren.*

Gå raka vägen! Och kan du en särskild gång icke finna den, så håll blott fast vid att vara uppriktig och sannfärdig i dina ord och handlingar, och du skall se, att vägen ligger rätt framför dig. *Henrik Hertz.*

---

[1]) Slöke = glupsk menniska.
[2]) Sik eller siker = illmarig menniska, lufver.

Rättelse: sid. 40, rad 1 nedifrån står Cruse, läs Cruus.

Till Sveriges qvinnor.

Hell svenska qvinna! Han randats, dagen,
Upp, jaga sömnen ur ögonvrån!
Den tid är kommen, den timme slagen,
Som länge bådades fjerran från.
Och låg du fjettrad i bojor tunga,
Upp, helsa frihetens dag, den unga!
Din dag det är.

Förspill ej dådlös din tid i drömmar,
I dunkel längtan, som ej får ro.
Stå upp! Känn kraften dig genomströmmar,
Och börja sjelf på ditt värf att tro.
Men vill du segra, får sjelf du strida,
Som sjelf ditt lidande du fått lida
I långa år.

Och färdens, fördomens täta slöja
Beslutsam från dina ögon slit.
Lär dig att stå och ej blott dig böja,
Och fast och lugn till din rätt haf lit.
Sjelf plocka frukten, man förr dig räckte,
Din andes vingar, som förr man stäckte,
Spänn fritt till flygt!

Hell Sveriges qvinnor! I slutna leder,
Framåt i striden med höjdt banér!
Ert land har riktat sin blick på Eder,
I spänd förbidan på kampen ser.
Du unga modiga svenska qvinna,
Så visst som älska du kan och brinna,
Du segra skall.

Gerhard Tun.

Hvarför böra qvinnor deltaga i valet af Stadsfullmäktige?

I de flesta europeiska länder arbeta och agitera qvinnorna oförtrutet, men beklagligtvis ännu i allmänhet med föga framgång, för att komma i besittning af en rättighet så dyrbar som den, hvilken våra svenska qvinnor redan i mera än tjugo år egt, men tyvärr så föga begagnat — rättigheten att deltaga i stadsfullmäktigeval. Ej ens i norra Amerikas Förenta stater har man — med blott några undantag — kommit så långt som hos oss. Så har t. ex. ännu blott för några veckor sedan en motion, angående den municipala (= kommunala) rösträttens utsträckande äfven till qvinnan, blifvit inlemnad till den lagstiftande församlingen i staten Newyork — med hvad utgång veta vi ännu ej.

I det demokratiska Frankrike arbetas oförtrutet år efter år på att få qvinnans municipala rösträtt erkänd. Många framstående qvinnor och män offra tid och krafter för detta vigtiga måls uppnående, men ännu har man i sjelfva det radikala Paris ej kommit längre än att, då i sistlidne januari månad en petition ånyo framlades inför Paris generalråd med begäran, att qvinnorna måtte tillåtas afgifva sitt kommunala votum, beledsagade en viss monsieur Georges Berry det officiela referatet öfver petitionen med ett afstyrkande utlåtande, hållet i så råa och för qvinnans värdighet sårande uttryck, att vi här ej vilja upprepa desamma. Petitionen afslogs också med 37 röster mot 11.

I de många skrifter angående qvinnofrågans tillstånd i den gamla och nya verldens olika länder, som tid efter annan utkomma, framhålles alltid vårt kära Sverige som ett af de land, hvilka i detta afseende gått i spetsen för civilisationen, och man skattar allmänt den svenska qvinnan lycklig att vara i besittning af en så betydelsefull medborgerlig rättighet.

Men huru är det hos oss? Värdera vi denna rätt? Visa vi qvinnor genom allmänt deltagande i de offentliga angelägenheter, vid hvilka vi, enligt lag, hafva rätt att göra vår mening hörd, d. v. s. såväl vid kyrko- och kommunalstämma som stadsfullmäktigval, *att vi äro värdiga det stora förtroende staten satt till oss, och att vi äro mogna för att än ytterligare få våra med-*

borgerliga rättigheter utvidgade? Vi frukta, att icke så är. Den svenska qvinnans allmänanda har ännu ingalunda nått den vakenhet och den styrka, som sig vederborde. Mer än ett lystringsord torde ännu behöfva utgå till Sveriges qvinnor, innan de *allmänt* lära inse, att det ej är nog med att »qvinnans dag» *är* kommen, utan att hon ock måste veta att verka »medan dagen varar»; att det ej är nog med att hafva fått en rättighet, man måste ock veta att begagna sig af densamma till sitt lands, sin orts och sina medmenniskors bästa. Tyvärr bekymra sig ännu de flesta qvinnor blott om sina egna små intressen och hvad värre är, de sätta en dygd uti att så göra, på sin höjd förebärande, »att folk och land med Guds hjelp styras oss förutan». Väl möjligt! Men af samma skäl kunde hvarje individ undandraga sig uppfyllandet af sin medborgerliga rösträttsskyldighet, sägande: »på *min* röst beror det ej». Ja väl! Det beror ej på *en* röst, ej på två, utan på mängden af röster. Men en pluralitet bildas just genom en och en och en. Och ej sällan ställer sig voteringen så, att en vigtig frågas öde kan bero på en enda röst mer eller mindre. Ingen god medborgare kan eller får derföre af dylika ömkliga eller andra lika litet vägande skäl hemta någon anledning att undandraga sig utförandet af denna samhällspligt, hvars vigt svårligen kan öfverskattas. Särskildt borde de svenska qvinnorna anse det som en *hederssak* och en *tacksamhetspligt* att allmänt och på det aldra samvetsgrannaste sätt göra bruk af sin valrätt. Må de anse densamma icke blott som en *rättighet*, utan som ett i deras händer af landet nedlagdt dyrbart *förtroende*, för hvars användande i sedlighetens, nykterhetens, sundhetens och andra goda ändamåls tjenst, de bära ett drygt ansvar Må de derföre frimodigt framgå till rösturnan, i stället för att likgiltigt och fegt hålla sig undan, vare sig nu att detta sker till följd af missförstådd blygsamhet, ett tomt eftergifvande för några mer eller mindre oförnuftiga eller fördomsfulla personers skefva omdömen, ett behagsjukt äflande efter att i några ytliga balkavaljerers ögon gälla för »äkta qvinliga», eller under förebärande af bristande tid, under det tid till så mycket mindre vigtigt finnes.

Dock — vi äro vana att tänka högt om vårt lands qvinnor och äro äfven nu öfvertygade, att det endast fordras, *att de skola få ett klart och tydligt begrepp om denna pligts tillvaro och innebörd* för att de också skola finnas villiga att fylla densamma.

Valet af stadsfullmäktige är af stor betydelse. Denna korporation utöfvar stadens samfälda skattpligtige innevånares beslutande rätt, pålägger dess medlemmar skatt och verkställer sina beslut genom sitt beredningsutskott samt genom en mängd under henne sorterande nämnder och styrelser, hvars medlemmar hon utser.

De angelägenheter, som sålunda direkt eller indirekt afgöras af stadsfullmäktige äro snart sagdt otaliga, af hvilka många på alla punkter beröra stadens innevånares säkerhet, helsa och trefnad, ja, bland hvilka ej så få till och med lifligare beröra qvinnan än mannen. Och — för att nu börja med det rent yttre, det jemförelsevis obetydligare — är det ej särskildt för qvinnan, som har de husliga bestyren i sin hand, af stor betydelse att afloppsrör, vatten- och gasledningar hållas i godt stånd? Är det ej af vigt, äfven för henne, att gator och broar försättas i ändamålsenligt skick, att de äro väl stenlagda, upplysta och trygga både dag och natt. Har hon intet intresse af att den allmänna *sundheten* öfvervakas, att hälsofarliga födoämnen ej få utbjudas till afsalu, att ämnen, som förpesta luften, bortföras och renhållningen noggrant skötes, att för helsan skadliga yrken öfvervakas, att boningshusen blifva i sanitärt afseende lämpliga, och att intet, som rörer brandväsendet, försummas, att åtgärder till förekommande af epidemier eller till hämmande af för handen varande smittoämnens utbredning vidtagas o. s. v.?

Skulle det vidare ej, innan qvinnan sjelf, *såsom rätt och naturligt och i hög grad gagneligt vore*, får säte och stämma i *fattigvårdsstyrelsen*, på det ömmaste ligga henne om hjertat, att denna myndighet innehafves af personer, som väl fylla sitt ansvarsfulla värf? Borde hon ej vara angelägen att genom sitt deltagande i stadsfullmäktigeval få, om än på indirekt sätt, på denna vigtiga myndighets tillsättande utöfva det enda officiela inflytande, som för närvarande står henne till buds?

Fattigvårdsstyrelsens uppgift är nemligen att taga vård om stadens fattiga och nödlidande, »sådana som genom ålderdom, sjukdom, vanförhet eller lyte äro oförmögna att genom arbete förvärfva hvad som oundgängligen fordras till lifvets uppehälle», att bestämma hvilka som skola komma i åtnjutande af fattighjelp och i hvad form denna skall gifvas; att hålla förteckning öfver understödstagare; att se till att understödet rätt användes, att öfvervaka det god och tillräcklig föda utdelas i fattighusen

samt att snygghet och ordning der råda; *att tillse att värnlösa barn få ej blott uppehälle och stadig bostad, utan kristlig uppfostran och undervisning;* att öfvervaka, att de, som mottagit dylika barn eller fattiga, sjuka och orkeslösa personer, mot dem fullgöra sina skyldigheter; att hemställa till samhället om åtgärders vidtagande för beredande af arbetsförtjenst under tider af betryck och arbetslöshet, sådana som den nuvarande o. s. v.

Är detta saker, som kunna vara utan intresse för någon qvinna med hjerta, och skulle det ej löna sig gå några steg eller uppoffra ett par timmar *en gång om året* för att få vara med om att bestämma öfver så vigtiga angelägenheter?

Kommer så *nykterhetsfrågan,* denna i qvinnans om möjligt än mer än i mannens moraliska, sociala och fysiska välbefinnande så djupt ingripande angelägenhet, på hvars rätta lösning hemmens lycka och hela kommunens välfärd i så hög grad beror. Angående denna högvigtiga fråga hänvisas till den ädle fosterlandsvännen M. Huss' märkliga skrift om Bränvinsmissbruket. Efter att hafva påpekat, hvilka ansträngningar vederbörande göra för att hindra och lindra sådana landsplågor som pest, hungersnöd och krig, utbrister författaren: »Men har då någon farsot under senast förflutna tider varit så olycksbringande eller visat sig till sina följder så förderflig som bränvinsmissbruket? Har någon hungersnöd bortryckt så många menniskor eller förnedrat samt så till själ som kropp förderfvat så många som bränvinsmissbruket? Hafva några yttre fiender så hotat svenska folkets sjelfbestånd, som den inre fienden bränvinsmissbruket nu gör? Nej, intet af allt detta. *Hvarföre företagas då ej några* **genomgripande** *åtgärder för att bekämpa och besegra denna inre fiende?»*

Inför en sådan allvarlig angelägenhet måste alla liknöjdhetens invändningar förstummas. Den, som här genom sitt votum kan uträtta något godt, men uraktlåter det, ådrager sig likavisst en skuld som den, hvilken positivt befrämjar det onda.

Hurudan skulle väl då den qvinna vara, som här ville svika sin pligt? Hvem skulle ej akta det för en förmån att med sitt votum bidraga till att hejda en nationalolycka? Väljen derföre till stadens förtroendemän personer, som ifra för *nykterheten.* Om I ej kunnen taga reda på *något* annat om den blifvande kandidaten, så skaffen eder åtminstone visshet om huru vida han vill göra allt, som i hans makt står, för att bekämpa den demoniska dryckenskapslasten. På stadsfullmäktiges ini-

tiativ beror ju till ej ringa grad tiderna för försäljning af spirituosa, och vi veta, att en del herrar agitera för dessa tiders utsträckning. Det må kännas bittert för de glada Bacchusdyrkarne att få gå från sin kära toddy ett par timmar tidigare eller afhålla sig från glaset en stund längre på söndagen. Vi hysa dock intet medlidande med dem, ty de hysa intet medlidande med sig sjelfva. Låtom oss hellre genom en sund lagstiftning för dem fördröja inställelsen af de krämpor, som oundvikligen åtfölja omåttlighet i bruket af njutningsmedel.

Återstår nu ett annat af samhällets kräftsår *prostitutionen*. Denna står direkte under polisen, men antagligen kunde stadsfullmäktige äfven i afseende på denna förnedrande institution utöfva ett väl behöfligt inflytande till det bättre. Denna och öfriga sedlighetsfrågor komma *icke* att kunna lösas på ett med rättvisa och barmhertighet fullt öfverensstämmande sätt, förr än qvinnorna börja på allmänna angelägenheter utöfva det inflytande, som med rätta tillkommer dem och som så oundgängligen behöfves, men som de nu sakna, — åtminstone i vårt land mera till följd af egen likgiltighet och intresselöshet än som en följd af männens motstånd.

Utrymme och andra omständigheter tillåta oss ej att vidare utlägga skälen för qvinnors deltagande i val af stadsfullmäktige; det anförda må vara nog. Vi vilja blott ett ögonblick dröja vid en sista sak: *beskattningen*.

Skulle det så illa vara, att intet af ofvan anförda skäl förmår väcka våra qvinnor ur deras liknöjdhets sömn, så borde åtminstone tanken på *den egna pekuniära fördelen* åstadkomma en sådan verkan. Hafva ej våra debetsedlars slutsummor den sista tiden vuxit på ett rent af förfärande sätt, för att i år hafva nått en höjd, som ej vidare får eller kan öfverskridas? Är det ej af högsta nöden, att allra helst under närvarande tryckta omständigheter, då arbetslöshet och nöd äro rådande, till stadens styresmän välja personer, som ifra för *sparsamhet* med dess bebyggares penningar? Jo, visserligen.

Men invänder säkert mången: »Det är allt godt och väl, vi inse nog, att Ni har rätt, men *hvem skola vi då rösta på?* Vi känna ju ej till de respektive kandidaterna».

Härpå svara vi: I tidningarne uppräknas namnen på alla dem, hvilka äro i tur att afgå. Många af dem förtjena utan tvifvel återval, men säkert kunde en del ersättas af mera lämp-

liga personer. Att uppsätta en alldeles egen, sjelfständig lista är hvars och ens rätt, men leder vanligen blott till att ens röster bli »bortkastade», d. v. s. förblifva utan inverkan på valets utgång. Man har derföre att först i tidningarne taga reda på de af de olika partierna förordade kandidaterna genom att läsa hvad som från de skilda lägren säges om dessa, och på det sättet söka få en så vidt möjligt är fullständig bild af den i fråga varande individens egenskaper och åsigter; vidare att genom samtal med personer, på hvars omdöme och karaktär man tror sig kunna lita, ytterligare lära känna de män, på hvilka man anser sig böra rösta. Vanligen äro de personer, som ifrågakomma, allmänt kända, så att det ingalunda möter några oöfverstigliga svårigheter att få reda på deras större eller mindre lämplighet för det vigtiga värfvet. Hufvudsaken är, att till stadsfullmäktige väljas omutligt *redbare, insigtsfulle, upplyste, frisinnade, sjelfständige, för det allmänna bästa nitälskande män, som framför allt föra nykterhetens, sedlighetens, sparsamhetens och den allmänna ordningens talan.*

För öfrigt hänvisa vi till dels den »Anvisning för qvinnors deltagande i val af stadsfullmäktige», som sistlidet år utgafs af Fredrika-Bremer-Förbundet, dels ock till de »Upplysningar för inom Stockholm skattskrifna röstberättigade qvinnor», som utgifvits af ett annat sällskap här i staden och hvilka båda finnas att tillgå å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, den förra gratis och den senare mot erläggande af tio öre.

Ofvanstående är skrifvet, visserligen närmast med afseende å det omedelbart förestående stadsfullmäktigevalet i Stockholm, *men* — **och derpå vilja vi fästa Dagnys läsares synnerliga uppmärksamhet** — *det gäller i lika hög grad ej blott om stadsfullmäktigevalet i alla Sveriges öfriga städer, utan med vissa modifikationer äfven i afseende å den qvinna så väl som man tillkommande rätten att deltaga i kommunal- och kyrkostämma å landet.*

M. H.

Uttalanden för och emot idéen om en värnpligt för qvinnan i form af sjukvård.

Den i Fredrika-Bremer-Förbundets meddelanden upptagna skriften: »*Gifves det en värnpligt för qvinnan?*» har varit utsatt för oväntade missöden och förvexlingar med anledning af ett privat uttalande i samma ämne. Den har derjemte, såsom var att vänta, framkallat

åtskilliga uttalanden dels från motståndare och dels från vänner af idéen. Så har Redaktionen af Göteborgs qvinnotidning »Framåt» anfallit densamma, såsom innebärande ett brott mot den eviga freden, ett anfall, som Esselde i korthet besvarat i n:o 5 af Framåt, på samma gång hon erbjudit hvar och en af bladets läsare, som intresserar sig för frågan, att få ett gratisexemplar af skriften.

Till försvar för Esselde och hennes idé uppträdde mot Framåt Göteborgsposten med ett synnerligen godt anförande. Det står aftryckt i sista häftet af Tidskrift för Hemmet, och slutar med en önskan, att man måtte besparas »det föga uppbyggliga skådesspelet af en, qvinnorörelsen skadande och hämmande parti-schism, af en höger och en venster,» hvilken senare sida Göteborgs qvinnoförening då skulle omfatta, »för så vidt hennes tidskrift är hennes organ, ett väsendtligt uttryck för hennes åskådning.»

Slutligen har läkaretidskriften *Eira* ett uttalande om Esseldes skrift i den öfversigt af vigtigare företeelser under året, som under rubrik: »*Annus medicus 1885*» inleder den högt aktade tidskriftens 10:e årgång. Det lyder, som följer: »Frågan om *förbättrad sjukvård* för massan af vår befolkning har under året från tvänne håll framstälts och afhandlats, både af läkare och laici. Det första förslaget, framställdt och motiveradt af prov.-läkare *Bergwall* och redan bekant för Eiras läsare, grundades på aflöning, reglementerad verksamhet och sträng kontroll från statens sida m. m.; det andra har till upphof den i vår kulturhistoria väl kända och framstående pseudonymen *Esselde* samt återfinnes i 27 årgången af Tidskrift för hemmet samt i Stockholms Dagblad för sistlidne 5 December och vill grundas på den känsla af humanitet och medborgerlig pligt, som förutsättes hos den svenska qvinnan, och som skulle drifva henne att, i analogi med mannen, åtaga äfven sig en »värnpligt.» »Det är inom *sjukvården*, som den svenska qvinnan skall aftjena *sin* »värnpligt», så lyder detta förslag, som måste djupt tilltala hvarje mennisko- och fosterlandsvän. I fred som i krig skall denna värnepligt få lika stor betydelse; den skulle skapa och underhålla en utbildad sjuksköterskekår, tillräckligt omfattande och utbildad för att tjena såsom cadre för de frivilliga skaror, hvilka måste anlitas i farans stund, fienden må komma under skepnad af en krigshär eller i formen af en farsot.»

»Se der», fortsätter Eira, »tankar, hvilka af de flesta läkare torde helsas med både tacksamhet och glädje. Båda förslagen innebära en fingervisning, i hvilken rigtning framtidens sjukvård kommer att gå. Må dessa idéer derföre skärskådas och utvecklas, så att deras förverkligande ej uppskjutes till senaste efterkommande, ty här föreliggande förslag *måste* på ena eller andra sättet finna sin lösning. Detta är endast en tidsfråga.» — — —

Till båda de värderade författare, hvilka sålunda tagit den unga värnpligtsidéen i sitt hägn, äfvensom till ledare och medlemmar af föreningen för sjukvård i fält, såsom Herr General O. Björnstjerna, Herr Öfverfältläkaren af Edholm, Herr Doktor Hülphers, kapten Björlin m. fl., hvilka skriftligen dels lemnat värdefulla upplysningar och dels uttalat uppmuntrande ord af sympati för saken, hembäres härmed ett hjertligt tack af *Esselde.*

Från scenen.

I.

Hur man gör godt. Skådespel i 4 akter af *A. Charl. Edgren.*

Du klagar, att jag aldrig skrifvit dig till ett ord om Fru Edgrens »*Hur man gör godt*», sedan det i höstas blef uppfördt på Nya Teatern. Det kommer sig deraf, att stycket för mig är osympatiskt och att jag ogerna yttrar mig om sådana literära akter, der jag icke kan tycka helt om något. Redan vid läsningen gjorde det nämda stycket på mig ett visserligen i flera scener gripande, men dock motbjudande intryck. Det är utan tvifvel skrifvet med stor talang, men det har lakuner, hvilka förtaga det djupare intresse, man skulle kunna erfara vid dess läsning eller åskådande. Kraft och skärpa samt en viss karrikerande qvickhet äro de förherskande dragen i framställningen, hvartill kommer en betydande förmåga att utsöndra just det stoff, som kräfves för att rätt bjert framhålla den åsyftade tendensen samt en stor konst i stoffets användande. Men hvarje skymt af djupare, försonande humor saknas. För *det sköna* har förf:n på sin öfverfylda scen icke en vrå öfrig, för *det goda* den minsta möjliga. Låt gå! tänker man; det är väl då *det rätta*, *det sanna*, som här skall uppvisas i hela sin omutliga stränghet.

Ja, låtom oss se till huru dermed förhåller sig. Hela skådespelet är ett verop öfver den orätt, som tillfogas den fattige af den rike, arbetaren af arbetsgifvaren. Det skärande veropet gör i vissa scener ett skakande intryck; och likväl lemnar det just vår rättkänsla otillfredsstäld.

Är väl förf:n sjelf i sin dikt mindre orättvis, mindre fången i fördomar, mindre hjertlös mot de varelser hon kallat till lif, än de damer och herrar ur den fina verlden, hvilka föras fram på scenen såsom orättvisans representanter? Så spörjer man sig sjelf redan, när man läst stycket. Och när man sett det från scenen och går hem, uppfyld af de stridiga intrycken från en verld, der den oäkta förnämheten, den öfverförfinade sinligheten och den sjelfviska rikedomen förts tillsammans med den oförvållade nöden, den af andras skuld framkallade förnedringen och den kränkta rättsinstinkten, så fortsätter man och frågar sig: Är verlden sådan? Sådan den här visar sig? Är detta att skildra »ur lifvet?» Eller har naturalismen blifvit onatur, realismen en idealism i svart? — — — Alla dessa frågor, min vän, får du sjelf besvara enligt din egen uppfattning och erfarenhet af lifvet. —

Huru detta manér att se och skildra förhållanden och menniskor uteslutande från skuggsidan griper omkring sig till och med bland dem, som sjelfva fördöma genren, har nyligen visat sig på ett öfverraskande sätt. Redaktionen af en ny tidning med prononceradt allvarlig riktning, har nämligen med anledning af Daniel Stens delvis ytterst klandervärda bok »Sämre folk», framlagt en i sitt slag lika misstecknad skildring af »våra moderna författarinnor» som Fru Edgren i sitt drama gifvit af medlemmarne af vår börds- och penning-

aristokrati, och den skildringen kan i ensidighet och hånfull qvickhet väl mäta sig med, om ej öfverträffa, hennes.

Jag skickar dig tidningen, och du kan sedan sjelf döma, om jag har rätt eller orätt då jag påstår, att, lika litet som förf:n till »Hur man gör godt» kan kännas vid den rått karrikerade skildringen af »Våra moderna författarinnor», hvarmed ofvan antydda fromma pressorgan inledde sin literärkritiska verksamhet, lika litet kan »den stora verlden» kännas vid den karrikatyr af dess sällskapslif och familjförhållanden, som förf:n i det ifråga varande stycket ger. Enstaka lyten och missriktningar, som påträffas å ena eller andra sidan, må med allt skäl hållas fram till föremål för klander eller åtlöje. Men framställningar, som förmena sig kunna ådagalägga att *hela* den rika och förnäma verldens lif, likasom å andra sidan *hela* det moderna författarinneskapet är lytt och skeft, de blifva i sin ordning och med fullt skäl föremål för klander och åtlöje.

Och hvad värre är: »det goda» man velat göra med sådana framställningar vänder sig till ondt. *Det är farligt att göra godt på bekostnad af sanningen, må vi derför nöja oss med att göra rätt.* Denna lärdom är den bästa behållning man har af fru E:s drama, och för den är man villig att förlåta många af dess orättvisor och öfvergrepp samt till det bästa tyda förf:ns afsigter.

Det faktum, att ett inhemskt drama med modernt samhällsupplösande tendenser gått öfver svensk scen, är visserligen egnadt att ingifva oro; och att det är skrifvet af en qvinlig författare, kan ej annat än stegra det sorgliga intrycket åtminstone hos personer, hvilka, som du och jag, väntat så mycket godt af den nya tidens qvinnor äfven på diktens område. Men kanske få vi ännu hoppas, att »Hur man gör godt» skrifvits, icke för att tjena klasshatet och våldet, utan för att varna för de jäsningsämnen, som ömsesidig synd, den rikes så väl som den fattiges, hopat kring samhällets grundvalar och hvilka hota med förstörelse allt det bestående. Och i så fall vore ju stycket ett bättringsrop, väl värdt att behjertas. Hur gerna jag önskar, att den begåfvade förf:ns närmaste arbeten må visa, att mitt sista antagande är det rätta, behöfver jag icke säga.

II.

Ensam af *Alfhild Agrell.*

En högt aktad medarbetare har tillsändt Red:n följande uttalande om fru Agrells »Ensam». Vi anse oss böra meddela det här såsom ett uttryck af *en del* af allmänhetens uppfattning (eller missuppfattning?) af stycket, förbehållande oss att en annan gång få från *vår* synpunkt belysa detsamma.

Helt nyligen har i en af våra dagliga tidningar stått att läsa en uppmaning från några resande teatervänner — hvilka med stort intresse åskådat fru Agrells senaste dramatiska arbete »*Ensam*» jemte »En lektion», — att jemväl få bevista uppförandet af »Dömd», samma författarinnas, som vi tro, näst föregående sceniska produkt. Den eller de, som gjort sig till språkrör för denna begäran, hafva tvifvelsutan derigenom tillmöteskommit mångas önskan. »Dömd» och »Ensam» äro nemligen att betrakta som två facetter på samma diamant, två sidor af samma

sak. Rätt finnes ju i viss mån å ömse håll, men som med den äkta stenen: — allt beror på den synpunkt, hvarifrån den beskådas; der den ene ser ett gnistrande färgspel, finner den andre blott ett dunkelt glas.

Hvad särskildt beträffar »*Ensam*,» hafva de flesta af våra tidningar och tidskrifter, under den senaste tiden, innehållit ofta ganska utförliga och i det hela mycket lofordande referat, och man torde derför våga antaga att styckets innehåll, de personer, som deri uppträda, de konflikter, som uppstå, och sättet huru dessa lösas, äro bekanta äfven för denna tidskrifts läsare.

Det problem, som ånyo föreläggas åskådaren, rör den ansvarighet, som åligger föräldrarne i fråga om det utom äktenskapet, eller som det här preciseras: »utan äktenskap» födda barnet. Problemet är visserligen icke nytt; särskildt från Frankrike hafva flera, mer eller mindre djuptänkta, mer eller mindre upprörande dramatiska alster vädjat till vår medkänsla, och äfven på den nordiska skådebanan äro hithörande spörsmål icke främmande. Närmast ligger dock, så som nyss omtalats, sammanställningen af »Ensam» med »Dömd». Den ena pjesen kompletterar den andra, eller snarare, den visar oss huru den mångskiftande menniskonaturen ovilkorligen *måste* på mer än ett sätt besvara den fråga, samhället ställer till den ogifta modern: »hvem skall offras, du eller barnet?»

Frågan är grym, blifver mången gång i sina konseqvenser grymmare än medeltidens tortyr och, likasom denna, dess mera så, ju känsligare den organism är, som underkastas densamma. I »Dömd» vill modern offra allt, underkasta sig »skammen, förödmjukelsen» att bli »hustru åt en ohederlig man», för att »trasan» af det namn, som skulle skyla skammen, måtte från sonen borttaga bastardens brännmärke. — I »Ensam» anser Thora sig deremot lyda ett högre sedebud, då hon nekar att genom ett pro forma äktenskap med den numera enkling blifne mannen tillförsäkra dottern den legitimitet, som af en fördomsfull verdslighet fordras för att hennes, dotterns, kärleks-idyll må kunna från dröm blifva verklighet. Många medlidandets tårar hafva egnats både Walborg och Thora, och mycken och rättvis indignation har drabbat de båda förförarne. Men har man verkligen alltid tänkt närmare efter hvart denna medkänsla leder och i hvad mån den är berättigad?

Om Thora Edlins föregående får man ej veta mycket. Utan att vara en kraftig och begåfvad natur, kan man dock svårligen arbeta sig upp så, som hon gjort det. De många och långa pröfningsåren hafva ju ock verkat uppfostrande — derom hafva vi ju doktorns vittnesbörd. Så kommer hennes strid med protokollssekreteraren, och bekännelsen af hennes fall. Med fin takt hålles älskaren, förföraren, alltid frånvarande, *omtalas* endast i stycket, och Thoras fel sättes så att säga i paritet mot Ekskölds (protokollssekreterarens) af svartsjuk hämdkänsla dikterade förtegenhet. Förföraren är gift, och Thora hålles i okunnighet derom! *Derpå* skulle det alltså hufvudsakligen bero!

Jemförelsen med »Dömd» må ännu en gång återtagas. Walborg hade en god uppfostran, hon kunde ju till full belåtenhet fylla platsen som lärarinna i en professors familj; hon hade sin mor i lifvet och tyckes icke hafva varit alldeles utan medel till uppehälle, — och dock faller hon, efter en, som det synes, kort och flyktig bekantskap! — Thora gifver sjelf en förklaring, som dock är temligen oklar: huru hos henne kropp och själ inte följdes åt, huru hon väckte mannens hyllning, innan hon förstod hvad den betydde, hur hon blott väntade på det rika, underbara lifvet, som ej kom; och när det slutligen kom som befrielse, som hon kallar det, genom kärleken till en elegant, fadd »förförelsevan» man, — då stod hon försvarslös och hänvisar till rivalens *omenskliga* förtegenhet.

Här är, synes oss, ett allvarsamt och farligt missgrepp af den annars så begåfvade förf. Ju mera framstående och i följd deraf ju olyckligare offren skildras, ju mer föraktliga, ju uslare förföraren framträder, ju svårare har man att förklara och att förlåta fallet. Båda, man och qvinna, ha felat, båda må klandret drabba, men så som nutida förhållanden ställa sig, kan dock icke förnekas, att *hon* bör ha svårare att falla. — — — — — — — — — — — —

Kärlekens gamla saga är ju evigt ung! Närmare omständigheter, huruvida frestelsen för den ena eller den andra qvinnan varit större eller mindre, om allt detta får man sällan något veta, men likväl falla, gudskelof, icke alla, likväl tro ej alla lika lätt på falska löften.

Det kraf på sanning, som likt en röd tråd genomgår hela fru A. Agrells skådespel, erinrar dock om ett gammalt ord, att högsta rätt kan vara högsta orätt. Rätt emot mig sjelf, sanning att ej vilja antaga en titel, till hvilken jag icke har s. k. laglig rätt, kan blifva grymhet, och, som det visar sig, gagnlös grymhet emot mitt barn. Yngvas, dotterns, sinne är nemligen, långt ifrån att vara höjdt och renadt af detta sanningskraf, hvarunder hon lidit så mycket, tvärtom så förbittradt, att hon visst icke motsvarar doktorns beskrifning, att en sötare, bättre uppfostrad flicka icke kan finnas; och nuvarande innehafvarinnan af rolen lyckas icke heller att framställa en på annat sätt tilltalande bild. Fru Hvassers *Thora* täflar deremot med Herr Fredriksons *Doktor Sandén* om priset; båda äro förträffliga, och det är ett verkligt nöje att åhöra sådana dialoger som mellan dessa två mästare i replikens svåra konst. — Uppsättningen är i det hela lyckad, och då man lemnar teatern, höres, bland lifliga diskussioner om styckets innehåll, en allmän önskan att snart få återse ett nytt skådespel af samma förf. Ett mera tillfredsställande vittnesbörd om allmänhetens gunst kan väl näppeligen fås.

Teatervän.

(Insändt.)

III.

Bland de få operor, operetter eller lyriska stycken, hvilka öfver hufvud taget torde år ut, år in, kunna påräkna publikens gunst, står i främsta ledet *Carmen*. Kommer man som resande till hufvudstaden, är det alltid med tillfredsställelse man ser annonseradt detta stycke med Bizet's omtyckta och välkända melodier, samt den lifliga, om ock just ej så glada libretton. Fru Edlings »Carmen» har ju ock, med allt skäl, blifvit erkänd som en af hennes bästa roler; och om det icke kan nekas, att konstnärinnans begåfning, hela hennes karakter visar åt helt annat håll, måste man så mycket mera beundra det resultat, till hvilket hon genom tvifvelsutan allvarliga och noggranna studier kommit; och om, enligt texten, den »Carmen», hon visar oss, icke är den, med respekt till sägandes »satunge», som egentligen afses, och till hvars knappast tvifvelaktiga karakter den verldsbekanta habaneran i 1:sta akten i musikaliskt afseende så ypperligt gifver oss nyckeln, — så måste man dock, äfven med friskt minne af åtskilliga utlandets artister i denna rol, känna sig fullt tillfredsstäld.

Den inom pressen redan gjorda anmärkningen emot framsläppandet på landets första lyriska scen af en toreador sådan som den nuvarande är fullt befogad. Deremot har man fåfängt väntat en lika väl behöflig anmärkning mot utförandet af moderns rol. Micaëlas parti innehafves f. n. af en artist, som under många år varit en s. k. grande utilité inom teatern och hvars röst, ehuru numera möjligen något skarp, dock märkvärdigt väl bibehållit sig. Micaëlas parti är, för att icke vara en primadonnas, bland de tacksammaste och hennes två nummer: duetten med Josè i första akten, och romansen i den tredje, hör man som oftast af åhörarne upprepas, »gnolas», som det heter, vid utgåendet, — ett säkert tecken, att de »slagit an» och stannat i minnet, äfven om icke applåder och dacapo-rop redan förut vittnat derom. Men då härtill kommer, att ifrågavarande artists såväl röstmedel som apparition i öfrigt äro fullt tillfredställande, frågar man sig hur det är möjligt att sjunga en romans för att uttrycka hur »allt mig förskräcker», hur »af skräck jag dör», utan ett enda pianissimo, utan knappast *någon* nyansering. Orden måste väl dock hafva något att betyda, och när man hör omtalas en moders bön och en ungdomskärlek, som hjelper öfver alla faror, samt slutligen hänvändandet till den Högstes beskydd, då tyckes verkligen själsrörelserna och skiftningarna deri ligga i så öppen dag, att åhörarne helt naturligt erfara och följa dem, *i trots* af framställarinnans likgiltighet för allt annat än det fullt klingande ljudet af sin egen stämma.

Mycket mera vore att tillägga, men tillsvidare må blott frågas, huruvida icke möjligt vore att undanrödja sådana små missgrepp, hvilka i många fall verka störande på det hela och förtaga ett annars godt intryck; och denna fråga framställes af många *Teater- och Musikvänner.*

Hvarjehanda i qvinnofrågan.

Sverige: *Föreningen för värnlösa qvinnors skydd*, som till följd af bristande framgång nödgats upphöra med sin verksamhet, har nu under en delvis ny styrelse omorganiserats »i ändamål att i första rummet verka på det uppvexande slägtet och att söka till ordning och arbete uppfostra sådana unga flickor, som sakna vård och skydd och äro i fara att duka under för frestelsen». För anskaffande af medel anordnas den 24 och 25 i denna månad en bazar å Stora Börssalen här i Stockholm.

Qvinnor i fattigvården. Östersunds fattigvårdsstyrelse har inkallat fem fruar att med råd och dåd biträda fattigvårdsstyrelsen.

Om qvinnans rösträtt förhandlades den 19:de sistl. februari å ett af allmänna rösträttsföreningen tillstäldt sammanträde å Mose backe. De flesta talarne ansågo, att det skulle vara skadligt, om qvinnan finge rösträtt *nu*, så länge ännu »strecket» qvarstode och således »menniskovärdets pris räknades i klingande mynt«. Deremot framhöllo andra talare samhällets orättvisa att beröfva qvinnan en af menniskans förnämsta rättigheter. I öfverenstämmelse med denna senare åsigt fattade ock mötet slutligen enhälligt sin resolution.

Kongl. Vetenskapsakademien beslöt vid sitt februarisammanträde, att stadgarne icke skulle tolkas så eller ändras derhän, att inväljandet af qvinliga medlemmar blefve möjligt.

Flickskolekommittén. Denna kommitté, hvilken, såsom bekant, är den första af Kongl. Maj:t tillsatta kommitté, hvari qvinnor — Dagnys redaktör Fru S. Leijonhufvud-Adlersparre samt normalskolans föreståndarinna fröken H. Caselli — blifvit insatta, har för tillfället slutat sina arbeten i hufvudstaden och den 11 innev. mars börjat sina inspektionsresor till landets flickskolor, hvarvid färden först stäldes till Upsala.

Qvinna skiljoman. I nya lagberedningens förslag till ändring af lagen »om skiljemän och skiljedom» förekommer följande: »Skiljemannauppdrag må lemnas qvinna så väl som man».

En sjukkassa för qvinnor har i vinter bildats i Upsala på initiativ af tio fruntimmer, som försörja sig genom eget arbete. Den har omfattats med mycket intresse och äfven Drottningen har gifvit bidrag till dess grundfond.

Föreningen för gift qvinnas eganderätt beslöt på ett den 12 dennes hållet sammanträde att till § 1 i sina stadgar göra följande tillägg: »Derjemte (d. v. s. utom den sträfvan, som ligger i föreningens namn) vill föreningen i öfrigt främja sådana lagstiftnings- och andra af offentliga myndigheter beroende åtgärder, som kunna bidraga att förbättra qvinnans ställning i samhället».

Från Riksdagen. Den 16:de innv. mars väckte Hr S. A. Hedin i andra kammaren en motion angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, det K. M:t måtte, innan den väntade läroverksreformen framlägges på riksdagen, taga i öfvervägande frågan om flickors intagande i de allmänna läroverken.

Finland: *Fröken Rosina Heikel,* hvilken efter aflagda medicinska examina redan en längre tid praktiserat som läkare, har i denna egenskap blifvit anstäld i staden Helsingfors' tjenst från den 1 nästk. juni till den 10 april 1889 med 2,400 mark i årlig lön.

Vid postverket äro f. n. icke mindre än 74 qvinnor anstälda, de flesta som föreståndarinnor för postexpeditioner.

Den finska qvinnoföreningens årsmöte (hvarom utförligare framdeles) har den 21 febr. hållits i Helsingfors under allmänt deltagande. Den afgaf ett glädjande bevis på den stora framgång dess bemödanden äfven under det sistförflutna året rönt.

»*Dispens från sitt kön*». Finlands första qvinliga filosofie magister fröken *Emma Åström* har nyligen erhållit sökt s. k. dispens från sitt kön, d. v. s. rättighet att, *ehuru* hon är qvinna, söka och vinna befordran till lektorstjenst vid *lärarinne-* seminarier i landet.

Danmark har nu i fröken *Marie Gleerup,* som i sistl. januari månad tog »Medicinsk Embedsexamen», fått sin andra från Köpenhamns universitet utgångna qvinliga läkare. — Vid detta universitet idka f. n. ej mindre än 7 qvinliga studenter sina studier. En åttonde, *fröken Hansen,* har nyligen der tagit filosofisk examen.

Tyskland: Tyska regeringen har afskedat alla i postverkets, telegrafens eller jernvägarnes tjenst anstälda qvinnor under förebärande att qvinnor ej dugde till offentliga värf.

Carlos von Gagern, Voss. Zeitungs specialkorrespondent i Madrid och en af qvinnofrågans mera framstående vänner afled derstädes den 19 sistl. December.

Österrike: Med. Dr *Lucy C. Waite* ifrån Chicago har nyligen erhållit tillräde till universitetet i Wien på samma vilkor som de manliga studerande. Hon genomgår en särskild kurs i barnsjukdomar och deltager i den berömde Dr Herz' klinik samt en specialkurs i Gynecologi och Obstetrik under Dr Carl Braum.

Holland: Vid universitet i *Gröningen* studera f. n. 22 qvinliga studenter; en studerar medicin, tre matematik och fysik samt aderton literatur.

Den första qvinliga tandläkaren har nu slagit sig ned i Amsterdam. Hennes namn är fru *Virginie Waltjen.*

Belgien: Fröken *Isola von Diest,* den första qvinna, som tagit medicine doktors-grad i Belgien, har nu ändtligen, efter flera års fåfänga bemödanden, lyckats erhålla lagligt tillstånd att praktisera i sitt yrke med åtnjutande af alla en belgisk läkares privilegier.

Schweiz: Den 6:te sistl. december tillätos i *Bern* för första gången Schweiziska qvinnor att utöfva sin kantonala rösträtt — dock endast genom manliga ombud.

England: *Qvinnans politiska rösträtt* har den 19 sistl. februari tagit ett jättesteg framåt, i det att underhuset denna dag utan omröstning i andra läsningen antog förslaget om den politiska rösträttens utsträckande till ogifta qvinnor och enkor, som ega de qvalifikationer, hvilka förläna män rättighet att rösta. Frågan är härmed visserligen ej slutbehandlad, men den s. k. andra läsningen har alltid, då den medgifves utan omröstning, ansetts vara afgörande för en frågas slutliga öde.

Qvinnor i kyrkans tjenst. Vid den sista kyrkostämman framlade domprosten af Chester förvaltningsutskottets berättelse öfver qvinnans tjenst inom kyrkan. Utskottet föreslog, att diakonissor skulle offentligen och genom händers påläggning utses af biskopen. Efter någon diskussion antogs utskottets förslag.

Qvinlig vexelmäklare. Miss *Amy E. Bell* har slagit sig ned i London i det hitintills af qvinnor ej försökta yrket som vexel- och aktiemäklare och har sitt kontor i Bloomsbury.

Skotland: *Den nya brittiska sedlighetslagen* tillämpades för första gången i Skotland, då en ung qvinna, som öfverbevisades om att ha velat locka en flicka om femton år att lemna hemmet för att följa henne till ett illa beryktadt hus i Glasgow, derför dömdes till sex månaders fängelse. Enligt den gamla lagen skulle hon hafva gått fri. — Dylika brott beifras nu ofta i London utan anseende till personen.

Frankrike: *Qvinliga banktjenstemän.* Icke mindre än 160 damer äro anstälda i »*Banque de France*» i Paris. De arbeta i särskilda rum och äro i synnerhet sysselsatta med att förstöra gamla sedlar och att frånskilja kuponger. Arbetstiden är från kl. 9 f. m. till 4 e. m. Lägsta lönen är 150 frcs i månaden.

Vid de franska jernvägarne äro många tusen qvinnor anstälda, så t. ex. 2,500 endast vid den östra franska stambanan. De användas som biljettförsäljerskor, kontrollörer, renskrifverskor, de tjenstgöra vid materialförråden samt såsom banvakterskor och äro i allmänhet väl aflönade. Lönen för de vid byråerna, kontrollverken eller som biljettförsäljerskor anstälda fruntimmerna vexlar mellan 1,080 och 4,000 frcs om året. Banvakterskor få 120 à 240 frcs årligen. Vid tjenstetillsättningen ha aflidne tjenstemäns enkor och faderlösa samt jernvägstjenstemäns hustrur och döttrar företräde framför utanför stående.

Qvinliga läkare till ett antal af 9 praktisera f. n. i Paris. Af dem har en, fru *Inès Sarrante*, utnämnts till biträdande läkare vid Stora operan.

Fru Jules Favre har stiftat ett pris om 1,000 frcs, att hvart annat år af Akademien utdelas som belöning för ett af qvinna författadt framstående literärt arbete.

Italien: Vid den sistlidet år i Italien hållna *poenitentiärkongressen* hafva de fyra af olika länders regeringar sända qvinliga delegerade på ett intelligent sätt deltagit i öfverläggningarne. De läto alla inskrifva sig uti tredje sektionen — som afsåg fångarnes moralitet och uppfostran samt det skydd, som borde egnas de qvinliga fångarne — och hafva med värme bevakat sitt köns intressen. En af de delege-

rade, fröken *Lydia Poet*, juris doktor från Turin, inlemnade till kongressen en afhandling om »Uppfostran i fängelset». — Då tvenne franska professorer, ledamöter af kongressen, fingo höra, att Signora Poet blifvit, sina fullständiga examina oaktadt, förbjuden att praktisera i sitt yrke i Italien, lofvade de henne att genomdrifva, att hon af det franska Advokatkollegiet erhölle bemyndigande att utöfva advokatyrket i Frankrike, hvarmed äfven följde samma rätt i Italien. Men fr. P. föredrog att afvakta i hennes tanke snart inträffande ljusare utsigter i hennes eget land.

Ett nytt organ för qvinnofrågan har i år uppstått. Det heter *Donna e Lavoro* (Qvinnan och arbetet) och utgifves i Rom. Den äldre qvinnosakstidningen *La Donna* utgifves i Bologna och börjar i år sin 15:de årgång.

Ryssland: Det förljudes att en ny *medicinsk högskola* afsedd endast för *qvinliga* studerande kommer att öppnas i St. Petersburg.

Hänvisning till märkligare tidningsuppsatser i sociala och literära ämnen.

Februari 1886.

Aftonbladet *: N:o 26. »Man och män» i juridisk bemärkelse.
N:o 27. Några ord om träskor. — Dryckenskapens tillstånd i vårt land.
» 28. Ensam af Alfhild Agrell.
» 31. Vid hvilken ålder gifta sig qvinnorna?
» 37. Äktenskap mellan nära anförvandter.
» 40. Det London, som svälter. — Illustrated News och qvinnans rösträtt.
» 44. Djurgårdsbild.
» 45. Vårt jordbruks framtid.
» 46. Pensionsinrättning för Sveriges högre flickskolors lärarinnor.

Nya Dagligt Allehanda: N:o 27. Strödda siffror och reflexioner rörande kommunalbeskattningen.
N:o 29. Om sparpenningars placering.
» 33, 34, 38, 41. *P. E. B—d*, Svensk-norska kriget 1814.
» 35. Carl Johan Malmsten †.
» 43, 45. Orosämnen i Finland.
» 47. Skall Sverige alltjemt köpa jernvägsskenor i utlandet.

Stockholms Dagblad: N:o 33. Ensam af Alfhild Agrell.
N:o 36. W. E. Gladstone. — *E. Pressensé*, Frankrike 1886. — Ett par dagar i Kongl. Biblioteket. — Produktionskostnader.
» 39. Filantropien och rättvisan.
» 43. Edvard Bäckström †.
» 44. Djuren i vexternas lif.
» 46. *C. D. af Wirsén*. Minnesqväde öfver Edvard Bäckström.

Vårt Land: N:o 28. Den nya lagen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m.
N:o 30. *G. B—g*, J. C. Heuch, Vitnesbyrd om Kristus. Anm.
» 34. Statskyrkans afskaffande.
» 38. Den moderna literaturen och den kristna verldsåskådningen.
» 39. Sveriges sparbanker 1883.
» 46. *E. E.* Henrik Ibsen och det sedliga äktenskapet.
» 47. Om väderleksspådomar.

---

* Dagny har att hembära red. af Aftonbladet sin tacksägelse för dess godhet att genom Fr.-Bremer-Förbundets byrå tillsända henne tidningen.

Fredrika-Bremer-Förbundets Berättelse

för första året af dess verksamhet 1885.

I syfte att åstadkomma en närmare sammanslutning mellan alla dem, som vilja deltaga i arbetet för qvinnans framåtskridande, och dem, hvilka närmast skola draga nytta af detta arbete, bildades hösten 1884 af Redaktionen af Tidskrift för Hemmet jemte ett fåtal andra personer en frivillig komité. Efter någon tids förberedelse utfärdade denna komité en inbjudning till dem, som ansågos vara för frågan intresserade, att sammanträda för öfverläggningar. Inbjudningen var undertecknad med namnen S. L—d Adlersparre, E. Ankarsvärd, E. Fries, Hans Hildebrand, Fr. Limnell och Gustaf Sjöberg.

Vid det möte, som hölls på grund af denna inbjudning den 22 november 1884, beslöts att, för vinnande af det åsyftade ändamålet, bilda en förening, som erhöll namnet Fredrika-Bremer-Förbundet. Vid samma tillfälle antogs följande förbundsprogram:

»Förbundets ändamål skall vara att, under kraftig samverkan af erfarna qvinnor och män, inom så vida kretsar af vårt land som möjligt verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för qvinnans höjande i sedligt och intellektuelt så väl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

»Förbundet vill vara en lefvande minnesvård öfver *Fredrika Bremer,* den ädla banbryterskan för den svenska qvinnans framåtskridande, och skall derför bära hennes namn.

»Förbundet skall verka för sina syften:

dels genom öfverläggningsmöten af större och mindre omfång;

dels genom upprättande af en förbundsbyrå i hufvudstaden med uppgift att inhemta och meddela upplysningar, tillhandahålla anvisningsböcker och literatur, skol- och arbetsprogram, upplägga register för vissa slag af arbetssökande, samla uttalanden i vigtigare frågor för dagen m. m.;

dels genom att söka vinna *rådgifvare* samt *ombud* i olika delar af landet till ledning för och främjan af förbundets verksamhet, samt

dels genom att, antingen sjelfständigt eller i samband med någon annan publikation, upprätthålla ett organ inom pressen för förbundets verksamhet.

»Af de många och stora uppgifter, som under årens lopp kunna föreläggas förbundet, må här nämnas blott några, af hvilka tvänne, nämligen *stipendiefonders upprättande* samt *meddelande af råd för sjelfstudier*, torde komma att först taga förbundets krafter i anspråk:

— att bland qvinnor af alla klasser *sprida kännedomen om deras rättsliga ställning* samt deraf följande pligt och rätt så väl för makan och modern som för menniskan och medborgarinnan;

— att verka för att upplysta och sakkunniga qvinnor må utses att taga del i *komitéarbeten* för utredande af sådana offentliga frågor, hvilka närmast beröra barn och qvinnor;

— att medverka till utredning af frågan om nödiga *skolreformer* och försöks anställande med sådana, främja utgifvandet af praktiska skolböcker samt verka för en förbättrad ställning för den högre flickskolan och hennes lärarekår, äfvensom för folkskolans lärarinnor;

— att verka för att erfarna qvinnor må deltaga i *styrelser för skolor* och alla anstalter der barn och qvinnor i större mängd vistas, arbeta eller utbildas för blifvande verksamhet; så ock för att bildade qvinnor må antagas till föreståndarinnor vid sjukhus af olika slag samt der pågående kurser för qvinliga elever;

— att söka bland olika klasser sprida kännedom om *grunderna för en sund ekonomi*, väcka håg för enklare lefnadssätt samt ett kraftigare deltagande i sparkassor, försäkringsanstalter och andra inrättningar till främjan af en förnuftig hushållning;

— att söka verka för *öppnande af nya banor för qvinnans verksamhet* samt för grundlighet i hennes fackutbildning;

— att verka för bildandet af *stipendiefonder för qvinnor* i syfte att bereda dem utväg till sjelfförsörjning, samt

— *att meddela råd för sjelfstudier*».

Vid ett senare möte, den 3 december 1884, sammankalladt för att på grund af det antagna programmet diskutera ett

framlagdt förslag till stadgar, faststäldes stadgar (se bilaga 1), konstituerades förbundet samt valdes styrelse och revisorer.

Sedan vid Styrelsens första sammanträde, den 5 december, val af funktionärer egt rum, har Styrelsen haft följande sammansättning och fördelning af göromål.

Riksantiqvarien *H. Hildebrand*, Ordförande,
Fru *S. Whitlock*, Sekreterare,
Dr *Carl Nyström*, Kassaförvaltare,
Fru *S. Adlerspare*.
Fru *E. Ankarsvärd*.
Hofintendenten *A. Börtzell*.
Fröken *L. Engström*.
Fröken *Mina Forsell*.
Fröken *Ebba v. Hallwyl*.
Fru *G. af Klintberg*.
Bankdirektören *J. H. Palme*.
Doktor *Gustaf Sjöberg*.

Suppleanter.

Literatören *Ernst Beckman*.
Fröken *G. Elfving*.
Kanslirådet *L. Forssman*.
Fröken *Ellen Fries*.
Rektor *C. von Friesen*.
Fru *Th. Gyldén*.
Fröken *G. Hjelmerus*.
Kapten *L. A. Hubendick*.
Fröken *Anna Roos*.
Fröken *A. Sandström*.
Fru *G. Weidenhielm*.
Docenten *L. H. Åberg*.

Till revisorer valdes:

Häradshöfding *A. Lundvall*.
Bankdirektören *A. Norman*.
Fröken *Alida Rossander*

och till deras suppleanter:

Fröken *J. Levison*.
Fru *Elise Odelberg*.
Doktor *V. Svedbom*.

Vid nämnda styrelsesammanträde insattes i förvaltningsutskottet, jemte kassaförvaltaren, fru *S. L—d Adlersparre*, fru *E. Ankarsvärd*, *H. Hildebrand* och fru *S. Whitlock*.

* * *

Styrelsen har under det första året, räknadt från den 3 december 1884 till den 31 december 1885, hållit 7 sammanträ- och dess förvaltningsutskott 27.

Vid dessa sammanträden hafva dels handlagts löpande ärenden, dels granskats och antagits af särskilda komitéer utarbetade planer och stadgar för *förbundsbyråns verksamhet* inom alla dess olika områden, för *meddelande af råd och handledning vid hemstudier*, för en *sjukkassa* m. m., om hvilka företag i det följande utförligare redogörelse meddelas.

För att sträcka sin verksamhet till landets olika delar och i dem vinna medarbetare, har Styrelsen utsett flera ombud i landsorten.

* * *

Förbundsbyrån, som under första skedet af föreningens verksamhet begagnade en af Slöjdföreningen kostnadsfritt upplåten lokal, inflyttade den 1 april i den nuvarande lokalen, 19 A Lilla Vattugatan, hvilken hållits för allmänheten tillgänglig hvarje söknedag kl. 12—4.

Såsom chef för byrån har fröken *Mina Forsell*, af intresse för saken, utan all ersättning, godhetsfullt tjenstgjort.

Till byråbiträde och bokförare har utsetts fröken *Gertrud Adelborg*, hvilken mot en, i förhållande till det trägna arbetet, ringa aflöning tjenat den goda saken.

Byråns verksamhet har varit mycket omfattande, hvadan den vid henne anstälda personalen mången gång visat sig otillräcklig, hvarför längre eller kortare tid såsom extra biträden tjenstgjort fröknarna *A. Carlberg*, *S. Ulrich*, *O. Adelborg* och *M. Tersmeden*.

Byrån har för Styrelsens räkning utfärdat kallelsebref till nyvalde ledamöter, skött kassarörelsen och expedierat förbundsmeddelandena.

Under den första tid byrån hölls tillgänglig (december 1884) var hennes verksamhet inskränkt till att lemna råd till bokinköp för julen.

Under år 1885 har i utfärdade cirkulär gifvits tillkänna, att byrån meddelar råd i *ekonomiska*, *juridiska* och *hygieniska* angelägenheter. Förvaltningsutkottet har, för infriande af detta löfte, förvärfvat byrån biträde af framstående yrkesmän inom dessa områden. (Se bilaga 2).

Vidare har byrån haft till uppgift att *förmedla beröringen mellan arbetsgifvare och qvinliga arbetssökande* inom undervisningens, skrifgöromålens och sjukvårdens områden. För detta

ändamål finnas å byrån inskrifningsböcker upplagda. Der hållas ock tillgängliga skrifter, författningar, skolprogram m. m. till vägledning för tjenst- eller kunskapssökande qvinnor.

Ett så vidsträckt och mångsidigt arbete har med nödvändighet kräft omfattande förberedelser. Först från början af maj 1885 kan byråns verksamhet anses hafva på allvar börjat. För att gifva ett begrepp om det arbete, som blifvit utfördt, får Styrelsen meddela följande siffror.

Enligt inskrifningsböckerna hafva anmält sig

rådsökande i ekonomiska ärenden i rättsfrågor i helsovårdsfrågor i öfriga frågor	98.
arbetsgifvare	75.
arbetssökande	296.
Summa	469.

Häraf framgår, att uppgiften att medla mellan arbetssökande och arbetsgifvare hittills varit byråns vigtigaste. Med tillfredsställelse kan Styrelsen framhålla, att byråns arbete inom detta område varit under senare delen af året ganska rikt på framgång.

Af 75 arbetsgifvare hafva 17 återtagit gjord anmälan och 11 anmälningar balanserats till innevarande år. Af de återstående 47 hafva sökt och erhållit

lärarinnor	20.
lektionsgifvare	12.
föreläserska	1.
sällskap och biträde i hemmet	4.
öfversättare	3.
kontorsbiträden	4.
utländsk korrespondent	1.
skrifbiträde	1.
sjuksköterska	1.
Summa	47.

Af 296 arbetssökande hafva 60 återtagit sin anmälan, 190 anmälningar hafva balanserats till innevarande år. Sammanlagda beloppet af de årslöner, hvilka tillförsäkrats dem, hvilka genom byrån erhållit *fasta* tjenstebefattningar, uppgår i rund summa till 10,000 kr. Dessutom hafva 18 personer erhållit dels lektions-

arbete och dels tillfälliga arbeten, hvilkas värde ej kunnat å byrån uppgifvas. Den högsta årslön, som betingats från byrån, uppgår till 1,200 kr. (dels för lärarinnna i utlandet, dels för första kontoristbefattning). Den lägsta lönen är 150 kr.

Vid julen 1885 har byrån åter hållits tillgänglig för personer, som önskat råd med afseende på bokinköp. Den erfarenhet, som vunnits föregående jul, har gjort det möjligt att denna gång sköta detta arbete på ett mer systematiskt sätt. Nyare och äldre barn- och ungdomsliteratur äfvensom andra nyutkomna literära alster utlemnades till kompetenta personer att granskas. Listor upprättades och en samling af hrr bokförläggare insända böcker har vid samma tid hållits till påseende tillgänglig. Råd angående bokinköp hafva under årets lopp äfven på begäran af läsecirklar och skolor meddelats.

Bland ämnen, förut ej specificerade, i hvilka råd eller upplysningar blifvit begärda, må följande nämnas: vilkoren för inträde vid postverket — vilkoren för inträde i andra och tredje afdelningarne af folkskolelärarinne-seminarium — vilkoren för afläggande af tandläkarexamen, för deltagande i samaritkurs, för inträde i hemmet för sjuksköterskor, för erhållande af plats som småskolelärarinna, för deltagande i stadsfullmägtig- och prest-val, pensionsinrättningar för lärarinnor, statsbidrag för högre flickskolor, — möjligheten att skaffa understöd åt obemedlade flickor för fortsättande af påbörjad skolkurs — möjligheten att bereda qvinnor anställning i Riksbankens afdelningskontor — sätt att bereda hjelp åt gamla behöfvande lärarinnor — att betrygga barnmorskors ålderdom — förbättrande af klädedrägten — den svenska lärarinnans ställning — utsigten för tyska lärarinnor i Sverige (uppgiften begärd af en tysk lärarinneförening) — skolmötet i Kristiania — förberedande kurs för inträde vid Högre Lärarinne-seminarium — kostnaden för en kurs vid folkskolelärarinne-seminarium — dödlighetsprocenten bland lungsigtige.

Föreningar i grannlanden, som hafva syften liknande vårt förbunds, hafva vändt sig till byrån med frågor om dess organisation, äfvensom till denna sändt meddelanden och skrifter.

* * *

En *sjukkassa* för lärarinnor och med dem likstälda qvinnor har, under namn af *Fredrika-Bremer-Förbundets Sjukkassa*, upp-

rättats. Plan och stadgar för densamma hafva först blifvit uppgjorda af fru *Elisabeth Nyström*, sedan granskade och omarbetade af Professor *P. G. Rosén,* derefter behandlade af förvaltningsutskottet och slutligen antagna af Styrelsen. Stadgarne äro aftryckta i bilaga 3.

* *
*

För utarbetande af program för råd och handledning vid *hemstudier* tillsattes under våren inom Styrelsen en särskild komité, bestående af fru *S. L—d Adlersparre*, fröknarna *Elfving*, *Engström, Forsell*, *Fries*, *Hjelmerus* och *Sandström* samt herrar *Hildebrand* och *Beckman* jemte förbundsledamoten fru *Henschen*. Den uppgjorda planen framlades för Styrelsen och blef af denna antagen i den lydelse som bilaga 4 visar.

Handläggningen af ärenden rörande hemstudier har anförtrotts åt en komité bestående af tre personer, för innevarande läsår fröknarna *Ellen Fries*, *Mina Forsell* och *Gunborg Elfving*. Lärare i flera ämnen hafva ock antagits. Verksamheten i detta afseende har börjat mot slutet af året och hafva lärjungar anmält sig i följande ämnen: svenska språket och dess literatur, franska språket, allmän historia och fysiologi. Medlandet mellan lärjungar, nämnda komité och lärare besörjes af byrån.

* *
*

Styrelsen har på grund af stadgarnes § 2 ansett det vara af yttersta vigt att genom tryckpressen sprida redogörelser för sin verksamhet och framställningar i de frågor, som falla inom denna. Genom att öfvertaga 100 exemplar af sista årgången af Tidskrift för Hemmet, att för Förbundets räkning försäljas, har Styrelsen förvärfvat sig rätt att genom denna tidskrift få sina meddelanden redigerade och tryckta. Dessa hafva varit af följande innehåll.

I. 1) En öfverblick af arbetet på den svenska qvinnans framåtskridande af Esselde samt

2) Om den norska »Kvindesagsforeningen» af M. S.

II. Om studie- och yrkesstipendier för flickor, i syfte att bereda dem utväg till sjelfförsörjning, af Esselde.

III. Cirkulär. Anvisningar. Bref. Riksdagsmotioner. En moders uppgift.

IV. Anvisningar till i år myndigblifna qvinnor. Stiftandet af Föreningen för gift qvinnas eganderätt. Kristendomen och qvinnofrågan af L. H. Å. Bref från Finland om stipendiesaken.

V. Program för idkande af regelbundna hemstudier. Huru kan den enskilda sjukvården på vår landsbygd förbättras? (efter Dr Bergvall). Till Fredrika-Bremer-Förbundet (bref från Kristiania, af M. S.). En qvinlig sällskapsförening i Stockholm. Till resp. arbetsgifvande damer och herrar.

VI. Gifves det en värnpligt för qvinnan? af Esselde. Från Förbundets praktiska verksamhet. För dagen. Flickskoleundervisningen.

För öfrigt har Styrelsen uppsatt diverse cirkulär, som dels varit tillgängliga på byrån, dels genom tidningarne kringsändts till allmänheten.

Enär uppgörelsen med Tidskrift för Hemmet gälde endast för året, men de för förbundets löpande verksamhet tillgängliga medel ej medgåfvo upprättande af en egen förbundsskrift, i enlighet med hvad förbundets program förutsätter och dess verksamhet kräfver, förenade sig ett antal förbundsledamöter att medelst gåfvor, hvilka här nedan stå förtecknade, möjliggöra utgifvandet af en dylik skrift.

Styrelsen beslöt då att med garanti af dessa insamlade medel en förbundsskrift i form af månadsblad skulle utgifvas för främjande af de syften, som finnas upptagna i förbundets program samt för behandling af dermed i samband stående sociala och literära frågor.

Till ledarinna af detta arbete utsågs fru S. L—d Adlersparre, hvilken tillsvidare åtog sig uppdraget med förbehållen rätt för sig att utse redaktionsbiträden och på dem öfverflytta det faststälda redaktionsarfvodet.

Månadsbladet erhöll namnet *Dagny*, och utlofvades råd och bidrag vid dess utgifvande af Victoria Benedictson, Ellen Fries, Anna Sandström, Ernst Beckman, Hans Hildebrand, Seved Ribbing.

* * *

Antalet förbundsmedlemmar utgjorde vid slutet af år 1885:

ständiga	110
årligt betalande	776
Summa	886

Anm. Kassaförvaltarens rapport upptager afgifter från ständiga ledamöter 110, inträdesafgifter 778. Skilnaden förklaras derigenom, att två ledamöter erlagt först inträdesafgift och sedan ständig ledamotsafgift.

Såsom kassaförvaltarens rapport (bilagan 5) visar, har Styrelsen på olika tider emottagit *gåfvor* till sammanlagdt belopp af 2,830 kronor. Dessa gåfvor äro följande:

1) *Till garanti för utgifvande af förbundsskriften:*

Redaktionen af Tidskrift för Hemmet, med uttryckt önskan att summan framdeles, om möjligt, komme att öfverflyttas till fonden för studie- och yrkesstipendier för flickor	500 kr.
Fru Johanna Kempe, på samma vilkor	1000 »
Fru Maria Ekman	200 »
Fröken Beatrice Dickson	500 »
Fru Mathilda Sachs	50 »
J. H. Palme	100 »

2) *Utan vilkor för användningen:*

Fröken Ebba v. Hallwyl	300 »
En onämnd	100 »
Grefvinnan Ulla Mörner f. Montgomery	10 »
Fru Johanna Kempe (öfverbetalning)	70 »

För dessa gåfvor hembär Förbundets Styrelse härmed sin tacksamhet till de frikostige gifvarne.

* * *

De låga medlemsafgifterna, af hvilka en dryg del, på grund af stadgad föreskrift, blifvit afsatt till en fast fond, af hvilken endast räntorna få för förbundets årsutgifter användas, hafva, såsom i kassaförvaltarens rapport framhållits, gjort det ganska svårt att på ett tillfredsställande sätt upprätthålla byråns verksamhet, helst dennas inkomster under första tiden måste vara obetydliga.

Byråns inkomster utgöras af följande afgifter:

Arbetsgifvare erlägger	1—5 kr.
Arbetssökande, inskrifningsafgift	1 »
» då plats eller arbete erhållits	1 à 2 »
Vid upplysningars eller råds afgifvande	1 à 2 »

Vid inskrifning till regelbundna hemstudier erlägges inskrifningsafgift 1 kr. till byrån, hvarförutom byrån erhåller 20 % af den stadgade afgiften.

Af personer, som söka råd i juridiska, hygieniska eller ekonomiska angelägenheter, erlägges till byrån en mindre registreringsafgift och derutöfver till den yrkesman, hvars biträde påkallas, ett arvode, som, då uppgörelse derom sker under byråns bemedling, torde utfalla vida billigare än förhållandet eljest skulle vara.

* * *

Förbundets Styrelse har äfven, när tillfälle dertill erbjudit sig, riktat sin verksamhet på annat än det ofvan uppräknade. Så har den, med anslutning till en för ändamålet redan befintlig nämnd, verkat för qvinnors deltagande i val af statsfullmägtige, dels genom muntliga upplysningar på byrån, dels genom tryckta anvisningar.

Frågan om den qvinliga ungdomens elementarundervisning har utgjort föremål för öfverläggningar inom styrelsen, och har, med anledning af denna frågas behandling vid riksdagen, genom en af Styrelsens medlemmar insamlats uppgifter från flickskolor, som åtnjuta statsunderstöd, rörande det sätt, hvarpå deras under senare år utgågna elever tillgodogjort sina inhemtade kunskaper. Dessa uppgifter utgöra ett värdefullt material för bedömande af skolornas resultat. De hafva derför blifvit stälda till förfogande för den komité, som Kongl. Maj:t enligt riksdagens begäran tillsatt för bedömande af undervisningen i nämnda skolor, i hvilken komité för första gången tvänne qvinnor, båda medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet, kallats att deltaga.

* * *

Bland de inom Förbundets program liggande syften, för hvilka Styrelsen ämnar under den närmaste tiden verka, må särskildt nämnas utarbetandet af en plan för studie- och yrkesstipendier för flickor samt grundläggande af en fond för detta ändamål.

Bil. 1.

Stadgar för Fredrika-Bremer-Förbundet.

§ 1. Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål är att, under kraftig samverkan af erfarna qvinnor och män, inom så vida kretsar af vårt land som möjligt verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för qvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och i ekonomiskt hänseende.

§ 2. För vinnande af sina syften vill förbundet:

a) upprätta en *förbundsbyrå* i hufvudstaden, med uppgift att inom området för förbundets verksamhet inhemta och meddela upplysningar, tillhandahålla anvisningsböcker och litteratur, skol- och arbetsprogram m. m., upplägga register för vissa slag af arbetssökande, samla uttalanden i vigtigare frågor för dagen m. m.

b) genom tryckpressen verka för förbundets ändamål.

§ 3. Ledamot af förbundet är hvarje välaktad qvinna och man, som dertill af styrelsen kallats och erlägger stadgade afgifter.

Ledamot, som under två på hvarandra följande år icke erlagt stadgad årsafgift, anses hafva ur förbundet utträdt.

§ 4. Hvarje ledamot erlägger en inträdesafgift af tre kronor samt en årlig afgift af samma belopp.

Den ledamot, som på en gång till förbundets kassa såsom ledamotsafgift erlagt tretio kronor, blifver ständig ledamot.

Inträdesafgifter och ständiga ledamöters afgifter afsättas till en fond, af hvilken endast räntorna få användas, derest ej förbundet å allmänt möte annorledes beslutar.

§ 5. Förbundet sammanträder till allmänna möten, vid hvilka beslut fattas rörande förbundets angelägenheter, eller till lokalmöten.

§ 6. Förbundets styrelse består af tolf medlemmar, hvilka, jämte tolf suppleanter, utses å allmänt möte för en tid af två år.

Styrelsen väljer inom sig ordförande, skriftförare och kassaförvaltare samt ett förvaltningsutskott af fem personer, hvilket vårdar förbundets löpande angelägenheter. Utskottet väljer sin egen ordförande. Kassaförvaltaren är sjelfskrifven ledamot af förvaltningsutskottet.

Vid möte, der styrelsen väljes, utses tre revisorer jämte lika många suppleanter.

§ 7. Styrelsen, som har sitt säte i Stockholm, kallar ledamöter, utlyser allmänna möten, bereder de ärenden, som å dem skola behandlas, och verkställer å dem fattade beslut.

Styrelsen anordnar, när så finnes lämpligt, lokalmöten, besörjer genom lämplig person utgifvande af förbundets skrifter, fastställer reglemente för förbundsbyrån, utser dess föreståndarinna, beslutar om

inflytande penningemedels placerande samt vårdar för öfrigt mellan de allmänna mötena förbundets angelägenheter.

För att styrelsen skall vara beslutmessig, måste minst fem medlemmar vara närvarande.

§ 8. Kassaförvaltaren öfverlemnar inom två månader efter kalenderårets slut räkenskaperna till styrelsen, som håller dem revisorerna till handa.

§ 9. Styrelsen eger att utse rådgifvare bland personer, som befinnas villiga att lemna upplysningar och råd rörande olika grenar af förbundets verksamhet, samt ombud, för främjande af förbundets intressen i landsorten.

§ 10. Förslag till ändring af eller tillägg till dessa stadgar inlemnas till styrelsen minst en månad före utlyst allmänt möte. Styrelsen framlägger för mötet de väckta förslagen jämte sitt utlåtande öfver dem.

§ 11. Alla val ske medels sluten omröstning.

Beslut vid allmänna möten fattas med enkel röstpluralitet utom i frågor, som angå ändring af stadgarne eller användande af grundfonden, då två tredjedels pluralitet erfordras.

Beslut vid styrelsens sammanträde fattas med enkel röstpluralitet.

Ingen må genom ombud rösta.

Bil. 2.

Cirkulär.

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå,

Stockholm, 19 A, Lilla Vattugatan (intill 1 April: 15 Brunkebergstorg),

hvilken är afsedd att praktiskt arbeta för förbundets ändamål, vill härmed i allmänna drag antyda de olika uppgifter, för hvilken den dels redan nu arbetar, dels i den närmaste framtiden kommer att verka.

Byrån förmedlar *beröringen mellan arbetsgifvare och qvinliga arbetssökande* inom undervisningens, skrifgöromålens och sjukvårdens områden.

För sådant ändamål finnes å Byrån inskrifningsbok upplagd; der hållas ock tillgängliga skrifter, författningar, skolprogram m. m., till vägledning för tjenstsökande eller kunskapssökande qvinnor.

Byrån anskaffar, enligt regler, som inom densamma hållas tillgängliga och som på begäran meddelas, *råd i juridiska och ekonomiska* angelägenheter, lemnar upplysningar om utöfvande af *qvinnans lagliga rättigheter*, besvarar förfrågningar rörande *helsovård* m. m.

Byrån meddelar äfven råd för *bokinköp* och bildande af *läseföreningar*.

För utförande af dessa sina uppgifter har Fredrika-Bremer-Förbundet försäkrat sig om biträde af erkändt sakkunniga personer.

Byrån förbereder:

dels ett system för *hemstudier*, med kurser för olika behof och ändamål;

dels en plan för en *sjukhjelpskassa för lärarinnor* och med dem likstälda arbetande qvinnor;

dels slutligen bildandet af en *fond för yrkes- och studie-stipendier* för flickor, i syfte att underlätta deras framtida sjelfförsörjning, för hvilken fond man hoppas, att Förbundet skall få mottaga gåfvor.

Byråns förmedling lemnas åt Förbundets medlemmar, i vissa fall kostnadsfritt, i andra mot minsta möjliga ersättning; — åt *icke* medlemmar mot en billig afgift, i mån som ärendet kräfver tid och kostnad.

Förbundets medlemmar och ombud samt andra intresserade personer behagade anmäla till Förbunds-Byrån personer, hvilka önska kallas till medlemmar, reqvirera program och stadgar m. m.

Ledamot betalar en inträdesafgift för en gång af 3 kronor och en årsafgift af 3 kronor. Den, som på en gång erlägger 30 kronor, varder ständig ledamot.

Förbundets tryckta meddelanden tillhandahållas på Byrån, dels genom Tidskrift för Hemmet (pris 5 kronor för 6 häften) dels i separataftryck à 20 öre.

Äfven andra ströskrifter i ämnen, som tillhöra Förbundets uppgift, formulär till förfrågningar m. m. kunna reqvireras från Byrån.

Skriftliga förfrågningar skola åtföljas af postmärken för svaret.

Bil. 3.

Stadgar för Fredrika-Bremer-Förbundets Sjukkassa.

§ 1. Kassans namn och ändamål.

Kassans namn är Fredrika-Bremer-Förbundets Sjukkassa och densamma har till ändamål att åt sina delegare lemna understöd i form af penningebidrag, då någon af dem till följd af sjukdom är oförmögen till arbete.

§ 2. Vilkor för delaktighet i kassan.

Delaktighet i kassan kan erhållas af hvarje qvinna,

som är lärarinna eller har en ställning och verksamhet, hvilka äro jemförliga med lärarinnas, och hvilka med afseende på sjuklighets-

och dödlighetsförhållanden icke kunna anses vara ogynsammare än lärarinnekallets;

som vid inträdet fyllt aderton år, men icke uppnått femtio års ålder;

som vid inträdet företer läkares intyg om normalt helsotillstånd; och *som* erlägger stadgade afgifter.

§ 3. Kassans tillgångar.

Kassans tillgångar utgöras af delegarnes inträdesafgifter och årsbidrag samt densamma möjligen tillfallande gåfvor och donationer Den består tillsvidare af tvänne fonder: Understödsfonden och Reservfonden. Den förra utgöres af de inflytande årsafgifterna och från densamma utbetalas omedelbart och i första hand sjukhjelpen. Reservfonden bildas af inträdesafgifterna, samt af det öfverskott, som understödsfonden kan lemna vid hvarje års slut. Till dessa torde framdeles ytterligare en fond tillkomma, Donationsfonden, bildad af tillfälliga gåfvor och donationer.

§ 4. Afgifter till kassan.

Afgifterna till kassan bestå dels af sådana, som erläggas blott en gång vid inträdet, dels af årliga bidrag, hvilkas storlek bestämmas af åldern vid inträdet och utgå enligt följande tabell.

	Inträdesafgift.	Årsafgift.
Från fyllda 18 till 25 års ålder	3 kronor	12 kronor.
» » 25 » 30 » »	4 »	13 »
» » 30 » 35 » »	5 »	14 »
» » 35 » 40 » »	6 »	15 »
» » 40 » 45 » »	7 »	16 »
» » 45 » 50 » »	8 »	17 »

Afgifterna inbetalas direkt till kassan i Stockholm inom januari månad af det kalenderår, för hvilket sjukförsäkringen skall gälla. Skulle första inbetalningen af årsafgiften vid inträdet icke ega rum i januari månad, erlägges en afgift, hvars storlek bestämmes i förhållande till den återstående delen af löpande året med tillägg af en månad.

Dessa bestämmelser gälla för personer med normalt helsotillstånd vid inträdet. På kassans styrelse må dock bero att i undantagsfall, mot ökade afgifter, intaga personer med icke fullt normalt helsotillstånd, samt, i undantagsfall, personer äldre än femtio år. Den för inträdesåldern bestämda årsafgiften utgår oförändrad och sjukhjelp utbetalas äfven efter det femtionde året, samt äfven om delegarinnas helsotillstånd under tiden försämrats.

§ 5. Försummad årsafgift.

Underlåter delegare att inom föreskrifven tid inbetala sin årsafgift till kassan, förlorar hon derigenom sin delaktighet i densamma. På

styrelsens bepröfvande må dock bero, dels att medgifva intill en månads respit mot straffränta af 12 %, dels, i händelse inbetalningen fördröjes utöfver en månad, medgifva, att den försumlige må utan nytt intyg om normalt helsotillstånd och genom erläggande af ny inträdesafgift och årsafgift lika med den förut betalda få återvinna sin rätt till kassan. Såsom alldeles ny medlem stånde det alltid fritt att söka åter ingå i kassan.

§ 6. Sjukhjelp.

Sjukhjelpen utgår från understödsfonden med en krona och femtio öre om dygnet för en tid af högst tretton veckor under kalenderåret och utbetalas sedan intyg om oförmögenhet till arbete på grund af sjukdom blifvit styrelsen företedt och af densamma godkändt samt sjukdomen varat mer än fem dygn.

Om kassans tillgångar det medgifva, må på styrelsens beslut tiden för sjukhjelpens utbetalande något utsträckas, dock aldrig öfver tjugu veckor, samt äfven understöd beviljas åt dem, som behöfva hvila eller stärkande kurbehandling. Sedan sjukunderstöd utgått under sammanlagdt ett hundra trettio veckor, beror på styrelsen, huruvida ytterligare inbetalning af den ursprungliga årsafgiften och utbetalning af sjukhjelp skall fortgå. Under barnsäng, beräknad till tre veckor, utgår icke sjukhjelp.

Rättighet till erhållande af sjukhjelp inträder först fyra veckor efter det inträdes- och första årsafgiften blifvit erlagda. Kassans verksamhet tager ej sin början förr än ett hundra femtio medlemmar antecknats såsom delegare i densamma.

§ 7. Reservfonden.

I den händelse understödsfonden ej skulle förmå betäcka nödvändiga utgifter, lemnar reservfonden sitt bistånd, men till dess den senare hunnit växa till ett belopp i kronor af minst tjugu gånger delegarnes antal, må densamma icke användas till andra utgifter än de nyss nämnda nödvändiga. Sedan den nått denna storlek, må på bepröfvande af styrelsen i samråd med sakkunnig person, om så behöfves, bero, huruvida denna fond må ytterligare stärkas eller dess öfverskott användas eventuelt till andra i föregående paragraf nämnda ändamål.

§ 8. Kassans styrelse.

Kassan förvaltas af en styrelse, bestående af fem medlemmar, hvilka jemte tre suppleanter väljas i slutet af april hvarje år af Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse och dess suppleanter. Denna kassastyrelse, hvars befogenhet för öfrigt är angifven i föregående paragrafer, utser inom sig ordförande samt tillsätter lämplig person till kassaförvaltare och räkenskapsförare. Årets räkenskaper skola vara afslutade och till Förbundets revisorer för granskning aflemnade inom två månader efter kalenderårets slut.

§ 9. Årsmöte.

Hvarje år i april, efter afslutad revision, kallas genom tillkännagifvande i tidningarne kassans delegare till allmän sammankomst. Vid denna sammankomst förekommer:

a) meddelande af styrelsens berättelse;
b) meddelande af revisorernas berättelse;
c) fråga om decharge för styrelsen;
d) möjligen väckta förslag om ändring i stadgarne.

Rösträtten utöfvas per capita och vid omröstning gäller enkel pluralitet.

Vägras decharge, öfverlemnas kassan och dess förvaltning omedelbart i delegarnes händer. Likaså i händelse sådan förändring af stadgarne beslutes, som icke af styrelsen godkännes.

§ 10. Förändring af stadgarne.

Vill delegare i sjukkassan föreslå ändring af eller tillägg till dessa stadgar, skall sådant skriftligen inlemnas till styrelsen före februari månads utgång för att i sammanhang med styrelsens och revisorernas berättelse behandlas på årsmötet.

Bil. 4.

Program för idkande af regelbundna hemstudier.

Det är en gammal erfarenhet, att öfvergången från skolarbetet till studierna i hemmet är förenad med många svårigheter och hinder, hvilka till och med för mången kunna vara oöfverstigliga, och att sålunda blott allt för ofta den unga menniskans behof af tankeodling och intellektuel utveckling lemnas otillfredsstäldt eller gäckadt af olämplig näring.

Särskildt kan den unga flickan endast sällan efter slutade skolstudier med verklig nytta och framgång läsa på egen hand. Hennes skolgång har ofta varit oregelbunden, hon slutar skolan vanligen så tidigt, att den förberedelse till sjelfständigt arbete, som gymnasialstudierna kunna lemna, ej kommer henne till del, och hon har dessutom långt större svårighet att få råd och hjelp än hvad ynglingen har. Men på samma gång som svårigheterna vid studier på egen hand äro större för den unga flickan än för ynglingen, är hon långt oftare än han hänvisad endast till studier i hemmet. I synnerhet är detta nästan alltid händelsen, då hon har sitt hem i en mera aflägsen

landsbygd. Hon är oftast icke i tillfälle att utbilda sig till ett visst kall eller yrke, hon är af olika anledning bunden vid hemmet, men hennes pligter och sysselsättningar der upptaga vanligen ej på långt när hennes tid. Hon känner, att det lilla kunskapsmått hon vunnit i skolan, endast är en grund, på hvilken hon skulle bygga vidare; hon har ofta ett starkt begär att vidga sina insigter och odla sin tankekraft genom fortsatta studier. Men hon vet ej *hvad* hon skall läsa, ej heller *huru* hon skall läsa, då det ej längre är fråga om lexläsning. Hennes studier, företagna på måfå, blifva derföre oftast allt för oregelbundna och ytliga för att kunna vara fruktbärande. Detta inträffar icke blott omedelbart efter skolgångens afslutande, utan ofta äfven vid mognare år, då den unga qvinnan drifves att söka näring för sitt kunskapsbegär, men i saknad af grundliga förstudier, goda böcker eller lämpliga rådgifvare kastar sig öfver hvilka literära alster som helst, ofta af det mest tvifvelaktiga värde.

För att förekomma de faror och olägenheter, som häraf följa, hafva åtgärder vidtagits i flera land. I Förenta staterna, i England, i Skotland, i Frankrike, i Preussen hafva föreningar bildats i syfte att gifva råd och lemna hjelp åt den på egen hand studerande qvinnan. Dessa föreningar hafva ej alltid lika organisation och deras råd och hjelp taga i de olika landen olika form och ändamål. I Skotland till exempel söker man hufvudsakligen hjelpa de unga flickorna att kunna taga del i vissa examenstäflingar. I Förenta staterna åter söker man företrädesvis vänja dem vid regelbunden och allvarlig läsning. I Paris drifver man rent af skolstudier »par correspondence». Öfver allt hafva dessa föreningar för meddelande af anvisningar rörande hemstudier mottagits med varmt erkännande och vunnit stor anslutning.

Här i Sverige är det den framstående författaren herr Ernst Beckman, hvilken efter att hafva gjort bekantskap med de amerikanska förhållandena sökt, genom en uppsats i Tidskrift för Hemmet *, väcka qvinnornas intresse för ordnade hemstudier. Praktiska svårigheter hafva dock mött för att hos oss kunna åvägabringa föreningar i detta syfte.

Nu vill likväl Fredrika-Bremer-Förbundet söka besegra dessa svårigheter och framlägger derför härmed en plan för meddelande af råd och ledning vid hemstudier, lämpade efter våra förhållanden.

Denna plan är afsedd dels för den unga flickan, hvilken slutat skolan och har tid och håg att fullfölja sina studier, dels ock för personer af mognare ålder, hvilka önska på högre och lägre stadier erhålla anvisning till literatur eller ledning för grundligare studier i vissa ämnen.

Den studerande eger att sjelf bestämma hvilket ämne hon vill läsa och till hvilken omfattning hon vill erhålla studiehjelp. Likaledes må hon sjelf bestämma den tid, hon vill använda på sina studier, för hvilka de husliga pligterna ej må åsidosättas, endast ordnas i syfte att lemna tid för intellektuelt arbete. En viss regelbundenhet i läsningen måste man nämligen yrka, emedan derförutan intet godt re-

* Se tjugonde årgången.

sultat kan vinnas. Ingen må dock anse denna sak outförbar, emedan måhända ej någon längre del af dagen kan afsättas till studier. Med blott en timme om dagen, väl använd, hafva mången gång goda resultat vunnits. En dotter i hemmet, en lärarinna, en i praktiska värf anstäld qvinna har alltid den utvägen att stiga tidigt upp för att tillvinna sig en sådan fredad arbetsstund. Unga hustrur och mödrar kunna, med något tillmötesgående från sin omgifning, i de flesta fall så ordna sin dag, att de få en arbetsstund för sig sjelfva, hvars resultat en gång skall komma familjen till godo. De under sysslolöshetens eller tvångsnöjenas tyngd lefvande qvinnorna skulle genom ett regelbundet tankearbete afvinna lifvet nya intressen och bereda sig sjelfva att värdigare möta dess kraf.

Enligt den uppgjorda planen skulle för hvarje studieämne finnas en högste ledare samt efter behof en eller flera korresponderande lärarinnor. Det har lyckats förbundet att för dessa uppgifter vinna framstående och för saken nitälskande personer.

Hufvudafsigten med de råd och anvisningar, hvilka sålunda erbjudas, är visserligen att tjena dem, hvilka önska studera för kunskapens skull och för att främja sin personliga utveckling; dock är det intet som hindrar att begära ledning för vinnande af ett eller annat praktiskt mål, såsom inträde i högre läroverk, förmåga att undervisa mindre syskon m. m.

Att kostnadsfritt lemna anvisningar för hemstudier och leda dessa skulle för Fredrika-Bremer-Förbundet vara en omöjlighet. Så väl anvisningarna som ledningen kräfva direkta utgifter, och förbundets tillvaro är, allrahelst under första åren, beroende af antalet af dess medlemmar, så mycket mer som medlemsafgiften är satt lågt och den för förbundet utstakade verksamheten är mycket omfattande. Fredrika-Bremer-Förbundet vill emellertid, för att tillvinna systemet för ordnade hemstudier allt flera anhängare, sätta afgifterna för de studerande så lågt som möjligt. Särskild förmån är beredd dem, som tillhöra Fredrika-Bremer-Förbundet.

Alla qvinnor, hvilka önska vidga sina kunskaper och odla sin intelligens genom regelbundna studier, utan att derföre lemna hemmet eller åsidosätta sina pligter der, äro välkomna att begagna sig af de fördelar nedanstående program erbjuder.

Program.

§ 1.

Förbundet vill verka för att qvinnor må vänja sig vid att använda en del af sin lediga tid till bildande läsning efter en bestämd plan.

§ 2.

För detta ändamål erbjuder sig förbundet att:

a) meddela allmänna råd angående sättet att bedrifva hemstudier,

b) meddela anvisning rörande literatur inom visst ämne eller del af ett ämne,

c) meddela råd för studier, lämpade efter den studerandes behof och ståndpunkt,

d) bereda den sådant önskar, tillfälle att få anteckningar om lästa arbeten genomsedda och rättade samt skriftliga frågor angående det ämne, som studeras, skriftligen besvarade.

e) bereda den, som sådant önskar, tillfälle till pröfning af en genomgången kurs.

§ 3.

Hvarje qvinna med vanlig skolbildning, som vill idka hemstudier, kan skriftligen anmäla sig å förbundets byrå till erhållande af ofvan nämda anvisningar och råd.

§ 4.

Vid sådan anmälan uppgifve man:

a) fullständigt namn och adress,

b) huruvida något och i sådant fall hvilket eller hvilka främmande språk läsas utan svårighet,

c) huruvida man i uppgifvet ämne önskar endast anvisningar rörande literatur eller råd och ledning för studier,

I senare fallet uppgifve man vidare:

d) i hvilken skola man gått eller hvilken annan undervisning man åtnjutit,

e) huru mycken tid man under vanliga förhållanden kan och vill afsätta för hemstudier dagligen eller i veckan.

En hvar uppgifve:

f) hvilka böcker för henne äro tillgängliga i det anmälda ämnet.

§ 5.

Anmälan för erhållande af råd och ledning i afseende på studier innebär, att den som anmäler sig är villig att, så vida icke oförutsedda omständigheter göra det omöjligt, fortsätta sina studier minst ett halft år, och att minst en gång hvarannan månad insända till förbundets byrå ett kort meddelande om studiernas fortgång.

§ 6.

Vid anmälan erlägges en inskrifningsafgift af 1 krona, gällande för ett halft år, hvilken berättigar till erhållande af anvisning rörande literatur.

För råd och ledning i afseende å studier erlägges derjemte en afgift i förhållande till det biträde, som önskas.

Medlem af förbundet är befriad från nyssnämda inskrifningsafgift.

§ 7.

All kostnad för postporto bestrides af korrespondenten.

§ 8.

Förbundet anskaffar handledare i de olika ämnena.

§ 9.

Förbundet är villigt, när så ske kan, meddela upplysning, hvarest till läsning föreslagna böcker kunna till låns erhållas.

§ 10.

Såsom ämnen, i hvilka förbundet är villigt att lemna anvisningar om literatur och råd för studier, må nämnas:

Historia (äfven Kyrkohistoria, Kulturhistoria, Literatur- och Konsthistoria),
Geografi,
Matematik,
Naturkunskap (äfven Hälsolära),
Pedagogik,
Svenska språket och dess literatur,
Främmande språk och deras literatur.

§ 11.

Allmänna förfrågningar angående hemstudier besvaras af Fredrika-Bremer-Förbundets byrå.

§ 12.

Verksamheten för meddelande af anvisningar och råd rörande hemstudier tager sin början med nästkommande oktober månad.

Stockholm i juli 1885.

Styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Bil. 5.

Kassa-Förvaltarens Rapport.

Till Styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Ur räkenskaperna anföres följande:

Konti.	Inkomster.		Utgifter.	
Fröken Lindberg	100	—	100	—
Fru Whitlock	479	—	479	—
Intecknings-Garanti-Aktiebolaget	2,800	—	9,150	—
Byrån	278	60	1,545	85
Inventarier	—	—	809	65
Tidskrifter och cirkulär	646	95	562	07
Ständiga ledamöters afgifter	3,300	—	—	—
Inträdesafgifter	2,334	—	—	—
Årsafgifter	2,106	—	—	—
Gåfvor	2,830	—	—	—
Räntor	107	39	—	—
Organisationskonto	—	—	887	79
Allmänna omkostnaders konto	—	—	1,136	02
Kassa	—	—	311	56
Vinst- och Förlustkonto	2,778	27	2,778	27
Balanskonto	7,984	—	7,984	—
Kronor	25,744	21	25,744	21

Af gåfvorna äro 2,350 kronor skänkta med vilkor af användning för den nya tidskriftens räkning, 480 kronor deremot utan vilkor.

Vinst- och förlustkontot har följande utseende:

Vinst:

Tidskrifters och cirkulärs konto	84: 88.
Årsafgifter	2,106: —.
Gåfvors konto	480: —.
Räntors konto	107: 39.
Kronor	2,778: 27.

Förlust:

Byrån	1,267: 25.
Organisationskonto, afskrifning	375: —.
Allmänna omkostnaders konto	1,136: 02.
Kronor	2,778: 27.

Balanskontot har följande utseende.

Tillgångar:

Intecknings-Garanti-Aktiebolaget	6,350: —.
Inventariers konto	809: 65.
Organisationskonto	512: 79.
Kassan	311: 56.
Kronor	7,984: —.

Skulder:

Ständiga ledamöters afgifter	3,300: —.
Inträdesafgifter	2,334: —.
Gåfvors konto	2,350: —.
Kronor	7,984: —.

I afseende på den äfven af revisorerne gillade åtgärden att bland tillgångarne upptaga organisationskostnader till ett belopp af 512 kronor 79 öre anmärkes, att en sådan bokföringsåtgärd här som i andra liknande fall har sin förklaring deri, att första året af en förenings verksamhet icke kan eller bör ensamt såsom förlust bära alla de oundvikliga kostnader, som föreningens grundläggande medför, utan böra dessa kostnader på flera år fördelas.

Fröken G. Adelborg har jemte sin öfriga verksamhet å byrån med nit och skicklighet skött befattningen som bokförare och kassör.

Stockholm den 12 februari 1886.

Carl Nyström.

Revisorernas utlåtande har följande lydelse:

»Fredrika-Bremer-Förbundets räkenskaper och styrelseprotokoll för tiden 17 nov. 1884—31 dec. 1885 äro af oss revisorer denna dag genomgångna utan anmärkning, hvarjemte vi äfven granskat de i utgående balanskontot upptagna valutor. De siffror, som utvisa förbundets ekonomiska ställning vid 1885 års slut, finnas angifna i Styrelsens berättelse, till hvilken vi alltså derutinnan hänvisa.

Stockholm den 13 febr. 1886.

Alida Rossander. *Alb. Norman.* *Axel Lundvall.*

Stockholm 1886. Kongl. Boktryckeriet.

sjelf. Att kritici ha någon skyldighet hänvisa till hvarandra, som Ni fordrat, ha vi aldrig förr vetat.

Fosterländska äro vi nog; *derför* var det *bland annat* vi ej ville *börja* vår nya tidskrift med hvad Ni kallar smycket, ett förut tryckt finsk-svenskt poem, om än af oss högt värderadt (se Dagny sid. 32); men *så* fosterländska blifva vi aldrig, att vi ej både läsa och *citera* utländska författare.

Nu till Er »betänkligaste» anmärkning. Först är Ni missnöjd, att vi recenserat en *manlig* författares arbete, i stället för ett »af någon bland våra yngre begåfvade författarinnor», och detta missnöje ökas, då Ni ser, att vi tillåtit en »manlig kritik» af samma bok.

Visserligen är Dagny ett organ för qvinnofrågan, men dermed ha *vi* ej menat, att hon blott skulle skrifvas af *qvinnor*, blott få tala om *qvinnor*, ja till och med blott få recensera böcker skrifna af *qvinnor*, såsom Ni synes önska. Det blefve sannerligen »litet för mycket blommor». För öfrigt är det just detta särskiljande af manligt och qvinligt vi vilja bekämpa. Vi älska öfverhufvud ej kollektivet qvinnan, utan önska, att man och qvinna så mycket som möjligt är skola betraktas som *ett*, som *menniskor*. Må hvarje individ få gälla hvad den kan och alla konstlade skiljemärken mellan könen försvinna. Vi försvara intet kastintresse. Om ej qvinnans sannskyldiga intresse sammanfölle med mannens, skulle qvinnofrågan förlora hälften af sitt »raison d'être».

Hvad andra sidan af Er beskyllning angår, neml. att vi öfver hufvud bevärdigat »Erik Grane» med en recension, så vilja vi nämna, att det skett, emedan den boken utgör ett af många påaktadt inlägg i den fråga, som står i det aldra närmaste sammanhang med qvinnofrågan — *sedlighetsfrågan*. Det kan gå lättvindigt nog för en ung dam, som ej ens synes ha en aning om huru djupt den frågan ingriper i hela mensklighetens lif, att utan vidare hänvisa hvarje literärt arbete, som berör den frågan, till den »pornografiska literaturen». Men endast med stora eller fula ord besegras ingen fiende. Vill man draga i härnad för så allvarliga saker, får man både omgjorda sig med rättvisans svärd och rättfärdighetens pansar samt ej glömma pryda sig med det der smycket vi nyss rekommenderade åt Er. Dagny har ock från *många* håll mött ett lifligt erkännande för sin idé att låta boken belysas från två sidor. Att Ni erkänner talangen hos vår unga kritiker, Ola Hanson, är oss kärt, och att Ni i jemförelse med densamma finner »Esseldes förmaningar» dunkla, förvånar oss icke alls. Hvad man ser i syne blir ju alltid dunkelt och i Esseldes kritik förefinnes icke en enda »förmaning». Men att Ni finner den samfälda kritiken vara »hufvudsakligen berömmande», förvånar oss desto mer. Anser Ni ej sådana ord som Esseldes sid. 22: »Alltifrån den vidriga och onödiga skildringen af Stockholmsbesöket och de yttranden, som senare fällas om tvånget af ett osedligt lif, har förf:n förverkat den rättänkande och fördomsfria läsarens sympatier», för klart och tydligt ogillande, så kunna vi ej hjelpa det. Här rekommendera vi derför åter den lugna pröfningen. Men i Ola Hansons hufvudomdöme, att »Erik Grane är en bok, som mödrarne borde läsa», instämma vi fortfarande, ty de få der se huru det går, när de »lemna sina barns otillfredsstälda nyfikenhet att reda sig på egen hand».

Utrymmet förbjuder oss ingå i vidare svaromål, utan vilja vi till slut tacka för Era välönskningar och det vänliga intresse, som förmått Er offra så mycken tid på den unga Dagnys uppfostran — en hvar skulle ej brytt sig derom; men innan Ni härnäst kastar Er in på valplatsen önska vi, att Ni lärt inse sanningen af P. Wikners ord: Jag kan aldrig vara säkrare om nederlag än då, när jag gör min motkämpe orätt.

M. H.

Från Dagny till B. A. och åtskilliga andra korrespondenter. Till följd af sjukdom måste svaren på dessa bref uppskjutas till följande nummer.

Alla meddelanden och sändningar till Dagny böra adresseras till Byrån, 19 Lilla Vattugatan, hvilken Måndagar och Torsdagar kl. 5,15—6 tjenar till Red:ns byrå.

Anmälan.

Dagny *skall verka för Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: »en sund och lugn utveckling af arbetet för qvinnans höjande i sedligt och intellektuelt så väl som i socialt och ekonomiskt hänseende».*

Hon skall alltså företrädesvis behandla sådana ämnen, hvilka tillhöra Fredrika-Bremer-Förbundets program, samt tillika lemna öfversigter af qvinnofrågans framsteg i utlandet.

Hon skall redogöra för Förbundets verksamhet, meddela hygieniska och ekonomiska notiser, underrättelser om hemstudier, stipendier och sjelfhjelpsföreningar, uppgifter om arbetssökande och arbetsgifvare äfvensom om nya utvägar till arbete och förvärf m. m.

Derjemte vill Dagny *uppmärksamt följa den nyare inhemska literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, m. m.*

Slutligen vill Dagny *öppna en afdelning för korrespondens emellan sina läsare i lättare eller allvarligare ämnen och der äfven meddela insända kortare uttalanden af olika åsigter i frågor, som tillhöra Förbundets område.*

* *
*

Dagny *utkommer med 1 à 2 tryckark för hvarje månad och skall tillsvidare utgifvas under ledning af* **S. L—d Adlersparre** *med bidrag af för saken intresserade personer.*

Priset för hel årgång blir:

För medlemmar af Förbundet ...... kr. 2,50.
För icke medlemmar .... » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 19 Lilla Vattugatan, personligen eller medelst postanvisning.

Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels (inom Stockholm) på Förbundsbyrån, dels äfven hos hrr Bokhandlare.

Presentkort å månadsbladet för 1886 finnas att tillgå å Förbundets byrå.

Då Dagny *sålunda vill söka förena ett rikhaltigt innehåll med stor prisbillighet, så vågar man hoppas, att hon skall möta vänlig uppmuntran och lyckas att leta sig väg till hvarje hem, der man deltager för qvinnans framåtskridande och der högre allmänna intressen vunnit en fristad.*

Stockholm 1886. Kongl. Boktryckeriet.

MEDDELANDE TILL ALLMÄNHETEN

ANGÅENDE

REFORMDRÄGTEN.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS A. L. NORMANS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG,
1886.

Pris: 25 öre.

Meddelande till allmänheten

angående

Reformdrägten.

Idéen med reformdrägten är hufvudsakligen att söka tillfredsställa ett länge och ganska allmänt kändt behof af en klädedrägt, som skulle frigöra oss från parisermodets tvångslagar genom att gifva förslag till en drägt, hvilken, utan att vara oskön, skulle fylla behofvet af *ändamålsenlighet, sundhet* och *sparsamhet*.

Reformdrägten kan, allt efter den utstyrsel man vill gifva densamma, användas till fest- och arbetsdrägt, sällskaps- och hemdrägt samt res- och sommardrägt.

Såsom hvardags- och arbetsdrägt fyller reformdrägten behofvet af *ändamålsenlighet* genom att ej fordra några draperier, rosetter eller annat onödigt bjäfs, hvilket allt är till hinder vid ett verkligt arbete.

Derigenom, att reformdrägtens snitt aldrig vexlar till sin grundform, eger man alltid en klädning »man kan gå i», som damerna bruka säga. För dem, som anlägga reformdrägt, finnes intet befallande mod: den kan göras med många variationer, och de kvinnor, som förstå dess idé, hafva antagligen högre intressen än toilettens, än jägtandet efter omvexling och grannlåt.

Reformdrägten är lämpad efter nutidens behof, efter allt godt och skönt, som nutidens industri i den vägen erbjuder.

En annan praktisk sida eger reformdrägten deri, att den är lätt att inpacka i reskoffertar, kan läggas slät och

tager liten plats, fördelar, som draperade och med yfviga garneringar försedda kläder icke hafva.

Genom att uppdraga bakvåden öfver axlarne, fyller togan behofvet af mantilj, schal eller lätt öfverplagg och tager sig särdeles bra ut. Det på denna del anbragta garnityret, som bör tagas smalare än på framvåden, dels för stilens karakter, dels för billighetens skuld, bör sys särdeles omsorgsfullt, så att afvigsidan kan med all heder visas. Detta gäller dock mest om sidorna, ty garnityret på den upplyftade bakvåden vikes utåt, så att det likt ett uppslag pryder det sålunda bildade öfverplagget.

Reformdrägten fyller behofvet af *sundhet,* enär den gör det för helsan så skadliga snörlifvet obehöfligt: lifvet på drägtens underklädning är nämligen alldeles åtsittande och fyller således det berättigade behofvet af stadga kring lifvet. Det är dessutom nedsvängdt öfver höfterna, mer framåt, mindre bakåt, dels för att icke genom den dervid fastrynkade kjortelns tyngd belasta de mellan bröstkorgen och höftkammen belägna, ömtåliga, inre delarne, såsom lefver, magsäck och mjälte, dels ock för att ej åstadkomma för stor fyllighet vid togans och lifbältets påsättande. Den släta, lagom vida kjorteln är medelst djupa rynkor på afvigsidan fastsydd vid lifvet; rynkorna dragas glesare framåt, tätare bakåt, hvarigenom vinnes tillräcklig fyllighet på den plats, der tournyren vanligen herrskar. Kjortelns öppning är framtill, der äfven lifvet knäppes till midten af bröstet, hvarifrån det högra framstycket går öfver åt den venstra sidan och knäppes der med hakar och hyskor, eller hellre med knappar, enär hakar ofta fastna och göra obehag vid påklädningen. Fodret derunder knäppes ända upp i halsen för att ej underklädningens knappar skola bli synliga i togans bröstöppning samt för att bereda bröstdelen mer värme. För att ej hindra armmusklernas fria rörelser böra ärmarne vara tillräckligt vida samt skäras högt upp öfver skuldran på yttre sidan. Underlåtes detta, råkar togan vid armens uppåtsträckning äfven lätt i oordning. Ärmarne böra för värmens skuld fodras med ylle eller vadderas från axelrynkningen nedåt armen.

Reformdrägten fyller äfven behofvet af *sparsamhet*, om man utgår från den synpunkten, att det varaktigaste tyget, om än dyrare, dock i längden blir billigast. Till denna drägt väljes helst ett godt, varaktigt tyg, som har den fördelen att både i sol och regn tämligen väl bibehålla sin färg och sitt ursprungliga utseende. (Se vidare boken »Reformdrägten», sid. 135.)

* * *

Togan, drägtens öfverklädning, utgör på en gång dess prydnad samt bidrager till dess bekvämlighet. Togan är drägtens prydnad, emedan på densamma kan anbringas det garnityr af broderier, band eller sammet m. m., som i förening med sjelfva tygets beskaffenhet gör drägten till res-, hem- eller sällskapsdrägt. Togan är hygienisk och bekväm, emedan underklädningen vid påkommande trötthet eller illamående kan uppknäppas framtill i skydd af togan och det tillhållande bältet, som efter behag kan vidgas.

För mycket magra personer bör togan rynkas eller veckas från halsen och nedåt samt äfven bakåt, så vida detta kläder figuren. Den kan också rynkas på axlarne och förenas medelst axellappar, eller sammanföras i några veck och ihopfästas med hakesmycken, eller fästas vid besparingslinningar, som vanligt är på bluser; likaledes kunna rynkorna eller vecken fastsys vid en smalare linning. De båda styckena förenas då medelst spännen eller smycken, eller sammansnöras helt enkelt med några maljor, hvilket senare sätt dock är obekvämt, om man ej kan hjelpa sig sjelf vid påklädningen. Gör man togan öppen öfver axlarne, behöfves ej bröstöppning, enär plagget då med lätthet kan påtagas.

Togan kan äfven förses med en fyrkantig eller något afrundad urringning. I underklädningen kan insättas en urringningen motsvarande s. k. »modestie» eller någonting liknande orsakullornas »halsklä», eller ett broderadt bröststycke i förening med halskrage.

För mycket korta eller feta personer kan togan rynkas i halsen, men då låter man ej bältet tillhålla de kring

lifvet bildade vecken, utan för det genom några på sidorna anbragta hål och knäpper det under togan; sedan kan en tung, kedjeaktig gördel, (se festdrägtens plansch, boken Reformdrägten) fasthakas från höger till venster. Togan kan äfven göras öppen till lifvet, och garnityret, om det består af band eller broderier, sättas längs figuren från halsen ned till togans nedra kant; den togan omgifvande kanten besättes både nedtill och i sidorna med smala snedremsor, som i färg öfverensstämma med främre bården. För kortare, mer korpulenta figurer kan äfven randigt tyg (på längden) med fördel användas till toga, liksom slät toga kan bäras till randig underklädning.

För magra personer är tyg med måttligt stora ornament, t. ex. de goda persiska motiven, mycket fördelaktigt, då togan garneras med fransband eller fransar (assyrisk, persisk stil), hvilka dock ej få påminna om möbelgarnityr. När dylika begagnas, vore särdeles vackert att drapera togans framvåd, som i detta fall skäres vidare och fästes i den ena sidan medelst en hake vid bältet; den andra sidan hopsys.

Till *sorgdrägt* garneras togan med krusflor.

På det bestämdaste afrådes från att till denna drägt använda storrutigt eller storblommigt tyg.

* *
*

Som *arbets-* eller *hem*drägt sammansättes reformdrägten helst af tvänne färger. Vackrast är underklädningen röd, öfverklädningen mörkblå. Eger man tvänne drägter, en blå och en röd, kan toga och underklädning vexla, och sålunda erhåller man fyra olika ombyten. Sammansättes drägten på ofvannämnda sätt, behöfves egentligen intet annat garnityr än togans kantning; den röda färgen verkar i båda sammansättningarna så prydligt och ädelt, som önskligt är, dock beror mycket på beskaffenheten och färgerna af de tyger, som sammansättas; vigtigt är att det blå ej väljes alltför mörkt. De röda färgerna äro äfven hvarandra mycket olika; konsten är att välja den för hvars och ens utseende bäst passande färgen. Den röda färgens förträfflighet till hemdrägt bör påaktas, derför att

den är den skönaste, den mest praktiska samt i viss mån den helsosammaste. Dess skönhet kan väl icke behöfva motiveras. Målande konstnärer säga: »Det finnes blott en färg och den är röd.» Den är praktisk, emedan den alltid ser ren ut samt ej är så mottaglig för fläckar, och hvad slutligen beträffar dess hygieniska värde, verkar den upplifvande genom den känsla af glädje och hemtrefnad den inger. Häruppe i den gråa, kalla norden, borde vi mer än annorstädes ifra för begagnandet af färger, icke råa och stickande, utan värmande och glädjande, vid hvars åsyn målaren längtar att måla, skalden och tonkonstnären att dikta: med ett ord vi borde försöka om icke färgens trollmakt skulle kunna verka lifsglädje äfven häruppe under de långa månader solen ser snedt på oss. Den, som har sitt arbete hufvudsakligast utom hemmet t. ex. å bank, kontor eller i handel o. s. v. gör dock klokast i att bära mörka, mindre i ögonen fallande färger, men bör deremot begagna färgrika garnityr till krage och uppslag på ärmarne, endera slät sammet eller broderier af varaktig beskaffenhet.

I *festdrägten* är motivet af toga och underklädning äfven begagnadt, men här hafva draperierna kommit till sin fulla rätt och på sin rätta plats, ty från den stund festdrägten påklädes, afsäger man sig arbetet, då skall man njuta af en annan slags lifsglädje, och då får man bjuda till att se så bra och ståtlig ut som möjligt. Hvardagslifvets rastlösa sträfvanden, de på arbetsuppgifter riktade, allvarliga tankarne bör man helst lemna hemma och medtaga blott de glada, och här är derför tid att framträda i stilfullt draperade kläder, hvilka, som vi redan nämnt, äro opraktiska till arbets- och hvardagsdrägt (se festdrägtens plansch, »Reformdrägten»). Festdrägten bör sys af stoffer af bästa beskaffenhet t. ex. mjukt ylle såsom kachemir, samt siden, atlas och äfven sammet. Skönhetskrafvet yttrar sig äfven här i broderier, hvilka lätt kunna i praktiken utbytas mot enklare anordningar såsom väfda bårder, spetsar, släta kantningar o. s. v. Denna drägt är vald i så ren och ädel stil att den under modets mest bizarra skiftningar bör kunna framstå smakfull utan att sticka af.

Sällskapsdrägten skiljer sig från hemdrägten endast deri att den tillverkas af dyrbarare tyger, kachemir eller siden, då jemväl vissa delar såsom bård på kjortel och toga kunna bestå af broderier, sammet eller plysch. Äfven kan till drägten begagnas ett bälte af sammet med snibb bak och fram i samma färg som garnityret, hvilket bälte kan prydas med snörmaljor af silfver eller annan metall; det snöres löst samman med en silfverkedja eller snodd. Detta dyrbara garnityr kan med fördel ersättas af de snörmaljor i medeltidsstil, som förfärdigas i Leksand i Dalarne. Detta bälte ger åt hela drägten en viss elegans och höjer dess utseende. De, som föredraga ett mer tillsittande klädningslif och en draperad kjortel, kunna göra sällskapsdrägten i samma stil som festdrägten, ehuru utan släp och med långa ärmar.

Sommardrägten kan göras af perkal, bomullstyg, linne eller lätt, tunt ylle samt prydas med broderier och spetsar. På sommardrägten sneddas icke togan i sidorna så mycket som på den i Handarbetets Vänners lokal utstälda modelldrägten, utan är bäst att, dels med afseende på tvättningen, dels på den karaktär, som de derå anbragta broderierna utvisa, göra sidorna så raka som möjligt, hvarigenom en större veckrikedom ernås, något som det tunnare tyget väl behöfver. Sommardrägten kan äfven göras med foderlif och en med lifvets sidor hopsydd toga med eller utan ärmar. Finnas dylika, böra de vara lagom vida, slutande på halfva underarmen med ett smakfullt broderi och en spets; samma utstyrsel anbringas på krage och togans nedre kant, samt smalare broderier i sidoöppningarne och på bakvåden, hvilka äfven kunna kantas i öfverensstämmelse med broderiernas färger. Reformdrägten lämpar sig särdeles väl till sommardrägt på grund af sin enkelhet i snitt, hvarigenom den är lätt att tvätta och stryka.

* * *

Den som finner det för varmt i de dubbla plaggen, underklädning och toga, eller vill kunna löstaga kjorteln från lifvet, eller trifves bäst i trikålif som t. ex. gymnaster m. fl. kan göra kjorteln kort med en s. k. besparingslin-

ning, fastknäpt vid ett lågt foderlif, uppburet af hängslen. Bröstöppningen göres då så lång som behöfves för att drägten lätt må kunna påtagas. Garnityret kan ordnas efter hvars och ens uppfattning af hvad som är billigt, praktiskt eller skönt. Tyget bör helst tagas af lätt och varaktigt ylle och i färger efter hvars och ens smak och omdöme. Till en dylik drägt rekommenderas som underkläder den moderna engelska modellen, ett plagg, utgörande på samma gång benkläder och kjortel.

Reformdrägter kunna äfven förfärdigas af äldre klädningar samt af olika färger och nyanser. Reformdrägten lämpar sig bättre än de flesta andra klädningsmodeller till sammansättningar, emedan dessa senare just utgöra en väsentlig karaktär i denna stil, som består af öfver- och underklädning. Dessa sammansättningar måste dock göras med urskiljning och smak.

* *
*

För att till en början icke stöta den allmänna smaken anordnades *den första reformdrägten*, den i Handarbetets Vänners lokal utstälda *modellen*, enfärgad och mörk. Som kläde är för tungt att tjena drägtens ändamål förfärdigades modellen af Cheviot, det på en gång lättaste och fastaste af alla klädningstyger.

De på denna modell anbragta *broderierna* äro hållna i romansk stil. De äro gjorda af sammet, samt ej broderade på tyget, utan applicerade på kläde för att kunna vid behof borttagas eller flyttas. De äro fastsydda med täta öfverkast, alla konturer äro prydda med snodder af helsilkekordonnet; dessa snodder äro äfven med största omsorg fastsatta. Det inre af ornamentet har en spetslik botten af svart grenadin, som äfven kan utelemnas (se vidare bilagan).

Bältet å den utstälda modelldrägten består af ett underlag af skinn, öfverklädt med sammet och prydt med spänne och beslag, samt en vidhängande väska, allt i gammal stil. Bältet bör ej göras bredt, emedan lifvet derigenom ser kortare och tjockare ut, något som ju bör undvikas om drägten skall vara på en gång bekväm och ej missklädande. Som nu ett bredt bälte icke i någon mån — åtminstone icke på en normal kropp — ökar drägtens

sundhet, är ej skäl att bära ett sådant. Bälten af skinn och tyg kunna lika väl användas som dylika af sammet, dock afrådes från att rundt omkring lifvet besätta bältet med metallsirater, hvilket visserligen tillhör en gammal stil, men bidrager till att göra midjan tjockare.

I afseende på *smycken* torde följande beskrifning vara af intresse för dem, hvilka ej varit i tillfälle att se de förgylda silfverprydnader, som finnas å modellen anbragta.

Halssmycket består af tvänne stora, runda fibulor, försedda med hakar, sammanhållna af en tjock, vriden silfverkedja, för att efter behag kunna vidga eller sammandraga halsöppningen.

Bältets spänne består af en fibula, liknande den i halsöppningen; bältets ena ända är försedt med beslag och fasthållen medelst en på bältet sittande flyttbar hylsa.

Väskan fastsättes på bältet i en äfvenledes på detsamma anbragd, löpande hylsa, försedd med en ring, i hvilken väskan är fästad medelst dubbla vridna silfverkedjor, sinsemellan förenade med ett klöfverbladformigt smycke. Dessa kedjor äro fästade i tvänne å väskan fastsydda, prydligt arbetade, ciselerade ringar. Ett knäppe i form af en sköld, prydd med upphöjda ornament, är anbragdt å väskan.

Sex stycken förgylda silfverknappar i filigramsarbete pryda ärmarnes uppslag.

Det snibbiga bältet är försedt med 14 st. maljor af silfver i form af små sköldar, prydda med förgylda kungliga kronor; bältet sammanhålles medelst en 2 alnar lång, väl arbetad kedja af fint silfver.

Hela detta garnityr är sammansatt af gamla allmogesmycken samt hållet i medeltidsstil.

Till reformdrägten kunna föröfrigt begagnas smycken i alla stilar och af alla slag, blott de äro smakfulla och sinsemellan öfverensstämmande, hvilket ju hvarje kvinna med omdöme alltid är angelägen om.

Beträffande ytterplagg, hattar och kappor, ställas på dem samma fordringar som på den drägt, vi bära inomhus: ändamålsenlighet och smakfullhet.

* *
*

Vid reformdrägtens *tillklippning* bör iakttagas, att togans axelkant infaller der ärmsömmen öfver skuldran börjar.

Togans axelsömmar böra smyga sig vackert upp emot underklädningens krage, så att axellinien blir hel och välformad.

Kragen göres efter smak, hög eller låg, allt efter som den befinnes klädsam, samt öppen fram, så att struphufvudet är fritt. Klädningen skäres högre eller lägre i halsen, allt efter smak och vana.

Togans sneddade sidor böra, för att undvika den på lösare tyg lätt uppkommande hängsnibben, på afvigsidan skos med en rak, 3 tum bred remsa af tyget.

Genom att ringas öfver höften faller togan bättre efter figuren.

Sammetsbården på kjorteln sättes ej alldeles i kanten, hvilket ju vore mindre praktiskt.

Till reformdrägten åtgår:

Af tyg, som är 3 fot 6 dec.-tum bredt, om måtten äro följande:

Kjortelns längd	3 fot	5 tum	28 linier.
» vidd	10 »		
Togans längd	4 »	1 »	
» vidd baktill	4 »		
» » framtill, rynkad i halsen	4 »		
» » » slät	3 »	7 »	
Drägtens lif och ärmar	4 »		

alltså åtgå alnar tyg ... 12; af tyg, som kostar 1,50 alnen, $^7/_4$ bredt, blir priset ... kr. 18,00.

Öfriga omkostnader:

Till skoning, 1 fots höjd, åtgå 5 fot	»	0,75.
» kantband » 5 alnar	»	0,60.
» ylleärmar och liffoder » 4 » à 1,25	»	5,00.
» *garnityr* af ylleflätganser och yllegansbroderier, agraffer med knappar och snören af silke samt snörmaljor från Dalarne, omkring	»	8,00.
» *snörskärp af sammet* åtgår $^3/_4$ aln à 5,00	»	3,75.
I sömmerskelön »	»	6,00.
	Summa kr.	42,30.

En elegant sällskapsdrägt kan göras till ett pris af 58,75.

Tyg till klädningen à 3 kronor alnen, dubbel bredd, 10 alnar,	kr.	30,00.
Garnityr: bård nedtill, krage, uppslag, snibbälte, 5 alnar à 4 kr.	»	20,00.
Sybehör	»	2,75.
Sömmerskelön	»	6,00.
	Summa kr.	58,75.

Priset å den i Handarbetets Vänners lokal utstälda modellen till reformdrägt, apterad till sällskapsdrägt, visar sig enligt nu inkomna räkningar vara:

Sömmerskeräkning, inbegripet tyger: sammet och cheviot ..	kr.	99,62.
Broderier	»	76,88.
Summa	kr.	176,50.

Som närmare upplysningar må härmed meddelas, *att* drägten är förfärdigad af fröken A. Lundin af tyg till 4,25 alnen........ kr. 42,50,
af sammet, 4$^{1}/_{8}$ aln, » 9,00 » .... » 37,12.
arbete jemte sybehör beräknadt till .... » 20,00.
att till broderiet är användt 2$^{5}/_{8}$ aln sammet af samma qvalité » 23,63,
samt snoddar af äkta helsilke cordonnet .... » 13,25.
Till brodösen, fröken A. Schröder .... » 30,00.
Tofsar till väska, sybehör. mönster, uppritning, utklippning (*obs.*: häri inräknas väska och bälten enligt tvänne modeller) .... » 10,00.
Summa kr. 176,50.

Således är denna drägt alltigenom af material af bästa beskaffenhet, blir derigenom varaktig och, då hänsyn tages till dessa förhållanden, äfven i längden en billig klädning.

Härtill komma smycken enligt särskild gjord ritning och under konstnärligt öfverinseende förfärdigade af silfverarbetaren Törner kr. 70,00.

Sammanställes ofvanstående siffror och meddelanden, framgår deraf, att kostnaden för modellen till reformdrägten, sådan den fullt färdig, med broderier och smycken, i Handarbetets Vänners lokal finnes för allmänheten tillgänglig, utgör .... kr. 236,30.
Summa kr. 236,30.

För de många, som hysa verkligt intresse för denna sak, må härjemte tillfogas följande fullt tillförlitliga uppgifter:

Denna drägt kan kopieras i billigare kvalitéer, inberäknadt sömmerskelön, 3 dagar à 2 kr. per dag,
med broderier, till ett pris af .... kr. 100,00,
utan broderier, med slät sammetsbård, äfven på togan .... » 60,00.
En klädning af tyg à 2 kr. aln, äfven prydd med sammet,. » 35,75,
garnerad med breda, genombrutna ylleband .... » 30,75.
En klädning af tyg för 1,50 per aln med enkelt gansbroderi » 27,00.
En d:o » » 0,50 » » garnerad med ylleband eller patentsammet » 15,20.

Till reformdrägten kan äfven användas garnityr af plysch à 3 kr. alnen.

Till bård på kjorteln, 1 fots höjd, åtgår, tyget taget på raka leden, 2$^{1}/_{2}$ aln; till bård på togan, lika bredd fram och bak, samt kantning

rundt omkring och i halsen, $2^1/_2$ aln. — tillsammans 5 alnar à 3 kr., kr. 15,00.

Om en tum hög sammet tages, åtgå 14 tum	» 3,00.
» » » » plysch » » » »	» 3,00.
Uppslag och krage af fin sammet	» 2,50.

* * *

Några ord om hvad som menas med en billig klädning.

Om man till en reformdrägt köper tyg à 50 öre alnen, fordras

12 alnar	kr. 6,00.
Sömmerskelön	» 6,00.
Garnityr af patentsammet, 1 aln à 1,50	» 1,50.
Sybehör och foder	» 1,70.
Summa	kr. 15,20.

Denna klädning räcker, d. v. s. kan hållas snygg, se ordentlig ut, högst tre månader af året, om den dagligen begagnas under verkligt arbete. Alltså måste en sådan klädning anskaffas 4 gånger om året, således 15,20 × 4 = 60,80.

Följaktligen blir priset för en sådan klädning enligt dessa billighetsprinciper årligen ..... kr. 60,80.

Köper jag deremot ett tyg för 2 kr. alnen, som är 7 qvarter bredt,

åtgå 11 alnar	kr. 22,00.
Garnityr af sammet à 1 kr. alnen, 5 alnar	» 5,00.
Sybehör, skoning och liffoder	» 2,75.
Sömmerskelön	» 6,00
Summa	kr. 35,75.

Denna klädning kan hålla sig i godt stånd två, till och med tre år.
Nu frågas: hvilken af dessa klädningar är en billig klädning?

Bilaga.

Om gammalnordisk stil å reformdrägtens broderier.

Åtskilliga reformvänner hafva varit af den åsigten, att reformdrägten nödvändigt måste garneras med ett broderi af *ormslingor* för att få ännu större rättighet att kalla den nordisk.

Vid realiserande af idéen hopade sig emellertid alltför många svårigheter häremot, icke minst den, att bruket af reformdrägten härigenom skulle i väsentlig grad inskränkas.

Med afseende härå kunde man ej annat än låta stilen på garnityret öfverensstämma med de smycken, som en och hvar i vår tid lättast kan anskaffa.

Som nu i handeln bjudes oss medeltidssmycken i mängd, fann man klokast att rätta garnityret derefter. Äfven bjuder nutiden på utmärkta smycken i renaissancestil.

Ett annat skäl, hvarför modellen icke smyckats med ormsirater, är, att denna stil är den allra svåraste att bearbeta. Ornamentister och vetenskapsmän äro derom eniga. »Men de äro så vackra, dessa gamla slingor arbetade i metall, der de ligga i lådorna på vårt museum — hvarför kunna de då icke bli lika vackra, sydda på en klädedrägt?» Hufvudsakligast derför, att de, använda på drägter, hvarken böra eller kunna göras så i alla detaljer fina. De måste förstoras, och detta utgör svårigheten. För att i alla detaljer träffa de rätta proportionerna för en till drägten passande bredd på ornamentet, måste dess hufvudform, som är ormens kropp, förstoras. Denna form är vanligen en kringleaktig, hvars alla linier måste med enahanda färg följas och blir då lätt alltför långdragen, klumpig och osmaklig; och *så* vilja vi ju icke ha ett ornament, utan så vackert som möjligt.

En annan skönhet än *proportionens* är *reliefens*. Den bör icke efterhärmas i garn, silke, sammet eller kläde. Detta blir oskönt, barockt.

Ett broderi af ormslingor är det mest arbetsamma.

Men härmed är icke sagdt, att man för all framtid uppgifvit hoppet att pryda reformdrägten med ormslingor. Men förslagets framgång berodde i väsentlig mån på, att man började med försigtighet, och detta så väl af estetiska som praktiska och ekonomiska skäl. I närmaste framtid torde ett modellbroderi med motiv af ormsirater blifva utarbetadt.

Fotografier af **reformdrägten** i 3 olika upplagor finnas att köpa hos »Handarbetets Vänner», 15 Brunkebergstorg.

På samma ställe erhålles maljor, tillverkade i Leksand à 65 öre dussinet samt mönster till broderier för sällskaps- och festdrägt.

Till **reformdrägten** finnes hos Handlanden Holtz, Brunkebergstorg 7, vackra genombrutna yllemohairband att garnera såväl kjortel som toga. Dessa band finnas i flera bredder, äro nya för säsongen och säljas till ett pris af 50 à 75 öre pr aln.

Hos H. C. Drewsen, Drottninggatan 10, kan på beställning fås snörmaljor af nysilfver i medeltidsstil, försilfrade à 3 kronor dussinet, delvis förgylda à 4: 50 dussinet.

Fröken Sofie Lund, Drottninggatan 6, samt fröken Pauline Rosenholm, Drottninggatan 74, hafva lofvat tillhandahålla hattar passande till **reformdrägten.**

SVAR PÅ FRÅGOR

RÖRANDE

REFORMFESTDRÄGTEN

M. M.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS A. L. NORMANS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG,
1886.

Svar på frågor

rörande

Reformfestdrägten

m. m.

Sedan »*Meddelande till allmänheten angående Reformdrägten*» utkommit, har ytterligare begärts en del upplysningar i reformdrägtsfrågan, hvilket föranledt utgifvandet af ännu ett meddelande, innehållande, utom en detaljerad beskrifning å festdrägten, sådan den framställes på den till boken »Reformdrägten» hörande färgtryckta planschen (Festdrägt), äfven åtskilligt annat, som torde vara af intresse för reformdrägtens vänner.

* *
*

Festdrägtens öfverklädning (toga) är baktill och i sidorna helskuren som en »prinsessklädning» — lifvet går blott något längre ned än på en sådan — och ur sömmarne utfalla djupa motveck, som gifva kjorteln en riklig vidd och ett vackert fall. I sidan är lifvet nedsvängdt öfver höften och framåt. Torsons naturliga form framhålles härigenom, och vid lifpartiets slut bildar togans framvåd genom uppdragning i venstra sidan rika veck. För att få draperierna att falla vackrare, låter man några veck komma äfven från högra sidan, hvarigenom tygets skönhet medelst ljusbrytningen framhålles. Denna drägt påtages ej öfver hufvudet, utan genom lif- och sidoöppningen; lifvet knäppes i den venstra bröstmarkeringen.

Togan har en fyrkantig urringning i halsen, försedd med en »modestie» af Iristyll, hvilken ock kan utelemnas. Urringningen är prydd med en bård, broderad på stramalj efter allmogemotiv (medeltidsmönster); en liknande bård pryder togans nedre kant och uppstiger i hennes öppna sidor (detta bårdbroderi kan äfven utelemnas), der underklädningen blir synlig med dess rika, vackra broderi, sydt på stramalj med guldgult silke mot crèmefärgad atlas. Underklädningens kjortel rynkas och fastsys vid nedre randen af togans lifdel; kjortelöppningen göres midt fram, der den döljes af öfverklädningen.

Den på planschen visade togan är utan ärmar — i stället framträda underklädningens korta ärmar i form af skärmar, garnerade med spetsar; ärmarne kunna ock göras långa eller halflånga (öfver armbågen gående). Togan kan äfven urringas till och med axlarne; framstyckena läggas då öfver hvarandra från höger till venster i form af »fichu», och den genom de hvarandra skärande linierna uppkomna, spetsiga vinkeln förses med en vackert broderad bröstlapp, liknande de på våra allmogedrägter från renaissancen härstammande bröststyckena. Vid sammanfogningen af lifvet och togans draperier är på planschen fästad en gördel af gyllene prydnader, dels för att framhålla torsons vackra form, dels för att beteckna eller betäcka den der behöfliga sömmen (denna kan äfven döljas i framvådens veck). Denna gördel kan ersättas med en kordong, i ändarne försedd med en konstrikt flätad, platt tofs. Gördeln går icke omkring lifvets bakre del, utan är fästad vid den högra sidan och föres öfver till den venstra, der den knäppes i en på togans sida för detta ändamål ditsatt agraff med hake. Togans från högra sidan kommande veckrika framvåd fästes äfven här.

Den ofvan beskrifna drägten är på planschen framställd med släp, ty det gifves verkligen damer, som icke »kunna spisa middag i kort klädning». För att nu icke stöta någon för en sådan småsaks skuld som den egna öfvertygelsen om släpets lämplighet eller olämplighet — det kunde ju gälla intet mindre än att förtaga aptiten för en älskvärd medsyster — har man varit nog svag att, då ens estestiska känsla nu engång är böjd för släp, äfven

offra sin hygieniska, ehuruväl man vet hur dambefordrande och derför »ohygieniskt» detta bihang är. Men denna svaghet framträder blott skriftligen och på planschen — i handling föredrager man emellertid att göra denna klädning kort, hvartill den lika väl lämpar sig.

* * *

Mången torde vid åsynen af festdrägtens långa, släta, pansarformade lif utbrista: »här är ju ett utmärkt tillfälle att begagna snörlif, ty utan ett sådant skulle man ej få lifvet att sitta väl!» Dem, som hålla före, att man kan snöra sig samt begagna tournyr och krinolin i denna drägt lika väl som i pariserdrägter, kan man blott svara, att smak och stilkänsla bestämdt hindra en qvinna med bildning att inlåta sig på ett sådant försök, samt att det är en omöjlighet att komponera en drägt, som skulle *tvinga* qvinnorna att gå utan snörlif: här måste ett upplyst förnuft vara den enda tvingande makten. Detta lif kan sitta utmärkt väl, blott det får ett passande snitt och profvas med omsorg. Dem, som finna det svårt att afstå från ett klädningslif utan någon enda rynka, tillrådas att sätta några veka fiskben i framsömmarne, eller ännu bättre veka fjedrar; dessa äro bättre derför, att de ge lättare vika för hvarje rörelse, gå icke af så fort som fiskben och kännas mjukare. Att ej göra lifvet trångt tillrådas *alla*.

Den nu allmänt rådande föreställningen, att den absoluta skönheten i en qvinnofigur ligger i en timglasformad midja, kommer troligen ej att försvinna, förr än en verklig bildning, ett utveckladt skönhetssinne bli mer allmänna hos vårt folk; kanske att vi ej ens *då* kunna förmås att tänka och handla sjelfständigt i dessa smakfrågor. Då återstår att önska och hoppas att i den stora verldsstaden Paris, detta »de fåfängas Eldorado», någon Columbus måtte uppstå i modets verld och upptäcka, att qvinnans kroppsformer hvarken behöfva ballonger för att få »eleganta rundningar», ej heller stympas för att blifva smidigare. Då kommer nog detta att äfven för oss bli en trosartikel, vi, som ju ofta få höra, att vi tillhöra en liten,

fattig nation och derför måste böja oss för de stora, tongifvande nationerna.

Ja, vi äro i sanning fattiga och små, då vi icke hafva förtroende till vår egen förmåga, icke ens våga tro att vi äro berättigade att handla sjelfständigt!

* * *

Man har sagt, att klädedrägtsreformen egentligen borde gälla hvardagsdrägten, men vid närmare eftertanke finna vi snart hur orätt detta omdöme är, ty den, som vet hvad våra damers festkläder kosta och äfven huru de vexla, finner, att de ingalunda äro lämpliga från ekonomisk eller praktisk synpunkt sedda, och från estetisk eller hygienisk taga de sig sällan bättre ut. Hvem mins ej modet för tre år sedan! Klädningskjorteln var så snäf, att man för att ikläda sig densamma måste krypa in i den som en sotare i en skorsten och med all magt sammanklämma axeldelarne för att skuldrorna skulle gå igenom. Derpå skulle kjorteln ytterligare medelst band fastbindas om höfterna och ännu längre ned, för att man så mycket som möjligt skulle likna en struken visp. Man har förebrått reformdrägten, att den blott lämpar sig för »*smärta, liljestjelklika*» damer och ej för de »*fylliga, mognade rosorna*»; hur månne dessa sednare sågo ut i nyssnämnda mod?

De nyare franska moderna ha haft och ha ännu mycket med det bakre partiet att skaffa, för att göra det så luftigt och draperadt som möjligt. Till ofvannämnda mod hörde ock ett »inveckladt» uppuffningssystem. Då man med en klädning sydd efter detta mod skulle sätta sig i en vagn, var det ej möjligt att göra det på vanligt sätt: man måste, för att icke spränga de sammanhållande banden och skrynkla det dyrbara tygets uppfästningar, sätta sig nästan på höften. Man är färdig att förakta sig sjelf vid tanken på att hafva frivilligt underkastat sig denna tortyr för modets skuld. Och huru mycket kan nu i våra dagar användas af denna dyrbara klädning? Endast tvänne raka bakvåder; för öfrigt återstå blott plisséer, puffar och remsor. När vi nu skola ha *vingar* på höfterna och *qvarnhjul* bak, hur långt räcka då två smala sidenvåder?

Vid tanken på de summor, som slösats på sådana slags klädningar, kan reformdrägten med skäl kallas billig, äfven om man ej tager med i räkningen dess varaktighet, ty den är skuren i hela, raka tygstycken. Är det ej äfven bättre att pryda sin högtidsdrägt med ett litet konstverk, som kan äga bestånd i åratal och öfvergå i arf, än att nedlägga penningar på modesaker, sådana som plisséer, pös, garneringar och dylikt? Få qvinnor finnas väl, som ej kunna sy ett litet broderi till sin drägt; för dem, som icke ha tid dertill eller råd att köpa broderier, återstå enklare saker, såsom väfda bårder m. m.

* * *

Mången tror att meningen med reformdrägten är att skaffa qvinnan en *uniform*. Detta är alldeles icke fallet, ty i reformdrägten kan, mer än i någon annan drägt, den individuela smaken utvecklas och mångfaldiga variationer tillåtas, blott man fasthåller vid grundprincipen att göra drägten *estetisk, hygienisk, praktisk* och *ekonomisk*.

* * *

En stor fördel äfven för sömmerskor erbjuder reformdrägten derigenom, att den kan förfärdigas vid årets alla tider, så att någon arbetslös tid mellan säsongerna ej behöfver inträda.

Vid talet om våra kläder torde det ej anses opåkalladt att ytterligare med några ord omnämna dem, som hjelpa oss förfärdiga dessa kläder, *våra sömmerskor,* ej de stora etablerade, utan de små, som dels i våra, dels i egna hem medelst nålen tillkämpa sig lifvets nödtorft. Låtom oss försöka att göra deras ofta glädjelösa lif mindre glädjelöst!

Den, som en gång hört en sådan strängt arbetande medsyster om 20 år med vemodig klagan utbrista: »visst är det en stor guds nåd att hafva helsan och arbete, men ack, nog skulle det väl också vara bra att *någon gång* få ha lite roligt!» — den, som vidare hört henne blygsamt berätta hur hon, efter slutadt dagsarbete i främmande hus, ofta måste sätta natten till, än för iordningställandet af sin egen toilett för att kunna vara anständigt klädd, än för fullbordandet af en beställd klädning, — den, som en gång fått denna inblick i ett ungt lif, så fullt af arbete och försakelse, den kan ej annat än känna sig manad att, om möjligt, sprida litet solljus öfver denna tillvaro.

Må alla arbetsgifvande svenska qvinnor, dels genom förhöjd aflöning, dels genom personligt deltagande, söka förbättra sömmerskornas

ställning! Må vi aldrig af sparsamhetsskäl, på bekostnad af arbeterskans helsa och krafter, hvilka ingalunda kunna ersättas med penningar, jägta henne dag efter dag, blott för att inom kortaste möjliga tid få ett bestämdt antal drägter färdigt! Må vi icke försumma att, när tillfälle erbjudes, söka bereda våra sömmerskor, hvar och en efter ålder och tycke, passande förströelser eller nöjen! Ofta händer ju att vi sommartid behöfva syhjelp ute på landet: må vi då ej låta sömmerskan träla dagen lång, under det vi sjelfva i fulla drag njuta af naturens skönhet! Vanligen får hon en fristund tidigt om morgnarne, men ännu oftare under den fugtiga aftonen eller långt inpå natten — låtom oss unna henne en fritimme äfven under den soliga middagstiden!

Mången sömmerska har man vid sommarens slut hört säga: »Nu har jag haft arbete i tre månader, men icke vet jag mycket af att det varit sommar.»

Låtom oss icke tro att de endast behöfva oss, utan att också vi behöfva dem, och — framför allt låtom oss besinna, att det i detta som i många andra liknande fall är »lyckligare» att gifva än att taga»!

Ännu en sak! Våra plisserade och garnerade tvättklädningar äro en plåga för tjenare, som under mången het sommardag måste stå och stryka dessa plagg i en ännu större strykvärme. Ytterligare ett skäl för att anlägga sommarklädningar efter reformdrägtens mönster, hvilket genom sin enkelhet förträffligt lämpar sig för tvätt och strykning! Ofta tager dessutom strykningen af en dylik klädning 8 à 10 timmar, och dertill händer att den blir så illa struken, att man tvekar att sätta den på sig.

* * *

Till svar å ingångna förfrågningar meddelas:

att lifvet icke ringas djupt i ärmhålet under armen, utan hålles temligen rakt, så att armen, då den sträckes uppåt, ej måtte uppdraga klädningslifvet;

att bruket af storrutiga och storblommiga tyger är förkastligt på den grund, att dessa stora rutor och blommor förhindra ögats uppfattning af kroppens rätta proportioner och former;

att till festdrägt och sällskapsdrägt kunna användas de nu bruk-liga svarta eller crèmefärgade, genombrutna ylle- och spetstygerna, i hvilket fall togan bör rynkas kring halsen bak och fram, eller ock endast fram, hvarjemte hon icke bör sneddas öfver höften eller i sidorna, der hon kan hopsys nedifrån till höften. Hon kan äfven göras helt lång som en kjortel, uppdraperas vid ena sidan och fästas vid bältet;

att med snörbältet är ingalunda meningen att hylla en oförnuftig snörning. Men *någon* stadga behöfs kring lifvet, och om bältet skulle sitta trångt, kan man lätt med den minsta eftergift på kedjan eller

snodden genast få detta obehag afhjelpt, hvilket ej går så lätt för sig med snörlif, då man antingen måste afkläda sig eller ock uppknäppa planchetten. Detta bälte går äfven an att knäppa, men då måste flera knapprader anbringas, hvilket gör det obeqvämt och fult. Det har blifvit sagdt, att till en sällskapsdrägt kan göras ett snibbigt snörbälte af samma färg som *garnityret;* undantag härifrån göres dock, då garnityret består af ljusare färger än tyget, hvaraf drägten är gjord. När detta är fallet, är bäst att hålla bältet i samma färg som togans tyg;

att till *resdrägt* kan togan göras ihopsydd i sidorna till ½ alns höjd från nedre kanten, med långa ärmar samt bröstöppningen gående långt ned framtill. Garnityret, t. ex. en slät bård eller »slå», sättes då längs hela bröstöppningen från halsen ned till togans nedre kant. På denna slå anbringas knapphål, och hela drägten knäppes så långt man önskar; det öfriga sys ihop och besättes med knappar, så att det ser ut som en knäppning. Denna toga kan förses med fickor i båda sidor samt framtill och på bröstet.

Till resdrägten kan i stället för toga göras en åtsittande längre paletå, försedd med fickor bak och fram samt å bröstet — på allt sätt lätt och beqväm; kjorteln uppbäres då af ett lägre lif med axelstycken;

att de svenska reformsträfvande damerna hafva icke så ytligt uppfattat reformdrägten, att de blott fästat vigt vid den yttre delen deraf, klädningen. Men de hafva ansett öfverflödigt att bjuda publiken på tvänne afhandlingar om underkläderna, helst de amerikanska doktorinnornas uttalande i ämnet i allmänhet är godt. Ett bevis för att de svenska damerna just fäst afseende vid underkläderna är, att den yttre reformdrägten är gjord i tvänne plagg, under- och öfverklädning, ty till principen af en fullständig reformdrägt hörer, att drägten på samma gång skall vara lätt och varm. Då nu underdrägten endast består af en *»combination»* (linne och benkläder i *ett* plagg), en *»chemilette» af ylle med långa ärmar* samt ett *lifstycke,* vid hvilket underkjorteln knäppes, månne icke då ett åtsittande klädningslif och toga behöfves? Uppgiften var dessutom att i den första modellen till reformdrägt tillämpa den s. k. fornnordiska klädedrägtens stil, som just består af en *underklädning* och en *toga;*

att i vårt kalla och omvexlande klimat passa ej vintertiden kappor, som äro korta, eller uppringade öfver tournyren, eller öppna fram och bak, utan långa, pelsfodrade och pelsbrämade, med ordentliga ärmar försedda plagg, som fullkomligt skydda mot kölden. För vår och höst äro äfven långa kappor att föredraga — för sommaren korta;

att till reformdrägten passa alla hattar, som ej äro extravaganta, alla hattar, som tillräckligt betäcka hufvudet samt äro för årstiden passande; bland hattar föredrages Tyroler-, Amazon-, Van Dyk- eller Rubens-modellen;

att, förutom det i ett föregående meddelande nämnda motivet till sommardrägt, kommer kanske ännu en modell till en dylik drägt att utarbetas;

att till Föreningen Handarbetets Vänner* hafva beställningar på snittmönster af reformdrägten inkommit och utförts tills dato ett antal af........ 475.
Af broderimönster hafva sålts........ 27.
» fotografier af drägten........ 119.
» brochyren »Meddelande till allmänheten angående reformdrägten»........ 75.
Dessa beställningar hafva ingått från Stockholm och svenska landsortsstäder samt från Finland, Norge och Tyskland.

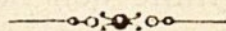
Anbud att köpa drägten har gjorts af en fransman, men detta anbud afslogs, emedan drägten såsom modell ej är till salu.

Stockholm den 17 April 1886.

* *
*

Att hvarje reform, hvarje sträfvande till något nytt, om än bättre, mötes af en förvrängd och ytlig uppfattning, kan svårligen förhindras — för att motverka en sådan har man i denna lilla skrift sökt gifva skäl och upplysningar i sak.

* Å bikupan har hittills försålts 32 reformdrägtsmönster.

Pris: 10 öre.

DAGNY

MÅNADSBLAD FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

UTGIFVET AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

APRIL 1886.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: **För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar » 4,00.

Periodisk literatur, som kommit Dagny tillhanda.

Framåt. N:o 4—7. N:o 6 och 7 hafva innehållit: N:o 6. C. W. D: Ett bidrag till historien om striden för den svenska kvinnans rättigheter. — Amalia Skram: Et ægteskab. — Eva Brag: Kvinlig läkareverksamhet. — Edvin Tengström: Flygtigt möte. — X: Bref fra Köbenhavn.

N:o 7. Kvinnans rättigheter, af Wendell Phillips; omarbetning i fri öfversättning af C. W. D. — Carl Snoilsky: Gränsbor. — Amalia Skram: Et ægteskab (forts.). — När och fjerran.

Sveriges Ungdom. N:o 4 innehåller bl. an: Till min moder, poem af W. Lindman. — Julia. Berättelse af T. S. (forts.). — En resa i norra Ishafvet. Efter Julius Payer (forts.). — Den andra hälften af Polarnatten. Solens återkomst. — Vid gassken. Poem af Nanny S. — Bilder ur historien och sagan. Framstälda af A. Hammarskjöld (forts. fr. N:o 2), m. m.

Finsk Tidskrift. N:o 3 innehåller: Verldsspråket Volapük, af A. Neovius. — C. D. af Wirsén och idealismen, af C. G. Estlander. — Resan till Rinum, naturstudie af P. Nordman. — Iwan Sergejewitsch Aksakoff och det slavofilska partiet i Ryssland af A. Fr. Nordqvist. — Upplandning, skärgårdssaga af M. Lybeck. — I bokhandeln. — Öfversigt.

Kvinden og Samfundet. N:o 1—3, hafva innehållit:

N:o 1. *Anna Brosböll:* Politik och Kvinder. — *Ida Falbe-Hansen:* Camilla Collett: Mod Strömmen. Ny Række. — Brev fra Norge. — Dansk Kvindesamfunds småskrifter. — Dansk Kvindesamfunds medlemstal. — Virksomhed af og for Kvinden. — Forskjelligt. — Fra fremmede Lande, m. m.

N:o 2. *F. Bajer:* Hovedgrunden för Kvindens valgret. — *Mox:* Alvilde Prydz, I moll. — *Ellen Fries:* Svenske Tidskrifter for Kvindesagen. — Dansk Kvindesamfunds virksomhed. — Virksomhed af og for Kvinden. — Fra fremmede Lande. — Avertissement.

N:o 3. Fra Dansk Kvindesamfunds styrelse. — *Camilla Collett:* Breve d'outre tombe. — *Robinson:* George Sand og George Eliot. — Brev fra London. — Danskt Kvindesamfunds Möde. — Kvindelig Læseforening. — *F. Bajer:* Teodor Fabers minde. — Hjelp Kvinderne, m. m.

Teologisk Tidskrift N:o 2. — Tidskrift för kristlig tro och bildning, n:o 2. — Verdandi, n:o 1, 2. — Svensk läraretidning, n:o 11—14. — Pedagogisk tidskrift, n:o 3. — Folkhögskolebladet, n:o 3—7. — Svensk läraretidning, n:o 1—12. — Tidskrift för folkundervisningen, n:o 1. — Norden, n:o 1—16. — Läsning i hemmet, n:o 1. — Ny svensk tidskrift, n:o 2—3. — Nordisk tidskrift, n:o 1, 2. — Statistisk tidskrift, n:o 1. — Hemvännen, n:o 2, 3. — Nyt Norsk tidskrift, n:o 1, 2. — Tilskueren, n:o 2, 3. — Svensk musiktidning, n:o 6—8. — Eira, n:o 5—7. — Helsovännen, n:o 6, 7. — Tidning för trädgårdsodlare, n:o 4. — English Woman's review, n:o 3. Woman's journal, n:o 8—13 — Deutsche Hausfrauenzeitung, n:o 14. — Die Lehrerin, n:o 7—13. — Illustrirte Frauenzeitung, n:o 1—8. — Neue Bahnen, n:o 5, 6. — Le droit des femmes, 4:de April. — La citoyenne, n:o 1—3. — La donna, n:o 4.

IV h.

Den qvinliga valrättsrörelsen i England och hvad vi i Sverige af den hafva att lära.

I.

Det var 1867, således för nära 20 år sedan, som den berömde filosofen *John Stuart Mill* i engelska underhuset framlade den första »billen» (motionen) om den politiska valrättens utsträckande till enkor och ogifta qvinnor på samma vilkor som de för männen gällande. Förslaget, hvilket stälts i samband med den då föreliggande reformbillen, innebar, att i vallagen måtte, i stället för ordet *»man»*, insättas ordet *»person»*. Mill stödde icke sitt förslag på några abstrakta teorier om menniskans rättigheter, utan helt enkelt på nyttan och lämpligheten af den påyrkade åtgärden. Den praktiska riktning, som rörelsen sålunda från början fick, har den allt sedan bibehållit. Åttioen medlemmar af huset, bland dem 11 konservativa, stodo på förslagets bästa. Men, såsom var att vänta, afslogs det af majoriteten, och för all säkerhets skull förklarades en gång för alla, att ordet »man» i val-lagen skulle afse endast manliga individer.

Samma år bildades under mr Mills ordförandeskap en *förening för rösträttens utsträckning till qvinnor*. Bland dess stiftare finner man en Dean of Canterbury jemte en annan prest. Föreningens första åtgärd var att åstadkomma en petition, hvilken underskrefs af 1,499 qvinnor, samt att vid »the social science meeting» för året bringa frågan till tals medelst ett föredrag, hållet af mrs Bodichon. Detta första försök af en qvinna att vid ett offentligt möte uppträda som talare vann snart efterföljd.

Redan vid föreningens möte i London 1869 leddes förhandlingarne af vice ordföranden mrs Taylor. Bland qvinliga talare märktes, jemte henne, mrs Fawcett, sedermera under många år själen i rörelsen. Bland manliga talare må här nämnas den berömde skriftställaren och presten Charles Kingsley, samt mr Hare, minoritetsvalsprincipens målsman. Efter någon tid omorganiserades föreningen, filialer uppstodo öfver allt i landet, flygskrifter utgåfvos och den liberala tidnings- och tidskrifts-

pressen började understödja saken. Slutligen uppsatte föreningen 1870 sitt eget organ: »Women's suffrage Journal». Med de medel, som här blifvit antydda: föreningars bildande, skrifters utgifvande, mötens hållande, privat och publikt, petitioners uppsättande, samt parlaments-motioners aflåtande, har föreningen oafbrutet arbetat ända till nu.

Med Stuart Mills afgång förlorade den qvinliga rösträttsfrågan sin förste och ypperste förkämpe i parlamentet. 1869 togs intet steg till dess främjande i underhuset, men detta år blef dock ett bemärkelseår för qvinnofrågan, i det en reform af den municipala vallagen genomdrefs, hvarvid genom ett tillägg, föreslaget af en vän af qvinnornas valrätt, mr Jacob Bright, qvinnor fingo rätt att deltaga i municipalvalen, en rätt, hvilken följande år utsträcktes äfven till valrätt och valbarhet till medlemmar af skolråd.

Samma år, 1870, återupptogs Mills förslag, befordrades till 2:dra läsningen med 124 röster mot 91, men föll, då frågan gälde tillsättande af ett utskott för dess undersökande, på 220 röster mot 74. Tio, om ej elfva gånger, har den qvinliga rösträttsfrågan sålunda varit framlagd i underhuset för att mot en, till antal och betydenhet vexlande majoritet, tillbakavisas, dels i voteringen om en andra läsning, dels i voteringen om tillsättande af utskott för dess undersökande. Under 1871 års parlamentssession uppsattes till stöd för billen en ny petition, undertecknad af 9,000 qvinnor samt ställd till mr Gladstone och mr Disraeli. Debatten i underhuset upplifvades genom ett uttalande af Gladstone derom, att lagen i många afseenden begick orättvisa mot qvinnorna till mannens förmån, samt en uppmaning till »*alla, som älska fosterlandet, att uttänka ett sätt, hvarigenom qvinnor kunde öfva politiskt inflytande genom en välordnad och ofarlig reform af lagen rörande politiska rättigheter*». Det ifrågavarande förslaget kunde han dock ej gifva sin röst, hvaremot det räknade hans motståndare, Disraeli, bland sina förordare, återigen ett bevis, bland många, huru oberoende qvinnofrågan är af partiställningen i andra frågor.

Sessionen 1872 utmärktes genom en parlamentsledamots förklaring, att han hädanefter skulle ställa sig bland rösträttsfrågans fiender på grund af qvinnornas sträfvanden för prostitutionens afskaffande! Vid parlamentsessionen 1878 räknade förslaget — allt i underhuset — 155 anhängare mot 234 motståndare, 1879 åter blott 134 mot 248.

De allmänna valen 1880 anses hafva en viss betydelse i den qvinliga rösträttsfrågans historia. Då uppmanades nämligen för första gången landets qvinnor offentligt att taga del i lösningen af en politisk kris. Det var Gladstone, som besvor sina landsmaninnor att använda sitt inflytande på valstriden till förmån för de liberala, en pligt, tillade han, hvars försummande skulle medföra framtida bekymmer och förödmjukelser. Denna vädjan var icke förgäfves. Englands qvinnor deltogo i en hittills aldrig anad utsträckning i valkampanjen; få valmöten egde rum utan qvinliga deltagare, och esomoftast uppträdde qvinliga talare. Denna rörelse fick snart sitt motstycke inom det konservativa lägret. Så lät den berömde millionären och filantropen, miss Burdett Coutts, med storartade affischer tillkännagifva, att hon slöte sig till torypartiet. Emellertid antages det, att »the lady canvasser's» väl organiserade verksamhet verkligen i vissa trakter bidragit till Gladstones seger.

Upptagen af dessa sträfvanden fick valrättsföreningen intet tillfälle att vid den mycket upprörda parlamentsessionen af 1881 få någon ny bill framlagd. Deremot inträffade inom Stor-Britaniens landamären en tilldragelse, som ej kunde undgå att verka till förmån för föreningens syfte. Den lilla ön i irländska kanalen, *Man*, har, som bekant, aldrig helt införlifvats med den engelska staten, utan lefver sitt eget oberoende lif under egna lagar, hvilka delvis förskrifva sig från år 600 och af befolkningen vidmakthållits med en sträng konservatism. Icke desto mindre hade i detta territorium, bebodt af 54,042 innevånare, väckts förslag att tilldela qvinnorna politisk valrätt. Förslaget debatterades ifrigt i de båda representantkamrarne, och segrade slutligen i modifierad form enligt 1:sta kammarns förslag, så nämligen, att valrätt tillerkändes alla qvinnor, hvilka egde fastighet till värde af minst 4 £. Beslutet understäldes lagenligt den engelska regeringen och stadfästes af densamma, hvarefter Mans qvinnor talrikt deltogo i valen i Mars 1881, likasom allt framgent, under ådagaläggande af lika mycket nit som klokhet. (Se härom Tidskr. f. Hemmet årg. 23, N:o 2).

Äfven den stora lagreform af 1882, hvarigenom gifta qvinnor i England tillerkändes full eganderätt och förvaltningsrätt öfver sin egendom, ansågs åtminstone indirekt styrka rösträttsföreningens yrkanden. I trots häraf lyckades man 1884 icke ens att bringa den inlemnade billen i frågan under diskussion.

Man tröstade sig likväl med hoppet, att, vid den snart förestående allmänna valreformen, qvinnornas valrätt omöjligen kunde lemnas obeaktad. Sir Stafford Northcote yttrade till och med i en offentlig skrifvelse till en af rösträttsföreningens ledarinnor: »*Om vi skulle komma derhän att vidtaga åtgärder för nedsättande af valcensus, så bör tvifvelsutan frågan om qvinliga »ratepayers» i samband dermed upptagas*».

Men det sålunda till visshet stegrade hoppet slog helt och hållet fel. Den nya vallag, som 1885 blef stadfästad, utsträckte valrätten till »nästan alla män», men utestängde derifrån fortfarande alla qvinnor! »De stackars qvinnornas sträfvan att göra sina anspråk på lagstiftarnes uppmärksamhet gällande liknar,» klagas det 1885, »ryckandet på en klocksträng, som saknar klocka».

Icke desto mindre stälde sig skaror af qvinnor till partiledarnes tjenst, då den nya val-lagen första gången skulle tillämpas. »The Primrose League», ypperligt organiserad, verkade och verkar, säges det, ännu i stor skala för de konservativa, och en annan likaledes talrik förening af qvinnor för den gamle Gladstone, hvilken nu som alltid är redo att begagna sina ädla landsmaninnor som verktyg för *sina* syften, men icke gjort eller gör det minsta för att främja *deras*.

Visserligen har man vid den nu, 1886, pågående parlamentsessionen, medgifvit den qvinliga rösträttsbillen en andra läsning, men, enligt bref från sakens vänner i England, låter man den antagligen falla, då det gäller tillsättande af ett utskott för frågans utredning.

* * *

Detta är i korthet gången af den qvinliga rösträttsrörelsen i England. Hvad deraf är att lära för qvinnorna och deras vänner i Sverige, skall Dagny en annan gång söka framhålla, i öfverensstämmelse med den åsigt i ämnet, som hon (se marshäftets omslag sid. 2) redan uttalat i sitt svar på en brefskrifvares fråga, »hvarför hon icke ännu vill påyrka politisk rösträtt för våra qvinnor».

Några ord om de ryske diktarnes qvinnotyper.

I Europas stora kulturland, från hvilka nordens litterära intryck och ingifvelser plägat komma, är för närvarande ebbtid inom vitterheten. Nästan alla de stora diktarne äro borta, och de qvarlefvande hafva antingen icke hunnit bli stora eller komma aldrig att öfvergå gränsen mellan förmåga och snille. Under dessa förhållanden är det naturligt, att den läsande och bokgranskande allmänheten, ifrigare än kanske annars blifvit fallet, uppmärksammat den litterära produktionen i Europas vester- och österland, den unga amerikanska och den unga ryska vitterheten. Ingen tänkande har dervid kunnat undgå ett starkt intryck af att hafva kommit i beröring med de krafter, hvilka framdeles, sedan de i sig upptagit det gamla Europas arbetsresultat, skola föra odlingen in i nya banor, ge menskligheten nya tankar och samhället nya former.

Hvad oss svenskar angår är det mycket sent, egentligen först på 1880-talet, som vi fått mer än en aning om att Ryssland har en betydelsefull litteratur. Der förut var det blott en och annan, som i dåliga andra, tredje hands öfversättningar läst några af Turgenjeffs böcker, och ännu för tio år sedan funnos bildade svenskar, som trodde att Turgenjeff, bosatt i Frankrike, på detta lands språk skref sina arbeten! Sedan denna tid har förhållandet dess bättre ändrats. Vi hafva t. o. m. fem häften mästerliga Turgenjeffs-öfversättningar, från ryskan af märket —K— *). Äfven Dostojewski och Tolstoy äro numera hos oss kända i sina yppersta verk. Särskildt för oss svenskar har det varit en förvånande upptäckt, att *ryska* författare ega makt att så djupt gripa oss och att vi genom en mäktig och ny litterär företeelse kunna lära känna vår arffiende, det öfvermäktiga, så länge fruktade och hatade, men i sjelfva verket så djupt olyckliga och inom sig sönderslitna Ryssland från en ny sida, som utan att helt upphäfva den gamla misstron dock tillvinner folket vårt varma deltagande. I sjelfva verket är det knappt någon samtida litterär produktion, som förmår ge oss djupare intryck än dem, Rysslands diktverld meddelar.

Det är här icke meningen att söka påvisa orsakerna. Det är endast i den mån dessa orsaker höra samman med qvinnotyperna, som jag får anledning att vidröra dem. — Och om sjelfva detta innehållsrika ämne, qvinnotyperna, tillåter utrymmet endast några flyktiga antydningar, några rent personliga intryck under läsning af de ryske diktarne, intryck, som meddelas utan alla anspråk på fullständighet, ty Tolstoys och Dostojewskis alla arbeten äro mig ej bekanta, och endast med syfte att föranleda dem, som ännu ej känna den ryska roman-

* För hvarje nytt häfte, som kommer, ökar denne öfversättare den svenska allmänhetens tacksamhetsskuld, och på samma gång dess lifliga önskan att af honom få originalöfversättningar också af *Vårböljor*, af *Faust*, m. fl. af de Turgenjeffska mästerverken.

litteraturen, att med snaraste sjelfva bilda sig ett omdöme. Olika meningar äro rådande om Turgenjeffs och Tolstoys qvinnotyper; somliga anse de senare mest lifsverkliga, andra de förra. Jag tror för min del, att hvardera af dessa store diktare i detta fall — det hos den manlige romanförfattaren mest afgörande profvet för hans snille, liksom teckningen af männen för den qvinliga författarens — har sin särskilda styrka. Olikheten består deri, att Tolstoy utan illusioner iakttar skiftningarne af det qvinliga skaplynnet, medan Turgenjeff in till det sista bevarat en ynglings och en skalds intensiva känslighet för hvarje uppenbarelse af äkta qvinlighet, som för honom var »det ovetbara», hvilket ej kunde fattas, endast tillbedjas. Till någon del kan skilnaden bero på att Turgenjeff dog utan att som Tolstoy ha vunnit den förtroligare bekantskap med det qvinliga skaplynnet, som äktenskapet förlänar. Den egentliga orsaken är dock, att Turgenjeff har en idealistiskt anlagd skalds enhetliga sätt att se och känna; Tolstoy mera en realistisk iakttagares skarpsynthet. Allt efter som man sätter den ena eller andra egenskapen högre, skall man antagligen förklara den enes eller andres qvinnotyper mer verklighetstrogna. I skildringen af männen äro de båda stora diktarne på långt när ej så olika, och helt naturligt, ty en mans allra personligaste egendomlighet röjer sig vanligen i hans sätt att betrakta qvinnan.

Det finnes nästan intet slag af qvinlig egendomlighet eller qvinligt inflytande, från det mest anspråkslösa till det mest beherskande, som Turgenjeff icke med några drag odödliggjort i sin diktning, men denna skiftande mångfald af qvinnogestalter sammanhålles i hans framställning af *ett* enhetsband. Qvinnan, vare sig god eller ond, står för honom mera som en del af *naturen*, rustad med dennas hemlighetsfulla och gränslösa makt, medan mannen för honom mera är en del af samhället, en *kulturens* lyckade eller misslyckade produkt. Turgenjeffs stil, då han skildrar en intagande qvinna och då han skildrar ett landskap, röjer samma omedelbara mottaglighet för och samma sig alltid förnyande lycka genom båda dessa, i hans förnimmelse likartade, uppenbarelser. En qvinna kommer aldrig in i en hans berättelse utan att stämningen i någon mån ändras, såsom luften i ett rum, då man öppnat fönstret och de ljufva eller berusande eller sunda dofterna från ängar och fält tränga in genom det samma.

Äfven de qvinnor, som Turgenjeff skildrar med den ödesdigra, demoniska tjuskraft, hvilken gör en qvinna till hvad fornspråket kallar »en mannavettsbräcka», hafva detta naturbefryndade som sitt egentliga behag. Turgenjeff söker ej på fransmännens sätt analysera deras sjuka väsen, att klargöra på hvad sätt de blifvit förderfvade; men han vet att det, som gör dem förderfbringande, det är att deras väsen ger männen *illusionen* af oförderfvad natur, af otämd kraft, af modig lifslust. Antingen en sådan qvinna med ett ungt rofdjurs sorglösa grymhet leker den lek, som för andra är döden, som i *Vårböljor;* eller hon med lidelsen söker skapa innehåll i det verldslif, hon tror sig förakta, men som hon dock icke har kraft att lösslita sig från, som i *Rök;* eller hon, sjelf alldeles sval och oberörd, genom ett lugnt och välvilligt behag, ett måttfullt, väl beräknadt intresse beherskar alla män,

men allt för mycket älskar sig sjelf, sin ro och sin frihet för att hängifva sig åt någon som i *Fäder och söner;* öfver allt är det icke genom deras dålighet, som Turgenjeff låter dessa qvinnor öfva inflytande, utan genom det starka eller sköna eller lugna i deras företeelse, det med helsan, med naturintrycken befryndade. Denna art af qvinnor förekommer ofta i Turgenjeffs dikter. Men han har icke skrifvit en enda dikt till en sådan innerst oqvinlig qvinnas förherrligande. Den qvinna, han älskar, som man i olika skiftningar hos honom möter, som likt stjernorna väcker hans andakt, likt våren hans hänryckning, som för honom är inkarnationen af all helsa, all styrka, all ljufhet, all lycka i tillvaron, hon är den absoluta motsatsen till de nyss skildrade qvinnotyperna, hvilkas kännetecknande drag är att vara sig sjelfva nog och derigenom hafva ett farligt lugn, en skenbar rikedom att gifva, men som derjemte endast äro till för sig sjelfva, utan förmåga af verklig hängifvenhet åt något, hvad det vara må; ständigt plågade af längtan att »lefva», men alltid ryggande tillbaka för lifvets verkligheter, emedan de alltid i någon form innebära ett offer af sjelfvet. Den andra typen deremot — som man hos Turgenjeff, möter så ofta, att man ovilkorligen frågar sig, om Ryssland verkligen är ett nog lyckligt land att hafva *många* sådana qvinnor, eller om Turgenjeff mött *en*, och sedan ger hennes drag åt hvarje äkta qvinlig gestalt — har något af medeltidsqvinna i sig; stundom något af heliga Elisabeth eller af Heloisa, stundom något af båda i förening. De äro icke mycket snillrika, icke mycket talangfulla, icke ens alltid mycket sköna, dessa qvinnor, och dock har diktaren förstått att skildra dem så, att deras gestalter stå klara och outplånliga mot guldgrunden af diktarens hängifna sympati. Dessa qvinnor, sinsemellan olika — man ihågkomme t. ex. Marianne i *Obruten Mark*, Elena i dikten af samma namn, Vera i *Faust*, Elisabeth i *Ett Adelsbo,* Tatjana i *Rök*, Gemma i *Vårböljor* — ha alla ett gemensamt kännetecken, som kan uttryckas genom Tatjanas korta sammanfattning af de grundsatser, i hvilka hon blifvit uppfostrad: »sanning och frihet». Det finnes intet svek i dessa varelser; de äro genomskinligt ärliga, enhetliga, fulla af eld och af oskuld; i ordets bästa mening enfaldiga, utan en blick tillbaka, när de satt sin hand till plogen; de kunna krossas, men icke splittras; dödas, men aldrig i sitt väsens innersta tillintetgöras. Deras absoluta hängifvenhet, deras fullkomliga frihet från hvarje skymt af verldslighet, af koketteri eller pryderi, kännetecknas af att så väl de mera utvecklade som de ännu outvecklade af dessa unga qvinnor ofta äro de, som först tillstå sin kärlek, på det stolta och blyga sätt, som blott den kan göra, hvilken gifvit sig helt, för lifvet, oberoende af alla yttre förhållanden, af alla ödets vexlingar. Ofta bli dessa qvinnor svikna af den man, de gifvit sin tro, eller få vänta på hans återkomst ur »Fru Venus'» berg;—i Ryssland, säger Turgenjeff ofta, finnas inga män, värda sådana qvinnor. Men icke med en stafvelse har diktaren antydt, att han önskat, att *qvinnorna* skulle varit annorlunda; äfven som öfvergifna helsar han dem som segrarinnor. — Omdömet att Turgenjeffs goda qvinnor alla likna hvarandra är sannt så till vida, som sanning liknar sanning, godhet godhet. Men för öfrigt äro lynnena, de för

hvar och en individuelt kännetecknande egendomligheterna, så nyanserade, att utom Shakespeare vet jag ingen diktare, som danat just så mångskiftande qvinnotyper. Båda hafva genom den individuella karaktäristiken vetat göra dem till lefvande varelser i den grad, att man känner dem handla med nödvändighet; för Shakespeare att icke låta Julia, för Turgenjeff att icke låta Elena lemna allt för sin kärlek, eller för Shakespeare att ej ha bevarat Desdemona hängifven, för Turgenjeff att icke ha låtit Elisabeth offra sitt hjerta för sitt pligtbegrepp skulle förefallit som ett brott mot en naturlag.

Båda diktarne veta, att för en sådan qvinna är troheten mot hennes egen innersta personlighet lifsprincipen, så att man lika gerna skulle kunna tänka sig henne lefva utan andhemtning som lefva efter ett svek mot sig sjelf.

Kan man hoppas, att Turgenjeffs qvinnor hafva motsvarighet inom hans land, då har detta en framtid hvars storhet vi blott kunna ana. Ty ett folk, som har sådana qvinnor, det folkets innersta grund är mod, oskuld, hängifvenhet, trohet och sanning. Och framdeles måste det då också erhålla ordning, vishet och frihet. Visserligen komma dessa herrliga qvinliga krafter att missbrukas under striden — de missbrukas redan — men de äro oförstörbara. Så tror åtminstone den diktare, hvilken förkroppsligat sitt hopp om sitt lands framtid i den ideala bild af en qvinna, som en gång bränt sig in i hans själ.

* * *

Tolstoy's qvinnor hafva också sin egendomlighet. Men denna är mera en nationell än en individuell. Hans qvinnor t. ex. tala ej om samvete eller pligt, såsom engelskorna göra, äro ej husliga på tyskornas sätt och ej lifliga på fransyskornas. De hafva något af det samma, som kännetecknar ryska samhället och ryska litteraturen, ett egendomligt, kraftigt tycke, något af »obruten mark», af ursprungsfriskhet. Men sjelfva de typer, Tolstoy skildrar, hafva icke ens tillnärmelsevis den innehållsrikedom som Turgenjeffs. Och än mera: Tolstoy ger oss icke med sina qvinnoskildringar samma tro på den ryska qvinnans idealitet som Turgenjeff. Qvinnan är också för honom något rikt, herrligt, men skört. *Verlden* är hennes store fiende, och Tolstoy, aristokrat genom födsel och lefnadssätt, tills han blef sekterist och kommunist, känner verlden väl; han har utomordentligt fint skildrat mäns naiva och gränslösa dyrkan af en outvecklad ung qvinna, som under verldens inflytande sedan företer en hel del qvinliga svagheter. Både Levins äktenskap i *Anna Karenina* och äktenskapshistorien i *Katja* visa, att Tolstoy anser ett lyckligt äktenskap under verldsliga förhållanden i hög grad vanskligt, och att dessa båda äktenskap icke bli olyckliga beror på att *männen* hafva en sådan fond af godhet, ädelmod och tålamod. Och dock förslår detta icke att i högre mening göra äktenskapet verkligt, när, som i novellen *Katja*, hustrun låtit verlden tränga in i detsamma. Hela denna historia är endast berättelsen om huru en helt ung flicka vaknar till huld och frisk qvinlighet genom en verklig kärlek till en ädel man, men huru verlds-

lifvet tar hela glöden och glansen ur denna kärlek och en blid, vänskaplig resignation kommer i kärlekens ställe — en lösning, som författaren icke godkänner, men framställer som den *minst* tragiska lösningen.

Då *Katja* visar huru verlden kan förstöra en äkta kärlek, visar *Anna Karenina* huru verldslifvet kan alstra en oäkta. Det tragiska i denna bok är allra innerst, att, då Anna Karenina lemnar sin man och sitt barn för att följa sin älskare, så är det för en lidelse utan djup, som fått sitt upphof af tråkigheten i hennes tomma verldslif; och de lidanden den medför bero i främsta rummet på förhållandet till den samma verlden, hvilken blåste under hennes lidelse, så länge den höll sig inom passande gränser, men fördömde den, sedan den fört till en öppen brytning med samhället. Tolstoy berättar hela denna historia med orubblig objektivitet ända till slutet, då Anna Karenina af svartsjuka och hämdlust mot sin älskare lägger sitt hufvud under jernvägståget; han har icke med ett ord anklagat Anna Karenina, icke heller hennes man, icke heller hennes älskare. Men hela romanen är en anklagelse mot »verlden», af hvilken den äkta mannen, Anna Karenina sjelf, hennes älskare, alla äro beroende. Äfven i bipersonerna skildrar Tolstoy verldslifvets torrhet eller tomhet, fromleri eller koketteri skarpt och utförligt; medan Turgenjeff helst skyr verlden och särskildt den verldsliga qvinnan eller åtminstone vill, att hon skall ge *illusionen* af natur för att intressera honom.

Anna Karenina är lika litet som Tolstoys andra qvinnor en ovanlig företeelse; hon har så mycken heder, så mycket hjerta, så mycket omdöme som qvinnor i allmänhet; och hon har hvarken en djupare känslighet, eller en lidelsefullare karaktär; det är intet hos henne sjelf, som absolut framkallar hennes öde. Tolstoy har, med en i litteraturen ej öfverträffad psykologisk finhet, skildrat huru lidelsen just derför redan från början bringar henne ur jämnvigt, och huru den, framkallad af ytliga orsaker, också af ytliga orsaker tillintetgöres. Skildringen af Anna Kareninas karaktär är dock icke helt genomförd. I hvarje situation talar, känner, handlar hon med en lifssanning, som ej kan öfverträffas, men dock uppstå vissa tomrum, hvilka åtminstone hvarje qvinlig läsare känner som brister i karaktäristiken.

Det finnes deremot andra tomrum, för hvilka qvinnorna endast kunna vara Tolstoy tacksamma. Han, som de andra båda store ryske diktarne, tar sin uppgift på ett gränslöst allvarligt sätt. De hafva alla en oskuld i framställningen, genom hvilken man känner, att de skrifvit endast för att »tala och rädda sin själ». I hela *Anna Karenina* är realismen oöfverträfflig, men der finnes intet af den franska framställningskonstens realism, som med förkärlek koncentrerar sig kring förherrligandet af lidelsens utbrott och tillfredsställande. Tolstoy har i stället brukat *sin* realism för att visa de psykologiskt oundvikliga följderna af två verldsmenniskors försök att i sin lidelses rus trotsa den verld, med hvilken de med hvar tråd af sin varelse sammanhänga, och utgången visar, att hvad verlden förenat åtskiljer verlden. Tolstoy's yppersta qvinnofigur i *Anna Karenina* är den förorättade, förlåtande, utslitna hustrun Dolly, och genom denna lifslefvande typ af tålig

underkastelse har Tolstoy också gifvit ett uttryck åt något nationelt egendomligt, som vi emellertid starkast finna hos Dostojewski, den tredje store ryske diktaren, som genom sina förhållanden blef tolk särskildt för de »kränkte och förödmjukade» i ryska samhället; för lidandet genom fattigdomen, för frestelserna i fattigdomen, för alla de på ett eller annat sätt förolyckade.

Det ryska lynnets förmåga, öfvad under århundraden, att ödmjuka sig, att lida, att resignera, men på samma gång också den dithörande frestelsen att förfalla, att förslafvas, att lemna stolthet och föresatser och pligter derhän, har hos såväl Turgenjeff som Tolstoy fått många gripande uttryck, men inga så djupt gripande som hos Dostojewski. För honom är qvinnan i allmänhet den *lidande*, den af samfundsförhållandena, särskildt fattigdomen, lidande, men som under lidandet bevarat förmågan att trösta, att förljufva tillvaron, att hängifva sig. Mördaren Raskolnikow följes till Sibirien af Sonja, som försörjt sin svältande familj genom t. ex. att sälja sig sjelf, men som under detta lif bevarat den oskuld, tro och hängifvenhet, som slutligen föra honom till ånger, till hopp, till kärlek, d. v. s. till lifvet. Och när Dostojewski låter en qvinna bli grym, som t. ex. den unga sömmerskan i »Fattige stackare» eller Nathalia i »Kränkte och förödmjukade», så vet hon det icke; hon har sjelf lidit så mycket, att hon blifvit okänslig; men vi märka, att författaren icke misskänner henne; hon hade *kunnat* bli lyckan för den man, som älskar henne, om icke förhållandena varit emot dem båda. Qvinnorna i Dostojewskis böcker äro icke, som så ofta hos Turgenjeff, bärarinnor af lifvets helsa, ro och skönhet. De äro mannens olyckskamrater och visa spår af lifvets hårda medfart. Men också Dostojewski tror på qvinnans innersta oförstörbarhet, på hennes närmare förbund med upprättelsens krafter, och han visar, att ingen tillvaro är alldeles outhärdlig, då en osjelfvisk, hängifven qvinna delar den. —

Växtkraften hos den ryska vitterheten beror af många orsaker. Väsentligast af dem alla är, att den visar sig fri från *den* hopplöshet, som kommer af tvifvel på qvinnan.

I allt Rysslands mörker, har dess störste diktare sagt, finnes det dock en ljusning, i allt lidande en tröst, i all förnedring en upprättelse, och det är Rysslands qvinnor. I samma anda tala de alla, hvar efter sin art: den ene mera klarsynt varnande till qvinnorna att ej förspilla sin makt, den andre mera hängifvet tacksam för det bruk de redan gjort af den samma — men alla med djup tro på hvad den ryska qvinnan är och ännu mera på hvad hon kan varda.

Ellen Key.

Skol-lif.

I.

Så der ja, nu ändtligen voro de utom dörren allesammans med skolväskor, galoscher och allt! Fröken Pettersson, lärarinnan, gick långsamt ur tamburen in i klassrummet igen. Der var dammigt och mörkt och såg så tröstlöst ödsligt ut nu, när barnen voro borta. Pulpeter äro inga inbjudande möbler. Hon gick upp på katedern, tog fram sin journal för att göra anteckningar för dagen. Hur läste Signe i dag? Hur var Elise i svenska? — A, AB, B+ skrefs ned efter en tydligen mycket allvarsam inre öfverläggning.

Fröken Petterson har ett fint ansigte, men det är blekt, sammanpressadt. Mycket sällan öppnar hon munnen så mycket, att de jämna tänderna fullkomligt synas. Det brunblonda håret ligger tätt struket intill tinningarna, benadt midt fram, ingen lugg, inga nedfallande lockar. Det är som om det stramade öfverallt i hennes ansigte: det stramar i pannan, det stramar mellan pannan och näsan, mellan näsan och munnen. Figuren rak och välbildad, fast något för tunn. På hennes klädsel fins inte ett föremål, som är onödvändigt eller som är till för prydnadens skull. Broschen och knapparna fästa klädningen, men ingenting vidare. Ingen garnering af hvarken siden eller sammet, men klädningen sitter väl och följer noga efter den smala figuren.

Hon är *alltid* trött, men i dag är hon tröttare än vanligt. Det går rundt omkring i hennes hufvud. Först var det en olycka på frukostlofvet. Just som klassen hade kommit in och skulle sätta sig till lektion, uppenbarar sig på gården den lede frestaren i form af mannen med positiv och två markattor: hela klassen med ett tjut af hänryckning blixtsnabbt mot fönstret. I samma ögonblick öppnas klassdörren, föreståndaren står der, röd i ansigtet, säger ingenting, orörlig som en stod. Lika blixtsnabbt är klassen på sin plats, alla med uppspärrade ögon. Dödstystnad. Föreståndaren kastar en tillintetgörande blick på fröken Pettersson, den betyder: »jag har öfverraskat dig, jag har gripit dig på bar gerning, så här går det naturligtvis alltid till, när jag inte är tillstädes». — Den stackars flickan har rodnat till, det rycker i hennes mungipor, hon ser ut som den personifierade skyldigheten, och hon vet, att hon ser ut så. Högt tillägger föreståndaren: »Fröken, så här *får* det inte gå till i min skola. Ni *måste* ha klassen i hand», — och blicken tillägger ett olycksbådande »eljest» — —.

Och så den lektion, som följde på denna scen! Klassen delad i två partier, det ena föraktar henne, det andra skänker henne sitt medlidande; hos båda har det lilla öfvertag, hon förut kunnat ha, minskats. Barnen ha fått klart för sig, att hennes ställning är en tjenares. — När hon nu sitter der och går igenom allt detta och tänker på hur hon under åratal gymnastiserat in sitt ansigte — sitt unga,

veka flickansigte — till att se strängt ut, till att isa, att hon gjort det så grundligt, så energiskt, att detta ansigte nu verkligen glömt bort att le, då känner hon sig — inte bitter precis, dertill är hennes känsla för litet kraftig — utan domnad af smärta. »Hon kan inte hålla disciplin» — denna förfärliga dom, för hvilken hvarje lärarinna bäfvar, den skall naturligtvis uttalas öfver henne i dag i kollegierummet.

Och barnen då, hålla de af mig, stå de på min sida? frågade hon sig sjelf. Nej, visst inte. För dem var hennes ansträngda, allvarsamma ansigte ett svart moln, som skymde undan glädjen och munterheten. När hon stod der framför klassen, fixerande så godt hon kunde hvart barn med stirrande, uttryckslösa ögon, så tänkte barnen inte: fröken Pettersson är sträng, fröken Pettersson är stygg; hennes personlighet alldeles försvann, de bara kände det tryckande obehaget af öfvervakning, af instängning och dämpning.

Men en var der, som höll af henne. Det var en liten blek flicka, som nästan var puckelryggig, hade lång näsa, utskjutande haka, vackra bruna ögon och långa, magra gummaktiga händer. — »Hvarför är du så der konstigt klädd?» så frågade alltid de andra barnen; »hvarför har du krage som en kusk?» Och så lyfte de upp kragen och kände på den stackars ryggen. »Hvad den är hvass, du, man kan nästan skära sig på den.» — En och annan mera finkänslig såg huru den arma varelsen led, slog henne på axeln och sade vänligt: »Stackars dig, som är ofärdig!» — hoppade så bort och lekte med dubbelt lif. Lilla stackars Elin, hon kom tidigare om morgnarne än alla de andra för att få vara ensam med fröken. Då stod hon bredvid henne för det mesta och bara såg på henne. De talades icke mycket vid, men ibland kunde fröken långa stunder sitta och stryka hennes hår, upp och ned, upp och ned — och då hände det, att det stramande ansigtet mjuknade upp och stora, lugna tårar rullade ned utför hennes kinder.

Det var hennes bästa stunder. Annars kunde hon inte just gråta. Hvarifrån skulle hon ta krafter till det? I början, när hon först kom ut i verlden som lärarinna och inte kunde hålla respekt och blef förödmjukad för det — då kunde hon om eftermiddagarne kasta på sig hatt och kappa, störta ut till någon aflägsen gata, och der kunde hon i vinterskymningen gå af och an och gråta högt, snyftande, skakande som ett barn. Då föreföll henne sorgen som något orättvist, någonting, mot hvilket hon satte sin ungdomskraft i harnesk, någonting, som hon var *ond* på. Men nu kunde hon beherska sig, eller rättare sagdt, naturen kunde ej längre reagera. Och hon grät aldrig, mer än öfver Elin. När hon bad, så bad hon aldrig om lycka, utan om tålamod, tålamod!

Nu tog hon på sig sin illa medfarna slängkappa, stoppade en packe skrifböcker under armen och gick hemåt. Hon gick fort, med långa steg, tämligen disgraciöst, såg på marken, aldrig direkt på dem som hon mötte. Helsade någon på henne, gjorde hon en tvär, hastig böjning med till hälften bortvändt hufvud. Ett par herrar lyfte så der till hälften, vårdslöst på hatten — hon såg så tarflig ut på gatan.

Hon hade mor och sex fattiga syskon i landsorten; här bodde hon i en inackorderingsfamilj. Frun öppnade dörren, det var en

simpel, men munter dam, som inte generade sig. — »Ja, lilla fröken ursäktar väl, att vi ha ätit. Jag har satt in bondbönorna i nischen, de ha nog hållit sig. Fröken, hon är då snäll, hon är inte kinkig!» En nedlåtande klapp, och hon lemnade fröken att svälja den torra maten, så godt hon kunde.

Se'n var det skrifböckerna på eftermiddagen. J'avait blessé — skola de aldrig lära sig det? Que nous aimont, qu'ils fût. — Förtvifladt! Och ändå, hvad hon hade pluggat med det! Så kom der en stygg tanke. Men *om* de kunde det, än sedan? Vore *de* bättre för det, vore det bättre för *henne?* Ja visst, då kunde ju Maria och Zelma och Signe, som äro fattiga flickor, ta examen till seminarium och bli lärarinnor. Liksom du ja. Är du så lycklig då, att du vill önska dem din lott?

Ja, det der var den frestande tanken, som jämt ville komma igen. Gör jag någon nytta med mitt slafvande? Jag pluggar verb i dem, för att de skola plugga verb i andra, som åter skola plugga verb i en tredje generation. Rundt och rundt går det som i en karusell! — Det värkte i hennes hufvud, när hon tänkte på denna olycksaliga cirkel. — Men jag gör min *pligt,* svarade hon sig sjelf. Ja, men gör du *nytta?* frågade den envisa, aggande rösten. — Jag arbetar, tänkte hon vidare, jag försöker ju, så godt jag kan, att beherska mig; jag måtte väl ändå lära dem att arbeta, att beherska sig, att ha tålamod. — Ja men, — lät det uppproriskt i hennes inre, — är det *allt* det, att beherska sig och ha tålamod? Är det bara, bara det? Och månne du är någon riktig magnet, som drar dem efter dig på pligtens väg?

Men snart drunknade tankarne i skrifboksrättningens enformighet och i tröttheten.

Vid 7-tiden slogs dörren till hennes rum häftigt upp, och in störtade en lång, välväxt, ganska vacker flicka i en öfverdrifvet modern drägt.

»Goddag, lilla rara Gerda» — hon slog armarne om henne — »lägg nu bort de der otäcka skrifböckerna, så skall jag berätta något roligt, riktigt roligt för dig. Det var *så* trefligt hos Gustafssons igår, och jag kom inte hem förr än tre, och den, du vet, var der med, och jag dansade — *kan* du tänka dig — *fyra* danser med honom, och han var inte alls så der blyg, som han brukar vara annars och som jag är så ledsen för, du vet — o, hvad jag grät i onsdags! — utan han sa' — det är väl ingen som hör — tag hit ditt lilla öra, så skall jag hviska — han sa', att jag var den sötaste flicka han visste, för se jag var inte så der ytlig, utan det var något själfullt och gediget i mina ögon, hur det nu var. Ser du, han sa' inte *precis* någonting riktigt, som man skulle svara på, men nog är det tydligt, eller hur? Och om lördag blir det slädparti, och *naturligtvis* kör han för mig, och *naturligtvis* säger han det då. Och den der andre du vet, tänk hvad han skall se sur ut! Och löjtnant Carlsson blir allt litet flat med, men i alla dar, inte kan jag hjelpa det, man kan väl inte ta mer än en, och — — o, hvad han är rar!»

Frida — så hette skönheten — kastade sig tillbaka i soffan för att andas. Gerda såg trött och något förvånad ut, eljest mycket passiv.

»Nå men Gerda då, är du inte smickrad, att du är den enda i *verlden*, som jag talar om den här stora hemligheten för? Jag har inte talat om det för mamma, inte för någon. Inte för någon af flickorna, för de ä' så afundsjuka, men det är aldrig du. Det är precis som om man tog något från dem, men så är det ju inte alls, alls med dig. Du är så förståndig du, och derför skall du också få uppfostra mina barn en gång i tiden. Nu skall du få en kyss — adjö med dig, liten. Nå nå, var tacksam nu för förtroendet, hör du. Tiga behöfver jag ej be dig om.»

Frida gjorde ett par polkasvängningar på golfvet och så ut igen. Hon hade inte märkt, att Gerda under hela tiden ej sagt ett enda ord.

Gerda satt ensam igen och försökte att vara glad åt Fridas lycka. Frida hade fullkomligt rätt, när hon sade, att Gerda inte var afundsjuk. Hon bara hade så svårt att riktigt tro på en så'n der lycka. Hon var så rädd, att det berodde på något misstag, när folk voro glada. Hon hade en gång sjelf haft en vän, som hon nästan trodde höll af henne. Det var straxt se'n hon hade kommit ut som lärarinna. De hade då skrattat och skämtat mycket — hon kunde det på den tiden — men midt i skämtet brukade han plötsligt bli allvarsam, och så kom det ett uttryck i hans ögon, som inte alls hörde dit. Då tego de ett ögonblick båda två, men hon skyndade genast att med feberaktig ifver taga upp ett samtalsämne — och allt var som vanligt. När hon visste hon skulle träffa honom, kunde hon glädja sig långt förut åt detta enda ögonblick; när det kom, skyndade hon af all makt att förkorta det.

Så gick det ett par år. Hon tänkte just aldrig det skulle bli någonting af, men när hon, dödstrött som hon var, skulle till att somna om qvällarne, brukade hon se hans ansigte för sig med just denna blick, och det väfde hon in i sina drömmar, och det skänkte henne ett ljufligt lugn, liksom ett underskönt landskap, sedt på afstånd, inhöljdt i solbeglänsta dimmor.

Men *hon* blef magrare och blekare; *han* var nedtyngd af bekymmer af mångahanda slag. Han behöfde någon som muntrade upp honom, och det hade hon gjort förut. Han hade liksom solsken i hjertat en lång tid hvar gång se'n han sett henne. Men nu var det en sådan tyngd öfver henne, skämta kunde hon inte alls, utgjuta sig om sina bekymmer ville hon inte och inte häller han. Då var der ju ingenting att tala om. Han hade sjelf föga tro på framtiden, just derför trifdes han endast med de sangviniska, de rödkindade, de hoppfulla. Och så träffades de allt mer och mer sällan. Han flyttade till en annan stad. Det skar honom i h ertat, hvar gång han tänkte på henne, men han kunde inte annat. Hon vande sig att tänka på ingenting, när hon somnade.

Men ibland om vårarna, då björkarna och gräsmattorna voro så hjertslitande vackra, att det inte stod till att gräfva ner sig som en mullvad i arbete och sömn, då kunde hon undra hur det hade varit, om han hade tagit afsked af henne riktigt, om han hade sagt rent ut, att han en gång hållit af henne, men att det hade tagit slut. Det hade ändå varit något säkert, som hon kunnat tänka på ibland.

Hon var nästan aldrig borta på bjudningar. Och var hon det någon gång, hade hon inte roligt. Man talade om teaterpjeser, som hon inte hade sett, om böcker, som hon inte haft tid att läsa — och dessutom, om äfven samtalet rörde sig kring ämnen, som hon kände, så tillfredsstälde det henne icke. Hon hade under sin seminarietid blifvit van vid verkligt tankerika samtal med lärarne och lärarinnorna och hade också med kamraterna smakat på hvad verklig, uppsluppen munterhet vill säga, och derför vämjdes hon vid denna sällskapskonversation, som var på en gång så tung och så ytlig. Om hennes person tog man just ingen notis. Om hon såg en liten fru med beslutsam barmhertighet styra kurs till hennes plats, så visste hon precis, att hon skulle öppna samtalet så här: »fröken är lärarinna, åh, det är ett vackert kall, men hvad det måtte vara rysligt tålamodspröfvande!»

Nej, roligare var det, då några af hennes gamla kamrater hade kommit resande och de samlades till en liten kaffebjudning alldeles för sig. Då berättade man gamla skol- och seminariehistorier, och då kunde det skrattas ganska hjertligt. Inte häller voro alla de andra så nedtryckta som hon, der fans många spänstigare naturer. Men när historierna hade sinat, och det gjorde de ganska snart, så kunde en säga:

»Att inte Augusta blef förlofvad ändå, hon som var så söt!»

»Det är väl inte omöjligt än!»

»Åh, kära du, så gammal som hon är, hon är ju ett år äldre än du och jag.»

Den sangviniska måste naturligtvis tiga, eljest hade hon nästan proklamerat förhoppningar för egen del.

»För resten», menade en tredje, »är det då bestämdt lugnast och bäst att vara ogift; de flesta gifta qvinnor äro ju olyckliga».

Det var ändå i grund och botten en melankolisk prägel öfver dessa sammankomster. Intet faktiskt utbyte af tankar och kunskaper såsom mellan intelligenta unga män, ty dessa qvinnor drefvo ju ej några studier vidare, och — inga framtidsplaner! Det var som ingen framtid hade funnits, bara forntid. Vid den ålder, då en ung man tar de allra första stegen på sin lefnadsbana och ser hela den brokiga verlden öppen för sig, stirrade dessa unga qvinnor med vemod i hvarandras ansigten för att räkna årens härjningar, eller, rättare sagdt, tecknen till att knoppningstiden nalkades sitt slut, den enda tid, som var värd att lefva. Och sedan i framtiden: att bli gammal och möjligen, om lyckan är god, få en föreståndarinneplats.

När Gerda efter en sådan »rolighet» gick hem till sig, kunde hon ibland få ett uttryck för den andliga tvinsot, som tärde henne ännu mer än de andra, ytterligt medellös och beroende som hon var, och det lydde så:

»*Hvarför tar allting slut så snart för oss?*»

Carola.

Nålpengar.

Inom »*Sorosis*», en amerikansk qvinnoförening för »mutualimprovement», stiftad för 18 år sedan af den framstående författarinnan Mrs Croly (signaturen Jennie June), med olika afdelningar, representerande qvinnornas olika intressen, har nyligen diskuterats frågan, huruvida en hustru borde ha regelbunden inkomst för sina tjenster som husföreståndarska. Under loppet af diskussionen förtäljde en af dem från landet följande historia till ämnets belysande:

En dag stod jag och gjorde mina inköp i byns handelsbod. En nervös, skygg liten qvinna, som köpt några småsaker med sin man vid sidan, redo att betala dem, så att hon ej ens måtte få röra vid »hans» pengar, vände sig ängsligt till sin herre och gemål, sägande:

»Det är en sak jag måste ha, som jag glömde att skrifva upp på listan».

»Glömde! Uff!» grymtade mannen. »Hvad är det?»

»Ett knappnålsbref.»

»Ett knappnålsbref till! Har man hört på maken? Hvar äro de nålarne jag köpte åt dig i somras?»

Historien gjorde intryck; och efter slutad disskussion enades man alla att instämma i en bekant dams yttrande, att den vanligaste och mest gifvande källan till hjerteqval, tvister, hårda ord och hemlig olycka mellan i öfrigt hederligt, gift folk vore *bristen på en klar öfverenskommelse i godo, rörande fördelningen af familjens inkomster.*

Så långt Sorosis. Kan månne »Föreningen för gift qvinnas eganderätt» eller någon annan erfaren auktoritet upplysa Dagny om, huruvida här påpekade förhållanden äro egendomliga för Amerika eller om de möjligen förefinnas äfven inom »de Skandinavers land»; om t. ex. också »gamla moder Sveas» döttrar stundom mottaga sina nålpengar på lika stickande sätt som »broder Jonathans», och om källan till de svenska och amerikanska äkta vifvens hemliga hjerteqval upprinna ur samma källa?

O. S. A.

Mensklighetens historia är en ständig kamp emellan *idéer* och *intressen*; för ögonblicket segra alltid de senare, men i längden alltid idéerna.

Emilio Castelar.

När ett folk står i begrepp att bilda och framarbeta något nytt, är det en tacksamhetspligt att lägga märke till de förtjenster det gamla, som nu skall skrinläggas, verkligen har haft. Genom att uppfylla denna pligt, betryggar man sig bäst emot det öfverilningens felgrepp att bortkasta just det, som nödvändigt måste bevaras.

Rasmus Nielsen.

Samskolor.

Frågan om samfäld undervisning för gossar och flickor är icke ny; i Amerika och England har den varit ifrigt debatterad och äfven praktiskt pröfvad genom läroanstalter i stor skala, särskildt i det förstnämnda landet. Hos oss var det, om vi ej misstaga oss, fröken Anna Hjerta (nu fru Retzius), som vid ett skolmöte första gången framhöll fördelarne af skolor för flickor och gossar samfäldt. Enstaka försök att förverkliga denna idé hafva under senaste år gjorts såväl i Sverige som i Finland och Norge. Vid 1885 års riksdag förekom ett förslag om flickors tillträde till de högsta klasserna af statens läroverk. Under debatten härom yttrade Hr Hedin, *att staten handlade klokast och bäst, i afseende så väl på saken som på penningfrågan, genom att bereda tillträde för flickor till alla de statens läroverk, hvilka icke äro fullt upptagna af lärjungar.* (Se Fr. Br. F:s meddelande, N:o 3). Detta förslag har samme man nu återupptagit i förändrad form, i det han helt nyss, under pågående riksdag, framlagt en motion *om de allmänna pedagogiernas och läroverkens öppnande för qvinliga elever.* Frågan om samundervisning har sålunda blifvit en fråga för dagen, hvilket ger Dagny en osökt anledning att upptaga ämnet.

I den tillfälliga, begränsade formen af Hr Hedins fjolårs förslag torde de flesta vänner af flickskoleundervisningen, hvilka känna de svårigheter, som möta uppsättandet af en god flickskola i mindre kommuner, utan tvekan helsa samskolan välkommen. Såsom genomgående fastständ princip för hela ungdomens uppfostran torde deremot samundervisningsidéen ännu böra med mycken varsamhet behandlas, under lugnt öfvervägande af dess både fördelar och faror, samt med noggrann pröfning af de särskilda anordningar skolan, grundad på denna princip, kan komma att kräfva.

Vi skola säkert mer än en gång få anledning att från denna sida upptaga idéen till skärskådande. Här lemna vi under tiden med nöje ordet åt en absolut samskolevän, ehuru vi ej obetingadt kunna instämma i alla hans entusiastiska uttalanden.

Red:n.

Frågan om gossars och flickors gemensamma undervisning sammanhänger på det innerligaste med qvinnofrågan i sin helhet, ja hon utgör rent af en integrerande del af densamma, så att ej gerna någon kan intressera sig för den senare, utan att äfven följa den förra med deltagande.

Ty vill man omdana ett menskligt förhållande, måste man framför allt se till, hvarifrån detta härleder sig och vid detsammas rot börja sin reformatoriska verksamhet. Men allt menskligt går med sina rötter tillbaka till barndomen. Under densamma utsås vanligen de onda eller goda frön, hvars frukter vi ej sällan skönja först i mognare år. Förgäfves vore derföre att arbeta på likställighet mellan könen, på att åt qvinnan förvärfva lika rätt som mannen till utveckling, sjelfständighet, sjelfförvärf och del i menskligetens stora kulturarbete, om man icke börjar med barnen.

Hade man derföre kunnat gå i rätt ordning vid lösningen af qvinnofrågan, borde man egentligen just hafva börjat med att arbeta för *samundervisning och samuppfostran.*

Gossen och flickan på sin moders knä drömma ej om de konstgjorda skiljemurar, hvilka en i vissa afseenden på orätt spår kommen civilisation skall mellan dem timra allt högre och högre för hvarje år de lefva. Det är tyvärr endast i barnkammaren — nej, icke ens der, annat än under de allra första åren — som man slipper att höra talas om denna åtskilnad. Det dröjer ej många år, innan gossen och flickan lärt sig, att de tillhöra olika slägten med skilda vägar, skild undervisning, skild behandling. Hvad som är godt, rätt och passande för den ena är ej alltid godt, rätt och passande för den andra. Gossen skall göras så manlig, så positiv som möjligt, flickan så qvinlig, d. ä. så negativ som ske kan. Och så följer man i allt de tvenne häfdvunna recepten för bildandet af manliga och qvinliga karaktärer, glömmande att högt *öfver* båda dessa ideal står *det gemensamma, det sant menskliga.*

Förgäfves stretar moder natur emot. Hon gifver det ena menniskobarnet ett aktivt, det andra ett passivt skaplynne enligt helt andra grunder än könsbestämningens mera oväsentliga princip. För henne gäller i de flesta afseenden *individen,* ej könet. Hon lägger stundom den forskande tanken, den kraftfulla viljan i flickans själ, det veka, drömmande sinnet i gossens håg. Men för föräldrar och uppfostrare betyder detta vanligen så föga. »Tänk icke så mycket, tala icke så ifrigt», säger man åt flickan. »Hvad är detta för oqvinliga resonnemanger, hvad angår det dig, en ung flicka, huru dessa ting hänga samman — eller icke samman? Sköt du dina skalor och din sömnad, det der angår dig ej». Men till brodern heter det: »Hvilken omanlig pojke, hvilken odåga, hvilken drummel! Skall du sitta inne och hålla din mor i förklädesbandet! Ut med dig och lek och slåss med de andra pojkarne!» — Och så våldföres naturen i inbillning, att man dermed lyder naturen.

Det är tid, att denna irring upphör och *individen* kommer till sin rätt. Hvilken fond af kraft förspilles ej under de häfdvunna försöken att stöpa hvardera könet i hvar sin form. Menskligheten har

t. ex. ej längre råd att med dryga kostnader tubba och tvinga fram till högre studier den stora skara af ynglingar, som ej vilja eller duga att studera och deremot tillbakahålla och hindra den kanske lika stora skaran af unga qvinnor, som brinna af kunskapstörst. Samhället förlorar mycket på ett sådant förfaringssätt, ty alla snedvridna förhållanden hämna sig. Och sant säger M:me de Staël: »Efterliknandet är ett slags död, emedan det beröfvar hvar och en dess af naturen gifna sätt att vara till.» Derföre *»fair play!»* Vi begära intet annat.

Må man ej missförstå oss! Vi mena visst ej, att hos mannen är oförmågan, hos qvinnan förmågan. Vi förbise ingalunda könens olika skaplynne. Vi ha alldeles klart för oss, att f. n. åtminstone är mannen i allmänhet mera anlagd för klokhet och styrka, qvinnan mera för innerlighet och värme. Och vår sträfvan är ej att få dessa anlag utbytta. Ty hvad vore väl dermed vunnet? Vi fordra blott — jag upprepar det — »fair play» — plats, utrymme för den unga kraften. *Lika vilkor att utveckla sig uti, lika frihet, samma förmåner!* Först då dessa erhållits, kunna vi vedervåga en bestämning med afseende å hvad som är mannens eller qvinnans sanna natur. *Nu vet man det ej!*

Lägg tvenne lika frön i jorden; men nedmylla det ena i en kruka och ställ den i ett källarhvalf och plantera det andra i Guds fria natur, på en i allo gunstig plats. Och kom sedan och klaga öfver att de plantor, som uppskjutit ur dessa frön, blifvit så olika, att den ena blifvit färglös, svag och förkrympt, under det att den andra blifvit stark och kraftfull. *Men så gör man.* Först sedan ett par generationer förgått efter det att qvinnofrågan vunnit sin slutliga lösning, torde man vara berättigad att definiera orden »mannens och qvinnans *natur*». Nu är denna ofta alls ej någon »natur», utan mer eller mindre en konstprodukt.

Ännu ett missförstånd vilja vi förebygga. Må man ej tro, att vi glömt att uppfostran har till mål ej blott att utveckla naturen, utan ock att leda, forma och tukta densamma. Vår ifver för individualitetens utveckling går ej derhän, att vi vilja låta de onda anlagen frodas, så väl som de goda, låta ogräset växa jemte hvetet. Vi påstå blott, att *intet är en dygd för qvinnan, som ej också är det för mannen, intet en synd för henne, som ej också är det för honom.* Eller bör ej mannen lika så väl som qvinnan fostras till att blifva mild, fördragsam, blygsam, renhjertad och from? Bör ej qvinnan såväl som mannen hafva sinne för rätt, blifva sann, öppen, kraftfull, modig, företagsam? Och *just derföre att* könens skaplynnen härvid äro något *olika*, böra de uppfostras tillsammans och uppfostras *lika* för att *hjelpa hvarandra*, hvar med sin gåfva.

Man klagar t. ex. öfver huru *oqvinliga och råa* flickorna skola blifva genom den ifrågasatta samuppfostran. Man erkänner således, att det nuvarande systemet gör gossarne oborstade och råa. Men låt oss då för all del få samskolor, nu ej längre endast för flickornas skull, utan lika mycket för *gossarnes.* Dock hvem blir det väl, som i framtiden kommer att lida under den ej så sällan förekommande manliga råheten, om ej just qvinnan, hustrun, barnen? Må flickan

derföre gerna — under trogna lärares och lärarinnors skydd och bistånd — hålla till godo med en råare lekkamrat i ungdomen, blott detta hjelper henne att undgå en rå man i framtiden! Må man ej skygga för att låta qvinnan börja sin rôle som sedernas förmildrerska redan i ungdomen! Ty erfarenheten har visat, att det qvinliga elementets dämpande och tyglande inflytande aldrig, vare sig i samskolorna eller i umgängslifvet, förnekat sig, der det fått göra sig gällande.

Men ej blott gossarne skulle vinna på denna samuppfostran; flickorna skulle derigenom, å sin sida, förlora en del af sin flärdfullhet och ytlighet samt få ett sannare och hurtigare väsen. Ty så nära äro mannens och qvinnans öden med hvarandra förbundna, att hvarje rättvisa, hvarje verklig förmån, som beviljas slägtets ena hälft, med kraften af en oemotståndlig naturlag också kommer det andra till godo.

Samundervisningens motståndare framhålla vanligen *tvenne* faror såsom öfverhängande, derest flickor och gossar skulle komma att gå i samma skola: *den moraliska faran och faran för öfveransträngning*.

I afseende å de ungas *sedlighet* fruktar man det värsta. Hvilka kärleksintriger skola ej spinnas, säger man. Kurtis, hemliga möten, hemlig brefvexling, brådmogenhet, förhastade förlofningar, m. m. anser man skola blifva en gifven följd af samundervisningen. Men har då icke samundervisning redan faktiskt existerat i vårt land, jag vet ej huru länge, utan att man hört talas om alla de der förskräckliga följderna? Eller skulle det endast vara *folkets* barn, man utan skada för deras moralitet kan tillåta arbeta tillsammans? Skulle det vara farligare att låta de s. k. bättre klassernas ungdom uppfostras och undervisas gemensamt? Borde ej tvärtom dessa vara mera skyddade för alla faror af denna art, till följd af den närmare omvårdnad de åtnjuta i hemmet?

Nej, långt ifrån att samskolorna skulle öka farorna i moraliskt afseende, är det *just i sedlighetens namn vi yrka på denna reform*.

När gossar och flickor tidigt vänjas att vara tillsammans i arbete och — hvarföre ej — äfven i lek; när ynglingen och jungfrun få fritt täfla med hvarandra i allvarliga studier; när de få lära känna hvarandras förmåga och skaplynne; när de ej längre blifva för hvarandra det hemligt fruktade, hemligt åtrådda, obekanta, mystiska något, som sätter deras fantasi i verksamhet och omtöcknar deras omdömesförmåga; när de ej mera få höra: »akta dig, här är en fara», så snart någon af det motsatta könet nalkas, utan man lärt sig se hvarandra med vakna, nyktra ögon: så skall ett stort steg till ett naturligare, enklare, sannare förhållande mellan könen och dermed till mensklighetens sedlighet och lycka vara taget. Samuppfostran har lika som hela qvinnofrågan icke ringare innebörd än detta.

Ännu i våra dagar hör man ej sällan den unge mannen med en odräglig sjelfgodhet, med ett förakt, han ej ens alltid vårdar sig om att dölja, tala om *qvinnan såsom ett lägre väsende*, såsom ej på långt när egande samma intelligens och andliga duglighet som han sjelf, skapelsens herre. Och denna ingrodda föreställning är en af de aldra djupaste grunderna till den dåliga behandling hustrun sedan så ofta i hemmet får erfara. Mannen hör från tidigaste år talas om

sin öfverlägsenhet och qvinnans underlägsenhet — och ett så ljufligt bådskap anammar man gerna — helst alla samhälleliga anordningar tjena till att inskärpa detsamma.

Men låt mannen i barndomen ha setat på samma skolbänk som flickan; låt honom ha fått anstränga sig dagligen och stundligen för att ej låta sig öfverglänsas af de qvinliga kamraterna, och det der öfverlägsna föraktet skall, det tro vi, få litet svårt att slå rot. *Aktningen för qvinnan skall blifva en af samskolans skönaste frukter.* Ynglingen skall börja bemöta den unga qvinnnan, kanske med något mindre fjeskig artighet, dertill är minnet af kamratskapet ännu för färskt, men med mera *verklig högaktning*. Han skall lära sig att i henne se sin *like*, skall göra mera för att vinna hennes aktning och båda skola lära att bedöma hvarandra mera efter det verkliga menniskovärdet, än som nu hufvudsakligen sker efter yttre fördelar, såsom skönhet och rikedom. Och de unga skola, när kärleken dem emellan vaknat, på den solida grunden af verklig kännedom af och aktning för hvarandras karaktärer uppbygga en äktenskaplig lycka, varaktigare och djupare än den nu vanliga.

Kommer så faran för *öfveransträngning* till kropp och själ. Qvinnan kan ej täfla med mannen i fråga om kunskapsförvärf, säger man; hon är ej anlagd derför, hon skall spränga sig på försöket. Endast *erfarenheten* kan afgöra detta, och hon visar, att dessa farhågor äro öfverdrifna. Vi hänvisa i detta afseende närmast till en artikel i Aftonbladet, n:o 72 b för i år: »Studiers inverkan på flickors helsa», hvari med klara sifferuppgifter visas, »att studierna i stället att försämra flickors helsa, tyckas ha varit välgörande för densamma». Af 705 tillfrågade amerikanska flickor ha 79 procent uppgifvit, »att de efter slutade studier voro vid förträfflig helsa», ehuru detta ingalunda så allmänt var fallet, då de började dem. Och uppgifter från andra håll bekräfta detsamma. Der qvinnan fått göra försöket, har hon således lyckats. Hon har ej i något afseende blifvit efter sina manliga kamrater. Hvar och en, som undervisat båda könen, vet ock, att flickan snarare står framför än efter gossen i snabb uppfattning och framför allt i ifver, flit och håg för studierna. Kanske har flickans fysiska kraft ursprungligen varit mindre än gossens, men hon har på de farligaste stadierna, i skolans högre klasser, hushållat bättre dermed. Det qvantum lifsmod och nerfkraft, som ynglingen understundom, särdeles vid högskolorna, nedlagt i glaset, bortslösat vid spelbordet eller i de nattliga orgierna, har den unga qvinnan vanligen sparat ihop att dermed fylla de luckor i arbetet, som hennes ringare kroppskraft kunde ha låtit uppkomma.

Och för öfrigt — klagas det ej lika mycket öfver gossars öfveransträngning som öfver flickors? Det skall väl komma båda tillgodo, när de väntade stora reformerna i undervisningsväsendet genomföras som skola göra läroverket ej blott till en skola för universiteten, utan *för lifvet.* Och vi hoppas, att de modifikationer i undervisningsplanen, som *måste* göras, om principen om samundervisning blir erkänd, skola leda till fördel för ej blott flickan, utan äfven gossen.

Gå vi nu att betrakta särskildt förhållandena i vårt land, så framställer sig ännu en synpunkt, *den ekonomiska.* I ett fattigt land som Sverige, eger denna sida af saken synnerlig vigt och kommer väl ock troligen att blifva den, hvilken på andra kammarens majoritet kommer att visa sig ega största öfvertalningsförmågan, då det gäller att bifalla eller förkasta Herr Hedins motion. Man brukar anse det som en otur, då man i en familj får många döttrar, och det är tydligt, att så länge staten endast sörjer för gossarnes uppfostran, är detta ur ekonomisk synpunkt visserligen fallet. Huru skall icke t. ex. den stackars underordnade tjenstemannen med 4 à 5 flickor sucka och våndas öfver sitt olycksöde, då antingen hälften af hela hans årslön skall gå åt att hålla dem i en högre flickskola eller de stackars barnen få blifva utan grundligare undervisning och låta sig nöja med att på bildningens stege stå några pinnar lägre än deras far och mor och umgängesvänner. Under tiden sänder hans medbroder i embetet, med samma lön som han, sina 4 à 5 gossar nästan afgiftsfritt i statens skolor. Och i sinom tid ser han dem ha fri väg öppen för sig hvart som helst i lifvet, ja till statens högsta platser, om de duga derför. *Är detta rättvisa?*

Och dock finnas, som vi alla veta, här och der i landet goss-skolor med några få lärjungar, hvilka hvardera kosta staten jemförelsevis enorma summor, under det att flickskolan på samma ort kanske dukar under i striden för sin existens, eller åtminstone misslyckas i sitt bemödande att hålla undervisningen någorlunda i jemnhöjd med den, som kan bestås i goss-skolan.

Men ha vi råd till ett sådant slöseri i dessa bistra tider?

Ty ville någon göra sig det besväret, att räkna ut, huru många tusen kronor årligen skulle inbesparas å terminsafgifter för flickorna genom att låta dem fylla bänkarne i de goss-skolor, der tomma sådana finnas, skulle de säkert visa sig vara icke så få.

Så orimliga förhållanden tarfva ändring. Och vi hoppas, att det steg till en ny sakernas ordning, som Herr Hedins motion innebär, måtte blifva uttaget. Visserligen har man en mängd hänsyn att taga, då den princip, vi förordat, skall praktiskt tillämpas. Bland annat anse vi, att samskolan bör ha både qvinlig och manlig lärarepersonal, hvarjemte qvinnor böra deltaga i skolrådet; men i alla dessa detaljer kunna vi ej nu ingå. Vi ha blott velat framställa saken i sin allmänlighet och framhålla de hufvudgrunder, som synas oss tala för samundervisningens införande.

Confidens.

Småprat från Köpenhamn.

Ni har mitt löfte att få höra något om Kielland. Välan! Se här! I Stavanger högt uppe i Norge lefver en högt ansedd handelsslägt, som bär namnet Kielland!

För en del år sedan var konsul Zettlitz Kielland denna slägts hufvudman och en slags envåldsherskare i denna rika stad, hvars innevånare sågo upp till honom som undersåtarne i ett tyskt småfurstendöme till sin monark.

Han regerade och styrde med en lika fast som mild hand, och hans gästfria hus var i flere än ett afseende likt ett litet hof, till hvilket det ansågs som en ära att bli inbjuden.

Om —och huru — inom denna kanske något patriarkaliska monarki en republikansk filial bildade sig under tidernas lopp, är icke här stället att berätta — alltnog, märkvärdiga krafter rörde sig inom det Kiellandska hemmet, och den dag kom, då ett af husets äldre barn, en dotter, drog ut i verlden för att med eget, sjelfständigt arbete skaffa sig en oberoende ställning i lifvet. Hon blef målarinna och har bosatt sig i Paris.

Och så sonen, Alexander Lange Kielland, hvars mor liksom hans farmor var dotter af en framstående prest. Naturligtvis skulle han gå samma väg som slägten, bli mecenat och stor man på samma område som fadern, det merkantila.

Det gick utmärkt. Han gifte sig vid tjugotre års ålder och blef egare till ett ståtligt tegelbruk. Nu fullständigt »grand seigneur» lefde han bland de menniskor och som medlem af den krets han senare så mästerligt skulle skildra, den rika börsaristokratien. Tidigare hade han ju i Kristiania som student och juridisk kandidat haft tillfälle att lefva sig in i hufvudstadens akademiska och byråkratiska verld. Öfverallt, dit han kom, observerad och firad, intog han ständigt en första plats som bal-lejon. Den unge vackre och eleganta bruksegaren blef naturligtvis ofantligt uppburen af alla de unga flickor, som kommo inom hans horizont, och ehuru ingen då kunde ana hans framtida storhet, stod hans bild likväl omstrålad af en skinande gloria i en hop flickhjertan.

Men, som sagdt, han gifte sig snart med en ung och vacker qvinna, hvilken ägde alla de egenskaper, som kunna fängsla en man och göra ett hem behagligt. Efter några års lif i hemmet blef honom dock »stugan för trång», och han beslöt att »se verlden». Han flyttade med hustru och barn till Köpenhamn, och slog sig ner der för att vara med om det vaknare lif han trodde sig finna i Danmarks vackra hufvudstad.

Efter något års vistande här gick det Kielland, som det går mången, den der tror sig befinna sig midt i Europa, då han gör sitt första intåg i Köpenhamn. Han såg, att han misstagit sig . . .

Och — det återstod inte annat än att taga steget »till verlden» fullt ut. Han reste till Paris, Europas hufvudstad. Denna gång var det intet misstag mer. I den landsändan fins det nemligen en märkvärdig jordmån, bördig för odlandet af alla möjliga örter, både ogräs och hvete . . .

Tegelfabrikören från Stavanger — han sådde ut sitt korn och kom hem med vinst — en skäppa af ädel skörd. Det var visserligen bara en liten bok, till det yttre helt obetydlig, den bar titeln »Noveletter» och såg ut som böcker äro mest, men — det var intet mer eller mindre än en mästares arbete, en bit fin och äkta konst, som uppenbarade sig häri.

Boken kom ut, upplaga efter upplaga, och medan hela den literära norden solade sig i glädjen öfver denna vackra morgonrodnad för norsk diktning, skrefs »Garman et Worse», en roman, som med sina ur Kiellands närmaste krets hemtade urtyper, än ytterligare stadfäste sin mästares rykte.

Icke ett år efter den tid *firman* Alexander L. Kielland upphört att finnas till talade många i det bildade Skandinavien, då det blef fråga om nordisk diktkonst i ett andedrag om de *fyra* store: Ibsen, Björnson, Lie och — Kielland. Firman »*Garman et Worse*» hade gjort namnet odödligt, den nye profeten hade sagt ord, som kommit mången att bäfva . . . och Norges rykte spreds genom honom i allt tätare kretsar, längre och längre bort utom norden.

Norges natur och folk, så som de blifvit skildrade af Kielland, attraherade och gaf icke liten fart åt turistströmmen, hvilken alltmer riktats åt de höga fjällen; hans berättelser, öfversatta på franska, tyska och engelska, spredo ett egendomligt och nytt intresse öfver lifvet deruppe, och från vester tillströmmade en del resande, enkom för att se det land, som frambringat Kiellands typer.

Och med hvilken förtjusning lästes han icke i Sverige och Finland! Hans talents smidighet och elegans, formens fulländade skönhet och finess gaf det skildrade stort behag, på samma gång innehållet alltid innebar något vigtigt inlägg i striden för rätt och sanning, i kampen mot småsinne, lumpenhet och synd, om det ock måste erkännas, att han ej sällan slog öfver målet och i ifvern att öfva rättvisa till förmån för »de små», blef orättvis mot »de stora». Satirikern stod från början färdig rustad. Med slipad stilett gjorde Kielland sina utfall, — måttade säkert pä samhällssåren och opererade här och der, hvar han ansåg det af nöden, alldeles känslolös för om det gjorde ondt, bara han kunde hoppas på bättring efteråt. Än stack han som en skicklig kirurg sin sond in i örat som ej hörde, än i ögat som ej såg . . . Lidandet hos de förtryckta i samhället väckte hans varmaste sympati, fattigdomen hvilken han ansåg som ett så stort ondt, rörde honom djupt . . .

Kort på hvarandra följde så några mindre arbeten: »*Fra scenen*», »*Nya noveletter*», romanen »*Arbeidsfolk*», julberättelsen »*Else*», »*To noveletter fra Danmark*» och »*Skipper Worse*», den kanske förträffligaste af alla hans arbeten, hvari han med öfverlägsen kraft behandlar Norges religiösa väckelseperiod i slutet af förra och början af detta århundrade.

Ändtligen utkom år 1883 romanen »*Gift*» och dess fortsättning »*Fortuna*». Under ett års tid intet. Väl underrättade påstå, att till våren ett större arbete utkommer af den alltjemt flitige, nu trettisjuårige arbetaren — —; med trovärdigaste min försäkrar han likväl själf, att han sagt sitt sista ord, att han porträtterat slut på hela sin by, och att hans fasta beslut är att bli postmästare eller tullbetjent i Stavanger.

Han sjelf, ja! Ett sjelf i ytterligaste motsats till hvad man föreställer sig efter att blott ha känt honom som författare. En figur — ståtlig och putsad som en festligt flaggprydd skonert på insegling i hamn en vacker söndagsmorgon, ljus och skinande, med ögon som pilar och en qvick mun, som gerna ler. Det är icke utan att man häpnar öfver att se »blåa bandet» pryda hans rock. Det har för icke länge sedan berättats, att Kielland inte i alla afseenden hade ett helgons principer i fråga om lifvets njutningar — hans ungdomliga hy talar emellertid nu mera om mjölk och bär än om någonting annat; hela saken kunde kanske, om man tog reda på förhållandena närmare, belysa drag af karaktärsfasthet, som torde inge respekt . . . Det är icke alltid moralpredikanten sjelf är ett mönster.

I vinter har Kielland vistats i Köpenhamn några månader. Han gjorde naturligtvis uppseende, hvarhelst han visade sig, och var, som alltid, följd af damernas beundrande blickar. En äldre, men ännu mycket modern fru gjorde till och med på gatan ett par fåfänga försök att få tala med den store mannen för att få en autograf. Han ville icke. Och fastän man försäkrade honom, att ifrågavarande dam på nära håll hade utmärkta ögon, riktigt smäktande, oemotståndliga, bruna ögon, ville han ändå icke. »Men», frågade man skämtande, »om hon kommer till er, färdig att ge en kyss för en enda liten rad af er penna, vägrar ni ändå?» »Mig kysser man icke», skrattade Kielland, »jag sticker med mina "fadermördare", jag sticker, jag sticker, jag sticker».

Hans konversation sticker icke sällan, men bländar ofta, och blir, då han är på det rätta humöret — det angenämaste och mest lärorika jag hört. *Ina Lange.*

Rätt eller orätt?

Med anledning af *Alfhild Agrells* skådespel »Ensam» [1]

Såsom i föregående häfte omnämts har allmänheten delat sig i tvänne läger med afseende på uppfattningen af ofvannämda skådespel.

---

[1] Här i korthet gången af detta stycke. Efter att som helt ung hafva fallit offer för en usel förförare, har Thora vägrat att, enl. sin mors önskan, skiljas vid sitt barn för att dölja sitt fel. Hon har i stället lefvat endast för sin dotter, »uppfostrande sig sjelf, renande och sofrande, så att bara det bästa skulle återstå för henne». Ehuru lefvande i alla hänseenden ett aktningsvärdt och sjelfuppoffrande lif, mötes likväl Thora så väl som hennes dotter Yngva från alla sidor af misstro och förakt, och när den senare vunnit en ung mans kärlek, fordrar dennes fosterfar, protokollsekreteraren Ekskšöld, att fläcken på Yngvas börd skall utplånas genom att modern låter viga sig vid sin forne, nu i laster och utsväfningar ytterligare nedsjunkne förförare. Thora vägrar, Allan förskjutes af fosterfadern, Yngva öfverger modern och de unga besluta att med eget arbete bereda sin framtida lycka.

Vi mena nu ej här de båda yttersta flyglarna, der man antingen absolut förkastar eller obetingadt gillar, utan vi tänka på de mera sansade och lugnt pröfvande granskare, hvilka hafva öga för både felen och förtjensterna i stycket, men likväl stanna i olika omdöme om detsamma. Å ömse sidor anser man det motsatta omdömet grundadt på en »missuppfattning» af förf:ns mening, och för att bereda läsaren tillfälle att opartiskt döma mellan båda, vill Dagny här framlägga sin åsigt i ämnet till jemförelse med »Teatervännens».

I *en* punkt äro vi fullt ense: det är i anmärkningen mot *det moderna sededramats slapphet i behandlingen af qvinnans fall,* och vi helsa med glad tillfredsställelse de allvarliga ord Teatervännen derom yttrar. Det ligger tvifvelsutan en fara i den af Alex. Dumas införda och sedan allt mera kring sig gripande seden *att upphöja den fallna qvinnan till hjeltinnan par préférence i diktens verld,* och Alfhild Agrell har redan tvänne gånger skattat åt detta mod. Det är sannt också, att förf:n föga eller intet bryr sig om att förklara möjligheten af sådana viljekraftiga och rättsinnade qvinnors fall, som Walborgs i »*Dömd*» och Thoras i »*Ensam*», och att hon derigenom lätt kan komma läsaren att finna sådana qvinnors fall vara en, i och för sig, ej synnerligt beaktansvärd sak, hvilken först af förförarens dåliga handlingssätt och allmänna opinionens orättvisa får någon djupare betydelse. En sådan slutsats *kan* verkligen dragas af *Dömd;* men i *Ensam* är i vår tanke denna svaghet i den etiska behandlingen af problemet upphäfd.

Det vill likväl vår teatervän och hans liktänkande icke medge, utan menar, att förf:n sätter Thoras fel i paritet med protokollsekreterarens af svartsjuka dikterade förtegenhet, ja, att hon rent af urskuldar henne och låter Thora urskulda sig sjelf dermed, att hon — icke visste att hennes förförare var gift!

Det är i denna punkt vi alldeles skilja oss från Teatervännen och tro, att han missuppfattat förf:n — något hvartill möjligen de spelande ha kunnat bidraga. Läser man uppmärksamt igenom stycket, så möter man straxt i början sådana uttalanden af Thora om sig sjelf, som fullkomligt måste jäfva hvarje misstanke, att hennes skuldmedvetande slumrar. Se t. ex. uttryck sådana som dessa: »*Mitt barn är min eldröda bokstaf*», *sid. 10* (hänsyftning på skamtecknet »the scarlet letter» i Hawthornes bok af samma namn). — »*Man lär att förlåta alla utom sig sjelf*», *sid. 13*. Till svar på doktorns fordran, att hon skulle sätta fru-titel framför sitt namn, svarar hon, sid 8: »*Hvad skulle ni säga, om en person, straffad för stöld, läte på sitt visitkort trycka: hederlig karl?*» Sid. 87 säger hon till sitt barn: »*Jag har brutit mot mig sjelf . . . Låt mig bära min skam.*» Dessa och dylika uttryck böra ju icke kunna missförstås. Det enda, som möjligen *kan* leda omdömet på villospår är Thoras ord till protokollsekreteraren sid. 70: »*Ni teg . . . när jag kunnat räddas från oändliga qval genom ett enda ord*» (om han näml. omtalat, att den man hon älskade var gift). Men att antaga, att hon härmed vill *ursäkta* det felsteg, hvaraf hon likväl ännu i dag så djupt känner och erkänner skammen, det är i vår tanke en missuppfattning af förf:ns mening. Orden innebära nämligen endast, att Thora icke skulle tillåtit sig att älska mannen, om hon vetat, att han var gift.

I ännu en vigtig punkt — den hufvudpunkt, kring hvilken handlingen i stycket rör sig — har allmänhetens omdöme delat sig, likasom också vårt skiljer sig från Teatervännens. Det är i fråga om *huruvida Thora hade rätt i sin vägran att låta viga sig för sken skull med en föraktlig man, för att derigenom bereda sin unga dotter ett lyckligt äktenskap.* Här gäller det icke mera en missuppfattning i en eller annan riktning, utan en ren principfråga.

Vår Teatervän tillämpar på Thoras vägran det gamla ordet: »högsta rätt kan vara högsta orätt», och ganska många anse med honom, att denna vägran var en onödig och förkastlig grymhet. Vi kunna förstå, att denna uppfattning kan råda, både hos dem, som anse vigseln för en aldeles betydelselös ceremoni, utan all slags helgd eller förpligtelse, och hos dem, som betrakta äktenskapet såsom ett slags försörjningsanstalt, till hvilken man, i brist på kärlek och aktning, endast behöfver å ömse sidor medföra vissa yttre fördelar jemte afsigten att göra lifvet så drägligt för hvarandra som möjligt. Men att *de*, hvilka tro på helgden af löftet att älska i lust och nöd, och som betrakta det deraf beseglade äktenskapet såsom det innerligaste och heligaste af alla etiska förhållanden menniskor emellan, — att *de* kunna yrka, att denna förbindelse under vissa förhållanden må missbrukas till en lumpen, osann förevändning för tillfredsställande af en falsk opinion och en oäkta rättskänsla, det ha vi svårt att fatta. Det kan förklaras endast genom antagandet, att man af gammal vana vid fru Staëls princip »att qvinnan endast har att underkasta sig opinionen», förgäter huru orättfärdig denna opinion är. Detta synes oss fru Agrell på ett slående sätt hafva framhållit. Visserligen har i »Ensam,» likasom i allmänhet i den moderna dikten, det uppstälda spörjsmålet om rätt och orätt drifvits till sin spets. Sådana problem som det ifrågavarande uppstå kanske ej ofta i det verkliga lifvet; men de lämpa sig dock förträffligt till pröfning af den under debatt stälda principens hållbarhet. Principen kan här uttryckas som följer: »Verlden bör vägra att erkänna såsom hederlig hvarje qvinna, som fallit, har hon än sonat sitt fel med ett långt lif af renaste kärlek och pligttrohet; men samma verld bör vara redo att godkänna som aktningsvärd denna qvinna, så snart hon, genom att vid altaret aflägga ett falskt löfte, gifvit sig sken af att vara en föraktlig mans hustru.»

Det är denna princip, som verlden tillämpat gent emot Thora och låtit med ännu större grymhet drabba hennes oskyldiga barn; det är den, som protokollsekreteraren hyllar, då han föreslår giftermålet, den, för hvilken sjelfve den skarpsynte och frisinnade doktorn böjer sig. Men skall också allmänheten och kritiken göra sig solidarisk med dem? Skola också vi, som hylla den grundsats om mannens och qvinnans likställighet inför moralen, hvilken sträfvar att komma till genombrott i nutidens medvetande — skola också vi böja oss för den orättfärdiga principen och klandra Thora, i stället att klandra protokollsekreteraren, hvilkens förvända rättsbegrepp allena uppstält hindret för de ungas lycka? Vi kunna icke tro, att vår Teatervän, om han sett saken från denna sida, velat gå in härpå. Att för öfrigt de ungas lycka framhålles såsom långt mera tryggad genom Thoras handlings-

sätt, hvilket uppkallar deras viljekraft och arbetsmod, än den skulle varit under hägnet af en moders lögn och en lysande ställning, som gjort hvarje sjelfansträngning öfverflödig, det är ett vackert drag af förf:n, som visar hur djupt hon fattat sitt ämne. Det är också för den ensam lemnade modern en tröst, som mildrar intrycket af hennes eljest allt för hårda öde.

Vi hafva härmed i korthet framhållit de olika uppfattningar, som delat åskådarne af fru Agrells »Ensam» i tvänne läger. Men det finnes ännu ett tredje, om ock fåtaligt sådant. Det utgöres af dem, för hvilka Thoras fall bestod endast deruti, att hon hängaf sig åt en man, som var ovärdig hennes kärlek; hvaremot i motsatt fall hon så väl som hennes älskare förmenas hafva varit i sin goda rätt.

Denna för qvinnan likasom för kärleken förnedrande uppfattning innebär en motsatt och ännu långt större fara än den, som vill förherrliga just den fallna qvinnan och se i henne ett skuldlöst offer. Vi varna på det allvarligaste för båda dessa missriktningar, men vi tro icke, att fru Agrells märkliga stycke för någondera erbjuder minsta stöd. I vår tanke är »*Ensam*,» i trots af vissa svagheter, ett i sedligt så väl som i dramatiskt hänseende godt arbete, för hvars upptagande på den Kongl. scenen man må vara Kongl. Teaterdirektionen tacksam.

Några ord om Daniel Sten och Stella Cleve
med anledning af ett bref.

Vi hafva ej velat underlåta att meddela det hufvudsakliga af den stränga dom öfver »*Sämre folk*», som förekommer i nedan införda bref från —*y*. Delvis är den tvifvelsutan väl förtjent. Det gifves diktämnen så låga, att man icke *behöfver* varna för dem och knappast kan göra det i detalj utan att nedsätta sig sjelf och sina läsare; det gifves andra så osunda och naturvidriga, att de bortstöta hvar och en icke redan till sin natur förskämd läsare. Till vår bedröfvelse måste erkännas, att 1885 års literatur bjudit på tvenne sådana alster af qvinnohand: »*Sämre folk*» af *Daniel Sten* och »*Berta Funke*» af *Stella Cleve*. Vi ställa båda under samma stränga dom, som vår korrespondent fält öfver den förstnämnda; men vi uttala med afseende å Daniel Sten den fasta förhoppningen, att det må vara sista så väl som första gången hon missbrukat sina goda gåfvor till att skrifva något dåligt, och vi hafva så mycket mera skäl för detta vårt hopp, som första delen af hennes ifrågavande arbete är både rent tänkt och fint och vackert skrifvet.

Till den ärade Red:n af Dagny från . . . y,

Helsingfors.

Som tillägg till Dagnys korta uttalande i senaste häftet mot Daniel Stens »Sämre folk» och såsom landsmaninna till förf:n ytterst

obehagligt berörd af densamma, ber jag att med några ord få uttala ett lifligt kändt ogillande icke endast af det *osanna* i hennes teckningar såväl af seder som karaktärer och förhållanden i vårt gemensamma fäderneslаnd, utan ock af den *smutsiga naturalism*, hvari hon gett uttryck åt sina låga fantasier. Kritiken i Finland har äfvenledes varit skarpt klandrande och jag har förgäfves väntat ett återljud deraf i Sverige. — — — — Sådana litterära alster, de må nu sedan *röja talang* eller icke, verka nedsättande på skönhetssinnet, såväl som på den moraliska finkänsligheten, och kunna hänföras till de ting, som komma ett folks förderf åstad. De äro ett undergräfningsverk, som till en tid, för dess skenbara oansenlighets skull, ringaktas, men, ohejdadt af oppositionen, och allt vidare fortsatt kan utveckla sig till ett fullfärdigt mullvadsarbete. — — — — — — — — —

Må vi kraftigt och allvarligt ropa vårt: dömd! åt sådana fala alster af litterär verksamhet, icke minst då, när förf:n är en qvinna.

—y.

Hvarjehanda i qvinnofrågan.

Sverige. *Vetenskaplig afhandling af qvinna.* Vid Vetenskapsakademiens februarisammanträde inlemnade Prof. Warming till införande i Akademiens skrifter en afhandling af studeranden vid Stockholms högskola *Maria Levin*, kallad »Bidrag till hjertbladets anatomi hos monocotyledonerna».

Reformdrägten. Om reform af qvinnodrägten höll Professor *Curt Wallis* den 29:de sistl. Mars inför ett ganska talrikt auditorium ett med mycket intresse åhördt föredrag, hvari han särskildt betonade beklädnadsreformens *hygieniska* sida samt till sist föreslog bildandet af en *förening* till reformens genomförande. En teckningslista var till detta ändamål framlagd, hvarå efter föredragets slut ett trettiotal damer antecknade sig. — Föreningens årsafgift är bestämd till 1 kr. Medlemmar kunna allt fort anteckna sig å en i Samson & Wallins bokhandel utlagd lista.

Drägtreformföreningen. I Lördags, den 17:de April, hölls i den Schwartz'ska skolans lokal ett af omkring 100 damer besökt möte, der nyssnämnda förening konstituerade sig. Stadgar antogos efter en animerad diskussion, nya medlemmar inskrefvo sig och en styrelse, bestående af 9 ordinarie ledamöter och 7 suppleanter, valdes.

Bazaren för små värnlösa flickor, som hölls den 23 och 24 mars, lemnade en bruttoinkomst af omkring 11,800 kronor.

Qvinnors deltagande i stadsfullmäktigval. Vid det i slutet af sistl. mars hållna valet af stadsfullmäktige här i Stockholm hafva *131 qvinnor*, personligen eller genom ombud, afgifvit sina vota, hvilka, efter den 100-gradiga röstskala, som gäller vid dessa val, representerat 3,912 röster. Detta är visserligen icke mycket, då man vet, att hufvudstaden redan år 1883 egde ej mindre än 4,340 röstberättigade qvinnor och således i år säkerligen omkring 5,000; men jemfördt med

det obetydliga antalet af dem, som de föregående åren deltagit i valet till vår kommunalrepresentation, måste resultat anses ganska glädjande och bådar godt för framtiden.

Antalet röstande och röster i hufvudstaden å olika valkretsar synes af nedanstående tabell, som vi taga oss friheten meddela efter A. B.

	Antal Röstande	Röster
Första valkretsen (Storkyrkoförs. och Kungsholmen)	5	133
Andra valkretsen (Klara)	24	890
Tredje valkretsen (Jakob och Adolf Fredrik)	38	1,056
Fjerde valkretsen (Östermalm och Johannis	38	971
Femte valkretsen (Maria och Katarina)	26	862
Summa	131	3,912

Finland. Finska qvinnoföreningen har börjat utgifva en tidskrift *Framåt*, som i fria häften skall afhandla frågor rörande qvinnans deltagande i kulturarbetet. Det nyligen utkomna första häftet innehåller:

Hvad är qvinnofrigörelsens mål? — Läroverket för gossar och flickor i Helsingfors. — Klocktoner, af Alde. — Den nya aflöningsstaten för fruntimmersskolorna. — Finska qvinnors offentliga verksamhet, I. — Inga, af Alvilde Prytz. — Rättsfall. — Vid finsk qvinnoförenings årsmöte. — Notiser.

Norge. En af qvinnofrågans mest framstående förkämpar i Norge, Bankdirektör Berner, har nyligen i stortinget väckt en motion angående »*förmögenhetsförhållandet mellan äkta makar*».

Danmark. *Qvinliga studenter*. Privata underrättelser till Dagny gifva vid handen, att ej 7, som i förra numret efter otillförlitlig källa uppgifvits, utan 17 qvinnor f. n. studera vid Köpenhamns universitet, af hvilka 7 sistlidet år togo studentexamen.

»*Dansk Kvindesamfund*.» Antalet af samfundets medlemmar, som den 31 Dec. 1884 var 547, har under år 1885 ökats med 153, så att det den sista sistl. December utgjorde 700 personer, deraf 517 qvinnor och 183 män.

»*Kvindelig läseförening*» höll den 14 Febr. sin årliga generalförsamling. Medlemsantalet hade under de 14 år föreningen egt bestånd vuxit från 71 till 558, hvartill kunde läggas 95 detta år anmälda nya medlemmar. Årsberättelsen visade att föreningen gick starkt och säkert framåt.

Österrike. *Qvinnofrågans utsigter*. Professor Henrik Gross, som skrifvit åtskilliga värderika arbeten om tyska qvinliga poeter och författare och som är en stor vän till qvinnans frigörelse, skrifver angående denna sak till en vän: »Jag hyser ingen omedelbar förhoppning om intellektuelt och materielt framåtskridande för våra qvinnor, så länge ultramontanismen i dem har sitt förnämsta stöd.

Hustruns samtycke. En lag har utfärdats, att ingen gift man utfår pass till utrikes ort, om han ej medför bevis på att hans hustru uttryckligen samtycker till att han lemnar landet.

Tyskland. *Skydd åt qvinnan*. Till den tyska riksdagens arbetarskyddsutskott har af representanten Halben inlemnats nedanstående förslag:

§ 135. Barnsängsqvinnor få icke under en tid af 4 veckor efter sin nedkomst sysselsättas i fabriker. På förordnande af läkare måste denna uteslutning från arbete inträda redan 14 dagar före den antagliga tiden för nedkomsten och sträcka sig till 4 veckor efter densamma. Uppsägning eller afsked från arbetet tillåtes icke under denna tid.

§ 136. Arbeterskor, som ha ett hushåll att sköta, få icke längre än 8 timmar om dagen sysselsättas i fabriker. Arbeterskor, hvilkas barn ännu icke fyllt 14 år, få endast i det fallet användas i fabriker, att de kunna inför lokalmyndigheterna styrka, att barnen under moderns arbetstid stå under fullvuxna personers tillsyn.

§ 139 a. Användas arbetare och arbeterskor nattetid samtidigt i fabriker, skall det sörjas för, att ombyte af arbetslag för arbeterskor skall ske minst 2 timmar tidigare eller senare än för arbetare.

Ny qvinnosakstidning. Under beskydd af Kejsarinnan Augusta har ett nytt organ för qvinnofrågan, »*Die Emancipirte,*» börjat utgifvas och subskriptionslista å densamma sändts bland annat till alla officerare i den preussiska armén. De tyska qvinnosaksvännerna hafva i många år haft förmånen, att hos de qvinliga medlemmarne af kejsarhuset finna ett varmt intresse för och en kraftig hjelp uti deras sträfvanden.

England. I Retford har man lyckats att få en Miss Mason vald till *fattigvårdsföreståndarinna.* De engelska qvinnorna hafva flera år varit valbara till denna vigtiga befattning, ej blott till medlemmar af fattigvårdsstyrelsen. Men oaktadt man årligen gör stora ansträngningar för att få qvinnor valda till föreståndarinnor för fattigvården, till hvilken befattning hela deras skaplynne och erfarenhet ju göra dem så synnerligen lämpliga, äro dock af de 19,000 fattigvårdsföreståndareplatserna i England och Wales endast 40 besatta med qvinnor.

Federationen har den 16 sistlidne mars vunnit en glänsande seger, i det att den af densamma så ifrigt bekämpade »Contagious diseases' act» (lagen om smittosamma sjukdomar) då ändtligen af underhuset afskaffades. Denna lag har nemligen befordrat och så att säga legaliserat lasten, under det att dess sanitära värde visat sig vara högst tvifvelaktigt.

Qvinnans rösträtt. Just som Dagny lägges under pressen ingå underrättelser att mot billen angående qvinnans rösträtt har till parlamentet inlemnats 3 petitioner, men deremot *för* densamma 275 med 12,128 underskrifter. (Se sid. 97—100.)

Frankrike: *Qvinnor i undervisningsrådet.* I senaten har beslutats, att i hvarje departement två qvinnor skulle ega säte och stämma i undervisningsrådet, neml. föreståndarinnan för det normala lärarinneseminariet samt ännu en lärarinna, som departementets samtliga offentliga lärarinnar egde att inom sig utse. Då saken var före i senaten, slöt utrikesministern, *M. Goblet,* under högljudt bifall sitt tal till svar å de reaktionäres invändningar med dessa ord: »*Qvinnans rol i det moderna samfundet blir för hvarje dag allt vigtigare och syftar åt att göra henne likställd med mannen.*»

Japan: Tolf af den japanska regeringen utsedda qvinnor, valda bland landets intelligentaste lärarinnor, ankomma inom kort till Paris, der de skola för sin utbildning vistas i tre år, för att sedan, efter sin återkomst till Japan, fördelas på landets förnämsta skolor.

Kejsarinnan af Japan har öfvervarit öppnandet af en högre flickskola för den japanska adelns döttrar och dervid hållit ett anslående tal till de församlade, hvari hon särskildt framhöll vigten af att de unga qvinnor, som en dag skulle blifva mödrar och uppfostrarinnor åt landets män, genom en god och grundlig bildnings förvärfvande sattes i stånd att bättre fylla sitt ansvarsfulla kall.

Korrespondens-afdelning.

Till Red:n af Dagny från O. S. För några dagar sedan hade jag nöjet att taga kännedom om en recension i »Dagny» öfver Hr Geijerstams »Erik Grane». Nöjet var stort, ty uppsatsen tyckes mig utgöra något af det bästa i sitt slag, som jag på senare tider hört i svenskt tungomål, och under inflytelsen af denna stämning beslöt jag att till Red:n insända här bifogade arbete. Då jag nu, kanske oförsigtigt nog, verkställer detta beslut, så sker det icke i förhoppning om att blifva så särdeles mycket rosad . . . . Jag sänder boken med den vördnadsfulla anhållan, att den kloka, stadiga och dock så varma blick, som städse lyste i »Tidskrift för Hemmet» och fortfarande besjälar den nya tidskriften, ville för några ögonblick fixera den vigtiga kulturfråga, hvilken bokens sista och väsentligaste del i allvarlig stil behandlar, näml. universitetsreformen och frågan om ett universitet i Sveriges hufvudstad. — — — — — — — — —

Till O. S. från Red:n af Dagny. Så vackra ord och så stort förtroende kunna ej annat än uppfylla emottagaren med glädje. Endast sjukdom har hindrat att långt för detta gifva glädjen uttryck. Samma orsak tvingar till uppskof med granskningen af den värdefulla boken — det yppersta och lärorikaste motstycke till E. G. En sådan uppgift får ej företagas med half kraft. Länge torde dock ej det lockande arbetet behöfva fördröjas.

København 24. 3. 86.

Till Esselde från Ida F. H. Stud. Mag. — — — — — — —

Grunden til, at jæg tager mig den Frihed at skrive til Dem, er følgende. De tilbyder i »Framåt» at sende enhver, der interesserer sig for Spörgsmaalet »Gifves det en värnpligt för qvinnan»? et Exemplar af Deres Skrift herom. Det vilde være mig *meget* kjært at faa Deres Skrift; endnu har jeg ikke set det, men kun hørt det omtale, og jeg interesserer mig i høj Grad for Tanken. Det vil maaske ogsaa interessere Dem, at jeg for c. 2 ½ Aar siden har i vor Kvindelige Diskussionsforening her i Kbhavn holdt et Foredrag over samme Æmne, med samme Titel, og saa vidt jeg kan forstaa, med noget nær det samme Indhold som Deres. Positive Forslag til øjeblikkelig Udförelse indeholdt mit Foredrag ikke; det var kun nogle Tanker, som jeg i længere Tid havde syslet med, og som jeg ønskede att fremsætte i en Kreds af Vænner, for att deres Verd kunde dröftes. At en Personlighed som Esselde, der ikke blott er en af Kvindesagens ypperste Forkempere, men som tillige i saa mange Maader staar på samme *Grundvold* som jeg — menneskelig som kristelig — har taget densamme Tanke op, dette har i höj Grad styrket min Tro paa dess Berettigelse. — —

Maatte »Dagny» havde en Fremtid for sig ligesaa skjøn som »Tidskrift för hemmet's» Fortid! Noget bedre Ønske ved jeg ikke for det unge Foretagende.

Till Jochum Nüssler. Ert bref, som berör förflutna förhållanden, bör icke besvaras här, utan bedja vi om er adress för att enskildt kunna förklara det för hållande Ni åsyftar och, såsom vi hoppas, upphäfva den smärta det framkallat.

Red. af T. f. H.

Hemstudier.

Ledning för hemstudier inom olika ämnen lemnas af Fredrika-Bremer-Förbundet. Ledningen innefattar

1) **Allmänna råd eller anvisning rörande literatur.** *Afgift 1 kr.*
2) **Studieplan.** *Afgift 5 kr.*
3) **Råd och fortsatt ledning,** hvarvid lärjungen har rätt att hvar fjortonde dag insända en skriftlig uppsats och förfrågningar. *Afgift för halfår för hvarje ämne 15 kr.*

Närmare upplysningar meddelas af Fredrika-Bremer-Förbundets byrå.

Hänvisning till märkligare tidningsuppsatser i sociala och literära ämnen.

Mars 1886.

Aftonbladet: N:o 52. En ambassadörsfrus memoarer.
N:o 60. Det svenska öfverdådet.
» 64, 66. De nyaste uppgifterna om smittosjukdomarnes orsaker och botemedel. Föredrag af *C. Wallis.*
» 65. George Sands bref.
» 71. Arbetsstugor för barn.
» 72. b. Samundervisning. — Studiers inverkan på flickors helsa.
» 73. Reform af qvinnodrägten. Föredrag af *C. Wallis.*
» 75. Arbetets riddare i Förenta Staterna. — Den amerikanska qvinnan.
Nya Dagligt Allehanda: N:o 54, 57, 59. Paul och Virginie.
» 56. Jubileer i Köpenhamn. Bref till N. D. A.
» 57. Qvinnans rösträtt i England.
» 58. *P. E. B—d.* Svensk-Norska kriget 1814 (Slutet).
» 59, 63. Alfred de Musset. Föreläsningar af Pastor Ostermann.
» 65. Den kinesiska teatern.
» 74. En lystringssignal. Några ord i dessa bistra tider.
Stockholms Dagblad: N:o 57, 71. *E. de Pressensé,* Frankrike 1886.
» 64. Pater Hyacinthe och protestantismen. — Den tyska socialdemokratiens verksamhet och sträfvanden.
» 66. Qvinlig hemslöjd.
» 71, 84. Stockholmsbilder.
» 78. — *he,* Ett besök hos Marie Sophie Schwarz.
» 92. För hemmet och familjen.
Vårt Land: N:o 55. *C. D. W.*, Mathilda Langlet, Döttrar och mödrar. Anm.
» 59. *C. D. W.*, Från Napoli, Resebref af Puck Munthe.
» 60. *E. E.*, Vålnader vid dagljus.
» 66. *H. J. Dft.*, Enighet ger styrka.
» 69. *E. E.*, Folkets fiender.
» 71. *O. v. F.* Trons verld och hvardagslifvet af Otto Funcke. Anm.

Anmälan.

Dagny *skall verka för Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: »en sund och lugn utveckling af arbetet för qvinnans höjande i sedligt och intellektuelt så väl som i socialt och ekonomiskt hänseende».*

Hon skall alltså företrädesvis behandla sådana ämnen, hvilka tillhöra Fredrika-Bremer-Förbundets program, samt tillika lemna öfversigter af qvinnofrågans framsteg i utlandet.

Hon skall redogöra för Förbundets verksamhet, meddela hygieniska och ekonomiska notiser, underrättelser om hemstudier, stipendier och sjelfhjelpsföreningar, uppgifter om arbetssökande och arbetsgifvare äfvensom om nya utvägar till arbete och förvärf m. m.

Derjemte vill **Dagny** *uppmärksamt följa den nyare inhemska literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, m. m.*

Slutligen vill **Dagny** *öppna en afdelning för korrespondens emellan sina läsare i lättare eller allvarligare ämnen och der äfven meddela insända kortare uttalanden af olika åsigter i frågor, som tillhöra Förbundets område.*

* * *

Dagny *utkommer med 1 à 2 tryckark för hvarje månad och skall tillsvidare utgifvas under ledning af* **S. L—d Adlersparre** *med bidrag af för saken intresserade personer.*

Priset för hel årgång blir:

För medlemmar af Förbundet....... kr. 2,50.
För icke medlemmar................... » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 19 Lilla Vattugatan, personligen eller medelst postanvisning.

Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels (inom Stockholm) på Förbundsbyrån, dels äfven hos hrr Bokhandlare.

Alla meddelanden och sändningar till Dagny böra adresseras till Byrån, 19 Lilla Vattugatan, hvilken Måndagar och Torsdagar kl. 5,15—6 tjenar till Red:ns byrå.

Stockholm, 1886. Kongl. Boktryckeriet.

DAGNY

MÅNADSBLAD FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

UTGIFVET AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

MAJ 1886.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: { **För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar » 4,00.

Periodisk literatur, som kommit Dagny tillhanda.

Framåt. N:o 8 och 9 hafva innehållit:

N:o 8. *Eva Wigström:* Bekännelselösa skolor. — *Alvilde Prydz:* Fantasterier. — *Gottfrid Peterson:* Förvandlingar. — *Amalie Skram:* Et ægteskab (forts.) — *L. B.:* Literatur: Svensk vitterhet. — *H. A—n:* Bref från Finland. — När och fjärran.

N:o 9. *C. W. D.:* Tankar om »Unionen». — *Saxon:* Vårförebud. — *Amalie Skram:* Et ægteskab (forts.) — *Oskar Levertin:* Fantasier. — *Cecilia Holmberg,* f. Bååth: På post. — *Gina Krog:* Brev fra Norge. — *Passepartout:* Literatur. — När och fjärran.

Pedagogisk Tidskrift. N:o 3 och 4 hafva innehållit:

N:o 3. Om underv. vid Linköpings stifts trivialskolor under Biskop Spegels tid (Gottfr. Westling). — Något om formel bildning (Julius af Sillén). — Den preussiska rättstafningen (C. O. N—n). — Alliance française. (Gotth. Gullberg). — P. Palmgren, Språkuppfostran m. fl. bokanmälningar. — Uppgifter för den skriftliga afgångsexamen, h.—t. 1885. — Kongl. beslut. — Personalnotiser. — Meddelande från svenska läraresällskapet.

N:o 4. Den dogmatiska undervisningen vid de allm. läroverken (N. L.) — Ytterligare om flyttningar och tentamina vid de allm. läroverken (Vr). — Några ord om periodindelningen i Sveriges historia (C. T. Odhner). — Recensioner af böcker af O. L. Löfgren, N. A. Mathesius, M. Höjer och A. G. Hellander. — Till Pedagogisk Tidskrifts läsare (Alfr. Svensson). — Föreningens för religionsfrihet flygblad af Red. — Göteborgs läraresällskap (J. A. H.) — M. m.

Finsk Tidskrift. N:o 4 innehåller:

Några synpunkter i fråga om den så kallade Finska deputationen, af E. Schybergson. — Nägeli contra Darwin, af R. Boldt. — Svenska Akademiens stiftande, af C. G. Estlander. — En förestående reform, af Aug. Ramsay. — Jephtas dotter, två taflor, af L—r. — I bokhandeln: Rec. af, bland flera andra böcker, Bebels, *Kvinnan* i forntiden, nutiden och framtiden, anm. af W. Chydenius. — Öfversigt.

Kvinden og Samfundet. N:o 4 innehåller:

Svend Högsbro: Kvindens Ret till att vidne for Domstolene. — *Astrid Stampe:* Skal vore Sönner lære at sy? — *Johanne Krebs:* Bemærkninger i Anledning af Hr. Jürgensens Foredrag om uægte födte Börns og deres Mödres Retsstilling. — Gives der en Værnepligt for Kvinden? — Dansk Kvindesamfunds Forhandlingsmöder. — Kvindesagen i Pressen. — Virksomhed af og for Kvinden. — Kundgjörelser.

Svensk läraretidning, n:o 15—19. — Folkhögskolebladet, n:o 8. — Tidskrift för folkundervisningen, n:o 1. — Läsning för folket, n:o 1. — Norden, n:o 17—20. — Ny svensk tidskrift, Extra häfte o. n:o 3. — Nordisk tidskrift, n:o 3. — Hemvännen, n:o 4. — Tilskueren, n:o 4. — Svensk musiktidning, n:o 9. — Eira. n:o 8. — Helsovännen, n:o 9. — Sedlighetsvännen, n:o 3. — Tidning för trädgårdsodlare, n:o 5. — English Woman's review, n:o 4. — Womans journal, n:o 14—18. — Illustrirte Frauenzeitung, n:o 9. — Neue Bahnen, n:o 7, 8. — La citoyenne, n:o 4. — Donna e lavoro, n:o 13—16.

Rättelser:

I Dagnys April-häfte står:
sid. 126 rad 16 uppifrån: *Framåt* läs: *Framtid*
» 127 » 8 nerifrån: *utrikesministern* läs: *undervisningsministern*

En sjelfbiografi från sextonhundratalet.

Meddelad
af
Ellen Fries.

(Forts. och slut från marshäftet.)

Anno 1646 den 7 februari fick Agnetas styfmor tvillingar, hvilka genast dogo. Agneta skulle passa på den sjuka, men huru mycket hon än beflitade sig derom, så kunde hon ej vara henne till lags och ej heller fru Ebba, hvilken för tillfället bodde hos dem. En dag kom det främmande.

Fru Ebba såg åt mig, jag råkade att draga på munnen, men hon ville, att jag allt bortåt skulle sitta och gråta, det jag inte orkade, om det hade kostat mig aldrig så mycket, ty jag var både ung och dertill utur viset glad, så att det var mycket litet det jag såg, som något löjligt var, att jag icke skulle både sjelf le och komma en annan till att le deråt och kunde väl göra komedier af litet nog.

Fru Ebba klagade nu för Agnetas far och sade, att flickan vore snål och girig, och att hon såge gerna, att både far och mor och all hennes slägt vore döda, så att hon finge ärfva allt ensam.

Men Gud vare mitt vittne, att jag var alldeles oskyldig deri och tänkte aldrig på något arf. — — Min h. fader blef för den skull mycket ond, det jag ock inte undrade på, efter hon så målade ut det, och kom han till mig och frågade hvad jag gjorde. Jag sade, att jag lagade mat åt fru mor, men han sade: det du lagar, det må svinen äta och du sjelf. Sedan begynte han till att banna mig mycket för min girighet, det jag först log åt och mente det var skämt, men så såg jag väl sedan, att det var allvar och märkte väl hvadan det kom, efter han förde de samma ord, som jag hörde fru Ebba *säga*, så då viste jag väl, att hon var orsaken till alltsammans. Gjorde dessa ord mig af allt mitt hjerta ondt, i synnerhet efter de hade kommit min h. f. att fatta de misstankar om mig, att jag gerna hade sett, att de alla vore döda, det jag lell aldrig önskat, ty jag vet, att jag den tiden inte sörjde för morgondagen, utan lät hvar dag hafva sin egen omsorg, och när jag fick så mycket, jag kunde kläda på mig, att jag var väl klädd, så hade jag allt nog och bekymrade mig intet mera. — — — Jag tänkte på inte annat än på min lek och huru jag kunde komma dit, der jag fick vara glad. Sådana obilliga beskyllningar lågo mig så hårdt på mitt hjerta, att jag inte kunde tiga, utan till att bevisa min stora oskyldighet brast jag så bitterlig till att gråta och svarade h. far:

Jag kan inte tänka eller veta, hvarföre m. h. far skyller mig för sådan der stor odygd, men så vet jag väl, hvem som är begynnelsen dertill. Gud förlåte dem, som sådan osanning har sagt för h. far, det jag aldrig har tänkt i mina lifsdagar utan vill önska af allt mitt hjerta, att Gud ville gifva m. h. far så många barn och låta dem lefva, som han kunde hafva hugnad af; — — fast jag aldrig finge ärfva en nagel efter m. h. far, så hoppas jag väl, att min morfar skall lemna mig så mycket, att jag kan lefva vid det, och hvar det icke vore, att jag något hade till att vänta, så vet jag och är i det stadiga hoppet och förtröstning till min gode Gud, som alla försörjer och hjelper, som har försörjt mig allt ifrån jag först fick lif och som gifvit mig mitt elända lif samt har hulpit mig igenom så mycken vedervärdighet och olycka och har lell derunder alltid gifvit mig ett kristligt tålamod, hvarföre jag alltid så länge jag lefver skall tacka Honom. Välsignad vare min fromma Gud, som nu bragt mig så vida, att jag något så när kan skilja ondt och godt, och har Han ock låtit mig försöka dem båda ibland, på det att jag dess bättre skulle kunna skicka mig uti hvilken del, som min tunga verld ville med mig antingen till lycka eller olycka. Hoppas jag visst för den skull, att densamme min gode Gud såväl härefter som härtill lärer utan alla andra medel försörja mig och icke låta mig lida nöd, det jag ock visst tror Honom om, äfven om jag aldrig flere finge ärfva än min salig fru mor, och densamme Gud, som henne försörjde till hennes död, den skall jag ock alltid bedja, att Han ville gifva mig allt det mig kan vara nyttigt till själ och lif. Annat arf åstundar jag inte, utan det vissa och fasta arfvet, som ingen kan taga ifrån mig, och hvad Gud annars vill gifva mig. Jag kan inte veta, när fru Ebba har hört mig säga det, som aldrig har kommit i mina tankar. Ber jag för den skull, att m. h. far inte ville tro sådant, ty hon säger det af lutter afund till mig, och ber m. h. far inte ville förtänka mig, att jag så dristigt svarar, ty nöden tvingar mig dertill. Det är mig omöjligt äta sådana beskyllningar i mig och hoppas inte heller, att m. h. far skall tro sådant. — — Jag har så visst som jag lefver inte lett åt de döda barnen och inte heller ment något ondt dermed. Jag trodde inte heller, att det skulle vara så illa gjort, som jag hörer, att hon har tydt det ut, och om jag viste, att jag gjorde m. h. far och f. mor något emot dermed, att jag är glad, så vill jag mycket hellre tvinga mig derifrån det mesta jag kan. Nu begynte jag dermed så bitterlig till att gråta och beklaga min svåra och vedervärdiga lycka, som i all måtto var mig så mycket tung, och som inte unte mig så mycket, att jag en gång fick le mera.

Min h. far gick sedan in till måltid, — — — men när jag kom in till min s. mor med maten och bad henne äta, så hade fru Ebba varit inne hos henne och sagt *på samma sätt* äfven för henne, så att när jag kom fram till sängen, frågade f. mor, hvem som hade kokat, och när jag sade, att jag har gjort det, vände hon sig åt väggen och var så ond, att hon inte ville se på mig och bad mig äta sjelf, det jag ock gjorde och satte mig sedan till att gråta.

De begge fruntimren kommo sedan öfverens om, att Agneta ej uppfylde sina skyldigheter.

Fru Ebba sade, att min styfmor skulle slå mig, men den andra sade: Gud bevare mig ifrån henne. Men när min h. far kom in, begynte de till att tala om mig allt det som illa var. Så gjorde det honom mycket ondt, ty han var lell mycket kär åt mig, *och ledsen*, att han tillförene utan all orsak var tvingad till att banna mig så illa. Han *sade:* k. f. Ebba, jag kan inte se, hvad hon mera skall göra eller hvad hon gör illa, enär hon ännu är ett barn och är så hjertelig glad och all i leken, det jag inte väl kan neka henne. Hon lär väl tids nog få se sur ut, ty det är synd till att neka ett barn sin glädje, — — — — — och om hon än gjorde något, så gör hon det inte af odygd eller någon ond mening utan mera af barnslighet; vi få inte så tyda det ut, att de unga sku kunna se sura ut allt för ett, när vi se sura ut. Han gick dermed ut ifrån dem, och så begynte jag så hjertelig till att gråta, så att de märkte, att jag var i kammaren, och gick jag sedan ut i min kammar. Var jag den barnsängen så illa utkommen, att om jag log, så log jag åt att barnen voro döda, sang jag, så unte jag min mor ingen ro, och såg jag sur ut hemma, så sade de, att jag ville bitas, så att jag inte sjelf väl viste, hvad jag skulle taga mig före. Inte tordes jag klaga min nöd för min mormor, ty jag var rädd, att det skulle blifva värre för mig, och drog det så för mig allena. Det var för mig en så svår tid, att om icke Gud då så väl som alltid hade tröstat mig och hållit mig med tålamod, så har jag rätt måst förgås. En afton eller två derefter, satte fru Ebba sig i min styfmors kammare vid hennes säng, och jag satt bakom henne. Sade hon åt mig: si, sitter du här inne, och Cruusen står derute. Hvi går du icke ut till honom, som du inbillar dig så mycket om? Derpå jag svarade: han kan väl stå mig förutan i dag så väl som alltid, och I han inte mycket hört mig tala om honom hvarken ondt eller godt. Är han god nog åt den honom behagar, och kan han väl få så god jungfru som jag, och jag så god man som han.

Då svarade fru Ebba: ja, du må inte tänka, att du ändå får så god man, som Cruusen är; han har allt för godt sinne åt dig, ty dig är spått, att du skall få en så ond man, att han skall slå dig hvar dag, och I sku lefva ihop som hund och katt och dertill med en så fattig man, att när I hafven ätit den ena biten, så sku I inte veta hvar I fån den andra, och en sådan stor eländighet skall vara med Er båda, att du inte tror det. Jag vet dock, att det lärer så gå dig, efter du inte ville hafva Sparren. Då svarade jag: då hade det först gått an! Men hvad den onda spådomen vidkommer, den aktar jag intet, utan tror min Gud mycket bättre, att Han ju lärer gifva mig en god, dygdig, redelig och from man eller ock ingen, och der Gud än så ville straffa mig för mina synders skull och gifva mig en man, som vore något ond, så skulle åter jag ställa mig så fromt emot honom, att han inte skulle kunna vara ond emot mig och skulle kunna slå mig. Kommer min man onder hem, och jag vet mig ingen sak, tager jag honom i min famn. Jag rädes ej för min bak och ber, att ingen ville bekymra sig derom, utan låta Gud och mig man sörja derföre; det skall väl blifva godt och bättre än boken säger; men hvad fattigdomen vidkommer, så kan jag intet säga deremot, utan det kan väl vara möjeligt, att Gud har täckts till att lägga mig det på, ty Han kan lätt göra en fattig rik och en rik fattig; när Honom så behagar, kan ingen ändra, utan Han lagar både med rika och fattiga efter sitt sinne, men så bekymrar mig inte den fattigdomen stort, ty om vi älska hvarannan af allt hjerta och länge och väl få behålla hvarannan, så är en liten bit bröd med kärlek mycket bättre än ett stort hus med allahanda godt, der två inte älska hvarannan; men der fattigdomen blir så stor och kärleken är med, så drager han väl tyngsta lasset och gör all ting lätt och ljufligt; fast det än i allt annat ginge mig aldrig så svårt, så skulle jag lell vara glad der hos, och håller det för ingen redelig kärlek emellan två, som ha lofvat till att älska hvarannan i mot och med, och låta rikedom eller fattigdom komma sig något ondt emellan, utan har jag älskat när han drack vin, så skall jag ock så göra, när vi inte annat hafva än vatten, men så aktar jag all Er spådom intet, utan jag tror min gode Gud bättre, fastän I mån säga som i gerna viljen, och sågen I gerna, att jag aldrig skulle få något godt äga, men jag förstår *det så:* är det så Guds vilja, att det skall gå mig så tungt, så vill jag gerna låta mig nöja dermed, ty den som låter sig nöja, han har allting nog, men så vet hvarken I eller jag eller någon annan, hvad Gud har gömt åt mig, och om jag med all flit sätter all min förtröstan till Honom, som allena kan vända

min lycka och olycka, hvart Han vill, och jag sedan flitigt ber Honom, så ger Han mig väl allt godt med, och om det inte så vore Guds vilja och mig intet nyttigt till att blifva rik, så sköter jag det rätt inte om och aktar denne verldenes rikedom slätt intet, ty hon är så förgängelig och oviss, att råttor kunna draga bort den för mig, — — eller ock så skall jag bort och dö, då har jag intet der af utan omak, och en annan, den jag aldrig har tänkt, skall träta om min rikedom; men är jag inte rik så är jag inte rädd derför. — — Jag skall ock inte annat bedja Gud om, allenast Han af nåd ville gifva mig hvad mig är nyttigt. — — Jag sofver och skall jag sofva rätt roligt derföre i denna natt, ty jag vet, att Gud låter ingen svälta ihjäl, och inte sörjer jag gerna förut, ty sorgen är stor nog, när hon kommer. Gud har ännu aldrig förlåtit någon, som har hoppats på Honom, hvi skulle han så förlåta mig, ty jag har ock mitt stadiga hopp till Honom; så vet jag, att Han lärer inte heller förskjuta mig. Elaka käringar spå mig illa, dem ger jag token och hundarne, ty jag har inte bedt dem spå mig hvarken ondt eller godt, derföre aktar jag det intet, ty jag kan aldrig lida sådana sqvallerkäringar i mina dagar, utan jag vill säga: hvad Gud hafver mig unnat, det kan hvarken skam sjelf eller hans sänningabud taga ifrån *mig* och inte någon annan heller, som unnar mig ondt. När Gud vill, så får väl Bo skinnpels och mera godt med.

Agneta lade sig sedan att sofva och sof helt lugnt utan att tänka på allt ondt, som man spått henne. På morgonen förklarade hon, att hon hade sofvit bättre med sin fattigdom än de andra med all sin rikedom och ej varit störd af aftonens samtal. Hon hade dock mången förtret, den hon »inte all kan klaga».

Gud har låtit mig nu komma till de åren, att jag sjelf tordes svara för mig, när det gick allt för hårdt på, och har ock gifvit mig den gåfvan, att jag kan göra det med besked, och när jag ville den vägen ut, vunno de inte mycket på mig. Om inte annat halp, så satt jag och log åt dem, och då viste de inte, hvad de skulle säga. Har jag så der så saktelig med tålamod gått min vedervärdiga barndomsverld igenom, och har jag af otålighet aldrig låtit underkufva mig. Hade jag ock nu det hoppet, att Gud inte till evig tid skulle låta mig blifva i oro. — Honom kastar jag all min nöd och omsorg på och skall alltid vara glad och tacka min Gud. (Språk ur Psaltaren följa).

I augusti for Gustaf Horn till Livland, men Agneta ville ej dit för att ej träffa slägtingar till Sparren [1]. Agneta vistades nu en tid hos sin mormor

[1] Så sent som i dec. 1646 skrifver Erik Oxenstierna till Agneta från Reval och frågar, om hon än är lika »missnöjd med sin gubbe». Se ofvan anf. bref från Eriksbergs arkiv. Häraf synes, att det väl ej var genast så alldeles slut med förlofningen, som Agneta påstår.

på Tidön och sedan i Stockholm. Hon bodde, då de kommit dit, först några nätter hos Fru Ebba.

En afton sade hon, när jag låg: Nu är Cruusen *kommen* ifrån Finland, och tror jag visst, att I han sagt hvarannan till, efter I så lika kommen i staden. Säg mig nu, om du skall hafva honom, och jag sade nej. Så hade hon så mycket till att säga, allt det som ondt var om honom, och så många namn gaf hon honom, att jag blef rätt ledsen dervid, ty jag ville gerna sofva. Då svarade jag på skälmeri, att hon inte skulle tala så illa om honom, ty när jag finge honom, om hon inte tyckte illa vara, så sade jag honom allt detta, ty hvem vet, om icke min lycka blir så god, att jag kan få honom före någon annan, och så blir Er spådom om inte. Hon blef så ond, det jag väl viste förut, ty derpå sade jag det. Då svarade hon mig: om du ändå får honom, aldrig får du några barn med honom. Då svarade jag: Jo, jo men, ingen nöd blir derom, ty vi äro båda af godt slag, som inte har fattats barn, alltså få vi båda väl barn nog, om Gud hjelper oss tillsammans, det tviflar jag inte på. Fru Ebba sade: om I än fån barn, såg du ej huru många söner din moster fick med Cruusens bror, så många får du med denne. Då har du inte af hans rikedom. Jag sade: min moster fick fyra döttrar, mig lärer Gud gifva fyra söner, och s. m. (söta moster) skall en gång få se dem. Då sade hon: om I än fån många söner, som du säger, så blir det inte annat än morianer och dvergar, efter I ären svarta och små båda. Då svarade jag och smålog: de värsta sto bära de skönaste fålarne, alltså skall min s. m. få se, huru sköna barn jag skall få, att de icke skönare skulle kunna målas. Då svarade hon och blef så bitterligt ond: så hörer jag väl, att du vill ändtligen hafva honom; derpå jag sade: jag hör min s. m. säger så, att jag skall hafva honom, men nu ber jag, att jag måtte få sofva, jag vill icke en gång mera tala om honom i afton.

Om andra aftonen kom han dit och blef fägnad af henne som salt i surt öga. Han hade icke talat vid mig, sedan han kom ifrån Finland, och hade han väl för en lång tid låtit mig märka sin mening, men jag var ett sådant kreatur, som inte var så lätt till att vinna ty jag ville kosta något omak, efter jag tyckte jag hade något till att påbrå, och försökte jag honom nog, om han ville vara stadig, ty jag var rädd, att han skulle betala mig, det jag hade brutit andra emot.

Så talte han mig nu strax den 20 november med allvar till, det jag i förstone ingalunda ville höra och veta deraf, ty jag tyckte, att jag hade slitit så månget förtretligt ord för hans skull, så att jag icke derför kunde älska honom. Jag gjorde honom i den tiden all

den största harm och förtret, som jag någonsin viste eller kunde upptänka, och om jag inte annat kunde göra, så grinade jag åt honom, ty jag menade, att han dermed skulle bli förtreten och vända sitt sinne ifrån mig. Och hade jag aldrig kunnat lida så mycket af en, som han led af mig, men han älskade mig så hjerteligt högt, att det halp inte hvad jag gjorde, utan dermed jag tänkte till att vända hans hjerta ifrån mig, dertill jag brukade alla mina konster som jag viste, der kom jag blott hans sinne mera till att tänka på mig. Efter han såg, att jag icke var så lätt till att öfvertala, utan jag var som de obändiga hästar, som i förstone icke vilja låta råda med sig, begynte han att dess högre älska mig och satte sig i sinnet, att han aldrig skulle vända igen, förrän han sjelf hade bragt mig så vida, att jag älskade honom igen, det som hålt mycket hårdt.

Han begynte nu så saktelig till att handla med mig sjelf och brukade ingen annan dertill hvarken den ena eller den andre, och handlade han så länge med mig, att han, innan jag sjelf viste ett ord deraf eller sjelf märkte det, hade hela mitt hjerta inne, — — utan märkte *jag* då, att Gud, som har hvar och ens hjerta i sin hand, han vänder det hvart Han vill. Så gjorde Han ock med mitt, som var så hårdt och ostyrigt, att jag aldrig trodde, att det skulle bli bundet. — — Så lät jag Cruusen icke strax märka det, utan stälde mig ändå en lång tid emot honom, som jag hade gjort förr, men sedan jag hade varit en lång tid odygdig emot honom, och jag likväl såg, att han var så stadig — — — — och inte aktade hvad han skulle lida för min skull, och hvarken för den ena orsaken eller den andra begärde mig utan blott af oskrymtad och ärlig kärlek mot min person, och att mitt sinne kom öfverens med hans — — då kunde jag se, hvad åtskilnad det är på en rätt kärlek och den som är tvungen. När jag såg allt sådant, kunde jag inte heller längre dölja för honom, utan lät honom öfvertala mig så vida, att jag ock älskade honom igen, och bragte han mig på sistone igenom Guds milda Försyn, som alltid har haft omsorg för mig och nu genom detta tillfälle vill hjelpa mig ifrån min barndoms vedervärdighet — — att jag *Anno 1647* den 20 februari förlofvade mig med honom i Stockholm i hemlighet, så att ingen viste deraf, i min mormors hus i vår lilla kammare. Gud låte det vara skett i en god och lycklig stund! Då lofvade vi hvarandra, att ingen menniska skulle skilja oss båda åt, utan den grymma och obarmhertiga döden, som ingen kärlek eller något aktar utan skiljer alla kära vänner åt, och dem skiljer han svårast åt, som hålla hvarandra kärast. Och jag må bekänna, att vi älskade hvarandra så af allt vårt hjerta, att inte hade vi något,

som låg oss på sinnet eller som gått oss emot ifrån vår barndom, att vi ej sade för hvarandra; vi höllo intet hemligt och voro så väl kontanta med hvarandras sinne, att vi voro mycket glada båda två.

Men ehuruväl jag var mycket kär åt honom, så höll jag lell min kärlek så hemlig, att ingen rätt väl märkte den, och min egen kamrat, som dagligen var hos mig, viste det inte. Han på sin sida gjorde mig det till viljes, att han ock hölt det så, att när vi voro bland folk, viste ingen, om icke det snarare var min kamrat än mig, och hon sjelf viste inte, hvad hon skulle säga, ty han talte med henne och inte med mig; när hon såg på, gaf han henne dubbelt emot mig och under tiden mig intet, men i löndom fick jag väl det mesta och det bästa — — när han gaf henne något, så sade jag, hvarföre gifven I inte mig? — — En part sade: vi ha alla trott, att det har varit Agneta Horn, *som Cruusen tyckt om,* men nu se vi, att det är Kerstin Posse, [1] och kan ingen reda sig ut på saken. När jag rodnade, sade jag: tvi du, Stina, skall jag stå och rodna för din skull och kom henne till att rodna först och sade sedan, att jag hjelpte henne. När vi kommo allena, logo vi så hjertelig der åt båda, att vi hade bedragit dem, ty alla sågo väl, att det var endera, men de viste inte hvem, allt in till pingstdagsafton.

Då öfvertalade Lars Cruus Agneta att få genom sin morbror, fältherrn Jakob de la Gardie anhålla om hennes hand hos morföräldrarne och hos fadern, som ännu var i Livland. Morföräldrarne svarade, att de hade intet till att säga deremot, utan sågo det gerna och ville af allt sitt hjerta önska lycka dertill samt skrefvo derom till Gustaf Horn. Pingstdagen drogo morfadren, mormodren och Agneta till Ekebyhof till fru Ebba, för att blifva der öfver helgen, men fru Ebba såg surt på Agneta och ville, att hon skulle tala om förlofningen, men dertill hade hon ingen lust. Under det att svar inväntades från fadern var Agneta alltjemt hos morföräldrarne. Till hennes stora oro blef Lars Cruus nu sjuk på Sätuna, men för ingen vågade hon yppa denna oro, utan kunde till och med svara dem som beklagade henne, att hon inte behof hade till att sörja sitt enda goda, ty, brukade hon säga, »mister jag en, får jag väl en annan igen», men tillägger hon, »i mitt hjerta mente jag väl annat, ty Gud vet, huru ondt det gjorde mig. Jag grät för den skull mången hemlig tår, när andra sofvo, till dess jag fick veta att han var bättre». Cruusen kom sedan till Tidön, men i början hade Agneta föga glädje deraf, då hon sjelf blef sjuk. Hon blef dock snart bättre.

Min moster kom dit med och tog mig i sin kammare, att jag skulle ligga hos henne, ty hon gjorde sig fåfänga tankar, som aldrig kommo i vårt sinne, ty vi voro båda för ärliga till att tänka sådant, och älskade han mig allt för högt dertill. Han blef för den skull så ond på henne och sade, att hon nu har nog rådt om mig, och skulle hon nu inte längre inbilla sig hafva något herravälde öfver mig, och begärde han inte, att hon skulle akta mig, ty jag hoppas, sade han,

---

[1] Kristina Kristiansdotter Posse f. 1630, uppfostrad i Ax. Oxenstiernas hus, g. 1658 med C. Filip Sack, enka 1661; gift 2 gången 1668 med Ernst Creutz, död s. å.

att min käraste och jag intet annat skola taga oss för, när hon är i sin kammare, än det som ärligt är, och vi gerna vilja låta alla se på, ty jag älskar henne allt för högt, att jag skulle vilja skämma ut den jag sjelf vill hafva heder af. Vet jag för den skull inte, hvi I gören Eder så beskäftig öfver henne. Jag kan intet annat tänka, än att I han sjelf måst varit sådan, som I tänken oss båda vara, efter I ären så misstänksam. Blef min moster så ond, men han inte mindre.

Den 18 aug. kom bud åter från Livland med faderns jaord. Lars Cruus blef mycket glad, Agneta också, men hon visade i början ej sin glädje, så att den gamle Rikskanslären fann sig föranlåten att fråga henne, om hon ej heller ville ha Cruusen, ty då borde hon i tid säga det, och ej dröja så länge, som hon gjort med Sparren. Agneta sade då, att hon inte annat tänkt än att lefva och dö med Cruusen, men att hon dock ville rätta sig efter morfaderns vilja i detta fall. Morfadern menade, att Cruusen är en redlig och god man och berömde hans uppförande mot sin svägerska, Karin Oxenstierna och hennes barn, hvilket varit sådant, att näppeligen hennes egna bröder skulle göra henne det, som han gjort henne, och som var långt öfver hvad han behöfde. Morfadern tillade:

Kan jag så mycket mer tänka, att han ju måtte bli god mot dig, som skall bli hans hustru, om du man rätta dig efter hans sinne, och när du ser han är ond, måste du vara from och alldeles låta honom råda.

Då log jag litet och sade: jag förstår min morfar, om jag resolverar mig till att sätta honom till herre öfver mig, så måste jag ock väl resolvera mig till att dansa efter hans pipa, när det kommer så när, och gör jag mig inte bekymmer derom. Jag hoppas, att jag skall så kunna skicka mig emot honom, att han ingen orsak skall kunna få till att bli mig ond. Ingen, som mig väl vill, skall få den sorgen, och ingen min ovän, som spått mig ondt, skall få den glädjen, att vi sku lefva illa ihop med hvarandra. Då svarade min morfar: »I Jesu namn, k. barn, det är mig rätt kärt, att du har fattat den goda resolution, först att du vill hafva honom och sedan att du vill skicka dig alldeles efter hans sinne. Så önskar jag af allt mitt hjerta, att den gode Gud ville alltid gifva dig sin lycka och välsignelse dertill, att du först måtte täckas Gudi och så din tillkommande man. Jag kan väl se, att I nu älsken så hvarandra af allt Ert hjerta och utan skrymtan, och har jag inte för den skull frågat dig, att jag icke viste och icke kunde se, att I älskaden hvarannan, utan att jag man skulle höra, hvad du ville säga. Önskar jag för den skull, att Er kärlek måtte blifva så stor och stadig intill Er död. Kan jag ock se, att du har andra later på dig mot denne än mot Sparren, och älskade han dig ock för annan orsak än denne». Vi förlofvades båda med hvarandra den 20 augusti på Tidön. Gud låte detta vara skedt i en god och lycklig stund, Guds heliga namn till ära, alla våra vänner

till hugnad och dem som oss äro emot till förtret och oss båda här i verlden till timlig hugnad och glädje, och att vi efter detta eländiga lifvet måtte få besitta den eviga glädjen! Vill jag nu säga: Gud hjelpe oss snart och med hugnad tillsammans, som af allt hjerta och utan skrymtan älska hvarannan! Var han så hjerteligt glad öfver sitt stycke, som honom var lofvad, att, om han hade haft hela verlden, så hade det ändå inte gjort fyllelse emot den glädje, han hade öfver *mig*, och alla de skönaste voro hos honom som inte aktade emot mig, så högt älskade han mig. Hade jag ock nu det hoppet, att all deras onda spådom skulle bli till inte, och att Gud nu snart skulle gifva mig glädje för all min svåra vedervärdighet, jag har stått ut.

Lars Cruus skref till Gustaf Horn och tackade för den gåfvan, hvarom han fått löfte och bad att få bröllop så fort som möjligt, enär han ville draga i fält. Den 20 sept. lemnade Agneta med sin mormor Tidön och började ordna för sitt bröllop, men då såg jag, skrifver Agneta, »att m. mor var död för mig, som skulle både beställa åt mig och skaffa hvad jag hade behof, ty det gick mig allt mycket trögt och tungt [1].

Anno 1648 i febr. fick Cruus fullmakt af drottningen att i Vestergötland taga emot vestgötarne till häst. Den 5 mars afreste han, mönstrade sitt regemente och följde det till Göteborg, hvarifrån det skulle öfverföras till Tyskland. Sjelf for han åter till Stockholm för att hålla bröllop. Emellertid mötte åtskilliga hinder i afseende å detta, ty Gustaf Horn kunde ej komma öfver till Sverige och ville ej gerna att bröllopet skulle firas i hans frånvaro. Det såg ut som om Cruusen skulle nödgas resa ifrån sin unga fästmö.

Så vet min Gud, huru hjerteligt bedröfvade vi voro båda två, han på sin sida, som bort skulle draga, och jag på min sida, som qvar skulle bli. Jag hade nu varit glad en tid och tyckt, att Gud ville hjelpa mig ifrån min bardoms svåra och mycket bedröfveliga vedervärdighet, som har varit så utur viset stor, att hon icke står till att beskrifva. Det gjorde Cruusen mycket ondt, efter jag har sagt för honom, huru allt har gått mig så tungt ifrån min barndom och inte allt som det skulle, och han nu gerna ville, att det skulle gå mig väl, i synnerhet som min morfar och mormor voro nu så åldriga, att de gingo på grafsens brädd, och min mormor nu mest låg till sängs, och viste vi under tiden inte annat än hon skulle dö, och han (Cruusen) väl viste, om hon skulle dö, att det åter skulle gå illa för mig. Han sade: min käraste, det skulle mycket högt bekymra mig, om jag skulle draga ifrån Er och om Er mormor skulle under tiden dö, och I på nytt skullen lida förtret och kanske slita ondt för min skull och annat mycket, som mig ligger på sinnet, ty han älskade mig utur viset mycket. Jag gjorde honom detsamma igen, och hade jag mången hemlig hjertats tårbad om natten, och när

[1] Det är rätt eget, att så var förhållandet, ty redan 1634 hade Axel Oxenstierna af Gustaf Horn erhållit penningar för Agnetas räkning. Rikskanslären ernade för dessa dels köpa gårdar dels gömma åtskilligt silfver och dyrbarheter. Se P. M. för Joh. Oxenstierna 1634 i Riksark.

jag var allena, och stundom så att äfven han (Cruusen) såg det, ty jag tänkte, att min verld nu åter skulle bli mig vedervärdig. — — — När jag inte viste af min lycka, utan inte såg annat än bara vedervärdighet för mina ögon, så hade jag inte annat till att tänka på, men att nu, när lyckan hade litet låtit mig se sig, att hon ville gifva mig en god och from man, den både väl kunde och ville försörja mig, att nu utan all min förhoppning platt blifva i mitt gamla lag igen, det gjorde mig mycket ondt. Grät jag för den skull natt och dag, så att mina ögon ha mått gå ut på mig, det han ock sjelf märkte. Detta kom honom ännu mera till att älska mig, och lofvade han mig, att om han för sin äras skull kunde göra *det*, så skulle han bida till den sista stunden; om vi än skulle vigas den ena timmen och den andra gå på skeppet och segla ut, så skulle han ändå inte draga bort, förrän han fick mig med sig, deröfver jag blef mycket glad. Sedan kom Anna Posse [1] till mig och sade, att hon skulle vara brud 14 dagar derefter, och jag svarade: I ären gammal nog dertill och annars han I länge nog varit förlofvad, så att jag inte vet, hvad Er fattas, att I inte länge sedan hållit bröllop. Frågade hon mig, om mitt bröllop skulle stå snart, och jag sade, jag kan inte veta, och

Här äro tyvärr några blad bortrifna ur manuskriptet. Sjelfbiografien börjar åter på följande sätt:

Nu Gud ske lof, som har gjort all deras spådom till inte, och tackar jag ock Gud derföre. Den 10 juli drogo vi nu ifrån Stockholm till Sätuna, och kom jag med min k. man den 11 första gången dit. Gud gifve oss till lycka och låte oss med hugnad få bo här tillsammans i många goda år, sitt heliga namn till ära och oss båda till timelig och evig välfärd! Den 14 kom m. h. far och styfmor hit till oss, och drogo hädan den 16, och den 22 drogo vi från Sätuna. Gud hjelpe oss väl med all hugnad dit igen! Den 23 kommo vi till Stockholm, och då var redan skeppet borta till Dalarön, med hvilket vi skulle till Tyskland. Min h. f. ville inte gerna, att jag skulle draga ut med min man, och när jag märkte det, begynte jag till att gråta så bitterlig, när vi kommo hem och sade åt min man, att jag aldrig tror, att han så litet håller sin lofven, som han lofvade både förut och när jag om morgonen först kom till honom, att jag aldrig skulle blifva efter honom, der möjeligt vore, och nu är det väl möjligt, att jag kan följa honom. Der I änteligen lemnaden mig hemma, så mån I försäkra Er på, att I aldrig fån se mig lefvandes igen utan död, derföre min herre och käraste, låt mig få följa dig,

[1] Anna Posse f. 1621, g. 1648 med riksrådet och presidenten Johan Gyllenstjerna, † 1690.

så länge jag kan, för Gud vet, huru länge vi lefva! Då sade han: min allra käraste, gråt inte så mycket, du skall få följa mig, och har jag inte tänkt till att lemna dig hemma allena. Säg din egen mening, då du kommer till h. f.! När vi kommo till m. h. f., sade han åt min man: m. k. son, jag ser inte gerna, att I tagen min dotter med Er ut, och annars kanske bådas fromma inte väl vill skicka sig med henne till att resa den vägen, efter jag ser, att hon blir så mycket blek och tunn, och *om hon* kanske skulle fara illa, så hade både I och jag sorg deraf. Sade min man: jag har väl hållit henne före allt sådant, men hon vill inte låta säga sig. För min person såge jag det gerna, om h. f. kan öfvertala henne. Det skall stå henne fritt till att göra, hocket hon vill. Jag törs intet säga, utan jag har måst lofva henne, att hon skall få råda deri. Må hon svara hvad hon vill, så vill jag med! Han viste väl, att jag skulle säga, att jag ville med honom, ty han ville inte heller gerna lemna mig hemma. Då sade till mig h. far: »Min dotter säg ja, att du vill blifva hemma, efter du har fått lof till att svara hvad du vill». Han hade gerna sett, att jag hade sagt, som han ville, ty han var mycket kär åt mig, efter han inte mera barn hade än mig efter m. s. f. mor, och dem han hade haft med den andra voro alla döda, och hade så ingen mer än mig, ty var det ej något under, att jag var honom så mycket kär, att han inte ville släppa mig den vägen. Jag tackade m. h far för en sådan stor omvårdnad, som han hade om mig, men så har jag inte vid denna tiden något, som mig kan förhindra att följa min man, ty jag är en ensam menniska, och för öfrigt så tror jag inte, att det är min h. fars allvar, att jag skall bli hemma, då han nu en gång har gifvit bort mig åt en kär och dygdig man, den jag ingalunda vill blifva ifrån, utan jag har lofvat till att följa honom både den onda och den goda dagen och skall ock ingen mot- eller medgång eller hvad det kan vara, ondt eller godt, komma mig dertill, att jag skall vara ifrån honom, utan så länge lifvet varar och han vill hafva mig med sig, så skall jag följa honom. Ingenting skall skilja mig från honom utan allena den bittra och obarmhertiga döden, som allt skiljer åt, och bad jag m. h. far inte tala derom med mig. Annars vill jag gerna lyda min far i allting, men detta är en omöjlig sak. Om m. h. far hade velat ha mig hemma här, så skulle han behållit mig som jag var, men nu m. k. h. far, råder jag något litet sjelf deråt. Min h. far och man logo, och h. far sade: Så ser jag, att du nu håller ett annat manfolk kärare än mig, det som jag inte heller misshagar. *Jag* önskar, att det måtte så länge blifva, och att du måtte få behålla honom. Hade jag gerna

sett, att jag hade kunnat öfvertala dig, men både i goda och onda dagar så följ honom i Jesu namn! Gud gifve Er mycken lycka på Er resa, och låte mig lefva så länge, att jag med hugnad måtte få se Er igen!

Den 12 augusti var jag på slottet och böd drottning Kristina fara väl och gick till m. h. far till aftonmåltid och böd m. h. far och f. mor fara väl, som voro mycket bedröfvade deröfver, att vi skulle draga bort. Kl. 8 om samma afton gick jag till min gamla morfar och mormor och böd dem med hjertans tårar fara väl, ty jag väl viste, att jag aldrig ser min mormor mer, det hon ock sade åt mig och las en sådan välsignelse öfver oss båda. Hon grät så mycket, när jag bad henne god natt och sade: Jag ser dig aldrig mera k. barn, utan kom i hog, *hvad jag* har så troligen lärt dig, och kan jag inte mera säga, utan Gud välsigna och bevara Er båda och låte sina englar ledsaga Er både bort och hem igen båda två, ehuru väl mina gamla ögon aldrig se Er mera! Togo vi dermed om afton kl. 9 afsked af dem, och såg jag sedan aldrig min mormor mera [1]. När vi båda kommo hem i vårt hus, narrades min man med mig och sade: Min allra käraste, din gamla mormor hon grät, att du skulle draga bort. Jag fruktar, att hon dör medan du är borta, så att du aldrig ser henne mera, och du gråter så litet efter henne. Då begynte jag så hjertligt till att gråta, att han hade nog till att göra för att kunna trösta mig. Den 13 drogo vi ifrån Stockholm och till Dalarön om en söndagsmorgon, sedan vi hade hållit predikan, och stego vi den 14 till skepps i Dalarön.

Öfverresan var mycket stormig, och Agneta var illa sjuk. Cruusen var bekymrad för henne och frågade slutligen, om hon ej ville landsättas i den närmaste tyska hamn och färdas på bondvagn till Wismar, der de allaredan hade sina hästar. Han bad Agneta säga rätt ut och ej vara rädd att misshaga honom. Med två drängar och en piga landstego de den 24 om aftonen. Kl. 1 på natten kommo de till Bergen, der de först gjorde halt.

Jag var så sjuk och trött både af det, att jag hade varit på sjön sjuk och af att bondevagnen hade skakat mig, så jag var så öm, att jag inte orkade att röra mig, när jag kom fram. Men så aktade jag allt detta inte annat än för lek allena, då jag fick vara hos min hjertans aldra käraste man, och när han satt i vagnen hos

[1] Af detta yttrande förefaller det som om denna afdelning vore skrifven efter 1649, då Agneta åter kommit i ro till Sätuna, möjligen än senare. Af manuskriptet synes det ock som om anteckningarne från och med slutet af anno 1646 voro skrifna på en annan tid än de föregående. Motsägande uttryck hindra dock en exakt tidsbestämning för sjelfbiografiens nedskrifvande, hvilket äfven är oväsentligt. De långa dialogerna böra i alla händelser alltid uppfattas såsom ett temligen fritt återgifvande af samtalen, men äro för den skull ej mindre karaktäristiska och värdefulla.

mig, så kände jag inte, att det var besvärligt. När han då frågade mig, huru jag behagade detta lefvernet, och om det icke vore bättre till att sitta i mormors hus i den lilla kammaren än så här åka på bondvagnar, då svarade jag honom, att det behagade mig mycket bättre till att vara så här hos honom, om det än vore tre gånger värre; och om jag så länge jag lefde fick vara hos honom, så tycktes mig, att allt det jag derför stod ut, det vore mig lek och goda dagar; vill jag, för allt det som till är, inte vara i min lilla kammare, — — och om jag inte hade tänkt till att stå ut i både ondt och godt med min man, så hade jag aldrig dristat mig ihop med en soldat, derföre mån I inte tänka, att detta är mig besvärligt. Han log så hjerteligt deråt, klappade mig och sade: min aldra käraste, du har fattat en god resolution och är du mig ej heller till något besvär utan mera till hugnad, ty om jag är aldrig så trött, så kan jag lell hugna mig vid dig. — — När vi kommo till Stralsund, lånte oss Forbus [1] en gammal fönsterkaret, och måste vi spänna der 4 par hästar för, innan de hinte fram med oss, och den ena hade ej lika färg med den andra, så att gasten väl har mått ropa på oss. Den 30 kommo vi till Wismar, och funno min morbror Johan Oxenstierna der före oss, som nyss har haft bröllopp med fru Margareta Brahe, och har jag inte sett min morbror på 7 år, ty voro vi mycket glada, att vi fingo se hvarandra. Vi önskade hvarannan mycken lycka på båda sidor, att hvar måtte få behålla sin lycka en lång tid, och så gingo min man och jag hem med min morbror till aftonmåltid. Min morbror begynte straxt till att hålla mycket af min man. När jag skulle gå hem om afton och steg utom porten föll jag baklänges i en djup grop och stötte mig ett stort hål på min arm och alla voro rädda, att jag skulle fara illa, men så bevarade mig Gud den gången, som han alltid har gjort, att mig ingenting skadade, utan var jag andra dagen lika glad och frisk.

Det kom bref från Gustaf Horn, att Agneta skulle stanna i Wismar, men Agneta var ifrig att följa med sin man, som med sitt regemente, Vestgötarna, drog till södra Tyskland, der det skulle ligga till dess Westfaliska freden hade hunnit blifva verkstäld, hvarmed dröjde som bekant länge. Agneta beskrifver nu i korthet resan med alla dess vedervärdigheter, ort från ort [2].

Den 7 sept. drogo de ifrån Wismar till Parchim i södra Mecklenburg, der de hvilade sina hästar och väntade på lägenhet att komma till armén. Då något dylikt tillfälle ej så hastigt yppade sig, tog Cruus sitt eget folk och några officerare, som äfven ville till armén, och »gjorde de ett litet parti af» och togo Agneta med sig.

---

[1] Arvid Forbus, kommendant i Stralsund.

[2] Då emellertid denna beskrifning är temligen torr, inskränka vi oss till ett sammandrag.

I Dömitz, den 25. fingo de 20 musketerare med sig och gingo der öfver Elben med pråmar. Den 28 sept. kommo de till Salzwedel, der ingen ville släppa dem in, förän de fingo se drottningens pass. Der blefvo de öfver natten på ett värdshus. Agneta berättar, huru värden, sedan de ätit, kom in med ett fat med valnötter och äpplen och bad henne sitta nere vid bordet, medan han sjelf satte sig i högsätet och åt de bästa äpplena och nötterna. Agneta tyckte, att han var något för näsvis, ty hon »var ej vand vid tocket folk», men Cruusen stod vid »skorsten» och log åt Agnetas förvånade min. Den 29. foro de derifrån och kommo efter en svår resa till en ort nära Magdeburg den 6. oktober. Anlända dit, måste de länge vänta utanför staden, ty tullknekten var full. Cruus måste låta »slå upp låset» efter det var sent på natten, och de hade med sig (ammunitions) »munditionsvagnar». »Blinde Valentin» och »Svarte Nichel» tvenne kände kejserlige anförare, d. f. ryttmästare, d. s. kornett (hette egentligen Labaar), gingo derikring med ett starkt parti, men Cruusens var ej starkare än 160 man med eget folk både till häst och fots, och åtta dagar tillförene hade de slagit ett annat parti, så derför ville Cruus ej vänta längre utanför porten. När de kommo in begynte den svenska tullknekten till att bruka mun. Cruus tog då sin käpp och slog honom midt i mun med en — och sade »efter du inte vill annars tiga, så skall jag smörja igen din lättfärdiga mun». Den 7. gingo de derifrån till Köthen i Anhalt, hvarest de blefvo af furstinnan bjudna till hofvet.

Jag var dock något opasslig, efter jag var med barn och eljes ovan till att stå ut så stark marsch och fara illa, ty jag var nyss utflugen, derföre kunde det inte annat vara än att det icke föll mig något besvärligt, efter jag både var ung och ovan. Så kunde jag inte komma till att akta på furstinnan den gången utan gjorde min undskyllan för furstens hofmästare, som var hos mig, och min man sade, att jag om Gud vill en annan gång, när jag vore något bättre till pass gerna skulle hafva den nåden och akta på hennes furstliga nåde, men denna gången såge han väl min lägenhet, ty jag låg. När furstinnan det hörde, sände hon mig tre stora korgar med frukt och en med sköna vindrufvor i mitt qvarter, och fursten lät traktera oss träfligen väl ur sitt eget kök om aftonen med renskt vin och zerbster öl. Var hans husmästare dernere och skulle traktera oss, men jag låg i en säng derinne och kunde inte gå till bords. Om morgonen gick min man till fursten och furstinnan och helsade på dem, tackade dem och gjorde ock min undskyllan, efter det så stod till med mig.

Den 10. kommo de till Leipzig, der Cruus fann ett bref från Gustaf Horn, som ville, att han skulle lemna Agneta qvar der, men hon ville ingalunda utan sade, »att jag må stå ut hur jag kan, blott jag får vara hos min man», och att stanna här »det är intet till att tänka på, sedan till att tala om». Under det de voro der, träffade de på Kapten Wingarten med 50 dragoner och en Ryttmästare med 100 friryttare, som ville till armén, samt Öfverste Platen och Ryttmästare Pudevälsk. Medan Agneta var i Leipzig, var hon i slottet och fick der se Öfverste Munck, som satt fången, för det han hade velat förråda Kurfursten af Sachsen. Den 16 gingo de från Leipzig öfver Mulde till Waldheim tillsammans med det parti i Leipzig, som skulle till armén En natt blefvo de öfverfallne af svarte Nichel; Agneta måste ut i kareten, hvilket föll henne »litet ovant», men då han såg, att han ingenting kunde uträtta drog han sig tillbaka. Från Waldheim drogo de den 18 öfver en stark ström, som var så djup, att vattnet steg upp i sätet i vagnen. De ärnade sig nu att gå genaste vägen till Prag. När de kommit till staden Hainichen möttes Cruus af ett bud från kommendanten i Leipzig, som bad honom draga till någon stad, der han i säkerhet kunde invänta en af generalissimus, pfalzgrefven Karl Gustaf, ifrån Prag utsänd öfverstelöjtnant »med

400 utkommenderade hästar», hvilken skulle afhemta ammunition ifrån Leipzig. Han hade förtrott sig till att sända denne med så ringa parti, efter Cruus hade dragoner med sig. Agneta och hennes man gjorde derför en tre mils afväg till en liten stad, en mil från Dresden, omkring hvilken det var en god mur och der de kunde ligga i säkerhet för det kejserliga partiet, som mycket starkt gick der omkring till att akta på, när »munditzion» skulle komma. Agneta beskrifver vägen dit »som oerhördt elak, berg upp och berg ned», och så djup väg och elakt väder, så att ej hade hon fått sofva på tre nätter och om dagen suttit i vagnen, så att, när hon kom fram om natten, var hon så trött, att hennes man måtte bära henne ur kareten. Kurfursten var ond öfver, att Cruus hade lagt sig så nära Dresden och klagade för generalissimus, men »det halp ej, ty tiden medgaf inte annat». Den 20 kom bref från öfverstelöjtnant Hans Schäffer, som kom från Leipzig med »munditzion», och bad Cruus med sitt folk möta honom, hvilket de ock gjorde den 23 i Chemnitz.

Gingo vi derifrån och kommo på Böhmerwald och lågo om natten i en liten fläck under Annaberg och var der ett träffligt högt berg, som vi skulle uppföre. Krutvagnarne skulle först upp, och jag hölt der nere i dalen. Schäffer sade, när de tre krutvagnarne voro uppkomna, till min man: Herr Öfverste, han skall låta sin fru komma upp med sin karet, ty det blir henne allt för långt till att bida, eller om någon vagn ginge sönder, så kan hon inte komma fram i natt. Då lät min man befalla, att jag skulle komma upp för backen och jag gjorde så, men som jag var kommen in i byn, och min man steg af sin häst och satte sig på bänken hos mig, kom en herr Öfverstelöjtnant Klåm[2] så hett in och sade, att han har sett 6,000 man under Annaberg, som komma till oss marcherandes, och han var så rädd, att han viste sig ingen råd. Men min man befalte till att föra fram sin häst, att han finge rida ut till Schäffer, som kommenderade partiet, så att han kunde få höra, om det var sant. I detsamma kom Schäffer sjelf och hade Klåm så skrämt honom, att han inte viste någon råd. När de då redde ut saken och skulle ställa trupperna i rörelse, fingo de se, att det inte var annat än skog, och när de kommo till aftonmåltid till oss, log jag åt Klåm och fikserade honom för det han varit så rädd. Den 26 gingo vi derifrån — — — och kommo kl. 3 om natten till Jorkau. Var det den dagen en sådan gräslig köld, att vi inte viste rättare, än vi skulle ha frusit ihjäl och sedan en oerhört ond väg, att den inte var utan berg upp och berg ner, och så höga berg på den ena sidan och på den andra sidan skräckeligt djupa dalar, och vägen var så espant (?) och inte bredare än hjulen kunde knapt gå på, och der nedan stora villande strömmar, så att jag mången gång tänkte, att jag skulle aldrig komma med lifvet fram. Den 21 om morgonen

---

[2] Antagligen felskrifning, ty namnet återfinnes icke uti rullorna. Såväl alla officerarnes namn, som alla ortnamn äro alltid af Agneta förvridna, oftast ända till oigenkänlighet.

gingo vi ifrån Jorkau — — — — — — den 29 gingo vi ifrån Saaz och skulle gå till en liten stad, hette Lana, som låg lite mer än tre mil från Prag. — — Red en ryttmästare, en pomrare, och talte vid mig ut med min vagn och fikserade mig och frågade, huru det skulle taga lag, om jag skulle rida undan för fienden, om ock icke sadeln skulle blifva mig för trång, och rätt som de skämtade med mig, kom Schäffer ridandes och hade ett bud med sig — — att Generalissimus var uppbruten ifrån Prag — — och att Piccolomini låg i Lana — med 22,000, man, och om vi hade gått fram, så hade vi kommit till herredagen.

De voro nu rådvilla, men efter en stunds rådplägning beslöts det, att ofördröjligen, så fort ske kunde med de tunga krutvagnarne, taga vägen till Brix öfver Egerströmmen, en mil ofvan Saaz.

Föll der en så strid ström, men så slät, att ingen kunde märka, att der föll någon ström, ty han var så djup, att han stod i sadeln på den största häst, som der var, och förde strömmen min karet med sig ett mycket långt stycke. Låg han mest på sidan, så att alla voro rädda, att det skulle gå ikull, och när vi kommo öfver, ledde de fram min häst och satte mig på och försökte, om det skulle tränga, om jag skulle få rum i sadeln. Rätt som vi gingo ifrån Egerströmmen, så gick solen ner, och kl. 1 om natten kommo vi till Brux. Fjorton dagar tillförene hafva de kejserlige varit i staden, och plundrat ut allt det der var, så att vi icke fingo der en bit bröd.

Resan fortsattes sedan den 30 till Leitmeritz, der de bodde i samma hus, som »Salig Banéren har legat i». När Agneta kom dit, var hon så hjertligt trött, ty hon hade under två hela dygn ej varit mer än tre timmar ur vagnen. De trakterades af kommendanten »träffelig väl», men Agneta hade hellre sett, att hon fått gå och lägga sig. I Kuttenberg träffade de generalissimus Karl Gustaf, och sedan Cruus hälsat honom från Sverige, gick han till sitt regemente, som skulle ligga $^1/_2$ mil derifrån. Efter att hafva legat der några veckor bröto de upp för att ligga i kurfurstendömet Brandenburg i vinterqvarter. Under denna återresa nödgades Cruus ett par gånger för att kunna fylla sina åligganden lemna Agneta ensam. Hon var då mycket bedröfvad, särskildt första gången, då hon för öfrigt låg i en liten by alldeles ensam och »hade ingen till att roa sig med mer än en utlefvad gammal bonde». —

Anno 1649 den 4 jan. kommo de till Stendal, der Agneta stannade och regementet lades i vinterqvarter omkring Drömlingen. Agneta var denna tid mycket ensam och »vet Gud, huru lång och sur denna tiden var, som jag satt allena». Den 20 mars begaf hon sig med sin man till Wismar, der allt var ordnadt för henne och der hon skulle få fritt underhåll. Hon anlände dit den 24 mars.

Den 8 april en söndagsmorgon blef Agnetas första barn, Gustaf Cruus född, »just när klockan slog 9, och de rörde på alla trummorna i staden till predikan». Den 25 blef han kristnad. »Gud låte honom lefva och uppväxa i gudsfruktan och alla kristeliga dygder, sitt heliga namn till ära och oss sina föräldrar till hugnad och glädje, sig sjelf till timlig och evig välfärd, det höre Gud för Kristi skull!», tillägger Agneta. Hon berättar vidare, att hennes man var qvar hos henne till den 10 juni, då han drog till sitt regemente, men hon stannade i Wismar, ty det väntades dagligen order att få fara hem. Då hennes man kom

till Saltzwedel, insjuknade han så illa, att ingen väntade lif i honom, men »välsignad vare min Gud, som halp honom den gången till sin hälsa igen, mig fattig barn till tröst»!

Den 1 juli, medan min man var borta, fick jag bref ifrån Sverige, att den högste Gud af sin faderliga vilje har täckts, att genom en häftig sjukdom och i en salig stund hädan af denna onda och mödosamma verlden kalla min salig k. mormor den 23 juni, som mig har födt upp. Gud fröjde hennes fromma själ i all evighet och förläne kroppen en rolig hvila i jorden och en fröjdefull uppståndelse på den stora Herrens dag! Jag var af allt mitt hjerta bedröfvad öfver min s. mormors död, och öfver att min k. man var borta ifrån mig, så att jag begynte till att sörja och blef så mager och blek, att min man hade så när ej känt igen mig, när han kom till mig igen. När min man fick de tidender, att min mormor var död, kom han till mig i Wismar den 20 och hade nog till att göra med mig, förrän han kom mig till rätta igen. Men efter jag fick honom hem, förgat jag all min sorg jag hade öfver mormor, och gladde mig åt honom, och han var hos mig allt intill i augusti.

Då han åter lemnade henne, blef Agneta skrämd af en markatta och låg i tre veckor till sängs samt »gick illa med två barn». Cruus kom emellertid åter till Wismar och, efter att varit en tid der, for han för att ordna med sitt regementes inskeppande ifrån Stade, derifrån det skulle öfverföras till Göteborg. Den 10 nov. seglade han sjelf med sin familj ifrån Wismar och kom redan den 13 till Dalarön, efter att haft ett utmärkt godt väder på sjön.

Hade jag då stor orsak till att tacka min Gud, som så nådeligt har hört min bön och låtit mig komma med all hugnad hem igen med m. k. man, och icke allena låtit mig så rik igen utan ock rikare än jag drog *bort*, i det att Gud har gifvit mig en mycket vacker ung son, medan jag har varit ute.

Den 15 kom jag med min son och man till Stockholm och fann alla de mina vid godt tillstånd, Gudskelof, undantagandes min k. mormor, som var både död och begrafven. Det gjorde mig mycket ondt, att jag icke ännu en gång har fått se henne, förrän hon dog. Den 16 var jag och hälsade på Drottningen. Den 19 drogo vi till Sätuna och voro der intill den 21 december, då vi drogo till Tidön till min morfar och hälsade honom, efter vi inte hade sett honom, sedan vi kommo hem. Vi togo vår lilla son med oss och voro vid Tidön intill den 10 januari 1650, då vi drogo hem till Sätuna igen, och blefvo vi der den vintern.

Här afbrytes dagboken. Utdrag ur Jobs bok och psaltaren följa jemte några lösa papper med anteckningar af kända fakta. Ett är af intresse och innehåller berättelsen om hennes andra sons födelse i Stockholm den 20 augusti. Fru Ebba bjöds till fadder, och gossen kallades Johan.

När gossen var två månader gammal kom fru Ebba till mig och fick se mina båda gossar, som voro mycket vackra, och Johan var mycket hvit. Då sade hon: Du har allt för vackra gossar. Då svarade jag: min frände, der är nu mina morianer och dverjar, som I saden, att jag skulle få, men jag sade, att de skulle blifva mycket vackra. Nu tackar jag Gud, som i all ting har låtit deras spådom gå tillbaka! Då sade hon: Jag må *väl* inte tro, att du har sagt detta och allt annat för din man. Jag sade, att så visst som Gud lefver, har jag aldrig hört sägas ett ord om honom, det jag icke har sagt för honom. Blefvo vi der öfver kröningen. Sedan drogo vi i december hem till Sätuna, och gjorde Gud då min lycka så god, att jag kom hem med m. k. man och två mina söner, Gud låte dem länge lefva!

För belysande af Agnetas återstående lif har det ej stått oss till buds mer än några få bref och handlingar. Möjligen torde enskilda samlingar innehålla rikare bidrag, kanske till och med ytterligare tillägg af hennes sjelfbiografi. Så lär, enligt uppgift i delaGardieska Arkivet del. IX, efter henne på Löberöd finnas en större samling bref från hennes senare år, som alla bära vittne om hennes affärsverksamhet och klokhet. Vi hafva dock ej varit i tillfälle att taga någon kännedom om dem, och kunna derföre nu endast lemna några nakna fakta, i afseende å fru Agnetas senare lefnadsöden.

Agneta erhöll ytterligare två barn, döttrarne Brita och Anna, begge gifta efter moderns död, d. f. med presidenten Fabian Wrede, den senare med presidenten Claes Fleming. Sonen Johan dog före modern, och med hennes äldste son Gustafs son Jesper utdog friherrliga ätten Cruus.

Lars Cruus deltog i Karl X:s polska fälttåg, och fru Agneta var honom följaktig ut. Hon vistades i Warschau 1656, då staden återtogs af polackarne, och hon måste med många andra svenskar under stor fara och med förlust af alla sina dyrbarheter fly från staden. Återkommen till norra Tyskland emottog hon den underrättelsen, att Lars Cruus dött under en marsch mellan Warschau och Thorn den 20 april 1656. Djupt nedtryckt af denna förlust återvände hon till Sverige med sin mans lik på samma gång som drottning Hedvig Eleonora. I dec. begrofs hennes man i Storkyrkan i Stockholm. Fru Agneta ingick ej något nytt äktenskap och tyckes sedan egnat sig åt sina barns uppfostran och vården af sin ej obetydliga förmögenhet. Hon låg efter faderns död i långa processer med sin styfmor. Genom en särskild handling hade dock Axel Oxenstierna försäkrat henne om hennes arf efter modern. Hon dog i Stockholm af slag den 18 mars 1672 och blef antagligen begrafven i Storkyrkan vid sidan af sin man [1].

[1] Se bref i R. Ark. från E. Oxenstierna t. Gustaf Horn. Rättegångshandlingar. Anreps ättartaflor.

Ännu en skildring af universitetslifvets skuggsidor.

Våra öfverliggare, akademiska studier af *Thord Bonde*, med 52 teckningar af Bruno Liljefors m. fl., samt **Ett universitet i hufvudstaden** af *Oscar Svahn*. 2:dra upplagan. Alb. Bonnier, Sthlm. Pris 3,75.

Det så ofta upprepade Geijersordet om en händelse, som ser ut som en tanke, besannar sig till fullo i det märkliga faktum, att ofvannämda arbete af en allmänt aktad och afhållen ungdomens vän och lärare, hvilket skildraren del af det svenska universitetslifvets faror och lyten, utkom samtidigt med G. af Geijerstams Upsalahistoria. Ämnet, som de båda förf:ne valt, är likartadt; men huru olika deras sätt att se och skildra! Förf:n af »Våra öfverliggare» bekräftar hvad som är sant i Erik Granes beskyllningar mot universitetslifvet, men han korrigerar öfverdrifterna och hätskheten i anfallen, han bestrider det osunda och korrumperade i motiveringen, han ser skulden mera hos institutionen än hos enskilde lärare, och han försummar, i motsats till hr Geijerstam, aldrig att förlägga tyngdpunkten af skulden till den felandes egen vilja.

»Våra öfverliggare» utgöra i sjelfva verket *ett korrektiv till Erik Grane*, så mycket kraftigare som det är afsigtslöst och verkar genom blotta karaktären och andan af skildringen, tydligen utan aning å förf:ns sida, att en annan framställare af samma ämne skulle framträda för att af »Våra öfverliggare» beslås.

Denna bokens betydelse, likasom öfverhufvud det djupare syftet med dessa lekfulla, humoristiska skildringar, torde för flertalet af våra läsare likasom för oss hafva varit en öfverraskning. Utkommen bland annan julliteratur och af pressen enhälligt prisad såsom det roligaste, mest underhållande af dess alster, tedde sig arbetet för vår föreställning knappast annorlunda än som en rolighetsbok för ungdomen, på hvars genomläsande vi ej hade råd att använda vår tid. Men annorlunda dömer man efter att hafva läst boken. Allt det roliga, man väntade, finnes i rikt mått i framställningen af dessa »*hel- och halföfverliggare*», »*glada rumlare*» och »*toddymartyrer*», »*stoiska*» eller »*cyniska öfverliggare*», framträdande i bredd med »*feghets*- och »*högfärds-öfverliggarne*», m. fl. Alla äro de tecknade med den burleska komik,

som tillhör ämnet, på samma gång som de ofta genomskimras af den humorns blidare belysning, som förädlar löjet och hindrar det från att bli elakt. Och hur mycket allvar, hur många indirekta varningar gömma sig ej i bilderna jemte lustigheten! Läs t. ex. skildringen af »våra vänner fienderna» och deras förhållande till »toddymartyrerna», dessas lidanden och fröjder, den stilla hänförelse, hvarmed de slutligen omfatta ett tillfälle till ordentligt arbete, fjärran från sina »vänner», samt den möda en och annan klarsynt kurator gör sig att på detta sätt rensa sin nation. Läs om den saktmodige, men jättestarke Djurberg, hvilken vid återkomsten till Upsala efter längre frånvaro på frågan, hvar han varit, med sitt vanliga värdiga allvar svarade: »På *de-kadangs;*» som då supbrodern tillsporde honom, om han någonsin varit kär, påminte om att de icke kommit tillsammans för att prata *s-t-r-u-n-t*, och hvars historia förf:n afslutar med ett mildt: »gamle, hederlige Djurberg, måhända var du icke hitkommen för att dricka toddy, men i hvilket fall som helst skola vi ej längre med onödigt prat förarga din skugga.» Läs om ordlekaren Kalle Spets och Ormen Långe och Frisenberg, »den underlige karlen, som aldrig nyttjade strumpor», och Wahlström, små-bestyrs-öfverliggaren, med Reuterdahl i den ena handen och stekpannan i den andra, läs om dem, och ni får en högtid af skratt, medan dock ej sällan en tår af vemod skymmer ert öga.

Det är sant, förf:n till *Våra öfverliggare* har, icke heller han, undgått klander, detta delvis af samma art, som det, hvilket drabbat Erik Grane. En förf. i sista häftet af Ny svensk Tidskrift har näml. förebrått honom att hafva illa eller orättvist förfarit med originalen till en del af sina typer. Vi kunna ej bedöma huru härmed förhåller sig, och vi finna kritikerns ömtålighet naturlig, men på samma gång knappast möjlig att i dylika skildringar skona. För oinvigda röja emellertid »Våra öfverliggare», om ock stundom karrikerade, intet spår af de personliga elakheter, hvilka vanställa en hel del af Erik Granes personager. Dessutom synes det oss, som hade förf:n, genom den inledande förklaringen öfver sitt sätt att gå till väga, på förhand brutit udden af de anmärkningar, som i detta afseende kunna göras, om han ock säkert sjelf är den första att erkänna, hur lätt man i ett sådant skriftställarskap öfverskrider de gränser man uppstält för detsamma.

* *
*

Men icke nog med att »Våra öfverliggare», såsom vi här antydt, förena den godmodiga komikens med det menskliga deltagandets förtjenster, de hafva derjemte ett djupare positivt syfte. Förf:n vill icke blott varnande gyckla öfver universitetlifvets lyten; han söker äfven tränga in till deras orsaker, allmänna och enskilda, och råda bot på det onda. Orsakerna finner han dels i institutionerna, dels hos individerna. Bot söker han i nödig reform af båda. Boten heter: *Reform af arbetssättet och undervisningsmetoden vid de gamla universiteten* samt *upprättande af ett fullständigt hufvudstadsuniversitet till täflan med de gamla och till korrektiv mot dessas föråldrade organisation.* Det senare är en älsklingstanke hos förf:n. Sin utveckling af densamma har han gifvit formen af en särskild, till »Våra öfverliggare» bilagd skrift: »till universitetsfrågans belysning».

Äfven här har skenbart slumpen varit framme för att gifva förf:ns arbete en särskild betydelse. Samtidigt med dess utgifvande framlade nämligen en ansedd, midt i de öfverklagade missförhållandena lefvande och verkande universitetslärare, Professor Cleve, inför Upsala filosofiska fakultet ett förslag till reform, hvilket väsentligen öfverensstämmer med det, som åtföljer boken om »Våra öfverliggare», och hvilket torde ligga till grund för doktor Wretlinds motion i ämnet vid innevarande riksdag.

Författarens uttalanden i denna fråga synas oss så vigtiga, att det måste förvåna, att de hittills endast i förbigående upptagits till pröfning. Sjelfva känna vi oss ej mäktiga af ett motiveradt omdöme i frågan och våga derför här endast uttala vår sympati för förf:ns uppfattning. Deremot skulle vi vara synnerligen tacksamma, om någon sakkunnig person, med insigt om behofvet af en reform, ville lemna Dagny ett kort uttalande i det för hemmet och ungdomen så väl som för staten och folket i dess helhet så vigtiga ämnet.

* * *

Den andra reform, hvarmed vår förf. vill råda bot på det onda han skildrat i »Våra öfverliggare», är en reform af ungdomens lefnads- och arbetssätt. Sina åsigter härom uppställer han i en serie »*Lefnadsreglor och erinringar, icke nya, men ändå tjenliga,* den studerande *ungdomen tillegnade*».

Det är inga djupsinniga filosofiska satser, inga hyper-idealistiska uppmaningar, utan helt enkla praktiska råd, kryddade af förf:ns vanliga skämtlynne.

— Stig upp om morgonen ... ej fram på förmiddagen, heter det bland annat. Tag en s. k. kall afrifning hvarje morgon, så blir du på en gång både ren, frisk och mornad ... Känner du lust att somna, när du vaknar, så betyder detta, att du om aftonen gått för sent till sängs ... Mins, att för hvarje halftimme du sofver före midnatt, vinner du minst en hel timme på morgonsidan. Upp kl. 6, i säng kl. 10, är förf:ns regel. Nattarbete afrådes. En timmes friskt morgon- eller förmiddags arbete ger mera verklig valuta än tre timmars nervöst nattarbete.

— Tag en stunds rörelse i fria luften, medan rummet städas och vädras. Ät sedan din frukost hemma, men rota ej sjelf med tillredningen.

— Läs aldrig tidningarne om morgonen, utan efter slutadt dagsarbete.

— Skaffa dig ett kraftigt middagsmål, men undvik det magförderfvande och otidsenliga bränvinsbordet ... Undvik äfven eftermiddagskaffet på värdshus eller kafé, ty på detta följer gerna punschen och på denna en förstörd eftermiddag.

Vidare ger förf:n råd ang. matordningen och klandrar den svenska middagstimmen, som gör vår arbetsdag tre timmar kortare än andra länders.

— Rök, fortsätter han, om du ej kan låta bli det, men ur lång pipa. Pipan är billigare och helsosammare än 10-öres-cigarrerna, hvilka i regeln äro vida mer förderfvade, än den fröken, som säljer dem, hvilket icke vill säga så litet. Derpå öfvergår förf:n till studierna.

— Börja dina studier, så snart du anländt till universitetet. Tag dig ingen hvilotermin, ty den kan blifva din ruin. Studera planmessigt. Begär af en äldre, erfaren kamrat en studieplan. Bestäm, med hjelp af en erfaren rådgifvare, den tid du bör egna hvarje ämne enligt planen, och släpp den sedan icke förr, än du hunnit målet.

— Måste du taga en examen, så tag den så fort du kan göra det utan skam, eller så snart du tillegnat dig kursens element. Slå dig sedan på vetenskapliga specialstudier, om du har råd och lust dertill.

Faran för ett motsatt tillvägagående påpekas, och vilkoren för en förnuftig examensläsning, såsom sundt förstånd, vanliga förkunskaper och så mycken viljefasthet, som fordras för att vara flitig, äfven när arbetet i början förefaller oangenämt, framhålles.

— Är du ej af naturen rätt danad för stillasittande arbete, eller plågar och stör dig en allt för liflig inbillning, så uppsök en kamrat, som är lugn och flitig, och ingå med honom ett arbetsbolag.

— Känner du dig trött af ihållande examensarbete, så tag en fritid, dock ej öfver en månad.

— Är du medellös, så sök ej blott stipendier, utan sök arbete. Har du kunskaper eller talenter, som kunna omsättas i pengar, är det lyckligt; men ett handtverk, hvars utöfning låter förena sig med studiearbetet, är långt ifrån föraktligt. Skulle denna din binäring också ej lemna dig mer än 3—4 timmars ostörd studietid under de första studentåren, så blir dock vinsten stor, jemförd med penningbekymren, under hvilka du skulle nödgas framsläpa kanske större delen af ditt lif.

Slutligen kommer rådgifvaren till helsan och moralen.

— Är din helsa svag, heter det, så sök främst boten i regelbundna lefnads- och arbetsvanor. Tag kammargymnastik om morgnarne på ditt rum eller begagna friskgymnastik om qvällarne. Låt ej förtäringen af vare sig konjak eller punsch bli ens en aftonvana, låt de gamle behålla korten och lemna förmiddagsbiljarden åt uteliggaren och snobben.

— Var kysk och återhållsam, om du vill behålla din arbetskraft, ditt ungdomsmod och din ynglingsfriskhet. Låt ingen inbilla dig en sådan fabel, som att din kropp blir skelettartad och din själ heleller halfgalen blott derför, att du varit återhållsam i ungdomen. En dylik bedröfvelsens skepnad blir du genom onaturliga utsväfningar, men icke derför att du hållit det kyskhetslöfte, du gifvit vare sig din mor eller dig sjelf. — — — Sedelagarne äro lika okränkbara som naturlagarna, och vi äro menniskor, just emedan vi inom vissa gränser förmå reglera de senare medelst de förra.

Vi anbefalla det återstående af detta förträffliga stycke till läsarens allvarliga behjertande och sluta här våra flygtiga utdrag.

Om man jemför de sanningar vår förf. sålunda aflockat sina lustiga gubbar, öfverliggarne, med det bref, hvarmed hr G. af Geijerstam afslutar Erik Granes ungdomshistoria, skall man lätt förstå vår sammanställning af de båda arbetena.

Till den modige och varmhjertade författaren hembära vi en hjertlig tacksägelse för att han ej, som så många andra, stannat vid en blott negativ kritik, utan i »Våra öfverliggare» gifvit oss ett korrektiv af det osunda och urartade i tidsandan, ett motgift, särskildt mot de af materialismens »baciller» anstuckna och förskämda lifsprinciper, i hvilka den ultra moderna literaturen så ofta utmynnar äfven då, när dess bärare mena sig arbeta för mensklighetens bästa.

Till alla föräldrar, som hafva söner, anbefalla vi den här anmälda boken som den bästa kompass för de unga, hvilka skola från hemmets lugna strand kastas ut på studentlifvets villande haf.

Bref till Dagny från Kristiania.

De stora snömassor, som vintern medförde, försvinna så småningom, och med snön är det också förbi med skidföre och skidlöpning, vår mest omtyckta nationela idrott. De årliga kapplöpningarne, då Theledölerne kommit in och tagit de första prisen, ha varit en sporre för Kristianias ungdom att öfva upp sig, och skidlöparnes mängd och skicklighet hafva årligen tilltagit. Vid den

stora skidlöpning, hvilken i år, som vanligt, egde rum i *Kastelbakken*, i närheten af Kristiania, var, som alltid, halfva staden på benen. Alla goss-skolor hafva lof den dagen, och det kan anses som en förbättring i skolflickornas vilkor, att skolorna i år icke förhöllo sig fiendtliga, utan tilläto flickorna att försumma skolan för att bevista kapplöpningen, hvilket många unga flickor och damer gjorde på skidor. Någon uppmuntran för skolflickors skidlöpning, vare sig i premier eller skollof, bestås ej. Den tolereras, och det är allt. I goss-skolorna uppmuntra lärarne idrotten på allt sätt.

Det är en öfvergångstid, hvari qvinnorna nu lefva, och man kan just icke säga, att den är behaglig. Anspråken på att de skola hjelpa sig sjelfva finnas nog, men man gör intet för att jemna vägen för dem. De unga flickorna måste taga medelskol-examen, om de vilja sjelfva förtjena sitt bröd, eller taga artium[1] (enär medelskol-examen på ett tryckande sätt göres obligatorisk i en mängd fall): den är nödvändig för att få taga artium, och det är allt flera och flera, som taga denna examen. Men flickskolorna förbereda ej härtill på samma sätt, som goss-skolorna; kursen om eftermiddagarne är der mycket dyrare, än i högsta klasserna i goss-skolorna, och förberedelserna för flickor både till medelskol-examen och artium äro mycket mer ansträngande. När de nu ändtligen hinna derhän, att de skola försörja sig sjelfva, äro alla qvinliga tjenster uselt betalda, hvarom Berners föredrag (nu tryckt i Nyt Tidsskrift, 1:sta häftet sid. 86) har åtskilligt att förtälja.

Af läroanstalter utanför Kristiania, och som icke förbereda till någon offentlig examen, är Nikka Vorrens institut i Söndfjord det mest ansedda. Der äro tre klasser för flickor mellan 15—18 år. Eleverna i denna skola måste sjelfva bädda sina sängar, städa sina rum, tvätta sina kläder, stryka och mangla (hvartill de hafva en dag i månaden fri från skolan); de hafva äfven hvar sin vecka att hjelpa till i hushållet. Undervisningstiden är 5 timmar dagligen, *inberäknadt* musik och en handarbetstimme hvarje dag. Fröken Vorren berömmes mycket både som uppfostrarinna och lärarinna samt för sin sällsynta förmåga att vinna elevernas tillgifvenhet. Af flera unga flickor, som Eder korrespondent talat med, och som varit ett, två eller tre år i fröken Vorrens institut, äro alla hänryckta öfver sin vistelse der och icke minst öfver den friska, stärkande luften. Det är icke ovanligt att föräldrar i Kristiania sända sina döttrar efter slutad skolgång ut till Nikka Vorren på ett år, såvida der är plats för dem, hvilket är mycket osäkert. De 30 platserna äro upptagna hela år i förväg. Ut till Pommern, till Stolp, skicka äfven många sina fullvuxna döttrar, eller till Lausanne, eller Brüssel, eller till det så omtalade Kaiserswerth. Men ingen anstalt har eder korrespondent hört så mycket berömmas, som Nikka Vorrens i Söndfjord.

I Kvindesagsforeningen höll öfverläkaren E. Bull ett mycket besökt och särdeles beundradt föredrag om qvinnans helsa. Som man kunde vänta sig af en läkare, handlade det mest om qvinnans brist på helsa. Qvinnorna födas, enligt Bull, svagare, och försvagas ytterligare genom stillasittande, kammarluft, förvänd uppfostran, förvänd

[1] Examen artium motsvarar vår mogenhetsexamen.

klädedrägt, för mycken läsning i skolan, pianospelning samt äktenskap vid allt för tidiga år.

»De ogynsamma lifsförhållanden, som under tidernas lopp varit qvinnornas lott i större och mindre grad och utsträckning, hafva efterhand, generation efter generation, summerat ihop sina verkningar. De klena mödrarnes inflytande på sönerna neutraliseras mer eller mindre genom de bättre yttre vilkor, hvarunder dessa uppväxa; döttrarna deremot förtvina under samma eller ännu sämre vilkor än mödrarna och tillföra sina efterkommande som arf ett förökadt urartande.» Den fordran han ställer på dessa svaga qvinnor, att *de* skola ställa *sedlighets*-krafvet på de unga männen och derigenom bidraga till att det »dämmes upp för en af våra värsta giftkanaler», synes dock innebära den förutsättningen, att »urartandet» ej blott kommer från qvinnorna.

Emellertid öfverlemnas de unge männen till inflytanden af sämsta slag. Det hör till sällsyntheterna, att äldre män eller Kristianiafamiljer taga sig af den studerande manliga ungdomen, som härstädes är öfverlemnad åt sig sjelf. Att ett sådant intresse är af nöden, bevisades till en sorglig grad af en smutsig bok »Fra Christiania-Bohêmen», och i synnerhet af de diskussioner, till hvilka den gaf anledning.

(Forts.)

Böcker för barn och ungdom.

Att skrifva goda böcker för barn och ungdom är ingen lätt sak. Dertill fordras, utom berättaretalang, att ega barnasinne och ungdomsfriskhet, att älska de små och lefva sig in i deras tankegång samt att hafva en god och fast verldsåskådning. Och äfven med alla dessa egenskaper är det ej alltid sagdt, att man lyckas. Desto mera glädjande är det derföre, när så verkligen sker. Och är arbetet dertill ett svenskt original, förhöjer det i vår tanke värdet. Ty nog hafva vi en mängd goda barnböcker i öfversättning, i synnerhet ifrån engelskan, men intill de senaste åren har en svensk barnbok varit en sällsynthet. Och dock huru mycket mera tilltalande — ja äfven för fosterlandskänslan stärkande — måste det ej vara att i den kära berättelseboken återfinna sin egen verld och sina egna hemseder, än en helt främmande omgifning, konstiga svåruttalade namn och t. ex. vid beskrifningen af barnens käraste högtid, julen, Sankt Klaus med sin julstrumpa och julbordet med sin plumpudding i stället för vår gamla kära julgran, våra julklappar, vår fisk och gröt och — kanske främst af allt — vår herrliga julotta. Borta är *bra*, men hemma är *bäst*.

Af äldre goda *svenska* barnböcker erinra vi bland andra om *Mathilda Gestrins* **"Små teckningar för barn och ungdom"** (1872), *C. J. Bergmans* **"Skildringar och berättelser för ungdom"** samt *V. Rydbergs* **"Lille Viggs julafton"** (båda från 1874), äfvensom *Richard Gustafssons, Albrecht Segerstedts* och *P. A. Gödeckes* **sagor.** De senaste jularne ha gifvit oss *Amanda Kerfstedts* ovanligt friska och roliga **"Små och stora"** (2:dra uppl. 1884), *J. C. von Hofstens* förträffliga **"Bilder ur barnverlden"** (1880), och **"Barnhistorier"** (1884), *—sters* fina och poetiska **"Ängsblommor"** (1883) samt **"Vintergröna"** (1884), *Prinsessan Eugenies* tilltalande **"Bilder ur djurens lif"** (1883), *Leas* **"Småherrskap"** (1884) och *Lotten D:s* **"Vid brasan i barnkammaren"** (1881), båda de senare försedda med nätta teckningar samt roliga verser. Främst bland alla böcker för mycket små barn måste vi dock sätta *Jenny Nyströms* **"Barnkammarens bok"**, hvars utmärkta, fint kolorerade planscher och gamla välkända rim äro en outtömlig källa till förnöjelse för 2- à 6-åringar och en oskattbar resurs för mången

nervtrött mamma, då hon velat finna på en utväg att för en stund locka sina små »bullerbasar» från mera öronansträngande lekar till stillhet och ro.

För äldre barn ha vi haft, utom *Starbäcks* mycket lästa **medeltidsromaner**, *Lodbroks* **"De fem frivillige", "Fänrik Flinks minnen", "Nybygget på vargkullen"** m. fl., äfvensom åtskilliga romantiserade skildringar af *H. af Trolle*, af hvilka likväl några äro för äfvenyrliga att obetingadt kunna rekommenderas.

Den högt värderade barnavännen *Z. Topelii* **"Läsning för barn", "Vinterqvällar", "Fältskärns berättelser"** m. m. äro väl ej *svenska*, men dock *på svenska*. De behöfva ej heller ens att nämnas; man minnes och älskar dem ändå.

Af de till sistlidne jul utkomna barnböckerna vilja vi denna gång endast påpeka:

Ny Samling Barnhistorier, *berättade af J. C. von Hofsten,* med teckningar af *Jenny Nyström.* Oscar Lamm. Pris: 2: 50.

En Liten verld bland fjellen, *berättelse för barn af Laura Fitinghoff,* med teckningar af *Jenny Nyström.* Lars Hökerberg. Pris: 2: 50.

Sommarsagor för vinterqvällarne af *Concordia Löfving,* med illustrationer af *Jenny Nyström.* Looström. Pris: 1: 50.

Barnens julbok, för Mamma och Småttingarne, gamla visor och rim med teckningar af *Ottilia Adelborg.* Alb. Bonnier. Pris: 3 kr.

J. C. von Hofsten är redan sedan flera år tillbaka så fördelaktigt känd som utmärkt barnboksförfattarinna, att vi ej behöfva egna hennes till sistlidne jul utkomna nya samling af »**Barnhistorier**» någon utförligare anmälan. Vare det nog sagdt, att denna samling värdigt ställer sig vid sidan af sina äldre syskon, Samma fina iakttagelseförmåga och talang att på ett anslående vis återgifva hvad hon sett, samma goda, rena anda och friska, lefnadsglada stämning, som skaffat hennes äldre barnböcker en stor och tacksam läsekrets, återfinna vi här. Särskildt be vi läsaren i den sista, till utseendet obetydligaste berättelsen ge akt på huru mästerligt förf:n med de aldra enklaste medel förmår teckna en tilldragande bild ur lifvet — ur naturen skulle vi kanske säga, ty här är bara fråga om en stackars hundvalp, den nyfikne och otymplige lille Murre.

Laura Fitinghoff låter oss i »**En liten verld bland fjellen**» följa fem små älskvärda systrar, raska och lifliga norrländska landtbarn, både hemma och »uppe vid fäbodarne», såväl vid lek som vid arbete. Alltid äro de friska och vid godt humör, synnerligen de 2 mellanflickorna, de såkallade »Rofvorna», vare sig de leka »indianer» eller åka kälkbacke, vare sig de valla korna eller »för dagspenning» plocka potatis. Endast när »Anna Dea», deras buse, skulle kamma deras tjocka peruk, hvarvid »hon slet, hon blötte och hon flätade flätor, hårda och tjocka som käppar», eller då de skulle sitta stilla och plugga med den ohygglige »Olde», sjönk deras mod till nollpunkten.

Synnerligen rädd, att barn skola blifva öfverspända och brådmogna samt öfvermätta af moralpredikningar, har förf.n afsett att skildra »barn af kött och blod», inga fullkomlighetsmönster — och vi anse, att hon lyckats. En god och sund realism och ett raskt framställningssätt utmärker denna bok. De unga måste i dessa skildringar igenkänna sin egen verld och finna sig roade, ehuru intet synnerligen märkvärdigt inträffar i något kapitel, om vi undantaga, då lilla Viva höll på att brännas till döds och — då lille bror föddes. Förf:ns fruktan, att man skulle stöta sig på det samtal barnen hålla med anledning af den senaste tilldragelsen, är i vår tanke öfverflödig. Besvarar ej äldsta syster syskonens funderingar, om bror blifvit hittad i bäcken eller i kyrktornet, med allt för hemlighetsfulla ord, så ej synes hon fela genom att vara allt för tydlig. Äro syster Elsas ord än blott ett eko af moderns, låta de likväl något för högstämda i en 12-årings mun, och vi tro ej, att alla små syskon skulle utan en enda vidare anmärkning ha nöjt sig med den förklaring de fingo. Godt och rätt emellertid, att den ömtåliga, oundvikliga frågan på ett så fint sätt vidrörts Oss förekommer det, som om mammorna borde vara tacksamma att blifva så pass fyndigt hjelpta till ett annat svar än det vanliga: »det är en sak, som ej angår små barn».

M. H.

Concordia Löfving har i sina **Sommarsagor för Vinterqvällarne** velat sammansmälta det sedolärande elementet med sagotonen, men ej alltid lyckats. Det är också en ytterst svår uppgift, som fullt lyckats endast för den gamle Andersen. Hos fröken Löfving är det sagotonen, som blifvit den lidande och stundom helt och hållet förlorat sig i banala utrop eller reflexioner alldeles främmande för sagan. Vi anföra här följande som exempel: Prinsessan Ninni »greps af en så ångestfull känsla, att hon satte sig upp med ett hjertskärande rop» . . . Detta anmärkes icke derför, att boken skulle genom sådana missgrepp bli mindre omtyckt, något som en andra upplaga redan visat icke vara fallet, utan derför att barnens smak och uppfattning genom dem påverkas i en falsk riktning, att deras sinne för den äkta folktonen och folk-karakteren genom sådan blandad näring går förloradt.

Barnens Julbok, för Mamma och Småttingarne, gamla visor och rim med teckningar af *Ottilia Adelborg*, är en bok, som redan hunnit sprida mycken glädje öfverallt, der den blifvit hemmastadd. Att, som här är fallet, låta melodierna åtfölja rimmen är en lycklig ingifvelse: de små få ju derigenom både öron- och ögonfägnad. Äfven för oss stora har det varit ett nöje att än en gång få höra vår »fattiga lappmans» klagande toner, att återse »klockarfar», hvilken för resten tycks ha lika mycket att bestyra nu, som då vi sjelfva voro barn. Och alla dessa odödliga gossar och flickor sedan, gamla barnkammarvänner till oss och till våra föräldrar före oss och så undan för undan genom flera generationer! Just detta, att boken är så alltigenom svensk, stegrar det värde den eger i sig sjelf i de verkligt konstnärliga teckningarna. I stället för den brokiga smaklöshet, som utmärker de vanliga kolorerade barnböckerna, ser man här endast fina, harmoniska färgtoner, hvilka kommit till sin fulla rätt genom den omsorg man nedlagt på arbetets tryckning. Äran häraf tillkommer C. A. Carlssons litografiska anstalt.

Från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Fredrika-Bremer-förbundets årsmöte

kommer att hållas här i Stockholm Torsdagen den 27 innevarande Maj å Läkaresällskapets stora sal, n:o 19 Jakobsgatan (f. d. Nya Kungsholmsbrogatan), hvarvid föredrag kommer att hållas och årsberättelse för första året af förbundets verksamhet att uppläsas.

Närmare underrättelser genom de allmänna tidningarne dagarne före mötet.

Anmälan af personer, hvilka önska kallas till medlemmar af förbundet, kan dagligen ske å förbundets byrå, Lilla Vattugatan 19, kl. 12—4 e. m.

Sjukkassan. Af okänd gifvare har förbundet för sin sjukkassas räkning haft glädjen mottaga ett hundra (100) kronor.

Till t. f. föreståndarinna för förbundets byrå har dess styrelse den 5 innev. månad utnämnt fröken *Gertrud Adelborg* i stället för fröken *Mina Forsell*, som förklarat sig vara förhindrad att fortfara med sin hittills innehafda befattning som nämnda byrås chef.

Hvarjehanda i qvinnofrågan.

Sverige. *Samundervisningsfrågan.* Ett diskussionsmöte rörande denna fråga anordnades Annandag Påsk af Föreningen för gift qvinnas eganderätt. Mötet var ända till trängsel besökt och diskussionen liflig.

Samundervisningen och riksdagen. Andra kammarens tillfälliga utskott n:o 1 hade med anledning af motioner af hrr Hedin och Östberg föreslagit:

»att riksdagen behagade i skrifvelse till k. m:t anhålla, det täcktes k. m:t taga i öfvervägande, huruvida icke, i ändamål att vinna erfarenhet om fördelarna och olägenheterna vid gemensam undervisning för gossar och flickor, försök i detta syfte borde anställas, vare sig genom att vid några af statens läroverk anordna sådan samundervisning eller genom att åt enskilda läroverk, som ville under statens kontroll anordna samundervisning, meddela statsunderstöd.»

Då förslaget den 30 April förekom till behandling i andra kammaren, *afslogos*, efter en stunds diskussion, utan omröstning såväl utskottets hemställan som motionerna.

En barnmorskeförening har bildats i Stockholm, hvilken har satt till sitt mål att, genom att arbeta för barnmorskornas höjande i »moraliskt, intellektuelt och ekonomiskt» afseende, förskaffa dem den sociala ställning, som bör tillkomma dem, då man tager deras ansvarsfulla kall i betraktande.

Allmänt flickskolemöte, det tredje i ordningen, kommer att hållas i Stockholm den 9—11 nästkommande Juni.

Drägtreformföreningen har i dessa dagar i konstslöjdmagasinet i det s. k. Palmeska huset vid Kungsträdgårdsgatan haft en utställning af de utaf henne förordade och antagna modeller till underkläder och till resdrägt för sommaren. Utställningen tyckes ha väckt ganska allmänt intresse, enär den varit besökt af flera hundra personer, deribland äfven läkare.

Göteborgs qvinnoförening har nyligen inrättat en sjuk- och begrafningskassa, till hvilken äfven utom föreningen stående qvinnor kunna vinna tillträde.

Finland. *Den första högre samskolan i Finland*, läroverket för gossar och flickor i Helsingfors, som öppnades d. 3. sept. 1883, har sedan dess fortgått under ett alltid växande förtroende hos föräldrar och målsmän samt, som en följd deraf, ett ständigt tilltagande elevantal, f. n. 40 gossar och 62 flickor, eller summa 102 elever, af hvilka den yngsta är 8, den äldsta 17 år. »Enligt lärarenas enstämmiga utsago har det visat sig, att det pedagogiska arbetet på området för samfäld undervisning är *tacksammare*, än der eleverna äro åtskiljda. Den ömsesidiga täflan gör framgången säkrare, emedan arbetet utföres med lust. Allmänna andan har varit god och någon öfveransträngning å flickornas sida har ej försports.» För att förebygga faran af öfveransträngning ha en del ämnen lemnats val-

fria. »I matematik skola, enligt lärarnes försäkran, flickorna stå sig oväntadt bra».

Den gynsamma erfarenhet denna skola vunnit har manat till efterföljd, så att en ny samskola redan öppnats och ännu tvenne sådana nästa höst komma att inom landet anordnas.

Tyskland. *Allmänna tyska qvinnoföreningen* har erhållit 100,000 mark att användas som understöd åt tyska qvinnor, hvilka vilja studera medicin.

Frankrike. *Ny qvinnosakstidning.* I nästan alla länder uppstå i år nya organ för qvinnofrågan. Så ock i Frankrike, der den fjerde tidningen af detta slag, »*La Federation des Femmes*» (Qvinnornas förbund), börjat utgifvas. De tre föregående heta: »*La droit des femmes*» (Qvinnornas rätt), »*La Femme et l'Enfant*» (Qvinnan och barnet) samt »*La Citoyenne*» (Medborgarinnan). Denna sista, som i år börjat sin femte årgång, redigeras af den om qvinnofrågans utveckling i Frankrike så högt förtjenta M:lle *Hubertine Auclert*, tillika stiftarinna af den år 1876 grundade »Ligan till försvar för qvinnans lagliga rättigheter».

Borgerlig jemlikhet för qvinnan. På initiativ af M. Léon Richer, utgifvare af ofvannämda »La droit des femmes» och en af qvinnofrigörelsens varmaste och verksammaste förkämpar i Frankrike, bildades efter deputerade valen förliden höst en extraparlementär kommission, sammansatt af senatorer och deputerade, i afsigt att utarbeta och sedan i deputeradekammaren föreslå ändringar i code civils (civillagens) bestämmelser med afseende å qvinnans ställning. Dessa äro nemligen synnerligen hårda, orättvisa och för qvinnans värdighet förnedrande. Den franska qvinnan är t. ex. ej ens vittnesgill för att attestera en namnunderskrift, och den gifta qvinnan är nästan fullkomligt rättslös. Under det kommissionen emedlertid tvekat att taga steget fullt ut och endast vill sysselsätta sig med den ogifta qvinnans ställning, har M. Richer nyligen till den samma inlemnat ett »lagförslag, som har till mål såväl den gifta som den ogifta qvinnans erhållande af *fullständiga medborgerliga rättigheter* och rättigheter inom familjen». Den franska tidningspressen visar sig allmänt, utan hänsyn till partiställningen i öfrigt, särdeles gynsamt stämd för den af kommissionen åsyftade lagreformen.

Italien. Signora *Gualberta Adelaide Beccari*, utgifvarinna af »La Donna» ärnar utgifva en ny tidskrift »*För folkets döttrar*», som afser att för det billga priset 1 Lira (kr. 0,72) för året hvar fjortonde dag skaffa arbetarnes döttrar en angnäm och bildande läsning.

Ryssland. *Sällskapet för qvinnans högre bildning* har sistlidne höst under stort tillopp af besökande invigt sin nya, storartade, genom frivillig subskription åstadkomna, med präktiga föreläsningsrum och laboratorier försedda byggnad. Högskolan har redan flera skickliga lärjungar, som äro framstående i historia och literatur, men framför allt i naturvetenskap, så att det ryska kemiska sällskapet intagit några af deras afhandlingar i sin tidning.

Qvinliga tidningsredaktörer. Fröknarna *Jobachnikoff* och *Evreyinava* hafva företagit sig vågstycket att grunda en ny politisk, vetenskaplig och literär tidskrift och verkligen erhållit vederbörandes tillåtelse dertill.

Qvinliga läkarekurser. Då fråga uppstått om att dessa kurser skulle upphäfvas, hafva, såväl inom pressen som enskildt, många röster ifrigt yrkat deras bibehållande. Det är kändt, att de qvinliga läkarne gjort allmänheten stora tjenster i egenskap af *stadsläkare*, och att de i egenskap af *fruntimmersläkare* anses vara alldeles oersättliga, i synnerhet på landet, i fruntimmersskolor m. m. samt för den muhamedanska befolkningens qvinnor, hvilka aldrig kunna förmås anlita manliga läkare. Man tänker derföre på att petitionerna om att få de qvinliga läkarekurserna hållna vid makt.

Japan. De af oss i förra numret omnämnda 12 unga japanesiska damerna, som sändts till Frankrike för att der utbildas till lärarinnor, hafva nyligen anländt till Paris och skola efter derstädes slutade studier för sin ytterligare utbildning vistas ett halft år i Tyskland och ett halft år i England.

Cuba. Ett apotek har för en tid sedan öppnats i det elegantaste qvarteret i Havanna af tre cubanska damer, som hafva gjort sina farmaceutiska studier i New-York.

Chile. *Qvinliga kuskar.* I Chiles städer ser man ofta qvinliga kuskar och vid spårvägstrafiken finnas nästan endast sådana. Denna inrättning förskrifver sig från kriget med Peru, till hvilket landets hela manliga befolkning uppbådades. Qvinnorna skötte under tiden den nämnda befattningen så väl, att man bibehållit dem dervid.

Korrespondens-afdelning.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet.

I Stockholms Dagblad lästes för någon tid sedan en notis rörande »*Pauvre honteux' damer*».

Månne icke benämningen »pauvre honteux» kunde utbytas mot någon lämpligare, mera tidsenlig, mindre sårande? En institution, afsedd att mildra det bittra i ett oförskyldt lidande, bör ej i sitt namn inlägga något af det stingande törne den åsyftar att borttaga; för öfrigt är ju benämningen osvensk och detta på ett högst otrefligt sätt. Hvilken bland oss föredrager ej att kallas fattig framför »pauvre»? Och beträffande »honteux» veta de flesta ej, hvad det betyder, eller göra sig ett oklart begrepp derom. Benämningen är sålunda äfven ur denna synpunkt olämplig.

Var det ej Fredrika Bremer, som först gaf idéen till denna asyl för äldre ensamma damer? Skulle ej, om så är fallet, minnet deraf kunna återupplifvas och Hemmet få bära hennes namn? Det är ju vedertagen sed att nämna en stiftelse efter hennes stiftare och ej efter

dem, för hvilka den är afsedd; så t. ex. »Oscars minne,» »Eugeniahemmet,» »Lette-stiftelsen» m. fl.

Hemmet med Fredr. Bremers namn skulle bidraga att vitna om huru hon, vår ädla landsmaninna, önskade att gagna hvarje svensk qvinna såväl gammal som ung. *J. E.*

Till M. H.: Er godhet att så omständligt genmäla »en ung dames» förhastade anmärkningar gör mig angelägen att denna gång begagna mig af korrespondensafdelningen. Jag vill påpeka först den långsamhet, hvarmed landsorten får del af det nyss utkomna, samt att anmärkningarna blott gällde häft. 1 af Dagny. Sedan, att Er gissning om min ungdom ej kan få gälla, då femtitalet står för dörren. Slutligen, att den stora sedlighetsfrågan af mig aldrig ringaktats, ehuru jag anser den fullt lika mycket röra mannen som qvinnan, och att jag derföre på fullt allvar, då tiden kommer, vill, äfven utan en Erik Granes ledning (boken är här utgången), söka ingifva min son all den vedervilja för ett lastbart lif, som en sann inblick i saken kan framkalla. Men allra sist, att jag alltid önskar Dagny lika ärliga fiender och hurtiga försvarare som M. H. och

Sann vän och God Svenska.

P. S. Uttrycket den »pornografiska» literaturen är citeradt ur »Döttrar och Mödrar», pag 180, rad. 13.

Från Dagny till K. S. (Åbo), E. G., B. Ah. Ld., m. fl. korrespondenter. Bristande utrymme hindrar oss, tyvärr, att i detta häfte intaga vare sig edra bref eller svaren å dem, som kräfva ett sådant. Men gömdt är icke glömdt.

Hänvisning till märkligare tidningsuppsatser i sociala och literära ämnen. April 1886.

Aftonbladet: N:o 75. Blinda döfstumma. Bref från Boston.
N:o 80. Hvad fordras det för att vara en duglig läkare?
» 84. Undersökning af lomhörda, döfva och förståndssvaga.
» 85. Arbetets riddare.
» 94 a. Middagsspisning för fattiga folkskolebarn.
» 95. Samundervisningsfrågan inför riksdagen. — Ett diskussionsmöte angående samundervisning.

Nya Dagligt Allehanda: N:o 79. *C. D. af Wirsén.* Sång vid Svenska Akademiens hundraårsfest.
N:o 84, 86. *Paul Leroy-Beaulieu,* Kapitalets fördelar och arbetarelönerna.
» 85. Några anvisningar rörande slagt m. m., meddelade af Svenska allmänna qvinnoföreningen till djurens skydd.
» 97. *P. E. B—d,* Svensk-Norska kriget 1814.

Stockholms Dagblad: N:o 88. Vetenskapsakademiens högtidsdag: Prof. *Edlunds* föredrag i Fysik.
N:o 91, 105. *E. de Pressensé,* Frankrike 1886.
» 93. Erkebiskopens tal vid Svenska akademiens hundraårsfest.
» 94. En afton hos Fru Lenngren. Dikt af *Carl Snoilsky.*
» 96. Guldtillgången och varuprisens fall. Föredrag af *H. Forssell.*
» 103. *Spada,* Från Belgien. Emile de Laveleye om den belgiska krisen.
» 112. Samundervisning för gossar och flickor.

Vårt Land: N:o 75. Vår nervösa tidsålder.
N:o 77. *E. E.* Blindskär.
» 83, 86, 87. Stockholms ungherrar och sparsamheten.
» 84. *E. E.* Humana extravaganser.
» 85. Det är dyrt att vara fattig.
» 91, 92. Huru skall svenska folkskolan ombildas för att blifva bottenskola för det allmänna läroverket?
» 92, 94. Beredelse till den nya staten af P. N. Anm. af *C. D. af Wirsén.*
» 95. Robinsons idealism och realism, Rec. af *Landtman.*

Till Fredrika-Bremer-Förbundet och Dagnys redaktion från nedanstående förläggare insända böcker:

P. A. Norstedt & Söners förlag:

Pressensé, E. de, M:me, **Geneviève.** Auktoriserad öfvers. 1886 ... 2,75.
Lundgren, Magnus, **Svensk Rättskrifningslära.** 1886 ... 0,80.
Ungdomsvännen. Vald läsning för Ungdom i 5 serier. 1882 ... 16,—.
Granskning af läroböcker i naturkunnighet för folkskolan, af komiterade. 0,60.

Aktiebolaget Hiertas Bokförlag:

Andersen, H. K., **Sagor och Berättelser.** 2 delar. Ill. af C. Larsson. 1880. 7,—.
Ungdomens Böcker: I. *Norman, Albert,* **Gossarnes Lekar.** 1883 ... 3,—.
II. *Ella,* **Flickornas Lekar.** 1879 ... 3,—.
III. *Petiscus A. H.,* **Olympen.** 1878 ... 3,—.
IV. *Thomas, Louis,* **Upptäckternas Bok.** 1881 ... 3,—.
V. » » **De stora uppfinningarna.** 1883 ... 3,—.
Sundström, C. R., **Atlas till Naturriket.** 1878 ... 1,—.
Vitterlek: 11. *Stowe, Beecher, H.,* **Onkel Toms stuga.** 1882 ... 1,50.
» 18. *Defoe, Daniel,* **Robinson Crusoe.** Öfvers. 1883 ... 1,50.

Jos. Seligmann & Comp.:

Grimm, Bröderna, **Sagor.** Utg. af Julius Humble. 2 delar. 1884 ... 4,—.
Villamaria, **Elfvalek.** Sagor. Öfvers. af Fjalar. 2 delar. 1876 ... 2,—.
Desnoyers, L., **Jean Paul Choppart** eller en ung vildhjernas äfventyr och irrfärder. Öfvers. från 178:de franska upplagan. 1879 ... 1,—.
Thackeray, **Rosen och Ringen.** Bearbetn. 1878 ... 1,25.
Andersen, H. C., **Bilderbok utan Bilder.** Öfvers. af E. F. Lönnrot. 1877. 0,75.
Mapes, Dodge M., **Silfverskridskorna.** Prisbelönt af Franska Akad. 1876. 1,—.
Hawthorne, N., **Grekiska Sagor.** Öfvers. 1883 ... 2,25.
Humble, Julius, Bearbetn. af Robinson Crusoe. 1875 ... 3,50.
För våra Barn. 34 Bilder af Ludvig Richter med gamla och nya versar af *August Strindberg.* 1876 ... 2,50.

Alb. Bonniers förlag:

Becker, Hugo, von, **Guffars sagor.** 1885 ... 2,50.
Alcott, Louisa M., **Berättelser vid Spinnrocken.** 1885 ... 2,—.
Mark, H., **Barnafröjd.** Berättelser på vers och prosa. 1885 ... 1,—.
Adelborg, O., **Barnens Julbok.** Gamla visor och rim. 1885 ... 3,—.

Looström & Comp.:

D., Lotten, **Vid brasan i Barnkammaren.** 1881 ... 2,—.
Löfving, Concordia, **Sommarsagor för Vinterqvällarne.** 2:a uppl. 1885. 1,50.
Verena, Sophie, **Lefvande blommor.** Bearbetn. från tyskan. 1881 ... 2,75.
Reformdrägten. En bok för qvinnor. 1885 ... 3,—.

Lars Hökerbergs förlag:

Anna A., **I svart och rödt.** Dikter. 1885 ... 3,75.
Fitinghoff, Laura, **En liten verld bland fjällen.** 1885 ... 2,50.
Årgången 1885 af Hemvännen.

A. J. Seeligs förlag:

En barnväns berättelser. Svenskt orig. m. illustr. af V. Andrén. 2 delar 2,75.

Ivar Hæggströms förlag:

Lieth, **Från Mörker till Ljus,** Svenskt original. 1884 ... 1,—.

W. Billes förlag:

Ecklesiastik-Departementets hittills utgifna Engelska öfversättningsprof, utgifna af *C. G. Morén.* 1886 ... 2,—.
Burnett, Frances Hodgson, **Louisiana.** Berättelse. Öfversättning från engelskan af Anna Fredin. 1884 ... 1,50.
Melin, K. A., **Prinsessan och Svennen.** Sagodikt. 1885 ... 5,—.
Montgomery, Florence, **Ovälkommen.** Öfvers. 1883 ... 3,—.
Lennstrand, V. E., **Evighetstankar.** ... 2,00.

Carl Sunesons förlag:

Carl Carlsson, **En mot tio.** Literära Vensterns Program. Revy 1885. 1885. 1,50.

N. P. Pehrssons förlag: *Göteborg.*

Korta Förklaringar öfver Tyska Språkets Kasus af *B. M—w.* 1883 ... 1,50.

Anmälan.

Dagny *skall verka för Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: »en sund och lugn utveckling af arbetet för qvinnans höjande i sedligt och intellektuelt så väl som i socialt och ekonomiskt hänseende».*

Hon skall alltså företrädesvis behandla sådana ämnen, hvilka tillhöra Fredrika-Bremer-Förbundets program, samt tillika lemna öfversigter af qvinnofrågans framsteg i utlandet.

Hon skall redogöra för Förbundets verksamhet, meddela hygieniska och ekonomiska notiser, underrättelser om hemstudier, stipendier och sjelfhjelpsföreningar, uppgifter om arbetssökande och arbetsgifvare äfvensom om nya utvägar till arbete och förvärf m. m.

Derjemte vill Dagny *uppmärksamt följa den nyare inhemska literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, m. m.*

Slutligen vill Dagny *öppna en afdelning för korrespondens emellan sina läsare i lättare eller allvarligare ämnen och der äfven meddela insända kortare uttalanden af olika åsigter i frågor, som tillhöra Förbundets område.*

* * *

Dagny *utkommer med 1 à 2 tryckark för hvarje månad och skall tillsvidare utgifvas under ledning af* **S. L—d Adlersparre** *med bidrag af för saken intresserade personer.*

Priset för hel årgång blir:

För medlemmar af Förbundet ...... *kr.* 2,50.
För icke medlemmar .... » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 19 Lilla Vattugatan, personligen eller medelst postanvisning.

Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels (inom Stockholm) på Förbundsbyrån, dels äfven hos hrr Bokhandlare.

Alla meddelanden och sändningar till Dagny böra adresseras till Byrån, 19 Lilla Vattugatan, hvilken Måndagar och Torsdagar kl. 5,15—6 tjenar till Red:ns byrå.

Stockholm, 1886. Kongl. Boktryckeriet.

DAGNY

MÅNADSBLAD FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

UTGIFVET AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

JUNI—JULI 1886.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: { **För Förbundets medlemmar** kr. 2,50. / **För icke medlemmar** » 4,00.

Periodisk literatur, som kommit Dagny tillhanda.

Framåt. N:o 10, 11 och 12 hafva innehållit:

N:o 10. *Karl af Geijerstam:* Om frihet och samverkan. — *Elmar:* På promenaden. — *N. J. Nørlund:* Confessionslöse Skoler (Svar till fru Eva Wigström). — *Amalie Schram:* Et ægteskab. (Forts). — *Wendell Phillipps:* Destillat. — *Edv. T.:* Några böcker från Finland. — När och fjärran.

N:o 11. *Folke:* Huru kan sjukvården på vår landsbygd förbättras? — *Anna A.:* Dimma. — *Amalie Schram:* Et ægteskab (forts). — *Ernst Ahlgren:* Några ord med anledning af Gerda von Mickwitz skiss Messling. — *Skjalf:* En af den äkta sorten. — När och fjärran.

N:o 12. *C. Gohl:* Från Amerika. Bref till Framåt. *L. v. Kræmer:* Min fromma Anna. — *Georg Nordensvan:* Bagatell. — *Axel Lundegård:* Lundastämning. — *Theodor Lindblom:* Om taflor. — När och fjärran.

Pedagogisk Tidskrift. N:o 5 och 6 hafva innehållit:

N:o 5. Pedagogiska iakttagelser och erfarenhetsrön af en f. d. profårsföreståndare. — I. (R. T.) En gengångare från frihetstiden inom vår läroboks-litteratur. (G. Eneström). — *A. Frigell:* Latinska themata (C. A. B.) — Ännu ett ord om C. G. Moréns tyska läsebok. — Svar å förestående (—m.) — Rättstafningsfrågan (V. Sjögren). — Kongliga beslut. — Personalnotiser.

N:o 6. Huru bör planen för undervisningen i historia och geografi reformeras? (G. E. Axelson). — Ferdinand Schulthess, Svensk-Fransk ordbok (J. V.) — L. Fr. Leffler, J. A. Lundell, Eugène Schwartz, Några anmärkningar i rättstafningsfrågan (G. Eneström). — Ett ord om grekiskans plats i blifvande skolmäns universitetsstudier (X). Kongl. beslut. — Personalnotiser.

Finsk Tidskrift. N:o 5 innehåller:

Skolungdomens helsotillstånd, af M. W. af Schultén. — Nekrasoff, ett ryskt skaldeporträtt, af Alfr. Jensen. — Litet statistik om vetenskapsmän, af M. Gadd. — Poesier: Lycksalighetens ö, af Jonatan Reuter. — I maj, af? — I bokhandeln: *Antigone,* Sofokleen tekemä murhenäytelmä, suom. K. Forsman, anm. af J. A. Heikel. — K. Langenskiöld, *Om öfverflyttning af skatt,* anm. af W. Chydenius. — S. Lemström & E. Biese, *Exploration internationale des régions polaires* 1882—84; Expédition polaire finlandaise, tome I: *Meteorologi,* anm. af A. N. — Artur Hazelius, *Minnen från Nordiska museet,* anm. af C. G. E. — Edm. de Amicis, *Marocko,* anm. af C. G. E. — Herman Bang, *Excentriska Noveller,* anm. af W. B. — Jul. Stinde, *Borgarfolk.* — —, *Borgarfolk på resa,* af Rosamunda. — Öfversigt: *Teater* af C. G. E. — *Svenska literatursällskapet i Finland.*

Kvinden og Samfundet. N:o 5 innehåller:

C. N. Starcke: Om den danske Oversættelse ved G. Brandes, 2 Udg. 1885, af I. Stuart Mill's Værk om Kvindernes Underkuelse. — *Anne Holsen:* Mere om Kvindens Stemmeret. — *Louise Nørlund:* Modbemerkninger till Johanne Krebs. — *Esselde:* Kvindens Værnepligt som Sygeplejerske. — *Harriet V. Robinson:* Brev fra Amerika. — Kvinderne og Foreningslivet. — Beretning om dansk Kvindesamfunds Aarsmøde d. 14. Maj d. A. — Dansk Kvindesamfunds Virksomhed. — Dansk Kvindesamfunds Regnskab for 1885.

Svensk läraretidning, n:o 20—25. — Folkhögskolebladet, n:o 9—12. — Tidskrift för folkundervisningen, n:o 2. — Norden, n:o 20—26. — Ny svensk tidskrift, n:o 4 & 5. — Hemvännen, n:o 5, 6. — Tilskueren, n:o 5. — Svensk musiktidning, n:o 10, 11. — Eira, n:o 9, 10, 11. — Helsovännen, n:o 10, 11, 12. — Sedlighetsvännen, n:o 4. — Tidning för trädgårdsodlare, n:o 6. — English Woman's review, n:o 5, 6. — Womans journal, n:o 19, 24. — Illustrirte Frauenzeitung, n:o 1—26. — Neue Bahnen, n:o 9—12. — La citoyenne, n:o 109. — Donna e lavoro, n:o 17—18.

Fredrika Bremer om odödligheten.

Ur ett bref till hennes lärare och vän, Prosten Böklin.

Det bref, som här meddelas, är odateradt, men är antagligen skrifvet i Norge 1836. Brefskrifvaren kommer, nu som så ofta förr, till vännen med tankar, som tränga sig på henne, som vilja reda sig och bli klara, men ej förmå det på egen hand. Det gäller ingenting mindre än frågan om menniskoandens eviga fortvaro. Vännens åsigter i ämnet har hon i många punkter funnit tröstrika, men i dem hafva dock alltid funnits något, som stått henne emot, främst de antaganden, hvilka skulle innebära, att Gud kunde ha högre och lägre, bättre och sämre idéer.

»Det är», fortfar brefskrifverskan, »icke menniskan under rasen, som gör mig bryderi; man kan antaga att civilisationen skall uppklara detta kaos; det är icke heller den brottsliga, den djupt förvillade menniskan, som låtit mig tveka om sitt ursprung; hvarhelst finnes kraft, der glöder en gnista guddomslif. Hvad som står mig emot är menniskan midt i civilisationens verld, den välbildade, väl uppfostrade och dock så fattiga; dessa otaliga mossnaturer, som stå dverglika midt ibland jätteverk och icke förmå höja sig ur sitt intet-lif. Sant säger Edda: 'små som sandkorn äro lågtänkande menniskors tankar,' och att se sådana menniskor med väldanadt yttre och under gynnande omständigheter, men med knappast mera själ än som hindrar den att ruttna, det — det är mig en hård nöt att bita på!»

Så kände hon ännu, då hon fick läsa Göthes samtal öfver monaderna i Falks skrift; och här såg hon skapelsens och lifvets ordning i ny lif-full dager. Först nu blef vännens lära henne klar, och olikheterna andarne emellan stöta henne ej mer, tvärt-

om, de synas henne naturliga, så fort hon får betrakta andeverlden såsom en högre naturverld, underkastad samma ordning som denna, och hvilken ordning då måste vara grundad i Guds egen natur.

»Högst märkvärdigt var mig», forsätter hon, »att Göthe från blotta naturståndpunkten — på blotta naturbetraktelsens väg — kommit till visshet om personlig odödlighet, och märkvärdig synes mig äfven den punkt, på hvilken han måste stanna, den, att ej kunna säga *hvad* som af vår personlighet är värdigt att lefva evinnerligen. »Det måste vi öfverlemna åt Gud», säger han. Och nu först uppgingo inom mig med fullt lif dessa frågor: hvad är personlighet, evig personlighet? Hvad är, som ger hvar enskild menniskoande rättighet att evigt och medvetet fortvara i alla lifvets vexlingar? På Göthes ståndpunkt synas mig massorna flyta i hvarandra såsom i forntidens panteism; endast den stora talangen, den starka viljekraften stå qvar som skimrande stjernor och tvinga de lägre att tjena sig; ondt och godt betyda föga i denna verldsordning, kärleken har der ingen tron och de enskilda lifven uppslukas af de allmänna.

»Du gode Gud! Vore det så — icke skulle jag knota för mig; jag har älskat och tillbedt, tänkt och njutit; — lifvets bästa dryck har jag smakat, och skulle, om jag måste återlemna lifvets gåfva, säga: Tack för den! Jag ville ej ha varit den förutan; min glädje har varit större än mitt lidande!

»Nej, för mig skulle jag ej klaga, men klaga och knota skulle jag dock för alla de väsen, som här lefvat utan glädje och gå bort utan fullbordan. I den eviga rättvisans namn, som i djupet af min själ ropar högt på likhet och sällhet för alla, skulle jag klaga. Goda, heliga, eviga rättvisa! Du skall icke göra det så. Du skall icke lemna ofulländadt ett enda lif, ett enda behof, som utgick från dig, det tror jag innerligen och vill nu söka hvad vi kunna veta härom — söka bringa till någon klarhet hos mig personlighetsbegreppet».

Och hon sökte hos den ena tänkaren efter den andra, Steffens, Atterbom, Hegel, men förgäfves, och vände så sitt sökande till kristendomen.

»Du sade en gång», fortfor hon, »på min fråga: *hvad* har Jesus egentligen gjort? — ”*Han har räddat personligheten*”.»

»Detta vill väl säga, att han räddat den icke blott för föreställningen, för begreppet, men just i dess innersta och verkliga

lif. Går jag till mig sjelf, så finner jag, att jag i mitt begär till fortvaro innesluter begäret att förblifva just densamma jag är till alla mina förnämsta egenskaper, till medvetande, minne, talang, kärlek, men bättre och befriad från de lyten, som här vidlåda mig».

»Men är», frågar hon, »Jesus kanske kommen för att ej blott gifva oss en borgen för detta slags personliga odödlighet, utan för att föra hvar enskild personlighet till en högre, en *evig?*»

»Kristendomen», heter det vidare, »bjuder kärlek, och dess lära, rätt förstådd, väcker kärlek. Är då Guds kärlek det spiritus vini, i hvilket allena menniskornas väsen kunna skyddas mot förvandling och upplösning? Är kanske kärleken just den eviga personligheten, menniskans genius, skiljd från hvilken hon alltid blir till viss grad opersonlig och i fara att ryckas bort och underkufvas af lägre makter?» Så fortfar brefskrifverskan ännu länge att spörja. Hon erkänner, att hon hyser en barnslig fruktan att alldeles förlora den sinliga verld, i hvilken hon nu rör sig, och dock har hon lärt att skilja mellan sken och verklighet.

»Må derför gerna», fortfar hon, »min kropp i dess nuvarande form försvinna, blott jag evigt får älska; må tungomålen afkomma, blott vi i symboler kunna uttala vår själs ingifvelser». Och hon tror, att detta språk blir långt fullkomligare än de jordiska munarterna; hon anar, att det småningom skall utvecklas till ett guddomligt, ett evigt skapande ord.

Men aningen är henne icke nog. Hon ber, att vännen ville gifva henne litet logik. Hon förstår, att om visshet skall kunna vinnas i tankens rike, så måste det vara genom en logisk metod, och en sådan vill hon inhemta af läraren och vännen; men det måste vara en högre logik, som gäller begreppens och tingens ordning, en logik, genom hvilken man såsom på en stege bör kunna tillbedjande uppstiga till sjelfva skaparen; »men», tillägger hon med en viss vemodig humor, som ofta framlyser i brefven, »ett särdeles starkt beskaffadt hufvud får man nog hafva för att kunna vandra den vägen utan att svindla».

Samskolefrågans utveckling i Finland.

Då ju samskolefrågan i dessa dagar är under debatt i Sverige, torde det måhända för Dagnys läsare vara af intresse att erfara något om denna frågas utveckling och närvarande ståndpunkt i vårt land, der den redan har kampens första, svåra skede bakom sig.

Bland oss har, liksom i Sverige, sedan ett tiotal år tillbaka rådt en stark opposition mot den abstrakta riktningen inom våra latinläroverk, och år 1882 uppstod i Helsingfors genom enskildes initiativ och enskildes medel det s. k. »Nya, svenska läroverket», som gjorde till sitt mål att blifva den reala bildningens banbrytare i vårt land. Vid samma tid förspordes ett allt lifligare intresse för qvinnans höjande i intellektuelt ock socialt afseende; och påverkade häraf och af de vackra resultat samundervisningen redan uppnått i Amerika, yrkade en del af det nya läroverkets garantitecknare, att detta skulle lemna tillträde också åt flickor, på det äfven vår qvinliga ungdom måtte blifva delaktig af en tidsenligare bildnings välsignelser. Detta förslag fick en intresserad målsman i läroverkets rektor, pastor K. T. Broberg, och inom kort blef samskoleidéen föremål för en lika allmän som häftig diskussion såväl enskildt som inom tidningspressen, väckte liflig ovilja flerstädes men ock varma sympatier på mer än ett håll. Ofvannämda förslag blef emellertid ej förverkligadt, då flere af garantitecknarna uttalade sig emot det, ej så mycket på grund af misstro mot samundervisningen, utan emedan de ansågo, att det nybildade läroverket hade sin alldeles speciella mission att utföra i vårt land, och att denna kanske skulle blifva lidande, om skolan gjorde sig till bärare för ännu en bland oss hittills opröfvad idé.

Under det lifliga meningsutbytet i denna sak hade samskolefrågan emellertid tillvunnit sig ett intresse, som var en borgen för, att härmed dess dom ej var fallen. Vännerna af denna nya och lofvande företeelse på undervisningens område samlade också inom kort garantifonden för en ny skola, hvars mål skulle blifva att på den reala bildningens grund förbereda såväl flickor som gossar för universitetet, och hösten 1883 öppnades i Helsingfors vårt lands första, högre samskola, »Läroverket för gossar och flickor». Dess rektor blef ofvannämde pastor Broberg, som under stridens hela fortgång med varmt intresse kämpat i främsta ledet.

Såsom en helt och hållet ny företeelse var samskolan naturligen under sin första verksamhet föremål för en ständig och ej alltid så önskvärd uppmärksamhet från såväl vänners som fienders sida. Och framförallt från de senares! Små missgrepp, som inom läroverk med

af traditionen sanktionerade former opåtaldt fingo passera, antogo plötsligt, då de uppträdde inom samskolans väggar, en i högsta måtto hotande karaktär. Om en flicka från detta läroverk gjorde sig skyldig till någon hos ett barn ingalunda ovanlig uppsluppenhet eller öfverilning, höjdes genast ett rop om: »Ja, hvad sade jag; pojkflickor blifva de der allesamman!» Ja, mer än en olycksprofet tycktes anse, att samskole-eleverna, dessa stackars offer för sina föräldrars experimentslusta, gingo en fullkomlig demoralisation till mötes.

Men utan att låta sig nedslås af denna ofta lika ytliga som hänsynslösa kritik och väl vetande, att en god sak i längden bäst för sin egen talan, kämpade de varmhjertade män och qvinnor, som gjort samskoleidéens förverkligande till sitt lifsmål, tyst och oförtrutet sin ädla kamp; och redan nu under skolans tredje verksamhetsår gifva många tecken vid handen, att den slutliga segern skall blifva deras. Olycksprofetiorna hafva förstummats, fienderna blifvit vänner eller åtminstone tysta iakttagare.

Och den, hvilken, såsom vi, varit i tillfälle att på närmare håll studera denna skola, undrar ej öfver detta snabba omslag i den allmänna opinionen. Det hvilar öfver detta läroverk en anda af friskhet och glad arbetslust, som ovilkorligen måste väcka sympatier, och som möter oss ej blott i slöjdrummet, der spånorna flyga under de flinka, små arbetarnas händer, utan ock under lektionstimmarna, då bror och syster följa den gemensamma undervisningen med ett vaket lif, som är en blott alltför sällsynt gäst i våra vanliga goss- och flickskolor. Samma friska håg präglar lofstundens förströelser, under hvilka dock flickor och gossar till samskole-entusiasternas sorg, tyckas föredraga att leka hvar för sig, ett förhållande, hvari man dock redan kan märka en förändring till det bättre, och som väl mera har sin grund i insupna fördomar än i någon naturlig grundolikhet. I förbifarten vexla emellertid flickor och gossar allt emellanåt friska nappatag, som vittna om allt annat än osund ridderlighet och sentimentala svärmerier och kommer iakttagaren att småle vid minnet af de så ofta uttalade farhågorna i detta afseende.

Ännu en invändning, ofta framhållen af samundervisningens motståndare, har genom den redan nu vunna erfarenheten kommit på skam, vi åsyfta den om flickornas underlägsenhet i intelligens och deraf beroende oförmåga att följa med gossarna. På en klass utgör en gosse, på en annan en flicka den främsta eleven. Och enligt vårt förmenande hafva de qvinliga lärjungarna till och med försteget, i det de, i vida betydligare mån än gossarna, rikta den kohort af jemna, goda, ej utomordentliga elever, som ju i allmänhet förefinnes i hvarje klass, och som utgör hvarje verklig pedagogs förtjusning; detta förhållande beror dock väl snarare på en mera utvecklad ambition och en genom uppfostran bättre vårdad pligtkänsla än på någon större rikedom i anlagen.

Hvad beträffar disciplinen inom läroverket, så har den allt mer utvecklats i en sund och god anda, detta i synnerhet sedan den nuvarande föreståndarinnan, fröken H. Alfthan, ställt sin rika erfarenhet och eminenta, pedagogiska begåfning i samskoleidéens tjenst. Af lärarne

och lärarinnorna äro de flesta unga och egna sig med ungdomens värme såväl åt sina allmänna pligter såsom uppfostrare och undervisare som åt sin speciella uppgift att vara banbrytare för en i vårt land ny företeelse.

Och denna varma hänförelse har läroverket förmått ingjuta äfven hos sina elever, något som väl bäst af allt talar för att det besjälas af den rätta andan. Vi märka lätt hos de yngre en instinktlik, hos de äldre en mera klarnad känsla af att en stor tankes fall eller seger beror på deras utveckling och uppförande. Och de äro stolta öfver denna tanke, varma för sin skola. Hur skulle då ej denna hafva framtiden för sig?

Samskolan har rönt ett lika glädjande som ojäfaktigt bevis på allmänhetens allt större sympatier i det snabbt tillväxande elevantalet. Detta, som under första läseåret utgjorde 47, deraf 20 gossar och 27 flickor, har nu vuxit till 102, deraf 40 gossar och 62 flickor, en ganska betydlig siffra, om man tager i betraktande läroverkets korta tillvaro, våra små förhållanden och vår lilla hufvudstads öfverflödande rikedom på såväl goss- som flickskolor. Läroverket, som för närvarande eger 5 klasser, skall utvidgas till nioklassigt och bereder de elever, som så önska, till maturitetsexamen, hvilken flickorna emellertid, i enlighet med hos oss ännu gällande förordningar, ej ega rätt att undergå utan styrelsens särskilda medgifvande.

Hvad sjelfva undervisningsämnena beträffar, har skolan, trots sin reala och moderna anda, sett sig nödsakad att upptaga ett tyvärr ganska betydligt språkmaterial. Våra stackars barn hafva ju den oturen att ega tvänne modersmål och bland dessa ett med så invecklade och antediluvianska grammatiska begrepp som det finska språket; undervisningen deri går naturligen alltifrån första klassen jemsides med den i svenskan. Hvad de främmande språken beträffar, inträder tyskan i tredje, franskan i femte klassen. Som kunskap ej blott i dessa språk, utan ock i latin eller ryska i vårt land ännu är ett oeftergifligt vilkor för erhållande af maturitetsexamen, kommer undervisning i dessa bägge språk att meddelas alltifrån läroverkets sjette klass. En elev på skolans högre stadier måste sålunda, om han eller hon eftersträfvar studentexamen, röra sig med ett bra nog vidlyftigt språkmaterial: svenska, finska, tyska, franska och latin eller ryska. Detta missförhållande motverkas dock genom att man vid språkundervisningen i möjligaste mått tillgodogjort sig den moderna, praktiska metoden. För att undvika öfveransträngning tillämpas dessutom valfrihetsprincipen, särskildt hvad språken angår. Stor uppmärksamhet egnas historien, naturvetenskaperna och matematiken, hvilken senare ingalunda visat sig svårsmält för flickorna, som mången fruktat.

I likhet med Palmgrenska skolan har vår finska samskola upptagit slöjden bland undervisningsämnena. Framtiden tillhör att utvisa, hvilka frukter denna skall bära, men redan nu kan konstateras, att särskildt detta läroämne med lifligt intresse omfattas af såväl flickor som gossar.

Såsom vi ofvan sökt framhålla, utgör »Läroverket för gossar och flickor» en af de mest glädjande och märkliga företeelserna inom vår

skolverld. Också väckte det allmän och berättigad förtrytelse, då styrelsen denna vår i missriktad förmyndaranda afslog samskolans begäran om statsunderstöd. Denna orättvisa har emellertid blott haft till följd en verksammare sympati och ett rikligare, pekuniärt understöd från allmänhetens sida, och vår första samskola kan nu med fast mark under fötterna lugnt skåda framtiden till mötes.

Blott trenne år hafva förflutit, sedan bland oss så heta duster utkämpades angående samundervisningens berättigande, och redan är vår första, högre samskola ej mera den enda. I Helsingfors uppstod redan förlidet år ännu en dylik, och till hösten bebådas ej mindre än tre sådana, en i Wasa, en i Kuopio och en i hufvudstaden, denna senare skola med finskt undervisningsspråk. Allt tyckes sålunda gifva vid handen, att samskoleidéens seger i vårt land är betryggad, såsom vi hoppas och tro till välsignelse för vår uppväxande ungdom.

Vi säga blott »hoppas och tro», ty knappast skola väl ens samundervisningens mest entusiastiska befordrare efter denna korta tid kunna spåra några tillförlitliga tecken till samuppfostrans förädlande inverkan på ungdomens sedliga utveckling. Hittills hafva erfarenheterna vid vår samskola varit af förnämligast negativ natur, d. v. s. bevisat det ohållbara i flere af de mot dess princip gjorda invändningar. Dock äfven ett positivt resultat har redan vunnits, nämligen visshet om att undervisningen genom samarbetet vinner betydligt i friskhet, lif och intresse. Och på tre år vackert så!

Rosamunda.

Min trotjenarinna.

Ett dygdebelönande sällskap,
när året led mot sitt slut,
åt redlig tjenaretrohet
medaljer delade ut.

En gammal trotjenarinna
jag hade från barndomsdar;
hon var hos min mormor redan,
min mor på armarne bar.

Nu gick hon, gumman, der hemma
och sysslade smått och godt,
hon egde ej kraften från fordom,
hon egde sin trohet blott.

Jag tänkte: »Om tjenaretrohet
att äras är någonsin värd,
hur gerna jag ville åt henne
få ge en tacksamhetsgärd.»

Så sa' jag en dag åt gumman:
»Hur många för mindre än du
ha ej fått belöning för trohet —
dig skaffar medaljen jag nu!»

Den gamla vände förtrytsam
sitt skrumpna ansigte bort
och talte de stolta orden
helt vresigt, omildt och kort:

»Ni borde känna mig bättre —
jag aldrig älskade ståt.
Hvi skulle på gamla dagar
jag gå med en sådan plåt?

Det yngre finare slägtet
med troheten skylta må!
Jag gitter det ej, ty skryta
förstod jag mig aldrig på.»

Hon gick med högburet hufvud,
men dröjde, när dörr'n hon nått,
och sade med bruten stämma:
»Jag gjort'et af kärlek blott.

Jag tänkte en vän få vara,
hvars vresighet ni fördrog,
ej tjenare blott — då gumman
sig funnit belönad nog.»

Mitt hjerta slog mig — jag ropar
den gamla med smekande namn
och räcker med tacksam kärlek
mot henne min öppna famn.

Haf tack, du tjenande kärlek,
som tyst genom lifvet går,
du trohet, som aldrig sviker,
men guldmedaljer försmår!

Sport.

Det var svalt och halfdunkelt på den skuggiga verandan och doftade starkt af de blommande klängväxterna, som sjelfsvåldigt nedhängde mellan pelarne. Der borta från parkgömmorna hördes tonerna af en flöjt — en smältande öm kärleksmelodi, som beledsagade syrsornas vaggsång rundt omkring på de dimmiga ängarne.

Annars var det så tyst — så tyst. De gamla hade redan gått till hvila, och de unga voro ute på en båtfärd, utom fröken Signe, som stannat på verandan. Hon tog sig väl ut mot bladgruppens mörka bakgrund, der hon satt i sin färgrika drägt med hufvudet tillbakalutadt mot den högkarmade fällstolen; af hela ansigtet var det fylliga hakpartiet och den halföppna, leende munnen det, som tydligast framträdde i den svaga qvällsbelysning, hvilken genom en öppning i bladverket föll in från sidan. De långfransade ögonlocken voro slutna. Sof hon kanske? Nej, foten rörde sig i sakta takt med flöjtens toner, som kommo allt närmare, tills de med ens upphörde. Och ögonblicket derefter stod en ung man tätt vid hennes sida. Men hon rörde sig ändå inte. »Signe», sade han med en röst, som tycktes vara ett återljud af de smekande flöjttonerna, och lade sin arm öfver stolskarmen bakom hennes hufvud.

Ett friskt skratt bröt fram öfver hennes läppar.

»Jaså, min herre, är det på det sättet man deltar i lustpartier! Men hur slapp du undan»? Hon rodnade och tvekade vid uttalandet af det förtroliga tilltalsordet.

»Å, du vet ju, att kärleken är uppfinningsrik», log han och lutade sitt ansigte ned till hennes.

»Ja, man säger så», svarade hon och vände sig till hälften bort. Han satte sig bredvid henne och började detta slags hviskande joller, hvarvid tonfallet, minspelet får utfylla, hvad som fattas i innehållet, och hvari han var fulländad mästare.

Hon kände, huru hans ögon oafvändt hvilade på henne; men när hennes med ett uttryck af svärmisk hängifvenhet sökte hans, då gled hans blick åt sidan, oviss och nästan förlägen.

Och om hon försökte ge mera djup och innehåll åt deras samtal, strax, hon viste ej huru, voro de åter inne på den ton, han från början anslagit.

Men det var ju blott ett ytterligare bevis på hur betagen han var, och hon öfverlemnade sig obetingadt åt stundens ljufva förtrollning.

Det var ännu så sällsamt nytt. Blott två dagar hade de varit tillsammans, förut visste de ej ens om hvarandras tillvaro. Han kom med andra sommargäster och blef på det vänligaste mottagen i detta

älskvärda hem. För öfrigt var ju hela hans personlighet egnad att slå an och väcka beundran.

Hon märkte, huru han studsade vid hennes första åsyn, hon kände, huru se'n dess hans eldiga blick sökte henne ständigt. Och han utmärkte henne genast framför de öfriga unga damerna. Det var så förtjusande roligt att vara föremål för en *sådan* mans ridderliga hyllning. Gladt och bekymmerslöst njöt hon deraf, såsom hon njöt af sommarens alla fröjder och skönhetsintryck, af sin egen lifsvarma, känslofriska ungdom.

Och endast några timmar hade förgått, sedan hon helt plötsligt befann sig allena med honom i en af parkens aflägsnaste bersåer, der han tillhviskade henne glödande kärleksord, tog henne i sina armar och kysste henne. Hon hade knappt fått tid att sansa sig, att göra sig redo för hvad det betydde, förrän det öfriga sällskapet ropade på dem. Som en drömmande eller rättare vaknande deltog hon sedan i lekar och upptåg, blott längtande att blifva ensam med sitt sällhetsbäfvande hjerta.

Hade hans ögon sedan sagt: »I afton»? Hon viste det knapt.

Men nu sutto de likväl här sida vid sida och »Signe» och »du» kom så lätt och obesväradt öfver hans läppar, som om han hela sitt lif kallat henne så, och han kyste hennes händer, under det hennes hufvud hvilade mot hans axel, och hon kände och viste, att hon var hans.

Då hördes röster på afstånd. Båtsällskapet kom tillbaka. Man måste skiljas, men det fans ju en morgondag. Åh, han fick icke resa än! Men deras kärlek, den skulle de ännu ha för sig sjelfva. Han bad henne derom, och visst ville hon det! Hon tyckte, att deras förhållande nu var så likt en frisk, daggstänkt rosenknopp, som ännu ingen menniska upptäckt. Han drog henne intill sig och kyste henne upprepade gånger.

»Nej, nej, du får verkligen gå», sade hon och sköt honom ifrån sig.

Och eftersom pratet och skrattet förnams allt tydligare, fann han för godt att lyda.

Hon lutade sig öfver balustraden och såg efter honom, der han, vacker, ståtlig och elegant promenerade, bortåt en af trädgårdsgångarne för att på en omväg komma till den flygel, hvarest hans rum var beläget.

Signe flydde upp till sig, slog upp båda fönstren och satte sig på fönsterbrädet.

Den ljumma, doftmättade sommarnatten omslöt henne. Det sjöng och jublade inom henne. Hvad kärlekens lycka var full och skön! O, hvad hon älskade honom! Hon kände, att hon gifvit sig helt och för alltid, att hennes lefnads sällhet stod i oupplösligt samband med honom. Och hon tänkte på framtiden — *deras* framtid — ja, nu egde hon ju icke längre en tanke, hvari ej han var inflätad — deras hem, det lif de skulle lefva tillsammans, åh, kunde hon blott göra honom riktigt lycklig, så som han förtjenade att blifva det!

Tankarne blefvo allt allvarsfullare, men ändå så oändligt ljufva: — Hvilket ansvar, hvilka pligter! Äktenskapet var ju inte bara en

oafbruten solskensdröm heller! Men ack, när man är två, då går ju allt så lätt! Nu tyckte hon sig riktigt förstå Ibsens ord:

»Hur lätt det är för två att vinna,
När han är man och hon är helt en qvinna.»

De mörka ögonen stodo fulla af varma, lycksaliga tårar.

Under tiden satt han, som var föremål för alla dessa ömma tankar, vid skrifbordet, rökande en cigarr, och nedskref följande bref:

Förtjusande Ella!

Om du visste, hvad jag funnit på att döda tråkigheten med härute i detta oskuldens paradis! Ja, försök att gissa! Du vill inte. Säg så gerna, att du inte kan, och jag skall au moment nedlägga min bikt för dina fötter.

»En bikt»! säger du onådigt, »jaså det är på det sättet man roar sig».

Lugna dig, tillbedda älskling, här är blott fråga om ett litet herdespel, hvari du innehaft hufvudrollen. Jag skämtar ej. Din person har företrädts af en ung ingénue, som till figur och utseende, om jag undantar ögonen, så frappant liknar dig, som det är möjligt, att en dylik liten flicka kan likna en sådan praktqvinna.

Med sinnen och tankar berusade af dig skyndade jag genast till stormning och det stod ej synnerligen länge på, innan fästet var intaget.

Det var en ny, tjusande lek, som skänkt mig mycket nöje. Jag ber dig, bannas ej! Frestelsen var alltför stark och du må vara förvissad, att aldrig har *du* firat större triumf, än när jag egnat den här lilla tokan min hyllning. Har hon tagit leken på allvar, nåja, det kan ju ingen dödlig hjelpa. Måtte hon blott ej sörja sig till lungsot, det vore sannerligen skada på denna ungdomsfriska varelse.

Om två dagar reser jag härifrån och ber dig möta mig i *, der vi båda äro okända och ingen kan spåra oss. Du får ej neka, Ellen min, ty huru pikant än drömmen varit, längtar jag dock efter en ännu skönare verklighet.

Tusen kyssar från

din »Romeo».

Han slängde pennan ifrån sig, slog till ett godt skratt och blåste bort litet cigarraska, som fallit på papperet.

Stephen.

Från Norra Amerika.

Några af de senaste nyheterna angående rörelsen för qvinnans rösträtt i de Förenta Staterna.

Frågan om qvinnans kommunala och politiska rösträtt står numera på dagordningen inom alla de länder, der arbetet för qvinnans frigörelse gjort några väsentligare framsteg. Merendels nedlägges dock hufvudbemödandet på att skaffa qvinnan rättighet att med sin röst deltaga i afgörandet af kommunens angelägenheter. Den kommunala rösträtten sättes således som det närmare, den politiska som det fjermare målet; så i Frankrike, så i Danmark.

I N. Amerika har visserligen agitationen för de båda slagen af valrätt bedrifvits jemnsides, men man börjar dock äfven der mer och mer inse, att utsigten till vinnandet af politisk rösträtt för qvinnan torde vara ytterst ringa, innan de särskilda staterna först gifvit henne det förtroendet, att inom sina områden medgifva henne den municipala (kommunala), och hon genom att väl begagna sig af detta mindre privilegium visat sig mogen för att erhålla det större.

Emedlertid hafva qvinnorna i N. Amerika, i detta land, hvilket ju anses som frihetslandet par préférence, ännu mången hård och bitter kamp att kämpa, innan de i afseende å valrätt nå upp till samma myndighetstillstånd, som det, hvilket den svenska qvinnan lagligen åtnjutit allt sedan den 21 Mars 1862, då Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående kommunal-styrelse på landet och i stad utkom.

Striden föres ock inom nästan alla af Unionens stater med en utomordentlig liflighet, ett outtröttligt nit samt en växande, om ock senfärdig framgång. Synnerligen liflig har agitationen varit i år, och intresset förnämligast samlat sig omkring utgången af omröstningarne i de lagstiftande församlingarne i staterna Newyork och Massaschussetts samt nu aldra senast kring de, med anledning af Territoriet Washingtons upptagande till stat, i Förenta Staternas kongress i Unionens hufvudstad Washington förda debatterna, som mer och mer antogo karaktären af en strid för eller emot principen om qvinnans rösträtt.

Förhållandet är nemligen det, att, ehuru hittills ingen af Unionens *stater* medgifvit qvinnan rösträtt, hon icke desto mindre i tre af dess territorier, *Wyoming*, *Utah* och *Washington*, i sistnämnda territorium för 3 år sedan, erhållit fullständig likställighet med mannen i fråga om rösträttens utöfvande. Men då nu Washington-territoriet nått den folkmängdssiffra, som berättigade detsamma till att upptagas bland unionsstaterna, och saken företogs till behandling af kongressen, väckte en Mr Eustis från Louisiana ett s. k. amendment, eller ändringsförslag, till förslaget om territoriets upptagande bland staternas antal af innehåll, att endast territoriets *manliga elektorer*

skulle få deltaga i statens organisation och rösta i dess angelägenheter. Men då detta ansågs vara ett ingrepp i den konstitutionella grundsats, som tillförsäkrar hvarje stat rätt till lokal sjelfstyrelse, förkastades den 10:de April, efter en långvarig och ifrig debatt, Mr Eustis' amendment med 42 röster emot 26 — en indirekt seger för qvinnans rösträtt, som af alla dess vänner helsats med synnerlig glädje.

I nästan hvar och en af N. Amerikas förenta stater har flera eller färre år existerat minst en förening för qvinnans rösträtt. Hvarje sådan förening håller flitigt möten med föredrag eller diskussioner, insänder årligen till statens lagstiftande församling petitioner om beviljande af rösträtt åt qvinnan samt söker att i tidningarne eller genom särskildt utgifna broschyrer verka för sin sak. I några stater hafva dessa föreningar sina särskilda pressorgan. Ett af de förnämsta bland dessa är *Woman's journal* (en af Dagnys bytestidningar), som är språkrör för Föreningen för qvinnans rösträtt — »Woman's Suffrage Association» — i Massachusetts. Tidningen, som utkommer en gång i veckan, utgifves i Boston och redigeras på ett förtjenstfullt sätt af Miss *Lucy Stone*, Mr *H. B. Blackwell* och hans hustru Mrs *Alice Stone Blackwell*, hvilka tillika äro de ledande personligheterna i nämnda förenings styrelse. Man kan göra sig ett begrepp om den lifliga verksamhet dylika föreningar utöfva, då man hör, att nu nämnda förening år 1885 höll omkring 80 möten. Och dock är hon ej den enda föreningen af detta slag inom staten.

Utom dessa särskilda, inom sina respektive stater verksamma föreningar finnes en stor, hela unionen omfattande förening för qvinnans rösträtt, *the National Suffrage Association*, hvars ledare äro de högt ansedda damerna Mrs *Elisabeth Cady Stanton* och *Miss Susan B. Anthony*. Det vigtigaste, denna förening, genom sitt outtröttliga arbete för sitt hufvudändamål, uträttat, är, att de Förenta staternas kongress år 1882 för denna frågas utredande tillsatt ett permanent utskott, som årligen underhandlar såväl med national-föreningen som med de från de särskilda staternas föreningar till den förras årsmöten sända delegerade, samt tager i öfvervägande det förslag till författningsrevision i syfte att förskaffa qvinnan rösträtt, som nationalföreningen med outtröttlig energi årligen inlemnar till kongressen.

Dock har Nationalföreningen ingalunda inskränkt sin verksamhet endast till arbetet för qvinnans valrätt, utan sökt höja qvinnans ställning på en mängd andra områden och här arbetat med en storartad framgång. Sålunda hafva de nordamerikanska qvinnorna till stor del denna förenings ifriga bemödanden och värderika initiativ att tacka för att en gift qvinna numera kan besitta egendom, vare sig denna är förvärfvad eller köpt i hennes eget namn, samt att hon kan genom testamente disponera öfver densamma, att hon kan uppgöra kontrakter, inträda i kompaniskap, drifva en förrättning, samt använda sina sjelfförvärfvade penningar huru hon vill, — men då ock naturligtvis sjelf ansvara för sina skulder, — o. s. v. Då qvinnosaksrörelsen för omkring 45 år sedan började i N. Amerika, betraktades man och hustru — der såsom nästanöfverallt i den civiliserade verlden — inför lagen som en person, och denna person var *mannen*. Han kunde utan att bryta mot lagen

beröfva sin hustru ej blott andel i allt hvad hon egde, utan till och med bortskänka hvarje penny, hon sjelf medfört i boet. Allt hvad hon kunde förtjena eller ärfva blef hans; hon kunde ej mot mannens vilja använda det ringaste deraf att dermed mätta sina svältande barns hunger eller kalla en tråd af de kläder, hon bar på sin kropp, för sin egen. Mannen kunde fråntaga henne hennes barn, kläder och pengar och derefter underlåta att sörja vare sig för hennes eller barnens underhåll. Hon kunde ej inför rätta vittna emot sin man, kunde således ej mot honom anlita lagens hjelp; hon var helt enkelt rättslös, civilt död från den stund hon inträdde i äktenskap. Detta var i den s. k. »gamla goda tiden».

I Dagnys marsnummer omnämndes, sid. 82, att en motion om utsträckning af den kommunala rösträtten till qvinnor inlemnats till den lagstiftande församlingen i staten Newyork med då ännu okänd framgång. Vi kunna nu nämna, att ärendet företogs till behandling den 11 Mars d. å. inför fullsatta åhöraregallerier och i närvaro af en stor samling af statens högsta funktionärer. Motionen var nära att gå igenom, den föll på blott två röster. Som senatorernas antal var 128, fordrades 65 röster för att erhålla den lagstadgade absoluta majoriteten. Nu röstade 52 nej, men 63 ja. Vännerna af qvinnans rösträtt hysa derföre det gladaste hopp om fullständig framgång nästa år, och detta nederlag nämnes som den största seger denna fråga någonsin vunnit i staten Newyork.

I Massachussetts har frågan om qvinnans kommunala rösträtt för hvarje år gått stadigt, om ock långsamt framåt. I år föll den, den 14 April, med 132 nej mot 77 ja, det högsta röstetal för förslaget, som hittills kunnat uppnås. Och dock hade, för att understödja billen, från detta års början ej mindre än 121 petitioner, undertecknade af 10,511 personer, hvaraf 4,010 män och 6,501 qvinnor, inlemnats till den lagstiftande församlingen i nämnda stat.

I skolfrågor hafva qvinnorna rösträtt i 12 stater och 1 territorium. I Boston deltogo 2,000 qvinnor i de senaste skolrådsvalen och för närvarande innehafva 102 qvinnor förtroendet att vara medlemmar af skolrådet i Massachussetts.

M. H.

Bref till Dagny från Kristiania.

(Forts.)

Förr i verlden var det studenterna, som spelade största rollen bland Kristianias ungdom. På senare tiden har det börjat blifva konstnärerna. Stortingets anslag till konstnärernas årliga höstutställning har åstadkommit, att många konstnärer slagit ned sina bopålar här hemma. De upplifvade Kristiania denna vinter, såväl som ett par vintrar förut, genom att hålla karneval, med derpå följande bal och barnkarneval i samma lokal. Men de sysselsätta sig äfven med allvarligare saker. Förra vintern dog en ung framstående landskaps-

målare Ulfsten, och efterlemnade en oförsörjd familj. Strax samlade och ordnade (och reparerade och fernissade, der så behöfdes) konstnärerna hans arbeten och skizzböcker och utstälde dem tillika med hans porträtt till förmån för hans efterlemnade. Det var en vacker utställning, gripande genom sitt konstnärliga värde, genom intrycket af ett i sin fulla kraft afbrutet lif och genom den pietet och kärlek till den döde, som uttalade sig i hela den vackra anordningen. En af våra förnämste målare, Eilif Petersen, har byggt sig en vacker atelier, ett rigtigt konstens tempel; — der har han nyligen utstält, till förmån för konstnärernas understödsfond (hvarmed det lär uträttas mycket godt), sitt arbete under vintern, en altartafla till Kristiansands domkyrka, som föreställer Kristus med lärjungarne i Emaus. På allmänheten gjorde Kristi gestalt mest intryck; man fann, att målaren hade fått fram det egendomligt gripande, nästan öfverjordiska hos den, som var uppstånden från de döda och strax åter skulle blifva osynlig; för konstförståndige hade den enkla, storslagna totalverkan af kompositionen mesta värdet. Detta är, såvidt man vet, den tredje altartafla Eilif Petersen målat; de tvänne första äro i Kristiania kyrkor, den ena, Kristus i krubban, anses af många för Petersens bästa arbete; visst är, att färgverkningen är utomordentligt slående. — Eilif Petersen är den ende af våra konstnärer, som inlåter sig på sådana »poetiska» ämnen. Werenskjöld, Krogh och Heyerdahl ha upprättat en målarskola här i vinter; med ett ord, konstnärerna börja att bli bofasta här hemma.

Det fins många, som klaga öfver, att ej äfven diktarne blifva det; man får ibland höra utbrott af otålighet öfver att Björnson och Lie äro i Paris, Ibsen i Rom eller Tyskland. Nu väntas Björnson hem på besök, hvilket motses med mycken spänning, mycket intresse och mycken glädje; om hans vänner och anhängare är det i alla fall icke för mycket sagdt, att de utgöra flertalet af nationen. Uppförandet af »et Nyt System» samlade i vintras vänner och ovänner, motståndare och anhängare i gemensam beundran och sympati och stadfäste känslan af hvad Björnson är för oss.

Ett kärkommet diktarbesök hade Kristiania i vintras i fru Edgren. Fru E. rivaliserar i den norska publikens ynnest med Kjelland, och läses samt värderas nästan lika mycket, som vore hon en af våra egna författare, hvilket man på åtskilliga sätt sökte bevisa henne.

I mitt sista bref skref jag om behandlingen af qvinnans rösträtt i Kvindesagsforeningen. Af lojalitet mot föreningen, för att icke på något sätt tränga sig på den, bildade anhängarne af qvinnans rösträtt en egen förening. Folkskolebestyrer og storthingsmand Viggo Ullman — hvars vältalighet och frisinthet äro högt värderade, höll der ett föredrag för qvinnans rösträtt, liksom han i Kvindesagsforeningen höll ett föredrag om »qvinnosaken och kristendomen», som hade lockat en talrik publik.

M. S.

Genmäle rörande qvinnans värnpligt inom sjukvården.

I aprilnumret af det Danska månadsbladet »Kvinden och Samfundet» förekommer en god uppsats rörande detta ämnes framställning i Tidskrift för Hemmet. Omedelbart derpå följer ett insändt genmäle. Afsigten med genmälet förklaras vara att förhindra flera qvinnor att ansluta sig till den nämnda värnpligtsiden, detta på den grund, att den kräfver offer utan att gifva motsvarande lön. Qvinnornas förkärlek för detta slags pligter, deras böjelse för troheten i det lilla, för kärleksgerningen utan honorar väcker genmälarens stora misshag. Om sjukvårderskan genom sin verksamhet kunde, likasom läkaren, tillvinna sig »en god gage», en ansedd ställning, ett hedrande ordenstecken, à la bonheur! då vore genmälaren gerna med om saken; sans celà, non!

Det lönar knappast mödan, att två personer med så diametralt olika tänkesätt som genmälaren och undertecknad byta tankar. Jag inskränker mig derför till några få anmärkningar.

Till en början erinras hurusom genmälaren tagit miste, då hon i förskräckelsen uppfattat den föreslagna värnpligten inom sjukvården såsom obligatorisk. Jag har tvärtom betonat, att élitekåren af aktiva värnpligtiga skulle uttagas af dertill *frivilligt* anmälda, hvaremot de öfriga, d. ä. de passiva, skulle förpligtas endast till en värnskatt för en gång.

För öfrigt vill jag lugna anmälaren med den öppna förklaringen, att jag alldeles icke anser fattigdomen och den låga samhällsställningen som något kompetenstecken för sjukvårderskan. Tvärtom har jag tänkt mig, att hos oss, likasom i England, Tyskland, Frankrike och Nord-Amerika, rätt mången välbergad qvinna med bildning och anseende skall egna sig åt det menniskovänliga värfvet, *så snart förhållandena vid våra sjukhus göra det möjligt.* Jag hyser dessutom det fasta hoppet, att sjukvårderskans likasom andra qvinnors arbete skall, i mon som dess värde erkännes, också tillerkännas en ersättning, motsvarande förstudiernas omfång och ansvarets storlek. Kärleken och troheten — derom äro vi väl dock öfverens — *kunna* icke betalas.

Hvad nu sjukvårderskans underordnade ställning beträffar, så månne ej en Florence Nightingale, en Mutter Simon och alla deras många medsystrar i olika länder åtnjuta ett anseende jemförligt med hvilken läkares som helst? Ja, en och annan torde till och med hafva att uppvisa formliga ordenstecken, en utmärkelse, hvilken dock, enligt min enfaldiga uppfattning, vi qvinnor helst borde undanbedja oss.

Ville nu verkligen genmälaren, om hon det förmådde, på allvar förhindra sina medsystrar att »begeistre sig» för den idé, åt hvilken dessa ädla, öfver hela verlden uppburna qvinnor egnat sig?

Jag kan icke tro det, helst som Danmarks qvinnor redan gifvit oss ett så godt föredöme på detta arbetsfält, likasom dess läkarekår förstått att der bereda väg också för bildade qvinnor. Men skola dessa krafter vara tillräckliga, när fienden står för dörren? Och hafva de danska qvinnorna redan i vidare kretsar — utan maningen af en värnpligt sådan som den föreslagna — tillegnat sig den insigt och erfarenhet i sjukas vård, som blotta hvardagslifvet i fredstid kräfver? Ett svar på dessa frågor skulle vara af intresse för ämnets utredning, och vore man Red:n af *Kvinden og Samfundet* tacksam, om hon ville framkalla ett sådant.

Esselde.

Praktisk välgörenhet.

III.

Hvad unga flickor kunna göra.

En ung flicka klagade öfver att hon ej kunde vara af någon nytta för de fattiga, derföre att hon ej hade några penningar. En menniskoälskande dam, som hörde detta, sade: »Ni läser högt väl; hvarföre läser Ni ej högt för de fattiga eller sjuka, som Ni känner till?»

»Åh, de fattiga ha ingen lust att höra läsas!»

»Försök, får Ni se!» var svaret. »Jag kommer ihåg åtskilliga familjer, som skulle vara förtjusta att få höra någon läsa högt för sig, under det att de hålla på med sin stoppning eller lappning. Det fins också mödrar, som skulle vara mycket tacksamma, om de hade någon, som ville taga sig an deras lindebarn, då de äro strängt upptagna med sitt arbete. I sanning, det finnes många sätt att hjelpa de fattiga, om man också inga pengar har.»

Den unga flickan, full af tjenstenit, begaf sig straxt utaf till en fattig qvinna, som hade ett spädt barn. Då hon kom tillbaka efter två timmar, var hon strålande, och sade åt sin vän, som hade ingifvit henne tanken att på sådant sätt göra sig nyttig, att hon var mycket tacksam för hennes goda råd.

»O», sade hon, »Ni skulle bara hört den trötta röst, hvarmed qvinnan bad mig stiga in! Då jag kom in, skrek lillen så, att ens hjerta kunde brista; de andra två barnen, som också voro mycket små, gnälde och kinkade äfven; den stackars modern höll på att tvätta, och allt såg alldeles tröstlöst ut. Jag sade: Fru B., jag har kommit för att hjelpa er med lillen». Den stackars qvinnan sade: »Hvad i all verlden tänker Fröken, att hon kan taga sig till med honom; för han är så orolig, att man inte vet sig någon råd med

honom.» Jag tog af mig hatt och kappa, satte på mig mitt stora förkläde och tog upp pysen ur vaggan. Och sedan jag klappat honom på ryggen och vyssjat honom en stund, blef han lugn och somnade. Sedan lekte jag med de andra barnen och de voro så snälla de kunde vara. När Fru B. slutat sitt arbete, och jag tog farväl, sade hon: »Gud välsigne er, Fröken, det här var en riktigt god hjelp». Jag kände mig då riktigt lycklig och tänker göra flera sådana försök, fast jag ej har några penningar att gifva bort.»

W. J.

Från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Å Fredrika-Bremer-förbundets Byrå finnas samlade och för allmänheten tillgängliga skrifter, författningar, skolprogram m. m. till ledning för tjenst- och kunskapssökande qvinnor.

Der lemnas upplysningar angående vilkoren för afläggande af **tandläkare-** och **fältskärsexamen,** för inträde vid

Högre Lärarinne-Seminarium,
Gymnastiska-Central-Institutet,
Musik-Konservatoriet,
Akademien för De Fria Konsterna,
Telegrafverket,
Postverket,
Jernvägens Kontrollbyrå,
Hemmet för Sjuksköterskor m. fl.

Förfrågningar mottagas och upplysningar anskaffas äfven angående öfriga för qvinnor tillgängliga arbetsområden.

Alla upplysningar, hvilka kunna lemnas direkte å byrån, utan kostnad för densamma, erhållas afgiftsfritt.

Armod och nöd och inre och yttre oro och ett hårdt land och en ringa folkmängd: allt detta betyder väl mycket i maktens och olyckans vågskål, men ej allt och stundom litet. *Att ega någonting som man älskar högre än lifvet, att veta någonting, som man fruktar högre än döden, betyder mer;* och ett folk med ett sådant sinnelag är färdigt för stora saker.

E. G. Geijer.

Jag är viss på, att det icke finnes något fruktlöst lidande, och att intet dygdigt bemödande är förgäfves.

Fredrika Bremer.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte.

Fredrika-Bremer-Förbundet höll sitt årsmöte Torsdagen den 27 maj, kl. 7 e. m., i Läkaresällskapets lokal, N:o 19 Jakobsgatan.

Ordföranden i Förbundets styrelse, *Riksantiqvarien Hildebrand*, öppnade mötet med en redogörelse för Förbundets uppkomst och verksamhet från dess stiftelse den 22 november 1884 intill slutet af år 1885. (Se Dagnys marsnummer).

Derefter begärde *D:r Carl Nyström* ordet för att fästa de närvarandes uppmärksamhet å den verkliga förmån, som inneligger i Förbundets erbjudande att meddela råd i ekonomiskt, juridiskt och hygieniskt afseende. Denna del af Förbundets verksamhet hade nemligen ej tagits i anspråk i den utsträckning, som varit önskligt och med allmänhetens fördel öfverensstämmande. Det händer dock ofta, att ensamma fruntimmer, serdeles om de bo på landet, äro i behof af dylika råd. De skola t. ex. öfvertaga ett förmynderskap eller deltaga i utredningen af ett sterbhus, eller de hotas med rättsanspråk af sina grannar; men de ha ej någon i sin omedelbara närhet, till hvars kunskap i ämnet eller till hvars goda vilja de kunna ha fullt förtroende. Det vore då en stor fördel att kunna få vända sig till Förbundet med förfrågningar. Eller det händer en nyss myndig vorden qvinna, att hon ej vet, huru hon skall göra för att få sina penningar rätt förmånligt placerade; hon kunde behöfva få utredt hvad vissa lagtermer, såsom gravationsbevis etc. betyda. Vid allt dylikt erbjuder Förbundet en kraftig hjelpande hand genom af detsamma vidtalade auktoriteter af första klass. Man behöfver ej då vara orolig för att rådet ej blir godt, något som ofta är fallet, då man nödgas besvära slägt och vänner med frågor om hvad de ofta antingen sakna nödig insigt i eller tid och lust att fullkomligt sätta sig in uti. Följden blir också ej sällan ett råd af mer än tvifvelaktig godhet. I stället för att utsätta sig för dylika vanskligheter, behöfver man blott påkosta ett bref eller brefkort till Förbundsbyrån för att få veta, hvart man skall vända sig.

Att ett dylikt råd ej kan meddelas alldeles kostnadsfritt, är klart, då de personers tid, som skola meddela rådet, är af stort värde. Frågan är då: Hvad kostar det? Svar: En mindre registreringsafgift och ett moderat arvode. Men, invänder man, då man i alla fall skall betala, hvari ligger vinsten? Jo i dessa två punkter: 1) är den rätte mannen redan funnen, så att man ej behöfver mödosamt söka honom; 2) blir arvodet vida billigare. Tal. ville derföre lägga de närvarande på sinnet, att Förbundet härvidlag erbjuder en verklig förmån.

I afseende å de hygieniska råden nämnde talaren, att man hade en sådan auktoritet att rådfråga som t. ex. D:r Curt Wallis. Huru ofta kunde man ej behöfva ett hygieniskt råd. Man kunde ju t. ex. vid byggandet af ett hus vilja veta, huru man skall ställa till med dränerings- och afloppsförhållandena. Man kunde vilja få reda på hvar i byggnaden barnkammaren ur sanitär synpunkt helst borde placeras. En mor kunde vilja veta, om hon skall tillåta sina barn leka bland vissna löf, med mera dylikt, som rör den allmänna hygienen eller dietetiken. Hvilken förmån är det ej, att man genom byråns bemedling kan få alla dylika underrättelser.

Rektor G. Sjöberg höll derpå ett föredrag rörande *yrkes- och studiestipendier för qvinnor*. Det vore ytterst vigtigt, att denna del af Förbundets program förverkligades. Hvar och en, som sysselsatt sig med undervisning i qvinliga läroverk, vet, huru ofta det händer, att begåfvade unga qvinnor, af brist på medel, måste inskränka eller afbryta sina studier. Huru mycket göres ej för ynglingen i detta afseende, under det att man knappt gör något för qvinnan. Blott få fonder funnos, afsedda att underlätta den unga qvinnans studier. Utom en och annan mindre stipendiefond vid några få flickskolor, funnos endast Fröknarna Hiertas båda fonder, Lotten von Kræmers stipendiifond, Seminariielevernas sjelfhjelpsfond samt Fröken Regina Pallins minnesfond, denna senare bildad genom insamling af afgångna seminariielever. Deremot hade t. ex. under år 1885 till stipendiifonder för gossar donerats ej mindre än 43,000 kr. År 1883 utdelades 107,000 kr. i stipendier och premier åt studerande ynglingar. Att så litet blifvit gjordt och göres för främjandet af den unga qvinnans utbildning, berodde väl till stor del derpå, att den allmänna uppmärksamheten icke blifvit rigtad åt detta håll. Förmögna qvinnor testamentera ofta penningar till främjandet af studier, men sällan åt sitt eget kön. Det är af vigt, att allmänheten göres uppmärksam på detta nya rika fält för välgörenhet.

Bästa sättet att väcka uppmärksamhet på denna sak vore, om Fredrika-Bremer-Förbundet toge initiativet till bildande af stipendiefonder för unga qvinnor. — Tal. uppläste derpå ur Öfverståthållareembetets femårsberättelse namnen på flera fromma stiftelser och fonder, hvilkas medel möjligen till någon del kunde få användas till qvinliga stipendier, samt hemstälde, om det ej vore lämpligt, att F. B. F. hos dessa stiftelsers styrelser gjorde förfrågan härom. Man borde dervid framhålla, hurusom det ju vore lika vigtigt att gifva de unga en sådan uppfostran, att de i framtiden kunde hjelpa sig sjelfva, som att lemna understöd åt gamla och orkeslösa personer.

Derpå redogjorde talaren för den vackra framgång, som Esseldes idé, om bildandet af fonder för studie- och yrkes-stipendier genom sällskapet Konkordias verksamhet, haft i vårt grannland Finland. Idéen hade der upptagits med ett sådant intresse, att der bildats icke blott en allmän fond för hela landet, utan äfven fonder på särskilda orter, t. ex. i Björneborg och Wasa, afsedda att understödja ortens studerande flickor.

Om nu Fredrika-Bremer-Förbundet läte utgå ett upprop öfver hela landet till insamling af medel för bildandet af yrkes- och studiestipendier för qvinnor, så skulle derigenom vinnas, icke blott att en allmän fond upprättades för detta ändamål, utan äfven att intresset skulle väckas på många särskilda orter att i samma syfte söka se till godo den egna ortens behof. Hufvudsaken vore, som redan nämnts, att uppmärksamheten kraftigt fästes på nödvändigheten, att något göres för att stödja och hjelpa den framåtsträfvande unga qvinnan.

D:r Nyström instämde med den föregående talaren och påpekade huru Förbundet nu genast kunde upprätta en fullständig lista eller tabell, hvarå funnos upptagna namnen å alla de kassor, donationer eller fonder, som antingen voro instiftade endast till förmån för qvinnor, eller stodo öppna för båda könen, eller ock sådana, på hvilka i anseende till vilkorens obestämdhet äfven flickor kunna göra anspråk. Dessa på ett ställe förenade uppgifter borde sedan spridas genom Fredrika-Bremer-Förbundets försorg samt förvaras å byrån, der man kunde få upplysning om hvart man hade att vända sig. Att sålunda få det, som i denna väg redan finnes, bekant och tillgängligt hindrade ju ej att ingå i de föreslagna nya anordningarne för bildande af stipendiefonder.

Härefter höll *Doktor Ellen Fries* ett föredrag angående *hemstudier* eller som man äfven kunde säga *undervisning genom korrespondens*, hvilket föredrag framdeles kommer att i sin helhet delgifvas Dagnys läsare.

Slutligen hade *D:r Nyström* ett kortare anförande rörande *Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassa*. Det vore förvånande, om bildade qvinnor ej skulle ha en blick för nödvändigheten af att bilda dylika kassor, då arbetare från alla håll ingå i sådana. Ja, det hade vid en med anledning af från England gjorda förfrågningar anstäld undersökning visat sig, att dessa på kooperativ bas stående kassor för sjelfunderstöd hos oss representerade ett kapital af ej mindre än 4 millioner kronor. Tal. uppmanade derföre till anteckning såsom delegare i Förbundets sjukkassa, erinrande om att, enligt stadgarne, minst 150 personer, måste vara inskrifna, innan föreningen kunde börja sin verksamhet.

Då ingen af de närvarande hade något vidare att anföra, upplöstes mötet.

Hvarjehanda i qvinnofrågan.

Sverige. *Qvinliga studenter.* Vid *Wallinska skolan* anstäldes mogenhetsexamen den 19 Maj, hvarvid samtliga de amälda eleverna godkändes, nemligen på *latinlinien:* Fröknarne Anna Dahlström, Emma Hemberg, Ida Johansson, Marie Louise Löwenadler, Anna Paues, Ingrid Samzelius, Signe Söderström och Mathilda Åkerblom samt privatisterna Agnes Henkel och Tekla Åberg, äfvensom på *reallinien:* Fröknarne Julia Hodell och Elisabeth Schuldheis. Af dessa erhöll 1 mogenhetsbetyget berömlig, 7 med beröm godkänd och 4 godkänd. Vid *Lyceum för flickor* aflades samma dag mogenhetsexamen af Fröken Alma Björklund på latinlinien, och erhöll hon hufvudbetyget med beröm godkänd. —

Vid *högre allmänna läroverket i Lund* aflades nämnda examen den 28 Maj af Hanna Christer-Nilsson och Thora Granström å den *klassiska* samt Emma Larsson och Anna Sandberg å den *reala* linien. Den sistnämnda fick hufvudbetyget godkänd, de tre öfriga med beröm godkänd.

Föreläsningsinstitutet för qvinnor har afslutat sin verksamhet för denna termin, hvarunder det varit besökt af 294 elever. Höstterminen börjar i Oktober.

Första allmänna barnmorskemötet i Stockholm kommer att hållas samtidigt med landtbruksmötet den 12, 13 och 14 juli. Möteslokalen blifver Katarina Högbergsgata n:o 17. Inga Herrar ha tillträde till mötet, men deremot komma några för qvinnosaken intresserade Damer att inbjudas. Deltagare i mötet få biljettpriset för tur- och retur nedsatta till hälften. Biljetterna gälla för 10 dagar.

Drägtreformföreningen uppmanar för saken intresserade personer att före den 15:de nästk. September till dess styrelse, hvars adress är Svenska konstutställningens lokal, Kungsträdgårdsgatan 2 a, insända skizzer till en vinterdrägt för qvinnor, som på en gång skall vara sund, beqväm och vacker. Den af styrelsen godkända skizzen inlöses.

Qvinliga stenografer. Ett nytt verksamhetsfält för qvinnor erbjuder stenografien. Fröknarne *Alma Vedin* och *Ellen Sundberg* äro, så vidt vi veta, de första svenskor, som i någon vidsträcktare mån åtagit sig mera offentligt arbete på detta område. De ha nemligen under vintern och våren refererat bland annat Helsovårdsföreningens förhandlingar, diskussioner inom Läkareföreningen m. m. samt utfört sitt arbete väl och billigt.

Qvinlig studentmössa af ganska smakfull modell, något midt emellan vanlig studentmössa och barett, har varit utstäld i hrr Nordin & Josephsons bokhandel. Den är utgången från en mode-atelier i Upsala.

Föreningen för gift qvinnas eganderätt firade under Major R. v. Kocks ordförandeskap å arbetareföreningens lokal Måndagen den 31

Maj sitt årsmöte. Först anstäldes val af styrelseledamöter, i de afgåendes ställe, hvarvid hrr S. A. Hedin, frih. B. O. Stackelberg samt Fru E. Lind af Hageby återvaldes samt Fröken Cederschiöld och Prof. Curt Wallis nyvaldes. Till styrelsesuppleant i stället för Fröken E. Key, som anhållit ej blifva återvald, utsågs Fru S. Elworth. Sedan årsberättelsen upplästs, vidtog diskussionen om den *gifta qvinnans ställning i vårt land*. Den inleddes af Major v. Kock med en historisk öfversigt öfver qvinnans sociala och rättsliga ställning i Sverige från äldsta tider tills nu. Tal. omnämnde derefter, att tre hufvudriktningar gjort sig gällande bland de olika försöken att ordna egendomsförhållandet mellan makar, neml. 1:o) upprättandet af äktenskapsförord (s. k. paktum); 2:o) fullständig egendomsskilnad; 3:o) boets delning med hvardera makans fria dispositionsrätt öfver sin del. De flesta talare, som yttrade sig, voro för den andra utvägen eller den princip, som ligger till grund för den nu gällande lagstiftningen på detta område i England, den nemligen, att *äktenskapet ej orsakar någon ändring i egendomsrätten*.

Det tredje allmänna flickskolemötet öppnades onsdagen den 9 Juni i Vetenskaps-akademiens hörsal under riksantiqvarien Hildebrands ordförandeskap och fortgick under lifligt deltagande af ett till omkring 500 personer uppgående antal medlemmar i tre dagar, onsdagen, torsdagen och fredagen. Förmiddagarne, kl. 9—12, upptogos af diskussioner öfver *de allmänna frågorna*, till antalet 9, eftermiddagarne, kl. 2—4, af öfverläggningar angående de 18 speciella, undervisningens olika områden berörande frågor, för hvars allsidigare dryftande mötet fördelat sig på olika sektioner. Torsdagen hölls för mötets deltagare gemensam middag å hôtel Fenix och fredagseftermiddagen en gemensam utfärd till Ulriksdal, hvari något öfver hälften af mötets medlemmar deltogo. På lördagen höllo skolföreståndare och föreståndarinnor en särskild sammankomst sig emellan. Då utrymmet hindrar oss att redogöra för de mycket lärorika och intresseväckande öfverläggningarne vid detta möte, hänvisa vi angående dem till de allmänna tidningarne och den framdeles utkommande tryckta redogörelsen för mötet.

Göteborgs qvinnoförening. Vid sammankomsten den 13 Maj företogs omval af styrelse och revisorer. I styrelsen invaldes Fru Maria Almqvist, Fröknarne Matilda Hedlund, Anna Larsson, Josephine Schütz, Louise Sifversparre och Alma Åkermark samt till revisorer Fröknarne Eva Rodhe och Ellida Andersson.

Skollofskolonier. Göteborgs qvinnoförening har gjort ansökan hos Stadsfullmäktige om 2,000 kr. af stadens bränvinsmedel till skollofskolonier och har fått denna sin ansökan bifallen.

Norge. *Reformer i qvinnodrägten*. Till diskussion om denna fråga sammanträdde den norska qvinnoföreningens medlemmar m. fl. damer den 18 Maj i Kristiania. Öfverläggningarne inleddes med föredrag af Fröken M. Weyland om qvinnodrägtens historia. Mötet ansåg, att man borde verka för delvisa förbättringar i qvinnodrägten, företrädesvis snörlifvets afskaffande, då en genomgripande reform, ehuru önskvärd, knappast torde kunna i den närmaste framtiden

genomföras. En praktisk turistdrägt vore hvad man först af allt borde försöka att åstadkomma, då den nuvarande drägten synnerligen är till besvär vid resor.

Professor L. Dietrichson i Kristiania har derstädes hållit en serie mycket besökta föredrag angående »moder och reformdrägt».

Samundervisningsfrågan förevar i stortinget den 10—11 Maj och med god framgång. Med 89 röster mot 18 bifölls regeringens förslag att kyrkodepartementet skulle bemyndigas bestrida kostnaderna för anordnande af gemensam undervisning för gossar och flickor vid Lillehammers, Moldes och Kongsbergs skolor, under vilkor att kommunerna förklarade sig villiga bekosta behöfliga förändringar i skollokaler och tillökning i inventarier.

Läseföreningen för qvinnor hade sin årssammankomst den 27 Mars. Årsberättelsen visar att vid 1885 års slut medlemsantalet var 251 eller ungefär samma siffra, som flera föregående år, samt att föreningen numera kan »hjelpa sig sjelf.» I läseföreningen finnas 43 in- och utländska tidningar och tidskrifter, men deraf blott 2 svenska.

Finland. *Den nya aflöningsstaten för fruntimmersskolorna* har blifvit så uppgjord, att den qvinliga lärarepersonalen för samma arbete som den manliga får vida mindre lön. Så får en manlig kollega 2,400 à 3,000 mark årligen, en qvinlig endast 1,800 mark; den förres pension är 3,500, den senares 2,600 o. s. v. »Det är sålunda en ansenlig plikt staten lägger på de qvinliga kollegerna vid fruntimmersskolorna, till straff för att de äro — *qvinnor*».

Qvinnor i statens tjenst. Enligt årets statskalender hafva 275 qvinnor offentlig anställning i Finland, deraf 117 lärare vid skolor (ej folkskolor), 75 postkontorsföreståndarskor, 43 vid telegrafen, 11 bokhållare vid jernvägen, 2 kanslister vid d:o, 2 aktuarier vid rådsturätt, 2 kammarskrifvare vid postkontoret, 2 postförvaltare, 2 stadskassörer, 2 mejeriföreståndarskor vid landtbruksskolor, 2 lärare vid fängelse, 1 läkare, 1 kanslist vid rådsturätt, 1 translator vid d:o, 1 kronokassör, 1 kopist vid postverket, 1 t. f. kammarskrifvare vid fångvårdsstyrelsen, 1 arbetsföreståndare vid fängelse och 1 kanslist i Finlands bank o. s. v.

Beriktigande. I April-häftet af Dagny förekommer en notis om att »Finsk Qvinnoförening» börjat utgifva tidskriften »Framtid.» Rätta förhållandet är dock att tidskriften utgifves af bokhandlanden G. W. Edlund utan namngifven redaktion eller redaktör. Finsk qvinnoförening har således ingen del i eller förtjenst af ofvanberörda tidskrifts utgifvande, skrifver till oss nämnda förenings ordförande.

Qvinlig lektor. Till lektor i historia och de båda inhemska språken vid Ekenäs seminarium har Filosofie Magistern, fröken *Emma Åström* blifvit utnämnd.

Finsk qvinnoförenings årsmöte. Enligt löfte i Dagnys Mars-nummer meddela vi här några utdrag ur den vid nämnda möte upplästa årsberättelsen. Intresset för qvinnosaken och tillmötesgåendet mot föreningen hafva varit i ständigt stigande och sakens berättigande synes

numera vara tämligen erkänd. Medlemmarnes antal har under året varit 52, inkomsterna ha uppgått till 1,519 mk. 47 p. samt utgifterna till 802 mk Till föreningens funktionärer återvaldes: till ordförande Fru *E. Löfgren*, till v. ordf. Fru *H. Heikel*, sekreterare Fröken *A. Hjelt*, ekonom Fru *A. Aspelin*. Till revisorer utsågos: Fruarne *J. Blomstedt* och *S. Rein*. Till styrelse för arbetsbyrån valdes: Fruarne *O. Aspelin*, *J. Lang*, *N. Laethén*, *E. Sjöström* och Fröken *A. Hjelt*.

Finsk qvinnoförening har under det förflutna året försökt gifva sin verksamhet en allt mera praktisk riktning. Ett af föreningens önskningsmål har realiserats i och med tillsättandet af en *fattigsakförare* för Helsingfors kommun. En *arbets- och platsförmedlingsbyrå för qvinliga arbetssökande* öppnades den 1 Oktober 1885 och har verkat på ett tillfredsställande sätt. Arbetsvärdet för de fyra första månaderna uppgick till ungefär 5,000 mk. *Aftonsamqväm till förmån för arbetsbyrån* hafva anstälts och varit talrikt besökta. *En läseförening* har bildats för Qv. F:s medlemmar. Föreningen har äfven utsändt tryckta *valanvisningar till stadens röstberättigade medlemmar* med uppmaning att deltaga i stadsfullmäktigevalet, med den påföljd, att i detsamma deltogo 87 qvinliga röstande med 752 röster.

Bland i föreningen behandlade diskusstionsämnen må nämnas *frågan om folkskolelärarinnors och lärares löner*, hvarvid påyrkades samma lön för samma *arbete* utan afseende å kön. Vidare hafva landtdagspetitionerna ang. *gift qvinnas eganderätt* diskuterats och föreningen uttalat sitt närmaste anslutande till hr R. Elfvings motion.

Danmark. *Dansk Kvindesamfunds årsmöte* hölls den 14 Maj på Borchs Kollegium. (Mera härom i nästa nummer af Dagny.)

England. *Qvinnans rösträtt.* Petitioner för att understödja billen om qvinnans politiska rösträtt inlemnas fortfarande i stor mängd till parlamentet. Från den 22 Januari till den 14:de Maj detta år hafva 417 petitioner med inalles 15,473 underskrifter inlemnats till Underhuset, och ej så få till Öfverhuset, deribland äfven genom Markisen af Salisbury, som frambar en petition från den konservativa klubben i Ardwick till förmån för valrättens utsträckning äfven till qvinnan. Sjelfva billen har ej kommit längre än till den förut omtalade andra läsningen och har föga utsigt att komma vidare, innan den irländska homerule frågan, som nu upptager allas tankar och sinnen, nått sin lösning.

Qvinnor af arbetsklassen. Enligt de senaste officiella statistiska uppgifterna finnas i England och Wales ej mindre är 7,706,545 qvinnor, som försörja sig med sina händers arbete.

Qvinliga medlemmar af Fattigvårdsstyrelsen. De senaste valen af ledamöter af fattigvårdsnämnderna i England afgåfvo ett nytt bevis på huru stort värde man sätter på qvinnans närvaro i dylika styrelser. I Bristol återvaldes de 4 förut varande qvinliga medlemmarne för femte gången, några med det högsta afgifna röstetalet, i London återvaldes eller nyvaldes 13, i hela England 38 och i Skottland 9 damer till denna magtpåliggande befattning. Mairen i Bedford yttrade i ett bref till Fattigvårdsstyrelsens Ordförande med

afseende å qvinnors lämplighet till att deltaga i Fattigvårdsnämnden. »Jag tror, att i somliga föreningar ett mindre antal af nämndens ledamöter tillhöra det andra könet, och att nämnden, der så är, finner det mycket förmånligt att hafva några lämpliga och pålitliga damer, som kunna åtaga sig arbetshemmens qvinliga innevånare samt att det visar sig vara förmånligt och angenämt för föreståndarinnan att känna sig understödd af två eller tre qvinnor med officielt bemyndigande. Man säger mig att fördelarne deraf äro ovedersägliga och icke kunna uppskattas för högt.»

Drägtreformsträfvanden. Den 25 sistl. Mars hölls i Westminster Town Hall i London möte för införandet af »Rational Dress» (förnuftig beklädnad) under lady Habertons ordförandeskap. Många af de verksammaste deltagarinnorna i arbetet för qvinnornas politiska och sociala framåtskridande voro närvarande som medlemmar af »the Rational Dress Society.» En medlem höll en föreläsning öfver de allmänna principerna för en förnuftig beklädnad utan att ingå i några detaljer. Hon framhöll att qvinnorna framför allt böra kläda sig i öfverensstämmelse med helsans lagar och att de böra afskaka modetyranniets ok samt endast bära sådana kläder, som voro så beqväma, att de tillåta dem att fritt röra sig. Under den följande diskussionen förordades främst s. k. »*divided skirts*» (delade kjortlar), ett slags mycket vida benkläder, nedtill garnerade så, att de hade utseende af kjortlar. Öfver dessa bäres en tunique. Vidare framhölls, att drägten, för att undvika de skadliga linningarne, borde gå i ett, från halsen ned till fötterna, samt vara af ylle. — De flesta af damerna på talarestraden buro rationella drägter, som hvad smakfullhet och skönhet angick tillfredstälde äfven långt gående anspråk.

Fosterländskt. Gullvifveligans damer hafva öfverenskommit att till sina kläder endast begagna inom landet väfda tyger.

Frankrike. *Qvinliga skeppskaptener.* Så otroligt det än låter, börja qvinnor likväl nu och då att söka anställningar som befälhafvare å fartyg. De första kaptenskorna uppträdde i Norra Amerika, der Mary Miller från New-Orleans erhöll sitt diplom 1884. Nu skall, enligt parisertidningen Figaro, en ung parisiska, tillhörande stadens bästa société, snart bege sig till England för att taga kaptensexamen, enär denna värdighet ej i Frankrike förlänas åt qvinnor. Hon lär vara den tredje fransyskan, som egnat sig åt detta yrke.

Reformdrägtsförening. I Paris har bildats ett s. k. »anglo-galliskt förbund för införande af en rationell drägt,» som, ehuru föga öfver en månad gammalt, redan räknar sina medlemmar i hundradetal. Förbundet har tagit till sitt ögonmärke att underkasta damtoaletten en skoningslös kritik ända ifrån skodonen till hufvudbonaden för att sedermera vinna sitt hufvudsyfte: antagandet af en qvinnodrägt på en gång lämplig för arbete och beqväm samt för helsan gagnelig. I första hand gälde det att vända sig emot de höga spetsiga klackarne, snörlifvet (eller rättare snörandet), löshåret och de tunga hattarne. Ordförarinnan sade i ett nyligen hållet föredrag bland annat: »Om man skulle taga mått till ett snörlif åt den mediceiska

Venus, skulle detta visa 85 centimeter omkring lifvet, under det att våra modedamer åtnöja sig med 55 eller högst 60.»

Österrike. *Också ett sätt.* Typografiska föreningen i en österrikisk stad försattes för några år sedan i stor oro genom att 30 qvinliga boktryckare i henne sökte inträde. Man måste vidtaga utomordentliga mått och steg för att aflägsna dessa farliga konkurrenter och efter mycket rådslående beslöts, att den enda radikalkuren vore att gifta sig med inkräkterskorna. Innan tre år förflutit var beslutet fullständigt utfördt och männen ånyo »herrar på täppan».

N. Amerika. *Massachusetts.* I *Massachusetts* hafva qvinnorna sedan år 1874 varit valbara till medlemmar i skolrådet och 102 qvinnor taga f. n. plats deri. Valrätt till skolrådet hafva de endast haft sedan år 1879. Statens Guvernör har insatt qvinnor i styrelserna för uppfostringsväsendet och fångvården, i sundhetsnämnder, styrelsen för dårhus och offentliga välgörenhetsinrättningar. I ett af statens fängelser för qvinliga fångar utgöres så väl direktion som betjening uteslutande af qvinnor. År 1880 var antalet af qvinnor inom staten 924,645, hvilket öfversteg männens antal med 66,205.

174,183 qvinnor försörja sig sjelfva i 300 olika slag af lönade befattningar, deraf 12 som prester, 20 som missionärer, 186 som läkare, 42 som författare och föreläsare, 127 som bibliothekarier, 37 som journalister och 268 som konstnärer. För 45 år sedan stodo endast 7 lefnadskall öppna för qvinnan.

Qvinnor skolinspektörer. I Kansas är hvar sjunde skolinspektör en qvinna och i Wisconsin innehafva 8 qvinnor nämnda befattning.

New York. De qvinliga arbetarne i denna stad erhålla för samma arbete blott hälften af den lön, som deras manliga kamrater, men göra likväl större årliga besparingar än dessa.

Många unga flickor i New York hafva börjat att lära sig fäkta för att utveckla och stärka sin helsa.

Qvinna smed. En ung flicka i New York är en skicklig och framgångsrik låssmed. Hon brukade hjelpa sin fader i hans verkstad och beslöt slutligen att öppna en egen affär. Hennes kunder äro nöjda och hon förtjenar bra.

New York. Qvinliga advokater. Miss Kate Stoneman, en syster till General Stoneman, hade aflagt sin juridiska examen, men blef af öfverdomstolen i staten New York nekad tillåtelse att föra andras talan inför rätta, enär ordet »manlig» användes i lagen i fråga om advokater. Men ordföranden tillade, att som allmänna meningen blifvit förändrad till förmån för qvinnors utöfvande af juridisk praktik, torde äfven dithörande lagrum kunna blifva ändrade af lagstiftande församlingen. Denna ändring vidtogs också ofördröjligen, så att Guvernören i staten New York den 19:de Maj undertecknade en förordning, som tillåter qvinnor att praktisera som jurister inom

statens område. — Det anses att f. n. 50 qvinliga jurister utöfva sitt yrke inom 12 af Unionens stater.

I *Philadelphia* har den 11 Maj en Miss C. B. Kilgore efter många svårigheter tillkämpat sig tillstånd att praktisera som advokat vid dervarande Öfverrätt. Hon är den enda qvinna i Pensylvanien, som fått ett sådant tillstånd.

Korrespondens-afdelning.

Till Dagny.

Vädjande till rättigheten af det fria tankeutbyte Dagny erbjuder sina läsarinnor, bedja vi att få framställa några frågor i anledning af skizzen Skollif I.

1) *Är det rätt*, att i de mörkaste färger framställa skollifvet, det arbetsfält, hvilket erbjuder qvinnan en så löftesrik framtid? Ty äfven de segaste motståndare till qvinnans likställighet med mannen måste ju erkänna den dugande kraften hos qvinnan på detta område och der unna henne en, sig allt mer vidgande, verkningskrets.

2) *Är det sant*, att unga, intelligenta qvinnor, hvilka under vistelsen vid seminarium äro intresserade af själfulla samtal och roade af ett friskt kamratlif, vid utträdet derifrån äro så utblottade på intressen, att, då de åter träffa samman med gamla kamrater, de, efter att hafva upplifvat minnet af några skolhistorier, ej hafva någonting mera att säga hvarandra, utan försjunka i sorgsen undran, om de sjelfva och deras vänninor ännu möjligen kunna hoppas att blifva gifta?

3) Väl erkänna vi villigt, att lärarinnekallet har sina skuggsidor; att arbetet stundom förefaller hopplöst och fåfängt; att det är både psykiskt och fysiskt tröttande och att enhvar af oss haft stunder af missmod och nedslagenhet, då vi varit i behof af, och äfven nog lyckliga att hafva funnit, en bättre tröst än den, att springa ut i gränderna och gråta. Men vi fråga: kan Carola uppvisa en enda lifsgerning fri från alla frestelser till modlöshet? Och förer ej å andra sidan just skollifvet, umgänget med de unga, till oss en flägt af vårliga vindar, ett brusande af otämda krafter, som är egnadt att väcka domnande sinnen till lif och lefnadslust?

Vi erkänna äfven, att teckningen af den unga, misslyckade lärarinnan med sitt trälbundna sinne är utförd med talang. Såsom individ är Fröken Peterson lefvande framstäld, såsom typ är hon karikatyr, men en karikatyr, som ej väcker löje, utan sorgsna, bittra, nedslående tankar just hos de förut trötta och försagda, som väl behöfva lära att med frimodig glädje bära dagens tunga och hetta. Det är kännedomen om att Skollif I har haft denna skadliga inverkan på några af våra medsystrar, som förmått oss att, utan att afvakta fortsättningen, genast uttala vår protest. *Lärarinnor.*

Dagny till »Lärarinnor.» Red. har sändt edra beaktansvärda anmärkningar till *Carola*, som ock här nedan besvarar desamma.

Carola till »Lärarinnor». Till svar på ofvanstående kritik vill jag anmärka att

1) *det är rätt* att skildra *alla* sidor af menniskolifvet, och jag vet ej hvarföre någon klass af menniskor — lärarinnor t. ex. — skulle särskildt skonas för att komma i sanningens ljus. Skulle det så mycket skada den ogifta, arbetande qvinnans sak, att man påvisar att äfven *hon* kan vara olycklig; skulle det så mycket såra hennes stolthet att höra, att en qvinna, i de fall, då hennes verksamhet icke fullt tillfredställer henne, kan kasta vemodiga, men — hvilket skarpt betonades i skizzen — resignerade blickar på den lycka, som icke blifvit henne beskärd. Det vore väl rent af onaturligt, om hon aldrig gjorde det.

2) De ärade recensenterna tyckas icke hafva någon föreställning om huru en dylik skizz tillkommer och hvad den har för betydelse. En författare blir gripen af en företeelse i lifvet, han känner sig upprörd, han vill meddela sitt intryck till andra — och skizzen kommer till. Om han skildrar en målare, så vill han ej med sin skildring säga, att alla målare äro sådana som hans hjelte, om han skildrar en lärarinna, vill han ej säga: så här äro alla lärarinnor. Han vill endast säga: under vissa omständigheter *kan* lifvet för en målare eller för en lärarinna gestalta sig på detta sätt, och så ungefär har jag sett det gestalta sig. Huruvida den bild, som författaren har sett, är ett enstaka undantag, derom får sedan publiken döma. Hvad nu min stackars hjeltinna angår, tycks hon icke vara ett sådant alldeles enstaka undantag, eftersom icke blott jag, utan äfven recensenterna ha sett hennes likar. Jag är mycket tacksam för omdömet, att hon »som individ är lefvande framstäld», ty dermed är i sjelfva verket skizzens berättigande uttaladt.

Att skildringen är sann tyckes vidare bevisas af den nedslående verkan, som den, mig till stor ledsnad, lär ha utöfvat på åtskilliga lärarinnor; ty vore den i strid med verkligheten, skulle den väl icke hafva gjort ett sådant intryck. Dessutom vill jag erinra om, att största delen af Dagnys publik troligen icke består af lärarinnor, utan af qvinnor i annan lefnadsställning, och för dem torde det icke skada att egna en tanke åt en medsysters lidande.

Den ensamma, arbetande qvinnan — lärarinnan icke minst — blir faktiskt ofta en korsdragerska, i synnerhet derför att hennes krets är så trång. Låt vara, att hon är likstäld med mannen i fråga om arbetet, men hon är långt ifrån likstäld med honom i fråga om tillfällen till utveckling och vederqvickelse.

Den gifta qvinnans lif blir sällan så trångt och ensidigt som den ogifta lärarinnans kan blifva.

Att lärarinnornas kamratlif lemnar mycket öfrigt att önska, är min fasta öfvertygelse, och att den intelligentaste unga qvinna kan bli förslöad genom öfveransträngning och brist på sympati, synes mig vara en lika säker som sorglig erfarenhet. Dessutom torde det icke hafva undgått en uppmärksam läsare, att i skizzen finnes en och annan

antydan om förhållanden i sjelfva skolan, hvilka gjorde Fröken Petterssons arbete tungt, förhållanden, som föröfrigt äro rätt vanliga. Bland dem kan jag nu nämna: pedantiska fordringar på yttre disciplin, hvilka omöjliggöra ett innerligare förhållande till barnen, omåttligt stora klasser, ett innehållslöst undervisningsämne. Det är en vanlig orättvisa mot författare till skizzer och noveller att anse dem med en enda liten bit hafva uttömt alla sina tankar, sagt hela sin uppfattning om en viss sida om lifvet. Den obetydligaste författare är dock icke *så* tom och *så* enögd, att han på 5 sidor kan säga allt hvad han har iakttagit, allt hvad han har sett.

Jag hade hoppats, att den siffra, som var anbragt under titeln på min lilla skizz, skulle rädda mig från denna missuppfattning — nu får jag nöja mig med att låta framtiden utvisa, att ingen kan tänka högre om lärarinnans kall än *Carola.*

Till Red. af Dagny.

Uti Dagnys profhäfte förekommer en uppsats under rubrik, Om sjelfhjelp och löneförhållanden, undertecknad af Syster. Insändaren bekänner, att uppsatsen, som ej påkallat gensaga från Redaktionens sida, gjort ett obehagligt intryck. Insändaren vill dock ej omedelbarligen uppräkna de ställen, som särskildt väckt hans uppmärksamhet, utan beder Dagnys' läsare först ånyo genomögna uppsatsen och derefter nedanstående rader.

»En mängd unga flickor med föräldrahem på platsen söka arbete, och det är deras fulla rätt. Men de nöja sig med huru liten aflöning som helst, och det är *icke* rätt». Insändaren har hört i sällskap ungefär enahanda åsigt uttalas, men han kunde dock ej för allt i verlden tro, att i Dagnys spalter få se läran upprepas. Om Syster finge rå om ekonomiens grundsatser, skulle hon dock stanna i förlägenhet vid uppgörandet af förteckning öfver flickor med föräldrahem på platsen, som ej finge sälja sitt arbete alra minst till underpris. Hvilken dom förtjenar då en sådan qvinna med föräldrahem, som föryttrar sin arbetsprodukt annorstädes än på hemorten och sålunda beröfvar på föryttringsorten boende qvinnor deras arbetsförtjenst? I den bibel, som vi begagna, står ej någon närmare bestämning till satsen: du skall äta ditt bröd i ditt anletes svett. Arbetet är menniskan pålagdt, ej allenast såsom pligt i nödens och behofvets stund, utan ock som rätt äfven i lyckans dagar. Utan arbete vinnes ej det rätta adelskapet. Så är det, säga Syster och Dagnys Redaktion; men en qvinna med föräldrahem får ej sälja sitt arbete till annat än gångbart pris, som troligen Syster och Dagnys Redaktion åtaga sig att i utfärdade taxor, gällande för hvarje flicka särskildt, allt efter hennes förmögenhet, bestämma. Endast då skedde *rätt.* Men derigenom skulle socialismens himmelrike fått väg banad att nedstiga till jordens jemmerdalar. Likväl är i verkligheten flickans likasom gossens arbete inför både Gud och menniskor berättigadt, utan allt afseende å förmögenhetsvilkor. Och eftersom sjelfva arbetsrättigheten torde vara obegränsad, torde väl ock tillgodogörandet af arbetets omedelbara produkt, likasom ock arbetslönen, såsom den medelbara produkten, böra stå till arbetarens förfogande, om arbetaren är man eller qvinna, bosatt på en eller annan ort, rik eller fattig.

Syster uttalar en svår straffdom öfver principalerne, kanske dock endast öfver de manlige. Skada blott, att det ej torde vara sanning eller ens sanningen likt, att det vore stridande mot moralens vare sig högre eller lägre ståndpunkt, att principalerne sökte oupphörligt sänka arbetslönen för qvinnor. Om Syster utbildat och fullföljt sina åsigter något mer, hade hon väl slutat med det i hennes ögon alldeles rättvisa yrkandet, att principalen för qvinliga arbetare, i följd af insigt derom, att deras arbetslön vore mindre än mannens i ungefär enahanda förhållanden, borde öka lönen med en gåfva. Ej heller torde humanitet och barmhertighet vara faktorer som äro eller borde vara bestämmande för arbetslönen, såsom Syster tyckes förmoda. Barmhertigheten är ej slägt med arbetslönens belopp. Insändaren undrar, om Syster sjelf af vid behof qvinliga

skräddare vänder sig till den, som ger högsta lönen åt sina arbeterskor och derföre begär det högsta priset samt, om räkningen det oaktadt vore för låg, betalar åt den, som utfört arbetet, gåfvor. Så gör ej en man och föga nog heller en qvinna.

Qvinnoarbetets lön regleras ej efter annan grund än det manliga. För båda gäller den gamla regeln: om två arbetsgifvare söka efter en arbetare, så stiger lönen, och tvärtom, om två arbetare söka samma arbetsgifvare. Männernas förment bristande goda vilja etc. att uppskatta qvinnoarbetet är ej orsaken till exempel dertill, att folkskolelärarinna, åtminstone i Finland, njuter mindre lön än folkskolelärare för samma arbete. Såvidt jag vet, ligger orsaken deri, att en lärarinneplats, trots lönens ringa belopp, alltid finner dugliga sökande. Skulle man falla på orådet att utbjuda en läraretjenst med lärarinnelön, blefve misstaget snart nog ådagalagdt så tydligt, att äfven Syster skulle utan vidare förklaring inse grunden dertill.

Syster uttalar äfven följande sats: konkurrensen bör inskränkas till sitt naturliga område, hvilket är arbetstillgången. Hvad härmed åsyftas kan jag ej förstå utan närmare förklaring.

I synnerhet i norden, hvars fabriksindustri är föga betydande, har qvinnan knappt börjat uppträda såsom mannens medtäflare om arbete och dess lön. Vore det ej underligt, om mannen ögonblickligen, kanske sig sjelf till skada, skulle lemna väg öppen åt den nya konkurrenten. Går det så till, då männen täfla med hvarandra? Nej! Hvarför skulle mannen då bemöta sin qvinliga konkurrent annorlunda? Icke heller lärer det alltid vara med fullt fog som qvinnan klagat öfver oskälig konkurrens med mannen. I så många fall är qvinnan ännu underlägsen mannen, äfven då hon ej sjelf vill medgifva det. Det är ju endast undantagsvis, qvinnan sjelf hittills haft känsla och insigt af ifrågavarande orättvisa. Hon kan använda sin tid förmånligare för att häfva det onda än att nedskrifva obefogade klagovisor.

Insändaren är man och ser saken från hvarjehanda andra synpunkter än Syster. Vi stå dock båda på samma grund, nemligen önskan att förbättra qvinnans ställning. Mina uttalanden må derföre ej fattas värre, än de äro menade. Vi kunna ock måhända enas derom, att till stöd för en god sak i möjligaste mån endast och uteslutande riktiga skäl må anföras, emedan eljest skada i stället för gagn åstadkommes. Åbo i Maj 1886. *K. S.*

Svar från Red:n af Dagny till K. S., Åbo.

Vi äro tacksamma, att ni uttalat ert klander och tillåtit oss räkna Er bland medarbetarne för qvinnans förbättrade ställning, i trots af det lilla misshumör, hvarmed Ni upptar hennes anspråkslösa försök att tala i egen sak. Ämnet är dock alltför rikt att i ett flygtigt bref kunna behandlas. Dagny skall derför återkomma till detsamma och vill här blott påpeka, dels att »Syster» *alldeles icke* yrkar på *barmhertighet*, utan helt enkelt på *rättvisa* — i »moralisk», om ock ej »nationalekonomisk» mening, dels att Dagny, för sin del, verkligen anser humaniteten vara en faktor, som borde ingå i hvarje förhållande menniskor emellan' samt att hon beklagar att Åbo-korrespondenten ej delar hennes mening. Hur förhållandena te sig, då denna faktor utesluts, kan nedanstående bref, mottaget dagen efter profhäftets utgifvande, tjena att belysa.

Till Red:n af Dagny.

Med anledning af »några tankar om qvinnans arbetslön», af *Syster*, som före. komma i profnumret af Dagny», och hvilken artikel är af slående sanning, tilllåter sig brefskrifvaren göra ett meddelande, som endast är afsedt att bekräfta nämnde artikel, och till det bruk, som red:n kan finna lämpligt för sitt fortsatta arbete i denna vigtiga fråga. Brefskrifvaren har en helt annan sysselsättning än att söka utreda dylika spörsmål, men han intresserar sig varmt för utjemnandet af de orättvisor, som qvinnan är underkastad specielt i ifrågavarande afseende. Och han har ofta varit i tillfälle att djupt harmas öfver all den orättfärdighet, som herrar och fruar principaler låta sina qvinliga biträden vederfaras.

Se här ett exempel:

En bokhandlare X. är gift med en enkefru Y., som i sitt första gifte hade fem à sex barn, visserligen således ett dyrt hushåll, äfven om man ej, såsom

detta herrskap, för ett »stort hus». Frun har emellertid, för att bidraga till de höga lefnadskostnaderna m. m., uppsatt en s. k. mode- och kortvaruhandel i trenne särskilda lokaler, hvilka alla skötas af qvinliga biträden. Dessa biträden skola vara i butikerna från kl. 8 hvarje morgon till kl. ½ 10—11 hvarje qväll, med en timmes middagsrast, hvilken dock under jultiden måste helt och hållet indragas och den oumbärligaste födan intagas på lediga stunder. Derjemte göras marknadsresor på veckor och månader, hvarvid de utarbetade flickorna måste, ej blott till långt in på nätterna biträda med in- och uppackning samt transporten af de tunga packorna, utan äfven medfölja till de främmande städerna. Här äro det stränga arbetet, förkylningar och sjukdomar oftast deras enda behållning, ty ingen särskild ersättning lärer derför erhållas, ehuru deras löner gå ned ända till *20 kr. pr månad!* Någon ledighet lärer vara nästan omöjlig att erhålla.

Herrskapet lefver emellertid »flott», bebor en magnifik våning och gör ofta storartade kalas, samt åtnjuter säkerligen stort anseende som ett »aktningsvärdt» och förmöget »hus» bland dem, som blott se på sakernas yta, d. v. s. »hela verlden.»

Red:n må ej tro, att det sakförhållande, jag här omtalat, är allenastående; det är tvärtom ytterst vanligt inom den lägre handelsverlden. Jag har trott mig göra rätt uti att låta detta komma till eder kännedom, emedan det bekräftar »Systers» utsago och kan mana eder att icke tröttas i bemödandet att lösa den behjertansvärda frågan.

En varm vän af rättvisa i alla riktningar.

Från Dagny till B. Ah. Ld. Det ämne, edert bref vidrör, är så vigtigt, att vi måste egna mera utrymme åt dess besvarande än vi denna gång ha till vår disposition, hvarföre svaret återigen måste uppskjutas.

Från Föreningen för gift qvinnas eganderätt.

Diskussionsmötet om samskolan 26 april inleddes af hr *Ernst Beckman* med ett sakrikt och upplysande föredrag. Han särskilde i den förevarande frågan tre moment: 1) huruvida gossar och flickor borde uppfostras *lika*, 2) huruvida denna uppfostran borde vara *gemensam* samt 3) — om dessa frågor bejakades — *på hvad sätt* reformen f. n. och hos oss borde genomföras. Talaren framhöll erfarenhetens vittnesbörd om att hvarken qvinnans *intelligens* vore underlägsen mannens, hennes *fysiska krafter* för små eller könens *anlag* för olika, för att ej en gemensam undervisningsplan för dem till ömsesidig båtnad kunde och borde genomföras. Erfarenheten lärde ock, att samundervisningen, tvärtemot alla farhågor, just gagnade *moralen*, underlättade *disciplinen*, eggade till *täflan*, *inverkade förädlande* på båda könen, synnerligen i de högre klasserna, samt verkade i riktningen af att göra studierna *allvarligare* och ej, som man förmenat, ytligare.

Fröknarne *Sandström* och *Wihtlock* fruktade att flickornas undervisning skulle komma att lida på förändringen, enär undervisningen vore så föga tillfredsställande i gosskolorna, men deremot i flickskolorna kunde fritt anordnas. Fr. W. ansåg det dessutom olämpligt, att flickorna blott skulle handledas af manliga lärare.

Prof. *Brögger* framhöll Darwins åsigter som ett stöd för sina tvifvel på att qvinnans intelligens vore af samma art som mannens samt ansåg, att *man borde ha visshet, huru härmed förhöll sig*, innan nu ifrågasatta reform genomfördes.

Hr Hedin trodde, att generationer komme att födas och dö, innan vetenskapen gifvit ett visst svar på Darwins spekulationer, påvisade, att man blott genom att tillåta fri intellektuel täflan mellan könen kunde få veta, huru qvinnans genomsnittsbegåfning förhölle sig till mannens m. m.

Prof. *Retzius* ansåg, att man i denna fråga måste ställa sig på erfarenhetens och resonnemangets botten, då den biologiska forskningen ingalunda faktiskt ådagalagt några väsentliga olikheter i afseende å mans och qvinnas begåfning.

Sedan åtskilliga andra talare yttrat sig samt Hrr v. Koch och Palmgren uttalat sina åsigter, afslutade ordföranden mötet.

Anmälan.

Dagny *skall verka för Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: »en sund och lugn utveckling af arbetet för qvinnans höjande i sedligt och intellektuelt så väl som i socialt och ekonomiskt hänseende».*

Hon skall alltså företrädesvis behandla sådana ämnen, hvilka tillhöra Fredrika-Bremer-Förbundets program, samt tillika lemna öfversigter af qvinnofrågans framsteg i utlandet, följa den nyare inhemska literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, m. m.

Äfven vill Dagny *öppna en afdelning för korrespondens der äfven olika åsigter i frågor, som tillhöra Förbundets område kunna uttalas.*

Dagny *utkommer med 1 à 2 tryckark för hvarje månad och skall tillsvidare utgifvas under ledning af* **S. L—d Adlersparre** *med bidrag af för saken intresserade personer.*

Priset för hel årgång blir:

För medlemmar af Förbundet ...... *kr.* 2,50.
För icke medlemmar .... » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 19 Lilla Vattugatan, personligen eller medelst postanvisning.

Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels (inom Stockholm) på Förbundsbyrån, dels äfven hos hrr Bokhandlare.

Alla meddelanden och sändningar till Dagny böra adresseras till Byrån, 19 Lilla Vattugatan.

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå

19 Lilla Vattugatan kl. 12—4

lemnar ledning för *hemstudier*, inträde i *sjukkassa*, råd i *juridiska och ekonomiska angelägenheter*, anvisningar för *arbetsgifvare och qvinliga arbetssökande*, samt uppgifter om *arbetsområden tillgängliga för qvinnor;* mottager *prenumeration å Dagny*, samt anmälan af personer, som önska kallas eller äro lämpliga att föreslås till *medlemmar af Förbundet, m. m.*

Äfven mottager Byrån tacksamt *gåfvor till sjukkassan*, till en blifvande *stipendiefond*, såväl som till främjande af andra Förbundets ändamål.

Stockholm, 1886. Kongl. Boktryckeriet.

DAGNY

MÅNADSBLAD FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

UTGIFVET AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

AUGUSTI—SEPTEMBER 1886.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: { **För Förbundets medlemmar kr. 2,50.**
För icke medlemmar » 4,00.

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå,

19 Lilla Vattugatan, kl. 12—4.

Anmälningar mottagas till inträde i Förbundets **Sjukkassa,** hvars stadgar finnas intagna i Dagnys marshäfte för innevarande år.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Råd lemnas i **juridiska** och **ekonomiska** frågor.

Hemstudier.

Ledning för hemstudier inom olika ämnen lemnas af Fredrika-Bremer-Förbundet. Ledningen innefattar

1) **Allmänna råd eller anvisning rörande literatur** .... Afgift 1 kr.

2) **Studieplan** i ett visst ämne .... » 5 »

3) **Råd och fortsatt ledning,** hvarvid lärjungen har rätt att hvar fjortonde dag insända en skriftlig uppsats och förfrågningar. Afgift för halfår för hvarje ämne » 15 »

Närmare upplysningar meddelas af Fredrika-Bremer-Förbundets byrå.

Byrån förmedlar beröringen mellan **arbetsgifvare och arbetssökande,** och finnas derstädes nu anmälda lärarinnor, skrif- och kontorsbiträden, sjukvårdarinnor, gymnaster, husföreståndarinnor och biträden i hem.

Af under loppet af augusti månad anmälda arbetsgifvare hafva

2 begärt lärarinna i skola,
9 » » » familj,
3 » lektioner,
2 » biträden i hem,

Summa **16.**

Under samma månad hafva följande arbetssökande anmält sig:

2 för erhållande af plats som lärarinna i skola,
15 » » » » » » » familj,
1 » » » » » bonne,
2 » » » » » lektionsgifvare,
1 » » » » » korrekturläsare,
9 » » » » » biträden i hem och sällskap,
2 » » » » » kontorsbiträden,

Summa **32.**

Om orsakerna till att brottslighetsfreqvensen är fem à sex gånger större bland den manliga än bland den qvinliga befolkningen.

En vän till Dagny har meddelat följande, till henne stälda skrifvelser.

1.

»Hemställes, om ej nedanstående korta utdrag ur en artikel »*Om moralstatistiken och den kristliga lifsåskådningen*» uti Tidskrift för kristlig tro och bildning kunde vara förtjent att blifva intaget uti Fredrika-Bremer-förbundets tidskrift, såsom något, som förtjenar att äfven tagas i betraktande vid sträfvandena för förbättring i qvinnans sociala ställning. Det lyder sålunda:

»Vi hafva i det föregående sett, att kriminalitetsfreqvensen [1] är 5—6 gånger större bland män än bland qvinnor. Men då kriminaliteten under vissa omständigheter visar sig vara fruktansvärdt stor hos qvinnan (t. ex. hos de prostituerade [2]), draga vi deraf den slutsatsen, att det icke är *könet i och för sig*, som är väsentliga orsaken till att kriminaliteten är större hos män än hos qvinnor, utan *de olika förhållanden*, i hvilka båda könen befinna sig. Qvinnan är hufvudsakligen hänvisad till familjen och denna ställning är för henne en mot den brottsliga rigtningen skyddande makt, då mannen deremot i det offentliga lifvet, till hvilket han oftast är hänvisad, mera är utsatt för frestelsen att begå en brottslig gerning. Och emedan de olika lefnadslägen, i hvilka mannen och qvinnan sålunda befinna sig, år efter år förblifvit, i stort sedt, de samma, har de olika könens del i de förekommande brotten antagit en någorlunda konstant karakter och sålunda blifvit bestämbar. Men om man tänkte sig, att qvinnans sociala ställning så väsentligen förändrades, som de mera radikala emancipationssträfvandena i våra dagar åsyfta, så måste vi följaktligen antaga, att *qvinnans del i kriminaliteten skulle blifva större*, än den nu är.»

Månne ej detta är en medaljens baksida, som tål att tänka på, då fråga är om könens likställighet i det yttre allmänna lifvet?

Br. Abr. Ld.

2.

Min goda G—d!

Det är mig alldeles likgiltigt huru Du gör med det lilla utdrag jag här sänder. Ej heller läser jag Dagny och följer således ej hvad der säges. Men

[1] Antalet brott begångne af t. ex. en million män — eller lika många qvinnor.

[2] Statistiken visar ock, att *återfall i brott* förekomma ymnigare bland qvinnor, likasom vissa särdeles ohyggliga brott, såsom förgiftningar, familje-mord m. fl.

jag har tänkt, att äfven denna sida af saken kunde förtjena beaktande, och jag är viss, att alla tänkande föräldrar deruti instämma. Det är farligt förakta bönen »*inled oss ej i frestelse*». Men föredrager Ni att behandla Ert favorit-ämne ensamt från *ena* sidan, så gerna för mig!

Din gamle vän

B. A. L.

P. S. Inför du utdraget med åtföljande anmärkningar, så inför äfven denna biljett, så är du snäll. *D. S.*

Red:n är tacksam för det uppslag till tankeutbyte i ett vigtigt ämne, som härmed gifvits henne, och skyndar att efter sin förmåga begagna detsamma. Det anförda är nämligen behjertansvärdt äfven för dem, hvilkas verksamhet, likt Fr. Bremer-Förbundets och Dagnys, icke kan räknas till hvad förf:n kallar »radikala emancipationssträfvanden», utan tvärtom söker bekämpa desamma. Hvarje reform innebär faror och frestelser, så ock den ifrågavarande; och af de uppgifter, som moralstatistiken lemnar, kunna tvifvelsutan dragas varnande lärdomar i mer än en riktning. Men förf:n till den ofvannämnda studien, hr *J. Berggren,* säger oss dock, att moralstatistikens material är bristfälligt i afseende på tiden och området för hennes iakttagelser, hvarför man i vissa fall icke kan tillägga hennes resultat den vigt, de under andra förhållanden skulle ega. Med stöd af dessa förf:ns ord våga vi anse vissa af hans uttalanden stå öppna för diskussion — en diskussion, som vi drista i all anspråkslöshet inleda med följande anmärkningar och spörjsmål.

* *
*

Förf:n har utgått från den satsen, att det icke är könet i och för sig, utan de olika förhållanden, under hvilka de båda könen lefva — qvinnorna skyddade inom familjen, männen utsatta för frestelserna af det offentliga lifvet — som väsentligen orsaka den fem à sex gånger större brottslighetsfreqvensen bland de senare än bland de förra. Låtom oss se till, i hvilken mån verkligheten bestyrker denna sats. På de områden af det offentliga lifvet, från hvilka qvinnan är helt och hållet utesluten, d. ä. det politiska och i allmänhet det medborgerliga lifvet, är det tydligt att, såsom förf:n sagt, frestelserna drabba endast männen. Vidare gäller förf:ns sats för den högre börds- och penningaristokratien, der qvinnorna röra sig nästan uteslutande inom familjen och sällskapslifvet. Men inom de långt talrikare klasser, der alla, utom i bästa fall familjemodern, måste arbeta för att inbringa penningar till sitt eget eller anhörigas uppehälle, der är skillnaden i lefnadsläge mellan qvinnor och män numera ringa. Så t. ex. inom

bildade familjer utan förmögenhet. För båda könen sker arbetet till stor del utom hus och är esomoftast förenadt med penningansvar. Underhållet af fattiga anhöriga åligger lika ofta den arbetande qvinnan som den arbetande mannen. Hennes krafter blifva minst lika medtagna och hennes natur kräfver uppmuntran och förströelse lika väl som hans. Kort sagdt: frestelsen att med olofliga medel förbättra sin ställning, hjelpa sina närmaste, eller vinna en kort tids glömska af arbetslifvets börda, ligger henne lika nära som honom. Hvarför t. ex. de qvinnor, som hafva anställning i statens tjenst, i banker och andra penningverk eller inom affärsverlden, skulle vara mindre frestade att tillgripa de medel de hafva om händer, än de män, som arbeta på samma områden, är svårt att inse. Enda skillnaden torde ligga deruti, att männen innehafva de ledande, vigtiga posterna och ansvara för de större penningbeloppen, samt att möjligen njutningslystnaden skulle innebära en starkare frestelse för de högt aflönade männen än egna brödkymmer och anhörigas nöd för de lägre aflönade qvinnorna.

Inom andra yrken och anställningar, der penningansvaret icke spelar någon rol, är förhållandet enahanda. Läkarens kall kan ej i och för sig innebära mera frestelse än barnmorskans eller sjuksköterskans, lärarens icke mera än lärarinnans.

Bland kroppsarbetare kan väl knappast *någon* anledning finnas till mindre frestelse för qvinnorna än männen. Handtlangerskan med oket, hängande öfver sina axlar, är ej mera skyddad än muraren, som hon betjenar. Qvinnan vid skurbaljan eller på tvättbryggan, vid krogdisken eller i cigarrboden, i fabriken eller som tjenare i andras hus är icke mindre utsatt för frestelse till brott än männen vid sina arbeten. I hvad mån landtbrukarens dotter, arbetande vid väfstolen eller räffsan, skulle vara mera skyddad än hans son vid hyfvelbänken eller lien, hvarför sömmerskans lefnadsläge skulle vara mindre frestande än skräddarens, ladugårdspigans än stalldrängens, det är i sanning omöjligt att inse. Här, bland den stora massan af folket, förefinnes ju icke ens det offentliga lif, som enligt förf:ns sats skulle utsätta männen för frestelser, mot hvilka qvinnan inom hemmet skulle vara skyddad.

Det synes oss då, som vore det endast inom vissa, mindre talrika kategorier af befolkningen, som förf:ns sats om den stora olikheten i qvinnans och mannens lefnadsförhållanden eger tillämpning. Icke heller vågar man tyvärr anse familjens skydds-

makt vara så stark, som förf:n antagit, eftersom, enligt hans uppgift, »qvinnorna hafva en stor andel just i de afskyvärdare brott», som begås inom familjerna, t. ex. mord på anhöriga, m. m.

* *
*

Om man nu med förf:n vidhåller, att det icke är könet i och för sig, som orsakar skillnaden i kriminalitet mellan de båda könen, och om, såsom vi tro, olikheter i yttre lefnadsläge endast i någon mån kunna förklara densamma, så måste man väl söka orsaken på inre områden, i någon skarpare olikhet af lifsåskådning eller rättsprinciper hos män och qvinnor.

Förf:n yttrar några gripande ord om huru brottsligheten tillväxer, i mån som det religiösa lifvet aftager i styrka. Det ligger då nära till hands att spörja, om det är någon olikhet mellan könen i detta afseende, som kunde gifva oss förklaringen på deras olika kriminalitet. Men vi finna snart, att det icke gifves någon pålitlig mätare, som för menskliga ögon kunde bestämma det religiösa lifvets vexlande styrka, och att det således vore förmätet att på detta område söka afgöra frågan.

Närmast intill det religiösa lifvet erbjuder sig det sedliga till pröfvosten för det förhållande, som vi vilja utforska. Frågar man sig, om här i något fall råder en så skarp principiel olikhet mellan män och qvinnor, att den kan förklara det föreliggande problemet, så tvingas man att gifva ett jakande svar.

I hvilka lefnadslägen än män och qvinnor befinna sig, så råder nämligen emellan dem den största olikhet i fråga om principen för ett sedligt lif, särskildt med afseende på förhållandet könen emellan. Hvad som här betraktas som skam och förnedring för qvinnorna, anse männen i allmänhet för sig vara rätt eller i alla händelser tillåtligt, ja nödvändigt. Dock hafva icke *alla* qvinnor förmått afhålla sig från ett osedligt lif; likaså hafva icke *alla* män hyllat den gängse grundsatsen, att det för dem är tillåtet att lefva osedligt. Sålunda har, genom undantag från regeln, uppstått å ena sidan ett jemförelsevis litet antal qvinnor, som öfverlemnar sig åt ett tygellöst lefnadssätt, å andra sidan en fåtalig grupp män, som från ungdomen lefvat, i likhet med flertalet qvinnor, ett kyskt lif, hvartill komma de gifta män, hvilka genom äktenskapet med en ren qvinna räddats från det utsväfvande lif, de i ungdomen fört. Men i stort taget torde helt visst skillnaden mellan könen i sedligt afseende vara ännu större än skillnaden i kriminalitet.

Här framställer sig nu helt naturligt den frågan: *I hvad förhållande står osedligheten till kriminalitetsfreqvensen?*

Hr Berggren har tagit frågan i betraktande, men blott inom ett enstaka undantagsförhållande. Brottsligheten bland prostituerade qvinnor, säger han, är så oerhördt stor, att den »så att säga» kan anses »utjemna» skillnaden i öfrigt mellan männens och qvinnornas kriminalitet.

Af denna uppgift framgår således, att hos qvinnan den otyglade lidelsen i förfärlig grad predisponerar för brott?

Huru verkar då samma orsak på männen?

Förf:n har endast indirekt besvarat denna fråga, men det är för vårt ändamål nog. Det finnes, har han sagt, ingenting specielt i qvinnans eller mannens natur, som framkallar större eller mindre benägenhet för brott, större eller mindre motståndskraft mot frestelsen. Hvad som förleder mannen till brott, måste under samma förhållanden förleda qvinnan och omvändt. Häraf följer med nödvändighet, att samma inflytande, som ett tygellöst osedligt lif har på qvinnans kriminalitet, har det också på mannens, om eljest förf:ns förutsättningar äro riktiga.

Orsaken till den stora skillnaden mellan könen i kriminalitet är ju då lätt funnen. Frånsedt den, som kan härflyta af deras olika lefnadsförhållanden, måste den nämligen ligga deruti, att flertalet qvinnor erkänner kyskhetens pligt och lyder den, men flertalet män deremot afvisar denna pligt och öfverlemnar sig åt ett osedligt lif, hvilket åter, såsom vår författare visat, i hög grad predisponerar för brott.

Hvarför förf:n försummat att göra denna slutledning af sina premisser, är svårt att förstå. Sannt är, att förhållandet i afseende på männen icke kan med siffror beräknas. De lastbara männen hafva icke, såsom de lastbara qvinnorna, blifvit räknade och sammanförda i en afskild klass, brännmärkta med ett särskildt namn, samt stälda under allmän uppsigt. Det är således förklarligt, att den vanliga statistikern, som räknar endast med siffror, ej kan upptaga dem. Men en forskare, hvilken gjort moralstatistikens resultat till föremål för sitt studium, måste väl räkna med andra storheter, om han eljest vill leta sig fram till de dolda krafter, som i menniskans bröst amma den syndiga tanken. Han måste väl ega både rätt och pligt att göra jemförelser mellan analoga förhållanden och beräkna sannolikheter, der siffror icke kunna anskaffas. Således: när herr Berggren, utan att anföra siffror, omnämner det förfärliga in-

flytande, som osedligheten bland en liten undantagsklass af qvinnor har på deras kriminalitet, kunde man med skäl begära, att han lemnat en motsvarande redogörelse för det inflytande, som osedligheten bland männen har på *deras* kriminalitet, approximativt beräknad.

Man kunde också väntat att förf:n påpekat, hvilket oerhördt ansvar, som måste drabba den lagstiftning, hvilken i det moderna samhället skapat en sådan klass af qvinliga parias och fortfarande underhåller densamma, på det att männen ostraffadt må dela dess usla lif utan att derför dela skammen och tvånget, som vidlåder densamma.[1]

När vidare hr Berggren på ett djupt upprörande sätt skildrar huru barn, som blifvit utsatta eller på annat sätt »af sina mödrar öfvergifna», nästan tyckas »likasom tvingas in på lastens väg,» så hade man kunnat fordra, att han också antydt hvilken stor del af det förfärliga ansvaret för dessa olyckligas öde, som faller på *fäderna*, hvilka i första hand öfvergifvit både mödrar och barn![2]

Vi anföra detta, icke emedan vi skulle velat, att förf:n förtegat eller förbihalkat skuggsidorna i qvinnoslägtets lif; tvärtom. Vi och våra medsystrar äro honom tack skyldiga för dessa upplysningar, gifna, som de äro, i strängt varnande syfte. Det grämer oss blott, att han icke gjort detsamma för våra bröder. Den djupa sam-ansvarighet, som har sin rot just i den kristliga lifsåskådningen, och som vår tid erkänt i högre mån än någon föregående, gör, att hvar och en enskild, vid framställningar sådana som den ifrågavarande, känner sig i viss mån medskyldig i slägtets synd och derför manad att motarbeta densamma. Att hr B. förbisett behofvet också för männen af en sådan varnande väckelse, är i vår tanke ett fel, som minskar värdet af hans uppsats, på samma gång det innebär en orättvisa, som kan göra den farlig och motverka dess goda syfte. Nu kunna ytliga läsare af hans framställning draga den falska slutsatsen,

---

[1] Här är icke stället att ingå i några detaljer af det motbjudande ämnet; derför må blott antydas huru uselheten är likasom koncentrerad på den nämnda undantagsklassen af qvinnor; huru i följd deraf predispositionen för brott inom denna fåtaliga klass antagit större proportioner än i allmänhet bland männen; huru deremot hos männen utsväfningarne och deras följder äro utbredda bland ett ofantligt mycket större antal, samt huru åter detta måste medverka till den betydliga brottslighetsdifferensen mellan könen, i stort sedt.

[2] Samma orättvisa begås, då barnamordet tillräknas endast modern, ehuru det i de allra flesta fall är föranledt deraf, att fadern öfvergifvit sitt barn och lemnat dess mor hjelplös i kampen mot skam och nöd.

att den större brottsligheten inom det manliga slägtet är en nödvändig följd af »det offentliga lifvet» och dess frestelser, ett antagande, som skulle förringa kraften af den vackra vederläggning förf:n ger af påståendet om den menskliga viljans ofrihet. Äfven en annan farlig missuppfattning ligger nära till hands för hr B:s läsare; den nämligen, att mannen i afseende på sådana brott, i hvilka han haft lika stor, om ej större del än qvinnan, icke behöfver göra sig några förebråelser, eftersom lagen och sjelfva den kristliga moralstatistiken åtalar och dömer endast den qvinliga brottslingen.

Det kan måhända anmärkas till försvar för hr B:s framställning, att den är grundad på den tyske förf:n A. von Oettingens arbete: »Die Moralstatistik in ihrer Bedeutung für eine Socialethik». Vi kunna ej döma derom, men önska blott, att den svenske förf:n sjelfständigt och opartiskt behandlat det högvigtiga ämnet.

* *
*

Slutligen komma vi till hr Berggrens förutsägelse, att qvinnans del i kriminaliteten skulle blifva större i mån som hennes sociala ställning förändras i den riktning, som vår tids »mera radikala emancipationssträfvanden» åsyfta.

Om nu detta påstående innebär, att en vidsträcktare andel i arbetet inom det medborgerliga lifvet eller affärsverlden, i skolans, vetenskapens eller konstens tjenst o. s. v. skulle stegra qvinnans andel i brottslighetsfreqvensen, så våga vi hoppas, att förf:n ej blir sannspådd. Ty väl må det vara sant, att en del qvinnor, i följd af natur eller uppfostran, sakna förmåga att leda sig sjelfva enligt riktiga grundsatser, och derför borde hållas fjerran från frestelser, *om sådant vore möjligt.* Men helt visst skall flertalet rättänkande qvinnor stärkas och stödjas äfven i sedligt afseende genom den nya sakernas ordning, som arbetet på qvinnans sanna frigörelse, hennes rätt till kunskap och sjelfförvärf, m. m. sträfvar att åstadkomma. Vi grunda denna förhoppning först derpå att arbetet, i och för sig, är en af de erkändt starkaste, sedligt skyddande makter, som finnas — lär oss icke redan katekesen, att arbete »hindrar många tillfällen till synd». Derjemte bygga vi vår öfvertygelse på det antagandet, att, med ökade utsigter till sjelfförsörjning, antalet af de qvinnor, som nu, drifna af nöd och brist, kasta sig i lastens armar — och deras antal är

förfärande stort — skall högst betydligt förminskas; vidare styrkes vårt hopp deraf, att den betydliga förändring, som qvinnornas sociala ställning redan undergått, icke hittills visat sig medföra någon af de fruktade sociala farorna. Dertill kommer slutligen vår förvissning, att qvinnans inträde på nya verksamhetsområden, der normen för det moraliskt rätta hittills ensamt bestämts af mannen, skall på dessa områden öfva ett renande och sedligt stärkande inflytande, som måste minska i stället för att öka predispositionen för brott.

Syftar förf:ns antagande åter på socialisternas teorier för qvinnoemancipationen enligt Bebels bok, hvarigenom sedelagen skulle kullkastas, äktenskapet upphäfvas och qvinnornas moral sänkas till likställighet med mannens — för att nu icke tala om familjens och hemmets upplösning — samt religionens ersättande med naturvetenskapen(!), allt enligt Bebel, så erkänna vi för visso, att hr Berggrens förutsägelse är riktig och brefskrifvarens varning väl befogad. Att under sådana förhållanden kriminaliteten inom *båda* könen skulle komma att stiga — i motsats til hvad Bebel förmenar — och att *skillnaden* mellan dem sålunda äfven då skulle förblifva konstant, gör icke förf:ns varning mindre behjertansvärd.

Det vore både enfaldigt och förmätet att påräkna, att vårt folk skulle gå fritt för smittan af den sociala revolutionens jäsningsämnen, och det är vår pligt att rusta oss deremot. Just detta är på qvinnofrågans område Dagnys och Fredrika-Bremer-Förbundets uppgift. Andra krafter börja verka på den stora arbetarfrågans sunda lösning. Ville blott allt flera rättänkande och sansade menniskovänner inse och erkänna, att »vi endast med den sanna frigörelsen kunna bekämpa den falska» och förena sig i den kampen — då skulle tvifvelsutan stora och olyckliga omstörtningar förekommas. Helt visst kunde också en forskare på moralstatistikens område taga verksam del i denna kamp. Så t. ex. genom en utredning af osedlighetens och lastbarhetens förhållande till kriminaliteten, genom väckande af den sedliga sam-ansvarigheten könen emellan, genom påpekandet af opinionens och sedens inflytande på den sedliga viljan, m. m. Kan han också ej härigenom inverka på lagstiftningen, skulle han dock kunna rena den allmänna meningen och skärpa rättsmedvetandet samt derigenom skapa ett värn mot synden, starkare än blotta bemödandet att undvika hvarje frestelse till ondt.

* * *

Under afvaktan på en sådan rättvis och lärorik behandling af hvad den tyske författaren kallar »socialetiken» anteckna vi här nedan de slutsatser, som för oss framgått af hr J. Berggrens betraktelse öfver den olika kriminaliteten hos könen:

1:o) Att den otyglade sinliga lidelsen är en bland de onda krafter, hvilka i högsta grad predisponera för brott;

2:o) Att det i väsentlig mån är den af qvinnan erkända pligten att lefva ett kyskt och återhållsamt lif, som både ger henne större kraft att motstå frestelsen och gör henne mindre predisponerad för brott, samt sålunda förklarar hennes ringa andel i kriminaliteten;

3:o) Att det tvärtom är den förmenta rättigheten att gifva de sinliga drifterna — dryckenskapsbegäret och spelpassionen deri inbegripna — fria tyglar, som hos det manliga slägtet slappar kraften att motstå frestelser, gör det mera predisponeradt för brott samt framkallar dess stora andel i kriminaliteten. Vidare,

4:o) Att de vetenskapliga forskare, hvilka från moralstatistikens döda siffror vilja göra slutledningar rörande det lif, som lefves omkring oss och ställa detsamma i den kristliga lifsåskådningens ljus, måste taga med i räkningen äfven de brottsliga handlingar, hvilka icke lagligen kunnat åtalas, men som varit anledning till nya brott, samt fördela ansvaret för sådana förbrytelser rättvist mellan, å ena sidan den dömda och vanhedrade, å andra sidan den odömde och i verldens ögon alltjemt lika hederliga brottslingen. Och slutligen

5:o) Att det för den kristliga etiken icke gäller att med yttre medel bevara det ena könet för frestelse, medan det andra lemnas att lefva hur tygellöst som helst, utan att det gäller att hos båda inprägla den vaktande tanken: *Låt oss icke fresta hvarandra!*

En ferie-färd.

Efterföljande bref är icke skrifvet för offentligheten. Det innehåller berättelsen om den fotvandring jag i somras företog med några lärjungar från Högre lärarinneseminariet och Normalskolan. På red:s af Dagny enträgna begäran lemnas det nu till offentligheten i den förhoppning, att det möjligen kan komma några af hemmens och skolans målsmän att tänka på, att våra flickor också höra till den skolungdom, som kan behöfva komma ut på »sommarvandringar».

— — — Nu skall jag hålla mitt löfte och berätta dig något om vår feriefärd, hvilken lyckades väl och skänkte flickorna, som jag hoppas, både nytta och nöje. Vi foro från Stockholm onsdagen den 7 Juli kl. 5 e. m. med ångbåten Pius, som förde oss uppför Strömsholms kanal till Smedjebacken. Pius är en liten primitiv ångbåt, der man äter matsäck och lefver helt ogeneradt. Den har ej heller blifvit berörd af tidens brådskande fart, utan går sin lunk i sakta mak. Flickorna förfogade öfver en liten salong med sängplatser i två våningar; jag hade öfre våningen i en trång hytt med en högljudt slumrande fru i den nedre.

Så snart vi kommit om bord, underrättade jag kaptenen, att jag reste med »skolungdom», och han blef då idel vänlighet och gick oss sedan till mötes på alla sätt. Han lät till och med en gång Pius gå med half maskin, för att flickorna skulle få rita af ett pittoreskt gammalt hus. Ingen af mina unga medresande hade förut farit genom en sluss, och som vi hade tjugofem sådana att passera, erbjöd sig godt tillfälle till sluss-studier. Vi kunde också gå till fots långa stycken, och som naturen är vacker nästan hela vägen, njöto vi af allt hjerta.

Först fredags morgon kommo vi till Smedjebacken, och fastän Pius varit både trög och trång och obeqväm, var det med verklig rörelse, som flickorna sade honom farväl. Kaptenen, styrmannen, Lina (restauratrisen), »den rutige» och »den randige» (två män af besättningen) gå visst aldrig ur deras minne. Från Smedjebacken har man visserligen jernväg, men vi läto våra renslar på egen hand, mot 25 öres afgift, begagna detta fortskaffningsmedel och vandrade sjelfva den 1 $^{1}/_{2}$ mil långa vägen genom en herrlig natur till Ludvika, der jernvägen sedan fick hämta upp oss och föra oss till Borlänge.

Här togo vi in på ett enkelt, men fint och trefligt hotell, som fröken M. R. anvisat oss. Jag önskade du hade sett flickornas förtjusning öfver att få bo på hotell — ett nöje, som var för dem fullkomligt nytt. Jag hade förut ej riktigt tänkt på att mina turister voro så oerfarna. Två af dem hade aldrig rest längre än till Upsala; af de öfriga hade en varit vid Krylbo, den andra så långt som till Källvik.

De små vedervärdigheterna på Pius bidrogo också att göra det stora luftiga hörnrummet i Borlänge till ett rent paradis. Efter att hafva hvilat ut här, gingo vi till det närbelägna Domnarfvet, sågo de vackra arbetarbostäderna och träffade på en f. d. elev i vår skola, som vistades der hos sin bror, hvilken var anstäld på platsen som ingeniör. Genom de hyggliga syskonen fingo vi tillträde till verkstäderna och kunde bese allt på bästa sätt. Det träffade sig också så lyckligt, att vi fingo se en bessemerblåsning. Du kan lätt tänka dig hvilket intryck masugnar, valsverk och sotiga smeder skulle göra på sällskapet. När nu härtill kommer, att disponentens bostad ligger på en i Dalelfven utskjutande udde, der Jösse Erikssons Borganäs fordom stod, så fick stället också sin romantik, och det beslöts enhälligt, att Domnarfvet skulle betraktas som en af de förnämsta »glanspunkterna». Dessa blefvo likväl sedan så många, att jag tror de sammanflutit till någonting stort glänsande, som omfattar hela resan. Lördagen gjorde vi en utflygt till Ornäs, och här fann den ungdomliga patriotismen *sin* glanspunkt. Den gamla pittoreska byggnaden med sina minnen af Gustaf Vasa och den leende naturen kring Runn hade rent tagit flickorna fångna. Jag trodde, att jag aldrig skulle få dem med mig derifrån. Stämningen höjdes också af ett besök hos stationskarlens hustru, som förevisade stället. Hon hade så fint och nätt i sin lilla bostad och var sjelf så vän och fager, att om någon af mina turister slår sig på författarskap, blir hon bestämdt hjeltinnan i en novellett.

För att få se litet mer af Dalelfven gingo vi till fots från Borlänge till Dufnäs station på Siljansbanan. Under vägen passerade vi Båtsta och hvilade oss på »predikstolen», hvarifrån man har den granna utsigten öfver elfven med dess stränder och de kringliggande höjderna. Samma dag om aftonen kommo vi med jernväg till Leksand och mottogos der af fru L. samt en kamrat till flickorna, boende i klockargården. Den förra tog en af resenärerna med sig, och de öfriga inbjödos till klockargården, hvilken för *mig* står som »glanspunkten». Den frid och ro, parad med friskhet och glädje, som rådde der, verkade outsägligt välgörande. Också voro vi der hela tre och en half dag.

På söndagen sågo vi roddbåtarna med det högtidsklädda kyrkfolket, bevistade gudstjensten, gjorde på e. m. en utfärd på Siljan och njöto af utsigten från Käringberget. Måndagen åter bjöd på en mera ovanlig tur. Vi vandrade nämligen då — vi turister med Leksandsvännerna och dessas kusin, en student — till den en mil från klockargården belägna fäboden. Att för Stockholmsflickor komma på besök till en fäbod — någonting som de förut endast läst i geografien om — det var ju något rent förtrollande. De små husen, fjerran från allt granskap, skogstjärnen, åsen, hvarifrån man kunde se långt ut åt Siljan, fäbodkullans glädje öfver vårt besök — allt var så nytt och hänförande. En mils vandring uppför branta backar ger också god matlust. Aldrig hade väl flickorna drömt om att kunna förtära sådana qvantiteter mjölk som då — och middagen med stekt fläsk och potatis serveradt på mycket bristfälligt porslin och mjölken i träskålar, allt var oförgätligt.

Efter middagen började det regna. Då blef Elma vår »räddande engel», i det hon ur sitt minnes rika fatabur uppdukade det ena poetiska praktstycket efter det andra. I fäbodens lilla gästkammare föredrogos stycken af fru Lenngren, Rydberg, Snoilsky m. fl. Också Annie lemnade värdefulla bidrag. Fjalar tycktes vara hennes älsklingsskald. Jag satt i tysthet och gladdes åt att våra flickor verkligen älska svenskt skaldskap. Så hade vi solosång och samsång, och så gjordes lekar — men regnet upphörde ej. Ett beslut måste fattas: öfvernatta i fäboden eller gå hem? Vi bestämde oss för det senare och vandrade en hel mil i regn utan alla äfventyr, utom det att Elma kom på hufvudet ned för en stätta och tappade sin pince-nez, hvilken hon dock fick igen. För att skydda oss mot regnet voro vi alla utstyrda mer eller mindre underligt, och Agda har i sin skizzbok förevigat de vandrandes personligheter.

Våta som tuppar kommo vi hem kl. 10, men voro nästa morgon lika krya. De följande dagarna delades mellan kammarmusik och utfärder. Onsdags eftermiddag bröto vi upp från Leksand för att vandra till Rättvik. Våra vänner i klockargården voro oss följaktiga till Plintsbergs by. Utsigten derifrån öfvergår i kännares ögon den från de beryktade Bergsängs-backarna. Efter att ha njutit af utsigten togo vi in i en bondgård, der aftonmåltid erhölls, bestående af nykokt potatis och salt strömming med bittersalt smör och surt dricka. Anrättningen serverades ute, och af de ätande sutto somliga högt uppe på en stege och andra på ett källartak. De mer stadiga sutto på förstugutrappan. Natten tillbragte vi i en lada: sju qvinfolk i en lång rad på halm, med nyväfda präktiga filtar öfver oss, studenten i en vrå, och svalorna i taket.

Sedan vi följande morgon med saknad skilts från våra Leksandsvänner, måste vi vandra en hel mil till Rättvik, innan vi kunde få mat. Elma förklarade visserligen, att hon i Stockholm alltid blef sjuk, om hon gick ut, innan hon förtärt något; men jag lugnade henne med att luften här var så frisk, att hon ej behöfde vara ängslig — och sjuk blef hon ej heller. Från Rättvik gingo vi med ångbåt till Mora, der vi beságo Vasamonumentet m. m. I Mora började vår egentliga fotvaudring, som skulle sträcka sig till Åsens by i Elfdalen. Sedan vi med färja kommit öfver elfven, hade vi att tålmodigt vandra öfver en nära 2 mil lång sandmo. Nästan inga menniskoboningar, endast några öfvergifna fäbodar sågo vi på vår väg. Dagens mål var Elfdalens kyrkby, och för att hinna fram begagnade vi oss af det i Norge s. k. åk- och gå-systemet. När flickorna åkte, var det för dem ett stort nöje att språka med skjutskarlarna. I kyrkbyn finnes lyckligtvis en mycket god gästgifvargård, hvars värdfolk visade oss mycket tillmötesgående i alla afseenden. Särskildt förtjenar deras prisbillighet mot turister att beaktas. Vi skola alltid i tacksamt minne bevara deras vänlighet. Följande dag skulle vi bevisa oss som »sanna och verkliga turister». Våra dagsmarscher hade dittills varit mycket spaka. 1 1/2 eller 2 mil hade varit det högsta vi åstadkommit. Nu skulle vi på 1 dag gå 3 mil: från kyrkbyn till Åsen och tillbaka igen. En utväg hade ju alltid varit att taga skjuts, men våra kassor och vår turistära manade oss att

förakta ett dylikt hjelpmedel. På middagen voro vi lyckligen i Åsens by, der Elfdalens storartade, vilda natur möter i all sin prakt. Återvägen var sträfsam. De musikaliska af sällskapet tröttnade dock aldrig att genom muntra sånger lifva våra domnande krafter. Vare detta sagdt till deras stora heder och berömmelse! Kl. 9 på aftonen voro vi åter i våra trefliga rum i kyrkbyn, och nu fattades intet i vår turistära. Under fäbodvandringen hade vi varit genomvåta och under Åsens-vandringen hade vi lifnärt oss med litet cakes och choklad. (I materielt afseende lemnade Åsen mycket — ja allt — öfrigt att önska.) Vi hade sålunda ej dukat under hvarken för regn, hunger eller trötthet, turisternas fiender. Inga menliga följder visade sig efter den stränga marschen, om jag undantager de plågor, som alltid måste utstås af den, som på en vandring ej har lämpliga skodon. På söndagen voro vi i Elfdalens kyrka och vände derpå åter söderut.

Återvägen togo vi öfver Våmhus by, och jag önskar, att du der sett oss jaga från gård till gård, från handelsbod till handelsbod efter något ätbart. Slutligen fingo vi spaning om att en korg hvetebröd kommit till en bod från Mora. I språngmarsch ilade vi dit och slogo oss likt glupande ulfvar ned kring korgen, somliga sittande på disken, andra på en lår. Handelsmannen satte fram vatten, och så begynte måltiden. Elma åt 7 (säger sju) ganska stora bröd. Men nu kommer det rörande i äfventyret. En annan handelsmans hustru hade sett våra ströftåg och kom ut, frågande om hon ej finge bjuda på kaffe, eftersom det föll sig så väl, att hennes man dagen förut varit vid fäboden och fått grädde med sig hem. Sagdt och gjordt! Efter få minuter sutto vi vid den goda qvinnans kaffebord, der den sköna drycken med smör och bröd inmundigades med en aptit, som om hvetebrödskorgen från Mora aldrig funnits till. Efter måltiden spelade värden på orgel och hans hustru sjöng en munter kärleksvisa från Vingåker på minst 15 verser — allt beledsagadt af orgeln.

Huru vi vid Bäcka bruk fingo skåda det nya porfyrverket, huru vi rodde med båt öfver till Orsa och derifrån följande morgon till Mora, der kamrater råkades, samt hur vi ytterligare färdades med ångans hjelp öfver land och vatten, tills vi hamnade i Falun, det får du föreställa dig. Jag har aldrig funnit något särdeles vackert i Falun, men ungdomen, som lockas af allt nytt, fann det vara ett stort nöje bara att vandra på stadens gator. Det största nöje Falun hade att bjuda på var dock grufbesöket. Tänk dig flickornas känslor vid att kläda sig i grufdrägt och att som Sigrid få bära det ena blosset och så börja den hemlighetsfulla vandringen i mörka gångar och klättra i stegar och trappor! Entusiasmen bröt ut nederst i grufvan, der den ena sången aflöste den andra, t. o. m. »*Hvad det är skönt ändå här i naturens sköte!*» gick af stapeln. Sedan vi varit nere i grufvan, fingo vi bese hyttan och alla verkstäderna, eftersom vi ändå »bara vore fruntimmer». Sedan vi lemnat Falun, voro vi ännu en gång i jordens innandöme, men den gången i Säters sköna dal. Den 22 juli anlände vi öfver Upsala hem till Stockholm, och jag tror, att vi alla komma att bevara resan i kärt minne.

— — — — — — — — — — — — — — —

För Dagnys läsare torde det ej vara obekant, att sistlidne vinter här i hufvudstaden bildades en förening för främjande af skolungdomens sommarvandringar. Den i ofvanstående bref skildrade feriefärden möjliggjordes genom ett understöd, som nämnda förenings styrelse godhetsfullt beviljade. Detta understöd lemnades för att söka få fotvandringar i gång äfven bland den qvinliga ungdomen, men styrelsen hoppas, att en särskild qvinlig styrelse måtte bildas för att taga flickornas fotvandringar om hand, då den nuvarande styrelsen har ett fullt tillräckligt fält för sin verksamhet bland gossarna. Då vi alla veta, att våra skolflickor om vintern föra ett vida mer instängdt lif än gossarna, är det ju tydligt, att om några framför andra behöfva litet »friluftslif» om sommaren, är det just flickorna. Sjelf har jag varit vittne till den nytta och glädje mina unga reskamrater haft af att få blicka litet in i den verld, som finnes utom de trånga gränser, inom hvilka de vuxit upp. Det vore derför väl, om man tänkte på att bereda äfven flickskolornas lärjungar tillfälle att göra sommarvandringar.

L. E.

Den qvinliga valrättsrörelsen i England och hvad vi i Sverige af den hafva att lära.

II.

I Dagnys aprilhäfte lemnade vi en kortfattad historik af gången af den qvinliga valrättsrörelsen i England. Sedan dess hafva vi haft glädjen att från utgifvarinnan af English Woman's Review, miss Caroline Ashhurst Biggs, en af förkämparne för qvinnosaksrörelsen i England, mottaga nedanstående bref, som redogör för den ställning, som denna vigtiga fråga för närvarande intager.

Augusti 11. 19 Notting Hill square London W.

— — — För några veckor sedan erhöll jag ett mycket vänligt bref från fru H., edert biträde vid redaktionen af Dagny, med en helsning från Er och några frågor angående utsigterna för vårt arbete med afseende å qvinnans rösträtt, som jag ej då var rätt i stånd att besvara, enär parlamentsvalen ej då ännu egt rum. Nu kan jag glädja Er med underrättelsen, att våra utsigter äro goda, så att vi verkligen kunna vänta att ganska snart vinna vårt mål.

I det senaste parlamentet ansågs antalet af våra vänner vara 314 (af 670). Proportionen af de *kända* motståndarne var mycket mindre, och der fans ett stort antal, om hvars åsigter vi voro i okunnighet.

Underhuset röstade tre gånger i frågan, huruvida det skulle fortskrida till att taga motionen under öfvervägande eller uppskjuta debatten, och som resultatet var gynsamt för oss, antogs, som bekant, motionen utan omröstning till andra läsningen. Den kom aldrig längre. Ehuru ett så stort antal af det liberala partiet under åratal understödt oss, hafva dess ledare, Gladstone, Hartington, sir H. James, sir W. Harcourt och andra, länge varit våra motståndare. Som Ni säkert känner, förmådde mr Gladstone för tvänne år sedan 104 af sitt parti, som hade varit våra vänner, att rösta emot oss, och omintetgjorde derigenom vårt säkra hopp om att blifva inbegripna i reformbillen. Samma tryck utöfvade han till en viss grad under den sista parlamentssessionen. Vid ett tillfälle vet jag, att vår fråga skulle bringas under diskussion, då en af ministrarne skickade efter några af Parnellisterna, som på den tiden voro färdiga att göra Gladstone sig förbunden på hvad sätt som helst, och kom öfverens med dem, att de skulle fortsätta att tala så länge öfver det ämne, som näst förut förelåg (och som eljest skulle hafva blifvit expedieradt på ett par minuter), att kl. skulle hinna slå 12,30 på natten och vår fråga således ej kunna komma före den gången. Enligt den så kallade half-ett regeln, kan intet förslag, som är »blocked», d. ä. som någon medlem af huset förklarat sig vilja motarbeta, komma under diskussion senare än kl. 12,30 på natten. Vårt förslag »blockades» naturligtvis och sålunda förlorade det all utsigt att komma före. Det var för oss klart, att om mr Gladstones regering qvarblifvit vid styret, skulle återigen en del parlamentsledamöter förmåtts rösta emot oss.

Resultatet af de nya valen har varit 1:o) att föröka antalet af våra vänner (sådana som antingen hafva röstat för oss eller skriftligen eller i offentliga uttalanden lofvat att understödja oss) till 344: å andra sidan är antalet af våra *kända* motståndare endast 136. De återstående äro, så vidt oss kändt är, neutrala; 2:o) att vi nu genom att de konservativa ånyo kommit till makten, hafva mäktiga vänner i sjelfva kabinettet. Några af regeringens ledande män, lord Salisbury, lord Iddesleigh, sir J. Manners, sir John Gorst, äro gynsamt stämda för oss och ett mycket större antal konservativa äro färdiga att rösta för oss nu, än vid något föregående tillfälle. Det synes som hade den känslan allt mera trängt igenom, att qvinnornas röster skulle blifva mera oföränderliga och *att lita på* än många af de nya manliga elektorernas; samt att de besuttna qvinnorna, hvilka vanligen höra till den bildade klassen, i många grefskap representera en ej så liten förmögenhet.

Under tiden fortgår ifrigt arbetet med att värfva qvinnorna för de olika partierna: Gullvifve-ligan (the Primrose League) för de konservativa, Liberala föreningen, Home-rule-ligan, Unionisternas förbund etc. Jag tänker detta är en oundviklig sak, men den gläder mig icke. Jag skulle mycket heldre se, att qvinnorna stode utom partiväsendet, att de röstade för hvad de ansåge vara de bästa männen eller de bästa lagarne utan afseende på opinionen inom de olika partierna. Det är mitt hopp, att ett allt större antal män och qvinnor framdeles skola fatta sin politiska uppgift på detta sätt. Ett litet

sällskap stiftades i våras, som vill försöka att verka för en god politisk uppfostran förmedelst föreläsningar, diskussioner, spridning af skrifter, som afhandlade de olika sidorna af offentliga frågor, korteligen, som skulle söka att förmå röstegare att bilda sig sin egen åsigt i stället för att blindt följa en viss ledares, denne må i öfrigt vara huru framstående som helst. Vi kalla detta sällskap den *politiska nationalföreningen* (National Political Union), och hoppas att det skall blifva till någon nytta. Vid valet 1885 fingo de olika partiernas förberedande valmöten nästan öfverallt sin vilja fram, vid de senaste månadernas val voro de röstberättigade mycket mera sjelfständiga.

Här några ord till svar på er fråga, hvilka som nu äro de förnämsta förkämparne för qvinnans rösträtt. Af beqvämlighets- och sparsamhetsskäl indela vi landet i olika sektioner. Så har England fördelats i tre hufvuddistrikt: Manchester-föreningen åtager sig landets nordliga del, Bristol-föreningen den vestra, London-föreningen den södra och östra. I Manchester är miss Lydia Becker sekreterare, och 5 eller 6 parlamentsledamöter, jemte några andra, tillhöra styrelsen. Miss B. gifver ut »Women's Suffrage Journal» (Qvinnans rösträttstidning), den bästa redogörelse för vårt arbete vi egt sedan 1870. *Tidningen tillsändes hvarje parlamentsledamot och hvarje tidning i landet.* Miss B. är äfven London-föreningens parlamentsagent och tillbringar nödvändigtvis, under det parlamentet är samladt, mycket af sin tid i London för att vara i underhusets närhet.

Miss Balgarnie är sekreterare i London. Styrelsen derstädes räknar många väl kända namn: mrs Fawcett, miss Frances Power Cobbe, miss Boucherett (som grundade »Sällskapet för qvinligt förvärf» — Women's Employment Society —), mrs Lucas, namnkunnig som nykterhetstalare, miss Jane Cobden, den ryktbare statsmannens dotter och många andra. I Bristol fylles sekreterarens plats af miss Blackburn, en qvinna, som saknar sin like i energi och företagsamhet samt förmåga att finna ut nya sätt att föra vår sak framåt. I den styrelse hon tillhör, är mrs Ashworth-Hallett, som länge har arbetat för denna sak, kanske den verksammaste; äfven miss Priestman, svägerska till John Bright och mrs Clark, hans dotter, tillhöra denna del af England.

I Skottland är vår kära gamla vän, mrs Mc Laren i Edinburgh, sällskapets ordförande: hon har arbetat outtröttligt, innan hon blef af sjukdom försvagad. Här äro miss Kirkland och miss Wigham sekreterare.

Hvad slutligen Irland angår, så hafva vi i Dublin mrs Heslow, en dam tillhörande qväkarnes samfund och som arbetar synnerligen träget och med ett outtröttligt nit, samt i Belfast den mest hängifna och ihärdiga arbeterskan bland alla, miss Tod, hvilken med ringa förmögenhet och klen helsa under åratal helt och hållet gått upp uti sitt arbete för nykterheten, qvinnornas uppfostran och rösträtt samt sedlighetsfrågan. Hon har underbara naturgåfvor och eger bland alla qvinnor jag känner den vidsträcktaste kännedom ej allenast af irländska frågor, utan af literaturen i vidsträcktaste mening. Hennes föredrag är klart, vältaligt och rakt på saken, och unionisterna och protestanterna i Ulster se upp till henne som en af sina ledare.

En annan qvinna, som verkat mycket för oss genom kraftiga föredrag vid möten är mrs Ormiston Chant. En annan nyttig talare af helt annat slag är miss Wilkinson, en qvinna af arbetsklassen, som under de senaste två åren hållit ganska framstående föredrag öfver rösträttsfrågan. Utom dessa hafva vi bland våra förespråkare miss Orme (en qvinlig jurist) mrs Scatcherd, miss Muller och många andra.

Ehuru rösträttsfrågan afvisades, hafva vi den senaste parlamentssessionen att tacka för mycket. Den upphäfde näml. den skamliga C. D. akten (contagious diseases' act = lagen om smittosamma sjukdomar), den genomdref en lag, som anförtror faderlösa barn åt moderns förmynderskap, och en annan, som afser öfvergifna hustrurs underhåll. *Nu blicka vi framåt till en ännu större seger inom kort.*

Jag är mycket glad att tid efter annan höra huru edert arbete går framåt i Sverige. Jag hade nöjet att träffa fröken C. (som nyligen, efter hvad jag tror, blifvit medlem af Fredrika-Bremer-förbundet) under hennes besök i London, och hon gaf mig många intressanta detaljer om rörelsen. Jag läser alltid edra artiklar i Dagny med stort nöje och intresse.

Jag förblifver, etc. *Caroline A. Biggs.*

Härtill har Dagny blott att lägga de aldra senaste nyheterna från England, hvilka gifva vid handen, att det efter valen nu samlade nya parlamentet blott kommer att hålla en mycket kort session, hvarefter det kommer att prorogeras. Underhusets hela tid kommer derföre att — med knappt något undantag — egnas åt de nödvändiga financiella transaktionerna. Det är följaktligen omöjligt, att motionen om qvinnans rösträtt (the Women's Franchise Bill) kan komma under diskussion före parlamentets prorogation. Men åtgärder skola vidtagas för att dertill kunna erhålla en dag, så tidig som möjligt, efter parlamentets återupptagande af sitt arbete nästa år. Parlamentsledamoten Mr Woodall har åtagit sig att framlemna billen i fråga och har redan på öfligt sätt från sin plats i underhuset anmält sin afsigt att så göra.

Under tiden söka vännerna till qvinnans rösträttt med i politiska angelägenheter sedvanlig engelsk energi att arbeta för sin vigtiga reform. De samla fortfarande underskrifter på petitioner till billens understödjande, de hålla disskussionsmöten, der frågan grundligt dryftas, och lägga sig synnerligen vinn om att förmå de ännu odeciderade parlamentsmedlemmarne att med sina röster främja billens framgång. Dess vänner hysa ock det glada hoppet, att de nu ändtligen, på Drottning Victorias femtionde jubileumsår, skola vinna den seger, hvarpå de, med ett aldrig svigtande hopp, tålmodigt väntat allt sedan år 1867.

Nyutkommen literatur.

A. Ch. Edgren-Leffler. Ur lifvet, 4:de bandet. En sommarsaga, 1 och 2. Stockholm 1886.

Som vanligt är i Nordens nyare literatur, ställes äfven här en fråga »under debatt». Denna fråga är, huruvida makans och modrens kall för qvinnan måste innebära afsägelse af ett annat lefnadskall, åt hvilket hon förut med hela sin själ egnat sig, och i hvilket hon skördat storartade triumfer. Detta motiv har ej varit främmande för fru Edgrens föregående diktning. Vi finna det i viss mån redan i hennes förstlingsarbete, »En skådespelerska». Svaret tyckes der utfalla så, att endera måste uppoffras. En vidgad erfarenhet tyckes nu emellertid hafva bragt förf. på andra tankar. Visserligen framhåller hon, och detta med vida mer kraft än i sitt förstlingsarbete, de svårigheter och konflikter, dem hennes hjeltinna måste genomgå under striden mellan sina nya pligter och sin ännu alltjemt brinnande håg för sin förra lifsuppgift. Dessa konflikter äro ej här, som i »En skådespelerska», grundade nästan uteslutande i hennes egna moraliska lyten och i andras fördomar. De ligga till stor del i sakens egen natur. Men i slutet vill dock förf. åtminstone låta oss ana möjligheten af en försoning. Fullt till freds lär man emellertid näppeligen känna sig med denna försoning. Den blir mer en kompromiss emellan olika intressen, ett försök att hjelpligt nog under gifna förhållanden finna sig till rätta med vissa svårigheter än en egentligen principiel lösning af dessa.

Under dessa omständigheter måste det vara af intresse att gå förhållandena något närmare in på lifvet. Lätt finner man då, att man ej har för sig ett fall, der den nämda frågan framträder i sin rena enkelhet, utan der den genom förhandenvaron af vissa omständigheter är särskildt invecklad. Sådana omständigheter ligga först och främst i hjeltinnans ställning till den lifsuppgift, hvaråt hon förut egnat sig — målarinnekallet. Hon är ingen medelmåttig dilettant i målarekonsten, hon är fastmer rent af Nordens förnämsta artist inom denna riktning, åtminstone lofvar hon att blifva detta. Men för sin vidare utbildning, ja, för att kunna producera något af värde, måste hon vistas i södern, helst hela hennes anläggning ligger åt söderns natur och söderns färgprakt. Det är ingen vanlig, låt vara begåfvad, ja öfverlägset begåfvad qvinna, vi hafva att göra med, hon hör till de få, som födas en på hvar mansålder, och dertill går hennes begåfning i en alldeles säregen riktning, och denna riktning kräfver dertill rent af hennes vistelse fjärran från det land, der hennes make vistas. Det är ett helt och hållet exceptionelt fall, som vi hafva för oss, och det är det exceptionella i detta fall, som i väsentlig mån skapar konflikten. Ja, tillfälligheterna, vi säga rent af »oturen», spelar vår hjeltinna sådana spratt, att man ej kan annat än känna sig frestad att utbrista: Så synd att ej hennes tycke

råkat falla på en af Italiens söner; tänk, huru mycket lättare hennes konflikter då blifvit! Frågan är härigenom tillspetsad, det är sant, men den är *så* tillspetsad, att man får svårt att bringa henne tillbaka till en form, som har betydelse för vanliga menniskor. Huru den sällsynt begåfvade artisten reder sig i sina sällsynt invecklade förhållanden, lär oss ingenting, om huru vanliga menniskor skola reda sig i sina vida mer enkla förhållanden. Skulle *hon* stå vid ett ohjelpligt »enten — eller», skulle hon nödgas välja mellan sin kallelse och familjelifvet eller åtminstone mellan att uppoffra denna kallelse eller försumma ett och annat af det, som vanligen åligger makan och modren, såsom det ju ock stundom gifves män, som nödgas göra något liknande, så innebär ju ej detta, att icke hundrade-, ja, tusendetals qvinnor, för hvilka en liknande konflikt kan framställa sig, skulle kunna undgå detta smärtsamma val.

Härtill komma ännu andra omständigheter — först och främst karakteren af den man, med hvilken hon förenar sitt öde. Falk är en personlighet af eget slag, väl ej utan sina motstycken i verkligheten, men i alla fall afvikande från den vanliga menskliga typen och, vi våga påstå, detta utan skada för den senare. Hufvuddragen i hans karakter äro egenkärlek och principrytteri. På ett egendomligt, af förf. särdeles väl återgifvet sätt visar han sig tillhöra det slags menniskor, som, af naturen danade till despoter, göra dessa sina despotiska tendenser gällande under frihetens namn. Anstucken af Grundtvigianismens sämsta villomeningar, på samma gång han visserligen vetat tillegna sig några af dess bättre sidor, söker han med orygglig hänsynslöshet i lifvet tillämpa en mängd paradoxer, och om han ibland dispenserar andra från att följa dessa, sker det städse på ett sätt, som visar huru högt han sjelf tycker sig stå öfver sina likar. Men denna höga ståndpunkt intager han genom att skoningslöst tillämpa åtskilliga dels halfsanna dels falska satser, hvilka genom denna sin tillämpning ofta närma sig det befängda — och i hvarje fall äro egnade att föra menskligheten åtskilliga hundratals år tillbaka. Mensklighetens fortgång till jemlikhet och frihet kan aldrig befordras på den väg, han anvisar, ty denna väg leder med nödvändighet till att, emedan många ej ännu kunna få full del af kulturens välsignelser, förneka dessa åt dem, som kunna njuta dem, istället för att sprida dem så långt som möjligt. Om herr Falk *genom att* underkasta sig en smärtsam operation utan nutidens bedöfningsmedel och *genom att* förvägra sig sjelf enskildt rum på sjukhuset, om hans hustru *genom att* fortfarande nära sitt barn, när detta tillskyndar henne svåra lidanden, kunde lindra likars qval, så vore detta ädla handlingar. Men att underkasta sig allt detta, *blott derföre*, att andra måste göra det, detta stöter, som sagdt, på det befängda.

Att här ingå på någon kritik af hans åsigter vore naturligtvis ej på sin plats. Nog må vara att påpeka, huru som han är den olämpligaste make åt Ulla, som gerna tänkas kan. Och detta för oss äfven till den tredje af de omständigheter, vi vilja framhålla — att deras äktenskap är fotadt på allt igenom falska principer. Huru kan man tänka sig, att en förbindelse, ingången efter en flygtig bekantskap

mellan tvenne menniskor, så olika till lynnen, verldsåsigt och lefnadsvanor, skulle kunnat undgå störande konflikter, äfven om ej Ullas konstnärliga kallelse varit ett ytterligare söndrande moment? Denna förbindelse är, som hjeltinnan sjelf tillstår, helt och hållet grundad på en stämning. Men lifvet kan nu en gång ej byggas på stämningar, det måste byggas på allvarets grund. Det måste vara verkliga, reella lifsintressen, som förena dem, som skola hafva allt gemensamt. Några sådana finnas icke här. Äfven om, som här tyckes vara förhållandet, stämningen råkar att blifva *varaktig*, så ersätter den ej ett felande *lifsinnehåll*.

Dessa med hvarandra nära sammanhängande omständigheter i förening göra det skildrade fallet olämpligt till basis för en undersökning af sjelfva den sociala frågan. Om svaret i dikten utfaller mindre tillfredsställande, så beror detta i första rummet just på dessa omständigheter.

Detta allt säges dock ej som ett tadel emot förf. Det säges blott som en protest emot hvarje försök att ur arbetet draga några allmängiltiga slutsatser beträffande det sociala spörjsmålet om gift qvinnas verksamhetsområde. Och så mycket mindre hafva vi då anledning att här ingå på någon utredning af detta spörjsmål.

Behandlingen af allmänna frågor i diktens form kan hafva sina fördelar med sig, dem ingen må förneka. Men en olägenhet följer den alltid. Då man har för sig ett konkret fall i lifvet, komma alltid mer eller mindre en mängd speciella, endast till detta fall hörande omständigheter med, som ej kunna undgå att leda uppmärksamheten bort från den allmänna frågan. Här visar sig detta vara fallet i ovanligt hög grad.

Om vi emellertid hittills ej velat klandra förf., endast vända oss emot slutsatser, dem en eller annan kunnat vilja draga ur hennes framställning, så måste vi dock till sist, med allt erkännande af arbetets förtjenster, den ofta fina karakterssteckningen och det stundom t. o. m. fängslande framställningssättet, mot detsamma rikta några anmärkningar. Man kan ej neka, att scener förekomma der, dem mer än en läsare icke i pryderiets, men i den sunda smakens namn tvifvelsutan helst skulle velat se derifrån uteslutna, helst de hvarken tyckas behöfliga för handlingens fortgång eller för karakterssteckningen. Skildringen af den döfstumma, hektiska Nellys erotiska känslolif t. ex. lär väl på hvarje normal läsare göra ett rent af vidrigt intryck, och dock finna vi intet i berättelsens fortgång grundadt skäl, hvarföre vi skola nödgas underkasta oss obehaget att derom få en så detaljerad kännedom, likaså litet som om detaljerna af hennes sista sjukdom. Tag bort Nelly, och allt går i alla fall sin jemna gång, de öfriga personerna visa sig det oaktadt alldeles som nu. Samma anmärkning gäller i viss mån fru Krabb, som t. o. m. var nära att bringa ett sådant dygdemönster som hjelten sjelf på fall. I allmänhet tyckas, med få undantag, bipersonerna vara tecknade med så liten sympati som möjligt, eller rättare vara gjorda så föga sympatiska som möjligt, de äro i sjelfva verket med få undantagen utvald samling förkrympta personligheter. Denna omständighet skyler ofta t. o. m.

hufvudpersonernas stora moraliska brister. De äro dock åtminstone verkliga menniskor, och tecknade emot en dylik bakgrund te de sig onekligen i ett vackrare ljus än de skulle hafva gjort, om bakgrunden varit mer mensklig. Men i lifvet är det sällspordt att råka på en sådan samling individer, som de, hvilka bilda denna dikts bakgrund.

Vi hafva sagt, att en del scener hvarken i sig sjelfva äro angenäma att läsa ej heller behöfliga för det helas fortgång. Sistnämnda anmärkning gäller dock ej dem, i hvilka Ullas forna kamrater, artisterna, uppträda. Man får här en inblick i det lif, Ulla lemnat. Detta är naturligtvis alldeles i sin ordning. Men sägas måste, att inbjudande är ej denna tafla. Huru Ulla, som dock är en djupt anlagd och en stolt qvinna, kunnat trifvas i ett sådant lif och bland sådana menniskor, det lär höra till det mindre begripliga. Särskildt är hennes ungdomsvän, Lewi, en så obehaglig, en så rent af vidrig personlighet, att vi gerna unna honom hans hastiga färd utför trapporna, äfven om han ej sedan fått mottaga en ursäktande skrifvelse af den med allt sitt principrytteri dock ibland alltför beskedlige Falk.

Det ena med det andra gör, att det är med blandade känslor vi efter genomläsandet lägga ifrån oss »En sommarsaga». Andas vi än ofta sommarluft från dess skildringar, så är dock denna sommarluft ofta af det slaget, i hvilket qvalm blandar sig.

L. H. Åberg.

Ernst Lundqvist, *Profiler*. Ny samling noveller och skizzer. Gotlands Allehandas tryckeri. Pris 2,50.

Det är en gammal erkänd sanning, att det sköna, likasom det sanna och det goda, trifs i många former, och det är, när detta klöfverblad af sant, godt och skönt döljer sig under en anspråkslös yta, det är, när guldet befinner sig i en anspråkslös infattning eller uppblandadt med slagg, våra dagars prosaister helst leta fram det. Ett exempel härpå är den nya novellsamling af Ernst Lundqvist med samma titel som en föregående, nämligen Profiler, om hvilken några ord här skall yttras. I vissa af de här föreliggande berättelserna går författaren nog långt i sin böjelse för att afvinna det osympatiska ett högre intresse. Så när han i en af novellerna, kallad »Dumpetter», tager till sin hjelte en half idiot, och berättar drag ur denne driftkukus lefnad, hvilka utgöra en serie anekdoter snarare än verkliga karaktärsdrag, som belysa bilden af menniskan. Här torde också en alltför lång utvecklingshistoria vara inrymd i skizzens trånga ram, hvaraf följden blir, att det blotta relaterandet af fakta och yttre händelser intager för stor plats och dessutom dessa måste berättas med en något torr knapphändighet. Denna anmärkning torde äfven gälla »Mors ringar» och »En metamorfos». Begge dessa noveller erbjuda dock en rik skörd af iakttagelser och många fina drag ur själslifvet; i ännu högre grad gäller kanske detta om skildringen »Godt hjerta», der isynnerhet början utmärker sig genom en stämningsfull beskrifning på ett gammalt tjurhufvuds ensliga tillvaro, och der brorsonens friskhet, frimodighet och förtröstan är en kontrast, i hvars återgifvande författaren lyckats synnerligen väl. Sjelfva upplösningen är deremot svagare, isynnerhet som matandet

af kattorna och gubbens intresse härför förefalla temligen problematiska. »Skandalen i Sveninge» torde vara samlingens mest utarbetade och bäst motiverade historia. Men den är dock till verkan underlägsen den första och den sista berättelsen, som otvifvelaktigt höra till det bästa författaren hittills åstadkommit. »En julnatt» är en stämningsfull idyll, men utan idyllens vanliga skådeplats, landet, och utan dess vanliga personer, unga menniskor. Denna idyll spelar i en omgifning af skurbaljor och julstök midt på natten i en stockholmsvåning, der madamen skall skura till dess herrskapet återkommer. De uppträdande här äro öfver medelåldern, och beskrifningen på madame Carlsson framtrollar icke bilden af någon skönhet. Någon öfvermåttan älskvärdhet i uttryck utmärker henne icke och hennes man stadsbudet är kavaljer på sitt eget sätt med en viss handgriplig välvilja. Och kritisk blick har han också för madamens skavank och kroppsliga ofullkomligheter — men ändå — kärleken är efterhängsen, skulle kanske stadsbudet uttrycka sig — och hans handlingar äro bättre än hans ord, och när han finner madamen insomnad af trötthet fram på natten, lägger han sig, så karl han är, ned på golfvet och skurar det färdigt för att hustrun skall få sofva i lugn. Här har författaren lyckats att ovedersägligt bevisa, att i många och öfverraskande former trifs det sköna. [1]

Samlingens sista berättelse med titeln »Kärleksbref» tvekar jag icke att kalla ett litet mästerverk. På dessa få sidor har en hel historia blifvit sammanträngd och två karakterer blifvit skildrade med tillhjelp af några bref, vexlade mellan tre personer, en flicka ur den tjenande klassen och hennes två älskare. Hon glömmer bondpojken för stadsherrn och utbyter sin landtliga oskuld mot en näbbig stockholmsjungfrus oförskräckta verldsvana. Hennes bref, likasom bodbetjentens, äro utomordentligt roliga som språkprof på stockholmsjargonen och isynnerhet äro artigheterna och munvigheten hos den senare oemotståndligt kostliga. I hennes landtlige fästmans skrifprof hafva vi, omklädda i den otympligaste form, hjerteutgjutelser med den finaste doft af kärleksinnerlighet, naiv oskuld och äkta manlighet, en manlighet, som icke förnekar sig, när han får sitt afslag, och i svaret tänker han minst på sig sjelf, men mest på henne, som svikit honom, och ber henne att vända sig till honom, om hon någonsin behöfver ett stöd eller hjelp af något slag. Men författaren har icke förledts att idealisera den han beskrifvit så vackert. Han fördöljer icke den möda han gör sig att med versstumpar och svarfvade uttryck förfuska sin känsla, och bredvid det rörande och äkta framträder det sentimentala. Och om denna kärlek till sanningen vitnar hela samlingen. Den kan dessutom utgöra en välbehöflig hvila från den diskussion af »frågor», hvarmed vår skönliteratur sysselsätter sig, men hvartill hr Lundqvist icke lemnar något bidrag utom det, att han icke anser allt, som sker

[1] En granskare har kallat denna historia »gjörd». Här ett litet motbevis: En fru hade läst berättelsen i Jultidningen med stort nöje, och när kort derefter hennes tjenarinna hade kaffekalas för portvaktens, gaf hon henne historien att läsa högt för sina gäster. Här mottogs den nu med oförstäldt bifall. Skratt och rörelse aflöste hvarandra hos åhörarne och slutintrycket blef den djupaste förvåning hur skribenten kunde veta att *»just så går det till»*.

Red.

i religionens namn, också vara förestafvadt af religiös anda. Det missbruk af religionen, som »Skandalen i Svenninge» omtalar, är, tro vi, det enda tendentiösa, som i boken förekommer. Denna egenskap, sanningskärlek, jemte en viss finhet och frihet från öfverdrifter, torde förskaffa boken många vänner bland vår läsande allmänhet, ej minst bland ungdomen, i hvars hand dessa berättelser utan fara kunna sättas.

H. Lindgren.

Fri.

En fogel i ståltrådsburen,
En månadsros i sin bänk,
Mig syntes den unga flickan,
Bland tusende blott en länk.

Hon tanklös tog mot hvar hyllning,
Hon gick i kyrkan så snällt,
Som mor och mormor de kära
Hon allt fann så väl beståldt.

Men molnen började skingras,
En vårvind blåste till slut,
För qvaf kändes drifhusvärmen;
Från buren flög fogeln ut.

Hur gladt hennes hjerta klappar,
Från frihet och ljus ej stängdt,
Allt pjunk som en urväxt klädning
Hon harmset i skräpvrån slängt.

Nu först hon tycker sig lefva,
Nu först hon en vilja fått,
Och tankar skjuta i höjden
Som trädets gröna skott.

Och känslor som dalens liljor
Ur dunklet spira opp,
I skiftande regnbågsfärger
De svälla knopp vid knopp.

Och när hennes hjertas blomkalk
Snart glöder af kärlekens blod,
Det märks, att den blomman druckit
Ur lefvande källors flod.

Det märks, att himmelen öppnats
För henne med fängslets dörr,
Att skönare drömmar hon drömmer
Än barnet i lindan förr.

Lotten von Kræmer.

Om "Hemstudier", [1]

af

Ellen Fries.

I.

Fredrika-Bremer-Förbundet har anordnat »hemstudier» — men hvad vill detta egentligen säga, frågar sig mer än en. Uttrycket är, det erkännes villigt, ej alldeles klart och tydligt, men det är en af praktiska behof nödvändiggjord förkortning för »*råd och ledning för hemstudier*». Äfven detta uttryck kan dock synas mången dunkelt. Huru skall dessutom en dylik ledning kunna lemnas, huru äro dessa »hemstudier» anordnade? äro frågor hvilka, hvar och en gör sig och som tarfva för den oinvigde en förklaring.

Hemstudier, det är, såsom namnet antyder, att studera i hemmet. Jag behöfver ej resa hit eller dit, jag stannar i mitt hem, men jag *studerar*, d. v. s. jag läser allvarligt och systematiskt.

Det har dock sina svårigheter för den som endast har att bygga på en vanlig flickskolebildning, att alldeles på egen hand läsa systematiskt. Det behöfves *hjelp*.

Denna hjelp skola nu de af Fredrika-Bremer-Förbundet ordnade »hemstudierna» lemna.

I hvad form lemnas denna hjelp, och huru kommer den lärjungen tillhanda?

Vi besvara den sista frågan först. Hjelpen kommer skriftligen. »Hemstudierna» meddela en undervisning, som sker *skriftligen*.

Hjelpen kommer lärjungen till handa i form af råd, *hvad* hon skall läsa i det eller det af henne uppgifna ämnet, samt i form af råd, *huru* hon bör läsa för att draga största nyttan af den tid hon egnar åt läsning.

Vidare får lärjungen tillfälle att *fråga* sin lärare öfver det hon läser och ej kan förstå, och läraren besvarar skriftligen de till honom framstälda frågorna.

Vidare får lärjungen sjelf, om hon så önskar, af läraren skriftliga frågor öfver det hon läst och inlemnar sedan sina skriftliga svar, hvilka af läraren öfverses, hvarefter de rättade och med tillägg återsändas till lärjungen.

Slutligen kan lärjungen få insända sammandrag eller uppsatser öfver det hon läst, öfversättningar eller andra skrifningar, hvilka då återsändas rättade.

Metoden blir naturligtvis olika efter olika lärjungars ståndpunkt, önskan och ämnen. I historia kan ej undervisas på samma sätt som i matematik, och i matematik ej på samma sätt som i språk. Den unga flickan, som kanske ej genomgått ett fullständigt läroverk, for-

---

[1] Hufvuddragen af denna artikel upplästes på årsmötet d. 28 maj 1886

drar naturligen en annan ledning än en lärarinna. Det ofvan sagda torde dock visa, huru många olika sätt det finnes att gå tillväga vid en skriftlig undervisning. De närmare detaljerna vid undervisningssättet skulle det blifva alltför vidlyftigt att här omnämna. Det torde ock i en uppsats som denna vara obehöfligt. Det kan vara nog att nämna, att de, som haft »hemstudierna» om hand inom Fredrika-Bremer-Förbundet, hafva låtit sig angeläget vara att vid ledningen ej binda sig inom vissa regler utan att så mycket som möjligt gå hvar och en lärjunges önskningar och kraf till mötes.

II.

För att fylla Fredrika-Bremer-Förbundets uppgift att förbättra qvinnans ställning finnas två sätt att gå till väga.

Det *ena* är att föra in qvinnan på af mannen förut trampade vägar, och att då för henne underlätta de första stegen. Det *andra* sättet är att uttänka nya vägar, som lämpa sig för hennes n. v. förhållanden och på hvilka hon kan lära sig att bättre uppfylla sina uppgifter såsom qvinna. Vid användandet af detta andra sätt tarfvas dock alltid en stor försigtighet, så att man ej i en oklok välmening uppreser nya skiljemurar mellan de begge könen utom de, som redan finnas.

Vid anordnandet af de s. k. hemstudierna har Fredrika-Bremer-Förbundet följt det *andra* sättet att gå tillväga. »Hemstudierna» äro anordnade endast för qvinnor och ha ej någon motsvarighet inom mannens undervisning. De lämpa sig särskildt för qvinnans n. v. ståndpunkt och lefnadsvanor. Någon ny skiljemur mellan könen skola de dock ej resa, tvärtom, de äro egnade att undergräfva en, som redan finnes, nämligen en olika intellektuel utveckling.

Men hvilka äro de särskilda förhållanden, som göra hemstudierna gagneliga just för qvinnan?

Flickan slutar skolan i regel tidigare än ynglingen. Förhållandena komma nog småningom i detta fall att ändra sig, men ännu är det så. Flickan lemnas sedan långt mera på egen hand i sina intellektuela intressen än hvad ynglingen gör, och hon har ej samma tillfälle till ett lärorikt umgänge, som han har. Särskildt gäller detta de unga flickorna på landet. Flickan behöfver ej alltid utbilda sig till ett visst yrke; understundom kan hon det ej, ty hon har sysselsättning i hemmet eller är der af ett eller annat skäl bunden. Denna syselsättning är likväl ej mera ansträngande, än att hon kan ha tid öfver till läsning, ja, qvinnan kan ofta sägas ha mera tid till bildande läsning, än hvad mannen har. Men en ung flicka, äfven om hon är intresserad för studier, har dock i allmänhet för liten sjelfständighet och förmåga af initiativ för att på egen hand kunna utarbeta en studieplan och följa den. Det talas ofta om, att qvinnan har mindre förmåga af initiativ än mannen. Skulle nu detta vara händelsen, så behöfde hon äfven af denna anledning vid sina studier ett stöd och en hjelp, särskildt när hon, såsom vi ofvan visat, arbetar under ogynsammare förhållanden.

Hvad blir nu följden af alla dessa svårigheter? Jo, att den unga flickan, då hon ej, derföre att hon skall egna sig åt lärarinnekallet eller någon annan yttre verksamhet, tvingas till regelbundet arbete, aldrig lär sig att på egen hand läsa något allvarligt och småningom glömmer sina skolkunskaper, ett eller annat främmande språk möjligen undantaget. Detta gäller det stora flertalet. För den som har en brinnande läslust gestaltar sig saken något olika. Hvem har ej känt dessa unga damer, ja de kunna kanske redan hunnit till hvad fransmännen kalla »un certain âge», som ha läst allt hvad omständigheterna fört i deras väg, än det ena, än det andra, historia, filosofi, teologi, naturvetenskap m. m., men först och sist romaner, gamla och nya, realistiska och idealistiska. Ett verkligt godt hufvud reder sig något så när ur detta kaos, och kan kanske till och med erhålla verkligt grundliga kunskaper, men *alla* lida de dock af att hafva för tidigt lemnats utan ledning och råd vid sina studier. De blifva oftast, hvad professor Ribbing en gång på en föreläsning benämnde, »tidningsläsare, romanläsare eller med andra ord *suddiga läsare*.»

Men, frågar Ni törhända, kan ej den föreslagna ledningen af flickornas studier medföra olägenheter? Först, månne den ej hindrar genomförandet af reformer, sådana som att flickorna äfven böra i regel tänka sig en lefnadsbana, sluta skolorna senare, m. fl. — Oss synes, att större kunskap, mera jämnlikhet med mannen i intellektuelt afseende *aldrig* kunna försena nyttiga reformer, och några olikheter mellan den unga mannens och flickans lefnadsställning torde väl dessutom alltid komma att qvarstå.

Men ledningen kan bli ensidig, och är då ej en missbrukad frihet att föredraga? Jo, visserligen, men då kan man ju göra samma anmärkning mot all undervisning. I all undervisning måste alltid ingå någon auktoritet, ehuru gifvetvis mindre, allt efter som lärjungen sjelf utvecklas. Skulle auktoriteten vid ledningen af hemstudierna verka hämmande på lärjungens utveckling, så är dermed endast sagdt, att hemstudierna skötas dåligt, ej att de äro i och för sig skadliga.

Men, frågar en del, kan man slutligen ha någon verklig *nytta* af denna skriftliga undervisning? Det kan vara bra att få bokråd, men kan man ha någon annan nytta? Till svar, påminna vi blott om den betydelse skrifningarne hafva vid undervisningen, en betydelse som ej nog kan betonas. Den muntliga undervisningen går oftast ut på att liksom öfverflytta den enes, lärarens, kunskap i den andres, lärjungens, medvetande. Vid den skriftliga undervisningen gäller det deremot att utveckla lärjungen, så att han *sjelf* kan emottaga och tillgodogöra sig kunskapen. Lärjungen måste *reflektera* och *taga initiativ.*

Att lära lärjungen att reflektera, taga initiativ, med ett ord på egen hand tillgodogöra sig vetandets skatter, det är hvad hemstudierna åsyfta. De skola fylla klyftan mellan studierna på egen hand och skolan, der lärjungen ofta, ty värr, i allt för hög grad är passiv.

Skolorna kunna visserligen än göra mycket för utvecklingen af sjelfverksamheten, men slutar flickan vid en femton, sexton år, blir dock det sjelfständiga studiet alltid för henne förenadt med många svårigheter. Till och med för den till universitetet nykomne studen-

ten är ju arbetet på egen hand en svår pröfvosten. Hvad skolorna dock alltid kunna göra för flickorna, det är att lära dem, att de ej äro fullärda, då de slutat skolan, och att väcka deras håg för att, så vidt deras andra pligter det medgifva, fortsätta sin intellektuela utbildning. — — — — — — — — — — — — — —

Här har hufvudsakligen talats om »hemstudiernas» betydelse för unga flickor, som ej äro mogna för sjelfarbetet. De kunna dock äfven lemna anvisningar och råd åt dem, som redan kunna studera på egen hand, men ej hafva tillgång till de råd och tankeutbyten, som alla studier kräfva.

Det bästa beviset för hemstudiernas nytta är likväl den anslutning de vunnit utom Sverige, men till deras utveckling och anordning i främmande land skola vi i ett följande häfte öfvergå.

(Forts.)

Doktorns unga fru.

Ett förstlingsförsök

af **Eglit.**

Gurli hade just kommit tillbaka från balen. Hon hade frågat sin kammarjungfru, om hennes man var hemma, men fått det svaret, att »hr doktorn var på sjukbesök», hvarefter hon afskedat flickan. Hon ville vara ensam med sina minnen.

Hvilken förtjusande bal det varit! Löjtnant Torlow — fans det väl någon, som dansade bättre än han? Och så underhållande och qvick han var — så helt olik Ludvig — hennes man. Usch, hvad han var otymplig och tråkig — begrep inte det ringaste att sätta värde på henne — reste ju helt tvärt ifrån henne före frukosten, fastän han visste, att hon skulle på bal. Så helt och hållet olika den glade, treflige löjtnanten. Hon tyckte sig ännu känna den ömma tryckning, han gaf hennes hand, när de hade dansat ett par hvarf kring salen, och hon sjönk ned i en emma. Och när hon satt ensam i det lilla hörnrummet, och han kom och satte sig i soffan bredvid henne, hur hade han ej sett henne in i ögonen — ja, det var tydligt, att han var förtjust i henne, och hon var det äfven i honom, ja hon älskade honom *så*.

Men hon var ju gift! Hvarföre hade hon gift sig? Hon hade aldrig, nej aldrig någonsin, tyckt om Ludvig, det hade hon bara inbillat sig, och dessutom var hon högmodig öfver att bli gift så snart, hon hade ju bara varit 17 år då. Men nu var hon 19, och nu skulle hon minsann visa, att hon ej var något barn längre, utan hade kraft till att . . . ja, till hvad visste hon ej så noga, men något förskräckligt för Ludvig skulle det bli. Inga favoriträtter till middagen — inga smekstunder efter middagen — O, hvad hon hatade den der tröga, dumma, odrägliga, gamla Ludvig, som inte ens hade så pass vett, att han blef svartsjuk!! — Och Gurli kastade sig på sängen och snyftade högljudt. Så småningom tog dock tröttheten öfverhand, och hon somnade.

»Stackars barn, hvad har hon nu haft för en liten motgång på balen», sade Ludvig för sig sjelf, när han omkring en timme senare gick in för att säga godnatt åt sin unga hustru, då han såg ljus i hennes rum. Han lade sin hand på hennes axel. »Gurli, så här får du ej ligga, kläd af dig och lägg dig riktigt. Godnatt nu, min älskling.»
Gurli, som först varit yrvaken, kom nu ihåg, att hon hatade Ludvig.

»Gå din väg», ropade hon, »jag tycker inte en *bit* om dig, och jag önskar, att jag aldrig blifvit gift med dig . . .», här stannade hon plötsligt, detta var alt hvad hon kunde säga, och nu visste hon ej hur hon skulle fortsätta.

»Gurli», sade Ludvig alvarsamt, »du borde ej säga, hvad du ej menar. Gå och lägg dig och sof på saken, så skola vi talas vid i morgon.»

»Jo, jag menar det verkligen. Jag tycker inte alls om dig, och jag tror, att jag aldrig gjort det.»

»Hur har du kommit på den idéen?»

Usch, hvad han var retsamt lugn! Om han ändå blefve ond någon gång!

»Jo, jag *vet* det, för att jag älskar en annan så *förfärligt* mycket.»

»Hvem är det då?»

»Joo du, det är löjtnant Torlow, och han är så rysligt stilig, och du är en sådan otäck, gammal stock, som inte bryr sig om någon annan än sig sjelf!»

»Kära Gurli, lugna dig!»

»Nej, det gör jag inte!»

»Seså, Gurli, kom och sätt dig här, så skola vi prata förstånd,» och han ville sätta henne på sitt knä.

»Nej, jag vill inte sitta der, och jag vill inte prata förstånd. Du är så otäckt förståndig!»

»Ja, jag är väl tvungen, när jag har en sådan oförståndig liten hustru. Hör på nu, Gurli — du älskar inte Torlow.»

»Joo då; och han älskar mig också.»

»Har han sagt det?»

»Nej, inte precis, men jag vet det ändå.»

»Och jag vet, att han inte gör det.»

»Det vet du *inte*.»

»Vänta litet, skall du få höra; men det vore allra bäst, om du ville sätta dig i mitt knä. Seså, min älskling, gör det nu snällt,» och han drog henne ned till sig med mildt våld. »Seså der ja, nu har du det riktigt bra — aldeles som på den tiden du ej tyckte en *bit* om mig. Jaså, jag får inte kyssa dig — nåja, det får vara då än så länge. Ja, hör nu på. I morse kom Torlow till mig och bad mig fara till fröken Ekberg, som på natten blifvit häftigt sjuk. Hon var inte på balen, som du nog märkte. Nå, Torlow bad mig så enträget och såg så ängslig ut, att jag tog mig friheten säga: 'Torlow, du är kär i fröken Ekberg', och den goda själen nekar visst inte, utan ber mig skynda mig! 'Men Gurli skall på balen i qväll', sade jag, 'dock, om du lagar, att hon får roa sig riktigt, så reser jag ögonblickligen'».

»Å Ludde, *sa'* du så åt honom?»

»Ja, det gjorde jag, och så for jag i väg med första tåget, fastän jag visste, att jag hade en den alra näpnaste och snällaste lilla hustru, som satt vid frukostbordet och rynkade sin lilla söta näsa i vrede öfver att hennes stock till man inte kom hem i laga tid. Men hur kan du begära, att jag skulle tänka på dig, — jag, som inte bryr mig om någon annan än mig sjelf?»

Gurli kastade sina armar om hans hals och tryckte sitt lilla förgråtna ansigte mot hans.

»Jo, det gör du, du rara gamla Ludde. Det är bara jag, som inte förstår sådan god och präktig gubbe du är.»

»Således äro vi sams nu igen?»

»Jaa då.»

»Och du är inte förtjust i Torlow?»

»Neej då.»

»Och nu nekar du mig inte en kyss?»

»Nej då.»

Qvinnosaken på möten och inom tidskriftsliteraturen.

Qvinnofrågan är för närvarande »ute och går» hos oss i alla möjliga och omöjliga former. Till de omöjliga räkna vi den plötsliga stormlöpningen i våras, i syfte att med *ett* slag öppna de, för sina farliga missriktningar så länge öfverklagade, gossläroverken också för qvinliga lärjungar.

Till de omöjliga hör också Ellen Keys försök (Geijerstams Revy 1886) att hos oss framkalla en reaktion mot qvinnofrågans excesser, af hvilka vi dock, enligt hennes egen försäkran, aldrig varit antastade.

Minst lika omöjlig synes vår fråga i den dubbelskepnad, hvari Jarl Hagelstam i Finsk Tidskrift (Juni 1886) frambesvurit henne, halft såsom en ärelystnadens och titelsjukans furie, halft såsom en svag, nerfretlig varelse, «sensible et vaporeuse» som Michelet's ideal.

I en mycket enklare och möjligare skepnad träder oss deremot qvinnofrågan till mötes i Eva Wigströms lilla kloka och praktiska uttalande om arbetslönen (»Framåt» n:o 16, »Ett dåligt system»).

Dessutom har samma ämne behandlats i klar, opartisk, vetenskaplig form af en framstående dansk statistiker.

Till alla dessa framställningar skall Dagny återkomma och söka i en granskande öfverblick gifva hvar och en af dem dess rätta plats.

Sist, men i betydelsefullaste form, framträder qvinnofrågan i dessa dagar i *den nya Lagberedningens förslag till ändrad lag med afseende på gift qvinnas eganderätt.* Förslaget, hvilket helt säkert framkallats af 1885 års riksdagsskrifvelse i afseende på friherre Stackelbergs med fleras motioner, säges omfatta öfver 15 tryckta ark och vara beledsagadt af utförliga uttalanden. Med spänd förväntan emotses så väl förslaget, som de åtgärder, hvartill det kan föranleda.

Hvarjehanda i qvinnofrågan.

Sverige: *Folkhögskolorna för qvinnor.* Kongl. Maj:t har såsom understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid de qvinliga folkhögskolorna innevarande sommar af statsmedel anvisat följande belopp: Linköpings läns folkhögskola 400 kr., Kalmar läns norra 500 kr., Malmöhus läns å Hvilan 300 kr., Göteborgs läns i Skee 300 kr. och å Törn 400 kr., Elfsborgs läns å Fänneslunda 300 kr. samt Vesterås läns folkhögskola 400 kr.

F. Schartaus Handelsinstitut i Stockholm är likasom Göteborgs handelsinstitut nu mera öppet äfven för qvinliga elever.

Vid universitetet i Upsala har den 13 sept. filosofie-kandidatexamen aflagts af fröken *Alexandra Skoglund* samt medicinsk-filosofisk examen af fröken *Ellen Sandelin.*

Vid universitetet i Dublin har medicine kandidaten fröken *Julia Brinck* från Helsingborg, som i London genomgått sina medicinska studier, nyligen aflagt licentiatexamen.

Till Kjellbergska flickskolan i Göteborg har en gifvare, som vill vara okänd, skänkt 10,000 kr. Penningarne skola användas för åstadkommande af en tidsenlig byggnad åt skolan

Stiftelsen för gamla tjenarinnor hade sistlidne maj månad sitt årssammanträde på börsen. Af årsberättelsen framgick, att vid 1885 års slut 24 personer erhöllo vård och underhåll i stiftelsens hem vid Döbelnsgatan, samt att pensionstagarne under första qvartalet varit 37, under andra och tredje 36 samt under fjerde 39. Stiftelsens fonder ha under året ökats med 8,249 kr. 95 öre och ingående behållningen utgjorde vid årets slut 158,788 kr. 67 öre. — I tjenarinnehemmet intagna B. K. Emanuelsdotter hade den 1 november donerat till stiftelsen en fond af 500 kr. med dervid fäst vilkor att sjelf till döddagar få åtnjuta räntorna.

Praktiska hemmet i Göteborg, stiftadt d. 23 april 1885, som förestås af fru M. Svensson, och som afser att utbilda fattiga flickor till goda tjenarinnor och husmödrar, invigde den 8 sept. sin nya lokal i hörnet af Vasagatan och Carl Gustafsgatan. Hemmet har plats för 20 elever.

Det första allmänna barnmorskemötet hölls i Stockholm 12—14 juli. Då Dagny senare återkommer till detta möte, vilja vi derom nu endast nämna, att fru Johanna Hedén från Göteborg valdes till mötets ordförande samt fröken Malmqvist från Stockholm till dess sekreterare, samt att de å programmet uppstälda frågor framkallade lifligt meningsutbyte mellan de 199 deltagarinnor, hvilka här voro samlade.

Statens bidrag till de högre goss- och flickskolorna. Innevarande års riksstat upptager kostnaden för de af staten underhållna högre gosskolorna till 3,248,886. Till understödjande af flickskolor utbetalar den deremot blott 70,000. Räknar man dertill kostnaderna för det högre lärarinne-seminariet i Stockholm, uppgående till 47,300 kr., så fås en summa af 117,300, hvilket är hela det belopp, hvarmed statsverket f. n. understödjer den högre qvinliga undervisningen i vårt land.

Fru Sophie Kovalevski, som bekant professor i matematik vid högskolan i Stockholm, har, ehuru en ordningsregel lika gammal som franska akademien sjelf bestämmer, att endast män ha tillträde till dess sammanträden, den 28 juni öfvervarit en sammankomst i nämnda akademi. Dess president, amiral Jurien de la Gravière, välkomnade fru K. i hjertliga ordalag och sade, att hennes närvaro utgjorde föremål för stolthet och fägnad, icke blott för de närvarande matematici, utan för hela akademien. Då hon inträdde vid mr Holphens arm, reste sig akademiens alla medlemmar för att helsa henne. Hon tog plats mellan general Fave och hundraåringen prof. Chevreuil.

Norge. *Qvinna i konstnärsjury*. I anledning af den en tid sedan hållna tafleutställningen i Bergen inträdde målarinnan fröken *Harriet Bacher* i juryn i Kristiania. Hon är, oss veterligt, den första qvinna, som fått detta slags utmärkelse.

Danmark. *»Dansk Kvindesamfunds» årsmöte* Enligt löfte i Dagnys senaste nummer meddela vi här efter »Kvinden og Samfundet» en kortfattad redogörelse för »Dansk Kvindesamfunds» den 14 sistl. maj på Borchs kollegium hållna årsmöte.

Sedan fröken *V. Brun* blifvit vald till ordförande, uppläste fröken *Fredriksen* årsberättelsen, hvaraf framgick, att man under det förflutna året efter bästa förmåga fortsatt den verksamhet man inledt för att påverka den allmänna meningen med hänsyn till de olika punkter den nuvarande styrelsen satt på sitt program. I föredrag och diskussioner hade man mundtligen dryftat frågorna om den gifta qvinnans eganderätt, qvinnans kommunala rösträtt och valbarhet m. m., medan man skriftligen i sin ofvannämnda tidning och i särskildt utgifna ströskrifter sökt att underkasta dessa och andra närliggande spörjsmål en någorlunda allsidig behandling.

I landsorten hade man funnit ett så öppet öra för de tankar, för hvilka samfundet kämpar, att man blott måste beklaga, att de personliga krafterna ej alltid förslogo att tillmötesgå behofvet att höra. Styrelsen hade dock på omkring 20 möten, andra tillfällen ej inberäknade, hållit föredrag i qvinnosaken.

I hufvudstaden hade under vinterns lopp 4 möten hållits, två af dem inledda af qvinnor, och som hade hufvudsakligen afhandlat frågorna om tjensteflickornas förhållanden samt om unga flickors praktiska utbildning.

»Kvinden og samfundets» prenumerantantal var för tillfället 442.

Man hade under årets lopp vändt sig till riksdagens talmän med begäran, att qvinliga stenografer måtte få anställning vid riksdagen och till en af Köpenhamns borgmästare med anhållan, att qvinnor måtte få arbete vid de nyinrättade folkbiblioteken, men på båda hållen, efter hvad det synes, utan bestämdt resultat.

Sedan fröken *Falbe-Hansen* af helsoskäl afsagt sig sin plats i styrelsen, valdes till dess medlemmar: fru *A. Stampe-Feddersen*, fru *M. Rovsing*, fröken *K. Frederiksen*, öfverrättssakföraren *Svend Högsbro*, *L. Zeuthen*, bibliotekarien *Elberling* och fröken *Marie Arntzen*. Till suppleanter valdes fröken *Vilhelmine Brun*, juris professor *Larsen* och

teol. & juris kand. *P. Sveistrup* samt till revisorer kontorschefen *M. Rubin* och fru *Charlotte Klein*.

Efter en öfverläggning dels angående upprättandet af filialafdelningar af samfundet och dels vigten af att söka förmå flera personer, särskildt qvinnor, att genom föredrags hållande rundt om i landet bereda qvinnosaken vidare framgång afslöts mötet.

Finland. *Finska samskolan i Helsingfors*, som öppnades den 4 sept., har nu 19 elever, deraf 9 flickor.

Kuopio svenska samskola har senaten beviljat samma rättighet, hon som endast gosskola egde att dimittera sådana elever till universitetet, som ej lagligen äro förhindrade att deruti inträda. Lärarnes tjensteårsberäkning blir ock densamma som förr.

Korrespondens-afdelning.

Till »Skånskor.» Helt visst vore det önskligt, att vår qvinliga ungdom finge lära grunderna för hemmets hushållning samt handlägga dit hörande sysslor. Er anmärkning, att man fåfängt väntar, att hemmen skola åtaga sig denna naturliga pligt, är, ty värr, nog också riktig. Men att ålägga läs-skolan denna uppgift, vore åter hos oss knappast möjligt. Andra utvägar kunna dock tänkas, och Dagny skall med glädje efterkomma eder uppmaning att taga frågan i betraktande.

Till »Hux». Vi kunna ej dela eder förkastelsedom öfver den lilla skizzen i Dagnys Juni—Juli-häfte, »Sport». Ni tycks, utan allt skäl, anse teckningen af hjelten riktad mot hela det manliga slägtet! Ni klagar, att läsningen icke medför något gagn. Ni förklarar, att den enda moral, som af skizzen kan dragas, vore ett förord för konvenanspartier, uppgjorda enligt fransk sed af föräldrarne, eftersom, tillägger ni, man väl ej kan »önska att den unga flickan sjelf skulle ransaka om föremålets karakter och lefnadssätt, innan hon förälskar sig». Ni tror vidare, att det är ytterst sällsynt, att en flicka efter så kort bekantskap ger bort hjerta och hand, samt att benägenheten härför endast kan förvärras genom läsningen af »Sport».

Härtill må svaras: Att Stephen, enligt uppgift, *hämtat historien ur verkligheten*. Visserligen lär det icke höra till novellettens art att i en enda person teckna »hela slägtet,» ej heller att direkt »*gagna*». Att deremot teckna, såsom i »Sport», vissa drag af den nutida ungdomens samlif och låta derur en indirekt varning framgå, synes oss ganska lämpligt. Den lärdom, »Sport» sålunda ger, berör ni ganska nära, ehuru, som oss synes, på ett förvändt sätt. Just det faktum, att unga flickor af ytligt, romantiskt skaplynne blott allt för lätt låta fånga sig af ett första intryck, en sväfvande erotisk stämning, utan aning om »föremålets» karakter, samt att unge män begagna sig deraf till några dagars — »sport» på hjertats jagtmarker, utgör i våra ögon befogenheten af den klandrade skizzen. — Att samma slags »sport», ty värr, rätt ofta bedrifves i omvändt förhållande, å den qvinliga kokettens sida gent emot unge män, lär ingen vilja förneka, ehuru det ej ingått i Stephens afsigt att teckna detsamma.

Periodisk literatur, som kommit Dagny tillhanda.

Framåt. N:o 13—18. — Pedagogisk Tidskrift, n:o 7, 8. — Ny svensk tidskrift, n:o 6. — Svensk läraretidning, n:o 26—38. — Norden, n:o 27—39. — Hemvännen, n:o 7—9. — Finsk Tidskrift, n:o 6-9. — Tilskueren, n:o 6—8. — Svensk musiktidning, n:o 12—17. — Eira, n:o 13—14. — Helsovännen, n:o 12—18. — Tidning för trädgårdsodlare, n:o 7—10. — Kvinden og Samfundet, September. — English Woman's review, n:o 7—9. — Women's Suffrage journal, n:o 198—201. — Womans journal, n:o 25—37. — Illustrirte Frauenzeitung, n:o 27—33. — Neue Bahnen, n:o 13—16. — La citoyenne, n:o 110, 111 — Donna e lavoro, n:o 25—29. — Folkets Tidskrift 1—6. — Året om 3—19.

Hänvisning till märkligare tidningsuppsatser i sociala och literära ämnen.[1]

Maj—Juli 1886.

Aftonbladet:

N:o 107, 108, 110. Om universitetsundervisningen.
» 108. Om jagten efter nöjen.
» 111. Ernesto Rossi som Kean.
» 112. Skollofskolonierna.
» 119. Ny tidsindelning vid undervisningen.
» 120. Renan om studenters arbete och moral.
» 130. Några ord i samundervisningsfrågan af *K. D. C.*
» 150. Ett inlägg i qvinnofrågan.
» 151. Reformer i den medicinska undervisningen.
» 155. En skolfråga.
» 163. Landtbruksmötet och svenska jordbrukets ställning.

Vårt Land:

» 100, 125, 147 Om socialismen.
» 107. *E. E.* Önskemål II.
» 108. Ett tal af *N. E. Svedelius.*
» 117, 120. *E. E.*, Kyrkans skiljande från staten.
» 119. »Närande och tärande».
» 29, 9. Om skogshushållningens främjande.
» 113. En utflygt.
» 122. *N. P. Ödman.* Ur en svensk tonsättares lif. Anm. af *C. D. W.*
» 137. Trängseln på embetsmannabanan.
» 140. Vilda äktenskap.
» 150, a. Student-öfverproduktion.
» 156, *C. E. T. Bosson.* Den religiösa individualismen hos A. Vinet. Anm. af *A. N.*
» 157, 158 Simpla saker.

Alla meddelanden och sändningar till Dagny böra adresseras till Byrån, 19 Lilla Vattugatan.

---

[1] Resor m. m. hafva omöjliggjort noggranna anteckningar öfver sommarens tidningsliteratur.

Anmälan.

Dagny *skall verka för Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: »en sund och lugn utveckling af arbetet för qvinnans höjande i sedligt och intellektuelt så väl som i socialt och ekonomiskt hänseende».*

Hon skall alltså företrädesvis behandla sådana ämnen, hvilka tillhöra Fredrika-Bremer-Förbundets program, samt tillika lemna öfversigter af qvinnofrågans framsteg i utlandet, följa den nyare inhemska literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, m. m.

Äfven vill Dagny *öppna en afdelning för korrespondens der äfven olika åsigter i frågor, som tillhöra Förbundets område kunna uttalas.*

Dagny *utkommer med 1 à 2 tryckark för hvarje månad och skall tillsvidare utgifvas under ledning af* **S. L—d Adlersparre** *med bidrag af för saken intresserade personer.*

Priset för hel årgång blir:

För medlemmar af Förbundet...... kr. 2,50.
För icke medlemmar................ » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 19 Lilla Vattugatan, personligen eller medelst postanvisning.

Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels (inom Stockholm) på Förbundsbyrån, dels äfven hos hrr Bokhandlare.

Stockholm, 1886. Kongl. Boktryckeriet.

DAGNY

MÅNADSBLAD FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

UTGIFVET AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

OKTOBER 1886.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: { **För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar » 4,00.

Periodisk literatur, som kommit Dagny tillhanda.

Framåt, n:o 19—20. — Pedagogisk Tidskrift, n:o 9, 10. — Nordisk Tidskrift, n:o 5. — Teologisk Tidskrift, n:o 5. — Tidskrift för kristlig tro och bildning, n:o 3. — Eira, n:o 15—19. — Helsovännen, n:o 19, 20. — Hemvännen, n:o 10—12. — Året om, n:o 20—22. — Läsning för hemmet, n:o 5. — Läsning för folket, n:o 3. — Verdandi, n:o 3. — Sveriges Ungdom, n:o 10. — Folkets Tidskrift, n:o 7, 8. — Svensk läraretidning, n:o 39—42. — Tidskrift för folkundervisningen, n:o 2, 3. — Sedlighetsvännen, n:o 4. — Norden, n:o 40—43. — Finsk Tidskrift, n:o 10. — Tilskueren, n:o 9. — Kvinden og Samfundet, n:o 7. — English Woman's Review, n:o 10. — Women's Journal, n:o 38—41. — Women's Suffrage Journal, n:o 202. — Neue Bahnen, n:o 17, 18. — Die Lehrerin, n:o 16, 17. — Hausfrauenzeitung, n:o 40—43. — La Citoyenne, n:o 112, 113. — Donna e Lavoro, n:o 30.

Hänvisning till märkligare tidningsuppsatser i sociala och literära ämnen.

Augusti—September 1886.

Aftonbladet:

N:o 179. A. Ch. Edgren, Ur lifvet, 4 b. En sommarsaga. Anm. af *J. A. R—m.*
» 180. Ett hundraårsminne i den svenska konstens häfder.
» 186. Wereschagin om krigets fasor.
» 186, 7. Hufvudstadens fackföreningar.
» 187. Skandinaviska sjömanshemmet i London.
» 189, 191, 93. Förlikningsnämnder för arbetare och arbetsgifvare.
» 194. *C. J. Frank,* En sommarsaga af A. Ch. Edgren.
» 194, 95. Vår första maskinutställning.
» 197. Från min sommarvandring. Om lärarinnors anställning vid tyska folkskolor.
» 198. Frances Willard och nykterhetsrörelsen i Amerika.
» 202. En ny triumf för läkarekonsten.
» 209. I Belgiens kolgrufvor. Morfinomanien hos Parisdamerna.
» 211. *N—m.* Från min sommarvandring III. Några allvarliga ord rörande undervisningen inom folkskolan.
» 216. Om lekplatser för barn, af Läkare.
» 219, 220, 23, 25. Prof. Viktor Rydbergs föreläsningar.
» 226. Om undervisningsreformens allmänna syftemål.

Stockholms Dagblad:

N:o 204. Skall vår föda intagas varm eller kall? *E. de Pressensé,* Tidstecken i franska literaturen.
» 216. *E. de Laveleye,* Religionen och demokratien. Platonisk vänskap.
» 222. *E. de Pressensé,* Frankrike 1886.
» 225, 29. Lagstiftning vid 1886 års riksdag. 2.
» 222, 28. Karlstad stifts prestmöte.
» 228. *E. de Laveleye,* Katolicismen och demokratien.
» 229. Den internationella arbetarekonferensen i Paris.
» 234. Samuel Morley. — Råd till qvinnor. — Den högre qvinnoundervisningen i Amerika.
» 236. Den filosofiska forskningen i Sverige af A. Nyblæus. III. 1. Anm.
» 243. Samfundets Pro Fide et Christianismo årsmöte.
» 245. Madame Adam. En typ från det moderna Paris. — Socialdemokratien i Tyskland.
» 249. Om de tryckta tiderna.

Något om de qvinliga läkarnes ställning och verksamhet.

I. N. Amerikas Förenta Stater.

Som väl bekant är, var det i Förenta staterna, som frågan om qvinnornas rättighet att utbilda sig till läkare och i denna egenskap tjena sina lidande medmenniskor först bragtes å bane och segrande utkämpades. Förkämpen, som brutit vägen för den qvinliga läkaren inom hela den civiliserade verlden, var Mrs Elizabeth Blackwell. Några drag af hennes utvecklingskamp och senare verksamhet må derför här meddelas.

Elizabeth Blackwell föddes 1821 i Bristol och är således till börden engelska. Vid tio års ålder följde hon sin familj, som emigrerade till New-York. Senare flyttade emigranterna till Cincinnati, der fadern dog, efterlemnande enka och nio barn utan alla tillgångar. Då öppnade Elizabeth en flickskola och verkade der under några år med god framgång. Här inträffade en obetydlig händelse, som gaf första uppslaget till hennes framtida sträfvanden. Hos grannarne, ett tarfligt arbetsfolk, hade ett barn, som tillika var Elisabeths elev, insjuknat. Hon vakade en natt hos den sjuka, gaf henne några enkla läkemedel och en dryck tillredd af några vildblommor, hvilkas styrkande egenskap var henne väl bekant. Rörd och tacksam, sade barnets moder, i det hon räckte henne handen: »Elisabeth Blackwell, *hvad ni skulle varit för en präktig läkare!*

Läkare! Härmed var tanken väckt, och ett nytt ljus dagades inom den arbetsamma unga qvinnans själ. Det första steg hon tog för att vinna sitt mål, var att hon lemnade skolan och tog plats som lärarinna hos en läkare, d:r Dixon, der hon erhöll tillgång till medicinska böcker samt äfven fick någon ledning för sina studier. Nästa år flyttade hon till Charlestown, uppehöll sig der medelst musiklektioner, men fortsatte sina studier under anvisning af d:r Dixon, till dess hon senare i Philadelphia erhöll personlig ledning af doktorerna Allen och Warrington.

Men nu var tiden inne för de regelbundna studierna, och Elisabeth insände skriftlig ansökan om tillträde till en medicinsk fakultet. Svaret kom. Det var en vägran, »grundad. dels på den underordnade ställning, som blifvit qvinnan anvi-

sad såväl med afseende på hennes natur som på samhällets bästa, dels ock på den oerhörda förmätenhet, som hos sökanden väckt önskan och hopp att tränga sig in på en bana, som var männen ensamt förbehållen.» Efter denna harang följde den karaktäristiska förklaringen: »*Det skulle vara både opassande och omoraliskt att tillåta en qvinna taga kännedom om den menskliga organismens natur och lagar.*

Man skulle ha trott, att den unga qvinnan känt sig afskräckt och öfvergifvit sin djerfva plan. Men nej! Det fanns ännu i Förenta Staterna aderton medicinska fakulteter, utom den som afvisat henne, och samma afton utsände Elisabeth aderton ansökningar, för att sålunda gifva dem alla tillfälle att uttala sig för eller emot qvinnans tillträde till läkarestudiet.

»Jag afskjuter mina pilar i alla riktningar», skref hon till de sina, »utan att veta hvilka kunna nå målet».

Detta lyckades blott för en enda, den som riktats till läkareskolan i Geneva i staten New-York. Det var dock först när den djerfva ansökan framlades af lärarekollegiet för de unga medicine studerande, som frågan afgjordes, i det desse enhälligt röstade för bifall till ansökan; jemte underrättelsen härom sändes till Elisabeth en skrifvelse af de studerande, hvari desse förpligtade sig att på allt sätt underlätta hennes arbete samt undvika allt, som kunde göra det obehagligt eller komma henne att ångra det ädla beslut hon tagit.

Elisabeth gjorde sitt inträde i fakulteten och bibehöll från första stund en reserverad hållning, riktad uteslutande på arbetet. Hon sökte på förhand härda sig mot allt, som kunnat rubba hennes lugn, hon betvang sina nerver, bekämpade sin benägenhet att rodna, och lyckades, tack vare det lefvande intresse, som snart kom henne att glömma allt för vetenskapen och lefva blott för sina studier.

En dag sattes hon på ett hårdt prof.

Det var under hennes första studietid. Hon hade intagit sin plats. Ämnet för dagen var af en synnerligt ömtålig natur; men helt och hållet upptagen af det vetenskapliga intresset, lyssnade Elisabeth ifrigt till föreläsaren och gjorde anteckningar som vanligt. Plötsligt märker hon, hur en biljett tillkastats henne och blifvit liggande på hennes axel. Instinktivt förstod hon, att biljetten innehöll någon näsvishet eller opassande häntydan. Hon lyfte ej blicken från anteckningsboken, men kände fyrahundra par ögon fästade på sig. Minsta skymt af svaghet,

och hon hade förlorat den goda ställning, hon lyckats intaga, och dermed sin framtid, sitt mål! Hon sitter orörlig med böjdt hufvud och fortsätter att anteckna. Hållningen är oförändrad, pulsen går ej märkbart hastigare, endast det bleka anletet är en grad hvitare än vanligt. Hon är tydligen herre öfver sig sjelf. Ej förr än professorn afslutat sin omständliga redogörelse och sagt sitt sista ord, reser sig Elisabeth, höjer långsamt, på det alla må se det, sin hand, stryker från axeln biljetten och låter den halka till golfvet utan att egna den en blick.

Vid denna enkla rörelse, som innebar på en gång korrektivet af en ovärdig handling och en vädjan till rättskänslan, reste sig studenterna och helsade med applåder hennes seger. Elisabeth såg icke upp, hopsamlade sina böcker, som hade hon varit främmande för hela saken, och gick med fasta steg mot dörren, medan hennes vedersakare hånades med hvisslingar.

Äfven utanför studiesalen mötte henne svårigheter. Det anspråkslösa inackorderingshem, der hon bodde, var mer än en gång nära att säga upp henne, emedan man fruktade det myckna pratet om den qvinliga studenten; man skämtade öfver henne, man misstydde hennes afsigter o. s. v. Då man mötte den blifvande doktorinnan på gatorna, höjde man på axlarne eller skakade på hufvudet, gatpojkarne kastade glåpord efter henne, skolflickorna flinade. Men ödmjuk och undergifven, lugn och värdig, gick Elisabeth lugnt sin väg framåt, tills hon nått målet.

I Januari 1849 disputerade hon för graden öfver en märklig thes. Salen var full, studenter och stadsboar hade strömmat tillsammans. Svartklädd, utan prydnader, allvarlig och lugn besteg hon estraden, der professorerna sutto, och mottog under åhörarnes applåder det svårvunna och efterlängtade läkarediplomet. Hon besvarade presidentens helsning med några enkla ord. »Jag tackar eder för det godkännande af mina studier som gifvits mig af den institution, hvars chef ni är. Hela mitt lif vill jag använda till att hedra det diplom, ni förlänat mig, och med Guds hjelp skall jag lyckas.»

— — — — — — — — — — — — — — —

Efter erhållen grad begaf sig Elisabeth till Paris, der hon företrädesvis studerade obstetrik, öfverflyttade sedan till London och fick der tillstånd att såsom läkare »walk St. Bartholomew's hospital.» [1] Ett år derefter återvände hon till New-York och

[1] Gå med i ronden.

praktiserade der med framgång till 1869. Då bosatte hon sig för längre tid i London, tog der en verksam del i lösningen af många sociala frågor och grundade 1871 *The national health Society*, hvilket samfund kraftigt verkat för sanitära reformer.

Miss Blackwell är nu mera bosatt i Hastings och immatrikulerad såsom medlem af den brittiska läkarekåren. Hon bidrog kraftigt till öppnandet af läkarens bana för qvinnor i England, bland annat genom en serie föredrag i samband med denna fråga. Hon är äfven framstående såsom författare i praktiskt-vetenskapliga ämnen. Så har hon utgifvit skrifter rörande flickors fysiska uppfostran, rörande hemmets helsovård, samt *råd till föräldrar rörande deras barns sedliga uppfostran*, en skrift hvilken lär vara öfversatt på nästan alla europeiska språk (äfven på svenska) och gifvit den första qvinliga läkaren en framstående plats bland de författare, hvilka söka på moralens område tillämpa vetenskapens sanningar [1].

I Amerika har man under de senaste 20 à 30 åren endast haft att fullfölja den genom Miss Blackwell lyckligt öppnade vägen. De qvinliga läkarne der stå fullt i jembredd med sina manliga kolleger och verka med stor framgång såväl inom familjerna som vid sjukhus för qvinnor och barn. Det uppgifves, att Förenta Staterna redan 1868 hade 300 qvinliga läkare; och 1884 angafs deras antal till 2,533.

II. **Storbrittannien.**

Den qvinliga läkareskolan i London grundlades, som bekant, 1874. Från densamma hafva utgått 50 läkarinnor med fullständiga doktorsdiplom. En bland de första och verksammaste af Englands läkarinnor är *Mrs. Elizabeth Garret-Anderson*, hvilken äfven med framgång deltager i meningsbytet inom pressen rörande sanitära frågor. Bland annat har hon gifvit ett »allamerande» och enligt vårt sätt att se väl befogadt inlägg mot den öfveransträngning, som det nya flickskolesystemet i England medför. Mrs. Garret Anderson är sedan 1883 anställd vid den inom Generalpostbyrån tjenstgörande läkarekåren.

Frances Elizabeth Hoggan fyller äfven med utmärkelse läkarens kall vid sidan af sin man, som också är praktiserande

[1] »The laws of life with special reference to the physical education of girls». 1852; »How to keep a household in health», 1870; samt »Counsel to parents on the moral education of their children in relation to sex». 1879.

läkare, och tillsammans arbeta man och hustru äfven med pennan i medicinska frågor.

Af dessa och andra läkarinnor hafva sjukvårdsstationer upprättats för fattiga i London och flera andra städer, och har mer än en af dessa anstalter småningom utvecklats till ett fullständigt sjukhus för qvinnor, vårdade af qvinnor.

Att, i trots af det anseende de åtnjuta, den trogna tjenst de göra den lidande menskligheten och det förtroende de röna af flere af sina mest framstående manliga kolleger, fördomen emot de engelska läkarinnorna likväl är så stor bland flertalet läkare, att deras begäran att som medlemmar få deltaga i den första internationella läkarekongressen i London afslogs, är ett faktum, som står i strid med den rättvisa, den engelska qvinnan tillvunnit sig på andra områden. Bittrast och häftigast har motståndet yttrat sig inom det stora brittiska läkaresällskapet, der under en kortare tid qvinliga läkare hade tillträde för att sedan efter långvariga, hätska strider uteslutas derifrån. Dock lära flera af Englands mest framstående vetenskapsmän hafva stått på de utestängdas rätt.

* *
*

I en af Englands anseddaste vetenskapliga qvartalskrifter har nyligen förekommit en artikel af Mr Robert Wilson under rubriken »Esculapia Victrix», hvari han meddelar en historik af hela den rörelse, som afsett att förskaffa qvinnor fullständig medicinisk utbildning. Han tror, att qvinliga läkare kunna börja sin bana med i vissa afseenden större utsigter till framgång än männen (?). Dock måste han erkänna, att endast fyra af Englands qvinliga läkare ännu lemnat några märkligare bidrag till den vetenskapliga literaturen. Dessa äro Mrs Garret-Anderson, Mrs Hoggan, Miss Agnes Mc Laren samt den nu aflidna Mrs Choplin Ayrton. Fyra äro ju dock en ganska god procent af de femtio qvinliga läkare, som hittills blifvit immatrikulerade. Förf:n intygar kraftigt den grundliga beskaffenheten af undervisningen i den qvinliga läkareskolan.

»Hvarje studerande», säger han, »måste icke blott gå med i ronden» på sjukhuset under den bestämda tiden, utan derjemte tjenstgöra som assistent, underläkare och kirurg så väl vid behandlingen af patienter å sjukhuset som i hemmen.

Londons qvinliga läkareskola meddelar i sin senaste rapport följande intressanta data: Af de institutioner, hvilka inne-

bära hufvudvilkoren för meddelande af medicinsk uppfostran, en organiserad läkareskola, en laglig examenskommission och ett sjukhus för klinisk undervisning, fans 1874 ingen enda inom det brittiska väldet tillgänglig för qvinnor. Nu, 1886, utdelar den kgl. läkareskolan i Irland, Londons universitet och Royal university i Irland sina diplom till qvinnor och the Royal free Hospital i London tillförser de qvinliga läkarekandidaterna den kliniska undervisningen. Från Londons qvinl. läkareskola hafva 11 qvinliga studerande aflagt examen, hvarvid 2 erhållit guldmedalj och 5 andra utmärkelser. I Irland hafva från den kgl. läkareskolan utgått 38 qvinl. licentiater, och den nu mera fullständiga skolan har 44 studerande.

Vid Londons qvinliga läkareskola har i år en frikostig gifvare grundat ett stipendium; vid afslutningen af läsåret yttrades af Professor Gladstone, att skolan gjort stora framsteg och, enligt hans öfvertygelse, hade en stor framtid för sig.

Äfven qvinliga tandläkare finna i England god verksamhet.

Irlands College of Surgeons har först nyligen öppnat sina lärosalar för qvinnor, med för dem anordnadt särskildt dissektionsrum. Slutligen har också i år den skotska läkareskolan gjorts tillgänglig för qvinl. studerande, hvarigenom det rättmätiga klander skall upphäfvas, som drabbat Edinburgs universitet allt sedan det 1869—73 på ett så stötande sätt behandlade och slutligen förvisade de en gång antagna qvinliga studenterna.

I Edinburg praktiserar redan en qvinlig läkare, Doktor Sophie Jex-Blake, och lär det vara till en del hennes bemödanden som beredt väg för qvinnor till den skotska läkareskolan.

III. Engelska Indien.

Frågan om qvinliga läkare i Indien, säger Mrs Fr. Elisabeth Hoggan, är en af vår tids brinnande frågor. Dömda till ett afstängdt, enformigt lif och förbjudna att visa sig för andra män än sina fäder, bröder och makar, kunna de indiska qvinnorna af högre kast eller tillhörande muhamedanska bekännelsen icke, utan att, på ett ur deras synpunkt vanhedrande sätt bryta häfd och sed, låta som sjuka vårda sig af manliga läkare.

I längst hänsvunna tider åtnjöt den hinduiska qvinnan en relativt stor frihet och aktning. Indiens gamla heliga böcker

innehålla talrika häntydningar om ett tillstånd, långt gynsammare för hennes utveckling och värdighet, än det närvarande. Men sedan Muhamedanerna eröfrat landet och deras religion fått öfverhanden, synes haremslifvets tvång hafva bemäktigat sig hela den indiska qvinnoverlden, med undantag af den lägsta klassen och dem, hvilka egna sig åt gudarnes tjenst. Den stränga afskillnaden mellan könen gör, att af de 118 millionerna qvinnor i det under engelskt öfvervälde stående Indien, det stora flertalet är beröfvadt tillsyn af manliga läkare, hvilka icke ens äro tillåtna att beträda deras bostad. Om vid svårare fall det senare någon gång tillåtes, få de åtminstone icke se patientens ansigte. En liten hand och en arm räckes läkaren genom ett hål i förhänget, bakom hvilket den sjuka gömmes. Stundom lär äfven tungan visas på samma sätt; ibland åter begagnas af qvinnor parias såsom mellanhand.

»Vi dö som kreatur, och ingen frågar efter det», utbrast en stackars dödspatient från djupet af sin dunkla bostad »Zenana», det indiska harem, der en menniskoälskande engelsk officersfru uppsökt henne.

I sjelfva verket betraktas hustrurna af männen såsom underordnade, lätt ersättliga varelser, afsedda blott för familjens fortplantning. De bortgiftas också redan som barn; och föda de endast flickor till verlden, afskedas de.

Missionärerna, hvilka med varmt, men ofta ovist nit egnat sig åt hinduernas omvändelse och dervid isynnerhet bemödat sig att vinna qvinnorna, insågo snart de lidanden dessa voro underkastade, då de lemnades på sjukbädden utan läkarevård. De qvinliga missionärerna började derför inhemta litet medicinska förkunskaper och handgrepp samt anlade äfven sjukhus och kliniker, der indiska qvinnor kunde af sitt eget kön erhålla vård och läkemedel. Härom hade icke varit annat än godt att säga, blott icke de fromma damerna tagit sin läkareuppgift endast såsom en förevändning för sitt omvändelseverk. De hinduiska qvinnorna äro i allmänhet varmt fästade vid sin religion, och de upprepade försöken att afvända dem från densamma väckte stor motvilja både hos dem sjelfva och deras omgifning samt afhöllo dem att söka den vård, som stod dem till buds. En och annan, såsom Miss White från Hyderabad och Miss Beilby, »medicinsk missionär» i Lucknow, lyckades dock vinna sina patienters tacksamhet, hvilken ofta yttrade sig på ett rörande sätt.

Men af den nämnda orsaken misslyckades blott alltför ofta de medicinska missionsqvinnorna. Så skrifver Doktor Robert Harvey, professor i obstetrik vid den medicinska högskolan i Calcutta: »Vi ha för närvarande en dam här, som kunde göra stor nytta bland de stackars sjuka hinduiskorna. Men i sin egenskap af *medicinsk* missionär, vill hon icke åtaga sig någon sjuk utan full rätt att 'begagna tillfället' för främjande af sitt hufvudsakliga mål. Hon må ha rätt ur *sin* synpunkt, men för mig blir hon oanvändbar, emedan jag ej skulle vilja införa henne i familjerna utan att upplysa dem om hennes syfte, hvilket åter skulle sluta deras dörr för henne.» Det behof, som här så kraftigt uttalat sig, har framkallat anbudet af ett mycket högt honorar för den medicinskt bildade qvinna, som skulle vilja bosätta sig i Calcutta utan att sluta sig till missionärerna.

Man har ifrigt bestridt de grundsatser, som här uttalat sig. Ingen förnekar, att ju de hinduiska qvinnorna kunna hafva en stor uppgift för sitt folk och sitt land, och att det derför är af största vigt att de utvecklas och erhålla kunskap och bildning. Men missionärerna förklara, att den civilisation, som icke hvilar på kristendomen, skall vara till skada och icke till gagn; hvaremot man å andra sidan försvarar statens grundsats att i sitt uppfostringsarbete bibehålla neutralitetet i afseende på religionen. En miss Hewlett, som vid ett möte höll ett intressant föredrag, besvor dervid de närvarande att icke förskaffa hinduiskorna några läkare, som icke satte själens läkedom före kroppens.

Med allt erkännande af missionärernas stora förtjenster fortsätta dock myndigheterna att på *nationel* grund söka utveckla och civilisera folket, och denna grundsats har tvifvelsutan medverkat till den snabba och lätta framgången af frågan såväl om qvinliga läkares anställning, som af ordnandet af den qvinliga läkarebildningen i dessa fjerran länder.

Redan i mer än 30 år har styrelsen bemödat sig att bereda undervisning för barnmorskor och sjukvårderskor i de större städerna såsom Calcutta, Bombay m. fl. I Madras började man redan 1854 att i sådana läroanstalter gifva tillträde äfven åt infödda qvinnor. Långsamt gick saken framåt. År 1879 vårdades inom Madras Presidency 992 barnaföderskor i hemmen, 1880 mer än 2,100. Utmärkta män och qvinnor i England, bland andra Florence Nightingale och äfven Drottningen, deltogo varmt för saken. På detta sätt förbereddes småningom den

qvinliga läkarebildningen i Indien tills 1874, då, på grund af en storartad stiftelse af en infödd hindu, den medicinska skolan i Madras öppnade sina lärosalar för qvinnor, en åtgärd i hvilken den hängifne och outtröttlige öfverkirurgen, Edward Balfour hade stor del. Efter att hafva framdragit de kraftigaste skäl för saken, tillade han i sin inlaga, att intet hindrade honom att på eget ansvar göra undervisningen tillgänglig för qvinnor, men att han ansåg sig böra begära regeringens bekräftelse på saken, med hänseende till de stridiga åsigter, som voro rådande i ämnet. Fyra qvinnor läto genast inskrifva sig, af hvilka tre med stor framgång fullbordat sina studier och tjenstgjort till stor båtnad för sina många patienter. En af dessa läkarinnor, Mrs Scharlieb, sjelf familjemor och bosatt i Indien, besökte för ett par år sedan England och tillvann sig då vid Londons universitet de högsta utmärkelser den medicinska fakulteten har att utdela. Saken har visserligen i några andra af de större städerna rönt motstånd. Läkareskolan i Calcutta vägrade länge qvinliga elevers tillträde, men frågan, hänskjuten till guvernören, afgjordes af honom så, att nämda läkareskola skulle från och med Juni månad 1883 vara tillgänglig för qvinliga studerande, *äfven infödda hinduiskor*.

Exemplet följdes. I detta ögonblick studera infödda qvinnor dels Eurasiskor, dels Parser, hvilka äro mycket intelligenta och tillgängliga för frisinnade åsigter, vid de medicinska skolorna i Madras, Calcutta, Agra och Lahore [1]). Universiteten bjuda dem efter slutade studier doktorsdiplomet. De kunna äfven aflägga den lägre licentiatexamen, hvilken berättigar till praktik, och under vissa förhållanden lemnar staten fattiga och välbegåfvade qvinnor penningunderstöd, för att sålunda underlätta deras studier.

Frågan om qvinliga läkare för Indien, säger Mrs Hoggan, ur hvars intressanta uppsats vi hemtat dessa meddelanden, har sålunda, gillad af styrelsen, inträdt i ett nytt skede; och det skall bli af stort intresse att se, om den utvecklar sig derhän, att den kejserliga regeringen, följande de lokala regeringarnes exempel, komma att bereda utmärktare qvinliga läkare tillträde till mera fördelaktiga och hedrande befattningar, der de kunna utan brödbekymmer egna sig åt sina fattiga och lidande medsystrar.

---

[1] Victoriasjukhuset för qvinnor i Madras har tills vidare öppnat sin verksamhet i en rymlig, ehuru ej för ändamålet uppförd byggnad.

Under tiden utmärka sig enskilda rika personer, så väl infödda som engelsmän, genom storartad välgörenhet, i det sjukhus byggas och kliniker ordnas för de fattigas sjuka qvinnor, hvarvid stundom ock stora honorar tillförsäkras en och annan qvinlig läkare äfvensom stipendier inrättas. Professor Harvey från Calcutta yttrade vid en afslutning af den qvinliga läkareskolan i London innevarande år: *De qvinliga läkarnes verksamhet är en omätlig välgerning för Indien.*»

Praktisk välgörenhet.

IV.

Christine Hermann och hennes verksamhet.

Hur nidsk man än varit på erkännande af qvinnans duglighet, har dock aldrig hennes värde som sjuksköterska blifvit bestridt.

En gren af denna hennes verksamhet är dock kanhända mindre känd, den nämligen, som, eget nog, utgått från sjelfva sjuksängen, och som vittnar om en innerlig åtrå hos hårdt pröfvade, lidande qvinnor att förljufva sina medsystrars återstående dagar, särskildt genom höjande och stärkande af deras själslif. Utgående från en sådan sträfvan, har man bildat samfund, hvilkas medlemmar, under kampen mot mångårigt kroppsligt lidande, närmats hvarandra. Vanligtvis ser man i spetsen för dylika företag en bepröfvad, ömsint qvinna, som åtagit sig ledningen af det hela. Ett sådant förbund bildades och förestås fortfarande af *Christine Hermann* i Heidelberg. Detta namn är ej alldeles obekant i Sverige: en och annan resande svenska har till och med gjort den ädla qvinnans personliga bekantskap.

Christine Hermann föddes i Kiel, år 1838. Då hon var 9 år gammal, flyttade familjen till Göttingen, der fadern, som var professor i juridik, fått anställning vid universitetet. Hvad den lilla flickan mest saknade i sitt nya hem var *hafvet:* längtansfullt frågade hon sin far: »Hvar är då hafvet?» fullt förtröstande på att han skulle kunna visa henne det. Såg hon ej den blåa himmelen? hur kunde då hafvet saknas!

I början blef skolgången i Göttingen svår för Christine, emedan hon der saknade den kärlekens ande, hvilken herrskat i den skola, hon besökt i Kiel; men efter en tid kom en ny lärare, hvilken bättre förstod hennes skaplynne, och nu gick allting lätt. Att inhemta kunskaper var för henne en riktig glädje, och det var liksom hon anat att hennes samlingstid skulle blifva kort, hvarför hon ansträngde sig så mycket mera under arbetet i skolan. Vid 15 års ålder blef

hon konfirmerad, och under de tvänne år hon dessförinnan åtnjöt religionsundervisning af den utmärkte själasörjaren, Pastor Hildebrand, vaknade hos henne en bestämd föresats, att bli diakonissa: årsberättelserna från Kaiserswerth intresserade henne mer än den mest underhållande lektyr. Vid denna tid fick hon äfven pröfva sin förmåga som sjuksköterska; ty en gammal sjuklig slägting, för tillfället boende hos Christines föräldrar, bad ofta »att barnet med de mjuka små händerna måtte lägga omslagen på hans sjuka öga, ty då gjorde det icke alls så ondt.» Äfven hennes mor och syskon läto henne gerna sköta sig då de mådde illa: Christine var nämligen den äldsta bland en stor barnskara. Men under hela denna tid var hon sjelf mycket svag. Då köpte fadern ett vackert hus med tillhörande trädgård utom staden. Det var en glädje för barnen att flytta ditut! Nu började Christine äfven att undervisa sina syskon i de olika skolämnena: hon gjorde början med sin syster Bertha, hvilken var 10 år yngre än hon, och sedan fingo alla de andra sin första undervisning af henne.

Då Christine likväl fortfarande var svag till helsan, sändes hon i vänners sällskap till Pyrmont, der hon af det starka, jernhaltiga vattnet fick nya krafter. Med friskt mod återvände hon till hemmet, der hon med mycken ifver fortsatte sina studier, samt meddelade hvad hon inhemtat åt syskonen. Kom så våren 1855; aldrig hade naturen förefallit den nu 17-åriga flickan så herrlig; aldrig hade foglarne sjungit så ljufligt eller träden blommat så rikt. Under hennes fönster stod ett stort äppleträd; hon blickade in i de doftande blommorna, och det var som om hennes hjerta varit alltför trångt att omfatta hela hennes ungdomsglädje och alla hennes ljufva förhoppningar: »ty sakta, sakta», skrifver hon, »hade kärleken klappat på mitt hjerta, och sänkte sig allt djupare med fröjdefull bäfvan in i min sällhetsanande själ.»

Men ack! i detsamma lade sjukdomen sin isande hand på hennes unga lif. Alldeles oväntadt drabbades hon af ett alvarsamt ögonlidande; först visade det sig i det högra, sedan i det venstra ögat, hvilket blef så våldsamt angripet, att det efter en tid alldeles förlorade synkraften. Starka medel användes, hvilka småningom helt och hållet förstörde hennes helsa. Nu var det slut med hennes jordiska lycka, med hennes ungdomliga förhoppningar! Syskon och vänner täflade med hvarandra att göra Christines lif så lätt som möjligt, men de inre striderna voro svåra och heta; och hon visste icke hur hon hade kunnat finna sig i sitt helt och hållet förändrade lif, om hon ej så troget bistått af sin själasörjare, Pastor Hildebrand. Det var också af stor betydelse för Christine Hermanns blifvande verksamhet, att hon kom i närmare beröring med rikt begåfvade gudfruktiga män och qvinnor, utrustade med skarp blick för menniskohjertats strider och frestelser.

Hösten 1857 insjuknade Christine så häftigt, att hennes lif sväfvade i fara; sjelf bidade hon gladt och fridfullt på sin befrielse, men det var annorlunda beslutadt. Hon återfick småningom krafter; och då beslöto hennes föräldrar att skicka henne till den fromme Pastor

Blumhardt i Ball, för att vistas en tid i hans familj och der ytterligare återhemta helsa och lugn. Hon omtalar som den lyckligaste tid af sitt lif de veckor hon tillbragte i detta, af en sann kristlig anda genomträngda hem. Härifrån reste Christine till Leiden i Schweiz. I en väns sällskap vandrade hon på bergen, öfver gröna, blomsterrika gräsmattor, hänrycktes af den herrliga, storartade naturen, besökte sjuka och fattiga och meddelade dem kroppslig och andlig vederqvickelse. Några dagar efter hennes ankomst hörde man sägas, att Professor Gräfe, den berömde ögonläkaren, befann sig i Leiden på genomresa. Christine uppmanades att rådfråga honom. Efter att hafva undersökt hennes ögon, förklarade han det venstra ohjelpligt förloradt, samt att en operation å detta öga vore alldeles nödvändig för att rädda det andra. Modigt underkastade sig den unga flickan den svåra operationen, hvilken varade i flera minuter och förorsakade henne plågor, sådana hon aldrig förr erfarit. Sedan vistades Christine någon tid i Altstätten för att derstädes behandlas af en annan ögonläkare, och vårdades här af sin fader med verklig moderlig ömhet, ända tills de erhöllo tillstånd att återvända till det kära gamla hemmet. Der sjöngos nu åter samma fyrstämmiga sånger som förr, och söndagseftermiddagarne samlade Christine syskonen och sökte meddela dem och en skara andra barn de intryck och lärdomar hon fått inhemta. Efter en kort tids vistelse i hemmet måste hon åter lemna detsamma för att vid Gräfes ögonklinik i Berlin söka rädda det högra ögat, hvilket nu började angripas. En företagen operation lyckades och synen återvanns, dock så, att ett ständigt skimrande blef qvar för ögat. »De kära solstrålarne bländade mig pinsamt», skrifver hon, »och det komma de att göra tills jag får skåda den himmelska solen.» Stor var glädjen i hemmet, då modern dit återförde sin dotter med räddad synförmåga.

Sedan Christine något hemtat sig, började hon på nytt sin afbrutna verksamhet, och blef nu åter medelpunkten, kring hvilken alla syskonen samlade sig, både för undervisning och ledning i deras gemensamma lekar. Tidtals återvände dock blindheten, hvilket var en svår pröfning för den stackars sjuka. Om en sådan tid berättar hon, att de yngsta syskonen upprepade gånger läste för henne psalmer och kapitel ur Bibeln, tills hon kunde dem utantill. »Christine lär af oss!» plägade de då utropa, helt stolta och helåtna.

År 1862 fördes Christine till Basel, der man hoppades att hon skulle få nya krafter af den sköna luften i Schweiz. Tyvärr blef detta hopp om intet, ty, väl kommen dit, insjuknade hon häftigt, och då den tillfälliga sjukdomen ändtligen blef häfd, återstodo dock så många andra krämpor, att hon aldrig mer njöt ett ögonblicks helsa! Nu var det förbi med hennes söndagsskola och hela hennes kärleksverksamhet, till och med allt handarbete var henne omöjligt: trött och matt måste hon från den tiden lägga händerna i kors. Hon förmådde dock fortsätta med syskonens undervisning: bröderna fingo af henne lektioner i engelska och franska språken samt i historien. När hon var för sjuk att stiga upp, kommo lärjungarne till hennes bädd med sina böcker; var vädret vackert, buro de henne ned i

trädgården och lade henne i en liten beqväm vagn under en skuggrik lind. Med stor ifver bedrefvos då studierna, och efter slutad undervisning bars lärarinnan åter upp på sitt rum, eller drogs hon fram och tillbaka mellan doftande häckar och högstammiga rosor, hvilka bildade en riktig allé och gladde den sjuka, emedan de kommo hennes öga så nära, att hon tydligt kunde skönja dem. Under tiden fördes förtroliga samtal, mest på engelska språket. Den varma sympati, lärjungarne hyste för lärarinnan, ökade deras flit och uppmärksamhet, så att det gick raskt framåt med deras studier.

I Christine Hermanns sjelfbiografi, skrifven på begäran af en henne mycket tillgifven vän i Schweiz, och hvarur det här anförda är hemtadt, omtalas rätt många intressanta episoder, men för utrymmets skull äro vi tvungna att mest hålla oss till hvad som närmast stod i beröring med hennes blifvande och ännu intill denna dag fortsatta verksamhet för andra.

* * *

En person, som utöfvade ett synnerligt inflytande på Christine, var en läkare, D:r Langenburg, som tillkallades under hennes ständigt tilltagande sjuklighet. Under sina dagliga besök märkte han snart, att ehuru hennes plågor kunde *lindras*, de dock aldrig kunde *häfvas*. Han insåg äfven, att höjandet af hennes andeväsen skulle inverka välgörande på hennes sjuka kropp; och för att befordra detta, förde han henne in i den tyska diktareverlden och gjorde henne äfven bekant med Shakespeares mästerstycken. Allt emottog hon med förtjusning i det hon vexlade tankar med sin snillrike läkare och lärare. Hvad som stärkte hennes själslif, stärkte äfven hennes tro. Då hon hörde föreläsas Goethes ljufva sånger, vaknade småningom hos henne medvetandet, att hon fått förmåga att uttrycka sig i bunden form.

Den person, som var Christine Hermann mest behjelplig i hennes verksamhet, var likväl hennes väninna, Auguste Walther. Denna, som var systerdotter till den afhållne Pastor Hildebrand, hade flyttat till Göttingen, sedan hon nyligen förlorat sina båda föräldrar, och bodde nu hos sin morbror. I djup sorgdrägt och med ett uttryck, som vittnade, att äfven hon fostrats i lidandets skola, — om ock ej det kroppsliga — inträdde hon till Christine Hermann. Från första ögonblicket slöts ett innerligt vänskapsband dem emellan. Ehuru Christine ibland sjelf förde pennan, var det dock mest Auguste, som nedskref hvad hennes vän dikterade, såväl bref som dikter, samt gjorde afskrifter att medtaga till andra sjuka i grannskapet. Återkommen från dessa vandringar till Christine, berättade Auguste för denna, hvilken tröst och välsignelse hon dermed åstadkommit.

»Hon bar små kärleksgåfvor och helsningar», skrifver Christine, »till de sjuka från mig, och förde hjertliga helsningar tillbaka. På detta sätt bildades ett kärleksband mellan de sjuka i Göttingen. O, med hvilket intresse lyssnade jag ej till Augustes berättelser och följde med på hennes kärleksvägar! Jag deltog i hennes omsorger och

böner för de olika sjuka, och detta utgjorde ett starkt föreningsband oss emellan.»

Någon tid derefter blef Christines far plötsligt kallad till universitetet i Heidelberg, en kallelse som han tyckte sig ej böra afslå. Tanken på att nödgas afstå från sin verksamhet i Göttingen kostade Christine heta strider. Skilsmessan blef också ganska svår; fru Hermann fick likväl före afresan den ljusa idén att bedja Auguste följa med och under en tid hålla Christine sällskap, för att derigenom underlätta för den sjuka öfvergången till så förändrade förhållanden. Fröken Walther var äfven beredd att öfvergifva sitt hem, för att följa vännen. Hon har aldrig lemnat henne sedan! —

Det var en ljum, stjernklar natt i april, då en liten grupp tyst och stilla tågade genom Göttingens gator. Den sjuka Christine, nedbäddad i en s. k. »Krankenkorb», var dess medelpunkt. Hon omgafs af hela Hermannska familjen, hvilken på allt sätt sökte ingifva henne tröst och mod. Framkommen till bangården, bäddades hon på samma sätt i en kupé, och efter den långa färden lades hon vid ankomsten till sitt nya hem, nästan vanmägtig af trötthet, till sängs.

Vi hafva redan i Göttingen lärt känna det anspråkslösa ursprunget till en verksamhet, som i närvarande stund sprider ljus och glädje i hundratals hem, der hårdt pröfvade varelser våndas under mångåriga plågor. Och nu, sedan de skilts från sina vänner i Göttingen, föreslog Auguste Walther sin vän, att de till nästa jul i all hemlighet skulle låta trycka Christines sånger, till öfverraskning för hennes närmaste och för de sjuka, som de kände och intresserade sig för. Christine häpnade i början öfver denna idé: den föreföll henne alltför djerf, dikterna voro det ej värda, påstod hon. Auguste visste likväl huru mycken glädje och tröst de beredt så många sjuka, och ändtligen gaf Christine efter. Redan vid påsktiden hade det lilla verket skridit så långt framåt, att de tryckta arken kunde sändas dem till genomläsning. Oaktadt hon var febersjuk, och till följd af sin svaga synförmåga tvungen att hålla papperet tätt intill det ställe i högra ögat, hvarigenom hon ännu kunde se, förmådde dock Christine att vara behjelplig härvid. Det var ej utan betydliga uppoffringar, som de båda vännerna genomförde denna plan; men så var det äfven en stor glädje för dem, när julen nalkades, att bereda till afsändning, dels i paket, dels i korsband 200 exemplar åt vännerna när och fjerran. Auguste ilade, lastad med paket, gång på gång till posten, »och nu», heter det i hennes dagbok, »draga 'Christinens Lieder' ut i vida verlden, beledsagade af våra böner.»

Då julaftonen var inne, omgafs Christines sjuksäng af hennes närmaste. Sedan fadern läst julevangeliet, framtager dottern den lilla boken, som hon hållit dold. Hon räcker den åt föräldrarne, under det att Auguste skyndar att utdela andra exemplar bland syskonen, så att hvar och en, innan de veta ordet af, håller »Christinens Lieder» i handen. Stor var öfverraskningen, ty ingen hade haft en aning om hemligheten. Christines glädje blef fullständig först då, när hennes far genomläst och pröfvat den lilla diktsamlingen samt förklarat sig nöjd, ja, innerligt glad och uppbyggd af dess

innehåll. Nu anlände tacksamhetsbevis från alla håll, och många sjuklingar bådo om exemplar åt lidande vänner. Äfven till diakonissorna och fältsjukhusen sändes »Christinens Lieder», ty nu pågick det ödesdigra fransk-tyska kriget, och de sårade läste boken så gerna, att nya sändningar ständigt reqvirerades. I februari följande år, då en af bröderna Hermann kom hem från kriget för att vårdas för en reumatisk åkomma, var hans exemplar alldeles utslitet, ty det hade gått ur hand i hand bland soldaterna i hans kompani. Redan efter 5 månader blef det nödvändigt att trycka en andra upplaga, och på detta sätt kunde äfven Christine och Auguste från sjukrummet tjena sitt fädernesland.

Nu hade således Christine Hermann från sitt hem i Heidelberg fått ett verksamhetsfält, i omfång vida öfverträffande det hon haft i Göttingen. Emellertid träffades hennes ömma hjerta af månget hårdt slag, bland annat blef fadern kallad till Berlin, dit modern och den yngsta dottern snart följde honom. Men som Christines helsotillstånd kräfde den största möjliga stillhet, måste hon hädanefter lefva skild från sin familj.

Bland de ljusglimtar, som då och då kastade sitt sken öfver Christine Hermanns för det mesta plågade lif, räknade hon äfven det besök, Sveriges ädla drottning, under sin vistelse i Heidelberg, aflade hos henne.

För tvänne år sedan brefvexlade Christine med en värderad vän, Pastor Werner, »Fader Werner», som hon alltid kallar honom. Hennes vemodiga meddelanden rörde honom så, att han företog sig att resa till Heidelberg för att personligen sammanträffa med henne. Vid ett tillfälle anmodade hon honom att bedja för henne och att dervid särskildt fästa afseende vid hennes kroppsliga lidande. Detta gjorde han äfven på ett sätt, som fullkomligt tillfredsställde henne, i det han i synnerhet syftade på hvad som fordrades för hennes *verksamhet.* Sedan han gått, försökte hon att sätta ned foten på golfvet och stödja sig derpå; under sexton års tid hade hon ej förmått att göra detta, och det var af brist på rörelse, som hennes lidanden nu tilltagit så mycket. Stödd på sin broders starka arm, gjorde hon detta första försök, och det förnyades dag för dag, oaktadt fötterna svullnade och värkte svårt; hvarken mod eller tålamod sveko patienten. Med tiden kom det ända derhän, att hon ej blott kunde lemna sjukrummet, utan äfven göra rätt långa vandringar till fots. Med förtjusning talar hon om hur herrligt det är i skogen; dit tar hon med sig de många bref hon ständigt får mottaga; sittande på den mjuka mossan, läser hon dessa, ej utan möda, ty hennes synförmåga är och förblir ganska svag. Under tiden stickar hennes vän på sin, hos tyska damer sällan saknade stickstrumpa.

Hennes lidanden äro fortfarande svåra, dock kan hon numera bära dem bättre än förr. För flera år sedan fick hvarje medlem af sjukföreningen hennes fotografi i liggande ställning; nu har hon kunnat inom densamma utdela en annan, som framställer henne stående bredvid sin Auguste; båda se strålande ut. År 1883 berättar hon i ett sändebref, hur hon plägade arbeta för föreningen

från kl. 8 till 12 på förmiddagen; under dagens tysta och nattens sömnlösa timmar samlade hon deremot ämnen för sina skriftliga meddelanden. Den tid, hon betecknar som »dagens tysta timmar», låg hon i mörker, med en våt duk utbredd öfver ansigtet för att lindra plågorna; så plägade hon tillbringa sina eftermiddagar. Hennes meddelanden, hvilka på detta sätt utarbetades, bestå — oafsedt de små böcker hon gifvit ut — i förtroliga bref till »Leidenschwestern», samt i sändebref, hvilka tryckas och utsändas till alla medlemmarne af sjukföreningen fyra gånger om året, med tillhjelp af dem hon kallar sina trogna kolportörer. Af dessa sändebref får man ett begrepp om Christines ovanliga förmåga att sätta sig in i alla medlemmarnes olika förhållanden och pröfningar. I den varma medkänslan för andras lidanden, tyckes hon sjelf finna den bästa lindring i sina plågor.

Glädjande är emellertid att i december 1884 höra Christine säga: »Blir jag stel, kall och dödstrött af att skrifva, hvilket händt mig under de sista månaderna, så lifvas och stärkes jag på nytt genom en promenad i rummet. Har jag fördjupat mig i edra lidanden och arbetat för eder under hela förmiddagen tills jag blifvit matt och mitt hufvud angripits deraf, så kan jag på eftermiddagen genom en vandring i det fria vederqvicka mig samt mottaga nya intryck». Hennes helsa är dock i allmänhet mycket vacklande.

Oaktadt Christine Hermanns djupa känslor och stora intresse för sitt verk, upptäcker man aldrig något känslopjunk eller något sjukligt i hennes skrifter, blott hvad man kan kalla äkta tysk värme och hängifvenhet.[1] Hennes råd till sina lidande medsystrar äro praktiska och visa mycken insigt i menniskohjertat, en insigt, hvilken hon vunnit dels i umgänget med begåfvade och gudfruktiga menniskor, dels, och detta kanske mest, genom den erfarenhet hon tillvunnit sig under lidandets mångåriga eldprof. Att också männen insett den praktiska nyttan af ett sådant förbund, visar sig äfven deraf, att en och annan manlig patient slutit sig till detsamma.

År 1881 öfversattes några af Christine Hermanns dikter till svenska af samma hand, som nu tecknar dessa drag af hennes lif. Öfversättningarne trycktes i form af lösa blad, att utdela som julgåfva åt patienterna i olika svenska sjukhus. Ett exemplar sändes till fröken Hermann, i tanke att, om hon än ej förstår svenska, det dock måste glädja henne att veta sina små dikter lästa i ett långt aflägset land, hvarest de väckt ljufva och uppbyggliga tankar hos lidande menniskor. Snart ankom äfven ett svar från henne till öfversättarinnan, som hon, ej alldeles utan skäl, kallar en »Leidenschwester.»

Föreliggande lilla skildring gör ej anspråk på att lemna en fullständig bild af denna intressanta personlighet eller att redogöra

---

[1] De verk af Christine Hermann, hvilka utkommit i tryck, äro följande:
1) »Christine (Lebensgeschichte)», 2) »Christine» (Fortsetzung), 3)» Christinens Lieder» I, 4) »Christinens Lieder» II, 5) »Trost und Rath für den Leidenschwestern», 6) »Aus dem Lehen der Leidenschwestern», 7) »Marie», 8) »Brief an die Leidenschwestern» 9) »Hildebrand».

för hennes ej obetydliga verksamhet. Författarinnans afsigt med att samla dessa spridda drag har endast varit den, att möjligen någon svensk, hårdt pröfvad qvinna härigenom torde känna sig manad att följa Christine Hermanns exempel och egna återstoden af sitt lif åt en ädel och välsignelserik verksamhet.

Som »*Christinens Lieder*» så ofta omnämnas på dessa blad, vilja vi sluta med att anföra en bland dem af hennes sånger, som kunna sägas vara *ett* återsken af författarinnans lif och sinnelag.

Ch. N—n.

Mitt kära kors.

Jag bär mitt kors så gerna än,
Det sändes mig utaf min vän!
Nog är det tungt att bära på,
Men det mig höfves väl ändå!
Det böjer mig, men höjer dock,
Det gör mig lifvet tungt, men ock
På kärlek rikt; fröjd, frid jag har,
Och jag kan säga alla dar:
Mitt kära kors!

Så gerna bär jag korset än,
Ty det har fört mig till min vän!
Ett lif tillfyllest der jag fann,
Blef stark i svaghet, segrar vann;
Har jag blott honom, allt är mitt;
Jag glädje uti smärtan sett,
Ett ljus i mörker blef du mig,
Och hjertligt jag tillropar dig,
Mitt kära kors!

Nog bär jag korset gerna än,
Dock, om det passade min vän
Att lyfta af det — hvilken tröst!
Vid tanken höjer sig mitt bröst! —
Min syn fullständigt återfå. —
Frisk, utan plågor kunna gå
I andras tjenst, med lif och själ! —
Är det mig nyttigt, vet jag väl,
Den glädjen Gud bereder mig —
Jag då i minnet helsar dig,
Mitt kära kors!

Dock bär jag korset gerna än: —
Om det behagade min vän,
Att jag det bure till min död,
Är Han blott med, är ingen nöd!
Men när, i evighetens sken,
Vi utan plågor, utan men,
På tronen Honom skåda få,
För dig jag tackar Honom då,
Mitt kära kors!

Strödda anteckningar om qvickhet och humor

af **Hilarion**.

Definitionen på qvickhet och humor är svår att gifva, emedan begreppen vexla hos olika individer liksom hos olika nationer. Pope förklarar, att qvickheten består i tankeskärpa förenad med munvighet; men, tillägger han, att analysera qvickheten för den oqvicke, det är som att analysera skönheten för den blinde.

Susanna Rubinstein anser humorn vara en högre art af qvickhet. George Eliot betraktar humorn såsom den tidigare utvecklingsformen och anser den befryndad med det poetiska sinnet, hvaremot qvickheten mera närmar sig det reflekterande förståndet. Humorn, säger hon, tar sitt stoff från situationer och karaktärer; qvickheten griper för sitt ändamål oväntade och invecklade förhållanden. Humorn är väsentligen beskrifvande; hon är omständlig och glider framåt utan någon annan lag än den af sitt eget fantastiska lynne, eller ter hon sig som ett irrsken och öfverraskar oss med sina nyckfulla uppenbarelser. Qvickheten är snabb, plötsligt framträdande och skarpt utpräglad; dess uppgift är att afslöja en icke anad analogi eller antyda en förbryllande eller häpnadsväckande slutledning.

En sådan analogi fann den unga damen, hvilken, då en prest sade till henne: »i dag har jag predikat för en hjord af idel åsnor,» svarade: Ah! då förstår jag, hvarför ni titulerade dem: »mina älskade bröder!»

Qvickhet är reflektion stegrad till högre potens. Ett infall kan antyda ett likhetsförhållande, som belyser absurditeten af en handling eller ett påstående. Men det är endast genom sin omedelbarhet, sin samlade kraft och sitt blixtlika framträdande, som ett sådant infall höjer sig till qvickhet. Så i följande anekdot. I en landtkyrka stördes predikanten af att någon talade, hvilket framkallade en varning af honom. Genast reste sig en gumma, sägande, »Vördig prosten må väl ha hört att talet icke kom från qvinnosidan». »Så mycket bättre, kära mor», svarade prosten, så mycket bättre! då tar det så mycket förr slut».

Ett annat infall, adladt till qvickhet genom sjelfva sin korthet, är George Sands påstående: »Qvinnan blir aldrig femtio år, på sin höjd två gånger tjugufem».

Humorn slår i sina högre former ständigt öfver till poesi. Nästan alla stora nutida humorister kunna kallas prosaskalder. Numera innefattar man också i begreppet humor nästan endast de högre formerna deraf och definierar dem, än såsom den sympatiska framställningen af de oharmoniska elementen inom menniskonaturen och lifvet, än som »en sorg i rosenrödt».

Så när Tegnér skrifver: »Det är med hjertat som med vattnet, det blir aldrig rätt stilla förr än det lagt sig is deröfver»; eller då George Sand säger: »Så snart man vet hvarför man ler, slocknar löjet och tåren vill qvälla fram».

Det finnes dock något, som med skäl kallas folkhumor, och som uppenbarar sig redan i medeltidens sagor och mysterier. Om denna är den första form af humorns uppträdande, är dock osäkert. George Eliot antyder, att ursprunget till den underbart fängslande blandning af gyckel, poesi och filosofi, som bildar den moderna humorn, troligen kan spåras tillbaka ända till vildens grymma gyckel öfver sin plågade fiendes qval, så stark är nämligen, tillägger hon, tingens utveckling från lägre till högre former.

Qvickheten är en elektrisk stöt, som griper oss med våld och utan afseende på vår föregående sinnesstämning; humorn smyger sig sakta öfver oss och beröfvar oss ej makten öfver oss sjelfva.

Den råa, grymma humorn har nästan försvunnit ur senare tiders literatur, den råa och grymma qvickheten öfverflödar.

Man erinre sig, för att återkomma till presthistorierna, Thomanders förklaring på uppkomsten af läseriet i Småland. »Presterskapet snarkade så, att församlingarne väcktes».

Qvickheten är perenn, humorn blir lätt öfverårig, båda gripa dock ofta in i hvarandra. I deras högsta potens finnas de sammansmälta till *ett*, så hos Shakespeare och Molière. Qvickheten är i det hela oumbärligare, hon ingår öppet eller underförstådt i allt framstående skriftställeri, stäcker öfverdrifter, hämmar ytterligheter, hvilka kunde slå öfver i det löjliga, samt utestänger »le genre ennuyeux». Qvickheten verkar äfven då, när hon icke slår ut i qvickheter. Hon måste likna diamanten och vara på en gång skärande och blixtrande.

Den franska nationalkaraktären torde eljest vara den närmaste typ naturen gifvit oss för qvickhet så vidt som möjligt ouppblandad med humor, den tyska åter för humorn till det yttersta blottad på qvickhet. Typernas typ är å ena sidan Voltaire, å den andra Jean Paul, båda i följd af sin ensidighet nästan onjutbara för efterverlden.

Tyskland, fortfar George Eliot, har gjort för oss större ting och derför vare det hedradt; men någon qvickhetstyp har det icke gifvit verlden.

När vi säga, att den tyska anden är ofruktbar på qvickhet, så är det ungefär detsamma som att säga, att en hvetebärande jord är ofruktbar på foderväxter. Då vi erkänna, att vi icke kunna njuta af tyskens lekfullhet, så innebär det detsamma som att vi, ehuru hästen

är det ädlaste fyrfotadjur, dock ej finna behag i att han lekfuilt lägger sina hofvar på våra axlar.

Men likasom skolpojkens klumpiga skämt eller studentens tanklösa witzande stundom hos den vuxne mannen förvandlas till fin glänsande lekfullhet eller uddig qvickhet, så skall måhända Tyskland en gång skänka oss en skörd af humor och qvickhet i förening.

Löftet om en sådan framtidsskörd har det redan gifvit i Heinrich Heine. Men så var också Heine half jude och lefde i Paris. Huru som helst, var han en af dessa humorister, hvilka med beröringen af fantasiens trollspö förvandla dårskapens bly till konstens finaste guld, som kastar sitt soliga löje öfver mensklighetens tårar och bryter dem i ett skönt regnbågsskimmer mot lifvets molniga bakgrund. Kanske är också hans skriftställarskap en af de bästa illustrationer af den satsen, att bitter erfarenhet är den grund, ur hvilken qvickhetens salt skall brytas.

Det ligger ofta en djup pathos, blandad med frånstötande djerfhet, i Heines ord från sjukbädden, säger George Eliot, och anför efter honom följande: »O, hvad vår Herre trycker mig hårdt med sin gräsliga satir. Den store författaren till verlden, Aristophanes af himlen, har företagit sig att demonstrera med förkrossande styrka på mig, lilla jordiska Aristophanes af Tyskland, hurusom mina qvickaste sarkasmer äro blott jemmerliga skämtförsök i jemförelse med hans, samt huru omätligt långt jag står under honom i humor, i kolossalt begabberi».

Till svar på anklagelsen, att han skulle med sin satir hafva angripit mensklighetens dyrbaraste idéer, säger Heine: »Just derför att skalden ständigt skådar dessa idéer i hela deras herrliga majestät, just derför öfverväldigas han af oemotståndligt löje, när han ser huru rått, tafatt och klumpigt dessa idéer uppfattas och återspeglas af hans samtidas förvridna sinnen . . . . . Det finnes speglar, hvilka hafva en så skroflig yta, att till och med en Apollo, återspeglad af dem, blir en karrikatyr och väcker vårt löje. Men vi bele då icke guden, utan hans vrångbild».

Heine har bevisat — hvad m:me de Staël syntes vilja förneka, att det är möjligt att vara qvick på tyska; men han har också omskapat sitt språk. Man vore färdig att tro tyskan vara qvickhetens språk par excellence, så smidigt, så fint, så pikant blir det under hans hand.

Men tyvärr har Heines öfverlägsna humor blott allt för ofta tjenat att gifva elektrisk styrka åt förnedrande känslor. Råheten i uttryck och hänsynslösheten i tanke hos Heine har intet motstycke i den samtida literaturen, och innan hans verk sättes i händerna på den omogna ungdomen, må en vänlig knif öfver dem öfva en noggrann censur.

Heine kan dock med eller i trots af sin satir röra våra hjertan, mer än mången som är större än han. George Eliot liknar hans humoristiska visor vid foglar, hvilka icke blott tjusa oss med sina vemodiga eller gycklande tonfall, utan smyga sig in på oss med sina mjuka bröst och låta oss känna de rastlösa slagen af sina hjertan.

Genmäle.

(Med anledning af Red:ns art. om brottslighetsfreqvensen.)

I augusti—september-häftet af denna tidskrift har Redaktionen uttalat sin mening »om orsakerna till att brottslighetsfreqvensen är fem à sex gånger större bland den manliga än bland den qvinliga befolkningen». Redaktionen har behandlat denna fråga med anledning af en uppsats i Tidskrift för kristlig tro och bildning. Emedan denna uppsats är af mig och Red. kommit till ett annat resultat än jag, har jag ansett mig böra yttra några ord med anledning af de »anmärkningar och spörjsmål», hvilka min uppsats föranledt Red. att framställa.

Redaktionen synes med mig vara *ense derom, att det icke är könet i och för sig som är den väsendtliga orsaken till den olika kriminalitetsfreqvensen* hos männen och hos qvinnorna. Men deremot anser sig Red. icke kunna ansluta sig till följande af mig uttalade mening:

»Qvinnan är hufvudsakligast hänvisad till familjen, och denna ställning är för henne en mot den brottsliga riktningen skyddande makt, då mannen deremot i det offentliga lifvet, till hvilket han oftast är hänvisad, mera är utsatt för frestelsen att begå en brottslig gerning. Men om man tänkte sig att qvinnans sociala ställning så väsendtligen förändrades som de mera radikala emancipationssträfvandena i våra dagar åsyfta, så måste vi följaktligen antaga att qvinnans del i kriminaliteten skulle blifva större än den nu är.»

Redaktionen anser det vara »tydligt att frestelserna endast drabba männen på de områden af det offentliga lifvet, från hvilka qvinnan helt och hållet är utesluten, d. ä. det politiska och i allmänhet det medborgerliga lifvet.» Vidare medgifver Red., att min sats gäller »för den högre börds- och penningaristokratien, der qvinnorna röra sig nästan uteslutande inom familjen och sällskapslifvet.» Jag hade väntat mig att min sats fått gälla *äfven inom den något så när burgna medelklassen.* »Men», så yttrar nu Red., »inom de långt talrikare klasser, der alla, utom i bästa fall familjemodern, måste arbeta för att inbringa penningar till sitt eget eller anhörigas uppehälle, der är skilnaden mellan qvinnor och män numera ringa.» — Efter som dessa klasser verkligen äro de långt talrikare, erkänner jag att min åsigt skulle vara vederlagd, om det kunde uppvisas att den manliga delen af befolkningen inom dessa klasser *icke till följd af yttre förhållanden* är mera än den qvinliga delen utsatt för frestelsen att begå en brottslig gerning. Redaktionen har sökt att lemna denna bevisning:

»Den arbetande qvinnans krafter, säger Red., blifva minst lika medtagna, och hennes natur kräfver uppmuntran och förströelse lika väl som mannens. Frestelsen att med olofliga medel förbättra sin ställning, hjelpa sina närmaste eller vinna en kort tids glömska af arbetslifvets börda, ligger henne lika nära

som honom.» — »Läkarens kall kan ej i och för sig innebära mera frestelse än barnmorskans eller sjuksköterskans, lärarens icke mera än lärarinnans.» — »Bland kroppsarbetare kan väl knappast *någon* anledning finnas till mindre frestelse för qvinnorna än männen. Handtlangerskan, med oket hängande öfver sina axlar, är ej mera skyddad än muraren, som hon betjenar. Qvinnan vid skurbaljan eller på tvättbryggan, vid krogdisken eller i cigarrboden, i fabriken eller som tjenare i andras hus är icke mindre utsatt för frestelse till brott än männen vid sina arbeten. I hvad mån landtbrukarens dotter, arbetande vid väfstolen eller räfsan, skulle vara mera skyddad än hans son vid hyfvelbänken eller lien, hvarför sömmerskans lefnadsläge skulle vara mindre frestande än skräddarens, ladugårdspigans än stalldrängens, det är i sanning omöjligt att inse.»

Med det nu anförda har Redaktionen ådagalagt att den icke tänkt sig in i de här omnämnda personernas lefnadsläge *i det hela*. Red. har icke tänkt på, att det bland *mycket annat* är t. ex. *den* skilnaden mellan landtbrukarens *son* och hans *dotter*, mellan skräddaren och sömmerskan, mellan muraren och handtlangerskan, läkaren och sjuksköterskan, läraren och lärarinnan, att den förre är pligtig att med vapen i hand skydda sitt fosterland och måste göra sig duglig dertill antingen enligt våra lindrigare och mindre betänkliga förhållanden eller på det synnerligen känbara sätt, hvarpå det i andra länder sker, der han kallas till ett flerårigt och *depraverande* kasernlif. Så länge skräddaren och sömmerskan sitta vid sitt arbete, är den enes belägenhet naturligtvis icke farligare än den andras; men efter *slutadt* arbete inträder skilnaden; skräddaren kan då gå *till krogen;* men sömmerskan kan det icke, emedan skick och bruk, om icke någon ting annat, hindrar henne derifrån. Dessutom har skräddaren måhända haft sina »vandringsår», och hvad som så benämmes brukar i moraliskt afseende icke vara den bästa tiden i handtverkarens lif. Redaktionen har egendomligt nog icke dragit i betänkande att uttala den åsigten, att qvinnan »som tjenare i andras hus icke är mindre utsatt för frestelse till brott än männen vid sina arbeten». En hvar, som aldrig så litet sett förhållandet i stad och på land, kan icke ett ögonblick hysa tvifvelsmål om, huruvida »tjensteflickorna» eller de manliga tjenarne hafva den största omvårdnaden och tillsynen, det största skyddet i yttre och i sedligt afseende.

Men Redaktionen säger sig icke våga anse familjens skyddsmakt vara så stark som jag antagit, emedan qvinnorna hafva en stor del i vissa svårare och afskyvärda brott, t. ex. mord på slägtingar. Jag för min del kan ej inse, hvarför Redaktionen ej skulle kunna vara ense med mig i denna punkt. Jag har ju nämligen icke påstått och har icke *kunnat* påstå, att familjelifvet öfver allt är sådant det *borde* vara. Och dertill kommer äfven *den* omständigheten, att de i fråga varande brotten icke blott begås af medlemmar af en familj, utan äfven af sådana qvinnor, som stå *utanför* familjelifvets skyddande inflytande.

Visserligen förnekar icke Redaktionen, att mannens och qvinnans olika lefnadsförhållanden utgöra *en* orsak till den olika kriminaliteten hos bådadera; men Red. vill icke såsom jag anse dessa förhållanden såsom den väsendtliga orsaken dertill. Enligt Red:s mening skulle denna ligga deri, att flertalet qvinnor erkänner kyskhetens pligt och

lyder den, men flertalet män deremot afvisar denna pligt och öfverlemnar sig åt ett osedligt lif. Ty då, såsom jag i min uppsats påpekat, kriminaliteten hos de prostituerade visar sig vara synnerligen stor, drager Red. deraf den slutsatsen, att den större osedligheten hos männen är orsaken till den större kriminalitetsfreqvensen hos dem. Hvarför icke äfven jag gjort samma slutledning, anser Red. vara svårt att förstå. Men jag må bekänna, att jag icke skulle vara synnerligen belåten med att hafva gjort en sådan slutledning. Jag har nämligen icke kunnat finna, att otuktslasten hos ett folk är *den säkra gradmätaren* på kriminaliteten hos det samma, hvilket naturligtvis skulle vara fallet, om Red:s slutledning vore riktig. Och för öfrigt anser jag att den osedlighet, i hvilken Red. ser orsaken till den större kriminaliteten hos männen, hufvudsakligast framkallas af den från familjelifvet isolerade ställning, hvilken en sorgligt stor del af den manliga befolkingen i våra moderna samhällen intager.

Till den åsigt, att man i könet i och för sig har att söka grunden till den olika kriminalitetsfreqvensen hos männen och hos qvinnorna, har jag icke kunnat ansluta mig. I motsats dertill har jag gjort gällande att denna olikhet till väsendtlig del — således icke *uteslutande* — beror på de olika förhållanden, i hvilka männen och qvinnorna befinna sig, och jag tror att denna uppfattning icke med framgång skall kunna bestridas. Men ändras nu dessa förhållanden, antingen på *den lugna utvecklingens väg* eller *genom en bråd omstörtning*, så inträder äfven en förändring i fråga om kriminalitetsfreqvensen, det är en sjelfklar sak. Och hvarför skulle Red. vara intresserad af att, såsom det i Red:s uppsats skett, se den saken dragen i tvifvelsmål? Dertill bör väl icke *den* omständigheten föranleda Red., att någon i det nämda sakförhållandet kan se »en medaljens baksida, som tål att tänka på, då fråga är om könens likställighet i det yttre allmänna lifvet». Får qvinnan den uppfostran, hvilken samhället är henne skyldigt, och öppnas för henne alla de banor, på hvilka hon kan utveckla sina anlag, bruka sina gåfvor och vinna sin bergning, så medför detta oundgängligen sina faror för henne, och dem skall *en del* qvinnor visa sig sakna kraft att öfvervinna; men skulle man väl derför beröfva hvarje qvinna friheten att beträda dessa banor? Red. har ju ingenting gemensamt med »de radikala emancipationssträfvandena», utan vill tvärtom bekämpa dem; derför bör ock Red. känna sig alldeles oberörd af en varning, som blott då är rätt beaktansvärd, om hon afser dessa.

Sedan jag nu lemnat det svar på Redaktionens »anmärkningar och spörjsmål», hvilket jag ansett vara af nöden, vill jag slutligen yttra några ord med anledning af följande utsaga af Redaktionen:

»Det kan måhända anmärkas till försvar för hr B:s framställning, att den är grundad på den tyske förf:n A. v. Oettingers arbete: Die Moralstatistik in ihrer Bedeutung für eine Socialethik. Vi kunna ej döma derom, men önska blott, att den svenske förf:n sjelfständigt och opartiskt behandlat det högvigtiga ämnet.»

Den *osjelfständighet,* hvilken här åsyftas, består deri att jag, såsom jag sjelf i min uppsats angifvit, hemtat de flesta sifferuppgifterna från Oettingers berömda verk: Die Moralstatistik. Skulle det måhända

hafva inneburit mindre osjelfständighet, om jag hemtat de statistiska siffrorna från en *fransk* eller *engelsk* författare? Resultatet skulle för den fråga, som här behandlats, hafva blifvit det samma äfven i *det* fallet. Men om det icke fins någonting att *invända* mot de statistiska uppgifterna, synes det mig vara i hög grad omotiveradt af Red. att här tala, vare sig om sjelfständighet eller osjelfständighet. Hvad åter *partiskheten* beträffar, så består den samma deri, att jag uraktlåtit att tala om ett och annat, som Red. hade önskat finna i min uppsats, men som *jag* åter ansåg ligga utanför mitt ämne. Redaktionen har nämligen velat dels att jag skulle lemnat en redogörelse äfven för det inflytande, som osedligheten bland männen har på *deras* kriminalitet; dels att jag skulle hafva påpekat, hvilket oerhördt ansvar måste drabba den lagstiftning, hvilken i det moderna samhället skapat en klass af qvinliga parias och fortfarande underhåller den samma, på det att männen ostraffadt må dela dess usla lif utan att derför dela skammen och tvånget, som vidlåder den samma; dels att jag framhållit »*fädernas* förfärliga ansvar för de utsatta eller eljest öfvergifna barnens olyckliga öde.» Det är ett mycket stort misstag Redaktionen begått, då den sagt att jag af *partiskhet* uraktlåtit att tala om dessa sorgliga ämnen. Jag skulle ganska visst hafva talat derom med allt för mig möjligt eftertryck och med all öfvertygelsens styrka, *om jag nämligen ansett att dessa saker legat inom gränserna för min framställning*. Redaktionen befarar dessutom att ytliga läsare kunna draga falska slutsatser af min framställning. Det är möjligt att så kan ske, och kanske *redan* skett; men att söka förebygga lättsinnighetens och tanklöshetens uppenbara misstydning af min framställning, derpå var jag verkligen icke betänkt, då jag skref i Tidskrift för kristlig tro och bildning. Dock, den som med eftertanke läser slutorden till min uppsats, skall ganska visst icke af den samma kunna draga de falska slutsatser, om hvilka Red. talar. Jag tager mig friheten att här upprepa dessa slutord:

»Öfver de bibliska utsagorna: 'rättfärdighet upphöjer ett folk, men synd är ett folks förderf' och: 'hvar och en som synden gör är syndens träl' kunna vi säga att moralstatistiken innehåller en gripande predikan, i det att hon uppvisar en fruktansvärd syndens framhärdelsekraft hos *samfundet* och hos de *individer*, hvilka fallit för frestelsen att genombryta lagens och den helgade tidens skrankor. Denna predikan torde till äfventyrs hos några framkalla pessimismens stumma resignation, hos några det förnäma föraktets afsky för 'samhällets olycksbarn,' hos andra sentimentalitetens ofruktbara tårar. *Bättre* vore det dock, om hon hos alla förmådde framkalla å ena sidan en med allvarlig sjelfpröfning enad dom öfver brottslingens gerning och å den andra ett frimodigt och energiskt uppträdande mot allt, som i samfundsförhållandena, i det enskilda och det offentliga lifvet är egnadt att inleda individen på frestelsens och brottets bana.»

Upsala den 21 oktober 1886.

J. E. Berggren.

Göteborgs qvinnoförening och dess tidskrift "Framåt".

Det har sagts att »Framåt» vore ett synnerligen lämpligt namn för en qvinnoförenings organ. Vi hafva icke delat denna åsigt. Namnet vill vara ett helt program, men utlofvar blott *ett: rörelse*, utan att gifva minsta garanti för rörelsens mål eller riktning. Framåt *kan* betyda tillbaka, det beror endast från hvilken punkt jag utgår och mot hvilken punkt jag går. Det kan innebära ett ondt lika väl som ett godt. Det kan föra mig uppåt fullkomningens höjder, men det kan också leda mig utför förnedringens slippriga stig.

Göteborgs qvinnoförenings organ »Framåt» har i sitt framträdande bekräftat denna vår uppfattning af namnets tvetydiga innebörd, detta dels genom sin brist på styrsel och sin frånvaro af ett fast mål, dels nu senast *genom framläggandet inför sin läsekrets af en skildring, som är uttryck af en qvinlig strindbergianism af det mest förnedrande slag.* Vi syfta på det stycke, under titel: »Pyrrhussegrar» af den unga men redan ökända författarepseudonymen »Stella Cleve», som blifvit intaget i häftet n:o 20 af »Framåt».

Förf:n och hennes nesliga opus vilja vi så litet som möjligt beröra, och detta endast för att på det kraftigaste afråda våra läsare från dess bekantskap. Att »grumla flickans själ» med sådan läsning, vore en synd, likasom det vore vidrigt och gagnlöst för ärbara svenska qvinnor att onödigtvis låta sig uppröras och förbittras af en skrift, hvars orena syfte röjer sig redan af titeln, och med afseende på hvilken det är omöjligt att säga, hvilkendera är mest naturvidrig och osund till hela sin sinnesriktning, hjeltinnan eller den unga flicka, som med kallt blod satt sig ned vid skrifbordet för att konstruera denna vrångbild af en qvinna. Tillägga vi, att en sådan moralisk ruin, som den, om hvilken dessa *båda* företeelser vittna, kan förklaras endast af den fullkomligaste principlöshet, förenad med en tuktlös och derför ända till ytterlighet depraverad och vanslägtad fantasi, samt att den skamliga skildringen är gjord med en formel talent, som förvärrar intrycket af det lästa genom att röja missbruket af goda gåfvor, så hafva vi sagt nog.

Det är med en bitter känsla af blygsel och bedröfvelse, som man står inför denna dubbla företeelse af qvinlig förnedring, och likväl finnes i samband härmed ett annat förhållande, som är egnadt att framkalla om möjligt ännu djupare grämelse, *det*, att Stella Cleves stycke är publiceradt af den qvinliga redaktionen af en tidskrift, som är organ för en qvinnoförening.

Man kunde gråta vid att se vår svenska qvinnofråga, hittills hållen i helgd och tukt, sålunda dragen i smutsen. Man kunde gråta öfver dessa unga qvinnor, hvilka förstå så litet af den hederliga pressens uppgift och ännu mindre af den principfasthet, den takt och finkänslighet,

som fordras för att föra en qvinnoförenings talan. Ja, man vore nära att fråga sig om dessa qvinnor äro blinda, omedvetna verktyg för en fiende till qvinnorörelsen, hvilken brukar »Framåt» till att störta hela saken. Men då får man vid närmare efterfrågan veta det märkliga förhållandet, att det är dessa samma unga qvinnor, hvilka bildat hela föreningen och skött hennes många praktiska uppgifter, med uppoffring af tid och möda, samt på ett synnerligen klokt och framgångsrikt sätt. På samma gång man blyges öfver deras litterära framträdande, ville man således glädjas öfver deras sätt att praktiskt verka och handla för sin uppgift; och likväl vågar man icke fullt glädjas. Det är tydligt, att hvad som bygges upp med den ena handen, rifves ned med den andra. Man vet t. ex., att Red:n af Framåt bland annat lofvat göra tidskriftens innehåll njutbart äfven för arbetsklassens qvinnor. Man *kan* således befara, att vid de läsesamqväm, som föreningen, enligt en mycket god plan, anordnat för helt unga arbeterskor, stycken sådana som »Pyrrhussegrar» kunna läsas högt för det lilla auditoriet, man kunde tänka sig att de fattiga sömmerskor, som bespisas med billig middag tillika få till lifs Amalie Skrams smutsiga fantasier eller de danska socialisternas skildring af »den imponerande ställning,» qvinnorna intaga i deras — processioner(!), jemte uppmaning till Sveriges qvinnor att understödja sina danska systrar, då dessa visa sin sjelfständighet medelst strejker och fackföreningar! Man vågar derför icke obetingadt glädjas ens åt det goda föreningen velat och verkligen utfört, utan man frågar sig med bäfvan: *hvad vill Göteborgs qvinnoförening?* och *hvart styr den hän?!*

Föreningen har sitt årsmöte i dessa dagar. Skall hon ej der ställa till sig sjelf den frågan och söka gifva ett klart svar på densamma? Så som nu, kan det ju ej fortgå. Tidskriften skulle störta föreningen. Rensinnade och samvetsgranna föreningsmedlemmar, som hysa aktning för sig sjelfva och sin uppgift, skola icke vilja stå qvar i den tvetydiga ställningen mellan *ett samfund, som arbetar på qvinnans höjande*, och *en tidskrift, som upptager alla möjliga åsigter, äfven de för qvinnan mest förnedrande*, och som i bästa fall genom intagandet af dåliga eller underhaltiga bidrag neutraliserar inflytandet af åtskilliga goda uppsatser, som den haft att bjuda. Bättre då att skiljas i tid. Bäst vore dock om den käcka redaktionen hade nog verkligt mod jemte öfvermodet, nog storsinnad ödmjukhet, att öppet erkänna sina missgrepp och frivilligt ställa sig under kontroll af en nämd, bildad af personer med sundt omdöme och full känsla af det ansvar, som innebäres i ledningen af en qvinnoförenings organ, en nämd som inser, att det gäller för föreningen icke att rusa »framåt», lika godt i hvilken riktning, utan att tåligt sträfva *uppåt* mot sitt mål?

Huru som helst, skola vi egna Göteborgs qvinnoförening och dess *praktiska* verksamhet vår varmaste aktning, på samma gång vi öppet uttala vår öfvertygelse, att hon icke *kan* samverka med »Framåt» under dess nuvarande ledning, utan att alvarsamt skada sig sjelf och sin sak.

Fredrika-Bremer-Förbundets verksamhet såsom rådgifvande i juridiska ärenden.

Byrån mottager förfrågningar rörande dels befarade eller inledda rättegångar i civila eller kriminella mål, dels allmänna rättsangelägenheter, dels ock öfriga i den medborgerliga samlefnaden uppkommande rättsförhållanden. Såsom exempel af sistnämnda klass kunna nämnas äktenskapsförord, boskilnad, köpekontrakt, fullmakter, testamente, gåfvobref, bouppteckning och arfskifte, förmyndareärenden m. m.

För besvarande af dessa frågor har Byrån försäkrat sig om biträde af jurister af erkänd yrkesskicklighet. Då Byråns tjenst i dylika saker anlitas, öfverlemnar Byrån ärendet ofördröjligen till yrkesmannen. Genom sin mellankomst försäkrar Byrån de rådsökande om två fördelar: 1) att deras angelägenheter läggas i händerna på män af erkänd skicklighet, 2) att dessas biträde erhålles till billigare pris än under andra förhållanden, hvarom Byrån lyckats utverka benäget löfte.

Obs. I. Den juridiska konsultationen betalas af den rådsökande enligt aftal med eller debitering från den jurist som öfvertagit målet, och direkt till honom. Endast undantagsvis kunna råd kostnadsfritt gifvas.

Obs. II. Till tids vinnande böra redan vid första meddelandet till Byrån så fullständiga upplysningar som möjligt gifvas om den sak, för hvilken juridiskt biträde önskas.

Obs. III. För Byråns mellankomst erlägges en afgift, hvars belopp står i förhållande till det arbete och de omkostnader som från Byrån utgått. Å denna afgift medgifves Fredrika-Bremer-Förbundets medlemmar en viss nedsättning.

Hans lilla tenndosa.

»Han har sina pengar i en liten tenndosa», sade hustrun. »Jag har aldrig sett, huru den ser ut inuti». Hon var en gråhårig qvinna, ett stycke på väg mot sjuttio år. Hennes fem barn, söner och döttrar, voro alla försörjda och hade egna familjer. Det gamla paret

var ensamt, likasom i början af deras giftermål. Då hustrun nu hade mindre att göra, sysselsatte sig hennes tankar mycket med det förflutna.

Hon kom ihåg sig sjelf som en glad ung qvinna, hvars fader gaf henne vissa månadspengar, som hon kunde använda efter behag. Hon blickade nu tillbaka öfver nästan ett halft sekel af sitt lif som gift, hvarunder hon hade känt sig »precis som ett fattighjon».

Från början hade hennes man aldrig erbjudit henne några penningar. Då hon var tvungen att be om sådana, hade han alltid frågat: »Hvad skola de vara till?» Han gaf henne alltid penningar, då hon begärde, men sade alltid: »Gif mig tillbaka det du får öfver vid vexlingen», och hon gjorde det alltid. »Sålunda», sade hon, »hade jag aldrig ett öre att använda fritt, som man ju sätter så mycket värde på. Ibland ville jag skänka litet åt en fattig, eller till missionen, eller gifva ut litet för egen del till något, som ej var alldeles nödvändigt; men det kunde jag aldrig.»

Då hon nu i sin ålderdom satt och funderade öfver detta, kände hon pinan deraf så stark, att hon var tvungen att lätta sitt hjerta genom att tala om det för någon — och så fick jag veta det. »Det var nästan outhärdligt», sade hon. »Jag var en god hustru och en god moder, och jag fullgjorde alltid mitt arbete. Min familj saknade aldrig någon trefnad, som min omsorg kunde anskaffa. Det var en tillfredställelse att se dem alla trifvas och ha det bra, och detta hjelpte mig att bära den der — den der — ja, just den der *förödmjukande* känslan af fegt kryperi, som en tiggare torde ha, när han står vid en bakdörr och ber om litet mat. Om jag hade varit död, och en hushållerska eller tjenare hade gjort för familjen, hvad jag gjorde, skulle min man ha tyckt, att hon förtjenat en god lön. Men jag var *endast hans hustru*, och lagen gaf honom rättighet att få min hjelp — och det utgjorde skillnaden.»

Hennes målande, tårfylda beskrifning af små drag, som visade det lidande och de förödmjukelser hennes armod ålagt henne, kommo mig att yttra: »Hvarför sade du honom ej helt öppet, huru du kände det, och hvad du ansåg vara rätt?» »Jag gjorde det en gång, för länge sedan. Han hörde på mig, tills jag hade slutat; men han tog det, som man upptager ett barns tanklösa prat. Hvarken då eller någonsin sedan erbjöd han mig det ringaste, utan sade endast: Har du icke allt hvad du behöfver?»

På en anmärkning, jag gjorde, svarade hon: »Jag vill ej, att du skall tro, att min man icke är en bra menniska. Han är mycket aktad i vårt samhälle. Han har uträttat en hel del offentliga uppdrag för stadens räkning, är verksam inom församlingen och verkligen en god man. »Det är bara det, att jag känt mitt lif med honom vara ett lif i stor fattigdom». Borttorkande några tårar, tryckte hon hastigt en kyss på min kind.

Det är en historia de äkta männen borde lägga på hjertat. Ty visserligen har ingen hederlig man, *som kommer att tänka derpå*, lust att komma sina barns moder att känna sig som en tiggerska.

W. J.

Hvarjehanda i qvinnofrågan.

Sverige: Offentliggörandet af *Nya lagberedningens förslag till nya bestämmelser rörande äkta makars egendomsförhållanden* är den vigtigaste tilldragelsen under hösten, på qvinnofrågans område. Förslaget har noga följt riksdagens yrkande i skrifvelsen af 1884 med anledning af frih. Stackelbergs m. fl. motioner, på samma gång det försökt att förmedla dessa yrkanden med »det historiska sammanhanget.» Förslaget är tillgängligt i bokhandeln à 1 kr. och *bör studeras af hvar och en som inser den stora vigt den ifrågavarande reformen innebär*. I det inom kort utkommande nov. häftet skall Dagny meddela en öfversigt af förslaget.

Qvinlig äffärsverksamhet. Att fruntimmer äfven på affärsområdet kunna bryta sig en väg, derpå hafva vi ett nytt bevis i Hedin & Berlins pappershandel, Norrmalmstorg 4. Den smakfulla butiken eges och skötes uteslutande af fruntimmer, och man kan der få allt hvad till en pappersaffär hörer. (Vi hänvisa i öfrigt till annonsen å Dagnys omslag).

Qvinliga studenter. Vid Lunds universitet studera innevarande hösttermin 6 unga qvinnor, af hvilka tre ämna blifva läkare, en studerar humanistiska ämnen och språk samt två naturvetenskap och matematik. — En ny qvinlig student, fröken Anna Westman, som ämnar taga graden inom den matematisk-naturvetenskapliga sektionen, har i höst blifvit inskrifven i studentkåren.

Högre lärarinneseminarium och Normalskolan. Lärjungarnes antal i seminariets 3 afdelningar är denna höst 77, i normalskolans åtta klasser 236 och i de 3 förberedande klasserna 50, summa 363 elever.

En kurs i matlagning, beräknad på 20 dagar och närmast afsedd för damer ur den högre societeten, har ej länge sedan, på föranstaltande och under ledning af doktorinnan Edholm, född von Heijne, samt fru M. Odelberg, född Åkerman, börjats i arfprinsens palats. Prins Oskar har välvilligt stält 3 rum och kök till damernas disposition och matlagningen fortgår under två kokfruars ledning från kl. $^1/_2$ 9 f. m. till 4 e. m.

Qvinliga bokbindare. Qvinnor hafva nu äfven börjat att å egen verkstad utöfva bokbinderiyrket. Så har i Lund en ung qvinna från ett bildadt hem öppnat egen rörelse och en annan i Motala öfvertagit den af hennes afl. man grundade bokbinderiaffären.

Qvinliga handelsresande förekomma numera ej så sällan i vårt land; bland andra reser en dylik f. n. omkring i Kalmar län och tager upp order på cigarrer.

Qvinlig redaktör. Småskolelärarinnan fröken Maria Nyström har grundat och utgifver en månadsskrift »Småskolevännen», hvars första nummer utkommer nu i Oktober.

Norge: *Samundervisning.* Departementet för kyrko- och undervisningsväsendet har den 17 augusti bifallit en inlemnad ansökning om att 4 flickor skulle få intagas i Fredrikshalds »mellanskolas» 6:e klass, och tillika för framtiden beslutit, att »der den allmänna mellanskolan icke är organiserad såsom gemensam skola, kunna flickor intagas i 5:e och 6:e klasserna, sedan de genom intagningsexamen visat sig kunna följa med skolans undervisning». De betraktas derigenom såsom skolans lärjungar, betala samma skolafgift och åtnjuta samma nedsättning deri som gossarne.

Danmark. *Samskolor.* I *Samsö* realskola har man börjat lemna flickor tillträde till undervisningen; och i högskolan i *Askov* hafva i vintras första gången qvinliga elever undervisats tillsammans med de manliga, dock ännu icke i alla ämnen. Försöket har haft en framgång, som öfverträffat alla förväntningar; och i stället för att på något sätt inverka störande på männens undervisning, har qvinnornas närvaro, så väl i skolsalen som vid de sällskapliga sammankomsterna, bidragit till »att en synnerligen god ton herrskat bland denna vinters lärjungar.»

Faderns bidrag till oäkta barns underhåll. Justitieministern har den 13:de augusti detta år till samtliga vederbörande låtit utgå en skrifvelse, inskärpande vigten af att fadern tillhålles att till modern eller fattigvården inbetala underhåll för sitt utom äktenskapet födda barn. Minimum är hälften af hvad barnets underhåll efter vederbörande myndighets uppskattning kostar; men så snart faderns lefnadsställning eller förmögenhetsvilkor det medgifver, bör större bidrag affordras honom.

Tyskland. *För de högre flickskolorna i Preussen* har en normalundervisningsplan utarbetats, som väsendtligen förminskar kurserna, särdeles i tyska, matematik och historia. Undervisningen i det sistnämnda ämnet skulle inskränkas till historiska skildringar och biografier. Offentliga examina skola afskaffas, ferieläsning ej få ifrågasättas och hemarbetet inskränkas till 1 timma, men för de öfre klasserna till högst 2 timmar dagligen.

Universiteten stängda för qvinnor. Den preussiske undervisningsministern har förordnat, att qvinnor hädanefter hvarken som studentskor eller åhörarinnor skola ha tillträde till något preussiskt universitet.

Lärarinneantalet vid Berlins folkskolor var vid slutet af Mars månad sistlidet år 1,288, hvaraf dock 534 undervisade endast i slöjd, gymnastik, teckning och handarbeten. Deras lön för 24 timmars tjenstgöring i veckan var i medeltal 1,462 mk 50 pf. Männen hafva högre lön, men måste tjenstgöra 28 timmar i veckan.

Afskedade grufarbeterskor. Konungsgrufvan vid Königshütte i Öfverschlesien har afskedat alla qvinliga grufarbetare, med undantag af bergsmansenkorna, dels för att lemna männen rikligare tillgång till arbete, nu då stenkolstillgången är i aftagande, dels ock till sedlighetens befordrande.

Qvinlig tidningsutgifvare. Bamberger Tageblatt har för en tid sedan fått till ansvarig utgifvare Fröken Marie Reinde, den förre ega-

rens dotter. Det säges att hon leder tidningen med stor skicklighet och framgång.

England. *Qvinliga medlemmar af Cobden-klubben.* Cobden-klubbens styrelse har valt Miss Florence Nightingale, Mrs Cobden Sickert (dotter till Richard Cobden), Mrs G. M. Crawford i Paris (enka efter Daily News' pariserkorrespondent) och M:lle Sophie Raffalowich till medlemmar af klubben, som hittills blott räknat manliga ledamöter.

Till Henry Fawcetts minne hafva en del qvinnor i England, i Charing Cross i London, låtit uppbygga en för vattendrickning afsedd, med en porträttmedaljong af H. Fawcett prydd fontän af granit, som aftäcktes den 27 sistl. Juli, hvarvid tal höllos af Lady Louisa Goldsmid, Lady John Manners samt Mr Fawcetts syster, den berömda läkaren Mrs Garett Anderson. De erinrade om, huru professor Fawcett under 20 års tid gått i spetsen för arbetet för qvinnans rättigheter, huru han som General-Postdirektör och medlem af regeringen skaffade qvinnorna tillträde till post- och telegrafverken, samt huru de ha honom att tacka för många andra af de nya utvägar till sjelfförsörjning, som de numera ega.

Fingerborgs-ligan (Thimble League) heter en ny förening, som lagts till de många, hvilka i London arbeta för välgörande ändamål. Föreningen, som utvecklar en synnerligen liflig verksamhet, har till ändamål att skaffa yngre och äldre qvinnor i östra London arbete. De arbetslösa uppsökas personligen af ligans medlemmar, som lemnar dem redan tillklippta tyger till sömnad, för att göra det möjligt äfven för de mindre kunnige att förtjena sin utkomst.

För att erhålla qvinliga läkare hafva ej mindre än 500 ansedda innevånare i Oxford, deribland universitetsprofessorer, undertecknat en böneskrift till biskopen, att han måtte verka för att — i kyrkans och statens samt särskildt äktenskapets helgds intresse — anordningar måtte vidtagas, att qvinnor för alla sjukdomsfall kunde ha tillgång till qvinliga läkare.

Frankrike. Den utställning, som målarinnornas och bildhuggarinnornas förening *(Union des femmes peintres et sculpteurs)* detta år hållit i Paris, räknade 321 oljefärgstaflor, aqvareller och teckningar, samt 23 plastiska konstverk. Främsta platsen intages af blomstermålningar och stillebensstycken; men äfven på andra områden funnos många utmärkta taflor äfvensom flera framstående skulpturer.

Det stora akademiska priset i högre matematik på 12,000 francs vid Collège de France erhöll en fröken Bortniker i Paris, tillhörande en ansedd familj i Odessa.

Madame Adam, den spirituella franska författarinnan, ämnar inom kort af helsoskäl afgå från ledningen af »la Nouvelle Revue». Hennes efterträdare blir den ryske läkaren Dr Cyon, en utpreglad panslavist.

Madame Ribard, med. dr., som i egenskap af husläkare åtföljde Paul Bert på hans mission i Tonkin, har plötsligen aflidit, kort innan hon skulle operera Enkedrottningen af Anam för blindhet, något hvartill hon först efter många svårigheter lyckats få tillstånd.

Högre flickskolor. Enligt undervisningsministerns senaste budget finnas i Frankrike f. n. 31 lyceer och högskolor för flickor. Ytterligare 10 skola öppnas nu i Oktober eller nästa Januari och 15 till i Oktober 1887.

Schweiz. *Lyx i klädsel hos barn.* Styrelsen för den schweiziska qvinnoföreningen har beslutat att, för att motverka den öfverhandtagande lyxen i skolbarnens klädsel, till kantonernas skolstyrelser sända en skrifvelse, hvari de uppmanas att bemyndiga lärare och lärarinnor att på lämpligt sätt ingripa, så snart de finna de åt dem anförtrodda barnen vara antingen allt för modernt och dyrbart utstyrda eller klädda på ett för helsan skadligt sätt.

N. Amerika. *Qvinlig juriskandidat.* Juridiska fakulteten i Yale College har gifvit Miss Alice Jordan den juridiska graden L. L. B. (Legum Baccalaureus), dock under förklaring, att universitetet blott med sällsynta undantag vill förläna sina utmärkelser åt qvinnor. Miss Jordan har fått fullmakt att uppträda som sakförare och juridisk rådgifvare i Michigan.

Korrespondens-afdelning.

Till Red:n af Dagny.

Med undran fråga vi, hvilka principer Redaktionen följer vid valet af de skisser och noveller, som intagas i Dagny. Vi tänka närmast på Eglits »förstlingsförsök.» Underkasta det någon uttömmande kritik vilja vi icke: för det första är det nästan ej värdt kritik, och för det andra skulle detta ge anledning till ett alltför långt meddelande. Vi vilja endast säga, att *Doktorns unga fru* hör till det literära godtköpskram, som ej *under någon förevändning* bör intagas i Dagny. Att uppmuntra »gryende talanger» är visserligen berömvärdt, men att uppmuntra hvarje skolflickartadt försök till författarskap, anstår ej en tidskrift, som har om hand så ömtåliga intressen som Dagny. Den kämpar för saker, som ännu tyvärr räkna motståndare i mängd, och bör derför väl akta sig att på något fält låta en qvinna framträda som omogen — och Eglit är, åtminstone tills vidare, omogen som författarinna.

Medlemmar af Fr. Br. fbdt.

Svar: Ni torde ha rätt. I alla händelser är det nyttigt för den unga förf:n att lyssna till edert uttalande. Ihågkommas bör dock, att det kan vara ett fel af Dagny att intaga ett förstlingsförsök, men icke af förf:n att hon i ett sådant försök visar sig omogen — något som ju ligger i saken natur.

Red:n.

Svar Till Vänner af hemstudier.

Då förf:n af den påbörjade uppsatsen i ämnet sjuknat, kan intet svar nu gifvas å era anmärkningar, men som de röja intresse för saken, antaga vi att era önskningar framdeles skola uppfyllas.

Genom ett besök på Byrån eller ett bref till Hemstudiernas ledare, kunnen I genast erhålla de mest detaljerade upplysningar.

Anmälan.

Dagny *skall verka för Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: »en sund och lugn utveckling af arbetet för qvinnans höjande i sedligt och intellektuelt så väl som i socialt och ekonomiskt hänseende».*

Hon skall alltså företrädesvis behandla sådana ämnen, hvilka tillhöra Fredrika-Bremer-Förbundets program, samt tillika lemna öfversigter af qvinnofrågans framsteg i utlandet, följa den nyare inhemska literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, m. m.

Äfven vill **Dagny** *öppna en afdelning för korrespondens der äfven olika åsigter i frågor, som tillhöra Förbundets område kunna uttalas.*

Dagny *utkommer med 1 à 2 tryckark för hvarje månad och skall tillsvidare utgifvas under ledning af* **S. L—d Adlersparre** *med bidrag af för saken intresserade personer.*

Priset för hel årgång blir:

För medlemmar af Förbundet....... kr. 2,50.
För icke medlemmar.................. » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 19 Lilla Vattugatan, personligen eller medelst postanvisning.

Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels (inom Stockholm) på Förbundsbyrån, dels äfven hos hrr Bokhandlare.

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå,

19 Lilla Vattugatan, kl. 12—4.

Anmälningar mottagas till inträde i Förbundets **Sjukkassa,** hvars stadgar finnas intagna i Dagnys marshäfte för innevarande år.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Råd lemnas i **juridiska** och **ekonomiska** frågor.

Stockholm, 1886. Kongl. Boktryckeriet.

PRESENTKORT å Dagny för så väl 1886 som 1887 finnas att tillgå å Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå.

DAGNY

MÅNADSBLAD FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

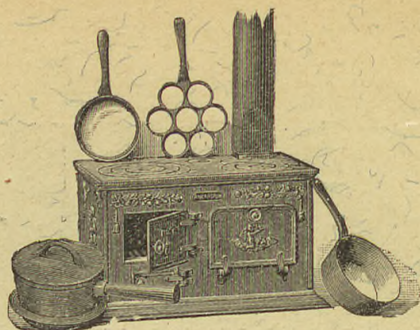
UTGIFVET AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

NOVEMBER 1886.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: **För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar » 4,00.

Om gift qvinnas eganderätt enligt Nya Lagberedningens förslag.

Detta förslag, som så ifrigt varit emotsedt, har nu efter mer än 2½ års väntan blifvit offentliggjordt, och de flesta af våra större tidningar hafva mer eller mindre utförligt redogjort för dess innehåll. Denna tidskrifts begränsade utrymme tillåter icke återgifvande af det ganska digra utlåtandet; men äfven om det varit fallet, torde för flertalet af tidskriftens läsare de många lagparagraferna hafva blifvit en föga njutbar lektyr. I vår lagbok sammanhänger den ena »balken» med den andra; en paragraf betingas af en annan; rubbas den första här, måste också den andra der röra pä sig. Om allt detta är för icke lagkunnige svårt att hafva någon mening. Förvisso har arbetet varit drygt, och mycken tid och omsorg torde derpå blifvit nedlagda; att det varit samvetsgrant, derom vittna i främsta rummet de reservationer, hvilka af *samtliga* ledamöter afgifvits. Endast en öfverlägsen, fint juridiskt spetsad penna borde derför här tillåta sig att fälla något omdöme.

Men då ju ett lagförslag, sådant som detta, så djupt ingriper i familjens, i det dagliga lifvets mångskiftande intressen, berör mer eller mindre hvarje samfundsmedlem, äfven den ringaste, verkar i den rikes såväl som i den fattiges hem, så må ej anses olämpligt om förslaget skärskådas äfven från synpunkten af »le gros bon sens commun.»

Endast från sådan synpunkt kunna vi denna gång yttra oss om förslaget, under förhoppning att framdeles få meddela utlåtanden från verkligt kompetenta personer.

»Hvad skulle vinnas genom detta förslag, *om* det blefve lag?» — är den fråga, som först framställer sig för den närmast intresserade, d. v. s. den svenska hustrun, och denna fråga skola vi så kort och enkelt som möjligt söka besvara.

Som bekant blef genom 1874 års lag en början gjord till att rubba den s. k. egendomsgemenskapen i äktenskapet, en brèche skjuten i motståndarnes fastaste bålverk. Det erkändes, att, med iakttagande af vissa formaliteter, egendom kunde vara icke blott enskild, d. v. s. hustrun eller mannen enskildt tillhörig, utan jemväl att *förvaltningen* öfver sådan egendom kunde tillkomma hustrun. Mycket skrefs och än mera talades då för tiden om

dessa lagstadganden och deras praktiska betydelse, men för allmänheten voro och förblefvo de »ett dunkelt tal.» Och dock var möjligheten af hustruns icke blott egande- utan förvaltningsrätt af enskild egendom derigenom erkänd, — ett erkännande, hvars betydelse först genom framtida reformförslag skulle fullt uppskattas.

Men »hvad stort sker, det sker tyst!» År kommo och gingo, under det frågans vänner, visserligen motvilligt, men dock böjande sig för klokhetens råd, iakttogo en afvaktande ståndpunkt. Här är nu icke meningen att gifva en historik öfver frågans vidare utveckling. Det allmänna rättsmedvetandet, som småningom utvecklat sig, yrkade på något annat och något mer än dessa medgifvanden, och vid 1884 års riksdag väcktes af frih. Stackelberg m. fl. den motion, som föranledde riksdagens beslut om en skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändring i äktenskapslagen *»i syfte att bättre, än i samma lagstiftning skett, tillgodose gift qvinnas rätt och bästa.»*

Denna skrifvelse remitterades till Nya lagberedningen, och förslaget är i enlighet dermed utarbetadt. För de många, som hysa verkligt varmt intresse för denna fråga, har, som ofvan blifvit sagdt, tillfälle varit beredt att, i snart sagdt hvar och en af våra dagliga tidningar, taga kännedom om förslaget och försöka tyda dess ordalydelse. Under förutsättning att detta *»Nya lagberedningens förslag till förändrade lagbestämmelser i fråga om Äkta Makars Inbördes Egendomsförhållanden»* är för våra läsare kändt, kunna vi öfvergå till de frågor, som ligga den gifta qvinnan närmast. Dessa torde kunna sammanfattas i följande tvenne punkter: *Om* detta förslag blifver lag, *hvad har den gifta qvinnan vunnit? Hvad återstår att önska?*

Främst synes oss då komma frågan om målsmanskapet. Detta skall enligt förslaget bibehållas, dock med undantag för viss slags egendom, öfver hvilken hustrun, oberoende af målsmanskapet, skulle ega att råda.

Dessa vilkor och undantag, hvilka öfverallt i förslaget återkomma, torde antagligen i praktiken blifva föga praktiska. Att de äro betingade af »nödig varsamhet, omsorg om det bestående», »den historiska utvecklingen, familjens intressen, äktenskapets natur», »den nödvändiga begränsning i den ogifta qvinnans frihet, som inträder i äktenskapet och som grundläggandet af familjen för med sig» m. m. anses vara otvifvelaktigt. — Alla dessa uttryck igenkänner man nämligen med en viss förvåning som gamla bekanta från föregående förhandlingar i denna fråga. Men då Nya

lagberedningen otvetydigt säger sig vilja utgå från riksdagens skrifvelse och alltså det nu utarbetade förslaget principielt icke skulle befatta sig med något *annat* eller något *mera,* än hvad i nämnda skrifvelse blifvit begärdt, så kan också en förklaring finnas, hvarför det hela blifvit inskränkt till det minsta möjliga.

Men om målsmanskapets bibehållande måste blifva det förnämsta inkast, som af den gifta qvinnan kan göras mot Lagberedningens förslag, och om flera knappt mindre vigtiga invändningar kunnat göras emot föreslagna eller bibehållna bestämmelser, måste dock erkännas, att i åtskilliga detaljfrågor medgifvanden blifvit gjorda i syfte att försvara hustruns eganderätt. Främst denna, att före äktenskapets ingående ärfd, så väl som derefter förvärfd fast egendom, eller sådan, erhållen genom gåfva och testamente — icke blott jordegendom på landet, utan jemväl hus och tomt i stad — blifver endera makens enskilda egendom, öfver hvilken, dock utan att särskildt förord eller aftal varit af nöden, egaren eller egarinnan eger förvaltningsrätt; samt vidare att om sådan enskild egendom genom köp eller byte eller på annat sätt öfvergår till annan egare, det vederlag, som för sådan egendom erhålles, fortfarande förblifver den ursprungliga egarens eller egarinnans tillhörighet och ställes under hans eller hennes förvaltning.[1]

För öfrigt vill det synas, som om hela förslaget blifvit, som man i hvardagsspråket säger, »inkrångladt», derigenom att egande- och förvaltningsrätten blifvit skilda. Under andra förhållanden, då det gäller myndiga personer, kan en sådan skilnad emellan egande- och förvaltningsrätt knappast ifrågakomma, för så vidt icke, som t. ex. vid bolag, hvarje delegare frivilligt åt styrelse eller förvaltare öfverlåter en sådan rätt.

Efter 1874 blef möjligt att dela förvaltningen — ett stadgande, som gaf upphof till mycket skilda tolkningar. Enligt nu föreliggande förslag skulle makars egendom kunna vara dels enskild under enskild förvaltning, dels samfäld under mannens, dels ock samfäld under hustruns förvaltning. Så länge dock frågan står emellan de tu, man och hustru, är den möjligen enklare att lösa, ehuru, som också en reservant inom lagberedningen

---

[1] Detta borde synas sjelfklart. Men då man hört sådana fall anföras som t. ex. att en qvinna, som för literärt eller konstnärligt arbete uppburit en hundra kronors-sedel — öfver hvilken summa hon enligt lag egde råda, — om hon vexlat sedeln i två sedlar à 50 kr. genast förlorat sin *rådighet*, så att mannen egde bestämma om summans användande; då må man väl erkänna, att sådana lagar behöfva ändring, icke blott »kommentarier.»

anmärkt, hvarje makes bidrag till gemensamt bo och barns underhåll borde mer än som nu skett uppmärksammats. Men tillkommer tredje mans rätt, och i all synnerhet när konkurs inträffar, då boets egendom måste afträdas till borgenärer, då vill det synas som om vederbörande domstols skipande af lag och rättvisa genom detta förslag betydligt försvårats.

Men, som sagdt, hithörande paragrafer kunna blott med juridisk sak-kunskap bedömas. Allmänheten, och i synnerhet den gifta qvinnan, må dock glädjas, att ett så vigtigt inlägg i frågan blifvit gjordt, och att denna efter en tids hvila ånyo kommit under debatt. Innan detta lagberedningens förslag från Kongl. Maj:t återsändes till riksdagen, torde många ändringar kunna ske, och dess vidare öden äro nu svåra att förutse. Att man gerna hoppas hvad man gerna vill, är ju en gammal erfarenhet, och i detta fall må man väl hafva temligen grundade förhoppningar, att våra lagstiftare skola taga steget fullt ut och icke längre försöka sig med kompromisser mellan det gamla och det nya eller fortsätta på halfmesyrernas otacksamma stråt, hvaraf enda följden skulle bli, att man oroat alla och tillfredsstält ingen.

Om det ytterst vigtiga och mest svårlösta kapitlet, »det om gäld,» kunna vi nu icke yttra oss, utan vi hänvisa hvarje qvinna, som intresserar sig för denna fråga, till lagberedningens förslag, hvilket till pris af 1 kr. finnes i bokhandeln tillgängligt. Derjemte fästa vi uppmärksamheten vid de synnerligen förträffliga artiklar rörande denna sak, hvilka i Aftonbladet för den 26, 27 och 28 okt. varit synliga. Till sist afsluta vi vår korta öfversigt med följande citat ur den, lagberedningens förslag åtföljande reservationen af häradshöfding Wåhlin, i hvilket yttrande för öfrigt hr Presidenten Berg instämt:

»*Ett stadgande, som tillåter hustru att råda öfver egendom, men tillika innehåller, att mannen eger råda öfver hustrun, innebär en inre motsägelse. Skall hustrun ega förvaltningsrätt, bör mannens målsmanskap uppoffras.*»

L. N.

Ibsen.

Tecknad af **Laura Kieler.**

»En ensom Mand!» Så kallar han sig sjelf, och så kallas han af andra. En man, som flyttar milstolparne allt längre och längre ut och står på vakt, spejande efter soluppgång. Så snart han blir upphunnen, drager han sig skygg undan och kämpar sig allt längre ut på »Stenrøse og Vidder». Han stannar icke för att se om han får andra med sig. Han är en pionier, som går före sin samtid och derför alltid kommer att gå ensam, höjande baneret och manande ständigt: framåt! uppåt!

Man ville blott önska, att den outtröttlige vandraren stundom ville unna sig några ögonblicks rast och se sig om för att få klart för sig, huru långt stycke väg dock blifvit lagd till rygga. Det skulle taga bort en del af bitterheten ur hans själ.

Likväl skall han aldrig kunna inpassas i gruppen af »tidens store män». Henrik Ibsen kan icke följa en sluten trupp. Han ser framtidskolonnerna rycka fram, men han går alltid förut. För honom gäller i hela dess kraft bibelns ord, till den, som satt handen till plogen, att icke se sig tillbaka.

Han är norrman från topp till tå, men en norrman, i hvilken icke finnes en skymt af Per Gynts humbug, en norrman, som hyser en så stark sjelfkritikens ängslan för att göra sig löjlig, att han i den punkten nästan kan sägas vara dansk.

Ja, helt visst är han en »ensom Mand», en varsam man, hvilken, så snart talet faller på lefvande samtidspersoner, i synnerhet diktare och konstnärer, ögonblickligen knäpper igen rocken ända till hakan och sitter der framför en, otillgänglig, fåordig, med hårdt sammanpressade läppar.

Men nämn blott idéerna, de store döde, och man skall illa känna Ibsen, om man kallar honom sluten.

När den store diktaren sitter hemma hos sig, rigtigt lugnt och trefligt, och har en eller två, tre omkring sig, som han känner sympati för, och som han *tror*, det vill säga icke misstänker för att vilja draga vexlar på honom, då kan denne tyste man, som icke utan svårighet finner uttryck, plötsligt blifva vältalig.

Två gånger har jag sett honom upprymd, nästan hänförd. Ena gången var då »Kongsæmnerne» uppförts i Berlin, den andra efter Suezkanalens öppnande. Till mina bästa minnen höra sommaraftnarne i hans hem i Dresden. Det var en sådan afton han skildrade inträdet af kejsarinnan Eugenies skepp i kanalen.

»Hon satt der under dånande kanonsalut», berättade han, »midt på det blomstersmyckade däcket, omgifven af sitt hof och helsad af tusen sinom tusendes jubel — en annan Kleopatra! Jag hade aldrig sett en skönare syn.»

Så uppdrog han bild efter bild, icke med färger, utan allt i fasta former, det var ingen målares pensel, utan bildhuggarens mejsel; och allt som han talte, stodo bilderna för oss, likasom huggna i sten.

Det fins till och med ögonblick, då Ibsen, kan vara hjertlig, och då ett godt småleende mildrar hans skarpa drag.

* * *

Ibsen är en man, som kämpat sig fram, som har tagit sitt eget ansvar på sina egna breda axlar och velat hafva sig sjelf att tacka eller klandra för allt. Icke förd fram af reklamer, icke från början buren af något parti — andligt taladt en *selfmade* man — det är Ibsens storhet.

För flere år sedan skref han till mig följande:

»Tag icke råd af någon, gör hvad som synes er sjelf bäst. Låt icke inverka på er af någon. Låt inga af edra försök blifva liggande i skrifbordslådan. Gif ut dem som bevis på er egen utveckling, eljest växer ni ifrån er sjelf.»

»För att med framgång beträda författarebanan fordras något mer än den blotta naturbegåfningen. Man måste hafva något att dikta på: ett lifsinnehåll. Har man icke det, så diktar man icke, utan man bara skrifver böcker. Nu vet jag mycket väl, att ett ensamt lif icke nödvändigt är ett innehållslöst lif. Men menniskan är dock i andlig mening en långsynt varelse. Vi se klarast på stort afstånd. Derför: res bort från Norge! Detaljerna förvirra; man måste gå bort från det man vill bedöma. Sommaren skildras bäst om vintern... Hufvudsaken är att blifva sann och trogen i förhållande till sig sjelf. Det beror icke på att vilja ditt eller datt, utan på att vilja blott *det*, som man absolut måste, emedan man är sig sjelf och icke kan vara någon annan. Allt annat förer blott till lögn. — Ni skall icke tro, att jag är så ovänligt stämd mot mina landsmän, som många beskylla mig för. Och i allt fall kan jag försäkra er, att jag icke är en smula vänligare mot mig sjelf än mot dem.»....

»Brand kom på sin tid till som resultat af något genomlefvadt — icke upplefvadt —; det var mig nödvändigt att i diktens form frigöra mig från något, hvarmed jag blifvit färdig i mitt inre, och när jag på det sättet blifvit det qvitt, hade min bok icke vidare något intresse för mig.»....

Ett är visst, Henrik Ibsen är framför allt annat en sjelfständig man. *Han* låter neppeligen inverka på sig af någon.

Ingen bör räkna på honom såsom anhängare af ett bestämdt parti, om han ej vill narra sig sjelf. Då »Kejser og Galilé» utkom, sökte genast en viss krets att inregistrera honom hos sig. Det var lika fåfängt som om teologerna trott sig kunna lägga beslag på Henrik Ibsen.

De, som lemnade Ibsen i den tro, att han var *deras*, följdes af hans tysta smålöje, der han stod och i tysthet tänkte blott *sitt*. Detta »sitt» är något högst egendomligt och ej lätt att förstå. Kristen eller fritänkare? Blir månne Ibsen någonsin vare sig det ena eller

andra? Han är en lefvande fråga, tviflet personifieradt. Icke desto mindre har *en* menniska haft ett ingripande inflytande på hela hans diktning, och märkligt nog är denna menniska en kristen. Det är hans hustru.

Hans hustru har ingjutit hos honom den aktning och vördnad för qvinnan, som går lik en röd tråd genom alla hans verk, och som utmärker honom framför de flesta moderna författare. Det är henne vi hafva att tacka för, att han så trofast antagit sig qvinnans sak, och att han icke skildrat den nordiska qvinnan såsom parisarne skildrat den franska makan och modern, att för Henrik Ibsen qvinnan icke är liktydig med kokotten.

* *
*

Den norske diktaren är en lidelsefull natur. Han är icke Ætna eller Vesuv, blomsterprydda och vinomrankade. Han är Hekla, hvilkens vulkaniska krafter jäsa och sjuda under nordens is och snö.

Ibsen är oppositionsman, ja hans natur är lutter opposition. Afven om det, för hvilket han kämpar — nu närmast qvinnans och arbetarnes sak — segrar, skall han i följe af sitt ideala kraf, och naturligtvis på grund af denna vår stackars verlds ofullkomlighet, fortfara att flytta milstolparne. Han skall förblifva oppositionsman så, som en kristen alltid borde vara, nämligen så länge synden fins till. Den kamp Kristus väckte på jorden är oafbruten, utan hvila, intilldess sanningen gifvit lögnen dödsstöten.

Men likt många ideala naturer är Ibsen otålig. Likasom Björnson vill han gerna springa öfver utvecklingsgraderna och gifver icke tid. Det är hos honom något feberaktigt förhastadt, hänsynslöst fordrande. Deraf kommer missmod, förakt, skepticism. Säden gror icke på en dag.

* *
*

Huru mycket man än är böjd att tänka sig Henrik Ibsen såsom en vandrare öfver högslätterna, helst i snöstorm och oväder, så gifves det dock en annan bild, som mera korrekt och på ett mer lefvande sätt återgifver honom och hans lifsgerning. Han har sjelf gifvit oss den i följande ord:

»Nej i Dybet maa jeg ned;
der er Fred fra Evighed.
Bryd mig Vejen, tunge Hammer,
til det dulgtes Hjertekammer.

Hammerslag paa Hammerslag
indtil Livets sidste Dag.
Ingen Morgenstraale skinner,
ingen Haabets Sol oprinder.»

Denna dikt är ett skriftermål. Han röjer för oss här på en gång sin stora styrka och — sin stora svaghet. Den behöfver ingen kommentar. Bilden är tillräckligt tydlig.

Det var bergsmannen, som på sin tid kom från bergets djup upp till den Ekdalska vindsboningen, höll upp sin gruflykta och lät dess skärande ljus falla på de bländades anleten. Bergsmannen erkänner sjelf:

Lyset blinder jo mit Øje,
hvis jeg söger i det høje.

Intet under, att familjen Ekdal också blef bländad och höll för ögonen! Kanske hade de stackars förskrämda menniskorna, när allt kommer omkring, bättre tålt sanningens ljus än Ibsens gruflykta.

Solen icke blott lyser, utan ger också värme och lifskraft. Man vänjer sig också vid ljuset.

Hell och lycka dock för bergsmannen, att det underbara må tima, att — när den tunga hammaren banat honom väg till »det fördoldas hjertekammare», och när djupets andar lärt honom att lösa »lifvets ändlösa gåta» — han då icke tillika må säga om sig sjelf:

»Men jeg glemte Dagens Pragt
i den midnatsmörke Schakt,
glemte Liens sus og sang
i min Grubes Tempelgang,»

utan att »hoppets sol» måtte rinna upp för Henrik Ibsen, trots

»Hammerslag paa Hammerslag
indtil Livets sidste Dag!»

Literaturanmälan.

Paul Heyses noveller, öfversatta af A. G. Engberg. Stockholm, P. A. Norstedt & Söner. Pris: 50 öre häftet.

Paul Heyses mångsidighet gör det svårt att skildra honom. Han hör till dessa lyckliga naturer, som finna sig hemma öfverallt, och hos hvilka lifvets vexlande scener och dess skiftande gestalter bringa motsvarande strängar hos diktaren sjelf i dallring. Detta är dock sant endast med en inskränkning. Ty för det råa, det simpla, det brutala har Heyse intet öra. Och när han skildrar, får det skildrade en viss likhet, icke med honom sjelf, men med det han älskar. Och som detta är harmoni och hvad derunder inbegripes, uppträder äfven sjelfva brottet hos honom med en viss storslagenhet, en samlad kraft, som väcker, visserligen icke vördnad, men dock en viss beundran. Se t. ex. Andrea Delfin. Han flyttar gerna sina personer upp i en förklarad atmosfer, gjuter kring dem en skönhetens helgongloria, hyllar dem sjelf med en tyst dyrkan, som återspeglar sig i skildringens bevingade kraft, och skonar dem, om de behöfva medlidande, med en försynt ömhet, som står i den skarpaste strid med naturalismens agande kärlek.

Till fäderneslandet är han kosmopolit, till trosbekännelsen eklektiker, till sympatierna universell, och dock är det en nationalitet likasom det är en viss ålder och en viss typ han företrädesvis väljer. I Italiens jord slår hans dikt allra helst sina rötter, för de ungas lif och deras ålder klappar hans hjerta varmast, och rikast blommar hans poesi, när det är den unga qvinnan han får skildra. Helst skildrar han henne, icke med ett omedvetet stilla blomlifs inbundenhet, utan hos henne slår jungfruligheten ut i sträng otillgänglighet: hans *Arrabbiata* har vissa slägtskapsdrag med naturelementen i sitt blinda trots, sin utmanande halsstarrighet, sin stolta otämjelighet. Så fort ungdomen och skönheten komma på tal, tar konstnären hos Heyse öfverhand öfver sedeskildraren och historikern. Det kan hända honom att tappa bort tråden och förlora sig i för ämnet mera främmande skildringar, när han sysselsätter sig med sådana bilder, och ofta äro icke de noveller bäst, der Heyse mest oförbehållsamt låter sitt hjerta tala; men huru gerna öfverser man icke med en och annan konstnärlig brist, för det tillfälle de gifva oss att se in i hans själ, som han annars håller omsorgsfullt tillstängd för obehöriga blickar.

Hans kärleksnoveller äro färgade af ett visst vemod, som annars är sällsynt hos Heyse. Detta vemod inträder hos honom ungefär samtidigt med kärleken, och det förklaras, efter hvad jag tror, deraf att kärlekens komplement är förgängelsen. Och hvem har det icke slagit, att detta vemod är så vanligt just hos ästetiska naturer! För skönhetens beundrare och svurne dyrkare är lifvet kort, kortare än för andra, och för dem fins det en rest af lif, ålderdomen, som de knapt vilja kalla med namnet lif; det fins för dem en solskensdag, då lyckan strålar och kärleken ler, men den förbleknar hastigt, och sedan är lifvet tomt och kallt, och de värma sig då hos nya generationer eller spegla sin flydda ungdom i minnets matta glans.

Hör icke Heyse just till dessa, och ligger icke häri hans dikts svaghet så väl som styrka? För honom koncentrerar sig lifvet i ungdomsnjutningens ögonblick, i den älskandes smekande uppenbarelse. Derför tycker man sig höra ur hans noveller nästan som en ångestfull bön, den enda sens moral, man kan tillskrifva honom: försumma icke ungdomen (så skulle denna sens moral kunna öfversättas), leta efter kärleken och akta dig, att lyckan icke undgår dig. En af novellerna heter *Resan efter lyckan:* den unga qvinnan är sjuk af samvetsqval, hon har vägrat att bönhöra sin älskade. Hon jagar honom ut i natten, han störtar från sin häst och dör. Detta är hennes brott, öfverallt ser hon hans bedjande ögon, hon hör hans klagande röst; och dessa ögon och denna röst tyckas likasom förebrå henne, sägande detsamma som korpen i Poes beundransvärda dikt: never, never more!

Hvem känner icke *Flickan från Treppi*, en figur, som står alldeles på gränsen till det orimliga, men hvars strid mot älskarens motsträfvighet och kyla hör till det mest storartade Heyse diktat. Endast afslutningen verkar något afkylande, då diktaren tycks ha varit rädd för sin egen figurs djerfhet och låtit förleda sig att uppblanda hennes tro med tvifvel, något som icke torde vara i stil med karaktären.

Heyse har i den yttre konturteckningen af sina figurer låtit något af den entusiasm tala, som den lyckliga kärleken använder i sitt språk. Han målar med en plastisk tydlighet, som blott är det inspirerade ögonblicket förbehållet. På hans vältalighet i ordmålningen behöfva inga exempel anföras, då sådana kunna igenfinnas på snart sagdt hvarje blad.

Men diktaren har en rik och smidig talang, som lämpar sig för alla ämnen. I »*Känn dig sjelf*» företager han till behandling en själssjukdom, som han träffande betecknar med namnet »andlig sömnlöshet», och hvars resultat han beskrifver som olyckan att alltid förtäras af »hemlängtan till sig sjelf». Dess symptomer hafva framkallats af reflexionssjuka, af öfvermått af kritik, och dess botemedel är kärleken.

Slutligen har diktaren äfven ett ord för det rent sagolika. Han låter fantasien hafva lösa tyglar i en sådan berättelse som *Clas Patra*, men han inblandar ett underbart, mystiskt element äfven i hvardagslifvets förhållanden, och han går i uppfinnandet af äfventyrliga intriger ofta för långt. Dervid finner man, att diktaren mottagit sina ungdomsintryck från en annan tid än vår. Ett drag, som förtjenar mycken uppmärksamhet, är hans förskräckelse för omaka förbindelser och hans böjelse att låta dem upplösas, äfven om detta skulle ske genom ett torrt maktspråk. I *En moders bild* är t. ex. meningen att skildra den helsosamma lexa, som en verldserfaren förmyndare ger sin oerfarne och kärleksdruckne myndling, som kommit in i ett kärleksförhållande, der en alltför stor åldersskilnad är för handen. I ett samtal, som är ett diplomatiskt mästerstycke, der tonen vexlar från finaste salongston till ransakningsdomarens närgångna sträfhet, i ett samtal, som således är alldeles för mästerligt för att någonsin kunna hafva hållits, återger författaren scenen mellan den kalle, den iskalle mentorn, som för sin unge väns talan, och den förälskade qvinnan, som i förtvifladt trots håller fast vid sin eröfring och försvarar kärlekens eganderätt. Situationen är dramatisk, men ytterst osannolik, och det förtviflade hjelpmedlet, som sedan användes, är ännu osannolikare. Det förefaller oss, som hade denna kallblodiga beräkning icke sin plats i ett förhållande, der hjertat har första ordet och torde ega skäl äfven der förnuftet är svarslöst, och det förefaller oss, som om en sådan dialog mellan förstånd och känsla icke rätt passade för Heyses fina pensel.

Ämnet är återupptaget i *Lilla mamma*, der det är behandladt med större finhet. Diktaren har stora kraf på yttre likformighet mellan tvenne varelser, hos hvilka böjelsen skall vara något mer än ett flyktigt tycke. Huru långt dessa kraf kunna sträcka sig, finner man af berättelsen *Vid Tiberstranden*. Skildringens glanspunkt är beskrifningen på Caterina och det tumult, denna uppenbarelse af italiensk lifskraft åstadkommer i den tyske lärdes själ, bunden som han är med ring och löfte vid den engelska missen. Ojemförligt starkare än hela Fredriks förhållande till fästmön är beskrifningen på det intryck, den italienska flickan gör. Det är dock engelskan, som behåller segern, och skälet härtill är något dunkelt. Diktaren har här förnekat den naturröst, hvars allmakt han annars är den förste att erkänna, den

vältaligaste att prisa. Och denna tvetalan visar, att Heyse karaktäristiskt nog är mera kulturmenniska till sin öfvertygelse än till sitt temperament. Brytningen återfinnes i vår tid hos de flesta skaldenaturer och leder ofta till inkonseqvenser både i dikt och lif. Det är dock att gå för långt, att som Brandes beskylla Heyse för eftergifter åt en blott konventionell moral. Att han ibland *synes* göra sådana, beror enligt min tro derpå, att han icke önskar att de konventionella hänsynen lättsinnigt eller groft trampas under fötterna, likasom han icke heller kan förlika sig med, att de blott af yttre skäl åsidosättas. Är deremot oppositionen mot ett konventionelt band djupt och innerligt rotfäst och grundad på psykologiska förutsättningar — då tvekar icke heller Heyse i valet. I detta fall sker brytningen mot häfdvunnen sedvänja, ehuru icke på ett stormande sätt, men på ett fullt gentlemannamessigt. Verldsmannakorrektheten är nämligen alltid Heyses karaktärer medfödd, och Brandes har gjort den intressanta upptäckten, att han gerna beskrifver sina personligheter med ordet »förnäm» eller något dermed synonymt.

Öfversättningen af Heyse erbjuder utomordentliga svårigheter, hvilka dock hans senaste öfversättare tycks ha varit fullt vuxen. Då Heyses författarskap uthärdar jemförelse med det bästa, samtidsliteraturen erbjuder, torde i denna gedigna tolkning bokens framgång få anses betryggad.

H. Lindgren.

Från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Vid Fredrika-Bremer-Förbundets sammmanträde torsdagen den 21 oktober afhandlades bl. a. frågan om förbundets alltmer utvecklade verksamhet samt behofvet att fördela det ständigt växande arbetet på flera händer, och beslöts att tillsätta en komité och utse vissa personer, åt hvilka skulle uppdragas att öfvertaga en del af göromålen. I komitén för utarbetande af en plan för bildandet af en stipendiefond invaldes fruarne Th. Gyldén och S. Whitlock samt herrarne G. Sjöberg och J. H. Palme.

Till att å förbundets vägnar granska och bedöma literatur för barn och ungdom utsågos fru E. Ankarsvärd samt fröknarne L. Engström, M. Forsell och G. Hjelmerus.

Till att verka för spridning af insigt om sjukkassans värde utsågos fruarne S. Adlersparre, Th. Gyldén och G. af Klintberg samt fröken A. Roos.

Till att ombesörja anordnandet af sällskapliga samqväm och föredrag utsågos fruarne G. af Klintberg och G. Weidenhjelm samt fröken A. Roos.

Herr Tobiasson.

Julhistoria

af

Ernst Ahlgren.

»Du har alltid varit ett nöt», sade herr Tobiasson till sig sjelf tidigt på julafton, då han efter slutad rakning lyfte ljuset mot spegeln för att se hur arbetet lyckats. Han såg länge på det gamla ansigte, som ur spegeln betraktade honom med icke mindre uppmärksamhet.

Ja, herr Tobiasson var ett ovanligt gammalt nöt, det visste han. Men han kunde icke fatta hvarför han skulle vara det. Han hade från barns-ben sökt att vara klok och förståndig, som alla andra voro det. Men det hade icke lyckats. Och derför stod han nu och granskade sitt ansigte, som om han der kunde finna svar på de spörsmål han stälde till sig sjelf. Ansigtet såg emellertid ut, som om det kunnat tillhöra en ganska intelligent gammal herre. Derför trodde ingen honom om att vara sådan han verkligen var. Och det var väl.

Ett lustigt ansigte var det. Det kunde bli långt och det kunde bli kort. Det hade mjuka, rörliga drag, liksom af kautschuk. Munnen var hoptryckt, som hade man slutit den genom att ge hakan en knyck, näsan var klumpig och stor, beherskande det hela med komiskt majestät. Öfver den blanka hjessan låg håret draget upp i tunna stripor för att skyla kalheten, men från öronen växte det rundt kring nacken i kortklippt stålgrå rikedom.

Ur detta gummi-ansigte logo ett par ljusa ögon, skyddade af gardinlika ögonlock, med många skrynklor. Genom en elak liten dragning af ena mungipan i förening med en hopknipning af dessa ögonlock, kunde detta ansigte förvandlas till en inkarnation af gubbslug illmarighet. Det visste herr Tobiasson, och han visste, att det var hans lycka, ty deri låg hans enda värn, när dumheten ville lysa igenom.

»Jaha ja», sade han och såg på det godlynta gamla ansigtet med dess många valkar, fåror och ränder.

Det der *»jaha ja»* var för honom ett slags sällskap. Det kunde svara på allting och utsäga allting. Hela dagar kunde förgå, utan att han hade annat umgänge än det. Men det kunde vara tillräckligt så, ty egentligen bestod han af två personer. Det var just det, som förargade honom.

Han hade flyttat den långa vägen från Lund till Stockholm bara för att bli qvitt den ena af dessa två. Och nu var han med i alla fall, det kände herr Tobiasson. Det var derför han drog ihop sitt ansigte, så att munnen blef till ett enda streck och hakan lyftes upp emot näsan. Af ögonen syntes nästan icke ett spår: gardinerna voro för; och herr Tobiasson ref sig i nacken, der det ännu fans något att rifva i. Ja, två personer var han. Den ene en gammal tok, som

inte kunde låta bli att hålla af hela verlden, den andre en inbiten skeptiker, som hånlog åt denna sentimentalitet.

Hvarhelst herr Tobiasson mötte någon, som behöfde hjelp, der var narren framme och pockade på att han skulle vara tillreds. Och om herr Tobiasson fogligt svarade, att hvar och en får reda sig, som han kan, så fick han känna sin plågoande. Ty han gaf icke tappt. Han kunde hålla den arme mannen vaken nätter igenom, han tutade i hans öron, att han var en förstockad gammal syndare, ja, han förbittrade hvarenda bit mat för honom och kom honom att känna det, som om han stulit den ifrån andra.

När herr Tobiasson till sist var så förpint, att han icke kunde mer, så gjorde han narren till viljes. Men då blef det skeptikerns tur! Och hade herr Tobiasson haft det hett förut, så blef det etter-värre nu. Ty skeptikern var långt mera raffinerad än narren, och han förstod att framhålla det hela så bottenlöjligt, att herr Tobiasson kunde blygas ögonen ur sig. Han hetsade den arme mannen med sitt hån, han marterade honom med sjelfförebråelser han visade honom med matematisk noggrannhet, hur ett visst litet kapital skulle rinna bort genom gifmildhetens tomma taska utan att lemna qvar annat åt en viss gammal herre än medvetandet att ha hushållat som en tok. Sluttablån bestod alltid af herr Tobiasson sjelf, sedd som fattighusgubbe i magisk belysning.

Med det sista kunde skeptikern göra herr Tobiasson ursinnig; i sin förbittring trätte den gamle herrn på narren, knöt handen så till sägandes för näsan på honom och sade, att han icke var värd en pris snus.

Men ingenting hjelpte. De fortforo att slitas om honom, de två, och han skulle velat ge allt hvad han egde bara för att få ro. Han gick alltid med en hemlig känsla af att hvad han gaf åt en, det tog han ifrån en annan, och det var narren skuld i. Derför beslöt han att bryta med denne; han ville helt enkelt resa ifrån honom och söka räddning hos skeptikern.

Detta visa beslut satte han i verket med en brådska, som om det gält att rädda sig undan en jordbäfning. Han sålde sitt hus, satte auktion på sina husgudar och köpte sig en lifränta. I Lund kunde han icke stanna, ty hvarje medellös student var en snara, — ja öfver hufvud taget hvarje student, som befann sig i »tillfällig» knipa. Och gatorna vimlade af dem.

Till Stockholm kom han en ruskig decembermorgon, medan staden låg och sof. Han njöt af att allt såg så främmande ut och kallt. Här skulle han vara fredad. Hans böcker och hans musik skulle bli hans verld. Studentsången gaf han tusan; här hade han stora operan.

Och så hade herr Tobiasson under sin jagt efter rum funnit en möblerad dublett, som var olik alla andra dubletter han besett. Han hade endast anmärkt, att han skulle önska en schäslong i sitt innersta rum, och en schäslong anskaffades.

Värdinnan var en vänlig menniska, förskräckligt rädd, att herr Tobiasson skulle bli missnöjd och flytta bort. I hans dåvarande

sinnesstämning gjorde denna ödmjukhet honom godt, ty den kom honom att känna sig som en hårdhjertad gammal man, hvilken icke bekymrade sig om något annat än sin egen beqvämlighet. Han försummade intet tillfälle att framstå som sådan. Det skulle vara ett slut på gamla lifvet, — absolut!

Han var ordentligt rädd för att få intresse för sitt värdfolk.

Men nu — der han stod och beskådade sitt nyrakade ansigte — nu hade han ändå dessa menniskors historia så klar i sitt hufvud som i en uppslagen bok. Han hade fått den bit för bit, utan att de sjelfva vetat derom; han hade fått den af uppsnappade ord, af frun, af pigan, af barnen; af sjelfva möblerna, som han begagnade. Ty mot sin vilja var herr Tobiasson en mycket vaken och mycket nyfiken gammal herre.

Han visste, att dessa två haft ett trefligt litet hem, som de sjelfva arbetat ihop, hon som sömmerska, han som handelsbiträde. Sedan de gift sig och etablerat affär, hade allt gått dem väl i händerna, ända tills krisen kom och mannen på borgensförbindelser miste allt hvad de sparat tillhopa. Så blef det att börja från början igen, sedan konkursen var utredd. Sina bästa rum hade de hyrt bort för att skaffa sig en inkomst, och allt hvad möbler de egde qvar hade de användt på att göra dessa rum så lockande som möjligt; det fans så godt om lägenheter nu och var svårt att få hyresgäster, men de hade velat göra sitt bästa. Sjelfva hade de med barnen packat sig tillhopa i sängkammaren. Herr Tobiasson hade en gång kommit att kasta en blick dit in: — så godt som tomma väggarne, en urblekt stol, ett barskrapadt bord, de fattiga sängplatserna, och för resten rama, nakna nöden. Det enda de sökt rädda undan — mannens schäslong — det hade han sträckt ut sina labbar efter, bara derför att han hade penningar och de hade inga. Fans det rättvisa i det? Och der gick han — gamla latmask som han var! — och hofverade sig i öfverflöd, medan andra som trälar måste slita för sig och sina barn. Var han inte en gök i ett småfågelnäste? . . . . en oförskämd gammal gök! Var han inte en inkräktare och blodsugare?

Han hade fruns chiffonier och herrns skrifbord, och deras bästa divansmatta låg under hans fötter till dagligt bruk. Och måste icke herrn som en tjuf smyga sig ut i sin egen tambur för att få höra sitt eget piano, när herr Tobiasson värdigades spela på det samma! Och kunde de arma ungarne taga sig en enda glad stund utan att genast tystas med ett: »gamle herrn kan bli ond»!

En piga hade de, som — bara hon — kunde göra herr Tobiasson grå hår, om han inte haft det förut. För det första kunde han icke tänka sig i hvad för ett uselt kyffe de kunde ha hittat upp henne, ty det fans någonting i hela hennes utseende, som om hon aldrig sett solen skina på sig. För det andra voro hennes kläder så tunna och eländiga, att herr Tobiasson frös bara af att se på dem. Och så såg hon alltid skrämd ut för något, särskildt för honom sjelf; och alltid gick hon och sträckte fram hufvudet, som om hon sökte efter första bästa råtthål att krypa ned i. Han märkte, att hon aldrig tilläts komma in till honom utan att först hafva gjort särskild toalett, hvilken

bestod i att hon vattenkammade sitt burriga hår samt satte framför sig ett urblekt och förtvättadt förkläde, tunt och stärkt som ett stycke papper. På stökdagar — frun bakade småbröd till försäljning — kunde han se pigstackaren skynda öfver gården i en ännu värre kostym än vanligt. Han hade särskildt fäst sig vid att det på ena öfverarmen rifvits ett trekantigt hål i det tunna bomullstyget, så att bara skinnet tittade fram. När det var en riktigt kall dag — och sådana funnos det många den vintern — då kunde den refvan ordentligt spöka för herr Tobiasson. Han såg den hvar han gick och stod, han kunde icke tänka på annat än hur kölden måste nypa i denna nakna hud, krypa längs kroppen under tunna kläder, fnarra ett blåfruset skinn, draga i det med skälfvande nervtrådar, smyga genom hvarje por, — smyga genom märg och ben, smyga ända ned i själen, — denna bitande köld, som trängde genom hans tjocka vinterrock. Det var att bli vanvettig af, att känna hur hon frös, och ingen tycktes se det mer än han! Alla kunde låta henne gå så, bara inte han — inte han!

Var det inte att bli tokig af! Hvad rörde det honom, att hon frös? Han hade sagt sig det hundra gånger, och ändå föreföll han sig sjelf som en förkastad varelse, bara derför att han vågade ha penningar, medan nöden gick utanför hans dörr.

Hvilka qval måste det icke ligga i att vara rik, när man kunde känna det så af en stackars lifränta!

Han hade ämnat fira sin afton så angenämt, ensam med en flaska Johannisberger och sin musik; han hade fått hem nya noter, ett helt fång att äta sig igenom. Och nu kom detta och förstörde hans glädje! Det var narren — endast den förbannade narren, som var skuld i det. Han hade sagt åt herr Tobiasson: »du kan gå ut, lika godt hvart, du kan säga dig bortbjuden, promenera i staden och få en bit mat på en restauration. Hvad skadar det dig? Och så kan du lemna våningen åt dem, skaffa leksaker åt barnen, ett klädningstyg åt pigan och någonting åt frun. Du kan hålla dig undan, så att det åter är, som om de hade sitt lilla hem, och som om allt vore som förr och ingen inkräktare funnes. Det kan du göra».

Så långt hade det gått, när herr Tobiasson tog till med sitt »jaha ja», och han sade det förtretadt, ty han kände redan i faggorna, att hur mycket han stretade emot, så skulle narren draga åstad med honom ändå. . . . Jaha ja, han skulle lemna allting ifrån sig, jaha. — Han var så förbittrad, att han sjöd. — Och hur skulle det gå? Jo, man skulle märka, att han var ett fä. Man skulle taga emot allting; i början med öfverraskade miner, tacksamma leenden, sedan skulle det gradvis nedsjunka till en angenäm vana, ett likgiltigt hållande till godo; sist skulle det bli till växande fordringar. Och så var man under toffeln: — värdinnans toffel. I Lund hade det varit hushållerskans. Skeptikern grinade som vid smaken af malört.

Nej! Hvad rörde det honom huru deras julafton blef? Kunde *han* hjelpa alla menniskor?

Han ville slå bort sina dumheter. Han ville gå ut och äta middag. Hvad var det med julafton? Var det något, som han hade

med att göra? Julafton? . . . . bara för barn! Han skulle behandla den öfverlägset. Han hade vuxit ifrån julafton. Han var en gammal skeptiker.

Nyrakad och fin gaf han sig åstad. Rakad hade han nu en gång blifvit; det kunde icke hjelpas mer.

På gatan mötte han barn och gummor med papperssirade armstakar. Han mötte herrar med paketer, stadsbud med paketer, fröknar med paketer. Herre Gud, menniskorna voro ju galna! Och alla tycktes de ha brådt om, alla sågo så vigtigt förväntningsfulla ut. Han kände sig till öfverlopps eller som en obehörig, och han gick fort liksom för att inbilla folk, att någon väntade honom. För att slippa gå på gatan och spela en komedi, som ingen brydde sig om att se på, slank han ned på Östermalms ångkök, det var det närmaste. Han var en tarflig man med bara en lifränta och inga illusioner; han kunde gerna äta på ångkök.

Ensam satte han sig vid ett bord, och medan han väntade på soppan föll han i funderingar.

Ung hade han varit en gång. Och det hade funnits en annan, som också var ung då, och som hade röda kinder, en rund liten figur med nätta fötter i högklackade skor. Hans mor hade icke yttrat ett förebråelsens ord, men han hade känt med hennes känslor, — känt med henne hur det var att bli tillbakasatt af den man höll mer af än sitt lif, att skjutas undan i andra rummet, att lemna husets styrelse ur sina händer efter att ha egt den i trettio år. Hvarje vänlig blick åt de röda kinderna var en stöld från modern: det var en slitning att icke uthärda. Derför drog han sig tillbaka för att tänka efter, innan han tog ett afgörande steg, och medan han tänkte efter, gifte sig de röda kinderna med en kolhandlare, i den fasta öfvertygelsen, att Per Tobiasson var en svekfull mansperson, den der samvetslöst dref sin lek med trofasta qvinnohjertan, och allt framgent närande ett agg emot hela hans kön — kolhandlaren inberäknad. Och så blef herr Tobiasson gammal ungkarl — för att försona sitt svek.

Ja, och nu satt han der ensam på ångköket och åt soppa. Jaha ja.

Hur hade det varit förra julafton? Han hade haft studenter hos sig, tre stycken, som inte hade något hem att resa till. De hade varit så glada, berättat historier, rökt hans cigarrer och sjungit visor till öfver tolf. När de märkte, att han ville de skulle gå hem så tidigt, blefvo de missnöjda och tyckte, att han inte behöft bjuda dem, fast de voro för artiga att visa hvad de tänkte, och när de gått, var hushållerskan arg som ett bi, derför att de stannat så länge.

Här skrattade skeptikern öfverlägset. Så var det att bry sig om andra! Nej, man skulle lefva för sig sjelf bara. Endast *en* kan man göra till nöjes; må då denne ende vara man sjelf!

Herr Tobiasson kände sig snillrik. Det var ju en aforism, han hittat på, — en sannskyldig aforism, — och med nästan cynisk aptit förtärde han sin biff, som efterträdt soppan. När han hunnit till katrinplommonen, var han nöjd med sig sjelf, utan ringaste förbehåll.

Men det var qvaft der nere, och det kändes godt att komma upp på gatan igen.

Det låg snö på marken, lyktorna voro tända. Slädar pinglade fram och tillbaka, sjelfva klangen hade något af friluft och frost.

Han stack händerna i öfverrockens fickor och började gå.

Der låg Humlegården, aftecknande sina lyktor och trän mot ett genomskinligt töcken, der låg Biblioteket så mörkt och tungt, borta från Esplanaden andades det elektriska ljuset i långsamma drag och med blåaktigt sken. Detta var annat än Lund! Det var så stort och ödsligt att gå ensam i denna främmande stad. Han tyckte om det och han söp in luften i djupa drag, som vidgade bröstet.

Det är ändå märkvärdigt med julafton, luften är en annan, ljusen ha ett annat sken, och minnen komma tågande, sorgsna stämningar, barnsliga tankar och en underlig saknad af — lycka.

Aha, var han nu der igen!

Nej, julafton var en dum inrättning. Hvad hindrade honom, att ignorera den? Att trotsa den rentaf?

Han vände hastigt om och började gå nedåt Stureplan till. Han ville gå en tur i Kungsträdgården. Hvad rörde det honom, att andra hade brådtom eller att andra voro väntade dit de gingo!

Han dref sakta framåt trottoaren, förbi de upplysta bodfönstren. På Stureplan var det skumt. Hvilken massa granar! De liksom sögo mörkret till sig, gömde det emellan sig. De stodo på träfötter, de lågo på marken, stora granar, små granar; granar till både fattiga och rika. En sträf lukt af barr och nyskuren en kom med hvarje andetag; det låg jul i sjelfva luften.

Värdfolket skulle inte ha gran; de hade inte råd till det. De hade sökt klargöra det för de små, men dessa hade icke kunnat fatta det. Hvarför skulle de icke ha gran? De skulle vara tysta och snälla hela dagen, kunde de så icke få gran?

Han hade hört det på morgonen, genom den tunna brädväggen, när han var i sin garderob.

Hvilken jätte till gran! — mörk, tät och styf.

»Hvad kostar den?» frågade han endast af nyfikenhet, ty han var en vetgirig gammal herre.

»Femtio öre.»

Hans häpnad var mållös. Var det ett pris?

»Jag kan likså gerna sälja den till det som att släpa hem den igen,» sade karlen.

Men det var ju inte skapligt att sälja en sådan gran för femtio öre. Det var ju barbari, det var ju rena vanvettet. Hushållade man så med skogen här uppe?

Karlen stod och såg så förväntningsfull ut; han höll mössan i handen. Här skulle det väl bli handel af.

»Det har gått dåligt i dag. Så dåligt har det aldrig gått något år, derför säljer jag för vrakpris.»

Karlen hade stått der med sina granar från tidigt på morgonen, han hade rest in till staden, den långa vägen, medan det ännu var

mörkt, långt innan dagen började gry. Och nu sålde han en sådan gran för femtio öre!

Herr Tobiasson såg ut som om han betänkte sig. Karlen med de förväntningsfulla ögonen stod och betraktade honom, angelägen att läsa hans tankar.

Var det nu möjligt att säga sig ha frågat af nyfikenhet blott, och att gå sin väg? — se den höfligt påpassliga minen gå öfver i missräkning och groll!

»Det är röfvareköp», sade karlen.

»Bär hem den då, här är mitt kort.»

»Och så får jag tjugufem öre för jag bär hem den.»

Herr Tobiasson gaf honom sina sjuttiofem öre och gick vidare.

Der, på hörnet, låg en blomsterbutik, liten och oansenlig, men med så vackra blommor. Herr Tobiasson kunde aldrig låta bli att se på dem, han var en blomstervän. Derinne stod en ung man och såg på, medan trädgårdsmästaren ordnade friska blommor i en korg, hvita, röda, mångbrokiga, och under blommorna låg det frukt — äpplen, päron och drufvor, — drufvor i stora, gröna klasar. Den unge mannen log, han log så lycksaligt, och hans vinterrock var så sliten, hans händer röda af kölden. Men hvad tänkte han på det! Det var julafton.

Herr Tobiasson gjorde helt om. Det var icke att uthärda. Han hatade den unge mannen, som var så glad, han hatade trädgårdsmästaren, som såg så beskäftig ut. Hvad rörde det dem, att det var julafton i qväll! Behöfde de göra sig till fånar för det? — Drufvor och blommor. . . .

Jaha ja.

Han dref åter hemåt. Han skulle gå hem och läsa tidningar, låtsa som om ingenting vore på färde. Ingenting? Jo pytt! Man skulle vänta julklappar af honom, nu, när han varit ute. Han visste precis hur det skulle gå till. Pigan skulle komma in med hans aftonté, se på honom med en skyggt glad blick: nu ger han mig sin gåfva. Och han skulle låtsa om ingenting. Då skulle den glada minen draga bort igen som en försvinnande ljusglimt, hon skulle sänka hufvudet på det der sättet, liksom hängde det löst på en tråd och föll framåt af sin egen tyngd. Och hennes ögon skulle fyllas af tårar. Han kände det så väl. Det var utstående, ljusblå glosögon. Tårarne skulle draga sig öfver dem som vatten öfver en glasruta, göra blicken orörlig, stå och leka på brädden af ögonlocken, färdiga att rinna öfver. Hon skulle göra allt för att dölja det; bortvänd skulle hon gå ur rummet och ljudlöst stänga dörren efter sig. Men han skulle ha sett det ändå, och han skulle se den blicken om och om igen i sitt minne, han skulle pinas, våndas. . . .

Och nu spökade den igen, den slankiga gamla bomullsklädningen med refvan på ärmen, der kölden bet i nakna huden.

Hade han då mera qvar sjelf än att han kunde lefva som han gjorde! Hvad var det för fordringar? *Hvad* skulle han försaka? Nej, det måste vara slut med blödigheten!

Under det han gick och grälade med sig sjelf kom han in i trappuppgången och traskade upp.

Det var pigan som öppnade.

»Här var nyss en karl med en gran», sade hon tvekande, »han sade, att den skulle hit».

»Jaha, jag vill ha gran,» sade herr Tobiasson kort.

Han steg in. Der stod granen och fylde hela rummet med doften af jul.

»Det är sant, här var en herre och lemnade sitt visitkort, han sade, att han skulle komma igen om en stund,» rapporterade pigan i det hon gläntade på dörren.

»Jaså».

Hon stängde dörren igen. Herr Tobiasson gick fram till sitt skrifbord och såg på kortet. Ja, det var ju rätt: Ludvig hade flyttat till Stockholm för ett par år sen, det hade han inte kommit att tänka på förr än nu.

Kortet var från en af hans många brorsöner, från den bland dem alla, som han hållit mest af. Herr Tobiasson stod ännu och såg på det välkända namnet, då det ringde på tamburklockan.

Pigans röst hördes derute: »jo, herrn är hemkommen». Och så öppnades dörren.

Herr Tobiasson ryste i förkänslan af nya konflikter.

»Hvad är det för fasoner, att komma till Stockholm så der inkognito?» sade den inträdande, i det han kom fram emot den gamle, »ja, farbror känner väl knappt igen mig; det har blåst många väder sedan vi råkades sist.»

Han var liten och jovialisk, med ett par gulgrå mustascher, som slukade hela karlen, och med ett par skrattande kisögon.

»Jo visst, jo visst,» sade herr Tobiasson, som för ingen del ville se rörd ut, och han skakade kraftigt hand med sin gäst.

»Det är en hel historia, bara hur jag kunnat hitta farbror,» sade denne. »Farbror hade bott på hotell och jag såg det i tidningarne; för resten har jag fått gå till väga som en detektiv. Ha tag i farbror skulle jag då. . . . Sådana konster, att inte kunna underrätta mig!»

Alldeles den gamla tonen! Herr Tobiasson blef varm om hjertat bara af att höra den.

»Ja, att jag är gift, det vet farbror. Och *hur*, det skall farbror sjelf få se.»

Jo, det syntes. Det formligen sken omkring honom.

Herr Tobiasson kände sig smått generad, det gjorde han alltid inför nygifta.

»Och när man är lycklig, har man sådant behof att dela med sig.» fortsatte brorsonen, »och farbror kan då rakt inte få sitta ensam på julafton. Vi ha det litet och enkelt hos oss, men der är hemtrefnad och barnaglädje. Farbror skall komma till oss i qväll. Jag går inte, förr än jag får farbror med. Herre Gud, det skall riktigt påminna om gamla tider: jag har ju firat två julaftnar hos farbror — jag. Hvad det var en härlighet att få komma från student-

rummet ned till farbrors lilla hem! Kom nu med strax, farbror. — Farbror skall se mina bytingar; jag har två stycken redan. . . . Min lilla hustyrann kommenderade mig till att göra ännu ett par uppköp, på hemvägen, men farbror kan väl följa med i alla fall, så kan jag visa vägen. Det är krångligt annars att hitta, för farbror, som är främling.»

Herr Tobiasson kände sig ännu villrådig. Det var honom som skulle en dold fara kunna lura i brorsonens hus. Men på samma gång kunde han icke säga nej till de der ögonen, som så vänligt voro fästade på honom och väntade ett svar.

»Ja, jag följer med.»

Hvilket jubel det skulle bli här hemma, när han gick! Han skulle låta dem taga granen, han skulle bli borta hela qvällen, han. . . .

Narren ville icke ge honom tid att ångra sig; nu skulle det gå i en hast.

»Jag kommer strax», sade herr Tobiasson, som redan hade ena armen i ytterrocken och bråkade för att få den andra ärmen på, medan han med barska steg gick igenom tamburen, mot familjens boningsrum. Efter att ha anmält sig med en ljudlig knackning öppnade han dörren.

Endast barnen voro inne. Det största af dem, en liten flicka, satt på en pall och tycktes berätta historier för de andra två, hvilka helt obesväradt slagit sig ned på golfvet framför henne. Berätterskan tystnade häpen och såg på den gamle herrn.

»Jag vill tala vid mor», sade han.

Den äldsta skyndade ut i köket, och strax derefter kom frun. Herr Tobiasson drog sig ut i tamburen, der det var mörkt, och frun blef stående midt emot honom, i den öppna dörren.

»Sehär: jag vill be frun köpa någonting åt barnen, — sådant förstår jag mig inte på — och så står det en julgran derinne, och och så går jag bort nu och kommer inte hem förr än mycket sent, så att herrskapet kan begagna mina rum alldeles som sina egna.»

»Tusen tack, det är alldeles för mycket,» sade frun ödmjukt och med tydlig öfverraskning, medan hon i skumrasket försökte att förstulet se på penningarne.

»Det är inte jul mer än en gång om året,» sade han med en ton, som genast afkylde henne och kom henne att likt ett skyggt barn se upp på den stränge gamle mannen.

Han kände ett styng i hjertat. Denna skygga blick skulle förstöra hela hans julglädje.

Han var elak, han var hård, han var en gemen gammal knarr. Han oqvädade sig med allt som stod till att upptänka. Han var inte värdig att gå på jorden. Hade inte den stackaren ledsamheter nog, utan att han behöfde komma och säga henne ovänliga saker.

Och så öppnade han dörren in till sina rum och sade: »nu är jag färdig».

När de kommit på halfva trappan, vände han om, sprang upp igen och slog larm på köksdörren.

»Är Tilda der?» frågade han häftigt, då frun öppnade.

»Tilda!» ropade frun.

»Tilda!» ropade barnens små klena röster derinifrån.

Och Tilda kom springande med andan i halsen. Herre Gud, det gamla odjuret kunde alltid hitta på och flytta till nyår, om man icke gjorde honom till nöjes.

Han såg på Tilda och visste inte riktigt hur han skulle säga. Och denna hans villrådighet tog sig uttryck på sitt eget sätt: kautschuks-hakan sköt upp emot näsan, de borstiga ögonbrynen sänktes, ansigtet blef så kort, munnen så bred och näsan så komiskt beherskande.

»Hur mycket kostar tyget till en klädning?» kom det till sist.

Tilda såg upp, om frågan verkligen vore ställd till henne. Det var den, ty under de yfviga ögonlocken plirade ur skuggan ett par ögon ned på henne. Hon stammade, stirrade och letade efter ord. Kunde. . . .? Var det möjligt att. . . .? Hade han en käresta? Det hade sådana gubbar ibland.

Det var som om han läst hennes misstanke, och den gjorde honom ursinnig.

»Till en piga!» kraxade han till med ett korpläte så omenskligt, att Tilda förfärad såg bort till matmodern efter undsättning,

»En åtta, tio kronor», svarade denna, som mera bibehållit fattningen.

»Se der. Och låt mig så slippa att se den der med refvan på ärmen: den är inte värd bättre än brännas upp,» sade han vresigt och räckte henne en tiokronesedel.

De utstående ögonen blefvo blanka af tårar. Var det af tacksamhet för den nya klädningen eller af förödmjukelsen att bli förebrådd den gamla? Hur kunde han veta! Hon neg till tack och såg dubbelt så förlägen och dubbelt så fattig ut som annars. Det skar i det gamla tokhjertat att se det, och han skulle gifvit mycket, om han kunnat stryka med sin hand öfver det burriga, nedböjda hufvudet, som icke hunnit bli vattenkammadt, och om han med vänlig röst kunnat säga: stackars barn jag menade icke illa. Men det kunde han icke. Han var förlägen, mycket förlägnare än Tilda.

Medan han i sällskap med brorsonen gick utför trappan med tunga, knarrande steg, räknade han harmset efter hvilket hål dessa onödiga utgifter gjort i hans kassa. Och nu måste han naturligtvis köpa någonting åt brorsonens barn också? Julen är ju ett uttryck för ett det oförsyntaste utpressningssystem, det kunde väl ingen bestrida. — Och hvad skulle han hitta på att köpa åt de barnen, som han icke kunde afspisa med pengar! Hvad brukar man köpa åt barn? Det visste icke herr Tobiasson. Kunde man gå in i en bod, slänga penningarne på bordet och säga: ge mig för tre kronor leksaker.

Han kände sig bitter och gallsjuk. Hvarför skall julafton tvingas på dem, som icke vilja ha den? Han ville icke. Hvarför kunde han då inte slippa!

Emellertid hade de hunnit ned på gatan. Det frös. Snön knarrade så, att det nästan skrek under fötterna.

De kommo förbi en leksaksbod.

»Här skall jag in», sade den gamle med förtviflans beslutsamhet.

Brorsonen hejdade honom.

»De få leksaker mer än tillräckligt», sade han, »köp för femtio öre karameller att locka fram dem med; det är lagom.»

Den gamle kände beundran för denna afgörande ton. Det var ju märkvärdigt att veta så precis hvad som skulle till!

»Men här skall *jag* gå in, vill farbror gå med?» Den bestämde unge mannen steg in i en garnbod, och utan att tveka bad han att få se på några yllevästar för fruntimmer.

»Det skall vara västar med ärmar i», tillade han.

Man lade fram en packe ylleplagg på disken.

»Ja, de kännas ju tjocka och bra,» sade han gillande, i det han med kännaremin grep och vände i dem. Det var var som om han aldrig i sitt lif gjort annat än köpt fruntimmersvästar. Herr Tobiassons beundran var i stigande.

»Det skall vara åt vår piga», förklarade den unge mannen, vänd till den gamle.

Och han syntes icke villrådig. Han tog ut en väst, svart och röd, och han fick den inlagd i ett papper, och det var alldeles som ingenting för honom.

Så gick man.

I dörren tvärstannade herr Tobiasson. Han vände sig hastigt och sade hänsynslöst:

»Får jag också en af de der tjockaste; en af dem med ärmar i.»

Han fick den inlagd i ett paket, betalte och gick ut till brorsonen, som väntade på trappan.

Herr Tobiasson var belåten. Kan man tänka sig sådan tur! En yllevänst hade han aldrig kunnat tänka på af sig sjelf. En yllevänst med ärmar i, det var just hvad som behöfdes. Nu skulle hon icke behöfva gå och frysa på stök: och bakdagar.

Jaha ja! För det var så likt honom: väga, begrunda, ångra, föresätta sig med en den vidlyftigaste omständlighet, och så i ett ögonblicks öfverilning gå bort och göra just det han föresatt sig att *icke* göra. Hade han icke nu slängt ut penningar igen. Fyra kronor! Två operor hade han kunnat få höra för det. Men han var ett fä. Derför skulle han få sluta på fattighuset, utan några operor.

* * *

Måltiden var slut, granen hade varit tänd, barnen hade fått sina gåfvor, och nu satt man och rökte i herrns väl ombonade arbetsrum.

Flickan, som var yngst af de två, hade somnat på soffan. omgifven af sina leksaker, och pigan hade burit henne bort, alltjemt sofvande. Men pojken var ännu lika vaken som någonsin och sprang omkring på golfvet, ridande på en käpphäst och smällande med en piska.

I en beqväm skrifstol satt herrn, med fötterna hvilande på en af de utdragna lådorna i sitt skrifbord, och nära honom, med armbågarne mot ett litet sybord, satt hans unga hustru, åhörande honom med lifligt intresse, ehuruväl han blott hade att förtälja om saker, som borde vara henne gamla och välbekanta, nämligen hans första bekantskap med henne sjelf, hans obetänksamma frieri och allt som deruppå följt. Väl hade det varit ett vågstycke att gifta sig på så små inkomster, men det tycktes gå bra, och man hade icke ångrat sig. Härvid sågo de två på hvarandra med leende, menande blickar, och herr Tobiasson fick det intryck, som vore de uppfylda af en oändlig tacksamhet emot hvarandra för någonting.

Utsträckt i värdens Voltaire-stol och med ciggarrkoppen på dess klaff, satt han och betraktade den lilla interiören med en skygg, välvillig nyfikenhet.

Egentligen var det mycket få äktenskap herr Tobiasson sett, men att det fans lyckliga och olyckliga sådana, det visste han. I de lyckliga smektes man — och det gjorde honom skamsen, ty smekningar voro förbjuden frukt, som det var en fräckhet att plocka midt för allas näsa, — i de olyckliga trätte man, och då var det säkrast att hålla sig på afstånd.

Att bli så der handlöst inkastad i två unga menniskors hemlif, gjorde derför ett underligt intryck på honom. Det fans någonting så naturligt och otvunget hos dem, deras vänlighet hade en själsfinhet, som var ny för honom, och deras hvardagsspråk var så kamratlikt, att han kände sig hemmastadd som i en krets af sina studentskyddslingar.

Med sin gammalmans-nyfikenhet granskade han deras ansigten, och han fann i dem intet, som tydde på slitningar, ingenting, som ingaf oro, farhågor eller medlidande; endast trygghet och tillfredsställelse. Särskildt slog detta honom hos den unge mannen, och han kunde icke låta bli att jemföra honom med sig sjelf. Pinades han månne af denna känsla, som var herr Tobiassons lifsplåga, den, att antingen göra orätt mot sig sjelf eller mot andra? Säkerligen icke. Det måste finnas någonting inom honom, som satte jemvigt i det hela.

Medan denna tankegång flöt fram som en stilla underström, satt den gamle och lyssnade till den unges berättelse om de små händelser, som bildat hans och hans följeslagerskas lefnadsöde.

Pojken sprang omkring, lekte för sig sjelf, slog med sin piska, och småpratade, som om han haft någon till sällskap.

Attraherade af rörelsen, följde herr Tobiassons ögon hans lek, i början tanklöst, men småningom med vaknande intresse.

För den gamle enstöringen var denna menniska i tillväxt rent af ett fenomen. Om barn visste han lika litet som om äktenskap: unga studenter och gamla ungkarlar hade varit hans hela umgänge.

Visserligen var han van att på gator och i promenader möta sådana små kräk, vallade af mödrar eller barnflickor; han hyste en viss vördnad för dem, som för någonting af en djup och hemlighetsfull betydelse, men derjemte som för något, hvilket var honom okändt

som en främmande kult. Barn voro det uppväxande slägtet helt enkelt — den kommande generationen — och bestodo för honom egentligen icke af individer. Han skulle lika litet kunna känna dem åtskils, som han kunde känna det ena myrägget från det andra.

Att qvinnor vårdade barn var lika berättigadt, som att myror släpade sina otympliga larver omkring i solskenet; men att detta på något sätt kunde röra en man, det hade aldrig fallit honom in, derför hade han aldrig känt den ringaste lust att närma sig en af dessa tjocka, kringrultande små menniskolarver.

Tvärtom; han gick ur vägen för dem.

Hvad som först fäste hans uppmärksamhet vid den lille var, att han i det rundkindade ansigtet trodde sig märka ett spel af skiftande själsrörelser, hvilka han aldrig skulle ha tillskrifvit en så outvecklad varelse. Den lille hade kommit underfund med att han var föremål för uppmärksamhet, och med det samma var hans sätt att uppföra sig alldeles förändradt; det hade kommit en viss tillgjordhet, man skulle kunna säga medvetenhet deruti.

Efter att först med en min af otillgänglig misstro ha hållit sig på afstånd, började han nu komma närmare, men alltjemt under en antagen likgiltighet, som tog sig utomordentligt komisk ut. Vanda som föräldrarne voro vid honom, gåfvo de ej akt på den lilla komedi, som spelades så att säga mellan kulisserna. Det var barns vanliga sätt och ingenting att fästa sig vid.

Men herr Tobiasson var ända till häpenhet förvånad. Detta måste vara ett alldeles märkvärdigt utveckladt barn, ett riktigt litet underverk. Skulle föräldrarne icke ha märkt det! Denna varelse i sin afstubbade kolt och med sina tjocka små ben var ju en sannskyldig menniska, redan utrustad med den menskliga naturens egendomligheter, själsskiftningar, ja sjelfva dess små narraktigheter. Herr Tobiasson skulle ha haft lust att i öfvermåttet af sin rörelse ropa: han tänker, — han tänker bestämdt! Men han blygdes. Föräldrarne sågo ut, som om det hörde till det dagligdags vanliga; herr Tobiasson fruktade att icke kunna göra sig begriplig för dem. De måtte icke ha blick för sådant.

Men i tysthet erfor han den mest naiva glädje. Det var som om han gjort en upptäckt, hvilken var så häpnadsväckande ny, att han ännu icke vågade anförtro den åt någon, och han kände derjemte ett slags natursamband mellan sig och denne lille. Denna känsla gaf ett intryck af rikedom och fullhet; det var som om synkretsen vidgats omkring honom.

Ålderdomens kärlek till de små hade vaknat med ens: — individens instinktiva kärlek till sitt slägte. Herr Tobiasson skulle timvis kunna sitta och se på denna lilla lustiga figur. Här tycktes vara ett outtömligt fält för iakttagelser.

Den lille sökte låtsa, som om han icke det minsta frågade efter den gamle, men på samma gång spejade han efter om ej denne skulle vara hågad att taga första steget till ett närmande. Allt oftare strök han förbi under sin lek, nästan snuddade vid, drog sig undan, som om han fruktade att bli fasthållen, men gjorde allt för att ut-

mana till ett attentat i den riktningen. När icke detta hjelpte, småmyste han glimtvis med en min af hemligt förstånd, och så bar det af igen i zigzag och krumbugter, som när en hare skall förvilla spåret.

Herr Tobiasson samtalade under allt detta, hörde och svarade, men hela hans intresse följde den lille. Om man tordes lyfta på den der trinda bytingen? Om han skulle skrika vid det? Tro han kunde vara tung?

Herr Tobiasson fick ett begär att lyfta honom, — ett alldeles omotiveradt och oresonligt begär, som inom ett par minuter vuxit till passion.

Han *måste* lyfta honom, han *måste* känna, om han kunde vara tung.

Utan ett ord och utan ett leende — ty han kände att detta var ett experiment, som fordrade den utomordentligaste djerfhet och kallblodighet — sträckte han sig fram, grep treåringen, lyfte honom rakt upp ungefär en aln från golfvet och satte honom derpå genast ned igen, precis på den fläck, der han tagit honom.

Jo, han var tung, förtjusande tung, alldeles hänförande tung, — tung som en menniska, ja, nästan som en klump.

Herr Tobiasson hade rodnat starkt — af ansträngning eller sinnesrörelse.

Pojken stod stilla ett ögoblick och såg på honom ur ögonvrån, allvarsamt, forskande. Han betänkte sig synbarligen på hur han skulle upptaga dessa preliminärer för en närmare sammanslutning. Så gnäggade han till som en häst, galopperade bort i rummet och låtsade, som om ingenting händt. Modern såg efter honom med en beundrande blick, men herr Tobiasson syntes fullkomligt oförändrad och samtalet fortgick som förut.

Inom några minuter hade den lille emellertid åter börjat närma sig, i små afsatser och med många krumsprång, uppbjudande alla sina småkonster för att locka den gamle till att förnya manövern. Men då detta icke ville lyckas, befans han till sist stående alldeles stilla vid herr Tobiassons ena ben, tungt lutande sig in deremot och med sin ena knubbiga hand hvilande deröfver. Inviten var tydlig.

Herr Tobiasson tog denna lilla hand i sin, och det fick ske; efter ett ögonblicks betänketid lyfte han hela den lille herrn upp i sitt knä, läggande sin arm om en tjock liten midja, och äfven detta fick ske; ett tänkande litet ansigte vände sig till och med om, och ett par blåa barnaögon sågo in i det gamla ansigtet.

Det kändes så underligt, så underligt! Det blef så varmt kring hjertat, det steg som en fuktig vårvärme genom bröstet, det ville välla upp som en våg och strömma ned som ett regn öfver skrynkliga kinder, men det löste sig i ett leende, som likt ett solsken strålade ned öfver den lille och lyste upp hela det fårade anletet.

Den unge familjefadern tvärtystnade. Det fans något i denna grupp, som tilltalade sjelfva hans skönhetssinne, och drifven af ett plötsligt infall sade han:

»Willy, kyss farfar.»

Ordet kom honom i munnen, nästan utan att han tänkte på det. Den lille såg ett ögonblick på den gamle, liksom pröfvande, så stödde han händerna mot hans bröst och vände med allvarlig min sin ljusröda, fuktiga barnamun upp emot honom. Den gamle böjde sig ned och kysste den så lätt som en andedrägt.

»Liten får aldrig se någon annan farfar», sade den unge mannen, »pappa fick inte lefva så länge, att han kunde få se några barnbarn, han — stackaren! Men så borde det ha varit: farbror skulle ha haft barnbarn nu.»

Det uppstod en paus. Gubben lade undan sin cigarr, som var nära utrökt, och som han glömt att hålla eld på.

Ja, så borde det ha varit, klang det genom hans sinne. Han borde ha varit en gammal farfar nu, med barnbarn på sitt knä. Men han hade sprungit öfver en länk i kedjan. . . . Farfar? Hur egendomligt det lät! Det var blott ett oskyldigt skämt, men det kastade ett ljus öfver hans förgångna lif.

För första gången slog det herr Tobiasson, att det aldrig funnits någonting öfver- och underordnadt i hans förhållande till menniskorna. Han hade känt samma förpligtelser mot alla och hade derför aldrig kunnat räcka till för dessa oproportionerliga kraf. Det var denna bristande förmåga i att öfver- och underordna, som hindrat den inneboende kärleken i hans natur att slå ut i blommor, hindrat den att förtätas till frukt och kärna. Det ena förhållandet hade förqväft det andra utan att sjelft ega förmåga af utveckling.

Medan herr Tobiasson satt och kom in på dessa funderingar, hade frun gått ut efter kaffet, som hon nu sjelf kom in med och stälde på det lilla bordet, under det mannen vigtigt sysslade med att draga korken ur ett likörkrus.

»Farbror får inte tro, att vi under vanliga förhållanden äro så här öfverdådiga», sade han gladt, med omsorg knackande på lacket, rundtom, rundtom, »men om julen kan man väl få lof att glömma sin vanliga sparsamhet. . . . Fram med likörglas, hustru! Hvilken doft! Jo, jag vet, att du förstår dig på det, — läckermun!» Han log upp emot hustrun, som stod och ordnade koppar och glas på kaffebrickan, för att kunna rymma allt.

Herr Tobiasson satt och såg på sin brorson, stadigt hållande sin arm kring den lille. Denne »familjeförsörjare» var en bild af helsan. Hans figur började redan runda sig så smått, men endast som i ett öfvermått af välbefinnande. Kände *han* det kanske, när han gaf åt de sina, som om han tog ifrån andra? Aldrig! *Han* var på det klara med hvad som för honom var öfver- och underordnadt. Här fans det inga slitningar mellan ensidig egoism och ensidig sjelfförglömmelse, här fans regulatorn: familjen. Det som för herr Tobiasson varit så oförenligt — egen fördel och välviljan mot andra, det sammansmälte här så naturligt, det begränsades så välgörande. Han undrade öfver att han aldrig sett äktenskapet från samma sida som nu. Det fans ju en helt annan betydelse i det, än det, som han drömt om.

Den gamle herrn försjönk i sina tankar, som han så ofta brukade göra; hans blick blef frånvarande och han gaf icke akt på, att brorsonen, sedan han slutat sina bestyr med likörkruset, nu satt och betraktade honom.

Öfver detta godmodiga unga ansigte med sina stora mustascher och sina vänliga ögon hade det lagt sig ett innerligt deltagande. Hans eget hjerta var så rikt och fullt, nu rörde honom fattigdomen i den gamles lif på ett annat sätt än förr, då han sjelf var en glad student, som njöt af den smula hemtrefnad enstöringen förmått skapa omkring sig. Hur grått hade ej håret blifvit! Hur fåradt detta hederliga, hjertegoda ansigte! Han lade sin hand på hustruns arm, och hennes ögon följde riktningen af hans blick.

»Man kan se hur van farbror är att vara ensam», sade han, och rösten var mjukare än vanligt, »den der inåtvända, koncentrerade blicken är så typisk för dem, som äro hänvisade åt sig sjelfva.»

Som med len hand väckte orden den gamle ur hans grubbel. Han såg upp, och de rörliga dragen jemnade sig till ett vänligt leende. Hvilket vackert patriarkhufvud det var i alla fall!

»Ja; och derför skall du ha tack, att du drog mig hit», sade han, »af mig sjelf hade jag nog aldrig kommit».

Hans tack var uppriktigt. Det fans något hos dessa unga menniskor och i deras sunda hvardagslycka, som verkade helande på hans sönderreflekterade sinne, och som gaf honom något af den sinnesro, han så länge längtat efter. Och så låg det något i att känna denna varma, mjuka lilla kropp i sina armar, som kom hans spridda medkänslor för allt lefvande att samla sig, — samla sig i kärlek till detta lilla barn, som likt en skjuten fågelunge hängde på hans knä, med det silkeshåriga hufvudet tryggt hvilande mot hans bröst.

»Han sofver!» hviskade modern och böjde sig ned för att se in i det finhyade ansigtet, »han är trött, han har somnat. Se hur rart han sitter hos farbror!»

Farbror bejakade utropet med en nick, — högtidlig, vigtig, nästan andaktsfull.

Man log mot hvarandra och gick på tå. Unga frun satte en kopp i herr Tobiassons lediga hand, och man serverade honom der han satt, för att han ej skulle behöfva resa sig. Man drack kaffe och man pratade halfhögt. Herr Tobiasson log och nickade, men var sparsam med svaren. Kunde man vänta, att han skulle svara, upptagen som han var af en så maktpåliggande funktion! Då och då såg han med kärlig omsorg ned på det blonda hufvudet, som viljelöst och tyngdt af sömn låg mot hans bröst.

Frun antydde, att pigan skulle komma in och taga den lille, han kunde vara till besvär. Men herr Tobiasson sköt fram sina läppar, så att hakan plattades in till ett intet, och han drog samman hela sitt gummiansigte till en enda protest, på samma gång han myndigt afvärjande viftade ett nej i luften med sin lediga hand.

Och man höll af herr Tobiasson för det, man var förtjust i herr Tobiasson; han var rent af idealet för en grandonkel.

Man drack sin likör med känslan af att bilda ett heligt litet frimurarelag.

Till sist måste ändå lillen bringas till kojs, och pigan kom på tröskeln.

»Kan inte jag bära honom?» vände sig herr Tobiasson blygt frågande till den unga frun.

Hon nickade jakande och pigan fick en vink att försvinna.

I têten gick frun och öppnade alla dörrarne, ända till sängkammaren, efter kom herr Tobiasson med små otympliga steg, af hvilka hvart och ett — under hans ifriga försök att gå på tåspetsarne — kom honom att göra en så eftertrycklig knyck med öfverkroppen, att det behöfdes en kärnsund barn-naturs allra beundransvärdaste sofgåfvor för att icke väckas deraf. Sist kom den unge familjefadern, stolt öfver att af egen tillskyndelse ha skaffat denna perla af en farbror in i huset.

Så blef den lille afklädd, stycke för stycke, beundrad och tillbedd, och när moderns händiga fingrar lyckats få honom — ännu sofvande — iförd sin långa nattskjorta, som lik en dopklädning hängde ned öfver fötterna, då såg man på hvarandra med vädjande blickar, och han lades sakta ned på kuddarne, täcket höljdes öfver honom, och man skulle gå. Nattlampan stod och brann på en liten hylla, kastande ett matt sken öfver rummet.

Modern kysste den röda lilla kinden, som lyste lik en finhyld frukt ofvan lakanets kant, fadern kysste den, och, öfvervinnande sitt hjertas skygghet, böjde herr Tobiasson stela gamla knän vid bädden, tog den dunvarma lilla handen och tryckte den mot sina ögon.

Han älskade detta lilla barn, som han sett först i dag Han älskade det så, som endast en den der känner sig gå bort ifrån lifvet, kan älska den, som inträder deri.

Och så gick herr Tobiasson från lyckliga menniskor hem till sitt lilla ungkarlsbo, bärande sitt paket under armen. Och fast ingenting yttrats, var den bortgående lika på det klara som de qvarblifvande med att nästa inackordering den gamle skulle söka måste bli just hos dem.

Ännu, då han kommit hem, fått tändt i sin sängkammare och börjat kläda af sig, var han endast upptagen af två ting: Ludvigs pojke och Tildas ylleväst.

Han hade haft tamburnyckel med sig och sjelf öppnat; hon skulle således icke få sin gåfva förr än följande morgon. Hon skulle säkert komma in och väcka honom med kaffebrickan. Ja, och så skulle hon se paketet! Nej han ville gömma det riktigt väl, så att hon ingenting anade, förr än han räckte henne det mjuka plagget. Hur han kände dess värme genomströmma sitt sinne! Nu skulle icke den slitna klädningen spöka för honom på alla kalla dagar. Men hvar skulle han gömma sitt paket? Här, under hufvudgärden. Det var ypperligt. Och så skulle han ge henne det och försöka att icke blygas öfver sin egen vänlighet, och icke kraxa bort sin välmening med en sarkasm. Han skulle vara enkel och naturlig som dessa menniskor han sett i qväll.

»Aah!» — drog han ut med långt välbehag och kastade sig i sin säng, efter gamla vanan så handlöst som en fallande stock, och han såg på ljuset ett ögonblick, frånvarande, inåtvändt, innan han kunde nännas att släcka det.

Nu låg han i sin säng, den lille, — den lille, som var så tung att lyfta, den lille, som skulle växa upp och vara ung och stor, när herr Tobiasson låg och blef till intet i sin graf. Den lille, som kanske skulle bli en gammal man, också han. Men inte en gammal enstöring: — en gammal man med barn och barnabarn.

Så blåste herr Tobiasson ut sitt ljus och somnade sjelf som ett barn från sin julglädje: somnade från tanken på den lille, och med Tildas yllevästt under sin hufvudgärd.

Till frågan om arbetslönen.

I.

Hvilket är att föredraga: Arbete för flertalet mot svältlön, eller arbete för ett mindre antal mot en lön, som motsvarar arbetets värde och gör det möjligt för den arbetande att lefva ett anständigt och hederligt lif?

Detta spörsmål har jemte många andra framkastats vid de engelska arbetarföreningarnes (trades-unions) nyligen i Hull samlade kongress, samt derefter debatterats inom den engelska pressen, särskildt af *The Spectator* och *Times*. Frågan väcktes af ordföranden, Mr F. Madison, då han i ett tal uppmanade Englands arbetande män och qvinnor att »*så vidt möjligt vägra medverkan eller understöd åt hvarje arbetsgifvare eller bolag, som producerar underbetaldt arbete.*»

Spectator gillar detta uttalande. Visserligen kan det vara svårt att bestämma normen för underbetaldt arbete, men likväl är det för folket i dess helhet bättre, att arbetslönen icke nedpressas under det minimum, som kräfves för en mensklig tillvaro — äfven om derigenom den offentliga fattigvården i svåra tider skulle tagas i stegradt anspråk — än att mäns och qvinnors redbara arbete utbringas i marknaden »till rampris», sedan lönen för detsamma blifvit nedtryckt till hvad med fullt skäl kallas svältlön.

Times anmärker åter, att »svältlön väl dock är bättre än ingen lön.»

»Nej», svarar Spectator, »bättre att se problemet rätt i ansigtet och veta hur många fattighjon vi verkligen hafva, än att utarma arbetet på allt hopp genom att pressa ned lönen under det belopp, hvarförutan icke ens den flitigaste arbetare kan lefva ett anständigt och hederligt lif.»

II.

Huru finna en värdemätare för arbetet?

På många håll råder en så fullkomlig okunnighet om värdet af intellektuelt arbete, att det torde vara nyttigt att, om också indirekt, genom frågor och jemförelser, såsom här nedan, väcka uppmärksamheten derpå.

Antaget att en arbetsgifvare söker en lärarinna för sina barn och fordrar af henne fullgoda lärarinnekunskaper i svenska ämnen och främmande språk, jemte förmåga att undervisa i musik, samt tillika af henne begär, att hon skall biträda med husliga sysslor, då hon icke är upptagen af sina lärinne-åligganden — *huru mycket högre lön bör han då erbjuda henne, jemfördt med den lön han betalar stalldrängen, som vårdar hans hästar?* O. S. A.

Hvarjehanda i qvinnofrågan.

Sverige. *Drägtreformföreningen* hade den 29 sistlidne okt. ett talrikt besökt halfårsmöte, som öppnades af föreningens ordförande fru K. Bohman, f. Rüffel, hvarefter till mötets ordförande utsågs fröken Ellen Key. Enligt föreningens stadgar skulle revisorer och revisorssuppleanter väljas, och utsågos dertill fruarne Lind af Hageby och von Koch samt fröknarna Anna Kruse och Ingeborg Tauström. Härefter föredrogs föreningens arbetsberättelse för det förflutna halfåret; och framgick ur densamma att föreningen omfattats med lifligt intresse så väl i Stockholm som i landsorten, samt att föreningen varit verksam hufvudsakligen medelst utarbetande af modeller till underkläder, hvarå olika prof tillhandahöllos de vid mötet närvarande till påseende.

Den till diskussion uppstälda frågan:

»Motsvaras de fordringar, man ställer på ändamånsenliga kläder och skodon, af de modeller, drägtreformföreningen förordar?» inleddes med ett intressant föredrag af med. kand. fröken Widerström, som betonade så väl det ohelsosamma som det osköna i qvinnans nuvarande drägt. Af den derefter hållna diskussionen framgick, att de, som begagnat föreningens modeller till underkläder, funnit dem synnerligen praktiska, hygieniska, lätta och behagliga.

Högre Lärarinne-Seminariets 25-års jubileum. Med anledning deraf, att högre Lärarinne-Seminariet nu egt bestånd i 25 år, hade några, som tillhört den första uppsättningen af dess lärjungar, den 30 okt. anordnat en enkel fest, hvilken alltigenom preglades af den hjertligaste och gladaste stämning. Festen hölls i n:o 11 Jakobsbergsgatan å Hushållsskolan, som till föreståndarinna eger en af Seminariets

f. d. elever, fröken Hedda Cronius. Kallelsen till denna högtid hade kunnat hörsammas af ej mindre än 36 bland de två första årens 78 elever. Flera af Seminariets förste lärare hade infunnit sig, bland dem Rektor P. A. Siljeström, Lektor G. A. Löwenhjelm, Doktor Feilitzen, Professor Kramer m. fl. Seminariets första föreståndarinna fru Kobb, född Elfving, var till allas glädje äfven närvarande, och likaledes dess vice föreståndarinna Doktorinnan Idström.

Salen var prydd med blommor och flaggor samt ett porträtt af Fredrika Bremer, i hvars rika och varma själ första idén till Seminariets bildande framsprungit, och som för 25 år sedan var med om den s. k. Idunafesten eller den högtid, då Seminariet invigdes och dess bibliotek öppnades. Under aftonens lopp höllos tal både för de 12 aflidne lärarne, hvilkas namn syntes inom en å ena väggen upphängd cypresskrans, och för flere bland de närvarande lärarne och lärarinnorna. Den stämningsfulla och i allo angenäma festen afslöts med en god supé, hvarefter, straxt före skilsmessan, bön hölls och en psalm afsjöngs.

Indien. En Indisk dam, fru *Anondebai Joshee*, promoverades denna vår i Philadelphia till Medicine Doktor vid dervarande mediciniska högskola för qvinnor och emottog kort derpå anbud att efter sin återkomst till Indien förestå ett sjukhus, afsedt endast för qvinnor och barn. Hennes slägting, den framstående braminska damen *Pundita Ramabai*, som varit anstäld som lärare i sanskrit i Cheltenham i England, hade derifrån rest till Amerika för att öfvervara fru Joshees graduering.

Tillfrågad om *den qvinliga bildningens ståndpunkt i Indien* sade Pundita Ramabai: »I staden Povna äro 100,000 innevånare. Kanske bland dem finnas 50 qvinnor, som kunna läsa, och dock stod Povna högre i afseende å qvinnans undervisning än de flesta andra orter.»

Kina. En Miss *Elizabeth Reifsayder*, som tillhör »de Amerikanska qvinnornas förenade missionssällskap», och som nyligen lyckligen utfört en af de svåraste operationer kirurgien känner till, är nu sysselsatt med att i Shanghai för infödingarnes qvinnor grunda ett sjukhus, vid hvars uppbyggande man ämnar tillgodogöra sig alla de förbättringar vetenskapen med afseende å dylika anstalter de senaste åren upptäckt.

Qvinnoemancipationen gör framsteg äfven i Kina. I forna tider kunde ingen kinesisk qvinna, som satte värde på sitt rykte, visa sig på offentliga ställen, men nu ser man damer på teatrarne och andra publika platser. Dessa nya seder ha dock väckt stor harm hos de konservativa, och guvernören i Peking försöker göra ett slut på »oskicket».

Afrika. *Kongo.* En Svensk, hr Th. Westmark, har om qvinnornas ställning i Bangalas, den längst mot öster belägna Kongostationen, berättat följande:

»Qvinnorna äro der en simpel handelsvara, som man köper pr kontant, men öfver hvilken man sedan har full dispositionsrätt, äfven i hvad angår lif eller död. Att en man slagtar en af sina hustrur

och äter upp henne, betraktas som den enklaste sak i verlden och är ej mer klandervärdt, än i fall det vore fråga om en kyckling eller en lamunge. I detta fall äro qvinnorna likstälda med slafvarne, hvilka också i ett som allt äro beroende af sin herres välbehag och aldrig äro säkra för slagtarknifven och köttgrytan. Då en rik man dör, offras ett stort antal af hans qvinnor; hälften af de döda gifves honom till sällskap i grafven; den andra hälften kokas och tjenar begrafningsgästerna till spis».

Det behöfves tydligen en agitation för qvinnofrågan i Kongo!

Korrespondens-afdelning.

Till Esselde. På min mans och mina egna vägnar får jag på det hjertligaste tacka dig för det sätt hvarpå du bemött Stella Cleves ovärdiga artikel i »Framåt». Tröttna ej att vara de hederliga qvinnornas förkämpe mot all den uselhet, som hotar att förstöra vårt folk och falskeligen utgifver sig vara ett uttryck af qvinnans sätt att se och tänka i dessa frågor.

Lund 17. 11. *M. R.*

Red:n uttrycker sin glädje öfver detta och snarlika meddelanden från så väl S. och M. R. som från B. D. från E. N., från J. H. m. fl.

Till Dagnys läsare. Med anledning af inkomna frågor meddelas att **Göteborgs qvinnoförening** *har*, efter flera sammanträden och lifliga debatter, *beslutat att från och med nästa år upphöra utgifva tidningen »Framåt»*.

Alla meddelanden och sändningar till Dagny böra adresseras till Byrån, 19 Lilla Vattugatan.

Anmälan.

Dagny *skall verka för Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: »en sund och lugn utveckling af arbetet för qvinnans höjande i sedligt och intellektuelt så väl som i socialt och ekonomiskt hänseende».*

Hon skall alltså företrädesvis behandla sådana ämnen, hvilka tillhöra Fredrika-Bremer-Förbundets program, samt tillika lemna öfversigter af qvinnofrågans framsteg i utlandet, följa den nyare inhemska literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, m. m.

Äfven vill **Dagny** *öppna en afdelning för korrespondens der äfven olika åsigter i frågor, som tillhöra Förbundets område kunna uttalas.*

Dagny *utkommer med 1 à 2 tryckark för hvarje månad och skall tillsvidare utgifvas under ledning af* **S. L—d Adlersparre** *med bidrag af för saken intresserade personer.*

Priset för hel årgång blir:

För medlemmar af Förbundet ...... kr. 2,50.
För icke medlemmar .... » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 19 Lilla Vattugatan, personligen eller medelst postanvisning.

Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels (inom Stockholm) på Förbundsbyrån, dels äfven hos hrr Bokhandlare.

Hänvisning till märkligare tidningsuppsatser i sociala och literära ämnen. (Forts. från föreg. häfte).

Augusti–September 1886.

Vårt Land:

N:o 196. Edisons uppfinningar.
» 197. Brist på sjelfkänsla.
» 499. Ungdomens faror af *E. E.*
» 198. Ludovic Halévy, L'Abbé Constantin. Anm. af *C. D. W.*
» 203. *Jens Nörregaard,* Ingemanns Digterstilling. Anm, af *C. D. W.*
» 208. Lifränteanstalterna och arbetarefrågan.
» 210. B. Medelålderns faror af *E. E.*
» 111. *Rob. Ingersoll,* Fria Tankar. Anm. af *C. D. W.*
» 212, 213. Näs Slöjdläraresemiriarium.
» 217. Resor, rön och reflexioner.
» 218. *L. v. Kræmer,* En kämpande ande. Anm. af *C. D. W.*
» 220. Ett religiöst socialistiskt samfund.
» 222. När dagen svalkas af *E. E.*
» 226. *N. P. Ödman,* Resebilder.

Stockholm, 1886. Kongl. Boktryckeriet.

PRESENTKORT å Dagny för så väl 1886 som 1887 finnas att tillgå å Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå.

DAGNY

MÅNADSBLAD FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

UTGIFVET AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

DECEMBER 1886.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: { **För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar » 4,00.

Om den samtida Amerikanska romanliteraturen.

Få torde väl de unga män och qvinnor vara, som icke älska romanläsning. Författaren får erkänna att äfven han hör till dem, som skattat åt denna böjelse. Man slukade gerna allt man kom öfver, skandinavisk och utländsk literatur; men var der någon gren deraf, som särdeles behagade, så var det för visso den engelska romanliteraturen. Den egde också på denna tid — det är väl snart 25 år sedan — utmärkta målsmän. Kring *Dickens* och *Thackeray*, såsom ledare, grupperade sig en mängd män och qvinnor med snille eller åtminstone med talang. Det kan väl hända att deras arbeten till en stor del redan hemfallit åt glömskan; det kan väl hända att ett och annat bland dessa verk af professionela estetici räknades till de förkastliga tendens- eller »tévattensromanerna;» det var ej omöjligt att kunna locka läsaren att gråta, »som man gråter i ungdomens vår,» men i alla fall ångrar åtminstone undertecknad icke sin sysselsättning med dessa arbeten. De skänkte en uppfriskande hvila, de gåfvo många gånger genom sina liffulla nutidsskildringar en inblick i lifvet och dess förhållanden, de kunde verka bildande för hjerta och karakter. De utgjorde äfven ett föreningsband mellan ungdom af de båda könen, de lånades hit och dit; och det tycktes som om de små gula Tauchnitzvolymerna egde förmågan att helt och hållet insöfva alla den äldre generationens misstankar och förbud mot romanläsning. På detta sätt öfvade man sig i och lärde älska det engelska språket. Vill man åter nu åt uppväxande ungdom rekommendera modern engelsk romanliteratur, råkar man sannerligen i förlägenhet. Väl kan man till en viss grad hänvisa den till de klassiska verken, men dessa förslå ej att mätta ungdomens begär efter det moderna. Vår tids ynglingar och flickor fordra något nyare än Dickens och Thackeray, likasåväl som vi i vår tid icke nöjde oss med *Walter Scott* och »The Vicar of Wakefield.»

Om det också villigt må erkännas, att åtskilliga engelska författare och författarinnor på ett berömvärdt sätt hålla de goda traditionerna uppe, får å andra sidan icke förnekas, att ett sådant klöfverblad som *Wilkie Collins, Miss Braddon* och *Ouida* svårligen kan tillvinna sig familjesympatier eller bidraga till ung-

domens moraliska bildning. Men har det engelska språket nu en gång blifvit oss kärt och vilja vi ej gerna undvara den uppfriskande bekantskapen med dess prosastil, trots det att det gamla moderlandets författare icke hålla målet, är det oss en glädje att veta, att i dotterstaten på andra sidan Atlanten lefver och verkar en skara författare, hvilkas bekantskap är värd att sökas. Om jag nu nämner några utaf dem, sker det visserligen på grund af personlig kännedom om deras författarskap i allmänhet; men jag hoppas att ingen må fordra af mig en proprie borgen för hvarje åsigt, som någon af dessa författare kan i ett enstaka verk hafva uttryckt; för rekommendationen är det mig nog att hafva lärt känna dem genom några af deras typiska arbeten. Om jag då börjar uppräkningen med de tvenne namnen *Bret Harte* och *Mark Twain*, så presenterar jag härmed ingalunda några obekanta män. Båda dessa författare äro genom öfversättningar redan kända och älskade af vår läsande allmänhet, men likväl får det anmärkas att öfversättningarne icke hålla jemna steg med författarnes ännu oförminskade produktivitet. Det ingår heller icke i min plan att noggrant uppleta, hvilka amerikanska noveller och skisser kunna vara öfverflyttade till vårt språk, då det just tvertom är till studium i original jag vill anbefalla dem. De scener, som dessa båda författare skildra, äro dessutom af en alldeles egendomlig art, och det skulle vara ett stort misstag, om man förestälde sig att andra samtida amerikanska novellister endast dväljas bland halfkultiverade territorier och deras egendomliga befolkning. Flera andra författare skildra lifvet sådant det rör sig i Newyorks och Bostons förfinade salonger. De skänka oss derigenom intressanta tidstaflor, väl egnade till att fylla mången lucka i vårt vetande, till att utrota mången traditionel föreställning.

Uti arbeten sådana som »Gentlemen of leisure» af *Edgar Fawcett*, »The House of a merchant prince» af *H. W. Bishop*, »An Amcrican Politician» af *Marion Crawford* m. fl. införas vi uti det finaste amerikanska sällskapslif. Vi må ej föreställa oss att någon republikansk enkelhet i sederna här träder oss till möte; all den utsökta lyx, som penningar och äfven smak kan bereda, omgifver oss i de hus, dit vi blifvit införda. Till och med en skara af galonerade och pudrade lakejer saknas icke. Uti detta sällskap är man ej heller mera demokratisk än att man med den största ifver efterforskar, huruvida man ej på ett eller annat sätt kan leda sin härkomst ifrån de äldsta kolonisterna i den

nya kontinenten, och en sådan härkomst skänker ett socialt företräde lika stort som det, hvilket på ort och ställe egnas Spaniens blåaste blod.

Liksom uti den europeiska novellen de unga älskandes förening hindras genom de oförsonliga motsatserna af borgerlig och adlig börd, visa oss de amerikanske författarne, att liknande konflikter kunna uppkomma på andra sidan Atlanten mellan familjer, som härstamma från »Pilgrimsfäderna» och nyuppkomlingar från Vestern. Uti »*a chance acquaintance*» låter *Howells* denna motsats leda till upplösning af en ingången förlofning; uti »*the lady of the Arostook*» följer väl hjelten sitt hjertas val och gifter sig icke med en »society girl» från Boston, utan med en enkel, hjertegod och karaktersfast flicka från landsbygden; men samme förf. kan då icke placera det lyckliga paret i någon af de stora städerna, utan låter det skapa sitt hem å en boskapsfarm.

Af skildringarne i dessa noveller framgår för öfrigt, såsom väl var att vänta, att den nya verldens män, likasåväl som den gamlas, hembära den gyldene kalfven sin hängifna dyrkan.

Inom många reformifrande kretsar i det gamla Europa får man höra Amerika framställas såsom de politiska institutionernas förlofvade land, der folkfriheten redan afskaffat alla de missbruk, som ännu häfta vid det Europeiska statslifvets former. Amerikanen älskar högt sitt land, den amerikanska novellisten icke minst; men likväl anser han denna kärlek fordra att han håller sanningens spegel för sina landsmäns ögon. Den snillrike, okände förf. till »*Democracy*» har derför icke tvekat att blotta skuggsidorna uti det nuvarande amerikanska statslifvet. I denna bok målas den politiska korruptionen uti färger så bjerta, att de skulle göra ett synnerligen pinsamt intryck, om ej en rik humor bredde en något försonande slöja öfver det hela. Tycker man att denna bok är för pessimistisk, att den framställer idel skuggsidor, hyser man en instinktiv förhoppning att den ärorika fristaten äfven i våra dagar kan ega ärliga offentliga män, och värdiga efterföljare till Washington och Lincoln, så läse man Marion Crawfords »an American Politician». I den bild, som denna författare ger oss af sin hjelte, skall man icke kunna finna endast en idealiserad romanfigurs drag; den ger tvertom intrycket af att vara en skildring ur lifvet och erfarenheten. John Harrington är en politisk realist, som känner de möjligheter han har att räkna med, han kan finna sig vid att endast

gradvis nå sitt mål, men han inlåter sig ej på någon köpslagan om grundsatser. Endast i stora frågor tillgriper han den högre politiska vältaligheten; det tal om partibildning, hvarmed den sistnämda boken afslutas, är en perla i sitt slag och förtjenade att blifva kändt och beaktadt inom de vidsträcktaste kretsar.

Det kan ju ej förvåna oss, att de amerikanska novellisterna lemna liffulla skildringar af sitt lands egendomliga natur. Niagara och Mississippi, klippbergen och prairierna målas ju bäst af dem, hvilka sedan barndomen lefvat inne bland deras scenerier. Det amerikanska samhället med alla dess vanor och egendomligheter tecknas också bättre af landets egna söner än af resande skriftställare, de senare må vara än så talangfulla. Egendomligheter har Amerika ingen brist på: från och med landets styresmän, ofta uppvuxna i odlingens utkanter och uppfostrade vid yxan eller plogen, sedermera blifna studenter, krigare, advokater och derifrån stigande till samhällets höjder, sedan de naturligtvis på något sätt kunnat fånga lyckan i form af gyldene dollars, — till och med Amerikas qvinnor, utvecklade under frihetens sol, hvilken lika lätt visar sig kunna alstra missbildade vidunder som härliga rosor.

Den amerikanske novellisten vill med skäl för oss påpeka skilnaden mellan den gamla verldens samhälle och den nyas, och för detta ändamål arrangerar han jemförelser på ett eller annat sätt. Ibland låter han, såsom Edgar Fawcett och Marion Crawford, engelska män och qvinnor göra en tur öfver Atlanten, presenteras i den amerikanska societeten, och väl upptagna der, föras att granska den ena institutionen, det ena sällskapsbruket efter det andra. Under denna rundresa kan författaren finna tillfälle att framhålla för sina landsmän både deras goda och deras dåliga sidor. Ibland åter följer romanförfattaren med den stora ström af landsmän, som hvarje år landstiger på Europas kuster; han granskar deras uppträdande i de gamla kulturländernas societet och målar för oss brytningen mellan nedärfda traditioner och naturfrisk ungdomlighet, för att icke stundom säga klumpighet och affekterad arrogans. Sålunda kunna vi följa Henry James till Paris, hvilken stad han enligt infödingars utsago känner lika väl som de sjelfva; Howells förer oss till Venedig och Crawford till Heidelberg, Mark Twain till en tur genom hela Europa. Nästan alla sammanställa de européen och amerikanen, skiftande åt hvar och en af dem den heder och det företräde, som honom tillkommer.

Det beror så mycket på uppfostran och vanor, i hvilket sällskap vi befinna oss bäst; men skulle jag få välja emellan de kretsar, der nutidens europeiska romanförfattare dväljas, och dem, till hvilka amerikanerne i sina böcker inbjuda oss, så tvekar jag ej ett ögonblick att föredraga de senare såsom ledsagare. Den amerikanske författaren är tillräckligt verldsman, han inser att lifvet af oss fordrar deltagande i sträfvan och arbete, han begär ej att vi skola sluta oss in i kloster eller blifva eremiter; men när han tager oss vid handen för att föra oss igenom samhället, kunna vi förtro oss åt honom såsom ledare, han förer oss icke emot vår vilja genom gränder, krogar och tjufqvarter, han låter oss förblifva inom vår naturliga umgängeskrets. Väl diskuterar han ej några invecklade samhällsproblem, och finner intressantare ämnen för dikten än äktenskapsbrottets naturalhistoria, men det vore orätt att derför tro att han är en ytlig forskare i menniskolifvet. Han visar oss huru, under gifna omständigheter och inflytelser, medfödda anlag utbildas och karakterer danas; och uti den noggranna skildringen af sanningen blir han reellare än *realisten*, naturligare än *naturalisten*. Man kan ej neka att det är en verklig vederqvickelse att läsa en amerikansk roman, sedan man funnit leda vid de tongifvande europeiska författarnes pessimistiska alster. Amerikanen är visst ingen blomstermålare, men han låter oss få menskligheten porträtterad sådan den är. Vi förskonas ifrån desse ständigt återkommande rouéer och bofvar, dessa sfinxer och cocotter, som utgöra hufvudtyperna i en stor del af den europeiska literaturen, den nordiska ej till förglömmandes.

På sin vandringsgång genom lifvet försummar ej amerikanen att taga reda på det ädlaste, det bästa, som samhället har att bjuda. Han vill liksom Christoffer Newman uti James' »the American» se »de högsta berg, de blåaste sjöar, de vackraste taflor, de ståtligaste kyrkor, de berömdaste män och de skönaste qvinnor». Och allt hvad en amerikan funnit och iakttagit lägger han fram för sin läsare, utan att dölja eller förvränga dess utseende. Derför möter oss i alla dessa böcker en skara qvinnor och män, långt ifrån fullkomligheten visserligen, men dock ärliga och sträfvande, ett bildande och angenämt sällskap på våra lediga stunder. Det synes mig som om hela den amerikanska literaturen kunde taga till måtto följande ord ur James' sist anförda arbete: »I Amerika hafva gossar på 25—30 år gamla hufvud och unga hjertan, eller åtminstone en ung moral; här hafva de unga hufvud och

gamla hjertan, och moralen — den är grå och skrynklig.» Hos oss i norden vore det väl ej omöjligt att uppleta några specimen af den amerikanska typen; och om det ej är möjligt, låtom oss då med det första importera dylika från Amerika, men väl till förståendes — utan skyddstull.

Det blir nog kanske till sist en sanning hvad Fredrika Bremer yttrade, att amerikanarne eljes ej stå framför europééerna, »men de hafva mera hopp».

S. R.

Arbete och Erotik.

Af **Esselde.**

»Hårdt emot hårdt», berättelse af Mathilda Roos. Albert Bonnier. Stockholm 1886. Pris: 3,50.

Hjeltinnan i denna roman är Cecilia Arnell, en varm, lidelsefull natur, mottaglig för de mest vexlande stämningar och besinningslöst hängifvande sig åt dem. Efter ett sällsynt gladt och bekymmerfritt lif, hvarunder hon varit själen i det lyckliga hemmet samt rört sig såsom en firad skönhet inom hufvudstadens finaste kretsar, står hon vid 28 års ålder fader- och moderlös, utfattig och dertill sviken af den man hon älskat. Man ger henne tvenne utvägar för sin framtid: att söka en anställning eller antaga sina slägtingars, grosshandlaren Billners anbud att vistas i deras hem. Cecilia hade redan märkt en förödmjukande skillnad i verldens sätt att behandla henne nu och förr, hon fasade vid blotta tanken på ett regelbundet arbete i främmande omgifning och hon egde dessutom ingen kunskap eller färdighet, som hade något värde på arbetsmarknaden. Hon antog således slägtingarnes anbud, ehuru hon väl kände det förödmjukande i ett sådant beroende. Hon kunde åtminstone nu utan tvång hängifva sig åt sin sorg och den gränslösa bitterhet, som det brutna kärleksförhållandet lemnat i hennes sinne. Småningom drages hon likväl in i familjens lif, märker med ett visst nöje, att den af alla tillbakasatte sonen i huset egnar henne en växande böjelse och hon mottager den utan att erfara någon genkärlek blott »af denna svaghet för det erotiska, som är oskiljaktig från ett passioneradt qvinligt väsende». Slutligen fordrar dock Ernst ett afgörande; hon tror sig ett ögonblick kunna bli hans, men rysande vid hans första smekning stöter hon honom brutalt tillbaka, återtager sitt löfte och beslutar att

söka sig en anställning, heldre än att bära med sig genom lifvet den förnedrande vissheten: »*Jag har sålt mig!*»

* * *

Nu börjar ett nytt skede af Cecilias lif, i det hon lemnar Billners hus, inackorderar sig hos fru Örn och söker bereda sig tillfälle att arbeta för sin utkomst. Allt, som möter henne här, väcker hennes hemliga afsky, och tanken på detta arbete, som hon söker, gör henne förtviflad. Endast tvenne af de personer, hvilka tillika med henne gästa inackorderings-hemmet, lyckas hos henne väcka ett visst intresse, den ena fröken Zelow, i följd af ett intäsllsamt väsende och ett halft magnetiskt inflytande, den andre, ingeniör Vigert, genom sitt kärnfriska, frimodiga, arbetsglada väsende. Det är han, som lofvat söka arbete åt henne, på samma gång han begagnar hvarje tillfälle att varna henne för fröken Zelows osunda inflytande. Cecilia känner sig ofta styrkt, men ej sällan också tillbakastött af Vigerts något sträfva röst och osminkade väsende, så olikt hennes ideal af en gentleman, samt indrages då och då i den tvetydiga gamla frökens trollkrets, ehuru hon, skiljd från henne, måste le åt hennes kärleksfantasier och dumma historier.

Slutligen har Vigert lyckats skaffa Cecilia inträde på en telefonbyrå. Med en känsla af förnedring begifver hon sig dit, känner sig utpinad och enerverad af det själlösa, men jägtande arbetet och kommer hem i stum förtviflan, hvilken, då Vigert uppsöker henne, ger sig luft i bittra utrop och konvulsivisk gråt.

Detta förändrar likväl ingenting i deras förhållande; han söker styrka och muntra henne, lockar henne att skratta åt sin egen förtviflan och tar hennes löfte att börja arbetet på nytt följande morgon. Så sker. Cecilia gör snabba framsteg, får ordinarie plats och försöker utan knot underkasta sig sitt öde. Men då kommer sommaren och gör arbetet ännu outhärdligare. Vigert reser bort, fröken Zelows inflytande växer, och en ny flicka får plats vid telefonen. Gerda är ung, späd, skön, en afbild af Cecilias syster. »Cecilia greps vid hennes anblick» berättar förf:n, »af denna svärmiska, i erotik skiftande vänskap, som så ofta insmyger sig i qvinnohjertat, då det medvetet eller omedvetet törstar efter kärlek och är dömdt att försaka.» När Gerda sjuknar, uppsöker henne Cecilia; hon kan ej afhålla sig att kyssa henne, och vid denna smekning — rodna de båda!!

För att skaffa Gerda tre veckors ledighet åtager sig Cecilia att tjenstgöra för henne. Ehuru stark och frisk till sin natur, blir hon nu utarbetad, enerverad, försliten, och håller sig uppe endats i medvetande, att hon arbetar för Gerda. Kommer så Gerdas död och den förbittring, som häraf väckes hos Cecilia emot dem, som fordra ett så oerhördt förslitande arbete för så ringa lön (7 à 8 timmar à 50 kr. i månaden). En sammankomst anordnas, en strejk eger rum, och bolagets direktör infinner sig på byrån. Han är en några och trettio års man med behagligt utseende och förbindligt väsende, men med ett uttryck af koncentrerad kraft i sina jerngrå ögon, som redan

vid första anblicken verkar förlamande på de strejkande. Han beklagar, att styrelsen ej kan gå damernas önskan till mötes. Man försöker protestera, men vid hotelsen att antaga dalkullor i de strejkandes ställe, återgår hvar och en till sitt bord. Endast Cecilia vägrar trotsigt. Hon och direktören se hvarandra in i ögonen, och båda mottaga häraf ett icke flyktigt intryck. Han lägger märke till hennes smidiga gestalt och hennes fina hy, hvars skära rodnad »förtonade nedåt den snöhvita halsen». Cecilia känner sin blick skälfva, som hade hon sett in i för skarpt ljus, och härmed förenade sig ett hemligt välbehag vid sammandrabbningen med denna manliga vilja. Hon afskyr dock sjelfva denna känsla, och upprepar sin vägran. Han går, i det han kastar tillbaka på Cecilia »en lång underlig blick», och hon stannar qvar, förlamad af en vild sinnesrörelse, sammansatt af de mest stridiga känslor.

Här utspinner sig nu ett halft mystiskt och på samma gång helt prosaiskt förhållande mellan Cecilia och direktören. Hon *vill* hata honom, men *kan* icke. Småningom komma de i ett slags umgänge medelst promenader, boklån och utbyte af biljetter. Hans eleganta väsende och samtalston äro för henne som »hemlandstoner»; här var hennes gamla ideal af en gentleman personifieradt. Men pröfningarne hade gjort henne skarpsynt, och hon finner snart, att innanför denna förfinade jargon, denna ytliga ridderlighet bor en formalistisk dussinmenniska, hvars manliga kraft och viljestyrka icke är något annat än kondenserad egoism. Och likväl böjer hon sig mer och mer för makten af hans blotta person. »Hennes svärmiska, lidelsefulla natur, hvilken under de sista åren hållits på afstånd från poesi och kärlek, hämnas denna försakelse,» säger förf:n »och *vid den oväntade beröringen med det erotiska strömdrag, som snuddar förbi henne, vaknar* hos henne en törst efter kärlek, som hon tycker skulle förtära henne, om den ej stillades. Hennes förstånd grumlas af hettan i hennes känslor, och tankarne förvirras i den hvirfvel af fantasilif, hvari hon kastade sig. Denna fantasiens och sinnenas kärlek tillfredsställde hennes hjerta lika litet som sötsaker stilla hungern,» och likväl hängifver hon sig deråt, men under hånlöje öfver sin egen svaghet.

Snart nog kommer också Cecilia under fund med, att den till en tid ganska grannlaga tillbedjaren icke hade för afsigt att bedja henne blifva sin hustru. Hon hade sett en skärande glans i hans ögon och ett cyniskt drag öfver hans mun, då han tillhviskade henne de frestande orden: »ni är skapad för något helt annat än att arbeta, Cecilia», och hon hade fasat och ilat ifrån honom, likasom jagad af en demon. Och likväl ger hon efter för hans ömma öfvertalande, att hon ville unna honom ett besök i hans hem, för att de der i ro måtte komma till en förklaring. Här utspelas nu en ytterst pinsam, om än med stor talent skildrad scen, hvilken slutar med att Cecilia i ellofte timman rifver sig ut ur förtrollningen och flyr.

Hemkommen söker hon förgäfves hos sig uppkalla någon tillfredsställelse öfver att hafva betvingat frestelsen, att hafva handlat rätt. Söndersliten till sitt inre och utpinad af ett jägtande, själlöst

arbete utan annat mål än att hålla kropp och själ, båda förpinade, tillsammans, gripes hon af leda vid lifvet och vid sig sjelf. »*Olyckan,*» säger hon senare »*var större och starkare än jag och förslöade mig; derför föraktar jag mig sjelf och tycker det är bäst, att jag går under och försvinner*».

Huru hennes lif gestaltar sig under intrycket af denna sinnesstämning, huru nya frestelser, men också nya starka hjelpkrafter möta henne, och huru hon slutligen räddas af en ädel mans kärlek och sin kärlek till honom, visar oss den sista afdelningen af boken. Vigert är präktigt skildrad i korta drag: manlig, arbetsglad och tros-stark. I förbigående framställes han som fritänkare, något som förefaller temligen omotiveradt, eftersom det icke har minsta inflytande på hans handlingssätt. Det ter sig nästan som en liten krok, utlagd för att fånga »det unga Sverige», och försvagar i stället att stärka intrycket af personligheten. Historiens detaljer lemna vi åt våra läsare att på egen hand inhemta, då de, såsom det är att hoppas, förskaffa sig den intressanta boken. Den är nemligen, enligt vår uppfattning, skrifven med stor talent och förenar med verklighets-skildringens friska lefvande åskådlighet en finhet i framställningen, som sällan förnekar sig, äfven der det gäller situationer och själsmålningar, hvilka kunde frestat en mindre grannlaga penna att öfverskrida tillständighetens gränser. Och likväl kan sjelfva grundtanken i fröken Roos' bok lätt missförstås. Denna grundtanke gäller *konflikten mellan arbete och erotik*. Förf:n har icke löst den, men hon har med den inkastat i den nutida diktverlden ett nytt problem, värdt att ställas under debatt. Låtom oss då kasta en blick på detta problem och, med ledning äfven af ett par andra författare, söka några synpunkter för dess bedömande.

* * *

Vi fästa oss till en början vid det lilla ordet »*erotik*», hvilket esomoftast förekommer i boken, och med hvilket den »moderna literaturen» slösar i tid och otid. När nu detta sker under de mest vexlande förutsättningar rörande ordets betydelse, så uppstår häraf ett slags språkförbistring just på det område, som inom den nya literaturen är mest utsatt för missförstånd och — *missbruk*. Det vore derför af stor vigt att uppreda begreppet *erotik* för att sedan använda ordet endast der det duger. Nu brukas det som uttryck för den råaste sinlighet, lika såväl som för den finaste förnimmelse af ett gryende tycke, en förflygande sympatisk stämning, eller den djupare, själ och sinnen genomträngande, hjertats böjelse, som kan uppstå mellan man och qvinna.

Och icke nog härmed, det talas om »*erotiska strömningar*,» hvilka från en libertins eller simpel kurtisörs närgångna blickar, sådana som telefondirektörens, lika väl som från en allvarlig, hängifven, efter genkärlek trängtande mans väsende, sådant som Ernst Billners, skulle träda den unga qvinnan till mötes och hos henne mot hennes vilja

anslå motsvarande sinliga känslor eller i lyckligaste fall egga henne till koketteri.

Ännu värre än så: man kallar *»erotik»* eller *i »erotik skiftande»* den svärmiska, sjelfuppoffrande vänskap, som en 28-årig qvinna, sådan som Cecilia, kan hysa för en ung 18-årig flicka, och man låter också denna »erotik» ofrivilligt »strömma öfver» de båda vännerna, så att de icke kunna kyssa hvarandra utan att rodna! Särskildt här synes oss ordet synnerligen olämpligt. Om det hade gällt en fröken Zelow, förstörd af kärleksgriller och morfin — à la bonheur! Men icke då det gäller Cecilia. Om ock angripen, synes hennes i grunden sunda natur icke så besmittad, att den ej skulle kunna hysa en enda rent naturlig känsla. Också uppkallar förhållandet till Gerda endast Cecilias bästa och ädlaste krafter, något som helt visst icke varit fallet, om i dess art legat något osundt. Att också vänskapen *kan* urarta och kräfver lika som hela vårt känslolif, omsorgsfull helgd och tukt, det är visst, och kanske få vi framdeles tillfälle att beröra detta ömtåliga ämne. Här hafva vi upptagit det endast för att visa huru likt och olikt ordet »erotik» användes.

Det är detta vi kallat språkförvirring, men deraf följer en begreppsförvirring, som blir farlig. Må då våra språkkännare och våra moralister i förening söka lösa denna förvirring och utreda begreppet. Uppgiften kan icke vara svår:

»Some certain mean in all things may be found
To mark our virtues and vices bound»

säger en engelsk skald, och just detta gäller det här. *Liderlighet*, är ju icke detsamma som *lidelse*, *sinlighet* icke detsamma som *kärlek*, en *flygtig begärelse* icke detsamma som en *ren*, *ädel hängifvenhet*. Redan den gamla medeltidsvisan skiljer på *»en ful älskog»* och en *»höfvisk»*, och vårt språk bör väl sedan dess ha blifvit nog rikt att ega eller kunna skapa skiljda uttryck för olika begrepp.

Under afvaktan på en analys af det farliga ordet skola vi i det följande begagna det, enligt vår uppfattning, såsom uttryck för den grundriktning inom menniskonaturen, hvilken drager könen till hvarandra. *Det erotiska är sålunda för oss det anlag, som ursprungligen innebär förmågan och behofvet att älska med den kärlek, hvarmed en kysk hustru, en rensinnad make älskar.* Men detta anlag kan genom vanvård och missriktning, m. m. förflygtigas eller urarta till en begärelse, som fordrar ständigt ombyte af föremål och sålunda bekämpar det ändamål, som det naturliga anlaget var afsedt att främja: äktenskapet och familjen. Utveckladt i den förstnämnda riktningen blir anlaget *kärlek;* urartadt och förvändt blir det *osedlighet* af finare eller råare art.

Emellertid är det nu det *erotiska anlaget*, ställdt i strid mot en af nutidens starkaste lifsmakter, *arbetet*, som fröken Roos lagt till grund för sin berättelse. Ligger det då i dessa stormakters natur att stå »hårdt mot hårdt» till hvarandra såsom i Cecilias historia? Eller, ännu värre, äro de rent af oförenliga, särskildt inom qvinnans naturligaste lifssfer, såsom flera författare helt nyligen förmenat?

Det har till exempel påståtts, att för qvinnan en uppgift utanför det husliga lifvet, ett tillfredställande arbete, som gör henne oberoende, skulle komma henne att föredraga det ogifta ståndet framför det gifta och förmå henne, att af *»sjelfviska hänsyn hindra böjelsen att utvecklas till kärlek och kärleken att utvecklas genom äktenskapet»*. [1]

En annan förf. menar, att det icke blott är arbetet i och för sig, utan isynnerhet den *ära* och *utmärkelse*, som dermed skulle vinnas, hvilka sålunda skulle omskapa ej blott qvinnonaturen, utan derjemte också den allmänna opinionen, detta ända derhän, *att hustrur och mödrar skulle komma att i framtiden betraktas såsom varelser långt underlägsna de ogifta qvinnor, hvilka genom arbetet vunnit utmärkelse, att*, i följd häraf, *steriliteten skulle komma att anses såsom en ära*, m. m. [2]

Har nu allt detta någon grund?

Helt visst icke, såvida man ej vill upphöja till lag och regel enstaka undantagsförhållanden, hvilka existerat i alla tider. Arbetet skall byta form, det skall komma att för qvinnan likasom för mannen blifva en pligt, en nödvändighet. Lifvet skall foga sig derefter, ersättande på ena hållet menniskokraften med maskinen för att taga henne i anspråk på ett annat. Detta nya skall till en tid bringa i olag eller verka störande på gammal sed och gamla åsigter. Men småningom vänjer man sig vid det ovana, förstår att för det *goda* gamla, hvilket bör, ej blott bestå utan *föryngras*, göra sig till godo fördelarne af det nya, och så förvånar man sig, att man till en tid kunnat jämra sig så illa öfver detta nya. Lefva vi icke just nu i en sådan tid af det nyas och det gamlas sammansmältning och försoning, och vill derför någon påstå, att äktenskapen äro mindre lyckliga, familjelifvet mindre innehållsrikt, mindre tilldragande än förr? Vi skulle snarare tro motsatsen.

Hvad de anförda författarne klaga öfver är brytnings- och öfvergångsfenomen, hvilka väl böra beaktas och så vidt möjligt genom uppfostran och sjelfuppfostran förebyggas, och hvilka kunna påkalla varningar mot enstaka öfvergrepp eller löjliga ytterlighetstendenser hos individer; men att betrakta dessa brytningsfenomen som konstanta, från qvinnorörelsen oskiljaktiga missförhållanden, hvilka kunna befaras omgestalta naturen eller föra den menskliga utvecklingen in på olycksbringande villospår, och derför böra mana till reaktion, det är i sin ordning en ytterlighet, ett öfvergrepp, som icke bör lemnas utan motsägelse.

Man kan för öfrigt vara ganska trygg. Frivilligt skall aldrig en älskande qvinna afstå kärleken för arbetets skull eller förskjuta en ädel man, som är henne kär, och som hon vet sig kunna lyckliggöra, för att i stället sola sig »i den sociala glansen». Våra förf. hafva dessutom glömt en vigtig faktor i det framtida problem de uppstält. Det är den ära, som mer och mer skall tillerkännas *allt* arbete, det

---

[1] Se »Om reaktionen mot qvinnofrågan» af Ellen Key. 1886. Revy i literära och sociala frågor.

[2] Se »qvinnofrågan ur naturvetenskaplig synpunkt» af Jarl Hagelstam. Finsk tidskrift, juni 1886.

må nu utföras vid hemmets härd eller på det sociala området, i skolkatedern eller vid »kollationering af senatens protokoll».[1] De hafva glömt, att tiden tenderar mer och mer till att aflyfta den forna missaktningen från allt ärligt arbete för att låta den så mycket tyngre återfalla på lätjan och den eleganta sysslolösheten. Tager man detta oförnekliga faktum med i räkningen, så blifva de båda författarnes farhågor ännu ofarligare.

Men, frågas det: *hvad är då i sjelfva verket arbetets inflytande på känslolifvet?* Vi skulle vilja svara, att, om man lärt att öfva och älska arbetet, verkar det återhållande, samlande, fördjupande. I allmänhet älska sådana qvinnor senare, men djupare och mera odeladt. Fröken Roos har visat oss huru, i motsats härtill, sysslolösheten medför någonting retande, oroande, ett förspridande, ett utminuterande i koketta nycker eller flygtiga, hvarandra jagande tycken, af den kärlekens kraft, som skulle gifvits hel, frisk och odelad.

Visserligen var det en ren ungdomskärlek, som midt i det vimlande, arbetslösa verldslifvet band Cecilias hjerta vid Georg Dalheim, hennes »gentlemannaideal.» Men något förädlande inflytande hade denna böjelse icke förmått taga öfver hvarken henne eller honom. Den hindrade icke honom att svika först henne och sedan sin faderlige förman, samt att sjelf beröfva sig lifvet, när hans hopp att genom ett rikt gifte reparera sitt anseende slog fel. Den hindrade icke heller henne att kokett leka med Ernst Billners känslor, om den ock måhända hade någon del i hennes sunda motvilja mot äktenskap med en man, hvars närmande var henne motbjudande. Van att ständigt se sig omgifven af mer eller mindre oäkta förälskelse och att sjelf underhålla densamma med ett finare eller simplare koketteri, afvägdt i mån af behof, samt att fylla sina ensamma, sysslolösa stunder med minnet af denna betydelselösa, men derför icke oskyldiga lek, rycktes hon nu genom sitt eget beslut plötsligt bort från den krets, der hon varit drottning, och nedsjönk vid det lilla spruckna bordet i sin kammare hos fru Örn, betvingad under det hårda, i hennes tanke förnedrande budet: »*du skall äta ditt bröd i ditt anletes svett.*»

Här inträder nu det märkliga förhållande, att arbetet, långt ifrån att upprätta, fortsätter hos den unga qvinnan den föregående sysslolöshetens verk genom att slappa både kroppens och själens nerver samt lemna fritt lopp åt hennes redan uppjagade fantasi.

Att detta skulle vara den naturliga, oundvikliga följden af ihållande arbete, är det missförstånd, hvartill boken kan föranleda; och derigenom skulle den ock för unga sinnen kunna blifva farlig. Arbetet kan vara af en art, som är olämplig för den arbetande. Det kan missbrukas så väl från den arbetandes som från arbetsgifvarens sida; men *i och*

---

[1] Den finske förf:n förutsätter att redan nutidens qvinnor betrakta barnauppfostran såsom en lägre, den fint bildade qvinnan ovärdig lifsuppgift, jemförd med uppgiften att kollationera protokoll i senaten eller på landtdagen öfverlägga »om hingstföls utsläppande på bete!» Dessa och dylika uttalanden vanställa Hr Hagelstams uppsats, hvilken eljest innehåller mycket, som är beaktansvärdt, och som är långt ifrån oförenligt med qvinnofrågans sunda utveckling.

för sig kan det icke verka moraliskt förslappande. Förf:ns mening är också tydligen en helt annan. Hon har velat framhålla ett fel, det är sant, men hvilket? Hon har velat varna för en fara, men hvari ligger den? Svaret kan uttryckas med några få ord:

Cecilia var uppfostrad till »erotik» och icke till arbete:

Volymer kunde skrifvas om detta missgrepp, men vi måste sluta här. Fr:n Roos har gifvit en varning. Den är skarp, men icke orättvis, och den pekar hän på en utväg till rättelse och hjelp för dessa älskvärda, men genom uppfostran förfelade Cecilia-naturer, hvilka vi så ofta möta inom de i yttre måtto mest gynnade kretsar. Den ger derjemte hennes bok en långt större betydelse än blott den af en lyckad literär produkt, och den skänker allvarliga läsare en behållning, för hvilken författarinnan vare uppriktigt tackad.

Intryck från scenen

af **Selma Lagerlöf.**

Hamlet.

(Hamlet. Hr Lindberg.)

För scenens under fäldes nyss ridån;
Mordlysten tragedi har gått till ända;
Men i ditt minne dröjer än måhända
De djupa tankars underfulle son.

Du minnes ord af vanvett, ord af hån,
Ord af förtviflan, ord, som kärlek tända,
Ord, som likt blixtar syndarn's hjerta blända.
Du för ett ordhaf med dig derifrån.

Men det, som mest dig fängslar, är hans qval.
Han lider, älskar, hatar blott med ord,
Då ensamt handling lisar själens smärta.

O, lär dig misskund med de tusental,
Som dådlöst vandra fram på bragdrik jord
Med ordets Hamletsbörda på sitt hjerta!

Margareta.

(Margareta. Fr:n Ek.)

Spinn, sköna jungfru, spinn i sommartider,
Då vestanvindar späda blommor smeka,
Då frosten skonar liljorna, de veka!
Spinn, sköna jungfru, spinn, ty dagen lider!

Sjung, fagra mö, då hjulet kring sig vrider,
Om kämpar, som med svärd och luta leka,
Om borgfrur, hvilkas kinder tårar bleka!
Sjung, vackra barn, om hjertats glada strider!

Och dröm om prinsen på sin höga skimmel,
Den stolte, som en gång dig möta skall
Och se blott dig bland gatans menskovimmel!

Guds helga moder skydde dig för fall
Från dina drömmars ljusa sagohimmel!
Ty jorden är dig allt för hård och kall.

Maria Stuart.

(Maria Stuart. Fru Hvasser.)

Den skönsta drottning i Europas riken,
Hon körde Famas vagn med slaka tömmar.
Hon väjde ej de djupa älskogsströmmar
Och ej förtalets dyuppfylda diken.

Ned öfver hennes hufvud romantiken
Göt ut sitt horn med äfventyr och drömmar.
Och än i dag af hennes lif man sömmar
En praktskrud så för dramat som lyriken.

Men hon, som skapades att älskas bara,
Hon skulle sitta på en tron och styra,
Kall för passioners röst och hjertats yra.

Ack, rosen har nog lust att drottning vara
För vackra, granna sommarfoglars skara,
Men ej för giftigt bi och flitig myra.

En midsommarnattsdröm.

(Puck. Fru Hartman.)

Förtrollad skog i dager, mystiskt matt,
Der elfvor i hvar rosenbuske stimma,
Och nymfer svärma om i fondens dimma.
Hvad det är skönt! Det är midsommarnatt.

Der i en lilja har en fyr sig satt,
Hvars blåa ögon utaf skälmskhet glimma,
Han råder här till dagens första strimma,
Och hans regering heter skämt och skratt.

Han är så öfvermåttan täck och fager.
Och är den andra skaran för sensibel,
Nog är han munter; men hvem kan det vara?

Här går igen, om jag ej vilse tager,
De franska pjesernas »enfant terrible»,
Teaterns Puck i annan skepnad bara.

Något om de qvinliga läkarnes ställning och verksamhet.

IV. Tyskland.

I Tyskland och Österrike är frågan om den qvinliga läkarebildningen knappast väckt inom det offiiciela området och likväl möta oss der några ganska intressanta företeelser. Så finnes i Berlin sedan flera år två qvinliga praktiserande läkare. Den ena af dem, Fröken *Fransiska Tiburtius,* född på ett litet landtgods på Rügen, egnade sig från sitt 17:de år åt lärarinnekallet, bestred efter några år med heder den offentliga lärarinne-examen och fortsatte derefter sin verksamhet såsom hemlärarinna, hvarunder hon vann så väl sina lärjungar som deras föräldrar till vänner för lifstiden. Hon öfvertog längre fram sina systerbarns uppfostran och lärde under tiden sjelf af sin svåger latin och matematik. Det var hennes afsigt att sedan öfvertaga en skola, men genom en sin broders inflytande kom hon att få sina tankar riktade åt annat håll. Denne broder, öfverstabsläkaren Doktor Tiburtius, hade nämligen vid denna tid fattat en liflig tillgifvenhet för tandläkarinnan Fru Hirschfeld i Berlin, med hvilken han sedermera gifte sig. Denna dam, som var en varm vän af qvinnans framåtskridande, väckte först hos honom tanken på att förmå den begåfvade systern att egna sig åt läkarekallet, hvartill, enligt hennes uppfattning, de pedagogiska insigterna skulle göra henne så mycket mer lämplig.

Doktor T. efterkom så mycket heldre uppmaningen, som han i krig erfarit qvinnornas stora förmåga att vårda sjuka. Under 1870—71 års krig brefvexlade bror och syster lifligt i ämnet, och när D:r Tiburtius efter en svår tyfusfeber återvände hem, beslöt Fransiska att följa hans råd och begagna sig af broderns anbud att medelst undervisning förbereda henne till examen.

Hösten 1871 begaf hon sig med sin moders samtycke till Zürich. Efter fem års allvarliga studier blef den då 34-åriga Fransiska 1876 promoverad af Professor H. Frey.

Med betyget »utmärkt» erhöll hon Doktorshatten och gick derefter till Dresden, der hon jemte flera andra erhöll tillstånd af den humane och frisinnade föreståndaren för förlossningsanstalten att der arbeta såsom assistent.

Hösten 1876 flyttade Fransiska till Berlin, der redan förut en af hennes kamrater Fröken Lemus slagit sig ned. De båda damernas upprepade ansökan att få aflägga statsexamen blef afslagen. Väl kunde det enligt lagen om näringsfrihet icke förnekas dem att praktisera som läkare, men de få icke utskrifva döds- och födelse-attester eller förrätta enligt lag gällande läkareförrättningar.

Genom Herr Doktor Tiburtius och hans frus, tandläkarinnan Hirschfeld-Tiburtius' försorg upprättades då i juni 1877 en poliklinik för obemedlade gifta och ogifta qvinnor, der de båda läkarinnorna, Fröknarna Tiburtius och Lemus, fingo anställning. Denna anstalt fortgår alltjemt och arbetar med en växande framgång, hvarom följande statistiska siffror gifva bästa besked. Under de två första åren har nämligen journalen att uppvisa ej mindre än 2,500 patienter samt 6,500 konsultationer. Under senare år flerdubbla antalet.

D:r Fransiska Tiburtius har med sin broder och svägerska ett gemensamt hem, der de lefva tillsammans i bästa trefnad. Jemte det att Fransiska är den mildaste, outtröttligaste hjelpare för sina fattiga patienter, har hon uppsökts af ett rätt stort antal väl bergade damer ur den högre samhällsklassen, hvilka betrakta det som en välgerning att ega en qvinlig läkare, åt hvilken de kunna anförtro sig.

Doktor *Henriette Tiburtius-Hirschfeldt* är Berlins första tandläkarinna. Danska till börden, och född på den lilla hafombrusade ön Sylt, led hon bittert af danska krigets olyckliga utgång, var bosatt någon tid i Kiel och följde slutligen en

väninna till Berlin, der hon under sökandet efter utväg till sjelfförsörjning föll på den tanken att utbilda sig till tandläkare. Efter förberedande öfningar, och sedan hon försäkrat sig om kultusministerns löfte, att hon i framtiden skulle berättigas till examen och praktik i Berlin, begaf hon sig, med understöd af sina egna och sakens vänner, till Filadelfia, återkom efter 2:ne års kurs 1869 till Berlin och har sedan der egnat sig, med växande framgång, särskildt åt barnens tandsjukdomar. Sedan 1872 lefver hon i lyckligt äktenskap med förste stabsläkaren D:r Tiburtius.

Efter slutadt förmiddagsarbete vårdar hon med ömhet och praktiskt förstånd sina barn och sitt hushåll och slutar dagen under förtroligt aftonsamqväm med sin man och hans syster, hvartill ofta komma några få intelligenta och underhållande gäster.

Vid uppgången till bostaden har man den sällsynta anblicken af trenne läkares adresser på en och samma tafla.

Fru Hirschfelds exempel har följts af elfva hennes landsmaninnor, hvilka alla studerat i Amerika och nu praktisera i hemlandet.

Utom de båda här nämnda läkarinnorna i Berlin, har Tyskland ännu en qvinlig läkare, fru *Adams Walter*, bosatt i Frankfurt.

Ännu alltjemt uteslutes emellertid den tyska qvinnan från universiteten och dermed också från möjligheten att i hemlandet utbilda sig till läkare. Att motviljan mot den qvinliga läkarebildningen dock ej är alldeles oöfvervinnelig, visade sig vid den i Cassel 1878 samlade läkarekongressen, der Mrs Hoggan, den framstående engelska läkarinnan, i trots af sitt doktorsdiplom, till en början blef nekad att uppläsa ett andragande om en af de i programmet upptagna frågorna. Här bragtes saken dock under omröstning, segrade, om ock med svag majoritet, och den qvinliga läkarens föredrag befans vara ganska märkligt och vann lifligt bifall.

Min hustru och jag i fråga om målsmanskapet.[1]

Af **Hilarion.**

»*Mannen skulle vara en nolla i äktenskapet, om hans målsmansrätt öfver hustrun upphäfdes*». Det var en gammal erfaren jurist, som vid sista mötet inom Föreningen för gift qvinnas eganderätt på fullaste allvar förkunnade denna öfverraskande sats. De närvarande damerna hade nyss, så obesväradt som möjligt, appläderat Grefve Stackelbergs satiriska klagan, att qvinnorna, som voro närmast intresserade i den föreliggande lagfrågan, visade det minsta intresset derför. Men hvad intryck de erfarit af den djerfva tanken, att deras herrar och män endast af målsmanskapet hindrades att nedsjunka till nollor, det förrådde icke de älskvärda hvarken med ord eller tecken. Sjelfva styrelsens damer sutto tysta som Egyptens prester. Icke heller kunde man på de manliga medlemmarne af föreningen skönja hvad inverkan de rönt af den gamle juristens påstående. Ordförandens uppsyn var icke mera qvick och ironisk än vanligt; major von Kochs lika litet; herr Hedin lyste genom sin frånvaro. Endast föredraganden, Grefve Hamilton, hvilken nyss i en novellistisk parafras af hufvudpunkterna i Nya Lagberedningens förslag visat verkan af målsmanskapets bibehållande i bredd med den frihet, som tillerkänts hustrun — endast han röjde sina känslor genom en skalkaktig blinkning, hvarifrån spred sig en svag reflex öfver de i hans närhet sittande unga herrarna. Att reflexen osynlig gled ut öfver församlingens hufvuden ända bort till den skumma vrå, der vi slagit oss ned, »det var der ingen som visste». Jag kände mig illa till mods, kastade en frågande blick på mitt unga vif, såg hur hon reste sig med läpparne halföppna och ögat tindrande af ett trolskt sken, färdig, tänkte jag, att försvara åtminstone *sin* målsman mot den förringande profetian. Men så sjönk hon tillbaka på sin plats, återhållen af samma tanke som jag: Vi voro icke medlemmar af föreningen, vi hade

---

[1] Minne från Föreningens för gift qvinnas eganderätt diskussion af Nya Lagberedningens förslag till förändrade bestämmelser om äkta makars egendomsförhållanden.

ingen yttranderätt, vi kunde endast fundera på saken i tysthet under den djupa, ljudlösa paus, som följde på det olycksdigra utlåtandet. Men snart bröts åter tystnaden, majoren begärde ordet, och i skydd af hans stämma, som fylde rummet likt »en ljudande malm,» vågade vi ett halfhögt samtal.

»Hvad tänkte mannen på?» frågade hon.

»Hvad tänkte *du* på?» sporde jag tillbaka.

»På dig» ljöd det med en smältande hviskning, som gick rakt till mitt hjerta; »och sedan» — fortfor hon.

»Sedan?» inföll jag ömt.

»Sedan på — snörlifvet.»

Jag ryckte till och stirrade på henne bestört:

»På snörlifvet!»

»Ja visst!» fortfor hon, och åter tindrade någonting trolskt i hennes öga, »aldrig förstod jag förr, hvilken djup analogi, som förefinnes mellan snörlifvet på qvinnosidan och målsmanskapet på de äkta männens sida. Säg sjelf, hvad är det egentligen du har emot snörlifvet?»

»Det är naturstridigt», svarade jag raskt.

»Ja visst!» svarade hon »och så är målsmanskapet.»

»Det förtrycker hjertat.»

»Just som målsmanskapet.»

»Det hämmar de ädlare delarnes utveckling, stäcker den naturliga friheten, och ibland», tillade jag, läggande omärkligt armen kring hennes lif, »ibland ställer det sig som en mur mellan man och hustru.»

»Alldeles som målsmanskapet gör,» sade hon och flyttade sig en mån åt andra sidan.

»Och sedan,» återtog jag, ifrig att fortsätta mitt angrepp, »det der dumma påståendet, att snörlifvet är er ett stöd! — att ni skulle sjunka ihop, om det ej hölle er uppe — — —.»

»Ja visst! ja visst!» afbröt hon mig med en jublande hviskning, »och alldeles på samma grunder — endast omflyttade, förstås, från det fysiska till det moraliska området — förklarar juristen der borta, att ni äkta män skola sjunka ihop till nollor i samma stund man beröfvar er målsmanskapets konstlade stöd och begär, att edert eget värde skall bestämma ert förhållande inom äkt...... men—ts,»...

Den ljudande malmen hade förklingat, diskussionen vidtog; inom kort afslutades mötet och först på hemvägen kunde vi återtaga det afbrutna samtalet. Det slöts med en kompromiss:

Jag erkände analogien mellan snörlifvet och målsmanskapet samt lofvade inträda i föreningen för att verka för målsmansrättens upphäfvande. Min hustru lofvade att aflägga snörlifvet och återgå till naturlifvet. I glädjen öfver den seger, vi sålunda vunnit öfver hvarandra, togo vi in vin till vår enkla qvällsvard och drucko en skål för den gamla juristen, som varit den oskyldiga orsaken dertill.

Glasen fyldes på nytt. Min hustru höjde sitt och hviskade med ett vackert leende, böjd mot mig:

»*Hon lyde honom!*»

Jag svarade: »*Och han lyde henne.*»

Löjet smalt bort i allvar, ett fuktigt skimmer dämpade blicken, två händer möttes öfver bordet i ett trofast handslag, och så var den lilla målsmansfesten slut.

Svensk giftermålsstatistik.

Af **M. H.**

Statistiken är en jemförelsevis ny vetenskap, men dess betydelse växer för hvarje dag, och den har redan hunnit göra menskligheten stora och vigtiga tjenster. Mycket, som man förr mera instinktlikt kände ega ett visst sammanhang, kan man nu med ojäfbara siffror visa stå med hvartannat i förhållandet af orsak och verkan, såsom t. ex. en god skörds inverkan på sjelfmordens, de vansinnigas och de oäkta födda barnens antal, att icke nämna dödlighetsprocenten, giftermålsfreqvensen o. d., der kausalsammanhanget är mera i ögonen fallande.

För qvinnofrågans allsidiga belysning är i synnerhet giftermålsstatistiken af största vigt. Förgäfves må våra romantiker tala om att qvinnan är skapad blott för hemmet och familjen, att hennes väsens finaste blomdoft förflygtigas genom beröringen med det yttre lifvet, förgäfves må de anse henne oskärad af att intränga på verksamhetsområden, som hittills varit mannen ensamt förbehållna: när statistiken säger, att qvinnornas antal i vårt land öfverstiger männens med 6%, så måste man fråga sig sjelf: huru skola alla dessa qvinnor få arbete, få ett verksamhetsfält, vare sig detta behöfves för att nå *det dagliga brödet* eller *den dagliga tillfredsställelsen.* Ty tre äro, säger en engelsk författare, hufvudvilkoren för lifvets lycka: *något att göra,* något att älska och något att hoppas.

Dock — vore det nu blott fråga om dessa 6 %, som omöjligen under några förhållanden *kunna* blifva gifta, så vore derom ej så mycket att säga. Men nu är antalet af giftasvuxna qvinnor, som förblifva ogifta — att icke nämna de talrika ännu unga enkorna —

så ofantligt mycket större, enär ett så betydligt antal män aldrig inträda i det äkta ståndet.

En blick på denna del af de statistiska uppgifterna är nog för att komma oss att inse huru oundgängligen nödvändigt det är, att qvinnans utvägar till förvärf mångdubblas, hennes tillgång till arbete, till kropp och själ stärkande sysselsättning förökas, med ett ord hennes verksamhetsområde utvidgas.

Att ett så stort antal män förblifva ogifta hör till det nutida samfundslifvets sorgligaste sidor. Ett noggrant studium af statistiken skulle härvidlag lära oss mycket med afseende å den ålder, den samhällsställning och de förmögenhetsvilkor, hvari flertalet ogifte män befinna sig, och denna lärdom skulle å sin sida kanske också gifva oss mer än en fingervisning angående de vägar, på hvilka botemedlet för detta onda — med dess i många riktningar ödesdigra följder — skulle kunna sökas; men dessa betraktelser skulle föra oss för vida, och vi inskränka oss för denna gång till att angifva giftermålsstatistikens hufvudsiffror.

* * *

Folkmängden i riket var enligt Statistiska centralbyråns »Underdåniga berättelse för år 1884» (hvilken vi lagt till grund för nedanstående uppgifter) 4,603,595 personer, hvaraf 2,372,813 qvinnor mot 2,230,782 män, *alltså ett öfverskott af 142,031 qvinnor eller en proportion af 1,067 qvinnor mot 1,000 män.*

Antalet af de under året ingångna äktenskapen uppgick för hela riket till 29,449 hvilket utgör 64 äktenskap på 10,000 af rikets medelfolkmängd, eller något flera än under de fyra närmast föregående åren.

I afseende på civilståndet fördelade sig makarna vid äktenskapets ingående år 1883 med följande tal:

ogifte män 26,329, enklingar 3,102, frånskilde män 18;
ogifta qvinnor 28,074, enkor 1,339, frånskilda qvinnor 36.

Dessa siffror bekräfta den under en lång följd af år vunna erfarenheten, att äktenskapen ingås mer och mer mellan ogifte, under det att enklingars och i synnerhet enkors omgifte blifver allt sällsyntare. Bland de omgifta befinna sig 7 män, som gifte sig för 4:de gången.

Hvad angår de orter, hvarest de flesta äktenskapen ingås, står Stockholms stad främst med 90 ingångna äktenskap på 10,000 af befolkningen; städerna i sin helhet visa 79 mot landsbygdens 61 å samma innevånareantal. Af länen ingås de proportionsvis flesta äktenskapen i Vesterbottens (78), Jemtlands (76), Gefleborgs (74), och Vesternorrlands län (73), således i allmänhet i Norrland, då deremot det relativt minsta antalet äktenskap ingås i Vermland med 52 och dernäst i Elfsborgs och Gotlands län med 55 samt Hallands med 56. I de öfriga länen variera siffrorna mellan 57 och 69.

138 af äktenskapen ha ingåtts inför borgerlig myndighet, hvilket är det högsta antal, som hittills förekommit, och hvilket med 24 öfverstiger näst föregående års.

Genom döden upplöstes 21,052 äktenskap, deraf 11,669 genom mannens och 9,383 genom qvinnans död, hvilket gör ett öfverskott af 2,586 nyblifna enkor utöfver antalet af de samma år blifne enklingarne.

De trolofningar (inför presterskapet ingångna), hvilka under årets lopp genom skiljobref upplösts, hafva utgjort 136, af hvilka 27 par vid skiljsmessan hade lefvande barn.

Äktenskap hafva under året genom skiljobref upplösts till ett antal af 218, hvaraf 116 å landsbygden och 102 i städerna, hvilket antal är högre än under något föregående år. De frånskilda makarne hade tillsammans 299 lefvande barn.

Till lefnadsåren voro de flesta frånskilda männen 40—45 år och qvinnorna 30—35 år gamla.

Bland de *orsaker*, för hvilka äktenskapen upplösts, förekommer oftast »egenvilligt öfvergifvande» eller i 137 fall, i 114 fall hvilar orsaken till skilsmessan på mannen, i 67 på hustrun, i 37 fall bära båda makarne skulden, allt juridiskt taget.

I afseende på *åldern vid äktenskapets ingående* märkes, att 37 män under fylda 20 år ingått äktenskap, hvaraf en med qvinna i åldern mellan 35—40 år; att 41 män öfver 70 år inträdt i äktenskap, deraf 1 i sitt första gifte; att 15 qvinnor blifvit gifta före fylda 16 år; att 2,067 qvinnor gift sig före fylda 20 år och att 409 qvinnor inträdt i gifte vid en ålder af mer än 50 år, deraf 5 enkor öfver 70 år. De flesta män gifta sig i åldern 25—30 år och de flesta qvinnor i åldern 20—25, både i stad och på land, efter hvad man de senare åren iakttagit.

Medelåldern vid äktenskapets ingående visade sig, med blott ett undantag, under hela 1870- och början af 1880-talen hafva varit i sjunkande till yngre år och var år 1883 för manskön 28.30 samt för qvinkön 27.47 år.

Året 1883 följer den under flera år iakttagna reglen, att de flesta äktenskapen ingås under årets tre sista månader och det minsta antalet i Januari.

Donationer till skolstipendier.

Stipendiedonationer till lärjungar vid statens läroverk för gossar under år 1885 hafva utgjorts af följande:

Till läroverket i *Malmö* af framlidne redaktör Kallenberg 5,000 kr. — Till läroverket i *Örebro* af bruksegaren Arvidsson på Hedensö 1,000 kr. och af framlidne lektor Aminson 8,000 kr. — Till *Strengnäs* läroverk af den sistnämnde gifvaren 4,000 kr. — Till läroverket i *Enköping* af framlidne stadskassören C. L. Otter 1,000 kr. — Till läroverket i *Umeå* af framlidne f. d. läroverksadjunkten K. Lundberg 2,000 kr. — Till läroverket i *Upsala* af grosshandlaren P. Lundberg

och hans fru 4,500 kr. — Till *Östersunds* läroverk af framlidne apotekaren M. Justelius 3,000 kr. — Till läroverket i *Eksjö* af densamme 3,000 kr.

Alltså hafva stipendiedonationer till förmån för eleverna i de nästan afgiftsfria elementarskolorna för gossar, blifvit af frikostiga, för ungdomens väl nitälskande gifvare skänkta under innevarande år en summa stor 31,500 kr.

Under samma tid har, till förmån för elever vid elementarskolor för flickor, der undervisningen betalas med årsafgifter, växlande från 50 à 100 till 300 kronor, skänkts — *intet!*

Om månadsbladets spridning.

För sin *spridning* räknar Dagny på *kraftig medverkan*, ej blott af förbundets medlemmar, utan ock af alla vänner af *en sund utveckling af qvinnofrågan* och en på samma gång *väckande och underhållande läsning.*

Äfven må påpekas, att genom medverkan för Dagnys spridning verkar man tillika för förbundets blifvande stipendiefond för flickor. Så skall, om Dagny visar sig kunna bära sig sjelf, en större summa, skänkt till garanti för hennes tryckningskostnad, enligt gifvarens önskan *öfverflyttas till en stipendiefond.*

Om, såsom man hoppas, *hvarje förbundsmedlem prenumererar på Dagny* och tillika tillvinner henne, hvar och en, 3 eller 4 andra prenumeranter, skulle *betydliga öfverskott uppstå* att använda för samma ändamål.

Den, som skaffar 6 prenumeranter, tjenar saken ännu kraftigare och skall sjelf uppbära ersättning för sitt besvär, hvarom anmälan upplyser.

Rika personer kunna, *genom utdelning af större antal exemplar till obemedlade* eller i *skolor* och *seminarier*, gagna saken i dubbelt mått; och vill Förbundsbyrån gerna åtaga sig sådan utdelning.

Presentkort finnas alltid tillgängliga i Förbundsbyrån, och der mottagas äfven intresserade personers anbud att verka för spridningen.

Från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Förbundet höll den 3:dje dec. ett allmänt möte, hvarvid dels beslötos några smärre ändringar af stadgarne, för hvilka den kommande årsberättelsen skall närmare redogöra, dels företogos nya val till styrelse och dess suppleanter, hvarvid i stället för fru v. Eckermann och fru af Klintberg i styrelsen invaldes fru K. Bohman, f. Rüffel, samt fru Agda Montelius. Bland suppleanterna ingingo fru G. af Klintberg, revisionssekreteraren H. Rohtlieb och professor P. G. Rosén i stället för kanslirådet Forssman, fröken Sandström och docenten Åberg.

Sedan mötets officiela del sålunda genomförts, upplästes af ordf. ett genom Red:n af Dagny meddeladt anförande *Om faran för den qvinliga ungdomen af den moderna literaturen,* hvilket gjorde mycket intryck på de närvarande, och hvilket, på fr. Adlersparres förslag, framdeles skulle göras till föremål för öfverläggning bland Förbundets qvinliga medlemmar.

* * *

De i förra numret omnämda nybildade utskotten hafva hvar på sitt håll varit verksamma.

Utskottet för sjukkassans befrämjande har meddelat sig med en mängd personer i Stockholm och landsorten, mottagit och besvarat anmärkningar, förfrågningar, anmälningar, m. m.

Utskottet för anordnande af samqväm hade d. 13 Nov. samlat på hotell Phœnix' lokal ett stort antal förbundsmedlemmar, hvilka under lifligt samspråk, omvexlande med föredrag och sång, tillbragte en angenäm afton samt hade tillfälle att knyta bekantskaper och utbyta tankar i dagens frågor.

Utskottet för bedömande af barn- och ungdomsliteratur har samlats en gång i veckan. Från sju förläggare hafva arbeten till ett antal af 97 hittills blifvit insända. Dessa hafva fördelats till granskning mellan utskottets medlemmar, och på grund af dessas uttalanden, naturligtvis affattade i största korthet, äro listor uppgjorda för ledning vid inköp. Vid uppgörande af dessa listor är hänsyn tagen dels till böckernas innehåll och literära värde, dels till deras lämplighet för barn och ungdom af olika åldrar.

Listorna, liksom ock i allmänhet de granskade böckerna, äro på byrån tillgängliga.

Bref till Dagny från Kristiania

af *M. S.* 30. 11. 86.

Af stort intresse för qvinnosaken är uppförandet af Bjørnsons *En Handske* och den diskussion, som det framkallat. Det uppförda stycket är en omarbetning af det i tryck utgifna, som är väl kändt också i Sverige. Bjørnson har i omarbetningen offrat sin optimism på sanningens altare. Hans stora makt ligger ju eljest i att öfvervinna det onda med det goda. Här åter låter han de två riktningarne, de två moralerna, stå oförsonliga emot hvarandra. Den sorgliga sanningen, att ett sådant lif, som Alfs, gör mannen *rå*, och att denna råhet förnekar renheten och föraktar renhetens fordringar, visas oss här utan förmildring. Stycket *slutar* alltså följdriktigt dermed att Svava kastar handsken i ansigtet på Alf. Dessutom har stycket undergått andra genomgripande förändringar och förkortningar, hvilka alla stegra dess dramatiska konstvärde. Den sceniska verkan är nu mycket stor, hvilket endast kan tjena till att förstärka den moraliska. Men naturligtvis väcker stycket också så mycket större motstånd. Det *är* en kastad handske och har som sådan upptagits.

Men det märkligaste, det förunderligaste af alla de inkast En Handske väckt är det »öppna brefvet» från professor Monrad i Luthersk Ugeskrift. Professorn har i närmaste hand blifvit retad af ett föredrag af V. Ullmann till förmån för »Handske-moralen,» som han hållit i den akademiska kretsen af sedlighetsföreningen, och som väckte en så utomordentlig anslutning, att det blef hållet på nytt i Andersens gymnastiksal för ett så talrikt auditorium, att många, och bland dem er korrespondent, måste gå, utan att ha kunnat komma in. Professor Monrad aktar emellertid icke för rof att förklara den »Bjørnson-Ullmanska sedlighetspredikan» syftande till att *undergräfva det sedliga samfundet;* han försäkrar, att den indirekte predikar den fria kärleken. »Qvinnan,» säger professorn, »skall vara mannens sedlighetsideal; derigenom att han håller detta högt drages han snarare uppåt, än genom att sträfva till ett eget (sedlighetsideal), och han vakar öfver dess ära mer än öfver sin egen». Det vill ju med andra ord säga, att han söker icke att nå något eget sedlighetsideal. Vidare förklarar vår professor, att hustruns otrohet är skadligare för samfundet än mannens, emedan den inför »oberättigade barn» i familjen och sålunda undergräfver denna, grundvalen för allt sedligt samhälle . . .

Den lärde professorn »döde emellertid icke i synden.» Han har fått påskrifvet i många och goda uttalanden inom pressen. Bjørnsons egna äro naturligtvis de finaste och vigtigaste, men en framstående plats intaga också de qvinliga författarnes (K. och R. N.) inlägg emot Dagbladets teateranmälare och professor Monrad.

Det var i sommar under sin vistelse i Gausdal, på sin gård Aulstad, Bjørnson fullbordade omarbetningen af En Handske. Då hade han efter sin egen utsago arbetat på den ett år.

Strömmen af resenärer i somras visade en stark dragning till diktarens gård. Eder korrespondent var bland dem, som från Sagatunmötet gjorde en afstickare dit upp och fick njuta den äkta gammalnorska gästfrihet, som Bjørnson med hustru öfvar i sitt sköna, med modern komfort och smak anordnade hem. I de dagarna var just sista handen lagd vid En Handske, och Er korrespondent var lycklig nog att få höra den föreläsas af diktaren. Jag bifogar här nedan förteckning öfver de märkligare inläggen i Handske-fejden under Okt.—Nov. i Dagbladet:

N:o 380: Kristiania Teater af I. H.
» 387: Bjørnsons En Handske på Kristiania Teater af I. H.
» 396(?) Alf och Svava af B. Bjørnson.
» 398: Svava af K.
» 401: Alf och Svava af I. H.
» 408: En Handske af R. N.
» 410: Också en Handske af L. A. H.
» 413: Alf Christensen & K:ni af Bj. Bjørnson.
» 414: Professor Monrad af Bj. Bjørnson. (Här också aftryckt prof. Monrads öppna bref.)

I 397 står ett referat (icke godt) af V. Ullmanns föredrag i »den Akademiske krets» om *En Handske*.

(Forts. i nästa häfte.)

Hvarjehanda i qvinnofrågan.

Sverige. *Föreningen för gift qvinnas eganderätt* hade till den 26 sistl. Nov. utlyst ett sammanträde för att diskutera Nya lagberedningens förslag till ny lagstiftning beträffande äkta makars egendomsförhållanden. Diskussionen inleddes med ett föredrag af byråchefen grefve *H. Hamilton*, hvilken utarbetat en schematisk öfversigt öfver hufvudpunkterna i lagberedningens vidlyftiga utlåtande. Tal. erkände förslaget vara ett steg framåt, men ansåg, att det egde så många brister, att dess antagande skulle hämma i stället för att främja reformsträfvandet på detta område. Han påvisade uti en för »tillfället diktad», särdeles fyndigt ihopkommen äktenskapshistoria om Brita och Per en mängd af de stundom löjliga ekonomiska förvecklingar, som genom denna lag kunde uppstå, och slutade med att uttrycka som sin åsigt, att man heldre borde tills vidare stanna vid det gamla än antaga ifrågavarande förslag. — Förslaget försvarades af justitierådet *Herslow*, hvilken erkände, att förslaget icke tagit steget fullt ut, men att det likväl erbjöde den gifta qvinnan en betydligt förbättrad ställning — samt af vice häradshöfdingen *O. A. Beckman*, som ansåg, att målsmanskapet ovilkorligen måste bibehållas, emedan derförutan männen skulle inom äktenskapet blifva nollor.

Major *v. Koch* ansåg, att man nu borde nöja sig med hvad man fått, enär han trodde att förslagets brister snart skulle framkalla ett nytt lagstadgande, genom hvilket steget kanske komme att tagas fullt ut till det mål föreningen föresatt sig. Fruarne *Billström*

och *Dahlström* uttalade sig för egendomsgemenskapens upphäfvande och den senare yrkade dessutom upphäfvandet af mannens målsmanskap. Äfven ordföranden, frih. *Stackelberg*, förordade afskaffandet af giftorätt och målsmanskap, men ansåg ändock, att lagberedningens förslag borde understödjas, hvilken mening äfven justitierådet Herslow biträdde. På grefve Hamiltons förslag beslöts, att den förda diskussionen skulle anses utgöra föreningens uttalande i frågan.

Kyrkostämman i Dunkers församl. i Södermanland har tagit det vackra och efterföljansvärda beslutet att betala inträdes- och årsafgifter i Södermanlands sjukhjelpsförening för samtl. småskollärarinnor inom församl. samt att, för beredande af lifränta vid 55 års ålder för hvarje småskollärarinna, i lifränteanstalt årl. insätta 10 kr: på det vilkor, att lärarinnorna sjelfva bidroge med minst lika stor summa.

Qvinliga studenter. Nio unga qvinnor studera under innev. höst vid Universitetet i Upsala.

Föreningen »Handarbetets Vänner» har i Okt. månad haft en utställning af vackra och smakfulla arbeten, bland hvilka särskildt de, som anordnats af fru H. Winge samt frökn. Rohtlieb och Branting, varit värda att beakta. Bland de arbeten fru W. komponerat märktes ett broderi i guld och silke, samt ett par praktfulla gardiner i romansk stil. Fröken R. har bl. a. apterat dalallmogens karakteristiska mönster till olika arbeten, och Fröken B. efter studier i Berlins och Dredsdens muséer komponerat modeller och färglagda mönster. En del väfnader och antika broderier fans äfven till påseende. Senare har förevisats en ypperlig altarduk samt en praktfull flossamatta, väfd efter mönster af prof. Kronberg.

Barnmorskemöten hafva hållits eller skola hållas i Norrköping, Linköping, Trosa, Wisby, Östersund m. fl. städer för öfverläggning om stiftandet af en pensionsinrättning för barnmorskekåren m. m. I Wisby öfverlade man derjämte om bildandet af en hjelpkassa för Gotlands barnmorskor.

Finland. *Till fröken Rosina Heikel,* den bekanta läkarinnan i Helsingfors, aflemnades nyligen genom en deputation från Fruntimmersföreningen följande adress:

»Hos fröken Rosina Heikel anhåller Fruntimmersföreningen genom sina deputerade: att ni benäget ville vidtaga sådan åtgärd, som möjliggör fortsättningen af eder för stadens fattiga qvinnor och barn så gagnande läkareverksamhet; hvarjemte föreningen för eder uttrycker sin tacksamhet och högaktning.»

Norge. *Norsk Kvindesagsforening* har utsändt sin årsberättelse, af hvilken framgår, att föreningens verksamhet hufvudsakligen bestått uti hållandet af föredrag och diskussionsmöten, samt utgifvandet af småskrifter. Men som intresset för föreningen är i ständigt stigande, tänker man på att utvidga sin verksamhet. Man har sålunda öppnat ett kontor, hvarest alla önskade upplysningar om och af föreningen kunna erhållas. Derjemte har man beslutat utgifva en egen tidskrift, som skall utkomma hvar fjortonde dag. *Föreningen har — och det*

med rätta — ansett det så vigtigt att få ett eget organ, att den beslutat i företaget insätta alla sina disponibla tillgångar.

Mötet på Sagatun. Vid detta möte höll fru *Ragna Nielsen* ett föredrag i qvinnosaken, hvarvid hon sammanfattade qvinnornas önskningar i följande punkter:

Lika kraf på uppfostran och sedlighet för män och qvinnor, upphäfvande af den gifta qvinnans omyndighet och egendomslöshet, samt vidare lika betalning för mäns och qvinnors arbete. Men först och sist rösträtt för qvinnan, ty annars kunde alla ernådda rättigheter åter fråntagas dem.

Danmark. *Qvinlig sjelfhjelpsförening.* De qvinliga handarbetarna i Köpenhamn hafva upprättat en förening till ömsesidig sjelfhjelp, som redan räknar 1,450 medlemmar. Den firade nyligen sin årsfest, hvarvid prof. Brandes höll festtalet.

Qvinnoföreningar. Flera nya qvinnoföreningar hafva på senare tider grundats i Danmark både på landet och i hufvudstaden. En af de förnämsta bland dessa senare är »*Den Kvindelige Fremskridtsforening*», som stiftades nu i November och arbetar i demokratisk rigtning. Den verkar för att stämma allmänna opinionen till förmån för *qvinnans rätt* och söker »att väcka och underhålla intresset för alla politiska och sociala frågor». Föredrag och diskussioner hållas två gånger i månaden. Vid dessa har man sista tiden diskuterat frågan om hvad som kan göras för att förbättra qvinnans ekonomiska ställning.

I Helsingör öppnades i Maj detta år en qvinlig läseförening, som har läsesalong och bibliotek samt låter hålla föredrag.

Qvinliga studenter. Examen artium (studentexamen) har i år tagits af 5 qvinliga studenter, hvilka alla undergingo nämda pröfning vid fröken N Zahles skola.

Frankrike. *Qvinnokongress.* En korrespondent till *Droit des femmes* föreslår, att en internationel kongress nästa år måtte hållas i Frankrike i och för qvinnofrågans främjande.

Qvinliga studenter. Ett stort antal qvinnor studera f. n. vid universitetet i Paris, af hvilka dock de flesta äro utländskor. 5 af dessa studentskor idka astronomiska studier, men de flesta, ej färre än 103, studera medicin. Endast 8 af dessa senare äro fransyskor, 76 äro ryskor, 3 österrikiskor, 1 turkinna, 1 indiska, o. s. v. — Under de sista 7 åren hafva 18 doktorsdiplom utdelats vid detta universitet.

Italien. *Qvinnans rösträtt.* Vid senaste generalkonferensen i Florenz beslöto Valdenserna, att qvinliga församlingsmedlemmar efter fylda 21 år skola ega rättighet att rösta, men icke att yttra sig vid kyrkomöten.

Qvinliga litografer. Såväl i Rom som i Rovigo arbeta äldre och yngre qvinnor vid litografiska anstalter och hafva godt beröm om sig.

Spanien. Senora *Doloris Leonardi Casanovas* har icke länge sedan tagit sin medicinska grad i Barcelona. Det säges, att hon vid

8 års ålder började sina studier vid universitetet samt aflade sin första examen vid 13 år. Hon har nu vid 19 års ålder fullständigt genomgått sina medicinska studier samt tagit flera pris.

Tyskland. *Qvinliga uppfinnare.* En fru Suchland har erhållit patent på en bromsinrättning, förenad med ett ringverk och afsedd för spårvägarne, samt så beskaffad, att kusken samtidigt kan både bromsa och gifva varningssignal vid olyckstillbud.

Japan. *Qvinlig redaktör.* Ett för österländska förhållanden högst ovanligt framsteg har qvinnofrågan i Japan tagit derigenom att en infödd qvinna nyligen blifvit anstäld i redaktionen för en af de vigtigaste politiska tidningarne i Tokio.

N. Amerika. *M:rs Jennie Southwort* har aflagt den erforderliga eden för tillträdandet af sin plats som inspektris vid tullhuset i Boston. Hädanefter hafva alltså de qvinnor, som föredraga visitationens verkställande af qvinliga tjenstemän, tillfälle att få denna sin önskan uppfyld.

Förenta staternas tvenne rikaste qvinnor äro Mrs A. T. Stewart och Mrs Mark Hopkins, som hvardera ega omkring trettio millioner dollars.

Ett fruktbärande utsäde såddes af gamla general Spinner, hvilken var den förste, som för statens räkning sysselsatte qvinnor, då han uppdrog åt dem att hjelpa till att räkna penningar vid registreringsbyrån. Nu äro omkring 4,000 qvinnor anstälda i regeringens tjenst i Washington, deraf 1,349 i Skattkammardepartementet.

Panama-kanal-kompaniet. Det säges, att af de 102,000 aktie-egarne i detta sällskap äro 16,000 damer.

Ferie-hushållsskolor. I Boston finnas flera feriehushålls- och husflitsskolor, i hvilka unga flickor under sommarlofvet undervisas i hushållsgöromål och handarbeten.

San Francisko. En qvinlig arbetareförening har bildat sig i nämnda stad med uppgift att tillverka kläder, grunda tvättinrättningar, restaurationer, enklare matställen samt läsesalonger. Aktiekapitalet är 100,000 dollars och hvar aktie lyder å 1 dollar.

I *Memphis*, i Tennessee, höjdes för tio år sedan lärarinnornas lön till samma belopp som lärarnes — och den dag i dag är finnas endast lärarinnor i stadens alla offentliga skolor.

Qvinlig jurisdoktor. Värdigheten af Juris utriusque doktor har vid Smits college i Northampton gifvits åt Miss *Amelia B. Edwards.* Hon anses vara den första qvinna, som kreerats till juris doktor.

Den amerikanska nationella nykterhetsföreningen(»National Woman's Christian Temperance Union») räknar f. n. 200,000 medlemmar, fördelade på omkring 10,000 lokalföreningar i alla unionens stater. Föreningens ordförande är Miss *James E. Willard* och dess tidning bär namnet »Union Signal».

Färgad tidningsutgifverska. Miss *Carrie Bragg*, mulattska, utgifver den i Petersburg i staten Virginia utkommande tidningen »The Virginia Lancet», det enda pressorgan i Förenta staterna, som utgifves af en färgad qvinna.

Philadelphia. Ett antal ömhjertade qvinnor hafva bildat en förening, som har till uppgift att till billigt pris laga kläder åt ungkarlar.

I *Philadelphia* finnas 8 qvinliga läkare, som förtjena omkring 20,000 dollars om året, 12, som förtjena omkring 10,000 dollars och 22, hvars praktik inbringar åt dem öfver 5,000 dollars årligen.

Nebraska har två qvinliga försäkringsagenter. Båda göra goda affärer och förtjena pengar.

Ohio. Sällskapet för grymhets förhindrande har vid sitt senaste årsmöte beslutat att utsträcka sitt verksamhetsområde till qvinnor, som misshandlas af sina män.

Mrs Hendricks, den nyligen aflidne vicepresidentens hustru, har blifvit vald att utgöra en af direktörerna för Heda gruf-kompaniet, som eger en af de största silfvergrufvorna i Montana.

Rask qvinna. Mrs Sarah Davidson i Lower Boulder M. T. sköt på nyåret en björn med egen hand och köpte en symaskin för skottpengarne.

Korrespondens-afdelning.

Från okända korrespondenter i Åbo har Dagny haft glädjen mottaga ett bref, hvars innehåll säkert skall intressera hennes svenska läsare, hvarför det här meddelas utan namn.

»Hänförda af Red:ns af Dagny värdiga uppträdande emot »Pyrrhussegrar» i tidskriften Framåt, få vi till Eder derför frambära vår varmaste tacksamhet. Vi göra det så mycket hellre som vi veta, att vårt uppfattningssätt delas af många lika tänkande på denna ort.

Tidskriften »Framåt» har härförinnan ofta uttalat aktningsvärda åsigter i qvinnofrågan. Det var derföre så mycket mer förvånande att i samma tidskrift få läsa uppsatsen »Pyrrhussegrar», som nedsätter och missaktar våra begrepp om sedlighet, könsförhållanden och äktenskap.

Mottag försäkran om vår högaktning för Eder, och välönskan för Eder fortsatta verksamhet i samma riktning som hittills.» — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Till Red:n af Dagny.

Hvarför skrifva aldrig Svenska författarinnor böcker i samma genre som t. ex. A. L. O. E. (förf. till Slottsfrun i Provence), Hesba Stretton, (förf. till »Jessica's bön» m. m.), Mrs Walton (förf. till »Det gamla positivet»), Mrs Charlesworth (förf. till Familjen Schönberg Cotta), O. Wildermuth, M. Nathusius och många andra?

De, som i likhet med undertecknad, önska för arbetsklassens unga qvinnor föreläsa dylika med allvar och bibliska sanningar blandade berättelser, äro alltid nödgade att anlita öfversättningar, der främmande namn och främmande omgifning göra det hela mindre underhållande för åhörarne. Skulle icke möjligtvis någon af »Dagnys» läsare känna sig manad att fylla denna brist inom vår svenska literatur? Eller åtminstone, vore det icke tillåtligt att i *äkta svensk* drägt återgifva de utländska förf:s arbeten?

Hilda.

Årgången 1886.

Innehåll:

Med de flesta häften har dessutom följt hänvisningar till märkligare tidnings uppsatser i sociala och literära ämnen, hvilka förekommit i Aftonbladet, Stockholms Dagblad, Nya dagligt Allehanda och Vårt Land.

Till red. insända böcker:

Religion, vetenskap och historia. Sjukvård i hemmet af *N. Martin.* Öfvers.

Uppfostran och sociala ämnen. Essai de lectures françaises. Utg. af *G. Gullberg.* — Ungdomens sedliga uppfostran af dr *E. Blackwell.* Öfvers. — Lärobok i fysik, I. Af *C. A. Mebius* och *N. Lindskog.* — Kvindespörgsmaalet af *M. Færden.* — Kvindebevegelsen af *Clara Tschudi.* — Kvindespörgsmaalet. Tilsvar til pastor Færden af *K. L. Kielland.* — Vetenskapens sagoland af *A. Buckley.* 1—3. Öfvers.

Poesi och skönliteratur. Snobbarnes bok af *W. M. Thackeray.* Öfvers. — Kalender för alla. 1887. — Noveller af *Paul Heyse.* 14—18. — Ögonblicks-silhuetter af *R. Blumenberg.* — Familjeringen af *M. P. Lindo.* Fr. holländskan. — Vårt hem af *F. H. Schmidt.* Fr. holländskan. — Våra öfverliggare, samt Än en gång våra öfverliggare, m. m. af *Thord Bonde.* (Forts. nästa häfte).

Hänvisning till märkligare tidningsuppsatser i sociala och literära ämnen.

Oktober—November 1886.

Aftonbladet:

N:o 226, 228 A. Det svenska jordbrukets framsteg. Föredrag af *Chr. Lovén.*
» 228 A. Bilder från östra London.
» 232. *Leo Tolstoy,* Krig och fred. Anm.
» 235, 248, 249, 250, 272. Äkta makars egendomsförhållanden.
» 244. Bref från Upsala. En reform i den akademiska undervisningen.
» 251. Hvad folkhögskolan uträttar.
» 256, 257, 259. Minderåriges teaterarbete.
» 262. Verksamhetsfält för qvinnor.
» 263. *J. A. R—m.* En folkets fiende. Teateranmälan.
» 270. Om fuktigheten i nya hus.
» 270 B. Arbetareförsäkringskomitén.
» 272. Ett bref från *Turgenjev.*
» 273. Om närsyntheten i de högre skolorna. Föredrag af Med. Dr *J. Widmark.*

Stockholms Dagblad:

N:o 255, 64, 67, 70, 79, 82, 85, 88, 91, 94, 97, 301. Prof. Viktor Rydbergs föreläsningar.
» 258. Diakonissanstalten i Kaiserswerth.
» 259, 284. Om äkta makars egendomsförhållanden.
» 264. Kan qvinnan täfla med mannen?
» 264, 270, 288, 294. *J. C.* Athenska dagar.
» 282. Elisabeth Jerichau-Baumann.
» 283, 295. Socialdemokrati i Sverige.
» 287. *A. K—dt.* En Stockholmsbild för dagen.
» 300. Våra öfverliggare. Hector Berlioz. *E. de Pressensé,* Frankrike 1886.
» 301. Hufvudbanéren. Dikt ur Hervor af *C. D. af Wirsén.*
» 302, 306, 311. Östgötabilder. Det nya Finspång.

Vårt Land:

N:o 242. Om desinfektion eller förstörande af smittoämnen.
» 245. Om folkupplysning.
» 247. En gyllene regel. — Verldens förnämsta observatorium.
» 255. Något om själsarbete.
» 256. Sjukvården på landet.
» 263. *Alexander Kielland.* Sne. Anm. af C. D. W.
» 263, 66, 71, 75. Spiritismen inför vetenskapen. Efter Dr *Paul Gibier.*
» 273. Om socialismens bekämpande.
» 275. Rebekkas karaktär i Ibsens nya arbete Rosmersholm, af *C. D. W.*
» 278. Förmögenhetsvilkoren i Sverige. I.

Anmälan.

Den stora och glädjande framgång **Dagny** *rönt under första året af sin tillvaro manar att låta henne fortgå i samma riktning och efter samma program.* **Dagny** *skall således äfven under 1887 verka för Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål,* **en sund och lugn utveckling af arbetet på qvinnans höjande,** *och vill hon derjämte söka* **afvärja eller varna för de missriktningar, som hota att föra qvinnofrågan på villospår.**

Dagny *vill äfven meddela literära uppsatser, kortare berättelser m. m. samt bereda rum för korrespondens hennes läsare emellan, der olika åsigter i frågor, som tillhöra Förbundets område, kunna uttalas.*

Dagny *utkommer med 1 à 2 tryckark för hvarje månad och skall tills vidare utgifvas under ledning af* **S. L—d Adlersparre** *med bidrag af för saken intresserade personer, bland hvilka här må särskildt nämnas: Victoria Benedictson (sign. Ernst Ahlgren), Ellen Fries, Filosofie Doktor, Anna Sandström (sign. Uffe), Ernst Beckman, Literatör, Hans Hildebrand, Riksantiqvarie, Seved Ribbing, e. o. Professor, m. fl.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af Förbundet ...... *kr.* 2,50.
För icke medlemmar .... » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 19 Lilla Vattugatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på Förbundsbyrån, dels äfven hos hrr Bokhandlare.

Då priset sålunda är satt så ytterst lågt i syfte att göra **Dagny** *tillgänglig i så mycket vidare kretsar, påräknar hon, att hennes vänner måtte kraftigt verka för hennes ytterligare spridning. Den, som till byrån insänder antingen 24 kr. i prenumerationsmedel eller bevis att enahanda belopp erlagts vid postanstalt, som pren. å 6 ex. af Dagny, erhåller sjelf 5 kr.*

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå,

19 Lilla Vattugatan, kl. 12—4.

Anmälningar mottagas till inträde i Förbundets **Sjukkassa,** hvars stadgar finnas intagna i Dagnys marshäfte för innevarande år.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Stockholm, 1886. Kongl. Boktryckeriet.